76188 }
06189 }

#600-

*The Dibner Library
of the History of
Science and Technology*

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES

St Charles

PETRI MARTYRIS

AB ANGLERIA MEDIOLANEN. ORATORIS
clarissimi, Fernandi & Helisabeth Hispaniarum quondam regum
à consilijs, de rebus Oceanicis & Orbe nouo decades tres : quibus
quicquid de inuentis nuper terris traditum, nouarum rerum cupi-
dum lectorem retinere possit, copiose, fideliter, eruditeq; docetur.

EIVSDEM PRAETEREA

LEGATIONIS BABYLONICAE LI

BRI TRES : VBI PRAETER ORATORII MVNERIS
pulcherrimum exemplum, etiam quicquid in uariarum gentium mori-
bus & institutis insigniter preclarum uidit, quæq; terra mariq; acciderunt,
omnia lectu mirè iucunda, genere dicendi politissimo traduntur.

In manibus Domini sortes mea . 13. Maij 1585.

BASILEAE,
apud Ioannem Bebelium

M. D. XXXIII.

ILLVSTRISS> PRINCIPI CAROLO

REGI CATHOLICO, PETRVS MARTYR.

ERVAVIT diuina prouidentia, ex quo fabricare uniuersum constituit, immensæ uastitatis occidentalis oceani agnitionem ad nostra usq; tempora: in quibus tibi potentissime Rex, materno-
rum auorū felicibus auspicijs, patefacta est. Eadem, nescio quo urgente fato, ex natali patria Mediolano, mox ex urbe Roma, ubi ferè decenniū egeram, ad Hispaniam me uidetur impulisse, ut hæc ego miranda nouaq; particulatim colligerem, quæ fortè aliàs in uoraces fauces obliuionis demersa latuissent: historicis Hispanis, egregijs quippe uiris, de generalibus tantum harum rerū inuentis curam habentibus. Non tamē soli mihi huius sumpti laboris gratiā uendicare intendo: Ascanio uicecomiti Cardinali uicecancellario prima debetur: qui me discedere iam uolentē ex Vrbe, ut Granatensi bello interessē, dissuasit abitum primo: mox uidens id mihi animo fixum sedere, hortatus est, imò & rogans imperauit, ut quæcunq; in Hispania emergerent, ad eum conscriberē. In Hispaniam concessi, expeditionis eius uisendæ studio, quod in hostes nostræ fidei sumpta esset, nilq; mihi iuueni & rerū nouarum cupido præberet Italia, unde ingeniū pascere, ob eius principes discordes. Bello interfui: per epistolas diarias quæ gerebantur, à me Ascanius Cardinalis habebat. Fortuna eius ex altrice mutata in nouercam: cessi à scribendo. Purgata, stratis hostibus, Hispania, Mauroq; malo gramine extirpato, ne labēntes annos ocio indecenti contererē, in Italiam regredi meditabar. Amborū regis & reginæ catholicorū, uita functorum singularis erga me benignitas, & simul ampla pollicita, post reditū præcipue à legatione mea Babylonica, me detinuerunt. Fixisse tamen pedem haudquaq; poenitet: tum quia nullibi terrarum hoc tempore æque præclaras res fieri uidebam, tum etiam quod ex Christianorum principū dissidijs ruere omnia in præceps, depopulari agros in uniuersa ferre Italia, & humano sanguine impinguari, atq; urbes hostiliter diripi, uirgines, nuptasq; cum bonis patrijs in prædam trahi, miseros innocentes uiros ac genitores intra proprios lares inermes etiam & gratuitò crudeliter trucidari, querulis clamoribus non audiebam modò, sed penè sentiebam. Neq; enim affiniū & propinquorū meorum sanguis ab ea fera sæuitia immunis euasit. Dū sic morarer, Cardinalis Arragonius Frederici regis patruī sui nomine, sequentes primæ Decadis octo libellos epistolares, uisus duobus Ascanianis, à me exegit. Vacuū omni cura demum de rebus oceaneis Apostolici nunciij uiri celeberrimi nostri summi pontificis Leonis Decimi nomine (cuius felici consilio & autoritate, speramus ærumnolis tot calamitatibus Italiam aliquando finem impositurā) me dormientem excitarunt. Ad eius Sanctitatē breuibus epistolaribus libellis compactas duas decades addidi primæ, quæ me inconsulto prælis fuit impressorū exposita, uti per sequentem præfationē constabit. Nunc ad te uenio serenissime Rex, à quo parumper uagatus sum. Quod uniuersam tibi aui materni subdiderint Hispaniam, angulo excepto: quod pulchrā tibi, cum feracibus nostri maris insulis, Parthenopen reliquerint, magnū quidem, & ea nos per annales annotauimus: sed pace maiorū dictum uelim, quicquid ab initio mundi gestum scriptūq; reperio, meo iudicio parum est, si pensitauerimus quas tibi Rex potentissime nouas terras, quæ noua maria, quàm uarias nationes et linguas, quales aurifodinas, quæ margaritarū uiuaria, prouentibus alijs omissis, tibi pararūt. Quæ, qualia quantaq; sint, tres decades hæc patefacient. Veni ergo, ueni Rex electe à superioris ad nondū ab hominibus intellectū rerum aliquod culmen: ueni & prospera. Aequinoctialem tibi circulum latentem hæctenus & furentē, atq; ardore solis adustam, antiquorū opinione, zonam, paucis exceptis, tibi paratam habemus, populis refertissimā, amœnā, uberem, fortunatissimā, auro & candentibus mar

garitis coronatas mille insulas: & uno putato continenti tres Europas offeremus. Veni nouum orbem amplexurus, nec tui nos desiderio ulterius macerato. Hinc hinc, tenelle Rex clarissime, instrumenta, quibus totus tibi pareat orbis, comparabuntur. Valeat feliciter tua Maiestas, cuius gustui si sapidas fore culturae nostrae sationes intellexerimus, uberiorē indies illarum copiam plenis canistris offeremus. Qui sim, libellorum indices aperient. Ex Mantua Carpetana, uulgo Madrid, pridie Cal. Octob. Anno M. D. XVI.

AELII ANTONII NEBRISSENSIS EX

GRAMMATICO ET RHETORE HISTORICI RE-

gij, in Petri Martyris ab Angleria Medio-

lanensis, regij consiliarij opera,

P R A E F A T I O.

VID nam esse causae dicam, candide lector, quod cum tot librorum uolumina ab hominibus seculi nostri aedant in uulgus, scribantque indocti, doctique poemata passim, cur illi qui digni sunt, ut inter ora & manus hominum uersent, lateant in media noctis caligine, blattis, tineisque obnoxij: atque diuerso complura opera male nata, Musisque & Apolline nullo scripta, legantur, laudentur, atque per scholas, per porticus, per uicos circumferantur? An quod fortuna, quae ut alijs in rebus humanis, ita & in hac dominatur, a moribus suis non recedit: quippe quae illustria premit, & obscura in sublimine tollit. An quod liber uicturus, ut ait Poeta, debet habere Genium, qui illum ab obliuionis iniuria, interituque defendat, qui apud delicatos lectores illum commendabilem faciat, qui gratiam nouitatis illi semper inducat, qui denique ad ipsius lectionem non tam alliciat, quam impellat, non tam hortetur, quam cogat? Hinc prouenire putandum est, ut praecclarissimorum scriptorum opera interciderint: contra uero ineptissimi cuiusque auctoris libri legantur, amenturque. Haec sunt a me, lector amice, idcirco tam longe repetita, ut ostenderem non multum abfuisse, quin Martyris mei quaedam opera, multo studio, multaque diligentia elaborata, interirent, nisi Tendillani Comitis prouidentia obstitisset. Nam cum eo sit ingenio Martyr, ut facile in quocunque scribendi genere possit egregium aliquid concinnare, non multum curat labore parta in uulgus aedare: siue quod gloriam suam negligit, siue quod non putat nos esse dignos, quibus tantum munus comunicetur. Comes namque Tendillanus quam multa efflagitatione ac propemodum conuicio quotidiano extorsisset quaedam eius opera, quae adhuc latebant, fortasseque eternum latuissent, intelligens esse eam reipublica atque communi omnium utilitate illa inuulgari: mihi hanc operam condixit, ut emendata, redactaque in ordinem per impressores in numerosos codices propaganda curarem. Id quod libentissime suscepit: tum ut uiri optime de Hispana reipublica meriti iussis obtemperare, tum ut Martyris mei opuscula iucundissima lectu, necessaria cognitu, atque ad nostrarum literarum usus maxime conducibilia nostris hominibus legenda traderem. Et quae, propter exemplarium raritatem, internitioni fuerant obnoxia, nolui in tam ancipitem fortunam doctissimi atque omni aeternitate dignissimi uiri committere: quare emendata, sibiisque ipsi restituta, impressorum typis excudenda tradidi, ut per numerosas chartas propagata, sint diuturniora quam abolere possit uetustas. Dedi hoc uersibus quos ille in meam laudem compositos adidit. Dedi amicitiae nostrae multis ultro citroque officiis confirmatae: de di publice utilitati, quae ex istorum operum lectione proueniet. Prima fronte treis Decades de rebus oceanicis & Orbe nouo reperies. Secundam sibi sedem Baby Ionica legatio obtinebit: Ea tribus constat libellis epistolaribus: quorum primus quid Petro Martyri proficiscenti legato ad Soldanum Babylonicum acciderit in itinere, ex

re, ex urbe Granata Venetias usq; continebit: multaq; de Venetorū institutis et urbe ipsa lectu sapida. Secundus, nauigationē ipsius à Venetijs in Alexandriā Aegypti. Tertius, quid apud Soldanū orator egerit, quæ memoratu digna uide rit: de Soldaniac Mameluchorū origine, uita et moribus, multisq; cuiq; ingenio celeberrimis, iucundissimus index erit.

RERVM MEMORABILIVM EARVM

QVE PRAECIPVE QVAE AD GEOGRAPHIAM

spectant, Index. Diligenter tamen interim obseruati

sunt gentium mores & instituta, neq; quicq;

omissum quod lectorem uel iuuare,

uel delectari possit.

Benamachei regulus ca=	Aestas ubi sit, quādo nobis est hyems.
ptus. 33. A	Affectuum uis in idiomate (45. B
Abibeibæ regis Cannas=	etiam non intellecto. 88. B
stulæ arx in arbore. 33. B	Aphricus uentus. 25. A. 20. B
Abibeiba rex à Christianis capis. 33. D	Aphri oratores, Martyri inuidiā apud
Abraibæ regis regio. Ibidem	Soldanum concitant. 86. B
Abraiba à Christianis capitur. Ibidem	Agathyrsi populi. 17. B. 50. A
Aburema regio aurifera. 51. A	Agēs radicis genus. 2. B. 31. B. 50. A. 54. C
Aburema fluuius. 42. A	Agēs zazaueios. 62. D
Aburema portus. 51. A	Agium uariæ species, earumq; usus.
Acateba flumen. 51. B	54. D. 62. D 55. A
Acbardini obitus. 85. B	Agnaneo fons. 42. B
Acicularum precium. 50. A	Alaguitin fluuius. 51. B
Acicularum usus apud nudos homi=	Alcinoi patria. 79. C
nes. 19. A	Alexandriæ Aegypti situs. 80. B. 83. C
Accentus quandoq; latinarum dictio=	Alexandria Aegypti emporiū. 77. B.
num significationes mutant. 59. C	Alexandriæ Aegyptiacæ di= (80. D
Achemenides Virgilianus. 42. B. 51. D	rutæ ratio. 80. D
Adelantatus qualis apud Hispanos	Alexandrinorum arrogantia. 92. A
magistratus. 2. D. 56. B	Algiubbæ uestes. 82. D
Adriaticum mare. 52. B	Algodon quid. 28. A
Adulteram ubi maritus diuendere so=	Algodonum idem quod gossipiū. 3. C
leat. 70. B	Alica potus ex quibus conficiat. 31. B
Aegypti descriptio. 83. C	Almericus Hierosolymorū rex Cal=
Aegyptiorū monarchiæ mutationes.	phum Aegyptiū bello premit. 83. D
Aegyptus quomodo in seruo= (83. D	Almericus à Sultano pellitur. 83. D
rum dominiū uenerit. 83. C	Almirantus magistratus apud Hispa=
Aegyptij quādo Græcorū seruitute li=	nos. 2. D
berati. 83. D	Almohadda, & Almohaza, Arabica
Aegyptiorum hodie pabulandi	uocabula. 59. C
mos. 89. D	Aloës lignū suaue. 6. B
Aequinoctiū perpetuum ubi. 41. A	Aloisius Cadamustus Venetus scri=
Aequinoctiū apud Canibales mense	ptor carpitur. 73. B
Decembri. 6. A	Alpes Italiæ quousq; terrarum se di=
Aërem subinde mutare pestiferū. 35. A	stendant. 52. B
Aethiopū ornatus. 15. C	Alpha ω insula. 7. D. 8. A
Aethiopes nigrū colorem candido ele=	Alpha & ω Cubæ principiū. 8. C
gantiorē iudicant. 73. B	Alpheus fluuius. 41. B

INDEX.

Alpheus fons.	63.C	Arabum uagans uita.	81.D
Alphonſi Fogeda peregrinatio.	25.D	Arabes circūiacentes regiones crebris incurſionibus infeſtant.	81.C.83.C
Aitus bellus inſula.	64.A	Arabo regio.	59.C
Amachæ, penſiles lodices.	48.D	Aramana regio.	Ibidem
Amaguei regio.	59.D	Acbardini Mameluchi contra Cam= pſoum Mameluchū factio.	84.D
Amatauna, id eſt antrū anguſtius.	22.A	Arbor auri uena.	61.D
Americus Vespucius geographiæ pe= ritus.	41.C	Arbor Pharaonis, quæ Ieſu tranſeūti ceſſiſſe creditur.	90.B
Anciſi naufragium.	27.C	Arbores perpetuò uiuentes.	50.A.D
Ana fluuius.	38.D	Arbores Indiæ.	33.B
Anaboriæ, mercenarij metallici.	24.D	Arbores caſſiā fiſtulā gignentes.	33.A
Anacaonæ reginæ theſaurus.	14.A	Arbores tam proceræ ut domos in ra= mis ædificare liceat.	33.A.B
Anachaona uates.	63.B	Arbores, quarū rami uitū inſtar terre mandati ſui generis arbores deriu= tias procreant.	50.D
Andaluſia Noua, quæ olim Vraba.		Arbores mirè noxiæ, & cæcitatem in= ferentes.	25.D.57.B
Anata regulus.	66.D (39.C	Arcadicū littus ob Turcarū incurſio= nes incultum.	80.A
Animal quoddam mirifice monſtro= ſum.	21.B.40.A	Archipelagus inſularū quarundam contexta ſeries.	4.D
Animal ferens ſecum ſobolem in ute= rali crumena.	40.A	Arcticus polus, & qui antarcticus.	
Animal cercopitheco ferè ſimile arbo= ribus inuolitans.	50.D	Areiti rhythmi.	58.B.63.B (20.C.52.C
Animæ album quid.	21.C	Aretuſa inſula.	63.C
Animis poſt migrationem præmia & ſupplicia conſtituta eſſe, etiā ab ex= tremis ijsq; nudis hominibus credi= tum eſt.	9.D	Argiuū littus ob Turcarū incurſio= nes incultum.	80.A
Animen albū gūmi ubi naſcā.	63.D	Arias Vaſcho inſidiatur.	74.D
Anates capite purpureo ubi.	2.B	Aromatum feraciſſimæ terræ.	67.B
Anniuici regio.	59.D	Aromatū nemora ubi.	7.C
Annus ubi ab Heliaco Vergiliarum occaſu incipiat.	73.C	Artemiſia cōiugalīs amoris exemplū.	
Annos Mahometici aliter atq; nos nu= merant.	84.D	Aſini caput magno emptū.	42.B (37.D
Anſeres ſylueſtres ubi.	2.B	Aspiratio Hiſpaniolorum nulla niſi conſonantis uim habet.	59.C
Antiliæ inſulæ.	1.C	Aſtronomiæ obſeruaciones etiam in= ter Barbaros.	73.C
Antipodes ubi ſint.	45.B	Atiei regio.	59.D
Antipodes ab Hiſpaniis inuenti.	24.B	Atlas mons.	38.C
Antiqua inſula.	64.A	Atlantiæ regionis eleuatio.	38.D
Antiquitates quomodo poſteritati ci= tra literas traditæ ſint.	58.B	Attabeira.	22.A
S. Antoni Cubæ angulus.	68.C	Attibuni regio.	59.D
Antrū ualtū plurima abſorbēs flumi= Apenninus mons.	52.B (na.59.D	Attibunicus fluuius aurifer.	7.A.59.B
Aprorū genus, noſtro lōge diſſimile.		Attibunici inundatio.	61.A
De aquarū erumpentiū ſcatu= rigine ratio philoſophica.	40.D (27.C	Auaritia in cauſa eſt, quod Chriſtiani apud Barbaros parui fiant.	92.A.B
Aquanil prouincia.	69.A	Aucupij ratio rara.	67.B.C
Aqua lactea.	9.A	Aues ubi menſe Decembri nidificēt.	
Aquæ maris ubi dulces.	15.D.38.A	S. Auguſtini cuſpis.	52.B.67.B (6.A
Aquilo uentus.	21.B	S. Auguſtini caput.	39.A.65.D
Arabes anarchi.	81.D	Auræ ætatis homines.	62.A
		Auri	

INDEX.

Auri sacra fames, Horatiana similitudine hydropi diro confertur. 68.B
Auri copia ingens. 7.B.24.A.31.C.39.A.45.D.51.A.56.C.59.B.61.A.B.D.66.C.68.C.70.A.C
Aurum rude ubi nihili fiat.31.C.47.A.D
Aurifodina ditissima.12.A.24.C.61.A.B
Aurifera flumina multa. 51.B
Auriferae regiones fere panibus carēt.
Aurū Granatum ubi. 71.A (28.B
Auril legendi ratio. 24.C
Auri pondere naues submersae. 24.D
Auriglobus ingentis ponderis. 24.D
Aurea arx ædificatur. 12.B
Auri tributū quinta pars ubi regi pendatur. 31.B
Auro numen inesse creditur. 52.A
Aufonia pro Italia. 58.C
Australe pelagus. 44.C.52.C
Ay Ay insula. 4.B
Ayqueroa regio. 59.D
Azua uilla. 63.C
Aizoo herba. 62.D
Azzuei regio. 59.D

B

Babbareo lacus dulcis. 60.C
Babylon Aegypti, nunc Cayrū dicitur. 80.C.81.C
Babylon Aegypti, Idumæa, Syriæ, regis sedes. 80.C.82.A
Babylon Cayri suburbium. 89.A
Baccallai populi unde dicti. 55.D
Bætica Hispaniæ ora. 87.B
Bætica interior quibus uestitur palmaribus. 27.C
Bætis fluuius. 3.D.37.C
Bætis fluuii fauces. 53.C
Baguanimaho regio. 59.C
Bahabonus fluuius. 58.A
Bahan fluuius falsus. 61.A
Baia sinus. 38.C
Bainoa puincia. 59.B.C.D.60.A.61.A.D
Bainoæ salina. 61.D
Baiohaigua regio. 59.C
Baleares sub Hispaniis. 86.C
Balenæ ex cucurbita prodierūt. 22.C
Balsami plantandi ratio. 90.A
Balsamus ubi nascatur. 89.D
Balsami qua ratione in Aegypto interierint. 90.A
Balsamus in Cyprū frustra transplantatus. Ibidem

Bombasium quid, & ubi nascat. 3.C
Baptismus etiam apud Barbaros Zemiū cultores. 36.B.73.D
Baptizantur 330. uno die. 36.B
Barbatæ insulae steriles. 64.A
Barramedabæ tis oppidum. 15.A
Barrameda oppidum. 53.C
Battatæ radices ubi nascant. 40.A.50.A
Battatarum uariæ species. 54.D (54.A
 earumq; usus. 55.A
Bauruco regio. 59.D
Bea ta Hispaniolæ portus. 25.D
Bea ta Maria antiqua insula. 74.D
Bellefychium Granatense oppidum.
Bellus portus. 29.C.42.B.51.B (87.C
Beragua regio. 28.C.39.C.49.C.51.C.
Beraguensis eleuatio. 42.A
Beraguæ sterilitas. 42.B
Beraguæ montes nubes superat. 52.B
Beraguensis flu. 41.D.28.C.40.C.51.B.C
Bergantini nauigij genera. 26.D
S. Bernardi insula. 56.A
Berytus portus. 76.C.77.B
Betanchor iussu regio Canarias insulas scrutauit. 1.B
Betanchorus primus Fortunatarū insularum cultor. 58.A
Bezerra Caribanae initium. 67.B
Binthaïtelles Zemes. 22.C
Bizcaini populi. 86.C
Boitij augures. 22.D.58.B
Boius Gatti fluuius. 40.C
Boiuca insula. 42.B
Bombardarum tonitrua diuinū opus habitum. 69.A.70.D
Bombasium quid. 28.A
Bombicinum lanae genus. 38.B
Bonauenturæ oppidi officinæ aurariæ.
Bonauista insula. 15.A (25.A
Bonauus uicus. 13.B
Bonauus arx. Ibidem
Bondocadar Aegypti Sultanus à Christianis uniuersam Syriam et Palæstinam aufert. 84.A
Bononiama regulus. 46.D
Boues elephantis maiores. 59.A
Brasilum lignum. 11.B.21.B.66.A
Britannia maior. 63.D
Broma uermis nauibus infesta. 51.C
Bufones ex guttis. 57.A
Bufones ad esum magno empti. 42.C
 47.B

INDEX.

Buiaici, regio.	59.D	Canariæ insulæ septem.	1.B.53.C
Bullacum Cayri suburbium.	81.D	Canariæ insulæ Castellanae additæ po	
Burgæ urbs.	10.B	Candida Greta urbs.80.A (tentia.1.B	
Burichena insula.	4.D.39.A.54.C	Canes non latrantes uulpino rostro	
C		ubi. 71.C	
Abaios herbæ.	62.D	Canum usus in prælijs contra nudos.	
Cabouerde insula.	41.D	42.B.43.C.46.C	
Cabotti Veneti peregrinatio.	55.C.D	Canes scabiosi urgente fame in deli-	
Cacacubana regio.	59.C	cijis habitî.	42.B.C.47.B
Cahaymi regio.	59.D	Canes ad comedendū alunt. 8.D.71.C	
Cadauera magnatū ubi exiccata pen-		Canibaliū insula arboribus consita.3.B	
filia feruentur. 20.A.31.B.50.D.55.B		Canibalium mores.	19.D
Cæsar in Nilo fossas fodit.	90.D	Canibales quantum itineris uenatio-	
Cahini insula.	59.B	nis gratia faciunt.	4.B
Cahonao Hispaniolæ pars.	58.A	Canibales ἀνθρώπων πόφῳ.2.A.24.B.26.B	
Caiabum prouincia.	61.A.C	33.C.49.B.53.C.65.D	
Caiacoa regio.	59.C	Canibales quantū sanguinis Christia-	
Caihabo prouincia.	59.B.C	ni hauserint.	39.B
Cayrū qd et Babylon. 80.C.81.C.82.A		Canibales Christianorum bombardis	
Cayri urbis τοπογραφία.	89.A.90.D	exterriti retrocesserunt.	54.A
Cariairensium mores.	50.C.D	Canibales à Christianis fugati.	19.D
Caizcimu prouincia.	59.B	Canibales ne uincti quidem atrocita-	
Calabria magna Græcia.	87.A	tem deponunt.	4.C
Calabria Hispanorū regib.paret.87.A		Canistri ex cannis marinis. 54.C.56.A	
Calcidoniæ plasmæ ubi multæ.	54.B	Cannastitula insula.	33.A
Caldæi literarū primi repertores. 62.B		Cannarū radicib. saccarū extorquef.	
Calidonia quæ nunc Scotia. 63.D		Cannæ fœmoris crassitudine (7.A	
Calissus Mahometicus pontifex. 85.B		ubi crescant.	50.B
Caliphi Aegyptiorum reges unde ap		Cantabri populi.	86.C
pellati. 83.D		Capoton regulus.	69.A
Caliphus ultimus Aegyptiorū à Sar-		Capronus Ciguaiorū regia. 14.C.17.C	
Calpe urbs. 87.A (raco captus.85.D		Capti à Christianis Barbari interem-	
Caluaca terra.	69.D	ptis custodib. sese libertati asserunt.	
Calydonius aper.	46.B	Caput Bonæ Sperantiæ.38.C (70.D	
Caramairi regio.	25.D.59.D	Caput uiridæ insulæ. 7.D.15.A.20.B	
Camomorus regio.	40.C.67.B	Caramairiensis regio.	41.D.56.A
Camoteia insula.	58.A	Caramairiana ora.	27.A
Campechium prouincia.	69.A	Caramairienses à Canibalibus ortum	
Campsous regno priuatur. 85.C		traxerunt.	26.B
Campsous Ciarchesius Soldanus cre		Caramairienses Christianos benigne	
atur. 85.C		excipiunt.	27.B
Campsous Mameluchus Acbardinū		Caramaira fluuius.	53.D
Mameluchum infectatur. 84.D		Caramatexius regulus.	60.C
Campsoi Gauri Soldani benignitas		Caraqueira insula.	63.D
& laus amplissima.86.B.& sequētib.		Carenas portus.	70.D
Campsous Gaurus Soldanus inuitus		Careta regnum.	66.C
creatur. 85.D.86.A		Careta Coibæ rex.	26.C
Canabacoa regio.	59.C.61.A	Careta Coibæ regulus capitur. 30.C.	
Caunaboa Cibauorū rex à Christia-		Caria coniugalîs amoris paradigma	
nîs captus. 10.D		Cariai regio. 53.A (37.C	
Canaria magna insula.	53.C	Cariai portus.	50.C
Canariæ religio.	58.A	Caribana insula. 26.B.27.D.65.C	
		Caribes	

INDEX.

Caribes unde dicti.	63.C	Cerabaroī populi.	52.A
Caribium insulæ arborib. consistæ.	3.B	Cerabarōa regio aurifera.	51.A
Caribes antropophagi.	31.C.2.A.24.B	Cerabaronum insula.	56.D
Carpatus insula.	80.B	Cerabaroensium mores.	51.A
Carrarum urbs.	82.A	Ceraunij montes.	79.D
Carolus Comogrus rex, Christianos hospitio excipit.	49.A	Cercopithecus animal.	50.D
Carolus Comogri filius pro patre baptizatus regnat.	48.D (63.C	Cercopithecicaues ubi.	19.C
Carthago noua, raro pluuias habet.		Ceruſia Caramairensium.	27.B
Carthago portus.	25.D.53.D.56.A	Ceres quare diuorū numero habeat.	(62.D
Carauelæ nauigia.	1.A.2.D.26.C.68.C	Cete grandia ex cucurbita prodierunt.	22.C
Caspīus falsus lacus.	60.A.61.D	Charactēres à nostris multò dissimiles.	73.C
Cassia fistula in arboribus nascit.	75.B	Chersonessus aurea.	6.A
Cassia fistula ubi sua sponte nascatur.	21.B.C	Cheru regulus Christianos benigne suscipit.	66.D
Castella uetus Hispaniæ locus.	3.B	Chiapes regulus.	64.C
Castella aurifera quæ olim Beragua.		Chiapæ regio.	45.D
Castellanæ situs.	67.D (39.C	Chiapæi populi à Christianis uicti se eorum fidei committunt.	44.A
Castellanorum & Portugalensium contentio.	38.D	Chiapes reguli strages.	Ibidem
Castellani aurei nummi precium.	25.A	Chiorisus regulus, Christianos liberali munere excipit.	47.C
32.C.38.B.74.A		Christus ubi locorum in Aegypto exulauerit.	90.B
Catalonia eadē quæ Laletania.	61.D	Christiani fide, non armis, fiunt.	87.C
Catalani populi.	86.C	Christianos in sua ditione amiserunt.	67.D
Catharina arx.	13.B	Christum Barbari colere ubi coeperint.	24.D
Catharinę cuiusdā egregium facinus.		Christus neminem inuitum ad fidem allicere conatus.	87.C
Catullus piscis.	60.C (5.C	Christiani cur à Mameluchis continentur.	92.A
Caytbeius quando imperator à Mahometicis electus.	84.D	Christiani & Iudæi Soldano subditi in uestibus Mahometicum morem seruant.	83.A
Cauchierenses populi.	19.C	Christianorum clades.	67.A.69.B
Caunana Hispaniolæ regio.	22.A	Christianorum de Barbaris uictoria.	
Caunoa regio.	59.D	Christiani rapiunt insulares trecentos.	72.C 70.D
Caunaboa Cibauensium rex captus in itinere moritur.	12.A	S. Christophori insula.	24.D
Cayrum Aegypti caput.	83.C	S. Christophori regionis aurum.	25.A
Caytbeio Soldanus.	90.D	Christophorus colonus præfectus marinus pro inexhaustis laboribus indigna præmia accepit.	18.C
Caytbeius Sultanus Turcas sæpe parua mameluchorū manu uicit.	84.A	Christophorus Bûrichenæ gubernator à Canibalibus interfectus.	39.A
Caytbeius Soldanus deficientes Aegyptiorum seruos oppressit.	83.D	Caiaho prouincia auri feracis.	61.B
Caytbei obitus.	85.A	Ciamba terra uasta.	49.D
Cazabbi panis.	54.D.59.A	Ciamba prouincia ferax auri.	39.A
Cedri libani.	27.C.D	Ciarchesi montes.	82.D
Cemacchus regulus proditus coniurationem aduersus Christianos detegit.	34.B		
Cemobal oppidum.	73.D		
Centuria.	27.D		
Centurio quis.	34.A		
Centrū maris linea æquinoctialis.	55.C		
Cephalenia Vlyſſis insula.	79.D		

INDEX

Cibaura insula ubi.	24.D	Christianorum auaritiā cordata oratio.	31.C.D
Cibauræ regionis fecunditas.	7.C	Comoia yxa fluuius.	61.C
Cibauis in montib. aurū effodit.	25.A	Conceptio oppidum.	25.A.39.A
Cibauenses foedus cū Christianis initum rumpunt.	11.C	Conceptio arx.	11.A.13.B
Cibauenses cum regulis c c c. capti in Hispaniam uecti sunt.	12.C	Conchylum enixus.	65.B
Cibauensiu apparatus bellicus.	11.C.D	Concharum ingens magnitudo.	45.D
Cibi crebra mutatio periculosa.	35.A	Concharum corda an margaritæ sint & aliæ de ea naturales quaestiones.	45.B.C
Ciboru genera carniū saporem mutant.	39.D	Ad ima Conchylia staturas tres, interdum quatuor descendunt.	45.C
Ciguaii populi.	17.B	Conchylia unionum, cibis lautissimus.	44.D.45.A
Ciguaii gens fera à Canibalibus originem traxerunt.	14.C	Conchylia marina, classica instrumenta.	51.B
Ciguaioru flumina & montes.	17.A	Coniugalis amoris paradigmata pulcherrima.	37.D
Ciguaii à Christian. fusi, fugatiq.	17.C	Constantinopolis olim Thraciæ emporium.	77.B
Ciguaii conditiones à Christianis petunt.	18.B	Copei arbor picifera eiusq. fructus.	62.B
Citheræa insula.	80.A	Copei arboris folia scripturae commoda.	62.B
Cimeriaci montes.	79.D (58.C	Coquera regulus Christianis se dedit.	44.B
Cipanga olim Hispaniola dicebatur.		Corcyra insula.	79.C.80.A
Cistæ ex arborum folijs.	54.C	Corochotus Zemes.	23.B
Ciuriza regulus pauper.	47.C	Coronum oppidum.	80.A
Cloëtiæ Romanæ uirile facinus.	5.C	Corona lapidea in delicijs.	42.B
Cobraba fluuius.	42.A	Corphu insula.	79.D
Coccineæ syluæ.	11.B.12.C.21.B.54.B.59.B.66.A.75.B	Cotochus regulus, eiusq. regio sterilis.	47.C
Codego insula.	25.D	Cotochi regio in nubibus sita.	61.B.C
Cohobba herba.	23.B	Cothurni gemmis & coloribus preciosissimis.	74.A
Coiba sinus.	26.C	Cotoy regio.	59.C
Coiba regio.	30.B	Cozumella insula.	69.B.71.B
Coiba diues auri.	66.C	Creta insula.	80.A
Coibenses populi.	43.A.B	Cretæ descriptio.	80.A
Colmenaris periculosa nauigatio.	29.B	Creta nullū animal noxiū habet.	80.B
Collocutea terra.	67.B (35.B	Cretenses aliquoties à Veneris defecerunt.	61.C
Colonus praefectus marinus.	2.D	Cretenses hodie literas ignorant.	80.B
Colossus miræ magnitudinis.	89.C	Crocodylus quale animal.	91.A
Comani Soldani serui.	83.D	Crocodylorum astus.	91.B
Commendator Cacicus quidam baptisimum petit.	35.B.C	Crocodyloru odor suauissimus.	51.B
Commendatores Equites.	35.C	Crocodylorum corium durissimū.	91.C
Comi prouincia.	68.D	Crocodylorum coitus.	Ibidem
Comagra regio.	31.A	Crocodylus zelotypus.	Ibidem
Comogeus fluuius.	47.B.49.A	Crocodylos an aliæ præter Nilias producere possint aquæ.	40.B
Comogri regio infelix.	47.B		Croco-
Comogri filij.	31.A		
Comogri regis atrium.	31.A.B		
Comogri regia.	48.D		
Comogrus baptizatus.	32.A		
Comogri filius baptizatus Caroli nomen accepit.	48.D		
Comogri iuuenis Barbari aduersus			

- Crocodilus molossus canem aspor-
tauit. 57.A
Crocodilorum copia ubi. 40.B.50.B.52.D
S. Crucis insula. 4.B.54.D.69.B
S. Crucis præses à Canibalibus truci-
datus. 39.B
Cubæ insulæ descriptio. 24.C
Cubæ situs. 67.D
Cubæ Canceri circulus secatur. 63.C.68.C
Cubæ insulæ fauces vastissimæ. 55.C
Cuba Indici littoris pars. 7.D.8.A
Cuba aurifodinis felicissima. 63.D
Cuba insula Ferdinandina appellata.
Cuba insula. 16.D.35.A.38.A.63.C (68.C
Cubam Canibales prædæ gratia fre-
quenter incurstant. 35.B
Cubana regio. 59.C
Cubigar fluuius. 51.B
Cuchabo regio. 59.C
Cuchibacoa regio. 21.A.26.D
Cuchibacoæ promontorium. 41.D
Cucurbiteæ arbores. 51.B
Cucurbitula braccæ loco. 19.B
Culata angulus maris. 32.C.34.A
Culchæ nauigia. 44.B.64.C
Culices noxiæ ubi. 52.D
Cultelli è lapide flauo. 49.D
Cuamana regio. 16.C.18.D.21.A
Cumana margaritis nobilis. 38.A
Cuniculi leporibus per omnia similes
ubi. 19.A
Cupæ ponderis genus. 77.C
Cupressinæ syluæ. 80.B
Curiana regio. 16.C.18.D.21.A
Curianenses callidi uenatores. 11.A
Curianenses simplices & innocentes.
Cuspis. 38.C (19.A
Cybaho regio. 59.C
Cyclades insulæ. 80.A
- D
- D**abaiba foemina, eiusq; sacra.
Dabaiba regulus, eiusq; (52.D
regnum auri ferax. 56.C
Dabaiba fluuius. 52.C.67.A.75.A
Dabiagua regio. 59.D
Dahabon regio. 59.C.D
Damascus Soldanicorum regnorum
emporium. 80.D
Dardanus ex Corytho electus. 58.A
Darienens ab Hispaniola distantia. 36.C
Darienens flumina aurifera x x. 52.D
Dariennensis aëris inclementia. 36.D
- Dariene à tigride uastata. 46.B
Dariene leonibus, crocodilibus & ti-
gribus plena. 57.B
Dariene pestifera. 56.D.57.A
Dariennenses ærumnosi. 29.D
Dariennenses arboreorum fructuum
copia multiformi abundant. 39.D
Dariennensium arma, & pugnandi
consuetudo. 30.D
Darienens ripa orientalis. 65.C
Darienens fluuius crocodilos nutrit.
28.A.40.A.B.70.D
Decembri apud Canibales aues nidi-
ficant. 6.A
Decurio quid. 5.C
Decurionis potentia. 34.A
Delationibus ad iram moueri perni-
ciosum. 87.C
Delagartos fluuius. 40.B.C
Desiderata insula. 64.A
Desta insula. 71.C
Deudarius præturæ soldanicæ magi-
stratus. 85.D
Didonis in Libyam migratio. 58.A
Diecus Cubæ Fernandina gubernat-
or. 69.B
Dieci Velasquen peregrinatio. 70.D
Dies perpetua ubi. 55.D
Dies ubi toto anno æqualis. 16.C
Ditis insulæ descriptio. 64.C.D
Ditis insulæ regulus baptizatur. 65.A
Dominica insula eadem quæ Caniba-
lum. 3.B.49.C.53.C.56.C
S. Dominici urbs. 17.B.24.D.39.A.
59.B.60.A
S. Dominici urbs pluuijs obnoxia.
S. Dominici arx. 12.C (63.C
S. Dominici fluuius. 59.B
Draconis os, fauces viij. milliariū. 15.D
Draconis caput. 65.D
Dulichium. 79.D
Duraba flumen auriferum. 42.A.51.B
Duria fluuius. 38.D
Duribba fluuius. 51.B
Dyrrachium à Turcis captum. 79.C
- E
- E**busos insula sub Hispanorum re-
gum imperio. 86.C
Eccampi lucatanæ insulæ pars. 68.C
Electrifodina inuenta. 11.A
Elizabethæ Petri Ariæ uxoris uiril-
is animus & amor coniugalis. 37.D

INDEX.

Emirchebir proximus post Soldanū
magistratus. 85.C
Enses lignei. 33.A.43.B.46.D.50.A.51.A.
Epileguanita Zemes. 23.B (D.75.A
Episcopi quinque in terris nouis. 39.A
Epitaphia laderæ urbis. 79.C
Epitaphia Polæ urbis. 78.C.D
Equites Centauri crediti. 72.C
Eridanus. 41.B
Erythreus oceanus margaritis diues.
Esonis renouati fabula. 42.B (45.D
Euangelista Cubæ locus. 9.C
Europa quibus maribus circumam-
biatur. 52.C
Euxinus pons. Ibidem
Exundatio inaudita. 60.D

F

F Ames incomparabilis. 42.B
Fames grauissima ex cultus ne-
gligentia. 10.D
Fames omnium escarum optimū con-
dimentum. 45.C
Ferrea, una Fortunatarū insularū. 1.B
3.A.B.53.C.66.A
Ferrea instrumenta magno in precio
ubi habeantur. 64.D
Ferdinandina insula eadē quæ Cuba.
Ferāndi Cortesij (qui et ipse li-
bros de inuentis insulis ædidi) pe-
regrinatio. 71.B
Filices ubi nascantur. 61.C
Filij ubi pro legitimis non habeantur.
Florida insula. 71.A (63.B
Fluminis cuiusdam ostium centum
mille passuum. 40.C
Flumina plurima uno antro absorbē-
tur. 59.D
Fluuij aliquot auriferi. 5.D.51.B.52.D
66.C.68.A.70.C

Fœminæ Amazonum instar sine ui-
ris quibusdam in insulis agunt. 64.A
Fœmina ex ulcere nata. 22.C
Fogedæ miser interitus. 35.B
Folijs arborum inscribitur. 62.B.73.B
Folia per literas loqui Hispaniolis pro
digij loco est. 62.B
Fons quidam potus senes iuuenesce-
re facit. 42.B
Fons scaturiens quo balsami irrigan-
tur. 90.A

Fontes in superficie dulces, in medio
falsodulces, in fundo falsissimi. 62.A

Fontium scaturientium ratio philoso-
phica. 40.D
Fortis Ventura insularum Fortuna-
tarum una. 1.B.53.C
Fortis insula. 26.B.D.41.D.56.A
Fortunatæ insulæ unde dictæ. 1.A.B
Fortunatarum insularum recentia no-
mina. 53.C
S. Francisci apud Hierosolymitanos
cenobium. 90.A
Frons sancti Augustini. 57.C
Fructus pineæ nuci similis regia esca.
Frumentigenus panico non (51.B
multum dissimile. 55.A
Fulgura & tonitrua mense Nouem-
bri. 32.B
Fuluræ cuiusdā Barbaræ mulieris pro-
ditio. 34.B

Futeraca Caribana uicis. 65.C

G

G Aira flu. 29.C.40.C.53.D.54.C
Galana insula. 3.C
Galanta insula. 53.D
Galeacæ nauigia. 76.C.77.A
Galeacearum capacitas. 77.C
Galeacearum regendarū ratio. Ibid.
Galli pyrata. 15.A
Gallia. 52.B
Galline pauonibus nihil minores. 72.A
Gallicæ lintheres. 19.A
Ganges fluuius. 41.B
Gasparis Moralis peregrinatio. 64.C
Gaspar Spinosa licētiatus Darien en-
sium prætor. 67.A
Genuam alij Ianuam appellant. 52.B
Genua à Iano condita. Ibidem
Gemmarū magna copia. 54.B.70.A.C
Gemmas Hispani nihili faciunt. 53.A
Gemmæ ubi calculis uitreis permutē-
tur. 53.A
Gemma longe durissima. 52.D.53.A
Germania. 52.B
Glacialis oceanus. 52.C
Glaucus color præstantissimus ubi af-
fatim stillet. 11.A
Glycyrrhiza dulcis radix. 67.A
Golphus Larte sinus Laërtiacus. 79.D
Gomera insula. 53.C
Goneria insula. 1.B
Gonsali Badaiocij casus. 66.B
Gorgodes Medusæ insulæ. 20.B
Gossampinæ arbores ubi. 50.A
Gossam

INDEX.

Gossampina supellectilia.	38.B.49.D	Guarionexius uir bonus.	17.D
Gossipium quid.	38.B	Guarionexij ditio.	61.A
Gossipium ubi sua sponte nascatur.	3.C.19.C	Guarionexij uallis.	61.A
Græcia.	52.B	Guarionexius rex Christianis tributa pendet.	12.B
Græcia magna Hispanis regibus subiecta.	87.A	Guarionexij defectio.	13.B
Græcus uentus.	21.B	Guarionexius deficiens à Christianis superatus est.	13.C
Granata urbs.	76.A	Guarionexus capitur.	18.B
Granatam per uim à catholicis captā non esse.	87.A	Guarizacca insula.	60.B
Granatenses non ui ad baptismum coactos esse.	87.C	Guarauana arbor.	39.D
Granatensium perfidia.	88.C	Guaurabo lacus.	60.D
Granatensium foedis fragæ contra Hispanos seditiones.	87.C	Guazzauara classicus clamor.	64.C
Granatæ riuulus quidam, eiusq; scaturigo eleganter describitur.	41.A	H	
Grandis fluuius.	75.A	Abacoa regio.	59.D
Gratia dei locus.	28.D.66.B	Haiba fluuius.	59.B
Gripus nauigij genus.	79.C	Haiti olim Hispaniola dicebatur.	58.B
Grisalua fluuius.	69.D	Haiti quid significet.	50.B.C
Grisalux nauigatio.	69.A. & sequētib.	Haiti montes.	59.B.C
Guaccaiarima prouincia.	59.B.D.63.C	Haraia Parix regio sale abundas.	19.D
Guaccaiarima unde dicta.	59.B	Hathathiei uallis.	60.C
Guacarapita.	22.A	Hayhay insula.	54.D
Guaccaraca agis species.	62.D	Hazoa regio.	59.C
Guaccanarillus.	59.C	Hazua mons.	Ibidem
Guaccanarilli regis humanitas.	2.C	Hazua pluuios nullos habet.	63.B
Guadalchebir fluuius.	53.C	Hebenum lignum.	14.A
Guadalupea insula.	53.D.54.D.63.D	Hebræorum aspirationes.	59.C
Guadulapus mons.	5.D (36.D)	Hellespontus.	52.C
Guahabba regio.	59.D	Herba mire noxia.	62.C
Guahagua regio.	Ibidem	Herba aduersus uenenata tela.	29.D
Guaiana arbor, eiusq; fructus.	39.D	Herculei freti eleuatio.	42.A
Guaicanus piscis.	8.D	Hesperia pro Italia.	58.C
Guaiegariradices.	62.D	Hesperides Portugalsium insulæ tredecim.	15.A
Guaieri herbæ.	Ibidem	Hesperidum insulæ.	7.D.20.B
Guamaonocon numen Hispaniolorum.	22.A	Hobba granigenus.	32.B
Guanama regio.	59.C	Hibuero arbor.	51.B
Guannabo fluuius.	60.A	Hiebra fluuius.	51.C
Guanaguax agis species.	62.D	Hiebra portus.	42.A
Guanahaini insula.	8.B	Hieronymus Aquillaris à Barbaris captus euasit.	71.D.72.A
Guanabba insula.	14.A.70.D	Hierosolymorū instauratio à Machometæis prohibita.	88.D
Guanassa insula.	25.B.49.D.56.D	Hierosolyma nostræ religionis initialis sedes.	58.A
Guanguan insula parua.	70.D	Higuei regio.	59.C
Guanini tabulæ ex auricalco.	22.B	Hirundines ubi hyement.	80.C
Guaninicabon fluuius.	60.A	Hispalipolus.	15.A
Guanybam lacus.	60.C	Hispalis urbs.	37.B
Guaricco regio.	59.D	Hispalis Baticæ emporium.	20.B
Guarionexius quid significet.	59.C	Hispani sub æquinoctiali circulo.	56.B
		Hispani intra tropicum cancri.	Ibid.

Hispania margaritis diues.	45.D	Iuerunt.	58.B
Hispanorum ornatus.	53.A	Hispaniolorum in edito partu cere-	
Hispani odores arabicos, muliebres di-		monia.	63.B
iudicant.	Ibidem	Hispanioli filios suos pro legitimis nō	
Hispani gemmas paruifaciunt.	Ibid.	habent.	Ibidem
Hispanis summus honor est, regi assi-		Hispaniolorum testamenta.	Ibidem
dere.	2.D	Hispaniolæ senatus refarcitus.	75.A.B
Hispani tum fide, tum militari arte in-		Hispaniolæ mulieres medicaminibus	
signes.	87.A	abortiunt, ne Christianorum man-	
Hispanorum regum imperiū quā		cipia pariant.	61.B
ample se diffundat.	86.C.87.A	Hispaniolorum humandi ritus.	63.B
Hispaniæ regibus, clementia innata.		Hispaniolorum πολυγαμία.	Ibidem
Hispanorum animus sem-	(87.D	Hispanioli laboris impatiētissimi.	61.C
per magna molitur.	68.C	Hispaniolorū contra Christianos insi-	
Hispani per lequas numerant.	66.C	diæ & coniuratio.	62.C
Hispani à nudis populis superati.	26.A	Hispaniola à Matininoensibus occu-	
Hispanorum aspirationes.	59.C	pata.	58.A
Hispaniola insula.	1.C	Hobos agis species.	62.D
Hispaniola insula eadem quæ Ophi-		Homocopia Christianorū.	70.C.71.A
ra.	6.D	Honorucco regio.	59.D
Hispaniola unde dicta.	58.D	Hora.	59.C
Hispaniolæ nomina.	58.B.C	Hostium ossa ubi fasciculatim trophæi	
Hispaniolæ situs.	63.C.D.67.D	loco suspendantur.	73.D
Hispaniola quantum à tropico can-		Houos arbor.	39.D
cri distet.	68.C	Hozama fluuius.	59.B.60.A
Hispaniolæ motus elementorum ua-		Huhabo prouincia.	59.B.C.61.A
rii.	63.C	Humanæ res instabiles.	67.A
Hispaniolæ solstitia æquinoctijs pa-		Humana sacrificia.	70.A.71.C.73.C
ria.	58.D	Hyperborei montes.	52.C
Hispaniolæ particularis descriptio.		I	
57.D. & sequentibus.		I Acchi regio.	59.D
Hispaniolæ forma.	58.D	I laches fluuius aurifer.	7.A.59.B
Hispaniola Italia præfertur.	Ibidem	Iaciga fluuius.	59.B
Hispaniolæ primi habitatores agre-		S. iacobus arx.	13.B
stes.	62.D	S. iacobi insula.	20.B
Hispaniolæ panis.	24.B	S. iacobi oppidum.	68.C
Hispaniola emporium totius oceani.		Iamaica insula fertilis.	63.D
Hispanioli Christianos sibi do-	(57.D	Iadera Dalmatica urbs.	79.B
minaturos uaticinati.	58.C	Iagohaiucho regio.	59.C
Hispaniola temperatissima.	58.D.59.A	Iaia insula.	56.D
Hispaniolæ fœcunditas.	59.A	Iaia fabula.	22.B.C
Hispaniola uallibus, syluis, rupibusq̃		Iainagua lacus dulcis.	60.C
aspera & tetra, cæterum amœnissi-		Iamaica insula.	7.D.8.A.51.D
ma.	58.B	Iamaices arenosæ syrtes.	71.D
Hispaniolæ felicitas.	75.B	Iamaizi regio.	59.D
Hispaniola quantum auri in Hispaniā		Iaspidum copia.	54.B
quotannis mittat.	61.D	Idæi montes.	80.A
Hispaniolorum admiranda humani-		Idæorum montium regio.	61.C
tas.	1.D	Iguamu uallis.	60.C
Hispaniolorū mores et studia.	5.B.58.C	Inciles aquaticæ.	67.D
Hispaniolæ insula religio.	21.D	India principium.	7.D
Hispanioli sapientiam sine literis co-		India Gangetidis termini indiscreti à	
		Cosmo-	

INDEX.

M	Accazina regio.	59.D
M	Macoanes herbæ.	62.D

- Machinnech regulus, 22.C
 Machochaëlis metamorphosis, 22.A
 Macorix regio, 59.C
 Macoryxes populi, Ibidem
 Macanæ enses lignei, 30.D.43.B.46.D
 Madaninam insulam mulieres solæ
 Amazonum instar inhabitant, 4.A
 Madera insula, 15.A
 Mæotis, 52.C
 Magona uallis auriferis fontibus sca=
 tens, 11.D
 Magua regio, 59.C
 Maguana regio, 59.C.63.C.61.A
 Maguana uallis, 60.C
 Magueij herba, 62.D
 Maguey tympanum, 58.B
 Mahaitin mons, 59.C
 Mahometicorum primorum tres gra=
 dus, 82.A
 Mahometici præputiantur, 82.A
 Mahometici pontificis ius, 85.A
 Mahometeorum sepulchra, 91.D
 Mahometici alienigenas à suis cere=
 monijs arcent, 73.D
 Mahometæorum anni, 84.D
 Mahometicis πολυγαμία concessa,
 Mahometæi uiuo absti=
 nent, 84.C
 Mahomet uoluptatibus colitur, Ibid.
 Mahometæorum uestimenta, 83.A
 Mahometicæ gentis sedendi mos, 82.C
 Mahometæi imbelles, 84.B
 Mahometes Caytbei filius per inimi=
 corum dolum patri succedit, 85.A
 Maia prouincia, 50.A.56.D.68.D
 Maiaguariti regio, 59.D
 Maiestas læsa apud Cubenses si quis
 aliud molietur quàm regium edi=
 ctum habeat, 74.C
 Maiobanexius capitur, 18.B
 Mais radix, 31.B
 Maizium frumenti genus, 2.B.50.A
 54.C.62.D
 Maizius panis, 47.D.56.B.64.D
 66.D.75.B
 Malea promontorium, 52.B
 Maleum Peloponnesi angulus, 80.A
 Mahambra Granatensis Maurorum
 è manibus erepta, 82.B
 Mameis arbor, 39.D
 Mameluchi nullis caligis utentes pe=
 des nudi incedunt, 82.D
 Mameluchi plerunq; à pyratibus capta
 mancipia, 81.D
 Mameluchi Soldani regij serui, Ibid.
 Mameluchi, equestris ordo, 84.A
 Mameluchorum priuilegia & digni=
 tas, 84.B.C
 Mameluchorum stipendia & alimo=
 nia, 84.A
 Mameluchorum pascendi mos, 89.D
 Mameluchorum etiam in incolas ty=
 rannis, 84.C
 Mameluchi uinū contra Mahometi
 institutum largissime bibunt, Ibid.
 Mameluchorum summum disci=
 men, 83.D
 Mameluchi ueteres mutuis uulneri=
 bus extincti, 84.B
 Mameluchi recentiores ex deficienti=
 bus Christianis tantum deliguntur,
 Mameluchi quater parua ma=
 nu ingentes Turcarum copias pro=
 fligarunt, 92.A
 Mammetes Soldanus per insidias ob=
 truncatur, 85.C
 Mamona, 22.A
 Manabaho regio, 59.C
 Manabaxao, 59.D
 Manacapana regio, 16.C.18.D.21.A
 Manacapana margaritis referta, 38.A
 Manatilacus, 60.D
 Manati pisces, 60.C
 Mancipiorum stigmata, 66.C
 Mancipia pro iumentis onerarijs, 67.A
 Manicautexius rex Christianis tribu=
 ta pendebat, 12.B
 Marohus Zemes, 22.C
 Martinino insula, 58.A
 Martininoenses sedes mutarunt, Ibid.
 Maragnonus fluuius, 21.A.40.C
 41.D.52.C
 Marchum, ponderis genus, 32.B
 Maris origo fabulosus, 22.C
 Maria perpetuò cursu in occasum læ=
 bentia, 71.D
 Mare cur ab oriente occidentē uersus
 torrentis instar currat, disputatio
 philosophica, 53.D.55.C. & sequētib.
 Maris magna effusio, 11.D
 Mare utrum rursum à terra absorbea=
 tur, 40.D
 Mare herbū, 53.D
 Mare glaciale, 55.C
 Mare

- Mare ubi dulce. 15.C.21.A.50.B.52.C.D
Margarita insula. 64.C
Margaritiferi loci. 45.D
Margaritæa diues insula. 57.D
Margaritarū diues copia ubi. 64.C.D
Margaritarum quarendarum ratio. 65.B
Margaritæ pondere & precio maximæ. 65.A
Margaritæ conchis recenter solutis molles sunt & piscibus cibo. 65.C
Mariæ rotundæ insula. 4.B
Sancta Maria antiqua colonia. 41.D. 56.D.74.C
Mariæ simulacro cultus Zemium exhibetur. 35.D
Mariæ uirginis ædes dicata apud Barbaros. 35.D
Mariatambal regio. 21.A.40.C
Marien regio. 59.D.61.A
S.Marinæ insula. 70.D
Marlotæ uestes. 82.D
Marmor promontorium. 29.A.42.B
Marmor candidum. 55.B
Maragonus fluuius. Ibidem
Mataræa locus Aegypti, ubi Christus exulauit. 89.D
S. Marthæ portus. 53.A.D.56.C
S.Martini insula. 4.B
Mathinino insula. 22.A
Matinina insula. 53.D
Matritum oppidum. 67.D
S.Matthæi fluuius. 28.D.40.C.41.D
Matum piscis prodigiosi nomen. 60.D
Mauicarao regio. 59.D
Maurorum in Christianum sanguinem sitis. 87.B
Maurorum ad Soldanū legatio. 86.B
Mauri Christianis mulieribus profligati. 86.C
Mauri quoque Beatam uirginem uenerantur. 90.A
Mecha Mahometæorum prima sedes. 58.A
Melecastraphi Sultani de Christianis uictoria. 84.A
Meldinus fluuius. 40.B
Melechfala Aegyptiorum Sultanus. 83.D
Melechfala à feruis trucidatur. Ibidem
Mella in arboribus ubi. 64.A
Memoriæ res ueteres citra literarum usum ubi commendatæ sint. 58.B
- Memphis quondam pyramidibus nobilis. 89.C
Menses uiginti ubi. 70.B.73.C
Mensis ubi uiginti dies tantum habet. 73.C
Metamorphoses fabulosæ. 22.A.B
Methymna oppidum Hispaniæ. 3.A
Meum & Tuum malorum semina. 9.D.10.A
Sancti Michaëlis sinus. 57.C.D.67.B
Milui ubi hyement. 80.C
Minotaurus hodie à Cretensibus ignoratur. 80.B
Miramamolinus Mahometicus monarcha Christiani nominis infecutor. 87.B
Mithridatis uxor. 37.D
Modonensis urbs à Turcis expugnata. 80.A
Molæ aureæ. 74.A
Monblancum oppidum. 81.D
Μονόφυλα nauigia. 38.A
Monsferratus insula. 64.A
Monstrum marinū hominem rapit. 24.B
Mortuos noctu uagari & uesci opinio. 22.D
Mosco oppidum. 69.A
Mulieres Amazonicam uitā ducētes sagittandi artis peritissimæ. 4.A.70.A
Muliebri cōsilio patria prodita. 34.B.C
Multoxumæ regis prouincia. 73.A
Murciense regnū raras pluuias habet. 22.B (63.C
Myrobalanus arbor. 39.D.50.A.C
Myrobalani arbores ubi sua sponte nascantur. 22.A
Myrobalani suillas carnes sapidiore reddunt. 59.A
Myrobalanus portus. 50.C
- N
- Naibas fluuius aurifer. 7.A.12.C
Naibæ fluminis fontes. 59.B
Naualis officinæ descriptio. 77.B
Naufragium Christianorum. 27.C
Naufragium describitur. 21.C.37.C
Naufragas naues Soldanus in fiscum redigit. 82.A
Nauigandi ratio non uulgaris. 67.D
Nattæ portus. 79.D
Neibaimao regio. 59.D
Neibaymao mons. 59.C
S.Nicolai portus. 7.D

Nicuesæ deplorata fortuna & interitus. 30. A. B

Nicuesæ ubi amissus. 50. C

Nigritæ populus. 40. B. 43. D

Nigritus fluuius. 40. B

Nili caput. 90. C

Nili e montibus Aethiopum casus. 59. D

Nilus per Aethiopum regiones currit. 90. C

Nilus Asiam ab Africa diuidit. 83. C

Nili fauces arenis conclusæ. 72. A

Nilus septem ostijs mare ingreditur. 75. A. 52. C

Nilus in Aegyptium pelagus labitur.

Nili utiliter inundantis terminus. 40. B. 90. D

Nili excrementi ratio. 90. C

Nili inundatio annua. 83. C

Nilus quo tempore inūdet. 89. D. 90. C

Nili aqua sapore laudabilis. 90. A

Nilus crocodilorum nutritor. 40. B. 91. B

Nili uarij pisces & altilia. 90. D

Nili duo. 40. B

Nimaca regio. 59. D

Nizaus fluuius. 59. C

Nobilium Venetorum ad paupertatem redactorum subleuandi ratio. 77. D

Nomen Dei, turris. 29. A

Norduestus uentus. 21. B

Nortes stellas antarctici poli. 45. B

Nouaculæ ex lapidib. diaphanis. 71. A

Nouembri mense ubi temperies. 19. C

Nucum pinearum copia ubi. 39. D

Nudorum Barbarorum de Hispanis uictoria. 26. A

Nummus castellanus. 32. C

O

Ocoa fluuius. 60. A

Oceani motus uarij, libro sexto decadis tertiæ, per totum.

Oeconomi boni officium. 34. C

Oloa terra. 69. D

Onocrotalus auis. 56. A

Ophira insula. 1. C. 6. D

Orbem non penitus sphæricū. 16. D

Orbis totus insula est. 21. A

Os draconis regio. 29. D. 20. A. 38. A. 41. D

Ossa humana ubi in sagittarum usum feruentur. 3. D

Ouandus regulus. 70. B

Pacra tyranni belluina forma. 46. C
Pacra tyrannus male sibi conscius ad Christianorum aduentum au fugit. 46. A

Padus fluuius. 41. B

Palæstina quando in Sultani potestatem uenerit. 84. A

Palma insula una fortunatarum. 1. B. 53. C. 64. A

Palmaria regio. 70. B

Palmarum genera septem. 50. A

Palmulæ steriles ubi. 39. D

Palos portus. 20. B

Paludes Dabaibæ noxiorum animalium altrices. 52. D

Pan unde dictus. 58. B

Pananomes reguli regio auro diues.

Panis radicalis ubi in usu. 66. D. 19. B. 28. A

Panis ex Iucca & Maizio. 46. A

Paria regio. 16. A. B. C. D. 18. D. 38. A

Pariaæ terræ eleuatio. 16. C. 24. A

Pariaæ littus. 21. A. 24. A

Paria montium culmina paradisi deitias habent. 40. D

Pariensis regionis homines ferocissimi. 24. A. B

Paria incolis cum Sabæis nullū commercium. 38. B

Parienses à Christianis uicti. Ibidem

Pariensium cum Christianis foedus. 38. C

Paria psittacorum feracissima. 38. B

Paricora regio. 4. C. 21. A

Pariza regulus Christianos sternit.

Pascha floridus resurrectio nis dies Hispanis dicitur. 67. A. 71. A

Patroni Galeacearum conductores

Pauones ubi per nemora uolitent. 77. C. D. 19. A

Pauones non picti ubi. 40. B

Pauonibus similes uolucres. 50. A

Pecudes ubi nullæ. 68. D

Pecunia ubi nulla. 43. B. 47. D

Pegnone rupes. 51. B

Pelgoræ uuis pendentes ubi. 50. A

Peloponnesiacum litus ob Turcarum incursiones incultum. 80. A

Perditorum uallis. 52. D

Perditorum fluuius. 50. C

Periquete regulus. 66. D

Pes numus. 38. B

Pesum pōderis genus. 25. A. 44. A. 66. D
Petr

INDEX.

petri Alphonſi Nigni peregrinatio.		Porcorum caro ubi ſola in uſu.	24.C
18.D. & ſequentibus.		Portugallia.	38.D
Petri Ariæ nauigatio.	37.A.53.C	Portus Beata.	64.A
Petri Martyris periculum in legatio= ne, eſuſq; prudentia.	86.B. & ſeq.	Portus deſideratus.	69.D
Petri Martyris ad Soldanum oratio li= berrima.	87.A	Pſittacorum copia.	58.C
Petrus Martyr ueſte ſerica donatur à Soldano.	91.D	Pſittacos capiendi ratio.	67.C
Petrus Martyr ut ſit à Soldano exce= ptus.	81.C. & ſequentibus.	Pſittaci loquaces & uarij coloris.	2.C. 3.D.19.C.38.B
Petri Vmbriæ miſer interitus.	28.C	Pſittaci phasianis grandiores.	3.D
Phæaci patria.	79.C	Pſittaci caponum magnitudine.	40.C
Pharaone in mari rubro deletio impe= rium Aegypti in ſeruorum pote= ſtatem uenit.	83.C	Pſittaci paſſerculis minores.	Ibidem
Phasianorum copia ubi.	19.A.40.B	Ptolemais quando Chriſtianis adem= pta.	84.A
Piſcaria inſula.	63.C	Pueri regi etiam ſine literis ſapientia imbuti.	58.B
Piſcandi genus nouum.	8.C	Putaterra.	15.B
Piſces uenatori ubi.	Ibidem	Pyramides Aegyptiæ mira magnitu= dine.	88.D.89.A.B
Piſces minime noxi ubi.	6.A	Pyramides concauæ.	89.B
Piſcis quidā mirifice humanus.	60.D	Pyramides ex marmore ſtauo.	89.C
Pix ſcopulorum arborea durior.	62.B		
Platae portus uilla.	63.C		
Plinius Ariſtoteliſ ſectator.	65.A		
Plinius minutis de rebus ad occupa= tos principes ſcripſit.	63.A		
Pocchorroſæ reguli ditio.	47.D		
Pocchorroſenſis regio quibuſcunque frugibus alendis idonea.	48.D		
Pocchorroſæ portus.	56.B		
Pola urbs.	78.B		
Polus antarcticus.	45.B		
Polarium graduum uarietas.	42.A		
Poma miræ ſuauiſſimæ, in herbis, non arboribus naſcentia.	39.D		
Poma dulcia, ſed noxia ubi.	25.D		
Poncha rex deletur.	31.A		
Ponchæ regio.	Ibidem		
Ponchæ regia.	49.A		
Ponchenſes populi.	43.B		
Potanchanus regulus.	70.B		
Potanchani oppidi deſcriptio.	72.B.C		
Potanchani à Chriſtianis conditiones accipiunt.	72.C		
Pontificis Mahometæorum officium eſt principes creatos cōfirmare.	85.B		
Ponti inauſpicata nauigatio.	66.B		
Populus quidam immanis & uagus.			
Populus qui ora perforata	(20.D		
auro circumligant.	73.A		
Porci mulabus maiores.	59.A		

		Q uareba fluuius.	51.B
		Q uarequa regio.	43.B.C
		Quarequa regio quibus calamitati= bus ſubiecta.	43.C
		Quarequanorum cum Nigritiſ per= petua bella.	43.D
		Quarequanorum ſtrages.	43.C
		Quatuor tempora, inſulæ quatuor.	
		Queraqueira inſula.	54.D (50.B
		Quicuri regio.	50.C
		Quines Zemium ſacerdotes.	75.D
		Quiriquetana regio ualta.	49.D
		Quitilla inſula parua.	70.D
		Quizqueia olim Hiſpaniola diceba= tur.	58.B
		Quizqueia quid ſignificet.	58.B.C

R

		R anarum clamor unde.	22.A
		Ratta polæ urbis porta.	78.B
		Recutiſ homines.	68.B.69.C.70.C. 71.A.C
		Regaliſ portus.	5.C.63.C
		Regales Hiſpaniſ Milui dicunt.	80.C
		Reges ubi ſoli ueſtiantur.	29.C
		Regio quædam hybernæ rigoriſ ex= pers.	28.A
		Regio quædam temperatiſſima.	52.A
		Religionis neglectæ paradigma ſin= gulare.	60.B
		Reuerſuſ piſciſ.	8.D
		Reyre regio.	59.C

Rhythmis res antiquæ posteritati tra-		Semperuiua herba.	62.D
debantur.	58.B	Senatus principis potestas apud Ro-	
Ricca uilla.	73.D	manos.	77.A
Riphæi montes.	52.B	Senega fluuius.	40.B
Riuus niger fluuius.	33.A	Senes iuuenescere.	42.B
Rodericus Hispaniæ rex ob stuprum		Septæ urbs.	87.A
tertio cladem accepit.	87.B	Sepulchro sancto Barbari omnes pe-	
Rodanus quidam seruus ad hono-		percerunt.	84.A
res euectus asperrimus factus.	14.B	Serpentes in delicijs.	8.B.13.D
Rodus insula.	80.B	Serpentes innoxij ubi.	2.B
Roxetum Nili ostium.	81.C	Serpentes crocodilis similes ubi.	8.B
S		Serratus mons.	4.B
Accari magna copia.	75.B	Seruilis ingenij euecti insolentia.	14.B
Saccarum ex cannarum radicibus		Seruorum Aegyptiorū defectio.	38.C
extorquetur.	7.A	Sesta insula.	71.C
Sacerdotes ubi cœlibes uitam agant.		Sibylla oppidum.	73.D
Sacrificij insula.	70.A (70.B	Sicilia sub Hispanorum dominio.	
Saëtum Niliaca regio.	91.C		86.C.87.A
Sagittarum uenenatarum usus.	27.D	Siculi maris impetus.	56.D
Sal ubi cultu diuino ueneretur.	52.A	Simeonis prophetæ sepulchrum ubi.	
Salinarum nouum genus.	19.D	Sinus perditorum.	42.A (79.C
Salinæ montanæ saxæ.	61.D	Sipangi regio à Christianis in ditio-	
Saluaterra uilla.	63.C	nem accepta.	11.C
Same à Turcorum potestate erepta.		Siuilla urbs.	37.B
Sanguine proprio ubi homi-	(79.D	Smaragdinae plasmae ubi multæ.	54.B
nes litent.	73.D	Solarium radiorum percussio, calo-	
Santheremus Xamanæ latus.	5.A	rem parit.	57.A
Saphiri putamen anserino ouo gran-		Soles pro diebus.	31.C
dus.	54.B	Solstitium utrunq; æquinoctijs par,	
Sapientiæ studium citra literarum præ-		ubi.	58.D
sidia ubi.	58.B	Soldanorum apud Aegyptios origo.	
Sardinia sub Hispanorū ditione.	86.C	Soldani ex Christiano origi-	(83.D
Sardum cœlum perniciosum.	56.D	ne creantur.	84.B
Sarmatæ.	52.B	Soldanus Babylonicus appellat.	82.A
Sarraco Syriæ regis dux Aegyptio-		Soldani recens creati quantum largi-	
rum regnum dolo occupat.	83.D	tionis in Mameluchos proceresq;	
Saturnia regio.	53.D.56.C	expendere soleant.	86.A
Saturnus hodie à Cretenſibus igno-		Soldani summo mane audituri in pu-	
ratur.	80.B	blicum prodire solent.	82.B
Scacorum ludus apud Barbaros ex-		Soldanica sedes in sexennio quinqu-	
teros.	74.C	es euacuata.	85.B
Scombria insula.	25.D	Soldanum sine muneribus & comi-	
Scoriæ reguli ditio.	67.A	tatu magnifico à Legatis accedere	
Scotia.	63.D	nefas.	81.A
Scutum Cateba insula.	42.A	Soldanorum tyrannis.	80.D
Scylla & Charybdis.	56.D	Soldani arcis topographia.	82.B
Scythæ.	52.B	Soldani prosopographia.	82.D
Secures ubi auro preciosiores habeantur.	43.B.47.D	Soliuagi hominis factum.	62.A.B
Secures è lapide flauo.	49.D	Solyſij nauigatio.	65.D. & sequenti-
Semina quarto quoq; mense ubi ma-		bus. eiusq; miser interitus.	66.A
tureſcant.	29.A	Speculorum precium summum.	50.A
		Sperantia arx condita.	13.B
		Spica	

Spica miræ crassitudinis. 59.A
 Squiuetes agis species. 62.D
 Stagnum quoddam in summo montis uertice. 59.D. 60.A
 Stois margaritarum ferax. 45.D
 Striuales Vergilianæ scopuli. 79.D
 Strophades insulæ. Ibidem
 Suduestus uentus. 20.B
 Suillæ carnes ubi arietinis saporosiores salubrioresq̃. 39.D
 Sumideri quid. 52.D
 Symplegades insulæ. 71.A
 Syria in Sultani potestatem quando uenerit. 84.A

T

TAia regio. 50.A
 Taini populi. 5.D
 Tanais fluuius. 41.B. 77.B
 Tangaribardini interpretatio appositissima. 88.B
 Tangaribardinus q̃ partibus Christianis faueat. 88.B
 Taprobana margaritarum procreatrix. 45.D
 Taquenazabo regio. 59.D
 Tanacuru regulus. 66.D
 Taurus mons. 52.B
 Taxamarus regulus. 72.A
 Teaocha regulus Christianos benigne accipit. 46.A
 Tempestas uiolentissima describitur. 21.C. 79.A. B. 8.C
 Templorum ornatus inter Barbaros. 73.C
 Teneriphe insula una Fortunatarū. 1.B. 53.C
 Tenoræ id est uniones. 19.A
 Terra semper uiuens. 52.A
 Testa marina foemoralis loco. 51.B
 Testudinibus mundatur lepra. 15.A
 Testudines inusitatae magnitudinis: eorumq̃ pariendi ratio. 64.A
 Teucer ex Creta eiectus. 58.A
 S. Thomæ arx. 7.B. 10.C
 Thraces. 52.B
 Thuris feracissima terra ubi. 24.A. 38.B
 Tiburonus piscis hominem dentis ictu secat. 60.A
 Tichri uicus Christianis subditus. 34.B. C
 Ticinus fluuius. 41.B
 Tigrides ubi. 50.A

Tigridis carnes bouina nihil deteriores. 46.B
 Tigridis ferissimæ fabula lectu nō iniucunda. 46.B
 Tiphō uehementissimus. 11.D
 Tirecotus fluuius. 61.C
 Tirusi pagus aurifodina nobilis. 26.B
 Tirusenses iaculis uenenatis utuntur. 26.B
 Tintinnabula aurea fimbrijs appensa. 38.B. 74.A
 Tintinnabuli apud Barbaros precium. 19.A. 43.A. 64.D. 68.D
 Todos sanctos insula sterilis. 64.A
 Tomumbeius Soldanus creatur. 85.C
 Topazius ubi inueniatur. 21.C. 53.A
 Totonoga regulus. 66.A
 Tramontana stella. 16.C. 45.B
 Tremedales quid. 52.D
 Triticum binis mensibus ubi maturarescat. 7.A
 Troianum solum unde. 58.A
 Troicus ludus apud Hispanos. 13.A
 Trucimanus Valentinus in Soldani manus quomodo uenerit. 81.D. nomenq̃ Christi abnegarit. 82.A
 Trucimanus Mameluchus propter Christianorum fauorem periclitatur. 86.B
 Trucium Canibaliū patria. 26.B
 Tubanamæ regio quibuscunque frugibus alendis idonea. 48.D
 Tubanamæ reguli regia. 48. 56.C
 Tubanamæ imperium Sardanapalicum. 48.A
 Tubanama capitur. 48.B
 Tubanama quanto auro se à Christianis redemerit. 48.C
 Tumaccus regulus Christianorum fidei se committit. 44.D. 45.A
 Tumaccus regulus. 64.C
 Tumanamæ regnum, auro refertissimum. 31.C
 Tunna agis species. 62.D
 Tuquemenius Sultanus ex seruis creatur. 83.D
 Turbo uiolentissimus. 11.D
 Turcorum copiae quater à paucis Mameluchis profligati. 92.A
 Turui regulus. 23.C
 Tympana classica instrumenta. 51.B
 Tyrma prima sedes in Canaria. 58.A

Tyrrhenum æquor Italiam ab Adriatico differtinat. 52.B

V

V Agonionē in philomenam trāsformatio. 22.A.B

V habum prouincia. 61.C

V aldiuæ miser interitus. 35.B.71.D

V alentinum regnum Hispaniæ hæreditario iure subiectum. 87.D

V alladoletum oppidum. 41.A

V aschus præfectus militum creatus.

V aschi altera nauigatio. 42.D (49.B

V aschus principatum in Dariennenses sibi usurpauerat. 34.B

V aschi & Ariæ dissidium. 74.D

V aschus iniquo iudicio obrutus, supplicio afficitur. 74.D

V ellera ex arboribus ubi. 2.C

V enationis ars. 67.B

V eneris dies Mahometæorum festus dies. 92.A

V enetiarum situs. 76.C

V enetiarum urbis descriptio. 78.A

V enetorum ducis potestas. 77.A

V enetorum comitiæ. 76.D

V enetorum instituta. 76.C.78.A

V enetorum lex de iuuandis nobilibus pauperibus. 77.D

V enetorum moneta. 77.A

V eneti terrarum omnium hospites.

V er ubi sit quando nobis autumnus. (55.D 45

V eedor magistratus Hispanorū. 54.B

V erzinum lignum. 11.B

V espertilionum noxiarum copia ingens ubi. 57.B

V espertilioes gallis gallinisq; infestæ. Ibidem

V espertilioes turturibus non minores. 24.B

V espertilioes morfu letales. 32.D

V esputius astronomiæ peritissimus.

V ibba regio. 51.B (54.A

V ictoriæ oppidi descriptio. 72.D

V illa noua. 63.C

V incentij Annez peregrinatio. 38.A

V incentij Annez de Barbaris uictoria. 38.B

V inum lege Mahometica interdictum. 84.C

V inum diuersorum colorum. 34.C

V ina ē granis & fructibus. 64.D

V ina ex palmarum fructibus. 31.B

V inum ex radicibus expressum. Ibid.

V irginis intemeratæ simulacrum ubi colatur. 3.D

V irgines sine uirorum consuetudine insulam incolunt. 70.A

V irginitas ubi ad matrimonij tempus colatur. 70.B

V ites ubi sua sponte nascantur. 9.A

V itreorum calculorum merces. 50.A

V itreorum calculorum summum precium. 51.B.53.A.68.D

V itreæ fertæ magno in precio. 64.D

V mbræ uirorum coitum simulantes euanescent. 22.D

V nionū copia. 16.A.B.D.18.D.20.A.64

V nionum precium. 20.A

V niones quot in uno conchyli. 65.B

V raba insula. 26.B.32.C.D.52.C.65.C

V raba continens putata. 71.D

V rabæ fauces. 41.D

V rabensis sinus latitudo. 29.D

V rabensium fluminum amplitudo quæ sit. 39.B

V rabæ rerū etiā importatarū ubertas mira. 39.C

V rida fluuius. 42.A.51.B

V rsi ichthophagi nec hominibus noxi ubi. 55.D

V ru nauigia. 32.C.33.A

V tias animal cuniculo nostro simile. 12.B.13.D.50.C.62.B

V xores regibus mortuis ubi uiuæ cōsepeliantur. 63.B

X

X Accoei fluuius. 60.A

X Xagua arbor, cuius pomi succus glauconiger. 62.C

X aguaguara regio, eiusq; populi mores. 51.B

X amana Hispaniolæ regio. 5.A.59.C

X agua regio. 59.C

X aragua. 13.D.14.D.59.D

X aragua pluuios nullos habet. 63.B

X araguensium excipiendi regem eorum apparatus. 12.D.13.A

Y

Y Aguana regio. 59.D

Y iamiroa fluuius. 63.C

Y aquini regio pluuijs caret. 63.B

Y mizui Hybahaino montes, quorū in uertice flagnum. 60.A

Zaho

INDEX.

Z Ahoran fluuius.	51. B	Z enu regio.	54. C
Z acynthus insula.	79. D	Z emes simulacra.	21. D. 39. C
Z amballatus Damasci Syriaeque praefes.	85. C	Z emes uarij.	23. A
Z amballatus Soldanus creatur.	85. C	Z emium cultus.	71. C. 73. D
Z amballati Soldani tyrannis & interitus.	85. C. D	Z emium expugnatio.	71. C
Z antus insula.	79. D	Z emes sublati haud usquam amplius uisi.	58. C
Z ara Dalmatica urbs.	79. B	Z eremae uicus.	65. D
Z auana regio.	59. D. 63. C	Z izaniae radix amara.	67. A
Z auana Comogri regia.	48. D	Z obroba fluuius.	51. B
Z auanae regiunculae incole efferi.	62. A	Z ona torrida habitabilis.	63. D
Z azaueios agis species.	62. D	Z ona torrida niues habet.	15. C

F I N I S.

E R R A T A.

Folio 8. D. uersu 15. nomine. 9. D. uer. 10. iudicium. 22. C. uer. 17. natam. 43. D. uer. 5. conferuntur. 59. D. uer. 14. proficisci. 64. B. uer. 10. distingue uersus. Iam uas leant. Ipsius comites. Australis pelagi.

IO. RVFFVS FOROLIVIENSIS
Archiepiscopus Consentinus, Legatus
Apostolicus, ad Lectorem de
Orbe nouo.

Accipe non noti præclara uolumina mundi,
Oceani & magnas noscito Lector opes.
Plurima debetur Typhis tibi gratia, gentes
Ignotas, & aues qui uehis orbe nouo.
Magna quoq; autori referenda est gratia nostro,
Qui facit hæc cunctis regna uidenda locis.

PETRI MARTYRIS

ANGLI MEDIOLANEN. CONSILIARII REGII,

Protonotarij Apost. Oceaneæ decadis liber primus, ad Ascanium

Sphorciam uiccomitem, Cardinalem, uiccancelarium.

A

OLEBAT grata uetustas pro dijs habere uiros, quorū industria & animi magnitudine ignotæ maioribus eorum terræ panderetur. Nobis autem, qui deum habemus unicum, sub triplici persona, quem colamus, restat ut huiusmodi genus hominum si nō coluerimus, admiremur tamen: reges uero obseruemus, quorū ductu & auspicijs datum est illis cogitata perficere: utrosq; etiam extollamus, & pro uiribus illustremus, iure merito. Quare de insulis maris occidui nuper repertis, & rei autoribus quid

referatur, habeto: hoc siquidem tuis literis uehemēter cupere uidēris. Ab ipsius ergo initio, ne sim cuiquam iniurius, exordiri est animus. Christophorus Colonus quidam Ligur uir, Fernando & Helisabethæ regibus catholicis proposuit & suaserit, se ab occidente nostro finitimas Indiæ insulas inuēturum, si nauigijs & rebus ad nauigationē attinentibus instruerent: à quibus augeri Christiana religio, margaritarum, aromatum atq; auri inopinata copia haberi facile posset. Instanti ex regio fisco destinata sunt tria nauigia: unum onerarium caueatum, alia duo mercatoria leuia sine caueis, quæ ab Hispanis Carauelæ uocantur. His habitis, ab Hispanis littoribus, circiter Calendas Septemb. anni secundi & nonagesimi supra quadringentesimum & millesimum à nostra salute, iter institutum, cum uiris Hispanis circiter c c x x Colonus cœpit. A Gadibus in alto oceano Fortunatæ, ut multi putant, insulæ, quæ ab Hispanis Canariæ nuncupantur,

B

iamprius repertæ, distant millia passuum mille & ducenta, secundū eorum rationem: dicunt enim distare tercentum lequas: singulas autem lequas nauigationis periti, quatuor millia passuum cōtinere suis computationibus aiunt. Fortunatas insulas ob cœli temperiem appellauit antiquitas: neq; enim grauis urget incolas hyems, neq; atrox æstas. Sunt tamen qui eas uelint esse Fortunatas, quas Capitis uiridis insulas, Portugalenses appellant. Canarias, ad hæc usq; tempora hominibus nudis, eo quod extra omne clima Europæ ad meridiem, & sine ulla religione degentibus, habitatas, Colonus aquandi, & reficiendarū nauium gratia, priusquam se tam duro labori crederet, adiuit. Non insuaue futurum arbitror, quandoquidem in Canarias incidimus, si ex ignotis quomodo notæ, si ex incultis quomodo cultæ sint effectæ, narrauerimus: longa namq; annorum curricula incognitas iam obliuioni tradiderant. Hæ insulæ seprē Canariæ dictæ, anno circiter Millesimo c c c c v à gallo nomine Betanchor, ex concessione reginæ Catherinæ, regis Ioannis filij sui, dum infans esset, tutricis, repertæ forte fortuna fuerunt. Pedem ibi fixit per aliquot annos Betanchor, duasq; ex illis occupauit ac redegit in cultum, Lancelotum & Fortemuenturam. Eo mortuo hæres eius Hispanis uiris precio insulā utranq; præbuit. Fernandus dehinc Peraria & uxor eius Ferream & Gomeram inuasit. Nostris temporibus tres reliquas, Canariam magnā scilicet, Petrus de Vera nobilis Xericij ciuis, & Michaël de Moxica. Palmam autem ac Tenerifen Alphonsus Lugo, sed impensa regia. Gomeria deinde ac Ferrea non cū magno labore subditæ sunt. Sed Alphonsus Lugo duriuscule rem perfecit: gens enim illa nuda, syluestris, saxis & fustibus bella gerens, semel eius exercitum fugauit, trucidauitq; circiter quadringentos: tandem eos deuicit. Ita Canariæ omnes ad Castellanam additæ sunt potētiam. Ab his igitur insulis Colonus occidentem solem semper secutus, licet in leuam

Fortunatis insulis unde nomen

Canariæ insulæ.

C paulisper, tres & triginta continuos dies, cœlo tantum & aqua contentus nauigauit. Hispani comites murmurare primum secretò cœperunt, apertis mox conuicijs urgere, de perimēdo cogitare, demum uel in mare proijciendo, consulebatur: se deceptos fuisse ab homine Ligure, in præceps trahi, quā nunquam redire licebit. Post trigessimū iam diem furore perciti proclamabant, ut reducerentur, ne ulterius procederet stimulant hominem: ipse uero, blandis modo uerbis, ampla spe modo, diem ex die protrahēs, iratos mulcebat, deposcebat: proditiōnis quoq; taxandos esse à regibus, si aduersi quicquam in eum molirentur, & si parere recusaret, prædicabat. Opratum tandem terræ prospectū læti suscipiūt. Patefecit nauigatione hac prima, sex tantū insulas, atq; ex ijs duas inauditæ magnitudinis: quarū alteram Hispaniolam, Ioannam alterā uocitauit: sed Ioannam esse insulam non pro certo habuit. Illarum quarundā littora cum abraderent, cantantem inter condensa nemora philomenam mense Nouembri audierunt. Dulcium aquarum ingentia flumina, natiuos portus magnarum classium capaces, adinuenit. Ioannæ littora lambens, ad occidentē à septentrione recto latere non multo minus octingentis millibus passuum percurrit (aiunt enim centum & octoginta lequas) continentem arbitratus, quod neq; terminus neq; termini ullius signum in insula, quantum oculis prospectus inseruiebat, appareret: retrocedere instituit, redire etiam illum pelagi tumores coegerunt: nam Ioannæ littora per uarios inflexus tantum iam ad septentrionem se uertebant & curuabantur, quod boreales flatus naues acrius infestarent, quoniā hyems uigebat. Ad orientem igitur proras uertens, Ophiram insulam sese reperisse refert: sed cosmographorum tractu diligenter cōsiderato, Antiliæ insulæ sunt illæ & adiacentes aliæ: hanc Hispaniolam appellauit: in cuius septentrionali latere tentare locorum naturam cupiens, terræ appropinquabat. Cum in planam quandam & cæcam rupem aquis coopertam, carina grandioris nauis incidens aperitur, &

D perstat, saxi latentis planicies fuit illis, ne submergerentur, adiumento: cum reliquis igitur duabus properantes, uiros omnes incolumes educunt. Ibi primum ad terram egressi, homines indigenas uiderunt: qui uenientem inauditam gentem conspicati, facto agmine in condensa nemora omnes, ueluti à canibus gallicis timidi lepores, sese fugientes recipiunt. Nostri multitudinem insecuti, mulierem tantum capiunt: hanc cum ad naues perduxissent, nostris cibis & uino bene saturatam, atque ornatam uestibus (nam ea gens omnis utriusq; sexus nuda penitus uitam ducit, natura contenta) solutam reliquerunt. Quum primum ad suos mulier concessit (sciebat enim illa quō fugientes diuerterēt) ostendissetq; mirum esse nostrorum ornatum & liberalitatem: omnes ad littora certatim concurrunt, gentem esse missam e cœlo autumant. Aurum, cuius erat apud illos aliqua copīa, ad naues natando portant: pro frusto aut paropsidis fictilis aut uitrei cratēris aurū commutabant. Si ligulam, si tintinnabulū, si speculi fragmentum, si quicquam aliud simile nostri impartiebātur: tantum aurī quantum petere libebat, aut unusquisq; eorum assequebatur, exhibebant. Cum iam res ipsa ad familiare commercium deuenisset, & gentium mores nostri perquirerent, reges habere gentem illam per signa & coniecturas cognouerunt. Ena-

uibus descendentes nostri, à rege & reliquis indigenis honorifice recipiuntur: nostris, omnibus quibus poterant & sciebant modis assurgebant. Sole ad occasum uergēte, nostris, dato salutationis angelicæ signo, genua christiano ritu flectentibus, itidem illi faciebant. Crucem quocunq; modo Christianos colere conspicerent, adorabant. Ex nauī quam saxo illisam diximus, nostros homines & quicquid in ea uehebatur, ita celeriter atque animo læto gens illa in terram suis lintribus, quas Canōas uocāt, eduxerunt, quod affines affinibus apud nos nulli maiore misericordia tacti succurrant. Canōas autem illas ex solo cauato acutissimis lapidibus ligno, longas, sed angustas construunt: monoxyla propterea esse

Admiranda
hominū hu-
manitas

A esse dicemus. Octoginta remigum capaces plerasq; se uidisse multi affirmant. Vfus ferri apud eos nullus inuenitur: propterea quo modo siue domos, quas mira arte laboratas uidebant, siue alia quaecunq; ad eorum usum pertinentia, fabricarent, maxima nostros detinuit admiratio: sed ex fluuialibus quibusdam durissimis lapidibus præacutis omnia apud illos diduci certum est. Esse non longe ab illis insulis quorundam ferorum hominum insulas, qui carnibus humanis ue-

*Incredibilis
quorundā homi-
nū immanitas*

scantur, fama didicere: id esse causæ quod ita trepidi aduentantes nostros confu-
gerent, postea retulerunt: Canibales arbitrati, sic truculentos illos, siue Caribes, uocāt. Horum obscœnorum insulas itinere ferè in medio ad has insulas ad me-
ridiem reliquere. Suas insulas ij mites à Canibalibus nō aliter incursionibus cre-
bris uexari perpetuò ad prædam cōqueruntur, atq; per nemora uenatores per-
uim & per insidias feras insectantur. Quos pueros capiunt, ut nos pullos gallina-
ceos, aut porcos quos ad obsonia uolumus pinguiiores & teneriores educare, ca-
strant, grandiores & pingues effectos comedunt: ætate autem iam matura cum
ad eorū manus perueniunt, peremptos partiuntur: intestina & extremas mem-
brorum partes recentes epulantur, membra sale condita, ut nos pernas suillas,
in tempora seruant. Mulieres comedere apud eos nefas est & obscœnum: si ue-
ro quas assequuntur iuuenes, ad sobolem procreandam, nō aliter atq; nos gal-
linas, oues, iuuenecas, & cætera animalia, curant & custodiunt: uetulas ad obse-
quia præstanda pro seruis habent. Insularum, quas nostras iam possumus appel-
lare, tam uiri quàm fœminæ, cum Canibales aduentare præsentunt, aliā quàm
fuga salutem nullam inueniunt: sagittis harundineis præacutis licet utantur, ad
Canibalium tamen uim & furores reprimendos parum prodesse comperere:
decem enim Canibales centum ex alijs facile, si concurrant, superaturos omnes
indigenæ faciunt. Quid utraq; gens præter cœlum atq; eius lumina adoret, non
fatis exploratum habuerūt. De reliquis insularium moribus breuitas temporis

B atq; interpretū inopia, plura noscere nō permiserunt. Radicibus ij mites nostris *Insulariū cibi*
napis & magnitudine & forma, sed gustu dulci, castaneæ teneræ adhuc simi-
libus, ad cibum utuntur. Has ages uocant ipsi. Est & aliud radicis genus, quam
iuccam appellāt, ex hac & panem conficiunt. Agibus uero magis assis aut elixis
utuntur, quàm ad usum conficiendi panis. Iuccam uero sectam & compressam,
succosa nanq; est, pinsunt, & in placentas coquunt. Sed mirum hoc: aconito le-
taliorem esse aiunt iuccæ succum, qui epotus ilico perimit: panem autē ex eius
massa sapidum & salubrem esse omnes experti sunt. Panem & ex frumento
quodam panico, cuius est apud Insulares & Granatenses Hispanos maxima co-
pia, non magno discrimine conficiunt. Est huius panicula longior spithama, in
acutum tendens, lacerti ferè crassitudine. Grana miro ordine à natura confixa,
forma & corpore pisum legumen æmulantur: albent acerba, ubi maturuerunt
nigerrima efficiuntur: fracta, candore niuem exuperant: maizium id frumenti
genus appellāt. Et est apud eos aurum alicuius æstimationis, nam auricularum
torulis & naribus perforatis insertum, in tenuissimas diductum laminas, ferūt.
Cum tamen neque ad eos commeare mercatores, nec ipsos alia littora noscere
præter sua nostri didicissent, querere ab eis per signa cœperunt, unde sibi id au-
rum compararent: quantum signis colligere licuit, ex fluuiorum arenis ab altis
montibus collabentibus id, neq; magno labore lectum: in pilulas priusquam di-
duceretur in laminas astringebant. Non tamen in ea insulæ parte quam rex ille
tenebat: quod postea patuit experimentò: nam cum inde iam discessissent, fortè
in flumen inciderūt, cuius arenā multo auro mixtam esse, cum in terram aquan-
di & piscandi gratia exilissent, perpenderunt. Nullum animal quadrupes se ui-
disse dicunt, præterquam tria genera cuniculorum. Serpentes insulæ nutriunt,
sed minime noxios. Anseres syluestres, turtures, anates, nostris grandiores &
cigneo candore, capite purpureo repperunt. Psittacos quorū alij uirides erant,

C alij flauitoto corpore, alij similes Indicis torquati minio, uti Plinius ait, quadraginta tulerunt, sed coloribus uiracissimis & latis maximopere. Alas habent uersicolores, uiridibus enim & flauis pennis, quasdam habent ceruleas & purpureas mixtas: quæ uarietas parit delectationē. Hæc uolui de psittacis, illustrissime princeps, recitare: quamuis huius Christophori Coloni opinio magnitudinis sphaeræ & opinioni ueterum de subnauigabili orbe uideatur aduersari, psittaci tamen inde asportati, atque alia multa, uel propinquitate, uel natura solum Indicum has insulas sapere indicant: cum præcipue Aristoteles circa finem libri De cœlo & mundo, Seneca, & alij non ignari cosmographiæ, ab Hispania, Indica littora per occidentem non longo maris tractu distare attestentur. Masticeis, aloëis, gossampij, atque aliarum huiuscemodi rerum copiam suapte natura tellus illa producit. Ex arboribus, ueluti apud Seres, uellera colliguntur. Grana quædam rugosa diuerforum colorum, caucaseo pipere acutiora: ramalia etiam ex coccis arboribus cinamomi forma, gustu autem & odore acrem zingiberim & medulla & superiore libro imitantia, tulerunt. His igitur inuēta nouæ telluris & inauditi alterius terrarum orbis signis contentus, prospero reditu, flantibus zephyris iam, propter nostrum uer propinquum redire constituens, octo & triginta uiros apud eum regē, de quo supra memorauimus, reliquit: qui locorum & temporum naturam, donec ipse reuerteretur, inquirerent. Is rex ab incolis dicebatur Guaccanarillus: cum quo iusto singularis amicitiaæ foedere, de uita & salute ac tutela eorū quos ibi relinquebat, quibus potuit modis, egit. Misericordia contactus rex erga nostros, quod alienis terris defererentur, lachrymas effundisse uisus est, atque omnem opem pollicitus. Sic alter alterum complexi, ad Hispaniam Colonus rediturus, uela dari imperat: secum decem uiros ex illis abducens, a quibus posse omnium illarum insularum linguam nostris literis Latinis,

D sine ullo discrimine, scribi compertum est. Vocant enim cœlum turci, domum bôa, aurum cāuni, uirum bonum tayno, nihili, mayani. Reliqua quoque omnia uocabula non minus liquide proferunt, atque nos latina nostra. Hæc habes quæ de prima eius nauigatione memoratu digna existimauerim. Rex autem & regina, quorum omnes cogitatus uel dormientium, in religionis nostræ augmento sunt fiti, sperantes ad Christi legem tot nationes & simplices gentes facile trahi posse, ijs auditis commouentur. Colonom aduenientem honorifice, uti pro talibus ausis merebatur, tractat. Sedere illum coram se publice (quod est maximum apud reges Hispanos amoris & gratitudinis supremique obsequij signum) fecerunt. Præfectum marinum uocari deinceps Colonom imperant. Is Almirantus Colonus apud Hispanos nuncupatur. Fratrem etiam ipsius Bartholomæum Colonom, rei marinæ & ipsum peritum, præfecturæ insulæ Hispaniolæ titulo ornarunt. Hunc magistratum uulgò Adelantatum appellat. Almirantū igitur & Adelantatum ac nauigiorum præsentia nomina, cætera etiam huiuscemodi, data opera suis aliquando uulgaribus appellabo nominibus, quò apertius intelligar. Nunc ad institutum redeamus. Ex insulis, uti in initio Colonus ipse, iam Præfectus marinis, pollicebatur, maxima eorū quæ mortales omnes totis uiribus sequimur comoda prouentura creditum est. Duabus igitur his causis commoti sanctissimi hi duo consortes, xvi ad secundam expeditionem nauigia parari iubent, tria oneraria caueata magna, xii id genus nauium quas dici apud Hispanos Carauelas scripsimus sine caueis. Eiusdem generis duas aliquanto grandiores, atque ad sustinendas caueas propter malorum magnitudinem aptas. Huius classis parandæ curam Ioanni Fonseca, uiro genere nobili, decano Hispalensi, ingenio atque animo pollenti, tradunt. Ultra ducentos & mille armatos pedites illi imperant conducī, inter quos omnium mechanicarum artium fabros & opifices innumeros stipendio accersiri iubent: equites quosdam cæteris armatis immiscant. Ad foetus procreandos, equas, oues, iuuenças, & plura alia cum sui generis

A' ris masculis; legumina, triticum, ordeū, & reliqua ijs similia, non solum alimenti, uerumetiam feminandi gratia, præfectus apparat. Vires & aliarum nostratum arborum plantaria, quibus terra illa caret, ad eam important; nullas enim apud eas insulas notas arbores inuenere, præter pinus palmasq̃, & eas altissimas ac miræ duritiæ & proceritatis ac rectitudinis, propter soli ubertatem: atque etiam ignotos fructus alias plures procreantes. Terram aiunt esse terrarum omnium quas ambiūt sidera, uberrimam, Instrumēta omnia fabrilia, ac demum alia cuncta quæ ad nouam ciuitatem in alienis regionibus condendam faciunt, unicuiq̃ artifice imperat. Ex fidis regijs cliētibus plures hanc nauigationem, & rerum nouarum studio, & præfecti autoritate promoti, sua sponte aggressi sunt. Secundis igitur uelis, VII calend. Octobris anni IIII & nonagesimi supra quadringentesimū & millesimum à salute nostra, à Gadibus mouit. Fortunatas insulas calend. Octobris tetigere. Ex Fortunatis ultima dicitur ab Hispanis Ferrea, in qua nulla est alia potabilis aqua, præterquam ex rore de arbore unica in insulæ supremo dorso stillante assidue, & in lacunā manu factā cadente. Ab hac insula uela in altum oceanum, tertio idus eiusdem, cœpit protendere. Hæc nobis intra paucos dies ab eius discessu renunciata fuerūt; quicquid succedet, accipies. Vale felix. Ex hispāna curia, idus Nouemb. M. CCCC. XCIII

PETRI MARTYRIS ANGLI

MEDIOLAN. PROTONOTARII APOST.

regijq̃ cōsiliarij, Oceaneæ decadis liber secundus, ad Ascan.
Sphorciā uicecomitē, Cardinalē, uicecancellariū.

R E P E T I S, illustrissime princeps, cupere te quæ accidunt in Hispania de orbe nouo cognoscere: placuisseq̃ tibi quæ hæcenus de prima nauigatione scripserim insinuasti. Accipe quæ successerunt. Methymna Campi celebre oppidum est in Hispania, respectu uestri, ulteriore: & in ea parte quæ Castella Vetus dicitur, à Gadibus circiter quadraginta millia passuum distans. Ibi curia commorabatur, cum circiter nono calend. Aprilis huius anni nonagesimi quarti, cursores ad regem & reginam missi, aduētasse XII ex insulis nauigia retulerūt, Gadesq̃ prospero reditu appulsa esse: sed nihil aliud se uelle Regi & reginæ ductor ipsarum nauium per nuncios significare ostendit, præterquam præfectum marinum cum quinque nauigijs & nongentis hominibus, uestigandi causa, in Hispaniola permansisse: cætera se coram recitaturū scribit. Pridie igitur nonas Aprilis, dux ipse classis frater nutricis primogeniti regij à præfecto marino legatus aduenit: ab eo cæterisq̃ simul fide dignis hominibus, quæ mihi per ordinē interroganti fuerūt enarrata, ut tibi gratum faciam, recensebo: accepi etenim ego quæ dederunt: quæ autem dederūt cognoscito. Tertio idus Octobris ex insula Ferrea Fortunatarum ultima, ab Hispanis littoribus discedentes, cum classe nauium septemdecim in altum, unum & uiginti æquos dies, priusquam insulā ullam attingerēt, consumpserūt: ad læuam multo magis quàm itinere primo, aquilonē secuti, data opera uertere proras: propterea in Canibaliū siue Caribium insulas, de quibus fama tantum apud nostros erat notitia, inciderūt. Insulam arboribus ita consitam, quod neq̃ ullam quidē aut nudā aut lapidei soli, conspici licuerit, primū uiderunt. Hanc quoniā die dominico fors obtulerat, Dominicam placuit uocari: nulla ibi mora contracta, quod desertam esse præsenferunt, progrediuntur. His uno & uiginti diebus octingētas & uiginti lequas sese arbitrati sunt percurrisse, adeo prosperi illos uēti aquilones à puppi secuti sunt. Post breue spaciū æquoris, occurrerunt insulæ diuersis arboribus, uimine, trunco, radicibus & folijs, aromaticis & sua-

Cues odores emittentibus refertæ. Neq; homines, neq; ulla se ibi animalia uidisse, præterq; inaudita magnitudinis lacertos, referunt, qui in terram scrutandi gratia descenderāt: galānam hanc appellāt. Ex eius insulæ promōtorio quodā monte à longe uiso, discessere. A triginta millibus passuum ab hoc mōte fluuiū descendentē magni fluuij latitudinis signū prospexisse uisi sunt. Hanc primam à Fortu natis terrā habitatā inueniunt: obscœnorū esse Canibaliū, de quibus fama prius acceperāt, nūc experimēto, & his interpretibus, quos primo itinere ad Hispaniā præfectus duxerat, cognouerūt. Insulam peragrātes innumeros, sed x x tantū aut x x x domorū singulos uicos inueniunt. Ordinē plateæ tugurijs in gyrum circa plateā constructis seruāt. Quādoquidē de illorū domibus in sermonem incidimus, haud absurdū mihi fore uidebitur, si quales eas esse audiuerim, enarra uero. Ligneas omnes, & sphaerali forma fabricatas esse aiunt. Ex arboribus sub licibus altissimis terræ affixis circumferentiā primum domus construunt: alijs postmodū ab interiore parte curtis trabibus apposis, quæ exteriores altas, ne labātur, sustineant. Altarum cacumina in tentorij castrēsis formā coniungūt, ita ut acuta culmina domus illæ omnes habeāt. Tegunt deinde palmarū & quarundam aliarū similium arborū folijs cōtextis, modo tutissimo à pluuia. A trabibus curtis postmodum ad trabes interius deductis funibus gossampinis, aut ex quibusdā radicibus sparto similibus cōtortis, lodices ex gossampino superimponūt. Gossipiū nanq; nutrit insula suapte natura, sic lectis pensilibus ex rudi gossipio, quod hispanum uulgus algodonum, Italum bombasiū appellat: uel stramine superiniecto utūtur. Atrium habēt quod uulgares aliæ domus circūeunt, in quod omnes lufuri cōueniūt. Domos uocāt boios, media acuta. Duas ligneas statuas rudes tamen singulis anguib; ipsis inhaerentibus eleuatis conspicati, simulacra quæ colerēt arbitrati sunt, sed ad decorē ibi posita postmodū didicerunt: nam uti

D supra memorauimus, nihil adorare præter cœli numen creduntur: quamuis ex gossipio texto laruas, in pictorū lemurum, quos se noctu uidere prædicāt, similitudinem, conficiāt. Sed unde digressi sumus redeundum est. Aduerare nostros incolæ sentiētes, domibus derelictis tam uiri q; fœminæ profugerunt. Ex pueris & mulieribus captiuis, quos ex alijs insulis prædati fuerāt, uel obsequij uel epularum gratia seruatis, ad nostros circiter x x x confugiunt. Domos ingressi, habere uasa fictilia omnis generis, fidelias, orcas, cātharos, & alia huiuscemodi à nostris nō multum dissimilia: atq; in eorū coquinis elixas cum psittacis & anserinis carnibus carnes humanas, & fixas uerubus alias assandas, comperere. Penetrālia & domorum latibula quæritādo, tibiārum & brachiorum humanorum ossa accuratissime apud omnes, ad cuspidēs sagittarū conficiendas, seruari cognitum est: ex ossibus enim illas, quod ferro careant, fabrefaciunt. Cætera ossa ex esis carnibus proijciunt. Inuenere etiam caput nuper occisi iuuenis trabi appēsū, sanguine adhuc madidum. Quæsitādo uero insulam interne, septem alia flumina, præter id grādius quod esse Bati ubi Cordubā lambit, nostro autē Ticino latius aiunt, descendere per insulam mira riparū amœnitate, inuenerunt. Hanc uocant Guadalupeam insulā, à montis Guadulapi similitudine, ubi intemeratæ uirginis mirabile colitur simulacrum: Carucueriam incolæ appellant: est Caribium primaria habitatio. Tulerunt ab hac insula septē psittacos phasianis grandiores, qui ab alijs psittacis colore longissime absunt: habent enim totum corpus & uentre & tergo purpureum: ex lōgioribus plumis illis ab humeris lena depēdet super purpureas breues, modo quo apud nostros ruricolos sæpenumero caponēs habere ego ipse animaduerti: alarum autem pennas uersicolores tenēt, sunt enim earum glaucæ aliæ, aliæ purpureæ flauis immixtæ. Psittacorum nō minor est in omnibus insulis copia, quā apud nos passerulorum, aut aliarum auium nostratium. Vti nostri picas, turdos & alia huiuscemodi ad delicias nutrun, ita illi, quamuis eorū nemora psittacis plena sunt, psittacos educāt, illos tamen deinde

Ossa humana
in sagittarum
usum seruātur

come

A comedunt. Mulieres, quas ex captiuis ad nostros concessisse suprà dictum est, munusculis donatas ad Canibales adducēdos, ire per signa præfectus imperat: nec enim illæ ubi laterent, ignorabant. Hæ apud uiros illa nocte cōmoratæ, mane sequenti Canibaliū plurimos, spe munerum commotos, adducunt. Hi nostris uisis, uel terrore uel scelerum conscientia permoti, inter sese exorto murmure, alter in alterum oculos flectentes, cuneo facto ex insperato celerrime, ut multitudo auium, cōcitati ad nemorosas ualles pedem referunt. Nostris igitur, qui insulam inquirēdi gratia aliquot dies pererrauerant, in unum collectis, sine ullo Canibale, fractis eorum līntribus uniligneis, pridie idus Nouembris ex Guadalupea anchoras eleuant. Visendorum comitū, qui primo itinere in Hispaniola uestigandæ telluris gratia superiore anno relictī fuerāt, desiderio, præfectus præmotus, à dextra laeuāq; plures insulas nauigādo quotidie postergabat. Apparuit à septentrione grandis quædam insula. Et qui prima nauigatione in Hispaniam uecti fuerāt, & qui à Canibalibus redempti, uocari insulam ab incolis Madanino, affirmarunt, quam solæ mulieres inhabitāt. Ad nostrorum aures primo itinere de hac insula fama deuenerat. Ad eas haud secus Canibales certis anni temporibus concedere creditum est, atq; ad Amazonas lesbicas transfretasse thraces, retulit antiquitas: & eodem modo filios ad genitores mittere ablatos, foeminas autem apud se retinere. Has mulieres subterraneos grandes cuniculos habere aiunt, ad quos, si alio quā constituto tempore quisquam ad eas proficiscatur, confugiant. Vnde, si aut per uim, aut per insidias tentare aditum sequentes audeant, sagittis sese tueantur, quas certissimas iacere credūtur. Hæc *In mulieribus sagittandi peritia* dant: hæc accipito. Ad hanc insulam, propter boream ab ea flantem, non licuit peruenire: Vulturum enim iam sequebantur. Inter nauigandum à conspectu Madaninæ ad quadraginta millia passuum, non longe ab alia, quam uecti indigenæ populosissimam & rerum omnium uictu necessariarū copia pollentem esse aiebant, præterlabuntur: quoniam altis montibus instructa esset. Montem Serratum illam uocant. Inter cætera quæ ab ijs quos uehebāt, tum uerbis, tum signis colligere inter loquendum potuerunt, isse Canibales plerunq; uenatum, uescendorum hominum gratia, supra mille millia passuum à suis littoribus, didicere. Altero die quādam aliam uident: cui quod sphærica esset, sanctæ Mariæ Rotundæ nomen indidit præfectus. Ne moram traherēt, aliam iterum sequenti ab isto die, quam sancti Martini nomine placuit uocitari, prætermisit. In tertium inde diem aliam, cuius diametræ latus ab oriente in occidentem centum & quinquaginta millia passuum esse iudicarunt, extrinsecus conspexere. Esse has insulas omnes miræ pulchritudinis & fertilitatis accipiunt. Hanc ultimam Beatam Virginē Antiquam dixerunt: à qua pluribus alijs relictis, ad quadraginta millia passuum cæteris omnibus grādiōr alia quædam occurrit, quam Ay Ay ab indigenis uocitatem, sanctæ Crucis nomine appellari uoluerunt. Anchoras è propriis iacere præfectus, aquandi gratia, in hac imperat: triginta ibi uiros in terram descēdere nauī qua ipse uehebatur, iubet, qui loca tentarēt: ibi canes inuenere, quatuor in littore. Iuuenes ac foeminæ totidem statim protentis in supplicum modum lacertis, quasi auxilium, & à manu gentis nefandæ libertatem expetentes, obuī nostris efficiuntur: multo meliorem sortem sese consecuturos quæcunq; illa foret existimātes. Canibales autem eodem quo apud Guadalupeam modo se fugientes ad syluas receperunt. Biduum ibi commorati, & stantibus interea nostris triginta uiris in insidijs, ecce uenientem à longe canoam è caueis specularibus conspexere, qua octo uiros cum totidem foeminis uectari aduertentes, dato signo canoam nostri adoriuntur. Appropinquant nos uiros simul & mulieres sagittis mira celeritate & crudelibus ictibus transfigere ceperunt: ita priusquam sese scutis cōtegere potuerint, unū ex nostris qui Cantaber erat, quædā ex mulieribus peremerit, atq; aliū illa eadē alia sagitta acri uulnere

C tranſegerit. Venenatas ſagittas medicamēti quodam genere illinitas eſſe aduer-
 terunt, acie ipſarum circuncifa qua medicamen, ne diſcurreret, retineretur. Erat
 inter eos ſcēmina quædā, cui, uti per cōiecturas percipere fas erat, ceteri obtem-
 perabant, acq̃ ueluti reginæ aſſurgebant. Hanc filius iuuenis, toruus, robuſtus,
 ferociſſimi intuitus, leoninæ faciei, comitabatur. Noſtri ergo, ne grauius malum
 à longe uulnerati perferrent, multo ſatiſ eſſe manum conſerere ducentes, re-
 mis agitata noſtra nauicula qua uehebantur, Canóam impetu maximo inuer-
 tunt: ea in profundum miſſa, neq̃ pigrius, neque rariſ natando tam uiri quàm
 ſcēminæ ſpicula in noſtros dirigebāt. Ad ſaxum quoddam aqua coopertum re-
 cepti ſtrenue dimicantes tandē capiuntur, uno interempto, & reginæ filio duo-
 bus uulneribus conſoſſo. In præfecti nauim adducti nō magis feritatē ac uultus
 atrocitatem deponebant, quàm Libyci leones cum ſeſe in uincula detrufos eſſe
 præſentiūt. Hos nullus eſt qui uideat, quin ſcalpi ſibi horrore quodam præcor-
 dia fateatur: adeò atrox tartareuſq̃ eſt illis à natura, & immanitate inſitus pro-
 ſpectus: à me ipſo & reliquis qui unā mecum plerunq̃ ad illos intuendos Methi-
 manæ confluxerunt, coniecturam facio. Ad iter redeo. Indies magis atq̃ magis
 procedētes, iam ultra quinq̃ & quingenta miſſia paſſuum ad Aphricum prius,
 deinde ad Fauonium, poſtea ad Argelſtem, protenderāt, cum pelagi quandam
 uaſtitatem immenſam, inſulis innumeris & miris modis inter ſe differentiſ
 paſſim contextam, intrarunt: harum alias nemoroſas atq̃ herbidas & amœnas,
 alias ſiccas & ſteriles ac lapidoſas altiffimorum montium ſaxeorum, tranſeundo
 uidebant: quarum aliæ purpureos in nudis ſaxis colores, aliæ uiolaceos, aliæ can-
 didiſſimos oſtendebant: metallis & gemmis eſſe conditas non deſunt qui exiſti-
 ment. Sed ne illic naues firmarent, & obſtitit maris intemperies & frequentia
 inſularum metus, ne fortē naues maiores ſaxo aliquo illiderētur. In aliud igitur
 D tempus harum inſularum inueſtigatione dilata, quas ob multitudinem & con-
 fuſam intermixtionem numerare non licuit, iter ſuum proſequūtur: ſex tamen
 & quadraginta cum leuioribus quibuſdam nauigijs, quibus non magno opus
 erat fundo, interſecuerunt: maioribus nauibus ab alto ſcopulorum metu iter
 peragentibus. Archipelagus Contexturam hanc inſularum uocauere. Ab hoc
 tractu procedentes itinere in medio iacet inſula dicta ab indigenis Burichēna:
 hanc ſancti Ioannis inſulam appellauit: inde ſeſe plures ex ijs qui à Canibalibus
 liberati fuerant oriundos aiebant: populofiſſimam, cultam, portuoſam, ne-
 moroſamq̃ eſſe inſulam fatebantur: eiſq̃ incolas ſumma cum Canibalibus
 odia atque inimicitias ſemper exercuiſſe. Non habent ipſi nauigia, quibus à ſuis
 finibus ad littora Canibalium poſſint tranſfretare: ſed ſi Canibales eorum ter-
 ras prædæ gratia incurſionibus inſeſtantes proſligauerint, ut interdum con-
 tingit, quod belli euentus ſint incerti, uices reddunt eaſdem: alterum enim an-
 te oculos alterius ſecant, aſſant, & rabioſis dentibus lacerant & uorant. Hæc
 omnia per interpretes indigenas uectos in Hiſpaniam primo itinere, diſcebant.
 Hanc inſulam, ne moram traherent, prætermiſere. Attamen in eiſ ultimo ad
 occidentem angulo, aquandi ſolum gratia, pauci in terram deſcendēre: ubi mo-
 re gentis eiſ domum inuenere magnam & conſpicuam, quam uulgares aliæ
 duodecim ſed deſertæ, circuibant: an quod pro anni temporibus nunc ad mon-
 tana, ratione caloris, nunc ad planicies, quando frigefcit aër, tranſmigrant: an
 Canibalium timore domos penitus dereliquerint, non plane conſtitit. Re-
 gem habet unicum uniuerſa inſula, cui imperanti mira parent reuerentia. Cir-
 citer ducenta miſſia paſſuum huiſ inſulæ meridionale latus, quod abraſerant,
 protenditur. In mare noctu duæ mulieres & unus aduleſcens ex liberatis à
 Canibalibus tranſilientes, ſeſe natando ad natale ſolum receperunt. Cum
 reliquis deinde optatam Hiſpaniolam à prima inſula Canibalium quingentas
 lequas diſtātem, intra paucos dies attingunt: ſed infelici euentu, quod omnes
 focios

Horribilis in
 facie atrocitas

A socios ibi relictos interemptos repererint. Est in huius insulae Hispaniolae initio, regio Xamanā ab incolis nuncupata. Ab ea ad Hispaniam prima nauigatione praefectus rediturus cum decem illis indigenis, quos supra memorauimus, uela retendit, ē quibus tres tantūmodo superstitēs erant; reliquis, contraria terrarum aëris & ciborum mutatione, defunctis. De tribus cum primum Santheremus Xamanā latus ab eo sic appellatū attigit, unum solui iubet: alij duo noctu sese in mare furtim deiciunt, natando profugiunt. Id praefectus, octo & triginta hominum, quos superiore anno paulò interius in insula reliquerat, miserāda necis ignarus, non multum ægre tulit: interpretes sibi non defuturos existimans, quā ob causam hos nō magnificiebat. Vterius aduectis nostris parumper, Canōa oblonga multorum remigum occurrit. In ea frater Guaccanarilli eius regis quem sibi alitricto fœdere discedens ab insula deuinctum amicitia praefectus reliquerat, cui etiam nostros maximopere commendauerat, uno tantum comitatus uehebatur. Is ad praefectum duas imagines aureas, nomine fratris, dono ferens: de nostrorum morte, uti postea per rei euentum cognitū est, suo idiomate egit: sed quoniam interpretes defuerant, eius colloquia non perpenderūt. Cum autem ad castellum ligneum & casas quas sibi aggere circumducto nostri cōstruxerant, peruenissent, omnia in cinerem uersa, & silere omnia cognouerunt. Ea res praefectum marinum ceterosq; uiros graues deturbauit. Viuere tamen aliquem, etsi male coniectarent, existimantes: tormenta & balistas igni supposito, unā omnes exonerāt, ut grauib; tonitruis, littoribus & altis montibus late concussis, si qui inter homines, aut inter ferarum latebras fortē metu perculsi degāt, aduentasse nostros per hāc signa persentirent. Id incassum, uiuebat enim nullus. A praefecto post hāc missi ad regem Guaccanarillū nunciij, hāc dicta, quantum potuere percipere, retulerūt: Esse in ea insula maiores se reges, quod mirae sit magnitudinis, plures ait: horum duos, maximis copijs suo more comparatis, fama nouae gentis cōmotos aduentasse, belloq; uictos nostros omnes trucidasse, repagula casasq; simul & eorum suppellectilia combussisse: & se, quod nostris esse auxilio conatus fuerit, ab eisde; fuisse sagitta uulneratum, crus uitta gossam pīna ligatum ostendens, retulit: propterea non iuisse ad praefectum, quod maximopere cupiebat. Varios ibi esse reges, hosq; illis, atq; illos his, potētiores inueniunt, uti fabulosum legimus Aeneam in uarios diuisum reperisse latium, Latium puta, Mezentiumq; ac Turnum & Tarchontem, qui angustis limitibus discriminabant, & huiuscemodi reliqua per tyrānos dispartita. Sed Hispaniolos nostros insulares illis beatiore esse sentio, modò religionem imbuant: quia nudī, sine ponderibus, sine mensura, sine mortifera deniq; pecunia, aurea aetate uiuentes, sine legibus, sine calumnijs iudicibus, sine libris, natura cōtenti uitam agunt, de futuro minime solliciti. Ambitione & isti tamen imperij causa torquentur, & se inuicem bellis cōficiunt: qua peste auream aetatem haudquaquam credimus uixisse immunem: quin & eo tempore, cede, non cedam, inter mortales pererrauerit. Ad rem à qua digressi sumus, redeamus. Altero die missus à praefecto Melchiorius quidam Hispalensis uir, apud pontificem summum, pro rege & regina functus oratoris officio, quo anno Malaca uenit in eorū potestatem, neque uulnus neq; uulneris ullius cicatricem, uitta sublata, se uidisse retulit: lecto illum tamen, aduersa ualetudine simulata, iacentem reperit, cuius cubiculo septem concubinarum pellicum lectuli adhererent: unde peremptos eius consilio nostros suspicari coepit: re tamen dissimulata, cum Guaccanarillo egit Melchiorius, ut postero die ad uisendum praefectum sese ad naues conferret. Naues igitur, uti pactus fuerat, ingressus, nostris salutatis, atque auro donatis primoribus, ad mulieres à Canibalibus ereptas cōuersus, in unam, quam Catharinam nostri uocabāt, oculos semifractos conijcere uisus, eam blande allocutus est: atq; sic urbaniter ac lepide à praefecto ueniam petens, aspectu equorum & aliarum

*Feliciſſimum
uite genus*

C rerum illis incognitarum admiratus, discessit. Fuere qui praefecto consulerent Guaccanarillum detinendum, fore uti si eius consilio nostros peremptos fuisse comperirent, poenas daret. Sed irritandi animos indigenarum non esse tempus praefectus ratus, eū dimisit. Postridie eius diei regis frater ad naues se conferens, uel suo, uel fratris nomine, mulieres seduxit: nam sequenti nocte intempesta, Catharina ipsa, ut sese & quascunq; posset in libertatem uēdicaret, aut regis & fratris eius pollicitationibus subornata, multo maius facinus aggressa est q̃ Cloelia Romana, quā Tiberim, ruptis uinculis Porſenae imperium fugiēs, cum reliquis obsidibus uirginibus enatauit: illa enim fluuiū equo, haec cum septem alijs mulieribus suis met lacertis confisa, circiter tria millia passuum, atq; etiam maris non bene tranquilli, traiecit: tantum enim à littore classis omnium opinione distabat. Illas infecuti cymbis leuioribus nostri, eodem lumine, quo in littore uiso, mulieres regebantur duce, tres assēcuti sunt. Catharinam cum quatuor reliquis ad Guaccanarillum euasisse creditum est: nam ubi eluxit, missi à praefecto nuncijs, aufugisse cum omni supellectile Guaccanarillum simul & foeminas ipsas, cognouerunt. Id nō iniuria, fuisse nostros eius cōsensu interemptos, suspicionem adauxit. Hunc deinde Melchiorius, de quo suprà, tribus armatis centurijs acceptis quæritans (centuriam centum uirorum numerum appello: licet me non lateat, constare centuriam ex uiris centum uigintiocto, quindecimq; decuriam) in fauces quasdā retortas, quinq; collibus erectis munitas, incidit: fluuij alicuius grande ostium arbitratus. Portum ibi ualde commodum ac tutum adinuenit, Portum Regalem propterea nominandum censuerunt: falcatum eius ingressum, atq; adeo in arcum dispositum ferunt, quod siue in laeuam siue in dextram introductas naues flectant, unde donec ad ostium reuertantur, ingressi fuerint, non facile dignosci possit: quamuis tribus simul paribus proris onerariae naues procedere ualeant. Hinc atque inde sublati colles littorum loco uenientes frangunt uentos. In eius medio sinu promontorium nemorosum, psittacis atque aliarum uolucrum ibi nidificantium multis generibus refertum, sua uisissimeq; continentium, erigitur. Duo in portū hunc flumina non mediocria defluere cognouerunt. Dum inter utrumque terram explorant, altam à longe domum uident. Ibi latere Guaccanarillum rati, accedunt. Adeuntibus nostris, uir quidam fronte rugosa & elato supercilio, centū hominibus comitatus, efficitur obuius: arcu, sagittis, & lanceis præacutis, sudalibus omnes armati, minantibus similes, accurrunt: se Tainos, id est, nobiles esse, non Canibales, inclamitant. Signo pacis à nostris dato, arma simul & feritatem illam deposuere: & singulis accipitreis tintinnabulis acceptis, statim cum nostris adeo strictam amicitiam iniere, ut in nostrorum potestate sese sine ulla mora in naues ex altis fluuij ripis demiserint, & suis postea muneribus nostros donauerint. Domum illam qui eam dimensi sunt, duorum & triginta magnorum passuum à circumferentiā ad circumferentiā, erat enim sphaerica, iacto diametro, fuisse asserunt, x x x alijs popularibus circumseptam: lacunaribus harundineis uersicoloribus superinductis, mira arte intertextis. Interrogati quibus modis melius dabatur, de Guaccanarillo, responderunt, non esse Guaccanarilli, regionis huius, sed eius qui aderat, imperiū. Sensisse sese fatebatur, quod Guaccanarillum à littoribus ad mōtana secesserit. Icto igitur cum hoc Cacico, id est rege, fraterno foedere, ad praefectum quæ uiderant renūciaturi, rediere. Diuersos interea cēturiones exploratū longius suis cēturijs comitatos praefectus emittit: inter quos Hoiedā & Gorualanū nobiles iuuenes, & animosos ambos: horum alter quatuor flumina, alius alia parte tria ab iisdem montibus collabētia comperere: in quorū omnium arenis aurū, nostris praesentibus, indigenæ qui eos comitabatur, hoc modo colligebat: Arena manibus effossa ad scrobem usq; lacerti profunditate, ex imo scrobis plenas arena sinistras dehinc extrahētes, dextra auro delecto, sine ulteriore industria, in manus nostros

rum

Arum grana porrigebant: quorum se uidisse multa ciceris crassitudine plures fa-
rentur. Vidi ego ipse postea allatum rudem fluuiali petræ similem globum, pon-
deris unciarum LX ab ipso Hoieda repertum. His signis contenti rem ad præfe-
ctum referunt. Iusserat enim præfectus (ut mihi relatum est) pœna etiam præ-
posita, ne quid ulterius præterq̃ de locis & locorum signis curarēt. Fama etiam
increbuit, esse quendam regem mōtium, à quibus flumina illa decidunt, quem
Cacicum Caunabóam uocant, id est, dominū domus aureæ: boam enim domū
dicunt, cáunia autē aurum, & cacicum regem, uti iam dictum est. Nullibi aqua-
rum pisces inueniri posse illis præstantiores, saporosiores, aut minus noxios.
Et aquas illorum omnium fluminum esse saluberrimas aiunt. Diem esse apud
Canibáles mense Decembri noctibus æqualem Melchiorius ipse mihi retulit:
sed id sphæræ ratio nō patitur: quamuis eo mense auium aliæ nidificarent, aliæ
filios iam natos in nidis haberent, & calor uigeret non mediocris. Abscondi to-
rum Plaustrum sub arctico polo, atque occidere custodes Canibálibus, mihi de
altitudine poli ab horizonte diligentius scrutanti, enarrauit. Cui de ijs maior sit
fides quàm huic adhibēda, nullus hoc itinere redijt. Si ergo fuisset Astronomiæ
peritus, diem ferè noctibus æqualem dixisset: nullibi enim terrarum æqua est
uersus solstitia nox diei: ipsi uero æquinoctialem nūquam tetigere, quandoqui-
dem arcticum polum semper habuere ducem, & ab horizonte semper eleua-
tum. Sunt enim alij neque literarum aut rerum experientia periti. Propterea
breuibus nunc & incōposita epistola, quæ colligere potuerim, accipito: prope-
diem, uti spero, à me cætera quæ detegētur habiturus. Scripsit enim ad me præ-
fectus ipse marinus, cui sum intima familiaritate deuinctus, sese mihi latissime
quæcunq; fors ostenderit significaturum. Ipse propinquum portui cuidam, edi-
tum locum ad ciuitatem condendam elegit: ibiq; intra paucos dies domibus, ut
B breuitas tēporis passa est, & sacello erectis, eo die quo Trium Regum solennia
celebramus, diuina nostro ritu (in alio potest dici orbe tam extero, tam ab omni
cultu & religione alieno) sacra sunt decantata terdecim sacerdotibus ministran-
tibus. Tempore quo iam sese ad regem & reginam missurum fuerat pollicitus
appropinquante, & prospera nauigatione se offerente, non ultra cunctandum
ratus præfectus, XII has Carauelas, quas aduētasse diximus, commeauit, non
mediocri molestia nostrorum internicione confectus: quorum morte, multa
quæ iam de illorum locorum natura cognosceremus, adhuc nos latēt. Vt phar-
macopolis, syrophœnicibus & aromatarijs accitis, possis quid regiones illæ fe-
rant, quàm calida sit earum superficies, dignoscere, ex granis omnis generis, ex
libro & medulla earum arborum quas Cinnami esse autumant, ad te mitto: siue
ex granis, siue ex animulis quibusdam, quas ex ipsis granis decidisse conspicias,
siue ex ligno gustare uolueris, illustrissime princeps, tenuiter admoto labello
pertingito: sunt enim, quamuis non noxia, ob nimiam tamen caliditatis acuita-
tem acria, & linguam, si in ea diu morentur, expungunt: sed statim, si fortè eius
degustatione lingua concoquatur, epota aqua, asperitas illa tollitur. Ex fru-
mento etiam quo panem conficiunt, grana quædam alba & nigra tabellarius
meo nomine dignationi tuæ dabit. Ligni, quod aloës esse dicūt, trun-
cum affert: quod si iusseris scindi, suauem senties ex eo odo-
rem emanare. Vale, ex hispāna curia, tertio ca-
lendas Maij. M. CCCC. XCIIII

Decembri ni-
dificant uolu-
eres

C PETRI MARTYRIS ANGLI

MEDIOLAN. PROTONOTARII APOST.

regijꝑ consiliarij, ad Ludouicum Aragoniũ Cardinalem,
in Oceaneæ decadis librum tertium, præfatio.

ET IS iterum ut Phœbæos currus ineptus Phaëton guber-
net. Ex nudo silice suaues liquores exhaurire cōtendis. No-
uum, ut ita dixerim, terrarum orbem, catholicorum Fernan-
di & Helisabeth regum tibi patruorum ductu ab occidente,
qui hætenus latitabat, repertum, ut ego describam, Fœde-
rici regis indyti patruui tibi mihi literas de hac re ostēdens, im-
peras. Preciosum hunc lapillum plumbo inepte circūdatum

ambo accipietis. Sed cum eruditos amice, detractores inuide, mordaces rabide,
in nostras formosas Nereides Oceaneas spumantia tela detorquere præsenties:
quàm breui spacio, inter rerum angustias & ualitudinarium, hos me cōscribere
coëgeris, ingenue profiteberis: scis nanque me tanto celeriter ex præfecti ipsius
marini Coloni archetypis pauca hæc delegisse, quāto tuus à manu famulus, qui
me dictante scribebat, poterat exarare. Infestabas nanq; me quotidie, tuũ disces-
sum obijciens, ut nostri regis sororem Parthenopæam reginam, tibi amitam,
quam huc fueras comitatus, in patriam reduceres. Singulis interdum diebus, sin-
gulos me libellos cudere adegisti. Duos in prima fronte alieno cōperies nomine
signatos: quod dum ista quærebantur, ad infelicem ego Ascanium Sphorciam
tibi affinem, Cardinalem, uicēcācellarium, scriptitare incœperam: quo cadente,
cecidit & mihi animus à scribendo: quem tu nunc tuiq; indyti patruui regis Fœ-
derici literæ ad me directæ excussistis. Rem, non picturam degustate. Vale, ex
D Granata, IX Calend. Maij.

OCEANEÆ DECADIS LIBER TERTIVS.

ANIBALIVM littora Colonom præfectũ marinum præ-
currisse, ad Hispaniolamq; insulam cum integra classe quarto
nonas Februarij anni tertij & nonagesimi appullum fuisse, su-
periore libro descripsimus. Nunc autem quid de insulæ natura
explorans repererit, quid ue postea finitimam insulam cōtinen-
tem, uti credit, terram percurrrens inuenerit, enarremus. Insula

Hispaniola, si-
ue Ophiræ des-
criptio.

hæc Hispaniola, quam ipse Ophiram, de qua legitur Regum tertio, esse asseue-
rat, latitudinis est graduum australium quinq;: eleuatur enim à septētrione gra-
dus septimus & uigesimus: à meridie uero, ut ipsi referunt, uigesimus secundus:
longitudo autem ab oriente in occidentem passuum millia octoginta super se-
ptingenta. Ex ipsius præfecti Coloni comitibus nō desunt, qui utranque insulæ
mensuram producant ab oriente ad occidētem. Distare à Gadibus insulam gra-
dus prædicant aliqui nouem & quadraginta, alij amplius: neq; enim certam ad-
huc rationem reperēre. Insulæ forma castaneæ folium æmulatur. Super edito
igitur colle, à septentrione ciuitatem erigere decreuit: quod huic loco mons emi-
nens & saxifodinis ad ædificandum & calcem concoquendam aptissimus adia-
ceat. Inhæret præterea huius mōtis radicibus uasta planicies lōgitudinis millium
passuũ circiter sexaginta: latitudinis uero duodecim alicubi: alibi, ubi angustior
sit, sex: ubi uero amplior, uiginti. Planiciem salubrium aquarũ flumina interluũt
plura: sed eorum maius, & id nauigabile, in portũ qui urbi subiacet, ad stadium
dimidium cadit. Quanta sit eius uallis ubertas, quanta soli benignitas, eorum
relatu aduerte. In huius fluminis ripa hortos colendos limitibus concluderunt:
ex quibus de omni olerum genere, utputa raphanorum, lactucarum, caulium,
boraginum, & aliorũ huiuscemodi, intra diem à iacto semine sextumdecimum,
uulgò matura euulsa sunt. Melones, cucurbitas, cucumeres, & alia id genus in
diem

Mira soli
ubertas.

A diem sextum & trigessimum carpsērunt. Sed nusquam se meliores unquam comēdissē aiebant. Hæc hortensia toto anno habent recentia. Cannarum radices ex quarum succo saccharum extorquetur: cubitales cannas, sed non coagulatur succus, intra quindecimum etiā diem emisērunt. De plantatis propaginibus aut farmentis itidem aiunt: & secundo à plantatione anno suaues ex eis uuas comedisse: aut ex nimia uberrate racemos edūt per paucos. Rusticus præterea quidam tritici parumper circiter calend. Februarij seminauit (res miranda) in omnium conspectum maturum spicarū manipulum tertio calend. Aprilis, qui eo anno erat uigilia Resurrectionis dominicæ, secum ad urbem tulit. Legumina quæq; quotannis maturescūt bis. Scripsi, quæ omnes uno ore inde redeuntēs, de eius terræ foctura retulerunt: nonnulli tamen ferunt, tritici non esse terrā feracem in uniuerso. Interea dū ista agerētur, triginta uiros qui Cipangi, aliās Cibaii, regionem explorarent, per diuersa dimisit præfectus. Est autem hæc regio montosa, saxea, & medium totius insulæ dorsum, in qua maximā esse auri copiam incolæ signis ostendebant. Missi à præfecto, de regionis opibus mira referētes reuertuntur. Ex illis montibus quatuor ingentia flumina defluunt, quæ totam insulam, reliqua suis alueis suscipiendo, memorāda naturæ industria in quatuor ferē partes æquales diuidūt. Tendūt enim, unus rectā ad orientem, qui ab accolis Iunna uocatur: ad occidentem alius, huic terga uertens, qui Attibunicus: tertius ad septentrionem quem Iachem appellāt: ultimus ad meridiem, quem Nāibam. Sed redeamus ad condēdam urbem. Fossis & aggeribus urbe circumuallata (ut si eo absente prælium incolæ tentarent, sese qui relinquebantur tutari possint) pridie idus Martij cum omnibus equitibus, peditibus autē circiter quadringentis ipse met ad auriferam regionem rectā ad meridiem proficiscitur: fluuium præterlabitur, transgreditur planiciem: montem, qui aliud planiciei latus cingit, superat.

B In aliam cōuallem, quam flumen priore maius, aliāq; multa mediocria interluebant, incidit: exercitum traducit. Hac ualle, quæ priore nulla parte inferior est, superata, tertium montē facit peruium, qui hætenus fuerat inuius. Descenditq; in aliam conuallem, quæ iam Cibaii est initium: per hanc flumina & ex omni colle riuui currūt, in quorum omnium arenis aurum reperiēbatur. Cum iam secundum & septuagesimum ab urbe lapidem intra regionem auriferam profectus fuisset, in magni cuiusdam fluminis ripā eminēti super colle condere arcem instituit, ut interioris regionis secreta inde tutò paulatim scrutarentur. Hanc arcem sancti Thomæ nomine insigniuit. Dum interea arcē ædificaret, eius regionis incolæ tintinnabulorum & aliarum rerum nostratium cupidi, quotidie moram trahentem adibant: præfectus uero marinus se illis quæ peterent libentissime daturum, si aurum ferrent, insinuat. At illi, dato tergo, ad hæc promissa ad ripam propinquiorem currentes, intra breue temporis spacium onustis auro manibus redibant. Grandæuus incola duos auri calculos pōderis unius ferē uncix, tintinnabulum tantūmodo petēs, attulit: qui cum nostros calculorum magnitudinem admirari conspiceret, eorum admiratione admiratus, eos esse paruos ac nullius momenti calculos innuebat: captisq; manu quatuor lapidibus, quorum minor nucem, maior autē grande aureum æquabat mālum: adeo magnos auri globos in solo natali suo, quod ad dimidiā inde diatā distabat, passim reperiri aiebat, nec apud uicinos suos magnæ curæ esse aurum colligere. Cognitum enim est illos aurum in quantum est aurum nō magnifacere, sed tanti illud æstimare, quanti artificis manus in formam cuiq; gratam diducere aut conflare didicerit. Quis rude marmor, aut ebur incultum comparat magno: nullus equidem: sed si Phidiæ aut Praxitelis dextra fabrefactum in comatam Nereidem aut Hamadriadem pulchre formatā prodierit, nusquam emptores deerunt. Præter hunc senem, accesserunt & alij plures, qui decem & duodecim drachmarum calculos attulerunt, ausiq; sunt fateri, ubi aurum illud collegerant, auri globos

*Auri magnæ
copiæ*

- C** pueri caput quem ostēdebant æquantes, fuisse aliquādo repertos. Dum ibidem dies aliquot moraretur, Luxanum quendam iuuenem nobilem cum paucis armatis regionis partem exploratum misit: hic etiam maiora sibi ab incolis fuisse dicta, retulit, nihil tamen attulit: ex præfecti putant mādato ita fieri. Aromatibus, sed non iisdem quibus nos utimur, habent plena nemora, quæ pari modo colligunt ut aurum: tantū scilicet unusquisq; quantum permutando aliquid sibi gratum à finitimarum insularum incolis assequantur: ut puta paropsides, sedilia & huiuscemodi, quæ in alijs insulis ex nigro quodam ligno, quo ipsi carent, conficiuntur. Rediēs ad præfectum Luxanus circiter idus Martij, labruscas in syluis maturas inuenit, optimi, ut ait, saporis. Sed nulla est insularibus de his cura. Est hæc regio quamuis saxea (nam eorū lingua Cibauum, id quod saxosum sonat) arborifera tamen & herbida. Imò & aiunt herbam eorū montium, quæ solum gramen est, si secetur, quatuor dierum intercapedine tritico altiore crescere. Frequentes in ea pluuias cadere referunt, hinc esse riuos & flumina adeò crebra: quorum cum sit arena ubiq; auro commixta, ex montibus illud aurum detrahi per torrētes autumant. Gentem constat esse ociosam: nam interdum hyeme urgente tremunt in montibus frigore: nec quum sint illis nemora gossipio refertissima, uestes sibi laborare student. In uallibus autem uel campestribus locis minime frigescūt. His ita in initio regionis Cibauī diligēter perquisitis, calend. Aprilis, quem diem Resurrectio sequebatur, ad Isabellam, id est urbis nomen, reuertitur. Vnde in eius & totius insulæ gubernationē fratre suo & Petro quodam Margaritæo regio, antiquo familiari, relictis: ad discurrendam quam arbitrabatur continētem terram, quæ inde septuagesimum tantū lapidem distabat, sese accingit: regij imperij memor, qui illum admonuerat, ut percurrere noua littora festinaret, ne rex alius quisquam prius suæ ditioni terras illas subdere studeret. Rex enim Portugalliæ publice sua interesse, latentia illa detegere, aiebat.
- D** Summus uero pontifex Alexāder sextus, regi & reginæ Hispaniarū per plumbas cōcessit bullas, ne quis princeps alius incognitas illas regiones pertingere auderet: à septentrione ad austrum linea recta extra paralellum insularum quæ dicuntur Caput Viride proiecta (ut dissidij causa tollatur) lequas centū, ex composito demum tercentum. Credimus has insulas esse Hesperides: hæ sunt regis Portugalliæ: & inde sui nautæ noua littora quotannis detegentes, semper in læuam à tergo Africa, per Aethiopum maria, ad orientem uertebant proras: neq; ab Hesperidibus unquam ad meridiem aut ad occidentem Portugalēses adhuc nauigauerant. Cum tribus igitur nauigijs discedēs ad eam regionem, quam prima nauigatione insulam existimans Ioannam uocitarant, breuī tempore peruenit: uocauitq; eius initium Alpha ω, eo quod ibi finē esse nostri oriētis, cum in ea sol occidat: occidētis autē cum oriatur, arbitretur. Cōstat enim esse ab occidente principium Indiæ ultra Gangem: ab oriēte uero terminū ipsius ultimum. Neq; enim absorium penitus est, quū Gangetidis Indiæ terminos indiscretos cosmographi reliquerint: nec desint qui ab Hispanis oris non longe Indica littora discedere sentiant. Cubam incolæ hanc partem uocant. In cuius prospectu in Hispaniolæ angulo extremo portum reperit commodissimum: sinum enim in se recipit latum in ea parte ipsa insula. Hunc portū sancti Nicolai nomine insigniuit: à quo uix uiginti lequas recedit Cuba. Transfretat igitur, & Cubæ meridionale latus capiens ad occidētem uergit. Incipiunt illi, quo ulterius procedebat, tanto magis littora in latum protendi & ad meridiem curuari. In Cubæ latere ad meridiem, primam reperit insulam, quam incolæ Iamaicam uocant. Hanc insulam Sicilia lōgiorem latiorēq; prædicat, uno tantū monte cōtentam, qui ab omnibus sui partibus à mari incipiens paulatim usq; ad insulæ medium eleuatur, atq; ita leniter sese in dorsum extendit, ut ascendētes uix se ascēdere sentiant. Tam in littore, quàm in internis, feracissimā & populis plenam esse asseuerat: incolasq; eius

A eius ceteris insularibus ingenio acutiores, ac mechanicis artibus magis deditos, bellicosioresque finitimi fatentur: nam pluribus in locis uolenti præfecto terram capere, armati ac minitantes occurrerunt, pugnasque sæpius attentarunt: sed uicti semper amicitiam omnes cum præfecto iniere. Iamaica igitur relicta, ad occidentem prospero uentorum flatu septuaginta dies nauigauit: sed non longe ab aurea Chersonesso nostri oriētis ultra Persidem initio perrexisse per inferiorem nobis terræ ambitum arbitratur: credit enim se duas tantum solis horas de duodecim quæ nobis erant incognitæ, reliquisse. Dimidium enim solis cursum ueteres intactum reliquerant: cum eam tantum terræ superficiem, quæ à Gadibus usque ad Gangem, uel ad auream usque Chersonessum, discussam habeamus. Hoc itinere in currentia more torrentis maria, in uadefos gurgites, in angustias innumeras propter insularum adiacentium multitudinem quotidie incidebat: omnia tamen hæc pericula parui faciens, tantum procedere instituit, donec an insula esset Cuba, an terra continens, certior fieret. Nauigauit igitur eius semper littora abradens, ad occidentem duas lequas & uiginti supra bis cētum, ut ipse ait, hoc est millia passuum circiter tercentum & mille: Septingentisque insulis nomen imposuit, in lauam plusquam tribus millibus passim, ut ipse dicere audet, relictis. Sed ad ea quæ memoratu digna inter nauigandum reperiēbat, reuertamur. Cum iam per Cubæ latus locorum naturam adnauigans perquireret, ab Alpha ω, id est, ab eius initio, non magno tractu, portum multarum nauium capacem reperit: falcatus enim est eius introitus, promontorijs utrinque uenientes undas recipientibus inclusus: intus autem ingens spacium & immensa profunditas. Portus littora ambiens, casulas uidit non procul à littore culmeas duas, pluribusque in locis ignem accensum: demittit enim nauibus uiros quosdam armatos qui casulas adeant. Descendunt, neminem reperiunt: uerubus tamen ligneis appositas ignibus piscium libras circiter centum, duosque octipedales serpentes cum piscibus ipsis, inuenere. Admirati, si quos incolæ uideant, circumspiciunt: cum nemo illis in toto prospectu sese offerret (uenientibus enim nostris sese ad montana piscium domini receperant) discumbunt, & captis alieno labore piscibus lati fruuntur: serpentes relinquunt, quos nihilo penitus ab Aegyptijs crocodilis differre affirmant, præterquam magnitudine: nam crocodilorum, ait Plinius, aliquos fuisse repertos duodeuiginti cubitorum: horum autem maiores octipedales. Propinquum nemus postmodum iam saturi ingredientiētes, ex his serpentibus, arboribus funiculis alligatos plures comperere, quorum ora alij funibus astricta, dentes alij euulsos habebant. Cum deinde portus uiciniam scrutarentur, circiter LXX homines in cuiusdam altæ rupis culmine uiderunt, qui nostris adeuntibus, profugerant: ut inde quid sibi uellet hæc noua gens, perdisceret. Nutibus & signis blanditijsque nostri illos adducere conabantur: munerum oblatorum à longe spe motus accessit unus, sed in propinquam rupem tamen, timēti similis. Admirantus autem qui secum habebat Didacum quendam colonum inter suos educatum iuuenem prima nauigatione abductum ex insula Cubæ uicina, nomine Guanahaini, Didaco interprete, cuius lingua patria ferè horum linguæ quadrabat, insularem qui propius uenerat alloquitur: metu deposito adit incola, ceterisque ut tuto uenirent nec uererentur persuadet. Nuncio habito, ex rupibus ad naues circiter septuaginta descendunt: amicitiam ineunt, muneribus à præfecto donantur. Esse pisces cognouit. Quod pisces ignibus appositos præfecti gens comederit, æquo libentique animo passi sunt, quandoquidem serpentes reliquere: neque enim quicquam est inter edulia, quod tanti faciant, quanti serpentes illos: popularibus eos comedere minus licet, quam apud nos phasianos aut pauones. De piscibus autem se totidem ea nocte capturos dicunt. Interrogati cur pisces quos regi suo laturi erant, coquere pararent: ut recentiores & incorruptos illos afferre possent, re-

Serpentes in delicijs habentur

C sponderunt. Ita dextris in amicitiam iunctis, ad sua quisque proficiscitur. Sequitur Almirantus, ut instituerat, solē occidētem, à principio Cubæ quod Alpha α, uocatum ab Almiranto diximus. Littora ad hunc portum media quamuis arboribus confita, aspera tamen & montosa. Ex arboribus floridæ erant aliæ, & ad mare suaues ex se odores emittebant: aliæ uero fructibus onustæ. Ultra portum autem terra est feracior populosiorque: cuius incolæ cæteris mitiores, rerumque nouarum cupidores: nam ad littora omnes, uisis nostris nauibus, certatim concurrerant: panem quo ipsi uestuntur, & cucurbitas aqua plenas, nostris offerentes, ut in terram descenderent, inuitabant. Habent hæ insulæ omnes arboris quoddam genus, ulmos æquans magnitudine, quæ cucurbitas gignit pro fructu: ad aquæ usum illis utuntur, ad esum minime: medullam namque ipsius felle amariorē esse aiunt, sed cortice testudineam æquare duriciem. Idibus Maij ex altiori cauea in læuam ad austrum speculatores prospicientes, densam insularum multitudinem uiderunt inter nauigandum, herbidas, uirides, arboriferas, uberes, & habitatas esse animaduenerunt. In cōtinenti littore in fluuium incidit nauigabilem, aquarum adeo calidarum, quod manum in ipsis ferre diu nemo posset. Altero uero die piscatorum canoam à longe uidens, ne nostris uisis piscatores aufugerent ueritus, ut illos tacitis cymbis intercipient, imperat. Illi autem intrepidi nostros expectant. Audi nouum genus piscationis. Non aliter ac nos canibus gallicis per æquora campi lepores insectamur, illi uenatorio pisce pisces alios capiebant. Piscis erat formæ nobis ignotæ, corpus eius anguillæ grandiori persimile: sed habens in occipite pellem tenacissimam, in modum magnæ crumenæ. Hunc uinctum tenet in nauis sponda funiculo, sed tantū demisso quantum piscis intra aquam carinæ queat inherere: neque enim patitur ullo pacto aëris aspectum. Viso autem aliquo pisce grandi, aut testudine, quæ ibi sunt magno scuto grandiores, piscem soluunt: ille quum se solutum sentit, sagitta uelocius piscem aut testudinē, qua extra conchyle partem aliquam eductam teneat, adoritur, pelleque illa crumenaria iniecta, prædam raptam ita tenaciter apprehendit, quod exoluere ipsam eo uiuo nulla uis sufficiat, nisi extra aquæ marginem paulatim glomerato funiculo extrahatur: uiso enim aëris fulgore statim prædam deserit. Præda igitur iam circa aquæ marginem euecta, in mare saltat piscatorum copia tanta, quanta ad prædam sufficiat sustinendam, donec e nauis comites eam apprehendant. Præda in nauim tracta, funiculi tantū soluunt, quantum uenator possit ad locum suæ sedis intra aquam redire: ibique de præda ipsa per aliū funiculum escas illi demittunt. Piscem incolæ guaicanum, nostri Reuersum appellant, quod uersus uenetur. Quatuor testudines eo modo captas, quæ nauiculam illis ferè implebant, nostris dono dant: cibus est enim apud eos non illautus: nostri autem e conuerso gratis muneribus donatos alacres, eos reliquere. Interrogati nautæ de terræ illius ambitu, non habere finem ab occidente significarunt: institeruntque, ut Almirantus aut descenderet, aut suo momine salutatum suum Cazicum, id est regem, cum eis mitteret: Cazicum nostris multa munera daturum si adirent, pollicentes. Præfectus autem ne ab incepto detineretur, morem illis gerere recusauit: petiere tamen nomen eius, suique Cazici nomen nostris dederunt. Vterius inde procedens ad occidentem semper, intra paucos dies monti adhæsit altissimo, habitatoribus ob ubertatem referto. Ad naues panem, gossipium, cuniculos, & uolucres ferentes incolæ confluebant. Ab interprete, an e cœlo gens ista descenderet, miro affectu sciscitabantur. Rex horum & alij plures qui illi astabant uiri graues, non esse insulam terram illam inuebant. Aliam insulam postmodum, ex his quæ in læua huic terræ adhærebant, ingressis, comprehendere quenquam non licuit, fugere enim omnes uiri foeminaeque nostris adeuntibus: quatuor canes in ea, sed non latrabiles, aspectus foedissimi, quos comedunt uti nos hœdos, comperere. Anseres, anates, ardeas

Nouum piscandi genus

A deas hæc insula gignit innumeras. Gurgites demum inter insulas & continen-
 tem adeo angustos ingressus est, quod uix uertere retro nauigia fas esset: adeoque
 uadosos, quod arenam carina interdum uerreret. Horum gurgitum per quadra-
 ginta milliaria erat aqua lactea, spissaque, ac si farinam toto illo pelago sparsissent.
 In amplum æquor quum tandem euassent, ad octogesimum milliare mons
 alius altissimus sese illi obtulit. Aquandi lignandi-^{que} gratia hunc adit. Inter pal-
 meta pineta-^{que} altissima fontes natuos dulcium aquarum duos reperit. Interea
 dum ligna scinduntur, cadi implentur, ex nostris sagittarijs unus uenatum syl-
 uam ingreditur: ibi uir quidam alba tunica amictus adeo improuisus sese illi
 offert, quod prima facie esse quendam fratrem ordinis sanctæ Mariæ Merce-
 dis, quem secum Almirantus pro sacerdote habebat, existimauerit: sed hunc
 statim ex nemore alij duo sequuntur: deinde à longe uidit agmen ueniens cir-
 citer triginta hominum uestibus cōtectorum. Tunc uero terga uertens ac pro-
 clamans, ad naues quamcelerrimo potest cursu profugit. Tunicati autem illi ap-
 plaudere, & ne ueretur persuadere omnibus modis nitebatur. Sed nihilomi-
 nus noster fugiebat. His præfecto renunciatis, alacer quod gentem cultam
 inuenerit, statim armatos in terram misit cum mandatis, ut si opus fuerit qua-
 draginta milliaria intra insulam pergerent, donec aut tunicatos eos aut alios
 incolas omni studio quæsitos inueniant. Nemo transgressi, uastam planiciem
 herbida, in qua nec semitæ uestigium unquam apparuit, offenderunt: per her-
 bas proficisci conantes, adeo sese implicuerunt, quod uix milliare processerint:
 erat enim herba nostris segetibus spicatis nihilo minor. Fessi igitur reuertun-
 tur, non reperta semita. Postero die quinque & uiginti armatos dimittit, quibus
 imperat, ut quæ gens terram incolat, diligenter explorent. Hic cum non lon-
 ge à littore magnorum animalium uestigia quadam recentia comperissent, in-
 ter quæ leones esse arbitrati sunt, metu perculsi redeunt. Inter ueniendum syl-
 uam reperiunt, serpentibus per altas arbores passim uitibus suapte natura pro-
 ductis, arboribus-^{que} alijs plurimis aromaticos fructus parturientibus, consitam.
 Racemos tulere ponderosos ac succi plenos in Hispaniam: de fructibus autem
 alijs quos ferebant, cum in nauibus passari non commode possent, nullus al-
 latus est, putruerunt enim omnes, & corrupti in mare proiecti sunt. In pratis
 eorum nemorum gruorum agmina nostratibus duplo grandiorum se uidisse re-
 tulerunt. Inter nauigandum cum ad alios quosdam montes uela dirigeret, in
 duabus casulis in littore uisis unum tantum reperit hominem: hic ad naues du-
 ctus, terram quæ trans illos montes iacebat, esse populosissimam, capite, digi-
 tis & quibus alijs poterat modis, significabat. Applicanti se ad ea littora præ-
 fecto, multæ canoæ obuiam prodeunt: inuicem se placidissime per signa com-
 pellarunt: neque Didacus ille qui in Cubæ initio incolarum linguam intellexerat,
 hos intelligebat. Varia enim esse idiomata in uarijs Cubæ prouincijs, perpen-
 derunt. Incolere-^{que} regionis interna potētissimum regem qui se indueret osten-
 debant. Hunc tractum omnem summersum & aquis coopertum, littoræque
 cænosa arboribus referta, ut nostras paludes, ait. Ibi tamen cum aquandi gra-
 tia in terram descendisset, conchylia ex quibus uniones habentur, uidit. Nec eo
 magis moram traxit: erat enim eius intentus non alius tunc ex præcepto re-
 gum, quam quotquot posset maria discurrere. Vltius igitur procedentibus,
 omnia littorum culmina, usque ad alium montem qui se ad octoginta millia
 passuum ostendebat, fumigabant. Nulla erat specularis rupes ex qua fumus
 non egrederetur. Nec an incolarum essent ignes bene constitit ad necessita-
 tem parati, an uti suspectis bellorum temporibus fieri solet, per eos fumos si-
 gna uicinis darent, ut se in tutum reciperent, aut ut in unum conuenirent, si
 quid nostri contra eos moliri tentarent: aut forte, quod magis consonum ui-

C detur, ut tanquàm ad rem mirandam nostra nauigia inspecturi concurrerent. Littora iam præfecto modo ad austrum, modo ad Africum siue Libym, curuabantur: mare uero ubique insulis implicitum. Hinc igitur carinæ, quæ terram sæpius propter uadosa maria uerrerant, quassatæ: rudentes, uela, & reliquum amplius, iam putrida: alimenta quæ per rimas male stipatarum nauium madefacta, sed præcipue panis biscoctus, corrupta, uertere retro proras præfectum coegerunt. Hanc ultimam existimati continentis oram quam ipse attigit, uocauit Euangelistam. Retro uela uertens, inter alias insulas continentis non ita finitimas, in pelagus incidit testudinibus magnis adeò condensum, quod naues aliquando detardarent: gurgitemque postea ingressus est albidarum aquarum, ut alium reperisse supra scripsimus. Ad crediti continentis tandem littora quæ uenerat reuersus est, insularum uada pertimescens: ad eumque (cum neminem ueniens molestia affecisset) hilari uultu, posito omni timore, utriusque sexus incolæ dona ferebant: psittacos alij, alij panem, aquam, cuniculos, sed præcipue palumbes nostris grandiores, quos sapore & gustu perdicibus nostris meliores fuisse, præfectus ait: quare cum sensisset inter comedendum spirare ex eis aromaticum quendam odorem, iussit de recenter interemptis quibusdam iugulos aperire. Plena illis odoratis floribus reperit guttura: inde gustum eum in palumbibus nouum emanare arguerunt: nutrimenti enim naturam sorbere carnes animalium æquum est credere. Dum in litore rem diuinam præfectus audiret, ecce primarium quendam octogenarium, uirum grauem, nec eo minus nudum, multis illum comitantibus. Hic donec sacra peragerentur admiratus, ore, oculisque intētus adfuit: dehinc præfecto canistrum, quem manu gerebat plenum patriæ fructibus, dono dedit: sedensque apud eum per interpretem Didacum Colonom, qui id idioma cum propius accessissent intelligebat, orationem habuit huiusmodi: Terras omnes istas hæcenus tibi ignotas manu potenti te percurrisse, renunciatum nobis fuit, populisque incolis metum non mediocrem intulisse. Quare te hortor moneoque, ut itinera duocum corpore profiliunt, animas habere scias: tenebrosum unum actetrum, his paratum, qui generi humano molesti insensique sunt: iucundum aliud & delectabile, illis statutum, qui pacem & quietem gentium uiuentes amarunt. Si igitur te mortalem esse, & unicuique pro præsentibus operibus futura merita obsignata memineris, neminem infestabis. His & alijs pluribus per interpretem insularem præfecto admirati tale hominis nudum iudicium, relatis, respondit: Compertissima sibi esse quæcunque dixerit de animarum e corpore exuentium uarijs itineribus ac præmijs: immo & existimasse hæcenus illa ipsi & reliquis earum regionum incolis fuisse ignota, cum ita uiuant natura contenti. Ad cætera uero, se à rege & regina Hispaniarum, ut eas omnes orbis oras hæcenus incognitas pacaret, missum respondit: ut scilicet Canibales, & reliquos scelestos homines indigenas debellaret, debitisque supplicijs afficeret: innoxios autem ob eorum uirtutes tutaretur & honoraret: quare ne ipse, aut alius quisquam, cui non sit animus nocendi, uereantur: immo si quid forte à uicinis iniusti sibi aut alijs bonis illatum fuerit, aperiat. Seni præfecti dicta adeò placuerunt, ut se iturum quamuis ætate iam grauescentem cum præfecto libentissime prædicaret: cōfectumque id fuisset, nisi uxor & filij obstitissent. Attamen quod alterius imperio hic subiaceret, summopere admiratus est: sed tunc multo magis, quando relatum illi fuit per interpretem, qualis & quanta essent regum pompa, potentia, ornatus, bellorum apparatus, quantæ urbes, qualia oppida, obstupuit. Subtristis igitur, prostratis ante pedes eius, obortis lachrymis, uxore & filijs, honoratus senex permanfit: iterum atque iterum an cœlum esset ea terra quæ tales tantosque uiros gigneret interrogans. Compertum est

Ad mortalium
mores formandos
efficax oratio.

A est apud eos, uelut solem & aquam, terram esse communem, neq; Meum aut Tuum, malorum omnium semina, cadere inter ipsos. Sunt enim adeò paruo contenti, quod in ea ampla tellure magis agri supersint, quàm quicquam desit. Aetas est illis aurea, neq; fossis, neque parietibus aut sepibus prædia sepiunt. Apertis uiuunt hortis. Sine legibus, sine libris, sine iudicibus suapte natura rectum colunt. Malum ac scelestum eum iudicant, qui inferre cuiquam iniuriam delectatur. Maizium tamen & Iuccam Agesq; isti colunt, uti diximus in Hispaniola fieri. Inde igitur rediturus discedens, in Iamaycam iterum ab ipsius latere meridionali incidit, ab occidenteq; ad orientem totam percurrit. Ex cuius ab oriente ultimo angulo cum à septentrione montes altos ad læuam sibi conspiceret, nouit tandem esse meridionale latus Hispaniolæ insulæ, quod nondum percurrerat. Quare portū eius insulæ in calend. Septembris, qui sancti Nicolai dicitur ingressus, nauigia reparabat hoc animo, ut iterum Canibaliū insulas deuastaret, canoasq; eorum omnes combureret, ne nocere ulterius lupi rapaces finitimis ouibus possint. Sed obstitit ne id exequeretur aduersa ualetudo, quæ illum præ nimia uigilia oppresserat. Semianimis igitur à nautis ad Isabellicam ciuitatem ductus, inter fratres quos ibi duos habebat & reliquos familiares, pristinam tandem ualetudinem recuperauit. Nec eo magis Canibales infestare, ob exortas inter Hispanos quos in Hispaniola reliquerat seditiones licuit. De quibus infra dicemus. Vale.

Admiranda uite innocentia.

OCEANEAE DECADIS PRIMAE,
LIBRI TERTII FINIS.

PETRI MARTYRIS ANGLI

MEDIOLAN. PROTONOTARII APOST.

consiliarij regij, Oceaneæ decadis primæ, liber quartus,
ad Cardinalem Ludouicum Aragoniū, nostri
regis nepotem.

X CONTINENTI, ut ipse arbitratur, Indico, Colonius præfectus marinus rediens, fratrem Boilum & Petrum Margaritem, ueterem regis familiarem, uirum nobilem, atque alios plures ex ijs quos ad regionis gubernationem reliquerat, ad Hispaniam corrupto animo discessisse comperit. Quapropter ut apud reges, siquid horum relatu male sentirent, se expurgaret: necnon ut uiros peteret alios eorum loco qui redierant sufficiendos: tum etiam ut prouideret alimentorum penuriæ, utputa tritici, uini, olei, & aliorum huiusmodi quibus Hispani uesci solent, cum insularibus cibis non facile assuefieri possent: redire ad curiam, quæ tunc Burgis urbe celebri in Castella Veteri morabatur, constituit. Sed quæ prius confecerit, breuiter enarrabo. Insulares reguli qui hætenus suo paruocq; contenti tranquille quieteq; uitam duxerant, cum nostros in eorum solo natali pedem figere conspicerent, grauiter id ferebant: nihil magis quàm funditus eos inde detrudere, aut euertere penitus, & omnem eorum memoriam abolere, cupiebant. Nam ea gens quæ præfectum in ea nauigatione secuta fuerat, maiori ex parte indomita, uaga, cui nihil pensi esset, libertatem sibi quoquo modo posset quærirans, ab iniurijs minime se abstinere poterat. Insularum foeminas, ante parætum, fratrum, & uirorum oculis raptans,

Impietate militum offensæ insulares.

C stupris rapinisque intenta, animos omnium incolarum perturbabat. Quamobrem pluribus in locis quotquot imparatos è nostris incolae reperiebant, rabi-
de, & tanquam sacra offerentes deo, trucidauerant. Pacandos igitur perturba-
torum animos, eosque qui nostros interfecerant puniendos esse priusquam inde
discederet, ratus, eius conuallis regem, quam esse in radicibus montium Cigua-
norum, superiore libro descripsimus, in colloquium adducit. Hic uocabatur
Guarionexius: cui ut praefecti amicitiam arctius sibi conciliaret, placuit Didaco
Colono, homini apud praefectum à teneris educato, quo interprete in Cubae di-
scursu usus fuerat, sororem dare in uxorem. Ad Caunaboam deinde Cibauorum
montium, id est aureae regionis, dominum (cuius ditionarii Hoiedam cum quin-
quaginta armatis intra arcem sancti Thomae obsessum triginta dies tenuerant,
nec obsidionem unquam soluerant, donec aduentare praefectum ipsum cum
magna manu persenserint) Hoiedam ipsum oratorem mittit. Hoieda apud Cau-
naboam moram trahente, à diuersis regionis regulis legati mittuntur, qui Cau-
naboae persuadere nitantur, ne figere pedem in insula Christianos patiatur,
seruire nisi malit quam imperare: fore enim ut nisi Christicolae ab insula peni-
tus eliminentur, insulares omnes serui sint illorum futuri. Alia parte Hoieda
cum Caunaboae agebat, ut ad praefectum ipsemet proficisceretur, cum eo-
rum foedus & amicitiam iniret. Regulorum legati ad eam regionem capeffendam
se suaque omnia offerebant. Hoieda eadem perniciemque suorum, si bella quam
pacem cum Christianis mallet, minitabatur. Caunaboae igitur hinc atque inde
tanquam scopulus diuersis fluctibus in medio mari conflictatus, etiam con-
scientia scelerum agitatus, quod uiginti ex nostris hominibus per dolum in-
cautos obtruncasset, quamuis pacem cupere uideretur, adire tamen praefectum
D uerebatur. Tandem fraude pensitata, praefectum & reliquos sub pacis specie,
si fors offerret, perempturus, cum omni familia sua, pluribusque alijs suo more
armatis, ad praefectum mouet. Interrogatus cur adeo magnas hominum cater-
uas secum duceret: respondit, tantum regem quantus ipse sit, pergere iter do-
moque in comitatum exire, non decere. Sed aliter longe quam cogitauerat eue-
nit: decidit nanque in laqueos quos parauerat. Blanditijs enim & pollicitatio-
nibus, sui erroris inter eundem quod domo discessisset pertaesum, Hoieda tan-
dem ad praefectum illum ducit: capitur, in uincula conijcitur. Nec nostrorum
animae diu inultae sine corporibus quieuerunt. Caunaboae cum omni familia
eius capto, insulam percurrere praefectus instituit: sed significatum ei fuit tan-
ta fame insulares urgeri, ut quinquaginta millia hominum amplius iam perie-
rint, cadantque quotidie passim, tanquam morborum gregis pecudes. Quod illis
sua peruicacia accidisse scitum est. Cum enim uidebant nostros in insula uelle
sibi sedem eligere, existimantes posse eos inde propellere, si insulares comnea-
tus deessent, non modo non seminare plantareque ulterius statuerunt, sed etiam
utrumque panis genus, de quo primo libro mentionem fecimus, seminatum,
perdere euellerique in sua quisque regione coepit: sed inter Cibauos siue Ci-
pangos montes praecipue, cum aurum quo ea regio abundabat, causam esse
potissimam quae nostros in insula detineret, cognoscerent. Decurionem in-
terea cum armatorum turba qui latus meridionale insulae exploraret, dimisit.
Tunc omnes regiones quas percurrerat, panis penuria adeo laborare passus
est, quod nihil unquam sexdecim dierum spacio comederint aliud, quam her-
barum palmularumque radices, aut arborum natiuos montanos fructus. Gua-
rionexius, cuius regnum non aequae ac reliqua premebatur, nostris edenda
quaedam impartitus est. Intra paucos dies, ut breuiora essent itinerum spacia,
utue crebriores ac plures nostri receptus haberent, si qua uis insularium ali-
quando ingrueret, ab Isabella urbe ad arcem sancti Thomae, in finibus regni
huius

Magna ex ne-
glecta cultus
ra fames

A huius Guarionexij intra Cibauī terminos, super cliuo salubrium aquarum scaturientium celebri, arcem aliam erexit, quam Conceptionem appellauit. Tum uero cum noua indies insulares ædificia surgere, cum in portu nostras naues iam putridas ac semifractas conspicerent, ab omni spe libertatis decidere coeperunt: subtristes, an essent ex insulis Christiani discelsuri, sciscitabantur. Ex arce demum Conceptionis, Cibauorum montium internauestigantes, auri rudem massam in tofi natiui similitudinem concavam, pugillo grandiore, ponderis uiginti unciarum, à quodam regulo non in amnis illius ripa, sed in sicco tumulo repertam, habuerunt. Hanc ego ipse in emporio Castellæ Veteris Methymna Campi, ubi tunc curia hyemabat, uidi, manibusq; captam admirans libraui, attrectauiq;. Vidi & electri puri, quo campanæ pharmacopolarumq; mortaria possunt & alia huiusmodi, ueluti ex ære corinthia conflare, frustum adeò magni ponderis, ut illud uix non modo non eleuare ambabus manibus è terra, sed aut læuorsum aut dextrorsum mouere sufficerem: librarum octuncialium tricentarum pondus superasse massam aiebant. Eam in cuiusdam reguli atrio à maioribus relictam reppererant. Sciebant tamen ipsi, quamuis nullius insularis uiuentis ætate electri quicquam eductum fuisset, ubi electrifodina esset: sed ab eis locus eius uix potuit extorqueri, adeò iam stomacho pleni in nostros uiuebant. Ostēderunt tandem, sed dirutam, & lapidibus ac terra super iniecta obcæcatam: tametsi leuius quàm in ferrifodinis ferrum fodiatur. Eam electrifodinam si opifices fossioresq; ad id ministerium apti adeant, reduci posse arbitrantur. Non longe ab eadem arce Conceptionis in iisdem montibus succini copiam non paruam, alibiq; stillare in speluncis glaucum colorem, quo pictores utuntur, non uulgarem inuenerunt. Nemora prætergradientes syluas immensas, quæ arbores nullas nutriebat alias præterquam coccineas, quarum lignum uestri mercatores Itali uerzinum, Hispani brasillum appellant, repperere. Hic fortè, princeps illustrissime, tecum ipse anceps contemplaberis, dicēsq; tecum: Veluti ex coccineis arboribus naues quasdam onustas Hispani aduexerunt: ueluti ex auro parum, ex gossipio modicum, ex succino aliquid, ex aromatibus pauca: cur nō auri cæterarumq; rerum eam copiam, quam, uti tu prædicas, polliceri tellus illa uidetur, attulerunt? Ad hæc, quæ dederunt, respondebo. Præfectus ipse Colonus super his interrogatus, Hispanos, quos secum duxit, somno ocioq; magis fuisse quàm laboribus deditos, seditionumq; ac nouarū rerum studiosiores, quàm pacis aut quietis, aiebat. Ab eo enim pars maior defecit. Præterea non potuisse prius insulares uinci aut domari refert, eorumq; uires frangi, ad imperium insulæ libere capeffendum. Hispani, se impetria eius sæua iniustaq; ferre nequiuisse, multaq; in eum commenti sunt. Propter quos obices hætenus uix impensæ lucrum respondiisse uoluit. Hoc tamen anno primo & quingentesimo, quo hæc tuo iussu scribo, intra duorum mensium spacium, circiter ducentas supra mille octunciales libras auri collegerunt. Sed ad inceptum redeamus: hæc enim quæ per digressionem leuiter tetigimus, suo loco diffusius aperirentur. Quum anxios igitur perturbatisq; animis incolæ præfectus uideret, nec à ui & rapinis, donec inter eos uersarentur, prohibere nostros posset: pluribus ex finitimarum regionum primoribus conuocatis, conuenerunt, ut præfectus uagari per insulam suos non sinat: sub prætextu enim auri & aliarum insularium rerum quærendarum, nihil intactum aut impollutum relinquebant. Ipsi uero incolæ præfecto se daturos uiritim à quartodecimo anno usq; ad septuagesimum, de suæ quisq; regionis prouentibus tributum quod uellet, seruaturosq; quod ille statueret omnes pollicentur. Id foedus ita ictum est: Cibauorum montium incolæ, ut singulis tribus mensibus, quos illi à luna, lunas denominant, mensuram quandam illis obsignatam plenam auro ad ciuitatem mittant. Qui uero terras incolunt

Ubi aromata aut gossipium suapte natura oriuntur, quantitatem quandam per capita tribuant. Placuit fœdus: confectumq; esset, ut pars utraq; promissa seruasset: sed fames improba hæc omnia rescidit: uix enim illis satis corpora ad uictum per nemora quæritandum sufficiebāt, herbarum radicibus & syluestrium arborum fructibus longo tempore contenti. Pleriq; tamen cum ditionarijs suis reguli inter eas egestatis angustias promissi uestigialis partem attulerunt: petentes à præfecto supplices, ut ærumnæ eorū misererēt, ignoscereq; donec insula ad statum pristinum restitueretur: fore ut quæ nunc deficerent, reintegrentur in duplum. Ex Cibauensibus pauci fœdera seruauerunt, laborabant enim acriore fame quàm ceteri. Hos moribus & lingua non aliter ab incolentibus plana differre aiunt, ac in cæteris regionibus rusticolæ montani, sunt à curialibus diuersi: licet eodē genio uiuant omnes, rudi scilicet ac simplici agrestiq; aliqd tamen est inter eos discrimen. Ad Caunabóam captū redeamus. Ille cum se coniectum in uincula uideret, tanq; leo libycus dentibus frendens, die noctuq; quo modo se inde liberaret animo uersans, suadere præfecto cœpit, ut quādoquidē Cipangi regionē sibi assumpsit in ditionē, præsidia Christiana, quæ ab incursum ueterū hostium suorū finitimorum eam tueātur, mitteret. Significatum enim sibi fuisse ferebat, eam quotidie grassatione infestari, in prædamq; bona suorum cuncta trahi. Sed hoc excogitato dolo, existimauit fore, ut frater eius qui erat in regione cum cæteris propinquis, aut per uim aut per insidias tot ex nostris caperēt, quot ad se redimendum permutatione suppeterent. Præfectus autem intellecta fraude Hoiedam mittit, sed cum ea armatorum copía, quæ Cibauensium arma, si arma mouerint, superare posset. Vix intra regionem nostri uenerant, cum Cau-

nabóæ frater, conuocatis circiter quinque millibus suo more armatorum: nudi enim, sagittis sine ferreis cuspidibus, sudibusq; & clauis quibusdam bella gerūt: intra quandam domūculam eos circumsepsit obseditq;. Hic Cibauus, tanquam uir disciplinæ bellicæ non ignarus, ad unius stadij distantia exercitum in quinque acies diuidit, cuique in gyrum per æquos tractus locum statuens: suam autem aciem è regione nostris opponit. Inde cum diligenter omnia instituisset, ex acie sua, ut omnes æquis passibus unā gradientur, paulatim signa dari iubet, pedetentimq; ut unā omnes uocibus sublatis pugnam undique ineant, manusq; conserant, imperatum omnibus ordinibus reliquerat: ne nostrorum quisquam ita circumuallatus posset euadere. Sed nostri cum una acie configere satius esse rati, quàm eum impetum expectare, in aciem grandiore per apertos agros uenientem irruunt, eo quod equestri prælio committēdo ea pars commodior esset. In eos igitur sese equites præcipitant, equorum pectoribus eos prosternebant: leuiter profligantur, perimuntur quicunq; expectarunt. Ceteri metu perculsi in fugam conuertuntur, ad montanasq; rupes asperas, relictis domibus, se recipiunt, indeq; ut eis ignosceretur precabantur, se quodcunq; imperatum libenter subituros, si intra natales suos eos uiuere patiantur, attestantes. Caunabóæ fratre tandem capto, popularium quenq; in sua remisertunt. His actis, regio illa pacata est. Inter eos montes uallis, quam Caunabóæ incolebat, Magóna uocatur, amnis auriferis & fontibus fortunatissima, fertilisq; maiorē in modum.

Turbo uiolētus

Inundatio aquarum magna

Eo anno mense Iunio inauditum ab Euro turbinem, eleuatis usque ad sidera rapidis uorticibus, exortū fuisse prædicāt, qui quascunq; maximas arbores offendeat, radicibus euerteret. Is tiphon quum ad ciuitatis portum iam peruenisset, tres naues quæ solæ in anchoris stabant, ruptis rudentibus, sine ulla maris procella aut fluctu circumactas ter aut quater, in profundum merfit. Creuisseq; eo anno præter solitū intra terrā, & extendisse se mare plusquam cubiti mēsuram, ferunt. Gentem hanc perturbasse elemēta, atq; portenta hæc tulisse, immurmurabant insulares. Has aëris procellas uti Græci tiphones, furacanes isti appellant: crebrò nanq; surgere in ea insula inquirunt: sed furacanes nūquam æque uiolen-

A tōs aut furibundos: neq; enim uiuentis ullius ætate aut memoria maiorum extabat, similem unquam turbinem, qui & grãdiores arbores euelleret, ad eam insulam ruisse: neq; mare ibi tempestatem ullam fuisse unquam perpessum cōstat: imò neq; maris æstuaria pati: ubicunq; enim littora planiciem aliquã attingunt, prata florida littoribus proxima reperiuntur. Caunabóam repetamus. Caunabóa rex & frater eius cum ad reges in Hispaniam ducebantur, dolore animi confecti, in itinere moriuntur. Præfectus autem summerfis fero turbine nauigij, se interceptum uidens, duas statim Carauelas iussit fabrefieri: omnium enim artium magistrōs secū habebat. Interea dum hæc fierēt, fratrem suum Bartholomæum Colonom, ipsius insulæ more hispano Adelantatum cum metallarijs quibusdã armata manu ad aurifodinas, quas ad lequas ab Isabella sexaginta ante Cipangas, ductu insularium repertas, ire tentatum iubet. In eis effossos ueterum tempestate profundos puteos inueniunt. Præfectus inde ingētes thesauros sibi illos, de quibus ueteri testamēto agitur, Salomonem Solymorū regē per sinum persicum comparasse contendit. Sit an non, non est meum diiudicare: sed longe abest meo iudicio. Metallarij diuersis in locis superficiale[m] terram aurifodinarum circiter sex millia passuum duratium cribrantes in sicco, tantam ibi auricopiam iacere demersam censuerunt, ut mercenarius quisq; fossor ad id conditus tres auri drachmas singulis diebus facile queat effodere. His ita indagatis, Adelantatus simul & metallarij præfecto rem per literas significāt: quibus habitis quinto idus Martij anni quinti & nonagesimi, naues, quæ iam peractæ erāt, statim ad reges uenturus alacer conscendit: prouinciæ gubernandæ fratri Bartholomæo Colono Adelantato, omni potestate relicta.

PETRI MARTYRIS ANGLI

MEDIOLAN. PROT. APOST. REGIIQUE

consiliarij, Oceaneæ decadis primæ, lib. quintus, ad Cardinalem Ludouicū Aragonū, nostri regis nepotem.

ADELANTATVS autem ipse Bartholomæus, ex sui fratris discedentis consilio, arcem in aurifodinis erigit. Hanc arcem auream appellat: quoniam ex terra quæ ad muros construēdos ferebatur, calones & muratores inter pinsendum aurum deligebant. Tres menses ad instrumenta quibus aurum lauari & colligi posset conficienda consumpsit: sed rem imperfectam fame compulsus reliquit. Ad sexagesimum inde milliare, quod ipse cum armatis pluribus concessit, panis insularis portionem quādam à prouincialibus habuit, permutatione rerum nostrarum. Attamen morari diutius illic nequiuit. Relictis igitur ad eius arcis præsidium decem hominibus, cum ea panis insularis portiuncula quæ supererat: relictoq; illis uenatorio cane ad capiendum genus id animalis, quod apud eos esse supra diximus cuniculo nostro simile, nomine Vtias, ad Conceptionē reuertitur. Erat præterea is mensis quo Guarionéxius rex, & alius illi finitimus Manicautéxius nomine, tributa erant ei laturi. Ibi totum Iunium immoratus, uectigalia in integrum ab his duobus regibus, & uictui necessaria sibi & ijs quos ductabat, qui erant fortè quadringenti, exegit. Circiter calend. Iulij tres cum escarijs rebus, tritico, oleo, uino, suillis, uaccinisq; carnibus salis, Carauelæ aduenerūt: ea uiritim pro constitutione ex Hispania lata diuiduntur: quamuis ex his aliqua madida corruptaq; uecta esse conquererentur. Per has naues à regibus & fratre præfecto, qui iam multa antea de hac re apud reges egerat, ut ad meridionale insulæ latus habitationē traducat, in mandatis Bartholomæus gubernator habuit: erat enim ea pars aurifodinis propinquior. Imperatumq; etiam illi est, ut regulos eos

Cui Christianos peremisse reperirentur, cum suis ditionarijs erratū participibus, uinctos in Hispaniam mitteret. Tercetum insulares cum suis regulis captos mit-
tit. Post explorata diligentius meridionalia littora, transportat habitationem, ar-
cemq; ibi super edito colle apud portum bene tutum condidit: quam arcem san-

*Fluuus amœni-
tate & fructuū
ubertate felix.*

cti Dominici quoniam die dominico eò apulsus est, uocitauit. Amnis salubrium
aquarum & uarijs piscium generibus optimis refertissimus, in portum amœnis
utrinq; ripis defluit. Miras esse fluminis naturæ dotes referunt: quacuncq; enim
fluat, omnia iucūda, utilia omnia, palmeta, frutetaq; insularia omnis generis, na-
uigantibus ramos floribus, fructibusq; onustos in caput interdum declinabant,
æquamq; soli eius uel beatiorē Isabellica ubertatem prædicant. In Isabella ua-
letudinarios tantum nauiumq; magistros quosdam, qui duas quas inceperant
Carauelas perficerent, reliquit. Cæteros ad sanctum Dominicum ad meridiem
traducit. Post arcem conditam, relicto in ea uiginti hominum præsidio, cum reli-
quis ipse, occidentales insulæ partes internas, hætenus nomine tantum notas,
exploraturus, sese accingit. Ad triginta inde lequas, id est, milliaria nongenta, in
fluuium Naibam, quem à Cibauis montibus ad meridiem rectā per insulæ me-
dium descendere memorauimus, incidit. Hoc æmne superato, cum singulis ar-
matorum hominum quinq; & uiginti turmis, decuriones duos ad regulorum

*Sylue coc-
cineæ.*

terras, quorum nemora ex coccineis arboribus constant, per diuersa dimittit.
Laetiorum istī tendunt, syluas inueniunt, ingrediuntur, scindunt, cadunt altæ
intactæq; hætenus præciosæ arbores: singulas insulares casas decuriones sin-
guli coccineis implent truncis: ubi donec nauigia ducantur quæ illos abducant,
seruentur. Adlantatus autem dextrosū iter capiens, non longe à ripa flumi-
nis Naibæ potentem quendam, nomine Beuchium Anacauchóam, regem ca-
stris positus, contra Naibenses incolas in armis esse, reperit, ut illos suæ ditioni,

D ueluti plures alios insulares regulos, subijceret. Huius potentis regia, occidenta-
lem uersus insulæ calcem sita Xaraguà, à flumine Naiba triginta lequas distans,
montosa, aspera: sed quicuncq; reguli medium tenent, huius imperio parent.
Omnis ea regio à Naiba ad ultimam occidentis oram auri expers est. Nostros,
depositis armis, datoq; pacis signo, placidissime, incertum metu an humanitate,
suscipiens, quidnam sibi uellent, interrogauit. Adlantatus inquit: Ut quemad-
modum & reliqui huius insulæ principes, præfecto marino fratri meo Hispa-
norum regū nomine uectigalia præstes. Cui ille: Quomodo id à me potestis exi-
gere, cuius nulla regio de multis quæ mihi imperanti auscultant, aurum gignit:
audierat enim gētem exteram, quæ aurum auide quariraret, ad insulam aduen-
tasse: sed quod aliud quàm aurum cuperet, minime arbitrabatur. Tunc Adelan-
tatus: Absit ut cuiquam tributa iniungamus, quæ persolui facile non possint,
quibus ue regiones careant. Gossampij, canabi, & aliarum huiusmodi rerum
copiam, regionem producere compertum habemus: ex quibus prouentibus ut
nobis aliquid impartiaris, petimus. At ille, his auditis, hilari fronte, sereno uultu,
se quantum uoluerint accipere de his daturum pollicetur. Dimissoq; exercitu,
ipse met præmissis nuncijs, Adlantatum usq; ad locum ubi ipse regiam habe-
bat, ad lequas, uti diximus x x x comitatus est, totoq; eo tractu per regulorū ei
subditorum dioceses iter semper fecerunt: alijs canabi, quod non peius nostro
ligno ad nauium amplustre contexendū esse dicunt: panis alijs, alijs gossampij,
pro telluris uariæ natura, tributa imperantes. Ad regiam tandem Xaraguēsem
ueniunt. Hanc priusquam ingrediātur, incolæ omnes regem suum Beuchium

*Quo genere
pompe hic
rex domū re-
uersus sit, ex
ceptus à suis.*

Anacauchóam ac nostros honorifice suo more recepturi occurrūt. Inter cætera
spectacula, audi duo inter nudas & incultas gētes memoratu digna. Appropin-
quantibus primum triginta foeminae, regis uxores omnes, ramos palmarum ma-
nibus ferentes, tripudijs, cantibusq; ac sonis, ex regis præcepto, nudæ toto cor-
pore præter pudibunda, quæ femoralibus quibusdam gossampinis corruptæ
conte-

A contegunt, obuiam prodeunt. Virgines enim capillis per humeros sparsis, frontibus tamen uitta ligatis, nullam sui corporis partem cooperiunt. Faciem, pectora, mammæ, manus, ceteraq; subalbido colore prædicant fuisse pulcherrima. Dryades formosissimas, aut natiuas fontium nymphas, de quibus fabulatur antiquitas, se uidisse arbitrati sunt. Palmarum manipulos, quos dextris gestabant chorizantes, psallentesq; inuicem, poplitibus flexis Adelantato omnes dono dant. Domum deinde regis ingressi, eorum more laute paratam cœnam inueniunt: uires reficiunt: nocte uero superueniente, pro cuiusq; statu, ad hospitia obsignata per regis ministros ducuntur, ubi in paratis pro eorum consuetudine lectis pensilibus, quos alias descripsimus, quieuerunt. Altero die ad eam domum quam sibi loco theatri construunt, nostri ducuntur. Ibi post multas uariasq; choreas & salutationes, in latam planiciem duæ ex insperato ingentes armatorum acies descendunt, quas ludi & delectationis gratia (ut apud Hispanos ludus troicus, id est harundineus, sæpius instruitur) rex apparari iusserat. Cominus accedentes, ac si hostes collatis signis, pro opibus, pro focis, pro natis, pro imperio, pro uita deniq; ipsa certaturi, concurrerent: ita duæ ille acies utrinq; manus conserunt, missilibus telis & sagittis. Intra breue horæ momentum quatuor cecidere, pluresq; uulnerati fuerunt. Acrius pugnatum fuisset, nisi rogatu nostrorum, rex dato signo pugnam diremisset. In tertium inde diem, consilio regi præbito, ut gossampij plus deinceps in ripis aquarum, quod impositum per focos tributum facilius persolueretur, fererent, ad Isabellam, ualetudinarios & nauigia quæ incepta reliquerat uisurus, tendit. Varijs morbis circiter trecentos reperit cecidisse: quare anxius, & quid consilij caperet erat ignarus: cum non modo ad ualetudinem resarciendam, sed uictui necessaria ferè cuncta deessent: neq; enim ex Hispania nauis ulla aduētabat. Sic hæsitans, ualetudinarios per regiones & castella in ipsis erecta dispartiri constituit. Castella enim ab Isabella recto itinere ad sanctum Dominicum, id est, à septentrione ad meridiem, per insulam hæc erexerunt. Ab Isabella ad lapidem sextum & trigessimum Speranciam arcem condidit. A Sperancia uero ad lapidem quartum & uigessimum diuam Catharinam. A Catharina ad uigessimum, sanctum Iacobum arcem. A diuo Iacobo ad alia uiginti milliaria Turritam condidit munitiorem, quam Conceptionem appellauit: quod in radice Cibauorum montium, quodq; in planicie uastissima ubere & populosa. Aliam deinde mediam inter Conceptionem & sanctum Dominicum condidit Conceptione munitiorem: quoniam intra terminos reguli, cui supra quinque incolarum millia parebant: Bonauum nomine uocant insulares eius regionis uicum, qui caput est regni: propterea Bonauum etiam uoluit arcem præfectus appellari. Per hæc igitur castella castellorumq; uicina, in insularium domibus infirmis dispartitis, ad sanctum ipse Dominicum proficiscitur, à regulis qui medium tenebant, imposita exigens inter eundem uectigalia. Vbi cum aliquot dies moraretur, rumor exoritur, regulos omnes finium Conceptionis desperatis in nostros animis uiuere, studereq; defectioni. Ad eos igitur, ubi hæc nunciata sunt, longis mouet itineribus. Cum propius accederet, Guarionexium regionis huius capeffendæ imperatorem ab omnibus fuisse delectum, fama increbuit: seductumq; & sollicitatum, semi inuitum tamen ab alijs fuisse, cum nostrorum astus & arma iam alias expertus pertimesceret. Conuenerant certo die cum quindecim millibus hominum suo more armatorum, fortunam belli iterum tētare. Ibi Adelantatus consilio habito cum arcis præfecto reliquisq; militibus quos ductitabat, adoriēdos esse incautos & palātes regulos in proprijs laribus, priusquam exercitum comparēnt, constituunt. Ad singulos igitur regulos singuli centuriones mittuntur, qui ex insperato dormientes, priusquam sparsis populis liceat conuenire, uicos eorum ingressi, quos non mœnibus, non fossis, non aggeribus circumseptos habent, impetunt, captant, uinciunt, ducunt quisq; suum, uti fuerat imperatum.

*Arces quas
ædificauit
in insulis.*

C Ad Guarionexium Adelantatus ipse tanquam ad potentiores perrexerat, cepitque sicut & alij eadem hora constituta suos. Quatuordecim ea nocte ex eis ad Conceptionem tracti sunt. Paulò post duobus ex ijs qui Guarionexium, reliquosque rerum nouarum studiosiores seduxerant ac subornauerant, supplicio affectis: ne suorum regum dolore confecti incolæ agros defererent, quod summum incommodum propter semētes, nostris afferre potuisset, Guarionexium & reliquos dimisit. Ditionarij ad quinq; millium numerum confluerunt, pro suorum regum liberatione inermes: innotuit aër, contremuit terra, præ clamore illorum usque ad sidera eleuato. Adelantatus Guarionexium atque alios pollicendo, donando, minando, ut in posterum cauerent ne quid molirentur, admonet. Guarionexius apud populum orationem habuit de nostrorum potentia, indulgentia in delinquentes, liberalitate in fidos: ut sedent animos, nec quicquam ulterius astruant cogitentque contra Christianos, sed ut illis obtemperent, obsequantur, seruiant: nisi se in maiores indies calamitates trudi cupiant. Oratione habita, pensilem illum humeris captant, pensilemque usque ad suæ regiae pagum humeris portant. Ita per aliquot dies regio pacata est. Solliciti tamen & tristes nostri, in exteris regionibus deserti, quod quintusdecimus iam mēsis à præfecti discessu ageretur: quia cuncta quibus indui uestique solebant deficerent, demisso uultu incedebant. Adelantatus eos, quam melius poterat, inani spe depascendo solabatur. Dum hæc agerentur, Beuchius Anacauchóa (sic enim Xaraguæ occidentalis partis, quam supra memorauimus, rex uocabatur) ad Adelantatum nuncios mittit, qui gossampium cæteraque uestigalia quæ sibi suisque incolis imperauerat, parata esse significaret. Ad iter se accingit Adelantatus, pergit, honorifice à rege recipitur & eius sorore, quæ quondam Caunaboæ regis Ci bavi uxor, non minoris erat in fraterni regni gubernatione momenti & consilij quam frater. Aiunt enim eam esse urbanam, facetam, ac prudentissimam: fratrique ut Christianis assentetur, blandiatur, obtemperet, exemplo mariti eius edoctus, persuaferat. Hæc foemina Anacaóna nūcupatur. Duos & triginta ibi regulos in Beuchij Anacauchóæ regia congregatos cum tributis expectantes reperit: qui omnes præter imperata uestigalia, ad beneuolentiam cum nostris captandā, munera tulerunt ingentia ex utroque pane, radicali scilicet ac paniceo: utias, id est, cuniculos insulares innumeros, piscesque: sed ne putrescerent aut corrumperentur assos tulerunt: & de serpentibus, quos inter edulia principatum obtinere, crocodilisque similes esse supra descripsimus: iuannas serpentes uocant. Has in insula nasci serò didicerunt: neque ex eis nostri ob foeditatem, quæ horrorem, non modò nauseam inducere uidebantur, gustare hætenus ausi fuerant: præmordere paulatim Adelantatus iuannam, regis sororis pellectus facit, statuit: sed ubi demulcere carniū earum sapor palatum & guttur cœpit, plenis deinde faucibus eas expetere uidebatur: non mordicus deinde neque uix uncto labello illas delibabant, sed eluones omnes effecti, de re nulla iam præterquam de serpentium suauitate sermocinabantur, lautioresque esse dapes illarum, quam aut pauonis aut phasiani uel perdicis apud nos. Sed si aliter quam uno condiatur modo, uti pauones & phasiani, nisi lardo inuoluti ueribus assentur, saporem perdūt. Euisceratas à iugulo ad inguina, lotasque ac deterfas diligenter, & in gyrum postea, in modum anguis dormientis in se recepti, insinuat, in ollam sui tantū capacem, paulisper aquæ cum pipere insulari super iniecto, comprimunt, tenuiter igne ex quodam ligno odorato minime fumoso supposito. Ex abdomine sic stillato ius efficitur, ut aiūt, nectareum, nullumque esse epularum genus ouis ipsarum serpentium par ferunt, quæ per se & lenius coquuntur. Sic coctæ & recentes suauissimæ & seruatae per aliquot dies iucundissimæ sunt. De edulijs satis, ad alia ueniamus. Quū uestigali gossipio insularem quandam casam Adelantatus impleuisset, panis sui quantumcunque uellet se libenter

A ter impartituros reguli pollicentur. Is oblata eorum acceptans, gratias agit. Interea igitur dum per regiones panis conficeretur, ad regiamq; Beuchij Anacauchœ Xaraguenſis regis portaretur, ad Iſabellam nuncios mittit, qui adduciperactam carauelam de duabus, quas inceptras reliquerat, ſuo nomine impellent. Pane nanque ſe onuſtam ad eos illam remiſſurum renunciavit. Læti nauitæ, nauim ad Xaraguenſe littus, inſulam circumeuntes, plenſ uelſ tendunt. Beuchij Anacauchœ regis ſoror, illa faceta, prudens & magni ingenij mulier. Anacaôna, uxor quondam Caunabœ, ubi nauim noſtram ad patrium littus ſuum applicatam cognouit, fratri perſuadet, ut ambo ad illam uidendam proficiſcantur: ſex tantũ paſſuum millia littus à regia diſtabat. Itinere autem medio, in uico quod eſt ipſius regię ſororis gazophyſacium, pernoctatum eſt. Illius uero theſauri, non aurum, non argentum, non gemmæ, ſed utēſilia tantum, reſq; ad humanum uſum attinētia, ut puta ſedilia, paropſides, lances, pelues, patellæ ex ligno nigerrimo, lubrico, lucido (quod hebenum eximius artium & medicinar doctor tuus Ioannes Baptiſta Eliſius eſſe contendit) confectæ, & arte mira laboratæ. In his enim quicquid eſt incolis ingenij à natura tributum, exercent. Sed hæc illi ſœminæ in inſula ſua Guanabba (quam in faucibus occidentalibus Hiſpaniolæ inſulæ, ſi pictam uideris, iacere conſpicias) fabreſunt: in eis lemurum, quos noctu uidere ſe prædicant, ſerpentum, hominum & aliarum rerum quacunq; ſemel intuentur, uiuos uultus cælant. Quid facturos illos, illuſtriſſime princeps, putares, ſi ferrũ & chalybem aſſequerentur: illa enim omnia igne prius interius molleſacta, lapillis poſtmodum fluuialibus quibuſdam cauant & diducunt. De ſedilibus Adellantato quatuordecim, de utenſilibus autem menſarijs & coquinarjs fictilibus ſexaginta, dono dedit. Quatuor præterea neti goſſampij glomos ponderis immenſi tribuit. Ad littus igitur poſtero die cum perueniſſent, ubi pagus erat alter regius, ſeruitoriam iuſſit Adellantatus cymbam inſtructam aduehi. Rex autē canoas ſuo more depictas duas, unam qua ipſe cum familiaribus ſuis, alteram qua ſoror Anacaôna & eius ancillæ ueherentur, apparat. Sed in ſeruitoriam cymbam uoluit Anacaôna cum Adellantato uehi. Cum nauim appropinquarēt, ex compoſito ignem tormentis ſuſfigunt: mare tonitruis, aër puluereo fumo, implentur: tremunt, terrentur, mundi machinam laborare ea concuſſione arbitrati ſunt. Verum enim ubi Adellantatum ridere, in faciem eorum uerſum, uident, ſedant animos. Cum autē propius irent, fiſtulæ, tibiæ, tympanaq; inſtructis choreis pulſantur. Illi ſonitus dulcore alleſti ſtupent, admirantur. Ingreſſi nauim, ubi proram, puppim, caſtella, tabulata, carinam, cubicula diligenter percurrerunt, frater in ſororem, ſoror in fratrem oculos uertentes obmutefcebant: neq; quid præ nimia admiratione inuicem loquerentur, inueniebant. Dum his intenti per nauim uagarentur, eleuari anchoras ex temporeq; uela ex antennis deuolui & protendi, in altumq; dirigi iubet. Tum uero ſtupidiores, cum ſine remis, ſine hominum robore, molem ita grandem ad eò celeriter, per æquor uolitare conſpicerent: flabat enim è terra optatus ad id uentus: ſed tunc multo magis cum eodem uento duce, ire modo, modo redire, modo in dextram, in læuam modo, utilibebat, uertere nauim cernerent, admirabantur. His ita peractis, nauim pane radicali cæterisq; muneribus repleta, noſtris etiam muneribus donatis, nō modo Beuchium Anacauchœam regem ſororemq; eius, ſed miniſtros ancillasq; utriuſq; alacres ſtuporeq; ple-

B nos dimiſit. Ipſe uero terreſtre iter aggreſſus cum militibus ad Iſabellam cōceſſit. Ibi Rodalnum quendam Ximenum facinoroſum, quem foſſorum & calo-

*Seruilis ingenij
eueſti intempe-
ries & malitia.*

pati ulterius nequiuiſſe, cum familiaribusq; ſuis & ditionarijs pluribus, deſpe-

Crato animo, ad montes quosdam, qui ab Isabella decem tantum lequas, occidentem uersus, in littore septentrionali, distant, secessisse. Montes montiumque incolas uno nomine Ciguaios uocant. Regem regulorum monticolarum principem Maiobanexium appellant: eius regia Capronus dicitur. Montes alperi, alti, inaccessi, in arcu à natura dispositi, ad mare cornua porrigunt. Inter utrumque montis eius cornu pulchra planicies, per quam in mare plura flumina à montibus ipsis delabuntur. Gens fera, bellicosa, quæ à Canibalibus originem traxisse creditur: cum enim è montibus ad planiciem bellum finitimis illaturi descendunt, si quos perimant, comedunt. Guarionexius igitur ad hunc regem monticolum confugiens, dona illi regia multa suo more quibus monticola carent, impartitus est: retulitque sese nefarie, foede, uiolenter à nostris tractatum: nec humilitatem, nec superbiam quicquam sibi apud nostros profuisse conqueritur. Propterea se supplicem ad eum uenire, ut illum tutetur, defendatque ab iniurijs facinorosorum hominum, precatur. Maiobanexius autem omnem illi opem, tutelam, praesidium contra Christianos pollicetur. Ad Conceptionem igitur Adelantatus proficiscitur. Roldanum Ximenum, qui in insularum pagis ad miliare duodecimum cum ijs qui eum sequebantur hospitabatur, accersiri facit: quid sibi uellent hi motus interrogat. Ille perfricata fronte respondet: Almirantum fratrem tuum interisse, regibusque nostris paruae curae res nostras esse uidemus: fame dum te sequimur perimus, cogimur infelicem uictum per insulam quaeritare. Praeterea me una tecum insulae gubernatorem praefectus reliquit: quare mens nobis est, nolle ulterius tuo imperio parere. Haec & alia Roldanus. Adelantatus autem manu in eum iniicere cupiens nequiuit, euasit enim, secuti que illum sunt septuaginta homines, quibus comitatus ad occidentem in

D Xaraguam regionem se contulit: ibique, uti Almirantus nunc & frater eius testantur, solutis habenis stuprari, praedari, trucidare coeperunt. Interea dum haec fierent in insula, à regibus tandem nauigia Almiranto obsignantur octo: de quibus primum duo ex Gadibus Herculeis recta cum alimentis mittit ad Adelantatum fratrem. Haec duo nauigia ad eam insulae partem occidentalem in qua Roldanus Ximenus cum consortibus agebat, casu primum appulsa sunt. Sed uicit illos Roldanus, pro ligone puellarum papillas tractandas, pro labore uoluptatem, pro fame affluentiam, pro lassitudine & uigilijs, quietem promittens. Guarionexius interea, comparata manu amicorum, ad plana saepenumero descendens, insulares nostrorum amicos, Christianosque quoscunque assequebatur, trucidabat, agros hostiliter uastabat, semetes diripiebat, pagos depopulabatur. Roldanus comitesque quamuis Almirantum propediem uenturum sensissent; quandoquidem nouos homines cum duobus nauigijs praemissis uectos subornauerant, minime perterrebantur. Dum inter hos fluctus miser Adelantatus fratrem indies expectans uersaretur, praefectus frater ex Hispaniis littoribus cum reliquis nauigijs discedit. Sed non itinere recto ad Hispaniolam, uertit enim se ad meridiem. Qua nauigatione quid sit operatus, quas maris acterarum oras peragrauerit, quid, nouos tractus detegens, inuenit, prius enarremus. Harum enim seditionum & tumultuum euentum, in sequentis libri calce late referemus. Vale.

A

MEDIOLAN. PROTONOTARII APOST.

consiliarijꝫ regij, Oceaneæ decadis primæ, liber sextus,
ad eundem Cardinalem Ludouicū Aragonum.

X OPPIDO Barramedabætis, ostio à Gadibus parum
distanti, cum octo nauibus onustis, tertio Cal. Iunij, anni
octaui & nonagesimi, Colonus dat uela: assuetumqꝫ iter
suū per Fortunatas, ob piratas quosdā Gallos, qui, ut illum
adorirentur, in itinere recto operiebantur, detorsit. Ad For-
tunatas ituris, ad milliare uigesimum & septingentesimum
læuorsum, Madera incurrit insula, quæ australior Hispali
est quatuor gradibus. Eleuatur enim Hispali polus arcticus gradus sex & trigin-
ta: huic autē insulæ, uti nautæ referūt, duo & triginta. Maderam igitur primum
adnauigauit: inde missis ad Hispaniolam itinere recto nauibus reliquis com-
meatus uehētibus, cum una nauī caueata, & duabus mercatorijs carauelis, australis
plagæ iter aggressus est, lineam petiturus æquinoctialem: deinde ut eius occi-
dentem sequens, locorū quæ reperirēt naturam, Hispaniola ad septentrionem
dextrorsum relicta, uestigare. Iacent in eo discursu mediæ Hesperides Portuga-
lensium insulæ tredecim, præter unam, inhabitatæ, quæ Caput Viride appellan-
tur. Hæ sunt interiori Aethiopiæ è regione ad occidentem duorum tantū dierum
nauigatione uicinæ. Ex his uocant Portugalenses unam Bonauistam: cuius te-
studinibus multi quotannis leprosi sua labe mundantur. Inde, cum esset ibi aër
contagiosus, subito discedens, ad aphricum, qui medius est inter austrum & fa-
uonium, millia passuum CCCC LXXX nauigauit. Ibi malacijs & ardoribus,
nam erat is Iunius mēsis, adeò, ut ait, oppressus fuit, ut ferè nauigia illi incende-
rentur: cadorum circuli crepebāt & rumpebantur, aqua dispergebatur. Homi-
nes eos æstus sufferre nequibāt: eleuabatur enim eis, ut ipse retulit, ab horizon-
te polus gradus quinqꝫ tantū. Octo dierum quibus ea perpeffus est, primus fuit
serenus, reliqui nubili ac pluuiosi, nec eo minus feruidi. Quare sapius, adisse,
non mediocriter pœnituit. Actus in eo discrimine & angustia his octo diebus,
uulturnus illis flatu secūdo exoritur: quē uentū secutus rectā ad occidentē, eius
paralleli aliam stellarum faciem, aliamqꝫ aëris gratiam, ait præfectus se reperisse.
Nam in tertiū inde diem temperiem se amœnissimam sensisse, inquit omnes.
Asseuerat enim præfectus se à malacijs & ardoribus semper ascendisse per ma-
ris dorsum, ueluti per altum montem cœlum uersus ascenditur: nec tamen ad-
huc in omni prospectu terram ullam uiderat. E cauea tandem grādioris nauis,
pridie calendas Iulij, nauta quidam speculator tres montes altissimos, sublati
præ lætitiā ad cœlum uocibus, se conspiciere proclamat: ne fragātur animo hor-
tatur: mœsti enim erant, tum adusti solis ardoribus, tum quoniam aqua illis defi-
ciebat, cum cadi, qui præ nimio calore concrepuerant, aquam per scissuras euo-
muissent. Læti ergo adeunt: attamen ubi primum terram attigerūt, eo quod ibi
esset mare uadosum, quamuis portum à longe uiderint, aliās satis commodum,
non potuerunt terram capere. Habitatam esse regionē & bene cultam perpen-
derunt è nauibus: nanqꝫ cultissimos hortos, & amœna uiridaria uident: ex quo-
rum herbis & arboribus matutini rores ad eos suaues efflabant odores. Ad ui-
gesimum inde lapidem in portum incidit recipiendis nauibus satis aptum, sed
nullus in eum amnis decurrebat. Procedens igitur reperit tandem portum re-
parandis nauibus aptum, & aqua & lignis sumendis accommodatum: Arenas-
lis Putam hanc terram uocat. Vicina portui domicilia nulla reperere, sed innu-
mera quorundam animalium uestigia, ueluti caprina, inuenerunt: de quorū ge-
nere unum uidere mortuum, ut aiunt, quasi capræ simile. Altero die canoam
à longe uenientem prospiciunt, qua uiginti quatuor homines uehebantur, iu-

Testudinū ge-
nere quodam
medetur lepræ

B

C uenes omnes elegantes & proceræ staturæ: scutis, præter arcus & sagittas, ultra morem aliorum armati: capillis oblongis, planis, & quasi more Hispano scissis in fronte. Pudibunda uitta gossampina uarijs coloribus intexta tegebant, cæterum nudi. Tunc uero terram illam reliquis eius paralleli regionibus cælo proximiorē esse, & à crassis conuallium ac paludum uaporibus remotiorē credidit, quanto altorum montium à profundis uallibus suprema culmina recedunt. Quoniam se ab Aethiopiæ parallelis nunquam exiisse in tota ea navigatione pertinaciter Almirantus affirmat, tantaq; sit in utriusq; terræ incolis, continentis scilicet Aethiopiæ & insularū, naturæ uarietas: Aethiopes enim nigri, crispī, lanati, non autem capillati: hi uero albi, capillis oblongis, protentis, flauis. Vnde discriminē hoc tantum oriri possit aliās nō uideo. Terræ igitur dispositio, non cælorum flatus, eam causantur uarietatem. Scimus in torridæ zonæ montibus nives cadere, durareq; scimus & in ualde distantibus ab ea ad septentrionem urgeri magno calore habitatores. Iuuenes obuios ut alliceret præfectus, specula, uasa ænea, teresa, lucida, tintinnabula, aliaq; eiuscemodi ignota illis ostendi iussit. Illi autem quo magis uocabantur, tanto magis fraudem inesse & struī timentes retrocedebant: cum summa tamen admiratione nostros & eorum res ac nauigia fixis oculis intuentes, at remis semper innixi. Videns præfectus muneribus illos adduci non posse, iussis ē cauea grandioris nauis tympana tibiasq; pulsari, cantariq; inferius, ac instruī choreas: cantus & insoliti sonitus dulcedine illos posse uinci existimans. Iuuenes autem ad certamen canere nostros ē caueis arbitrati, citius ictu oculi, relictis remis, sagittas arcubus, scuta brachijs aptarunt, cuspidibusq; in nostros directis, quid sibi uellent hi sonitus, parati operiebantur. Nostri e conuerso paratis sagittis ad illos paulatim mouent. Illi uero à nauī prætorīa discedētes, dexteritate remorum freti, unam ex minoribus adeunt: adeoq; illi adhæserūt, ut nauis gubernatori sagulum, pileumq; cuidam primario alteri ē puppi porrigere licuerit. Per signa, ut eius nauis gubernator in littus descēdat, ibi inuicē collocuturi, ut aptius poterunt, data fide, conueniunt. Sed cum ipsū nauis gubernatorem ad prætoriam nauim, ueniam colloquij petitum, accedere conspexerunt, insidias ueriti, statim in canōam prosiliūt, auraq; uelocius auolarunt. Non longo ab ea insula spacio semper ad occidentem, præfectus se fluxum aquæ rabidum ab oriente in occidentem, atq; adeo impetuosum, reperisse ait, ut nihilo torrenti uasto ex altis montibus decidenti cederet. Ibi se, ex quo nauigare à teneris cœpit, nusquam tantum formidasse fatetur. Vtērius aliquantulum per id discriminē procedens, fauces reperit quasdam octo milliārium, ueluti alicuius maximi portus introitum: ad quas aquarum ille defluxus ruebat. Os Draconis fauces appellauit, & insulam Ori oppositā, Margaritam. Ex faucibus autem non minor impetus aquarum dulcium, uenientibus salis occurrēs, egredi conabatur: ita quod ibi esset inter utraq; undas non leue certamen. Sinum ingressus tandem potabiles ac suauēs aquas esse cognoscit. Atque aliud maius ipse præfectus & reliqui nauigationis eius comites fide digni, mihi diligentius omnia percunctanti retulerunt: se uidelicet lequas sex & uiginti, hoc est milliā passuum quatuor supra centum, per semper dulces aquas ad nauigasse: quantoq; ulterius, ad occidentem præcipue, procederet, tanto asseuerat dulciores. Occurrit deinde monti altissimo, quem cercopithecorum ab ea parte orientali multitudo tantum incolebat. Id latus asperum, propterea hominibus inhabitatum: apud littus tamen in terram exploratum missi, cultos plerosq; satosq; agros reperisse retulerunt: gentem autem aut casas nullas: ut ruricolæ nostri sæpius etiā à uillis aut stationibus, quas incolunt, seminatum longius fortē proficiscuntur. In montis eius occidentali latere latam agnoscunt iacere planiciem, hanc læti adeunt, iaciūt anchoras in lato flumine. Cum primum indigenā gentem ad eorum littora nouam appulsam esse cognoscunt, certatim uisendi studio

A dio sine ullo metu ad nostros festinant: à quibus per signa Pariam uocari terram illam, quæ maxima esset, & quanto ulterius ad occidentem tanto populosior rem, collegerunt. Quatuor igitur hominibus ex eius terræ incolis in nauē suam sumptis, occidentale latus prosequitur. Ex aëris temperie, ex amœnitate terræ, ex populorum amplitudine, quibus indies magis ac magis inter nauigandum occurrebant, quod regio illa magni aliquid portenderet, omnes recensent; neq; illos sua fefellit opinio, uti suo locò uidebimus. Sole nondum exorto, surgere tamē iam uolente, quodā die, locorum suauitate allecti, sentiebāt enim ex terræ uiretis gratissimos odores afflari, terram captant. Ibi numerosiore quā alibi usquam incolarum multitudinem esse perpenderunt. Statimq; nostris propius se applicantibus, eius terræ Cacici nomine nunciū ad præfectum mittuntur, se suaq; omnia hilari fronte per signa & nutus offerendo: à præfecto ut in terram descenderet, nec quicquam uereretur, petunt. Renuēte præfecto, ecce uisendi studio, cum eorum cymbis innumerī ad naues confluunt: colla lacertosq; maiori ex parte auro & unionibus Indicis torquati armillatiq; atq; id adeò populariter gestabant, ut ex uitro non maiora calculorum ferta fœminæ nostrates ferant. Vbinam illa quæ gerebant legerentur, interrogati: proprium littus digito monstrabant: manuumq; ac labiorum torsione & motu, uniones apud se non magnifieri significare uidebantur. Imò & canistris manu captis, posse ibi si apud eos uersari uellent, canistratim colligi, insinuare uidebantur. Sed quoniam frumenta quæ uehebat ad Hispaniolam, ferē iam salo corrumpere, differre id commercium in accomodatius tempus statuit. Duas tamen ex seruitorijs cymbis ad terrā hominibus onustas misit, qui de unionibus aliqua ferta, per rerum nostrarum permutationem, referret: & de locorum ac hominum natura quæcunq; possent scrutaretur. Illi nostros adeūtes hilares & animo lato suscipiunt. Mirus ad nostros tanquam ad portentum aliquod erat numerus cōfluentium.

Unionum uilitas & copia.

B Duoq; uiri graues nostris primum obuī, quos reliqua turba sequebatur, prodeunt, grandæuus alter, alter iunior. Patrem & filium successurum, autumant fuisse. Salutationibus utrinq; peractis, in domum quandam sphericam, cui magna platea adiacet, nostros adducūt. Ex ligno nigerrimo, arte mira laborato, sedilia feruntur multa. Postquam nostri & eorū primates assederūt, ecce ueniunt ministri dapibus alijs, alijs uino onusti: sed eorum cibi fructus tantū, uarij tamen generis, nostris penitus ignoti. Vina uero tam alba quā rubentia, non ex uuis sed ex diuersis fructibus compressa, non iniucunda tamen. Sumptis apud seniore cibis, iunior illos ducit in tabernaculum suum. Viri fœminæq; astabant plures: sed ubiq; uiri semper à fœminis separati. Vtriusq; sexus indigenæ albi, ueluti nostrates, præter eos qui sub sole uersantur: mites, hospitales, pudendā gossam-pino uelamine, uarijs coloribus intexto contegunt: cætera nudi. Nemo aderat qui nō esset unionibus & auro aut torquatus aut armillatus: multi utrunq; sed uti uitreos nostri rurales calculos ferunt. Interrogati ubinam aurum illud quod gestabant, gigneretur: digito signabant ē regione in quibusdā montibus, sed nostris tanq; minitantes accessum dissuadere uidebātur: comedi enim illic homines gestu manibusq; innuebāt. Sed an à Canibalibus dicerēt, an à feris syluestribus, non bene perceperūt. Quod nostros intelligere, à nostrisq; intelligi nequirent, ingēti molestia afficiebātur. His qui missi fuerāt, hora tertia post meridiem cum quibusdam unionum fertis ad naues redeūtib; anchoras eleuāt: neq; propter frumenta, uti ipse ait, quæ uehebat, diutius moratus est: animo tamen, cōpositis rebus Hispaniolæ, intra paucos dies redeūdi: sed tanti præmiū inuenti surripuit alter. Instituit & eius pelagi profunditas modica, aquarum uel cursus præcipites, qui assiduīs cōflictibus grādiorem nauem, si uis uentorum aliqua surgebat, conquassabat. Ad euitāda uadōrū discrimina, leuiorē ex carauelis, quæ breuī fundo contenta erat, tanquam exploratricem, plumbatis fundi altitudinē tentantem,

Mare herbidū

- C** semper prae-mittebat, sequebatur aliae. Cumana & Manacapana, in uasta Pariae prouincia, dicebantur ab incolis illae regiunculae, in spacio milliarium ducentorum triginta: à quibus altera regio distat lequas sexaginta, nomine Curiana. Cum autem longum ita maris tractum percurrisset, putans assidue insulam esse, dubitansque posse per occidentem se ad septentrionem, ut ad Hispaniolam iter caperet, exoluere, in fluuium incidit profunditatis triginta cubitorum, latitudinis uero inaudita: ait enim octo & uiginti lequarum fuisse. Paulò autem ulterius, ad occidentem tamen semper, sed meridionalius aliquantisper, cum ita littorum se flectentium ratio exigeret, mare herbidum ingressus est: supernatans herbarum semen lentisci baccas amulabatur. Quare herbarum densitas ne bene fluerent nauigia impediēbat. Ibi praefectus refert diem esse nullum toto anno multo longiorem aut breuiorem altero. Arcticum polum in ea regione quinque tantum gradus, sicuti Pariae, disputat eleuari: in cuius tractu haec omnia littora iacent. De poli etiam uarietate quadam refert, quae, quoniam contra omnium astronomorum sententiam prolata mihi uidentur, sicco pertingam pede. Compertum est, illustrissime princeps, polarem illam stellam, quam nautae nostri Tramontanam uocant, non esse arctici poli punctum, super quo coelorum axis uertatur: quod facile dignoscitur, si stellis primum apparētib, per angustum aliquod foramen stellam ipsam conspexeris, eandemque si ultima uigilia aurora illas fugante per idem foramen conspicias, locum mutasse comperies. Sed quo modo fieri possit, ut primo noctis corpusculo in ea regione quinque tantum gradus tempore Iunij eleuetur, stellis autem discedentibus obuenientes solares radios sumpto eodem quadrante quindecim, non intelligo: nec rationes quas ipse adducit, mihi planè nec ulla ex parte satisfaciunt. Inquit enim, se orbem terrarum non esse sphaericum
- D** coniectasse, sed in sui rotunditate tumulum quendam eductum, cum crearetur fuisse: ita quod non pilae aut pomi, ut alij sentiunt, sed piri arbori appensi formam sumpserit. Pariamque esse regionem quae supereminentiam illam caelo uiciniorem possideat. Vnde in trium illorum culmine mortuum, quos e cauea speculatorem nautam à longe uidisse memorauimus, paradisum esse terrestrem asseueranter contendit, rabiemque illam aquarum dulcium de sinu & faucibus praedictis exire obuiam maris fluxui uenienti conantem, esse aquarum ex ipsis montium culminibus in praecipitium descendentium. De his satis, cum fabulosa mihi uideatur. Ad historiam à qua digressi sumus, reuertamur. Cum se, praeter optatum, tam uasto sinu implicitum cerneret, nec iam reperiendi ad septentrionem exitum, quo ad Hispaniolam uertere proras posset, spem ullam haberet, eadem qua profectus fuerat regreditur, iterque suum per septentrionem eius terrae ab oriente ad Hispaniolam capit. Hanc qui postmodum accuratius utilitatis causa inuestigarunt, continentem esse Indicum uolunt, non autem Cubam, uti praefectus: neque enim desunt qui se circuisse Cubam audeant dicere. An haec ita sint, an inuidia tanti inuenti occasiones quarant in hunc uirum, non diiudico: tempus loquetur, in quo uerus iudex inuigilat. Sed quod Paria sit uel non sit continens, praefectus non contendit: continentem ipse arbitratur. Pariam autem esse Hispaniola octingentis octogintaduobus millibus passuum australiorem, praefectus refert. Ad Hispaniolam tandem uisendorum militum, quos ibi cum fratribus reliquerat, tertio calend. Septembris octauis & nonagesimi anni, cupidissimus tetedit. Sed, uti pleraque mortaliū solent, inter tot secunda, dulcia, laeta, absinthij semen fortuna in medium proiecit, zizaniaque omnibus eius suauia commaculauit.

MEDIOLAN. PROTONOTARII APOST.

consiliarijꝫ regij, Oceaneæ decadis primæ, liber septimus,
ad eundem Cardinalem Ludouicū Aragonum.

ENIENS ad insulam præfectus, ultra spem omnē per-
turbata omnia, in præcepsꝫ iam labentia cuncta inuenit.
Roldanus enim, qui eo absente à fratre discesserat, multi-
tudo quæ eum sequebatur fretus, ad præfectum quondam
dominum, qui eum euexerat, non modo non uenire insti-
tuit, sed conuicijs illū lacerare, scribereꝫ ad reges de utroꝫ

*Partium apud
regem accusa-
tiones.*

fratre nefanda incepit. Præfectus autem ad reges nuncios
mittit, qui de eorū defectione certiores faciat: instatꝫ simul ut militares homines
ad se mittantur, quibus uires eorum infringere, punireꝫ pro cōmissis quenꝫ ua-
leat. Illi de utroꝫ fratre grauiter conquelli, iniustos, impios, Hispani sanguinis
hostes & profusores, uocabant: quod leuibus de causis torquere, iugulare, ob-
truncare, quoquomodo perimere delectarētur: ambitiosos, superbos, inuidos,
intolerabiles tyrānos esse, proclamabāt: propterea se ab eis tanꝫ à feris sanguine
gaudentibus, & regum inimicis, discessisse: perspexisse enim se, aiebant, nil aliud
ipsos moliri aut animo uersare, quàm de usurpando insularum imperio: idꝫ
mille coniecturis perpendisse argumentabantur: sed præcipue quod adire au-
rifodinas aurum collectum neminē præter familiares suos patiebātur. Præfe-
ctus autem e contrario, cum à regibus auxilia, quibus debitis illos poenis posset
afficere, poscebat: homines eos esse, qui talia in se commentarentur, omnes fla-
gitiosos, facinorosos, lenones, fures, stupratores, raptos, uagos, quibus nihil
penſi, nulla ratio inesset, periuros, falsos, conuictos in prætorijs, aut pro com-
missis minas iudicum timētes: sese de medio sustulisse, ibiꝫ uiolando, rapiendo,

B ocio, uentri, somno, libidinibus deditos, nemini parcere: & qui ut foderent offi-
cioꝫ calonum fungerētur adducti fuerant, nunc neꝫ stadium domo egredien-
tur pedibus: ab insularibus nanꝫ miseris pensiles per totam insulam, tanquam
ædiles curules, feruntur. Loci etiā gratia, ne manus ab effundendo sanguine de-
suescat, ut lacertorum uires experiantur, eductis ensibus, inter se certant super
obtruncandis innocētum capitibus uno ictu: & qui agilius ictu suo caput miseri
deijciebat in terram, ille fortior honoratiorꝫ inter ipsos censebatur. Illi in præfe-
ctum ea, præfectus in eos hæc & alia multa. Dum hæc ita gerūtur, ut Ciguauis
populis, de quibus suprā, Guarionexio duce, multa damna inferētibus obuia-
retur, Adelantatum fratrem cum nonaginta tantum peditibus, equitibus uero
paucis, mittit: tribus tamen millibus insularium, qui à Ciguauis aliās acriter sti-
mulati, inimicitias cum eis capitales exercebant, sequentibus illum. Cum igitur
Adelantatus ad cuiusdā magni fluminis ripam, per eam planiciem, quam suprā
inter Ciguaiorum montiū cornua & mare iacere memorauimus, defluētis exer-
citum duxisset, exploratores hostium in dumis quibusdam latentes comperit
duos: quorum alter in mare se præcipitans, per fluminis fauces trans fluuium
ad suos euasit: alter autē captus, in nemore trans fluuium delitescere dicebat sex
Ciguaiorum armatorum millia, ut nostros transeuntes incautos adorian-
tur. Quamobrem Adelantatus aduersa ripa, uadum quo traiceret quæritans, ascen-
dit. Vado tandē reperto in lata planicie, in traicere uolētes nostros, emissis uno
spiritu horrendis clamoribus, e syluis Ciguauī, facto agmine, aspectu foedo ac
formidoloso, prosiliūt: prodeūt ita Maroniani Agathyrſi: picti omnes & aspersi
maculis: nigro enim coccineoꝫ coloribus, quos ex quibusdā fructibus, piro simi-
libus, ex hortis ad id summo studio enutritis, legunt, sese à fronte ad genua usꝫ
depingūt: crinibus mille modis compactis, quos nigros longosꝫ arte, si natura
negat, nutriunt, Lemures ē tartareis speluncis prosilire uidebantur. Nostri flu-

*Ciguauī pi-
cti, & macu-
lis aspersi.*

Cuium superare adnitētibz, sagittarum, ac missilium sudium iactu trāsitus pro-
hibētes, obuiam prodeunt. Tanta erat telorum multitudo, quod solem ferē illis
demeret, & nisi scutati in se ictus recepissent, male actum fuisset. Adelantatus,
uulneratis utrinq; in eo certamine non paucis, traiecit tandem: fugiunt hostes,
insequuntur nostri, perimūt, paucos tamen, ualent enim pedibus maiorem in mo-
dum: ad syluas se illico recipiūt, ex quibus tutō nostros accedētes arcubz confi-
ciebant: ipsi enim nudi per uepres & dumos & arbuſta, uti apri, sine ullo obice,
syluis assueti, prolabūtur: nostris autē scuta, uestes, longæ hastæ, locorum impe-
ritia intra dumos, officiant. Quare cum frustra ibi pernoctasset, posteroq; die
neminem in syluis moueri sentiret, insularium, qui Ciguauos ueteri odio profe-
quebantur, consilio & ductu, ad montes in quibus Maiobanexius rex Capro-
num uicum regiam habebat, proficiscitur: ad milliāreq; duodecimum in alterius
reguli uico, incolis omnibus præ metu uicum deferentibus, castrametatus est.
Duos assequūtur, à quibus esse apud Maiobanexiū decem regulos in Caprono
eius regia, cum octo millibus Ciguauorum cōgregatos, cognouerunt. Leuibz
incurſionibus sese inuicem duabus lacerant: nec procedere Adelātatus ausus
est, donec regionem diligentius exploraret. Nocte sequenti intempeſta explo-
ratores mittuntur, ductu insularium qui terram nouerant. Ciguauī ē montibus
nostros senserunt: ad pugnam se, uti solent, sublatīs clamoribus accingunt, neq;
tamen ē syluis egredi audent, Adelātatum cum omni exercitu adesse existiman-
tes. Altero die Adelantato exercitum ad eos ducente, bis fortunam belli ē syluis
pugnando proſilientes, tentarunt: impetu maximo in nostros ruunt, uulne-
rant plerōq; priuſq; scutis se tegere licuerit. Proſligant nostri illos, insequūtur,
perimunt, capiunt multos: ad syluas non ulterius egressuri, reuertuntur. Ex ca-
ptis unum cum altero insulari ex amicis, ad Maiobanexiū cum mandatis hu-
iuscemodi mittit: Non ut tibi, ō Maiobanexi, aut incolis tuis bellum inferret, ex-
ercitum duxit Adelantatus: amicitiam enim tuā exoptat: sed efflagitat ut Gua-
rionexius qui ad te confugit, tibiq; ut arma in maximum tuorū incommodum,
sumeres perſuaſit, commiſſorum pœnas deprehensus luat: proptereahorta-
tur, monetq; ut Guarionexiū tradas: id si feceris, te præfectus marinus frater
eius in amicitiam admittet, & tuorum regnorum amplitudinem integram ser-
uabit ac tutabitur: sin facere recuſaueris, dabitur opera ut te facti pœniteat. Re-
gni enim quicquid tibi est, ferro igniq; uastabitur, omnia diripientur. Maioba-
nexius autem propositione intellecta, illis respondit: Guarionexiū uirum bo-
num esse omniq; uirtute præditum, neminē latet: propterea auxilio præſidioq;
dignum illum esse iudico: ipsos autem uiolentos & malos homines, qui aliena
tantopere expetant, qui sanguinē innocentum semper exoptent, nolle se cum
sceleratis hominibus commercia aut amicitiam inire. His auditis, Adelantatus
uicum ubi castra metabatur, aliosq; uicinos complures cremari iussit. Maioba-
nexioq; propior factus, iterum nuncios mittit, qui cum eo agant, ut ex familia-
ribz intimis aliquem ad se uenire iubeat, quo cum possit de pace tractare. Cha-
rissimum quendam ex primoribus, duobz alijs illum comitantibus, rex ire im-
perat. Huic Adelantatus proponit, suadetq; ac monet, ne floridum eius re-
gnum Maiobanexius diripi pro Guarionexio patiatur: ut tradat illumhorta-
tur, nisi perditum iri se suaq; omnia, simul & incolas in prædam abduci mallet.
Nuncio redeunte, populum Maiobanexius conuocat, quæ acta sint, præpo-
nit. Populus autem tradi debere Guarionexiū proclamat, detestariq; & exe-
crari diem, quo Guarionexius turbatum eorum quietem uenerat, incipiunt.
Maiobanexius autem Guarionexiū uirum esse bonum & de se bene meri-
tum, quod regia illi dona cum ad eū ueniret multa præbuiſſet, uxoremq; suam
& ipsum chorizare tripudiareq; docuiſſet, quod non paruifaciebat, sibiq; curæ
esse respondit: propterea se nullo pacto eum, quandoquidem ad se cōfugerat,
&

A & ipse tutandi fidem dederat, deserturum: malleq; se extrema omnia cum eo perpeti, quam obloquendi causam, quod hospitē tradiderit, detractoribus præbere. Ita populo suspirijs anhelante dimisso, Guarionexium ad se uocat, omnem opem denuò pollicetur, uelle se fortunam omnem quoad uixerit cum eo expectare: neq; ad Adelantatum quicquam referendum censeret: imò & eum qui prius ab eo missus fuerat in itinere, quo Adelantati nūcij uenire ad se soliti erant, cum fida custodia locat, imperans ut ueniētes interimat, nec cuiusquam sermone admittat. Mittuntur ab Adelantato duo, unus ex captiuis Ciguaiensibus, ex amicis insularibus alter: obtruncantur ambo. Sequitur illos Adelantatus cum decem tantū peditibus, equitibus quatuor: mortuos reperit in itinere nuncios. Quare iratus, sauius acrius in Maiobanexium constituit. Vadit instructo exercitu ad Capronum regiam. Fugiant reguli per diuersa, imperatorem Maiobanexium deserunt. Ad montes asperos Maiobanexius cum omni familia profugit. Alij uero Guarionexiū, quod tanti mali causa fuisset, Ciguaui, ut eum perimerent, quæsierūt, Sed pedibus uitam seruauit, intra rupesq; desertorum montium ferē solus delituit. Cum iam longo bello, uigilijsq; ac laboribus & fame Adelantati milites fatigarētur (agebatur enim iam tertius mēsis quo inceptum fuerat) ueniam multi petunt, & ut redire ad Conceptionem liceat, ubi plurimi ex eis prædia insulari more habebant cultissima: datur cōmeatus, recedunt multi. Triginta tantum cum Adelantato comites permanent. Id trimestre bellum satis ærumnose egerunt, neq; enim trimestri toto cibos ullos sunt affecuti, præter cazabi, id est, radicalem eorum panem, atq; ex eo raro ad saturitatem: & de utijs, id est eorū cuniculis, si quos ipsimet cum suis canibus uenando capiebant: potusq; eorum suaues interdum, interdū cænosa & palustres aquæ. Inter has delicias sub dīo ferē semper, ac in perpetuo motu: sic enim belli natura exigebat. Cum his igitur paucis Adelantatus mōtana scrutari, & latibula quaritare, si qua Maiobanexij aut Guarionexij uestigia reperiāt, constituit. Fortefortuna uenatores quidā ipsius Adelantati, quos fames ubinam utias uenando captare possent indagare cōgerat, cum cætera deessent, in duos Maiobanexij familiares incidunt, qui ad pagos quosdam ipsius missi panem ferebant ab incolis datum. Hi ubinam dominus delitesceret propalare coguntur: quibus ducibus, Ciguaio more, duodecim ex nostris depictis, per dolum Maiobanexius cum uxore & filijs capitur: ad Conceptionem ad præfectum ducuntur. Paucos post dies Guarionexium de speluncis exire fames compulit, quem insulares præfectum ueriti, uenatoribus quibusdam prodiderūt. Præfectus ubinam uersetur certior fit. Peditum turmam mittit, qui ex insidijs de plano ad montana redire uolentem adorianitur. Eunt, capiunt, ducunt. Ita illius regionis cōuicina pacata, sedataq; sunt omnia. Maiobanexium cognata quædā alterius reguli, cuius regnum intactum adhuc erat, uxor in his aduersis comitabatur. Eam foeminarū omniū, quas natura in ea insula creauit, formosissimam omnes prædicant. Hanc cum uir ipsius, ut eius forma merebatur, arderet, insanus & mentis inops, uxore capta, per deserta, quid consilij caperet ignarus, uagabatur. Ad præfectum tandem, se suaq; omnia ditioni eius, sine ullo obice, subditurum, si uxorem redderet, promittens, uenit. Vxor redditur, & ex incolis primarij plures. Iureiurando astringuntur, se imperata facturos. Sponte sua regulus hic idem, incolarum quinq; millia inermium cum agricultorijs instrumentis secū ducens, adiit, maximamq; præfecto sementem in conuallis eius amplissimæ fundis sua impensa cultam reliquit. A præfecto donatus, lætus reuertitur. Hæc fama ad Ciguaios delata, regulatorū animos ad clemētiæ spem mouit. Ultro igitur ueniunt, se deinceps imperata facturos fidem præstant: pro rege suo & omni familia supplicat. Vxor & tota domus eius, regulatorum rogatu liberantur, rex uinctus detinetur. Hæc in insula à præfecto, quid contra se apud reges aduersarij

Stratagema

Cmolirentur inscio, gerebantur. Cum reges tot querelis undiq; conflictati, & maxime quod ex tanta auri & aliarum rerū amplitudine parum, ob eorum discor-
dias & seditiones, afferretur, gubernatorem instituunt nouum, qui diligenter
inquirat hæc omnia, fontesq; deprehēsos corrigit, aut ad se mittat. Quid in præ-
fectum & eius fratrem, quid ue in illos qui eis aduersati sunt, fuerit perquisitum,
Pro tot labo- non bene percipio. Hoc unum scio, capitur uterq; frater, in uincula, omnibus
ribus exbau- bonis spoliatus, cōiectus ducitur, uti uides illustrissime princeps. Cum primum
stis indigna tamen reges Gades uinctos adductos esse didicerunt, utrunq; statim per celeres
præmia. tabellarios solui iubent, utq; liberi adeant permittūt, moleste se tulisse eam ipso-
rum iniuriā ostendentes. Nouus ille gubernator ad reges præfecti dextera exa-
ratas, ignotis caracteribus scriptas literas misisse dicitur, quibus Adelantatum
fratrem absente armata manu, ut se, si uim gubernator inferre pareret, ab eius
iniuria tutaretur, uenire propere hortabatur, monebatq;. Propterea cum Ade-
lantatus præcessisset armatos, incautos ambos, priusquam multitudo conueni-
ret, gubernator apprehendit. Quid futurum sit, tempus, rerum omnium iudex
prudentissimus, aperiet. Vale.

PETRI MARTYRIS ANGLI

MEDIOLAN. PROTONOTARII APOST.

consiliarij q; regij, Oceanæ decadis primæ, liber octauus,
ad eundē Cardinalem Ludouicum Aragonium.

D

PIMVM oceanum hætenus latitantem à Christophoro
Colono præfecto marino, nostrorum regum auspicijs, re-
pertum, tanquam aureum torquem, etsi male ob ineptas
artificis manus fabrefactum, tuo splendori, illustrissime Prin-
ceps, condonaui. Nunc autē gemmatum accipito monile,
quod torqui appensum perpēdiculi uicem gerat. Ex ipsius
præfecti nauium gubernatoribus, qui uentorum ductus
diligenter annotauerant, pleriq; à regibus impetrata uenia scrutandi ulterius
proprijs impensis: regibus tamen partē daturi illis contingentē, quæ est quinta,
prouinciam aggressi sunt. Sed quoniam secundiore fortuna Petrus Alfonsus
quidam cognomento Nignus, ad meridiem nauigauit, ab eo incipiendum me-
ritò existimaui. Hic, ut reliquum iter omittamus, una tantū nauis suamet impēsa
instructa (licet non desint qui aliena dicant) edicto regio sumpto, ne anchoras
deijceret ad lequas quinquaginta ab ullo loco quē præfectus tetigerit. Pariam,
ubi unionibus torquatos armillatosq; tam uiros quā fœminas præfectum re-
perisse suprā memorauimus, proficiscitur. Procedēsq; ex regio edicto peridem
littus, tamen Cumana & Manacapana regionibus postergatis, in regionē inci-
dit, quam Curianam uocari ab incolis ipse refert. In qua portum se reperisse ait,
Gaditano portui similimum: quem ingrediens casas quasdam in littore uidet;
adiuit, octo tantū domorum pagum reperit: attamen ex populoso quodā alio
uico, tria tantum milliaria distanti, nudi homines quinquaginta, duce primario,
propere cucurrerunt, petuntq; ab Alfonso Nigno, ut ad eorum littus profici-
scatur. Nignus ipse descēdens, tintinnabula, aciculas, spintheres, armillas, uitrea
calculorum ferta, anulosq;, & alias huiuscemodi institorū merces secū portaue-
rat, quibus cum eis in horæ momento unionum, quos collo & brachijs appen-
sos gestabāt, uncias quindecim permutat. Tum magis ac magis illi ut ad suos na-
uigaret, Nignum amicē amplectentes institerunt: habituros se ibi de unionibus
copiam quamcunq; optarent, innuunt. Altero die aurora surgente ad eos mo-
uent: adeunt, anchoras iaciunt, ut ad se descenderet, omnis populus cōcurrens
supplex

A supplex orabat. Nignus autē cum innumeram eorum esse multitudinem cerneret, ipse uero tres & triginta tantū homines secum haberet, non est ausus sese illis credere, sed per nutus & signa, ut cū suis linthribus ad se nauigarēt, significauit. Eorū linthres uniligneæ, sicuti aliorū sunt: sed rudiores ineptioresq̃, quā Canibalicæ, aut insulares hispanicæ: has Gallitas uocant. Certatim igitur unionum ferta, nostrarum mercium cupidissimi, cuncti ferebāt. Vniones appellant Tenóras. Mites, simplices, innocētes, & hospitales esse uiginti dierum commercio cognouerunt. Cum eis intra eorum domos uersari incipiūt. Domus eorum ligneæ, palmarum folijs tectæ. Cibi maiori ex parte cōchilium, ex quibus uniones adipiscuntur, quibus habēt plena littora: & syluestribus animalibus uescuntur. Ceruos, apros, cuniculos uillo & colore ac magnitudine leporibus similes: palumbes, turtures, uulgò tellus illa parit. Anseres, anatesq̃ in domibus foeminae, sicuti nostrates, nutriunt. Pauonesq̃ per nemora (sed non picti aut uersicolores: discrepat enim à foemina parum masculus) & per paludum arbusa phasiani, passim uolitabant. Sunt Curianenses callidi uenatores: certisq̃ ictibus sagittarum quodcunq̃ quadrupes siue uolucrum, facile interficiūt. Lautos ibi dies aliquot nostri egerunt. Pauonem enim ferenti quatuor dabantur aciculæ, spintheres. Si phasianum quis ferret, duas præbebant. Si palumbem aut turturem, unam: si anserem, totidem, uel uitreum calculum tribuebant. Haud aliter inter eos replicando, arguendo, differendo agebatur in ea permutatione, quā nostratibus accidit mulieribus, cum sese cum institutoribus implicant. Cum nudi ipsi essent, quid illis aciculæ prodesse possent, sciscitabātur. Nostri autem callido illis responso satisfecerunt: per signa enim ad spinas, quæ sæpenumero eorum carnibus figuntur, euellendas, dentesq̃ purgādos, esse accommodatissimas significarunt: tunc illas magnificere cœperunt. Sed tintinnabuli colore ac sonitu allecti, magna tribuebant, ut tintinnabulum assequerētur. In syluis, quas ex uarijs altissimisq̃ arboribus densissimas esse aiunt, animalium grandiorum horredos mugitus ex incolarū domibus noctu sentiebant, sed minime noxiorum. Libere enim incolæ nudi cum arcubus & sagittis per illas uenatum cōtinue uagantur, nec peremptum unquam ab ulla fera quenq̃ meminerunt. Quotquot ceruos, quotquot apros nostri illos capere iubebant, tot sagittis peremptos ad eos afferbant. Bouibus, capris, ouibus carent. Pane radicali paniceoq̃, uti insulares hispanici utuntur. Capillos habet hæc gens nigros, crassos, semicrispos, longos tamen: dentes albos reddunt: herbam quandam ad id aptam toto ferè die inter labia ferunt: cum autem illam eiiciunt, os lauant. Mulieres rebus familiaribus & agriculturæ magis intendunt quā uiri: uiri autem uenatu magis, ac rebus bellicis & ducēdis choreis & ludis, inuigilant. Hydrias, cantharos, ollas, cæteraq̃ utensilia uarij generis fictilia habent, aliunde comparata. Nundinas enim inter se celebrant, ad quas uicinus quisq̃ incola, ut peregrinum aliquid assequatur, de suæ regionis prouētibus portant, sed è proximo. Nullus enim est qui parare sibi noui aliquid, quo sua tellus careat, non delectetur: cum hominibus cunctis sit à natura tributum, ut nouis rebus studeant & alliciantur. Auiculas aliaq̃ animalia multa pulchre formata ex auro, nō puro tamen, unionibus annectebant: sed ad eos aliunde per permutationem feruntur: est enim aurū illud ueluti germanicum, quo floreni cuduntur. Ibi homines cucurbitula quadam in anterioris brachulæ caligarum nostrarum similitudinem scissa, uel testa marina, mentulam & genitalia includūt: funiculo ad lumbos alligato cucurbitula sustinetur: de cætero nudi. Alibi in eo tractu intra uaginam mentularem neruum reducunt, funiculoq̃ præputium alligant. Animalia, de quibus supra mentionem fecimus, & multa alia quæ in nulla insularum reperiuntur, continentem terram esse testantur. Sed præcipua id ita esse cōiectura arguunt, quod per eius telluris littora à Paria ad occidentem circiter tria millia milliariūm adnauigauerint, neq̃ ullum

C finis signum reppererint. Curianenses, unde aurum illud assequerentur, interrogati: ex quadam regione, nomine Cauchietā, quæ à se ad occidentem recto litore sex soles, id est, sex dierum iter distabat, afferri, in easque formas ab ipsius terræ opificibus conflari innuebant. Eò tendunt nostri: regionem reperiunt: in calendis Nouembris anni millesimi quingentesimi anchoras in Cauchieto iaciunt litore. Incolæ adueniunt intrepidi, ferunt de auro, quod natium illis erat. Uniones & isti collo gestabant: sed ex Curiana per auri mutationem ad eos ferebantur. Nullus ex eis uoluit quicquam, quod aliunde assequeretur, permutare: utputa neque Curianenses aurum, neque Cauchietenses uniones: auri tamen parum apud Cauchietenses lectum reperere. Cercopithecos tulerunt inde pulcherrimos, uari-

*Nouembri mense
temperatum cœli.*

riorumque colorum psittacos plures. Mense Nouembri temperies illic suauissima, frigus nullum. Custodes arctici poli utrisque populis occidebant, adeo proximi erant æquinoctio. De gradibus polaribus nesciunt aliam reddere rationem. Bonæ mentis homines, & minime suspiciosi: tota ferè nocte cum suis cymbis, uti Curianenses, ad nostros proficiscebantur, nauimque securi intrabant. Uniones isti uocant corixas. Sunt zelotypi: nam si quis illos peregrinus adierit, mulieres semper à tergo locant, ut & ipsæ noua hæc tanquam prodigia inspectent. Gossipium apud Cauchietenses uulgo & suapte natura nascitur, ut apud nos arbuta syluestria producuntur: propterea fiunt apud eos femoralia, quibus in plerisque regionibus pudenda cōtegunt. Cum ulterius postmodum per idem littus processissent, ecce circiter duo millia hominum, suo more armatorum, ad littus descendant prohibitori. Qui adeo agrestes, adeo efferos sese ostendunt, ut nullum unquam commercium aut consuetudinem cum nostris inire passi sint. Quæ uenerant igitur nostri, suis unionibus contenti, reuertuntur: apud Curianenses uentres lautis cibis replendo, uiginti dies alios demorati sunt. Haud absurdum

D alienumque ab historia fore mihi uidetur, si quid illis acciderit, cum Paria littus uenientes iam cerneret, immiscuero. In Canibaliū, qui uenatum homines proficiscebantur, octodecim canoarum classem apud Os Draconis & fauces sinus Pariensis, de quo supra mentionem fecimus, inciderunt. Canibales nostris uisis intrepidi nauim nostram adoriuntur, & circumsepium, undique sagittis & missilibus nostros infestant. Nostri autem tormentis illos adeo deterruerunt, quod in fugam statim uersi sint. Insequentes illos seruitoria cymba, unam ex eorum canois affecuti, unum tantum Canibalem, ceteris natando fugientibus, alterumque hominem uinctumprehenderunt. Ille quem uinctum seruabant, obortis lacrymis, manuum, oculorum & capitis gestibus, sex eius comites misere euisceratos & in frustra crudeliter sectos, gentem illam nefandam comedisse: identidemque de se sequenti die futurum significauit. De Canibale igitur homini potestatem fecere. Ille autem in Canibalem fustibus, manibus, pedibus, frendens sauire cepit: nec adhuc satis ultam suorum comitum necem existimabat, cum exanimem totumque fustibus & calcibus commaculatum cerneret. De natura & moribus Canibaliū, cum eo modo per terras peregrinas grassentur, interrogatus, dixit: Canibales ex fustibus aggerem secum quocunque eant ferre, quos descendentes è nauibus terræ infigunt, sequi positos castris intra illos sapiunt, ut tuti possint pernoctari. In Curiana caput Canibalis cuiusdam primarij foribus affixum, quod tanquam uexillum aut galeam ab hostibus ereptam pro summa lau-

Pugna cum Canibalibus, huiusmana carne uescentibus.

Salis copia.

de seruatum, reppererunt. In ea Paria ora regio est nouo genere salinarum insignis, nomine Haraia: uinamque uentorum agitatum ibi mare, aquas impellit in adiacentem latam planiciem, quæ sole superueniente, pacato æquore, congelantur in candidissimum sal optimum: quod si priusquam pluat propere aderint, onerari quirent quotquot nauigia mare sustinet. Illico namque cadentibus imbribus, liquefit, & sorbetur arena liquor, reditque per terræ meatus ad suam originem unde fuerat impulsus. Dicunt alij non è mari planiciem repleri, sed è quibusdam

Adam fontibus salicibus aqua marina amarioribus, qui remouēt illas aquas tempestate uigente. Salinas eas magnificiunt incolæ, qui sale nō ad usum modo patrium fruuntur, sed in laterū formā redactum, peregrinis permutatione rerum alienarum uenundantur. Primum ibi cadauera super cratibus, igni lento supposito, distendunt, ut paulatim consumptis carnibus ossa pelle inclusa desiccata detineātur; quæ postmodum in honore habēt, seruantq; tanq; penates. Virum se uidisse ibi, atque alibi foeminam, hoc pacto impositos & seruatos, memorant. Cum uero ex Curiana octauo idus Februarij, ad reges redituri, discederēt, sex & nonaginta se libras unionū octunciales precio fortē quinq; solidorum comparasse cognouerunt. Discedētes igitur, unum & sexaginta dies in itinere, licet breuius quā ex Hispaniola, consumpserunt, propter maris decurrentes ad occidentem fluctus continuos, qui nauim nō modo remorabantur, uerumetiam interdum retrahebāt. Accedunt tandē nautæ unionibus, uti paleis, onustī. At magister ipse nauis Petrus Alfonsus cognomento Nignus, quod preciosorum unionum copiam nō mediocrem suffuratus fuisset, regiosq; redditus, qui sunt pars quinta, defraudasset, à comitibus accusatus, à Fernando de Vega, uiro litteris & rerū experiētia pollenti, gubernatore Galleciæ, quō appulsi erāt, capitur: in uinculisq; diu detētus, soluitur tandem. Sed habuisse partem unionū sibi contingentem adhuc negat. Unionū auellanas multi æquant, orientalibus similes: sed quoniā male perforati, nō tantī precij sunt. Me præsente, cū apud illustrem Methynæ Sidoniæ ducem inuitatus pranderem Hispali, unam supra centū uncias uenum ad eum tulerunt. Sua profectō pulchritudine ac nitore me delectauerunt. Sūt qui Nignū ferant nō in Curiana, quæ centū uiginti amplius lequas distat ab Ore Draconis, sed in Cumana & Manacapana regiunculis, Ori & Margaritæ insulæ uicinis, uniones habuisse: negantq; Curianam feracē margaritis. Adhuc sub iudice lis est: nos ad alia tēdamus. En habes quid ex his nuper inuēris terris, ex his occidentalibus oris, possit utilitatis expectari per annorū curricula: quandoquidem hac prima fronte talia de se argumenta opulentiæ ostendant.

*Qua industria
primatū cada-
uera exiccētur
conseruenturq;*

PETRI MARTYRIS ANGLI

MEDIOLAN. PROTONOTARII APOST.

consiliarij regij, Oceaniæ decadis primæ, liber nonus,
ad eundem Cardinalem Ludouicū Aragonum.

VINCENIAGNES, cognomēto Pinzonus, Ariesq; Pinzonus, illius ex fratre nepos, qui Colonom præfectum marinū prima nauigatione fuerāt comitati, duarumq; minorū nauū illarū, quas supra diximus carauelas uocitari, domini à præfecto cōducti, nouorū tractū nouarumq; terrarum amplitudine pellecti, quatuor impēsa propria carauelas in portu ipsorū natali solo, qui dicitur ab Hispanis Pálos, in ociduo oceano sito, construūt: & à regibus habita uenía, circiter calend. Decēbris anni noni & nonagesimi à quadringētesimo supra millesimū, è portu soluūt. Est autē is portus Palensis à Gadibus millia passuum duo & septuaginta: ab Hispali uero Baticæ emporio milliaria quatuor & sexaginta. Sūt oppidani omnes, nullo excepto, rebus marinis dediti, continuisq; nauigationibus intenti. Ad Fortunatas & ipsi primum tendunt per Hesperides, id est, per insulas Caput Viride dictas, quas alij dicunt Gorgodes Meduseas. Ad meridiem rectā proficiscuntur. Ab ea Hesperidum quæ sancti Iacobi à Portugalensibus possessoribus appellatur, idibus Ianuarij discedentes, africanum, quem Suduestum appellant, qui medius inter austrū est ac zephyrum, capiunt in proram. Cum lequas se tercetum

C nauigasse, uentum illū secuti, arbitrarētur, poli arctici, aiunt, se aspectū amisisse: quo illis occidente, uētorum uorticumq; atq; æstuum fera tempestas continuò oborta est. Vterius tamen, licet cum summo discrimine, quadraginta super ducentas lequas, uentum semper eundē per polum iam amissum sequentes, processerūt. Vnde an habitabilis sit an inaccessa linea æquinoctialis, isti & prisci tam philosophi quā poëtæ & cosmographi discutiant. Hi nāq; frequentibus habitam populis contendūt, illi uero inhabitabilem, ob solis perpendiculum, scribunt. Nō defuere tamen apud antiquos, qui habitabilem esse probare niterentur. Interrogati à me nautæ hi, an antarcticū uiderint polum: stellam se nullam huic arcticæ similem, quæ discerni circa punctum possit, cognouisse inquirunt. *Stellæ à nostris uariates* Stellarum tamen aliam, aiunt, se prospexisse faciem, densamq; quandam ab horizonte uaporosam caliginem, quæ oculos ferē obtenebraret. Tumulum attolli in terræ medio contendunt, qui ne antarcticus uideatur obster, donec illum penitus traiecerint. At stellarū imagines, ab hemisphærij nostri stellis ualde diuersas, se uidisse credunt. Hæc dederunt: hæc accipito. Daui sunt, nō Oedipi. Septimo calend. Februarij tandem à longe terram prospiciūt: & cum turbidam esse maris aquam uiderent, iacto funiculo plumbato, sexdecim ulnarum, aiunt uulgò brazatas, altitudinem reperiunt. Adeunt, descēdunt, bīduo ibidem commorati, quia nullum ibi hominem eo tempore uiderint, licet uestigia in littore humana compererint: sculptis arboribus & saxis littori uicinis, regijs suisq; nominibus de aduentu suo, discesserunt. Non longe ab ea statione nocturnos ignes secuti, castrensi more gentem reperiunt pernoctātem sub dio. Hanc donec elucescat nolle perturbare fuit consiliū. Sole autē exorto, armati ē nostris quadraginta tendunt ad illos. Ad nostros duo & triginta ueniunt obuīam, arcubus ac missilibus telis onusti, parati ad certamen: ceteri sequebantur eodē modo instructi.

D cii. Germanis aut Pannonibus proceriores, aiunt eos esse incolas. Vultu toruo ac minitātibus similes, nostros inspectabant. Non armis esse agendū nostri censuerunt, siue id metu, siue ne aufugerent illi, non habeo compertum. Blanditijs atq; oblatione munerum illos allicere nostri conantur. Illi autē, ut qui commercium inire cum nostris nullum statuerant, omnem sermonem reiiciunt, parati semper ad pugnam: colloquia & nutus suscipiebant: ita quisq; regreditur. Nocte autem intempesta illi aufugiunt, uacua relinquunt quæ occupauerant loca. Gentē esse uagā, ueluti Scythas eos qui terræ fructus sine certis domibus cum uxoribus & filijs sequatur, existimāt. Iureiurando asserunt qui pedum illorum in arena dimensi sunt uestigia, nostrorum pedum mediocris hominis ferē quantitatem in duplum æquare. Vterius adnauigantes flumen aliud reperiunt, sed nō ita profundum, ut carauelis percurrī quiret. Seruitorios igitur lembos quatuor, armatis onustos, ad terram uestigatum mittunt. Super eminēti colle littori uicino, incolarum cateruam conspiciunt. Nostri ad commercium per unum peditem præmissum inuitant. Illi ex nostris apprehēdere aliquē abducereq; uelle uisi sunt. Ad nostrum nāq; paxillum cubitalem auratum à longe proijciunt, quia noster prius adiecerat tintinnabulū, ut eos alliceret. Cum pronus iacuum paxillum auratum uellet noster sumere, dicto citius illum incolæ circumeunt, ut apprehendant. Is scuto enseq; tectus, quibus armatus ueniebat, se ab eis tueretur, donec cymbis auxiliū socij attulerunt. Vt breuibus absoluam (quandoquidem discessum tuum ante oculos mihi tam anxie præponis) sagittis & missilibus sudibus ē nostris octo peremerunt, plerosq; uulnerarūt. Intra fluuiū lembos sepiunt, ad manus usq; temere ueniūt, apprehēduntq; ex ripa cymbarum spondas: lanceis ensibusq; ueluti oues, quia nudī, trucidantur. Nec eō magis cedunt. Vnam ē cymbis ē nostrorum potestate rapuerunt, uacuam tamen hominibus: & illius præfectio sagitta transuerberato ac perempto, reliquæ euaserunt. Ita bellices illos deferuere. Ad occidentem septentrionalem, per idem littus moesti ob

interse-

A interfectos, tendūt. Lequas circiter XL percurrerāt, quādo in pelagus incidunt aquarū adeò dulciū, ut implere ibi cados aqua recēti licuerit. Vēstigātes eius rei causam, defluere magno impetu ē uastis mōtibus rapidos fluminum concursus reperiunt. Intra id æquor iacere plures insulas, & fortunatas, solī ubertate & populis refertas, aiunt. Huius tractus incolas mites sociabilesq; esse referūt, ast ipsi parum utiles, quia nullos optabiles nostris prouentus assequantur, auri utpote aut lapillorū. Sex propterea ac triginta inde captiuos abduxerūt. Regionem appellāt indigenæ Mariatambāl. Regio autē ab eius fluminis oriēte Camomōrus dicitur, ab occidēte Paricōra. In huius oræ internis non negligendā auri copiam iacere innuebāt incolæ: huius nanq; fluminis septentrionem rectā captantes, sic exigente littorū inflexu, arcticum recuperarūt polum. Id littus uniuersum *Pariā* est: quam Colonū ipsum, huius tanti inuēti autorē, reperisse diximus, unionibus ornatā. Contiguum esse aiūt littus id, idemq; cum Ore Draconis, de quo alibi, & reliquis oris ut Cumana, Manacapana, Curiana, Cauchieto, Cuchibachōa: propterea Gangetidis Indiæ continentē putant. Nec enim is uastus ambitus, ut insula sit, pati uidetur: licet uniuersum terræ orbē large sumptū insulam dicere fas sit. Ab ea terræ cuspide quæ polū amittit arcticū, lequas circiter tercenum cōtinuo tractu uenientes ad occidentē Pariam uersus, spacio ferē medio in fluuiū se, inquirunt, incidisse, nomine Maragnonū, adeò latum, ut fabulatos suspicer. Interrogatī a me postmodū, mare ne esset terras dirimens: respōderunt, esse dulces eius gurgitis haustus, quoq; altius tenditur aduerso flumine, eo dulciores ferunt esse: insulisq; refertū & piscibus. Lequas dicere audent triginta amplius latū: rapaciq; cursu defluere in pelagus cedens eius furori. Si tamen pensitauerimus quanta esse ferātur boriostomēa, spireostomeaq; Istri ora, quantoq; spacio uiolent maris aquas, & nauigantibus præbeant dulces potus, mirari deli-

B nemus: licet hoc flumen maius esse prædicetur. Quis naturæ auferet quā hoc illo grādus, atq; illo hoc flumen potis sit generare? Flumen, de quo Almirātus Colonius eas oras percurrēs mentionē fecit, hoc esse arbitror. Apertius ista intelligemus aliquādo: nunc ad terræ prouentū redeamus. Coccineas in plerisq; de *Pariē* sibus insulis syluas reperere: librarū millia allata sunt tria. Verzinum mercatores Itali, Hispani brasillū appellāt. Aiunt coccineas Hispaniolæ arbores esse his longe meliores ad colorē lanis præbendū. Aquilonē deinde, quem Hispani nautæ Norduestū, Itali græcū appellant, secuti, multas intertexunt Canibaliū sæuitia desertas insulas, ast feraces. Descenderunt nanq; pluribus in locis, & uicorum dirutorū multa uestigia ingressi sunt. Viderunt tamen alicubi homines, sed trepidos, aspectu peregrinæ cuiusq; nauis aufugientes ad mōtanas rupes & abstrusa nemora, sine certis iam domibus uagantes ob Canibaliū insidias. Arbores inuenere maximas, quæ cassiam fistulā, ut uulgò dicitur, passim & suapte natura producūt. Nō ineptiorē esse aiunt hanc illa quam a pharmacopolis febrilaborantes petūt: at nondū maturuerat, cum iam iter facerēt. Malo illis alijsq; hæc referentibus credere, quā ea laboriosius scrutari. Arbores ibi esse adeò proceras balbutiunt, ut pleræq; sexdecim hominū manu iunctorū in gyrū uix lacertis concludi quirēt. Inter eas arbores mōstrosum illud animal uulpino rostro, cerco pithecea cauda, uespertilionis auribus, manibus humanis, pedibus simiā amulans: quod natos iam filios aliō gestat, quocunq; proficiscatur, utero exteriori in modū magnæ crumenæ, repertū est. Id animal licet mortuū tu ipse mecū uidisti, conuoluisti, crumenamq; illā nouum uterū, nouum naturæ remediū, quo a uenatoribus aut alijs a cæteris uiolētis & rapacibus animalibus natos liberet, illos secū asportādo, admiratus es. Experimēto esse compertū aiunt, eo semper utero crumenali animal filios secū portare, nec illos inde unq; emittere, nisi aut recreandi aut lactādi gratia, donec sibi uictum per se quaeritare didicerint. Cum filijs animal ipsum deprehenderant, ast in nauibus catuli propediem perierūt, mater

C autē filijs per aliquot menses superstiterit: sed & ipsa tandē tantā aëris & ciborum mutationē ferre nequiuit. De hoc animali iam satis multa: redeamus ad rei autores. Hi duo Pinzoni, patruus & nepos, horrenda p nauigationē hanc passi sunt: per Parienſe littus sexcentas iam lequas, atq; ut ipsi putant, ultra urbem Cataij & littus Indicū, ultra Gangen, percurrerant, quādo in eis oris mense Iulio insperata illis exorta est tēpeſtas adeo fera, ut ē quatuor quas ducebāt carauelas duas ante illorū oculos summerſerit: illico tertiā uī ex anchoris raptā ab eorū aspectu asportauerit: quartā in anchoris cōcūsserit, ut omnis compago iam solueretur. Vnde ad terrā tamen ipsi ex hac ultima descenderūt: de nauī penitus omni spe amissa. Quare inito cōsilio, cum de parādīs iam sibi domicilijs in regionibus illis, tū de perimēdis omnibus incolis uicinis, cogitabāt: ne finitimis reliquis aliquādo conuocatis ad se trucidandū conueniāt. Ast melius. Cessit tēpeſtas: redijt quam raptauerat hyems carauela: ea octodecim uiri uehebantur: & quæ in anchoris in eorū prospectu steterat seruata est. His igitur duabus ad Hispaniā iter capiūt. Palos natale solū ad uxores & filios concuſſi fluctibus & hominibus amicis non paucis amissis, pridie cal. Octobris reuertunt. Hi ex arboribus pleraq; frustra tulerunt, quæ cinamomi & zingiberis esse putant: ast nō utilis, quia nō conditi, ut aiūt in sui excusationē, quod nihil preciosum aliās repperint. Lapillos tamē se uidisse in eorū manibus inde allatos, ex maritimis illarū orarū littoribus collectos, Baptista tuus Elysus philosophus eximius, & medicus nō inferior, quos ueros esse topazios prædicat, mihi tibiq; ut arbitror, enarrauit. Post hos & alij uicinarum æmulatione ad meridiem longissimos tractus percurrere: sed per aliorum inuenta, Coloniq; præfecti marini uestigia, per littus, ut puta, Parienſe, Casiam & hi fistulā, preciosumq; illud ad capitis grauedinem suo suffumigio tollēdam, quod Hispani Animæ album uocāt, reperere. De his nil noui aliud quod tuo sit

D dignum ingenio percepi: finem propterea libello huic, quia me iterum de tuo discessu fatigas, imponā. Ast qui decadem impleat, de uanis insulæ Hispaniolæ superstitionibus alium libellum accipito. Si non fuerit Liuiana decas, id esse causā cognoscito, quod tuus hic Martyr Liuiano haudquaquam fuerit pro Pythagoræ intellectu afflatus spiritu. Si quid ultra montes isti prægnātes parient, habebis. Nunc insulares illusiones accipito, ueris Luciani narrationibus tanto superiores, quanto hæc in usu hominum sunt, licet infantilia: illa uero cōficta iocantū gratia, uel ea credentiū irrisui cōdonata. In Hispaniola insula nostri priusq; indigenas quicq; aliud quā coeli lumina colere, aut religionē ullam exercere didicissent, diu uersati sunt. Sapius enim suprā memorauimus, nihil eos colere præter uisibilia coeli lumina. Cum tandem familiarius apud eos cōtubernium, permixtis utrinq; linguis, pleriq; ex nostris agerēt, uarias apud eos ceremonias uariosq; ritus obseruari compererūt. Ex cuiusdam eremiti ū studio fratris Ramoni scriptis, qui ex Coloni mandato apud insulares regulos, ut eos Christiane erudiret diu uersatus, de insulariū ritibus libellū composuit Hispano idiomate. Pauca hæc leuioribus omissis, colligere fuit animus: illa igitur accipito. Noctur

Cerimoniarū ritus, cultusq; deorū, Hispaniolæ insulæ. na insularibus apparere fantasmata, quæ in fatuos errores eos inducāt, ex simulacris lacris quæ palam colunt aperte cognoscitur. Ex gossampio nanq; intexto stipato interius sedentes imagines formant, quæ nocturnos, quo pacto parietibus illos nostri pictores infigunt, amulantur lemures. Cum ex simulacris opera mea ad te missis quatuor tu ipse uideris, qualia sint, quam ue depictis lemuribus similia, poteris regi serenissimo tibi patruo melius corā significare, quā ego illa

Zemes angelo rū loco colunt: aliās unū deum à quo omnia, credunt. scribere. Hæc simulacra zemes appellant indigenæ: quorum minora infantulos dæmones referētia, cum hostibus manus collaturi, frontibus alligant: propterea funiculis quos uidisti cōplexa sunt. Ab his pluuias, si pluuiæ desint: soles, si sole indigeant, se impetrare arbitrantur. Eius enim quem unicum, sine carentem; omnipotentem, inuisibilemq; esse fatentur, internuncios esse zemes putant.

Quisq;

A Quisq; regulus suum habet zemen, quem colat. Cœlesti numini æterno, duo hæc nomina, Iocaûna, Guamaónocon, maiores eorū indiderūt. Numen ipsum habere genitricē quinq; his nominibus appellatā ferūt, Attabéram scilicet, Mamónam, Guacarapitam, liellam, Guimazóam. In terris aut̃ quid puerascant de hominis origine, aduertito. Est in insula regío, nomine Caunanā, ubi ex duobus montis cuiusdam specubus prodijisse genus hominum garriunt: maiorem hominū partem ex amplioribus faucibus antri, minorem ex arctioribus exilijisse prædicant. Rupem ex qua specus aperiūtur, Cauram appellant. Maius antrum Cazibaxaguā, minus Amaiauna nomināt. Priusquam hominibus inde egredi licuerit, simpliciter inquirūt, per hominem nomine Machóchaël singulis noctibus antri fauces custodiri solitas. Is Machóchaël cum lōgius ab antro uisendi studio perrexisset, à sole deprehensus, cuius aspectum minime pati posse dabatur, in lapidem mutatus dicitur. De pluribus item alijs blaterant, quod cum piscādi cupiditate noctu ab antro tantū processerint, ut redire ante solis ortū nequiverint, quē non licebat intueri, in arbores myrobalanos, quarū sua sponte copiam terra illa producit, fuisse trāsformatos. Aiūt præterea, Vagoniónam primarium quendam ex antro clausis familiaribus piscatū emisisse unum, quem inde in philomenam eadem causa, quod sol superuenerit priusquam se reciperet, mutatum, inquirūt quotannis quo tempore uersus est in auiculā noctu suo cantu & sortem cōqueri, & domini Vaguoniōnæ auxiliū implorare: hinc noctu cantare lusciniā putāt. Vaguoniōna uero familiaris sui desiderio, quem ardēter amabat, uiris in antro relictis, fœminas tantū cum paruulis quos lactabāt, eduxit: ē quibus fœminas in una insularū eius tractus, quam appellāt Mathinínò, reliquisse fertur, infantulos autē secum asportasse: qui miselli fame oppressi, in cuiusdā fluminis rīpa, toa toa, id est, mama mama clamitantes, in ranas conuersi feruntur: inde uocem illā ranis uerno tēpore dicūt infedisse. Ita in antris illis ē quibus per Hispaniolā sparsi sunt homines, uiros tantū sine fœminis permānisse balbutiūt. Referunt insuper Vaguoniōnam ipsum per diuersa uagātem, nec unq; ex speciali gratia mutatum, ad mulierē quam in fundo maris formosam uiderit descendisse, ab eaq; marmoreos calculos, & quos cibas uocāt, & tebellas quasdā flauas ex auricalco, quas guaninos appellant, habuisse dicunt. Hæc monilia pro sacris apud reges habētur in hunc usq; diem. Viros autē illos quos sine fœminis in antris relictos diximus, lotum se ad pluuiarum aquarum receptacula noctu referunt exijisse: atque una noctium animalia quædam fœminas æmulantia, ueluti formicarum agmina, reptare per arbores myrobalanos à longe uidisse. Ad fœminea illa animalia procurrūt, capiunt: ueluti anguillæ de manibus eorū labuntur. Consiliū ineunt. Ex senioris cōsilio, scabiosos leprososq; si qui sint inter eos conquirūt, qui manus asperas callosasq; habeāt, ut apprehensa facilius queant retinere. Hos homines ipsi caracaracóles appellant. Venatum proficiscuntur: ex multis quas capiebant quatuor tantū retinent: pro fœminis illis uti adnūtuntur: carere fœminea natura comperiūt. Iterum accitis senioribus, quid faciēdum consulunt. Vt picus auis admittatur, qui acuto rostro intra ipsoꝝ inguina foramen effodiat, constituerunt: ipsismet caracaracólibus hominibus callosis, fœminas apertis cruribus tenentibus. Quam pulchre picus adducitur: picus fœminis sexum aperit. Hinc bellissime habuit insula quas cupiebat fœminas: hinc procreata soboles. Eia mirari iam desinito, quod de Myrmidonibus Græcia uerax tot uoluminibus descripserit, ē formicis utpote Myrmidones procreatos. Hæc & alia huiusmodi multa pacato serenoq; uultu sapientiores ē podijs suggestiolisq; turbæ simplici mirabūdæ suadent, recitantq; pro sacro. Ast de maris origine seuerius: qua in re fuisse quondā in insula potētem uirū nomine Iaia, qui filium unicū hominem exuentem, intra cucurbitā sepulchri loco cōdiderit. Is Iaia paucis exactis mensibus impatiens morte filij redijt ad cucurbitam: eam

De maris origi-
ne, fabula.

Cum aperuisset, balenæ ingētes & grandia cete prodierūt: quare inclusum in ea cucurbita mare cōiūcinis quibusdam prædicauit. Ea permoti fama quatuor fratres iuuenes eodem partu geniti, aut partu matre perempta, cucurbitam spe habendorum piscium adeunt, manu capiunt. Iaia superueniente, qui crebrò nati ossa inclusa reuisebat, perterriti sunt iuuenes. Sacrilegio furtiꝫ suspicione deprehensi, ueluti qui laiam obseruabāt, ut celerius fugerent, cucurbitam e manu soluerūt: ea pondere nimio pressa frangitur, per eius rimas effunditur mare, ualles implentur: ea uasta planities quæ uniuersum illum insularem orbem sicca occupabat, summergitur, mōtesq; tantū ob altitudinē ab ea inundatione euaserunt, qui nūc eas continēt insulas, quas licet aspicere. En, illustrissime princeps, omni præconia dignā maris originem. Nec ab eis parui eum fieri putes, qui hæc recitare didicerit. Aiunt deinde fratres hos laiæ metu tandiu per diuersa fuisse uagatos, ut ferè iam fame perirent, quia nullibi sistere pedem audebāt. Hinc quoniam acrius urgerentur, pistoris domū pulsare cœperunt, cazabi, id est, panem petentes. Pistor autē in primo ingredientem conspuisse ita acriter fertur, ut illi ex ictu sputi exortū sit turgidissimum intercus, quo ferè interierit. Ast fratrum cōsilio, accepto lapide acuto apertū est: ex cuius ulcere natū aiunt fœminā, quam utroque fratres illi omnes uisunt: atq; ab ea ferunt filios filiasq; genuisse. Lucundius aliud aduertito, princeps illustrissime. Antrū extat Iouanabōina nomine in cuiusdam reguli diœcesi, qui Machinnéch uocatur. Id religiosius q̃ Corinthum quondam aut Cyrrham Nysamq; Græci colunt ac uenerantur: millefarijs ornatū picturis. In huius antri foribus duos habent sculptos zemes, quorū unum Binthaitellem, Maróhum alterum uocant. Cur tanta specum colerent pietate interrogati: quia sol inde lunaq; lumen orbi præbituri prodierunt, grauitè senateq; respondent. Concurfationibus antra, ueluti nos Urbem & Vaticanum nostra religionis caput, aut Compostellā & Hierusalem domini sepulchrū, frequentāt. Subiacent & alteri superstitionum generi. Mortuos putant noctu uagari, ac uestigiū annāba fructu nobis incognito, cotono simili: lectisq; inter uiuos uersari aiunt, ac decipere mulieres: sumpta nanq; uirili forma, coire uelle uidentur: ast cum ad opus peruenitur, euanescent. Si quis autē apud se iacere mortuum aliquando suspicatur, cum quid noui senserit in lecto, uteri attrectatione se dubio solui balbutit. Cuncta nanque aiunt mortuos posse humana membra suscipere, præter umbilicum: si umbilico igitur mortuum esse dignoscit, tactus illico resoluitur. Noctu & sæpissime in itineribus præcipue uijsq; publicis mortuos occurrere uiuis credunt: contra quos si uiator intrepidus steterit, dissoluitur fantasma: si uero pertimescat, illum ita adoriendo perterret, ut sapius ea formidine multi debilitentur ac stupeant. Interrogati à nostris insulares, unde sibi eos ritus inanes, tanquam contagionem, comparauerint: à maioribus hæreditarios respondent: rhithmisq; aiunt, ultra hominum memoriā ista contexta, quæ neminem licet præter regulorum filios edoceri. Memoria illa commendant: neque enim literas unquam habuere. Diebusq; festis populo canentes, ueluti solennia sacra præponunt. Instrumentū habent unicum ligneum, concauum, reboans tantum, quod cōcutitur tympani more. His illos imbuunt superstitionibus eorum augures, quos Boitios uocāt: sunt & ijdem medici qui plebeculæ rerum insciæ mille astruunt fraudes. Credere cogunt plebem hi augures, quia sunt apud eam autoritatis egregiæ, quod zemes ipsos alloquantur, futuraq; prædicent. Et si quis aduersa laborans ualetudine conualuerit, se dono zemis id affectum persuadent. Ieiunio & purgationi se obligant boitij, quando curam de primario sumunt aliquo: herbamq; uorant inebriantem: quam cum pulueream sorpserint, ueluti Menades in furorem uersi, multa se à zemibus audisse immurmurant. Valetudinarium adeunt, osse uel lapillo in os sumpto aut frustulo carnis: ex hemicyclo eijciunt omnes, præter unum aut duos quos ipsemet

A. ipsemet inualidus elegerit. Circuit primariū boitius ter aut quater, faciem, labia, naresq; extorquens fœdis gestibus: in frontē, in tempora, in collū sufflat, ægroti absorbens aërem: post hæc se morbum ex laborantis uenis exhaurire dicit. Per humeros deinde ac femora & crura ægrotum fricans, connexas à pedibus manus deducit, atq; sic manibus complexis ad ostiū procurrit apertū, ac manus excutit patētes, seq; morbum effugasse, futurumq; propediem incolumem persuadet. Ast à tergo illū adoriens carnis frustulum, uti præstigiator, ex ore attollit, ægrotūq; inclamat, dicēs: En quid ultra necessitatem comederas: ualebis, quoniam illud tibi detraxerim. Si uero ægrotum fallere grauius intēdit, zemen esse suum iratum suadet, quod uel ei domum non construxerit, aut minus illum religiose coluerit, quod prædium nō dicauerit. Si ægrotum perire contigerit, affines eius ueneficijs cogunt mortuum fateri, fato ne an boitij incuria, quod nō integre ieiunauerit, aut consonum ægroto pharmacum nō præbuerit. Si medici boitij culpa diem obierit, de boitio uindictam sumunt. De lapillis aut ossibus quos ore gestasse boitius aliquis putatur, si fœminæ aliquem assequuntur, panniculis religiosissime inuolutū seruāt. Puerperijs enim prodesse plurimū posse credunt: habētq; fœminæ lapillos eos loco zemiū. Zemes autē uarios, uarij colūt insulares. Ligneos quidā construūt, nocturnis inter arbores umbris moniti. Alij si respōsa intra rupes habuerint, marmoreos insculpūt. In radicibus alij coluntur, reperti inter ages, id est genus edulij, de quo suprā. Hos zemes curā habere ut panis ille coalescat arbitrātur. Veluti antiquitas Dryades, Hamadryades ac Satyros & Panes aut Nereides fontij, syluarū & pelagi curā habere putabat: suosq; rei cuiq; deos assignauit, ut suū quisq; genus tueretur: ita & insulares hi suos zemes inuocatos eorū optatis auscultare autumāt. Quare cum de belli euentu, de annonā, de incolumitate, zemes reguli consulunt, domum zemi dicatam ingrediuntur: ibiq; absorpta per nares cohōbba, sic herbam uocant inebriantem, qua & boitij in furorē statim uertuntur: domum illico tectis ad fundamenta uersus moueri, homines uersis uestigijs ambulare, se uidere garriunt. Tanta est pulueris illius contusi uis ex cohōbba, ut sensum omnem illico sumēti eum tollat. Vt primum cessit insania, brachijs, demisso capite, genua cōplectitur: quo in statu attonitus paulisper immoratus, caput ueluti somnolētus eleuat, atq; oculos in cœlum attollens, intra se primū cōfusa quædā obloquitur. Cui tunc primarij aulici astantes (neq; enim de populo quisq; ad ea sacra admittitur) sublatis uocibus gratias agunt, quod iam à zemis colloquio ad eos redierit: & quid uiderit percunctantur. Ille autē os aperiens, zemen eo tempore se allocutū fuisse delirat: ipsiq; aut uictoriā aut perniciem, si cum hostibus manus cōseruerint: aut famem uel ubertatem, pestem aut incolumitatem, & quicquid uenit in buccam, prædixisse illi zemen, ueluti lymphaticus prædicat. Eia illustrissime princeps, quid miraberis post hæc de apollineo spiritu, suas ingenti rabie sibyllas concutientis? Putabas superstitiosam illā antiquitatē deperisse. Quandoquidē generalia de zemibus tot enarrauimus, quid de particularibus quibusdā referatur, silentio prætereūdum minime censeo. Regulus quidā Guamarētus habuisse zemen dicitur, nomine Corochótum. Hunc è supremo domus culmine, ubi uinctū Guamarētus adseruabat, sæpenumero, aiunt, uel coitus aut cibi gratia, uel ut sese absconderet, ruptis uinculis, descēdisse: per aliquotq; interdum dies latuisse iratum, eo quod in ipsius cultu & sacris Guamarētus rex defecerit. In Guamarēti regio uico nasci aliquando infantes, coronas habentes duas referunt, hos Corochotizemi filios esse opinantur. Ferunt & ab hostibus uictum fuisse in acie Guamarētum, uicūq; ipsius ac regiam ferro igniq; uniuersam uastatam: Corochótum autem, incēsa domo, exiisse uinculis ad stadium usq; fuisse, deinde repertum. Zemen habet alium, Epileguanitam nomine, ligneum, quadrupedem: qui sæpe ad syluas è loco ubi colebatur fertur profugisse. Hunc quoties discessisse sentiebant,

- C pijs facto agmine supplicationibus, solícite quæritabant: inuentum religioſe ad dicatum ei ſacellũ humeris reportabant. Aſt Chriſtianis ad inſulã euntibus auſu giſſe illum, nuſquamq; fuiſſe ultra repertũ, patriæ perniciem ob id augurantes, conquerũtur. Hæc à ſenioribus audita ſunt. Marmoreũ colebant zemen, alium ſub ſœminæ ſexu, cui duo maſculi pro miniſtris aſtabant. Horũ alter ſœminæ iuſſu præconis officio fungebatur, ad reliquos zemes qui auxilio adſint ſœminæ imperio, ad uentos pluuiasq; ac nubes concitandas. Alius autẽ dicitur ex ſœminæ mandato, aquas in uallibus ex altis montibus collabentes congregare, ut inde, facto impetu more torrentis, ſolutæ uafſent agros, ſi ſimulacro debitos optatoſq; honores indigenæ nõ præſtiterint. Dignũ memoratu hoc unum accipito, princeps illuſtriſſime, quod opus iam claudat. Tritiſſimum apud inſulares noſtri reperere, duos fuiſſe quondam regulos, è quibus unus Guarionexij, de quo ſuprà mentionem ſæpe fecimus, fuit genitor, qui à cibo potuq; dies quinq; continuos abſtinuerint, ut de futuris aliquid à zemibus acciperent. Eo ieiunio grati zemibus, ſe habuiſſe in reſponſis retulerunt, uenturam non multos poſt annos ad eam inſulã gentem coopertã uestibus, quæ ritus ac cerimonias omnes inſulares eſſet uafſatura, filioſq; omnes ipſorũ aut peremptura aut priuatura libertate. De Canibalibus iuniores coniecturam facientes, ubi aduentare Canibales ſentiebãt, fuga ſibi conſulere ſtatutum erat: neque unquam manus ultra cum Canibalibus cõſeruerunt. Cum uero Hiſpanos inſulã ingreſſos uiderunt, collectis de hac re cõiecturis inter ſe, hanc eſſe gentem illam augurati ſunt. Nec illos ſefellit opinio: ſubmiſſi Chriſtianis iam ſunt omnes, peruicacibus omnibus interfectis: nec ultrã de zemibus extat memoria: ad Hiſpaniam nanque ſunt omnes aſportati, ut eorũ ludibria & dæmonum fallacias noſceremus: è quibus tu plures, me tractante, princeps illuſtriſſime cõſpexiſti. Multa prætereo, quia te
- D cras proculdubio in patriã diſceſſurum, ut reginam tibi maiorẽ amitam, quam huc es comitatus ex Federici regis patruĩ tui mãdato, reducas, monuiſti. Tu peſtaſatus, ego autẽ laſſus: ergo uale, memor tui Martyris, quem de grandĩ rerum aceruo pauca hæc, ſub nomine Federici patruĩ tui, deligere coëgiſti.

PETRI MARTYRIS ANGLI

MEDIOLANEN. OCEANEAE DECADIS
primæ perpendicularis epilogoſ, ad Inacũ Iopez Mendocium Tendillæ comitem, Granatæ proregem,
LIBER DECIMVS.

B ORIGINE prima & recenti conſilio ſumendæ à Colono huius prouinciæ oceanæ, ab urbe Roma literis amicorum & principum ſtimulabar, ut ea conſcriberem quæ acciderant. Admiratione quippe ſumma muſſitabant, cum repertas eſſe nouas terras nouasq; gentes quæ nudæ, natura contentæ uitam agerent: deſiderioq; ardenti cognoscendi hæc tenebãtur. Detruſit in præceps Aſcanium fortuna, fratre Ludouico à Gallis Mediolano eiecto, cuius autoritas torpeſcere me non ſinebat, quin aſſidue calamum in dextra haberem. Ad eum, præter alia multa quæ ex meis latentibus adhuc commentarijs aliquando uidebis, libellos huius decadis præeũtes direxeram duos. Haud ſecus mihi fortuna detorſit ingenium à ſcribendo, atq; Aſcanium deturbauit à potentia. Ceſſit à ſuadendo ille procelſis agitatus, ceſſit & mihi feruor iſta perquirendi, donec anno quingentefimo ſuprà milleſimum, cum Granatæ curia moraretur, ubi tu prorex, Ludouicus Aragonius cardinalis, Federici regis ex fratre nepos, qui Granatæ erat cum re-

gina

A gina Parthenopæa, nostri regis Catholici sorore; Federici regis ipsius literas ad me directas porrexit, quibus me hortabatur, ut cætera colligerem quæ Ascanianos epistolares duos libellos sequebantur. Ambo nanque fatebantur se ad manus habuisse, quæ ad Cardinalem Ascanium scriptitaueram. Laborabam tunc ego, uti nosti, aduersa ualetudine sumpsi tamen onus, & animum impulsi ad scribendum. Pauca hæc ex magno cumulo rerum, quæ relatu autorum illas cõquirentium accepi, memoratu dignarum delegi. Nunc uero (quandoquidem tu exemplar integrum meorum operum extorquere à me fueris conatus, quò tuæ bibliothecæ uoluminibus, quæ habes innumera, nostra cõmisceres) fuit consilium addere paucis, quæ post eum annū quingentesimum à millesimo ad hunc usq; qui est decimus ab illo, patefacta sunt. Late aliquando scribentur, si uiixerimus. De superstitionibus insularium solutum per se libellum scripseram, ut decadem impleret: nunc placuit perpendiculum ad te directum decimi libelli titulo munire, tanquam huius turmae substem & tergiductorem; prioremq; decimum nono connectere: non sublata de ducatu decimi præpositione, ne toties cogerer totum opus transcribere, aut mittere lituratum. Propterea non miraberis, si nonum legens, promissum reperiens irritum: nō semper oportet stare pollicitis. Ad rem ueniamus. Varia diuersi nautæ hoc decennio littora percurrerunt, secuti tamen Coloni inuenta. Paria namq; littus tractu continuo lambentes, quod Indicum esse continētem credunt, in plures orientales ij, occidentales illi regiones nouas inciderunt, auriferas thuriferasq;: inde namq; aurea pleriq; monilia, thurisq; copiam, ab incolis partim nostrarum rerum permutatione, partim acri bello stratis, tulerunt. Alibi nostros, licet nudi sint, incolæ strauerunt tamen, & acies integras trucidauerunt. Feroces quidem sunt, sagittis certant uenenatis, & adustis præacutis sudibus. Animalia reptilia, insecta, quadrupedia etiam, à nostris dissimilia reperere, multiformia, uaria, innumeraq;: noxia tamen minime, præter leones, tigrides, crocodilos. In uarijs magnæ illius telluris Paricis regionibus dico: in insulis haudquaquam, neq; unum quidem: mitia sunt omnia insularia, præter homines in plerisq; uti iam diximus, qui humanarum sunt carniū heluones, Caribes siue Canibales dictos. Diuersi quoq; generis uolucres. Plerisq; in locis uestertiliones, turturibus nō minores: ad eos acri furore, primo noctis crepusculo, uolitabant, & uenenato morfu ad rabiem usq; læsos traherent, ita ut aufugere inde, ueluti ab harpyis, fuerint coacti. Alibi cum in terra noctu quidam in arena dormirent, e mari monstrum exiens, furtim unum arripuit medium, asportauitq; in conspectu sociorum, nec misero clamanti opem ferre potuerunt, donec in mare bellua cum præda profilierit. In his terris figere pedem arcesq; ibi condere est animus regis, nec desunt qui terræ illius subdendæ pacandæq; onus sumere desiderant, & regi supplicant, ut ipsis prouincia demandetur. Magni sunt tractus, uasta terrarum amplitudo. Europam, aiunt, uniuersam sui magnitudine has regiones, tum continentes, tum insulares, triplo superare: præter eas quas Portugalenses ad meridiem reppererunt, quæ maximæ sunt. Magna laude digna est hac nostra tempestate Hispania, quæ latentes hætenus tot antipodum myriadas nostris gentibus cognitæ effecerit, ingenioq; pollentibus amplam adeò scribendi materiam præbuerit: quibus ego iter aperui, cum ista nude, uti uides, collegerim: tum quia elegantioribus nequeo uestibus quicq; ornare, tum etiā quoniā calamum ut historice scriberem nūquam sumpsi: sed ut per epistolas raptim scriptas, his à quorū mandatis referre pedem non licebat, satisfacerem. Iam satis digressus sum, ad Hispaniolā redeamus. Panem agnoscunt insularem parui esse roboris nostro triticeo pani assuetis, hebetantur ob eam causam uires hominum. Propterea nuper rex imperauit, ut diuersis in locis uarioq; anni tempore seratur. In harūdineas namq; paleas inanes cū raris, sed illis crassis & prægnantibus spicis prodibant, Sentiunt eandem esse in herbis mollitiem,

A monstro
marino raptus
homo.

Crescunt ad segetum mensuram: armēta mirum in modum impinguant: sed carnes reddunt insipidas, imò & aiunt sine medullis, aut, si insint, aquosis. De porcis econuerso: salubres sapososq̃, ob insulares quosdā syluestres fructus, quibus auide uescuntur, esse ferunt. In macellis nil secant aliud. Creuit porcorum multitudo, & syluestres effecti sunt qui ē subulcorum cura euaserunt. Non egent ultra ut aliūde genus ullum quadrupedum aut altilium ad eos inuehatur. Animalium omnium pulli propter herbæ luxuriem patribus grandiores euadunt, licet solo gramine, sine hordeo aut ullo grano nutriantur. De Hispaniola satis.

*Cubæ insulæ
descriptio.*

Nunc eius uiciniam complectamur. Cubam, tellurem illam quam diu ob eius longitudinem continentem putauerunt, insulam esse reperiunt. Neq̃ mirum uideatur, quod ipsius incolæ, dum percurreretur à nostris, sine carere dicerent: quia gens hæc nuda, paruo & finibus suis natalibus contenta, quid uicini facerent, minime erat sollicita. Esset ne aliud quicq̃ sub cœlo, nec ne, præter id quod pedibus terebāt, haudquaquam sciebant. Est uero Cuba ab oriente in occidentem multo longior Hispaniola: lata uero à septentrione in meridiem, contra eorum priorem opinionem, multo minus. Est angustissima, si longitudinem respexeris. Terra ferax maiori ex parte atq̃ amœna. Ab oriente non longe ab Hispaniola iacet insula, dimidio amplius minor Hispaniola, sancti Ioannis nomine à nostris dicta, quadrata ferè. In hac aurifodinas esse ditissimas reperiunt. Sed intenti nunc aurifodinis Hispaniolæ, nondum opifices in eam insulam miserunt: parare tamen paulatim sese ad id incipiunt. Hispaniolæ uero prouentus reliqui posthabentur omnes, omnisq̃ ad aurum legēdum cura est directā, cui opificio ordo est datus huiuscemodi. Cuiq̃ uiro industrio qui alicuius momenti sit, unus aut plures cacici, id est reguli, cum suis quisq̃ subditis assignantur. Cacicus certis anni temporibus ex fœdere cum incolarū turma uenit ad eius, cui addictus est, aurifodinam. Ibi instrumenta illis fossoria assignantur. Statutumq̃ est cacico & incolis præmium laboris certum, propter alimoniam. Discedentibus namq̃ ex aurifodinis ad semētes, quibus suis temporibus inuigilant, ne desint alimoniae, reportant thoracem unus, interiorem textam alius, alius sagulum aut pileum. His namq̃ iam delectantur, nec ultra nudī incedunt. Ita & auro & agriculturæ incolarum, haud aliter ac seruorum, opera intendunt. Ferunt iniquo animo iugum, ast ferunt. Anaborias uocant hos mercenarios insulares: non tamen rex patitur ut pro seruis habeantur. Dantur & tolluntur ad regis arbitrium. Tempore quo accersuntur à cacicis eorum regulis, ueluti à cēturionibus milites, aut calones, incolæ si queunt ad syluas & montes euadunt multi: contenti eo tempore syluestribus cibis latitantes, ne laborem illum subeant. Dociles uero sunt, prisorum rituum penitus oblitī: pie credunt, & recitant quæ de nostra fide edocentur. Regulorum filios erudiunt domi primarij ex nostris: literasq̃, ast uulgares, & urbanos mores facile pueri ebibūt. Grandæuos ad natales mittūt, si præcipue patres interierint, gubernatū auitos incolas. Hi iam fide ualent in Christum & nostros, incolasq̃ suos in amore retinēt, ac blandis suasionibus hilares ducūt ad aurifodinas: quæ duabus in regionibus insulæ iacent, ad milliāre circiter trigessimum ab urbe Dominica, sancti Christophori dicta una: ad milliāre uero circiter nonagesimum altera, quæ dicitur Cibaua: ubi portus regalis. Magni tractus sunt hæ regiones: ubi passim superficialiter interdū, alicubi inter saxa, globi aut laminæ reperiuntur aureæ, minutæ interdum, plerisq̃ in locis magni ponderis.

*Auri globus
maximi ponderis.*

Tricētorum pondo globi, interdū amplius. Ast unus repertus fuit triū millium trecentorum decem auri pondo: qui, ut aliquando audisti, integer ad reges se rebatur in ea naui qua Boádilla gubernator in Hispaniā redibat: & præ nimio gentium & auri pondere summersa interiit, cum his qui inerant omnibus. Globum eum mille amplius homines uiderunt, atq̃ attrectauerunt. Ponderis autem hoc à me sic appellatum, non libram intelligi uolo æquare, sed ducati aurei & trientis

A trientis summam: uocant ipsi pefum: summamq; ponderis eius Castellenum aureum appellant Hispani. Quicquid auri effoditur in montibus Cibauti & portu regali, ad Cōceptionem, oppidum ita appellatum, fertur: ibi officina parata aurum suscipiūt, & conflāt in uectes; dantq; accepta parte regia quæ est quinta, cuiq; portionem quam attulit ex suo labore. Id uero auri quod in regione sancti Christophori legitur, ad officinas oppidi Bonauenturæ affertur. Supra trecentum millia auri pondo quorannis in duabus officinis cōflatur. Si quis fraudasse detinendo deprehēditur, ut non magistratibus regijs adsignetur quicquid auri reperitur, lege mulctatur auri dominus. Incidunt inter eos sæpe contentiones, quas nisi potis sit insularis magistratus sedare, per appellationem ad curiæ senatum lis deferitur: a cuius sententia non licet in omnibus Castellæ regnis retrocedere aut diuertere. Sunt autem nostra tempestate senatores insignes, uiri nobiles omnes ex sanguine nitido: quos est cōsiliū eo ordine hic nominatim inserere, quo de rebus dubijs iudicaturi sedent in senatu. Primā sedem sibi legit Antonius Roies archiepiscopus Granatensis, tibi affinis: ingenio primas uir Catoniano, qui neq; sibi ipsi aut affinibus, si delinquerent, didicit ignoscere: uita integerrimus, literarum & ipse cultor. Princeps hic senatus est: uos Præsidentem dicitis. Cæteri huic astant ordine, quem tempus instituit: qui namq; prior ad senatum accitus fuit, hic prior sedet. Doctores omnes, aut designati, aut insignibus decorati. Designatos autem uocat hispanum idioma Licētiatos: ex iureconsultis regnorum delecti omnes. Præsidenti assidet ueteranus, nomine Petrus, cognomēto Oropesa. Sequitur hunc Ludouicus nomine Zapata. Ab hoc habet locum Fernandus cognomento Tellus. Quartam sibi sedem habet Garfias, cognomēto Moxica. Quinto sedet loco Laurētius cognomento Carauaial. Astat huius lateri Toribius, cognomēto Santiago. Sequitur Ioannes Lopez Palacios Ruuios. Dehinc Ludouicus cognomēto Polanco. Ab hoc sedē tenet Frācisus cognomento Vargas, qui unā est & regius thesaurarius. Vltimas occupant stationes duo sacris initiati Sosa & Cabrero, iuris pontificij periti: his nō licet in criminali ulla causa suffragari. Horum omnium humeris quicquid litis aut cōtentionis exoritur, incumbit. Ad nouas iam terras, a quibus digressi sumus, redeamus. Innumerae sunt, uariae, fortunatae. Non Saturno, nō Herculi, nō cuiquam ueterum, qui nouas oras quæritarunt, ad cultumq; redegerunt, nostri iuniores cedent Hispani. Prò quā late distentam posterī Christianam uidebunt religionem: quā late iam peruagari hominibus licebit. Quid de hisce rebus sentiam, nequeo lingua uel calamo ullo pacto promere. Claudio igitur decadis perpendicularem epilogum: animo tamen explorādi colligendiq; cuncta particulatim, ut mandare literis illa queam quando per ocium licuerit. Colonus namq; idem Almirantus cum quatuor nauigijs & hominibus centum septuaginta a regibus præbitis, percurrit anno M D I I terram quæ occidentem Cubæ ultimū spectat angulum, ad lequas centum triginta circiter: quo medio spacio iacet insula frugibus & fructibus arboreis fortunatissima, nomine Guanassa: uertitq; se inde ad orientē per eius litoris oras, uersis uestigijs putans se littus Pariaē reperturum: sed minime cessit. Percurrissē quoq; feruntur ea littora occidentalia Vincentius Agnes, de quo supra, & Ioannes quidam Diaz Solisus Nebrissensis, multiq; alij: quorum res nondum bene didici: modò uiuam, aliquando illa uidere licebit. Nunc uale.

PETRI MARTYRIS

ANGLI MEDIOLAN. PROTONOT. APOST.

regijq; consiliarij, de nouo orbe decas secunda, ad Leonem
decimum pontificē maximum, Crediti continentis

LIBER PRIMVS.

L X QVO, beatissime pater, Galeacius Butrigarius Bononiensis, & Ioannes Cursius Florentinus, ad catholicū regem, pro tua sanctitate ille, hic uero pro clarissima Repub. sua, in Hispaniam se contulerunt, uiris astuti semper, & ob eorum uirtutes & sapientiam obseruaui utrunq; si cum assidua uariorum autorum lectione delectentur, in libellos quosdam ex nostra officina decussos, de uastis hactenus latentibus orbis terrarū regionibus, deq; occiduis ferē Antipodibus ab Hispanis iam pridem repertis, inciderunt. Nouæ narrationis, licet male compræ, amore pellecti, rem commēdarunt: petieruntq; à me, cum suo, tum sanctitatis tuæ nomine, ut quæ post ea tempora reperta sunt, scriptis superadderem, eisq; exemplar ad beatitudinem tuam mittendum traderem, quò intelligat, quantum nostra tempestate, felicibus Hispanorum regum auspicijs, & humano generi decoris, & militanti ecclesiæ augmēti accesserit. Gentes nanq; ille nudæ, ueluti rasæ tabellæ, religionis nostræ ritus facile induunt, nostrorumq; commercio efferam natiuaq; rusticitatem excutiant. Placuit uiroꝝ sapientum, & de tua sanctitate bene meritorum, obtemperare mandatis: quippe qui, audito beatitudinis tuæ nomine, nefas inexprabile fore putassem, nisi illico paruissē. Quæ igitur ordine suo littora latentia Hispani discurrerint, quibus uē autoribus res actæ sint, ubi pedem **D** fixerint, quid etiam spei afferatur, quid illi terrarū tractus polliceātur, breuibus recensebo. In decadis nostræ oceanæ narratione, quæ me inconsulto per Christianum orbem impressa uagatur, Christophorum Colonum Ligurem eas insulas, quarum meminimus, reperisse, in læuamq; dehinc uersum ad meridiem, in uastas terrarū pelagiq; regiones, ab æquinoctiali linea à quinto ad decimum gradum tantū discedētes, incidisse, descripsimus: ubi lata flumina, niuales altissimosq; montes littoribus imminentes, & placidissimos portus, inuenerat. Colono iam uita functo, regi cura ingens exorta est, ut terræ illæ nouæ à Christianis habitandæ, in religionis nostræ augmētum, occuparētur. Propterea facultatem per chirographa regia id aggredi uolentibus præbuit honoratam. Sed duobus præcipue uiris, Diego Nicuesæ Baecensi Vandalis, & Alphonso Fogedæ Conchenſi. Quare ex Hispaniola, in qua urbem & colonias cōstruxisse Hispanos diximus, quamq; ipsi incolebāt, circiter idus Decembris Alphonſus Fogeda prior cum militibus circiter tercentū discessit: tēdensq; ferē recta ad meridiem, ē portubus iam antea repertis unum adiit, cui nomen erat à Colono inditum Carthagini: quoniā & insula uenientibus fluctibus opposita, lociq; amplitudine, & falcatidis lateribus, Carthaginēsem Hispaniæ portū æmulatur. Insulā uocant incolæ Codego, uti Carthaginēses Hispani suā appellāt Sombriam. Regio ab incolis Caramáiri dicitur: in qua uiros simul & fœminas aiūt statura pulcherrimos esse, nudos tamen, capillis aure tenus scissis mares, fœminas oblongis: quorū uterq; sexus sagittis plurimū ualet. Arbores in hac prouincia nostri reperere dulcium pomorum feraces, sed maxime noxiorum: in uermes nanq; comesa conuertuntur. Sed arboris umbra præcipue letalis: nam qui sub ea aliquando dormierunt, turgido capite, & amisso penitus lumine, excitati sunt. At si breui tempore somno indulserint, post aliquot dies cæcitate liberantur. Distat is portus ab ea parte Hispaniolæ, quam uocāt Hispani Beatam, in qua ad nouas terras traiecturi sese apparāt, millia passuū sex & quinquaginta supra quadringēta. Portū ingressus

Fogeda

Arbor mis
ve noxia.

A Fogeda incolis uim intulit, quos palātes & nudos adortus est. Dati erāt in prædam ex diplomate regio: quia fuerāt in Christianos olim crudelissimi, nec adduci unquam potuerant, ut pacatō Christianos suscipere intra ditionis suæ terminos uellent. Aurī copiam, sed exiguam apud eos reperere, neq; id quidem purum erat. Eo sibi laminas & bullas pectori affigendas ad decorem conflant. Ea tamen grassatione spolijsq; non cōtētus Fogeda, captiuīs, quos paulō ante ceperat, ducibus, pagū in internis à litore distantē millia passuū duodecim, in quo fugientes ex uico maritimo suscepti fuerāt, adortus, gētem reperit licet nudam, bello tamen aptam. Scutis quippe, ancilibus & ensibus etiam ligneis oblongis & arcubus certant ac sagittis, cuspidibus aut præuistis, aut osseis. Desperatis animis in nostros cum hospitibus impetum fecerūt: animaduersa præsertim eorum dem qui ad eos aufugerant calamitate, ex paruulorum & foeminarum raptu & spolijs strageq; in ipsos illata. Strati fuerūt nostri. Proximum à Fogeda præfecto Ioannem de Lacossa, qui primus aurum in Vrabensi arena collegit, cum septuaginta militibus interemere. Sagittas nanq; liniunt herbæ cuiusdam succo letali. Cæteri in fugam uersi, ad naues regēte Fogeda duce, qui & ipse terga dedit, redierunt. Dum ea strage perculsi mœsti uiuerent in portu Carthaginis, ecce duce alium Diegum de Nicuesa cum quinq; nauigijs. In portu nanq; Beata in Hispaniola & hunc parantem se reliquerāt Fogeda & Cossa. Is quinq; & octoginta supra septingētos adducebat. Plures nanq; hunc Nicuesam milites secuti fuerāt, cum esset cuiq; liberum ex ducibus alterutrum eligere, propterea quod maioris esset ob ætatem autoritatis, & quia ferebatur uulgò Beraguam ex regia concessione à Nicuesa colendam, auro ditiores esse, quàm Vrabam Alphonso Fogedæ destinatam. Appulso igitur Nicuesa, consilium iniere quid factio opus esset. Suffragijs uniuersorum statutum est, ut sociorum ultioni primum studeatur.

B Noctu agmine composito iter cepere ad eos, qui Cossam & septuaginta socios interfecerant. Vltima noctis uigilia imparatos adorti, uicum qui domorum cōstabat centum amplius, sed uicinorum triplo refertum, incolunt nanq; gregatim, uniuersum in gyrum circunseptum, ne quisquam euaderet, supposito igne, deleuerunt. Sunt domus eorum lignæ, palmarum folijs contegularæ. Sex tantū paruulis, ex ingenti uiuorum ac mulierum multitudine, pepercerūt, cæteris qui nō aufugerint ferro aut igne consumptis cum supellectilibus. A seruatis pueris, Cossam & cæteros interemptos ab intersectoribus in frustra secatos fuisse, & demum comesos intellexerunt. A Caribibus nanq; siue Canibalibus, carnium humanarum edacibus, originem traxisse Caramaïrenses, existimant. Aurī aliquid inter cineres repertum est. Aurī nanq; sitis non minus quàm terrarum ad hos labores & discrimina subeūda nostros cōcitat. His actis & Cossæ ac sociorum nece pensitata, ad portum regrediūtur. Post hæc Fogeda qui prior uenerat, prior cum sua caterua discedens, Vrabam suæ gubernationi addictam quæsiturus, iter fecit per insulam, quæ Fortis dicitur. Ea est mediā inter Vrabam & Carthaginēsem portum: in qua descendens Trucium esse patriā Canibalium didicit. Ex incolis mares duos, foeminas septem, captiuos adduxit: cæteri euaserunt. Centū & nonaginta drachmas auri in uaria monilia cōflati cōsecutus est. Inde Vrabam ab orientaliprehendit ora, quam appellant indigenæ Caribana, unde Caribes insulares originem habere, nomenq; retinere dicūtur. Ibi arcem & arci uicinū uicum cœpit condere, in quod se reciperēt. Dehinc à captiuīs edoctus, esse in internis ad milliaria duodecim pagū nomine Tirusi, aurifodina dite nobilem. Consilium sumpsit de pago debellando. It, paratos ad sui iuris defensionem paganos offendit: repulsus fuit non sine contumelia & damno: sagittis nanq; uenenatis & isti bellum gerunt. Non multos post dies in alterius pagi oppugnationē cum egestate pressus uenisset, fuit & ipsi sagitta femur transfuerberatum. Aiunt ē socijs nōnulli ab indigena percussum, cuius uxorem captiuam

Nudorū de Hispanis armatis uictoria.

C ducebat. Amicē prius de uxore redimenda, inquirunt, egisse maritum cum Fogeda, ad certumq; diem fuisse pactum id auri pondus, quod Fogeda pro uxore petebat. Statuto autem die redisse, sed sagittis & telis armatum, non auro onustum, cum octo socijs ad mortē paratis animis, illatā iniuriā Carthaginensibus & pagi postea combusti participibus. Trucidatur incola ab Fogedæ socijs, nec datur ultra amata coniuge frui. Fogeda atrocitate ueneni paulatim desiccatur. Dum hæc ita succederent, ecce Nicuesam ducem alterum cui Beragua regio Vrabæ occidentalis assignata est habitāda. Is postridie à Fogedæ digressu ē portu Carthaginis uela dedit Beraguam aditurus. Littora semper lambēs cum copijs, quas adduxerat, sinum cepit indigenarum appellatione Coiba, cuius rex erat nomine Carēta. Linguam reperit ab Hispaniola & Carthaginensi longe aliam. Diuerſa etiam in his tractibus à suismet uicinis sunt idiomatica. Regem nanq; Hispaniola Cacicū uocat, Coiba uero prouincia Chebi, alibi Tiba. Nobile appellat Hispaniola Taino, Coiba faccum, alibi Iurā. Ex Coiba ad Vrabam Fogedæ socij sui præfecturam tetendit Nicuesa. Post aliquot inde dies ingressus ipse nauigij genus mercatorium, quod carauelam uocat Hispanus, onerariæ naues ab alto ut sequatur, imperat. Secum uero ducit biremes duas, uulgò bergantinos: quos est animus, simul & cætera nauigiorū genera, multa etiā alia, uulgaribus eorum nominibus in discursu nostræ narrationis nuncupare, ut apertius quid uelim intelligatur: neglectis tetricorum mordendi causas in scriptores quæretium genuinis. Emergunt nanq; non pauca quotidie, quibus uera nomina relinquere non potuit uetustatis uenerāda maiestas. Post Nicuesæ discessum, ad Fogedam ex Hispaniola uenit una nautis, duce Bernardino de Calauera, qui eam fuerat ex Hispaniola suffuratus cum hominibus sexaginta: Archithalasso, quem ipsi Admirantum appellant, & gubernatoribus alijs inconsultis. Ex alimentis quæ ferebat, perditas egestate uires aliquātulum recreant. In Fogedam indies magis ac magis exoriebantur sociorum murmura, quod eos inani spe depasceret. Dicebat enim se in Hispaniola reliquisse Baccalarium Ancisum, iussitiae prætorē à se electū autoritate regia, quia sit peritus legibus, ut ad se duceret nauim unam commeatibus onustam: seq; mirari quod multis antē diebus nō uenerit. Neq; id falsò aiebat. Discedēs nanq; Ancisum iam semiparatum reliquerat. Socij uero se deludi arbitantes, inania esse quæ de Anciso narraret, suspicati sunt. Taciti secum statuunt pleriq; bergantinos duos furari Fogedæ, ac ad Hispaniolam reuerti. Re intellecta Fogeda præoccupare sociorum cogitata cōstituit: relicto Frāncisco Pizarro nobili uiro præfecto ad arcis, quam cōdiderat, custodiam. Cum paucis ita saucius nauim, de qua antē diximus, cōscendit: ad Hispaniolam tum curatum femur, si quod remedium inuenerit: tum etiā ut uestiget quid rei Ancisum moretur, profecturus: de reditu suo intra quinquagesimū diem spem socijs relinquens, qui ex circiter tercetum ad numerum sexaginta, cæteris tum fame tum incolarum telis consumptis, reducti erant: lege Pizarro & socijs conscripta, ne proditione taxarentur, si intra quinquagesimum diem non reuerteretur, commeatum & recetium sociorum auxilia ducens. Pactis igitur diebus exactis, cum fame iam acri urgerentur, duos cōscendunt relictos bergantinos, & eam terram deserunt. Hispaniolam uersus altum iam ad nauigātibus, exorta tempestas ē bergantinis unum cum uniuersis qui inerant, absorpsit. E socijs aliq; referunt, se aperte uidisse immanem piscē circumeuntem bergantinum (Ingentia enim monstra maria illa nutriunt) & caudæ ictu bergātini temonem confregisse in frustra. Quo deficiente, circumactus tempestate bergātinus obrutus est, circa littus insulæ, quam Fortem appellāt, inter Carthaginēsem & Vrabanam oras sitam. A qua arcubus & sagittis bergātinus superstes accedēs ab incolis feroci congressu barbarorum reiecta est. Iter ergo suum prosequens fortē incidit in Baccalarium Ancisum inter Carthaginēsem portum & Cuchibacoam regionem,

A gionem, in ostio fluminis, quem nostri Boiū gatti appellāt: quia ibi catum primo uiderint. Boiūs autem hispaniola lingua domus dicitur. Veniebat Ancīsus una nauī onusta cōmeatibus omnis generis tam ad uictum quā ad uestitum faciētibus, & bergantino comite. Is erat cuius aduētum Fogeda dux auide operiebatur. Ex Hispaniola idibus Septēbris soluerat, & quarto die à discessu montes altos quosdam recognouit, quos à perpetuis niuibz Serram Neuatam Hispani appellarunt, prātereunte Colono primo repertore illarum regionum. Quinto autem die per Os Draconis iter fecit. Ancīso referunt quī bergantino uehebātur, Fogedam ad Hispaniolā rediisse. Falsò locutos Ancīsus existimans, auctoritate prātoria, ut reuertātur, imperat. Dicto parent bergantinei, Ancīsum sequūtur, licet ab eo supplices petierint, ut alterutrum illis indulgeret, aut ut bona eius uenīa liceat ad Hispaniolam regredi, uel eos ipse ducat ad Nicuesam: in gratiā prēmium sese donaturos ei duo millia drachmarum auri offerūt. Auro nanq; dītes erant, sed pane egētes. Neutrum Ancīsus annuit, seq; aliò proficisci nullo modo posse testatus est, prāterquam in Vrabam Fogedæ prouinciā. Illis ergo ducibus Ancīsus prātor Vrabam uersus tetendit. Sed unum prius memoratu dignum, non sit molestum, beatissime pater, audire, quod huic prātori accidit uenienti, lecit & iste anchoras in ora Caramairiana, quam diximus Carthaginēsi portu, & maritali scēminarum casta uenustate, atq; utriusq; sexus animi fortitudine, esse illustrem. Aquandi gratia, & scaphæ naualis quæ confracta erat reficiendæ causa, nonnullos in littus mittit. Attentos operi nostros indigenarum multitudo suo more armata circumsēpsit, triduoq; obsessos tenuit: quo tempore neq; illi manus conferere, neq; nostri illos impetere ausi sunt. Ordinibus seruatis utriq; toto triduo steterunt, protentis oculis in alteros alteri. Nostri tamen interea opus demandatum prosequēbātur, fabris nauticis mediū agmen tenentibus. Dum sic hāsitarēt, ex grege aberrarunt duo, aequalem urnam impleturi ad ostium fluminis utriusq; uicini. Dicto citius ex hostibus adest cum decem armatis primarius unus, & ab utroq; latere aquatores circundant: sagittis in eos directis, minime tamen excussis, & trucibus oculis eos inspectabant. Aus fugit ē duobus alter, manet imperterritus alter, & fugiētem socium iurgio reuocauit. Hostes compellat eorū idiōmate, quod didicerat ex captiuorum inde aliās raptorum commercio. Admirati sermonem patrium in aduena, truculentiam exuunt, blandis inuicem uerbis agunt: qui sint eius cateruæ appulsæ duces, interrogant indigenæ. Peregrinos esse transeuntes respondet pedes: & se mirari ait, quod à littore prātereuntes naues conentur deturbare, arguens eos immanitatis, ac simul ruinam enunciat, ni tale consiliū abiiciant. Venturos nanq; armatos, qui superent maris arenas, in ipsorum perniciem, certiores facit: nisi non modò non arma sumpserint, uerum etiam nisi honorifice ueniētes ad ea littora susceperint. Detineri pedites nunciatur Ancīso. Fraudem inesse suspicatus Ancīsus, scutatos educit socios omnes, propter sagittas uenenatas, & composito agmine pedetentim graditur ad eos qui pedites detinebant: sed dato signo à pedite indicante ut sisteret, sustinuit gradum, & per reuocatum peditem alterum intelligit rem esse in tuto. Cupere pacem hostes, inquit pedes, quandoquidem non ipsi sunt, quos arbitrātur, Fogedam & Nicuesam insinuabant, qui pagum in littore illo spoliauerant, captiuīs abductis, & in internis alium prostrauerant combusserantq;. Vltum eam iniuriā se uenisse fatebātur hostes, si quiuissent. At contra insones minime se uelle sua tela exercere. Impium nanq; aiunt esse in quenquam non laceſsentem pugnare. Depositis igitur arcubus & sagittis nostros benigne excipiunt, falsis piscibus & pane patrio donant. Ceruicia quoque ex fructibus patrijs & sementibus, uinum æquante, iisdem uinariis cados impleuerunt. Itapace cōfecta cum Caramairensibus, ab alijs ducibus acriter laceſſitis, Ancīsus per insulam Fortem Vrabam proficiscitur. Sua nauī Ancīsus cen-

Cum uehebat & quinquaginta uiros recētes, qui in demortuorū locum sufficerentur: duodecim etiā equas, & fues fœminas plures, cū suis quodq; genus masculis, ad sobolē in ea regione procreandā: & unā tormētōrū uasā quinquaginta cum hastarū, scutorū, ensiū, reliquorumq; id genus telorū multitudinē immēsa ad bella gerēda. Sed male auspīcato cuncta, iam iam intrare portū uolētibus, nauis gubernator, qui temonī inhærebat, in breuiā & uadofas arenas dīrexit. Stat

Ancisi nauis fragium. misera nauis arenis inuoluta, undis concutitur, aperitur, quicquid in ea uehebatur amittitur. Visu miserrimum. De cōmeatibus duodecim tantū farinæ cados, caseosq; pauculos & biscocti panis copiam exiguā seruauerūt: animalia & ipsa suffocata undis. Per bergātinum & nauis scapham penē nudis ipsi corporibus, cum telorū parte euaserūt. Ita ex calamitatē cadūt in calamitates, de uita tantū, de auro iam minime solīciti. Ecce uiuos & incolumes in complexu terræ, quam tota mente petierāt. Sustinēdis corporibus opera danda est, quia nō uescuntur aëreo flatu. De alieno quārendū est, proprio deficiēte. Vnū tamen illis inter tot aduersa secundū sese obtulit. Palmeta nō procul à littore inuenere, inter quæ & palustres uluas, aprorū multitudo libera uagabatur. Aliquot ibi dies aprinis carnisbus ad saturitatem usi sunt. Illos tamen aiunt nostris esse minores, caudis breuissimis, adeo ut abscissas fuisse arbitrarētur. Pedibus etiā nostris dissimiles sunt: posteriores quippe aiunt pedes in his apris uno digito, non ungulato, constare. Eorum etiā carnes multo nostrorū carnibus saporosiores & salubriores experti sunt. Palmarum fructibus & palmulis radicalibus (quibus interior Batīca uescitur, & palmitos uocat, ex quorumq; folijs Roma scopas habet) necnon prouincialibus pomis eo tēpore usi sunt. Sed poma illa, ut præcocia pruna quæ ossata, parua etiā & rubētia ferūtur. Arbitror ego eius generis esse, qualia ipse comedit Aprilī mēse in ægyptia Alexandria: quorum arborem Iudæi indigenæ peritilegis Moseæ cedrū Libani asseuerant. Ea sunt esui apta: dulcedinē leni quadā acrimonia mixtam habēt, uti in forbis uidemus. Loco persicorū & ceraforū atq; huiuscemodī aliarū arborū, incolæ in hortis arborē hanc plantāt, & diligētī cura nutriunt, cum peregrina sit. Ea est ziziferae arbori & folijs & altitudine, trunco etiā, similima. Aprisiam deficiētibus de futuro cōsulere cogūtur. Itur in interna turmatim. Est huius terræ Caribanae gēs arcubus & sagittis tractādīs aptissima. Centuriā Ancisus ducebat: dico centū pedites: etsi me nō lateat constare centuriā ex centū uigintiocto militibus, ut decuriā ex quindecim. Licet tamen

Incredibilis animorum audacia, & sagittadi peritia. de gēte nuda scribēti, nudis uti uerbis interdū. Obuij occurrūt nostris tres tantū incolæ nudi, sine formidine ulla nostros adoriūtur, sagittis uenenatis transigūt plures, plerosq; perimunt, pharetris euacuatis euadunt uento celerius, pedibus nanq; plurimū ualent: & nostros laceffunt iurgiosis opprobrijs. Sagittam in uacuum emissam ex arcubus ferūt nullam. Redeūt ergo nostri quā uenerāt multis modis infelices: & de relinquēda terra illa consiliū ineūt, præcipue quia diruerant arcē incolæ, quam Fogeda cōdiderat: & uici domos triginta combusserāt, ubi primū terram à Fogeda relicti Pizarrus & socij deseruere. Vestigātes igitur intellexere latus occidētale sinus illius Vrabæ felicius esse ac feracius. Quare dimidiam cū bergātinis uirorū partē transmittūt, reliqua in oriētali littore relicta. Est sinus ille latus millia passuum quatuor & uiginti: quoq; magis intra cōtinentem prouehit, eo magis angustatur. In sinum Vrabæ diuersa cadūt flumina: sed unum Nilo, ut aiūt, fortunatius, nomine Darien: in cuius ripa herbida & arborifera figere pedē statuunt: licet paruo lentoq; alueo constet. Accolæ uero admirati uelorū & bergantinorū aduentum, quæ suis lintribus erāt grādiore: fœminis maribusq; inermibus & supellecilibus emissis, bello apti animis ac telis parati nostros in elato quodā tumulto structa expectāt acie: quingētos amplius numero illos nostri esse iudicarunt. Instruunt ergo acies duce Anciso prætore pro Fogeda: flexis genibus prætor ipse ac ceteri pro uictoria supplices orāt superos.

Vouent

A Vouent simulacro beatæ uirginis, quod Hispalî sub nomine sanctæ Mariæ Antiquæ colitur, aurea & argentea quædã dona, missurosq; se peregrinũ pollicentur: & nomen uico habitãdo imposituros sanctæ Mariæ Antiquæ, templumq; sub eodem nomine erecturos, uel ad id eius reguli atrium dicaturos. His actis, milites omnes iureiurãdo astringit, ne quisq; hostibus terga uertat. Dato signo latis animis scuta lacertis accingunt, hastas uibrant, & sublato clamore in hostes ruunt. Impetum nostrorũ diu sustinere hostes nudî minime potuerunt: in fugã uertuntur, duce regulo Cemaco. Nostri uicũ occupant: in quo ciborum copiã more patriæ ad præsentẽ esuriẽ propulsandã reperere: panẽ scilicet radicalẽ, & ex semetibus quas panico similes diximus in prima decade: cũ fructibus à nostris dissimilibus, quos ipsi, uti nos castaneas & similia, seruant ad usum. Ex gẽtibus ijs mares nudos penitus, fœminas uero ab umbilico gossampina contectas multitia repererunt. Est ea regio horroris hyberni expers. Distat namq; Darienis fluminis ostiũ ab æquinoc̃tio gradus octo tantũ: ita quod populus uix diei ac noctis toto anno discrimen sentiat, ut pleriq; aiunt, neq; enim sunt astronomiæ periti. Propterea nil curæ nobis sit, an gradus ij ab eorũ sententiã dissentiat, nec ne, quãdoquidem paruo differunt. Licet ipsi arguant, se intelligere, quantum à puncto arctico stella polaris distans circumeat. Postero igitur die ex quo ad littus appulsi sunt, aduerso flumine tendunt. Canneta fluuiãlia reperiunt ad unum milliãre densissima: rati quod accidit, profugos accolâs ibi uel latitare, uel supellectilia abscondisse. Canetum sagaci indagine, scutis tamen insidiarũ metu cõtecti, perambulât. Desertum hominibus reperere canetũ, sed supellectilibus & auro refertũ. Lodicum ex arboreo serico siue gossipio cõtextarum (quod uulgus Italũ bombasum, hispanum uero algodou nuncupât) copiã non exiguã, & utensiliũ ex ligno, pleriq; alia ex fictilibus, reperere: aureos & thoraces inuenere pectorales, & monilia eorũ more, ad librarũ summã duarum supra centũ. Auro namq; & ipsi monilia sibi comparant, & miris modis laborata cõficiunt. Ea prouentuum suorum permutatione assequuntur. Nam quæ regio pane fortunatur aut gossipio, auro caret: quæ uero aurũ gignit aut alia metalla, maiori ex parte montana, faxea, minimeq; ferax. Sic inuicẽ cõmercia peragunt pecuniã expertes. Duplici ergo lætitia psallẽtes, quod auri magna cerneret argumẽta, & terrã fors amœnã ac feracem obtulerit: socios in oriẽtali sinus Vrabæ parte relictos aliãs, accersunt. Nonnulli tamen insalubrem esse ibi aẽrem cõtendunt, quia in summissa ualle iaceat pars illa, mõtibus & paludibus circumsepta.

PETRI MARTYRIS ANGLI

MEDIOLAN. OCEANEAE DECADIS

secundæ, Crediti continentis liber secundus.

L A B E S beatissime pater, ubi figere pedem constituent, qui Fogeda duce uastos tractus Vrabẽses habitandos sanctione regia sortiti sunt. Sinamus ergo Vrabenses parumper, & Nicuesam Beraguæ amplissimæ prouinciæ gubernatorem destinatum repetamus. Ex Vrabâ amici & socij Fogedæ iurisdictione, diximus Nicuesam una carauela & duobus bergantinis ad occidentẽ Beraguam uersus tetendisse: nauibus grandioribus à tergo, ut sequerentur, relictis. Male auspicato consilium sumpsit, Nicuesa noctu amittit socios: procedit ipse, & Beraguæ fauces, quas optabat, præterit. Ex bergantinis unum ducebat Lupus quidam de Olano Cantaber, unius è nauibus grandioribus præfectus. Is à tergo succedens ab incolis didicit, quã iter esset ad Beraguæ sinũ ab oriente, relictum à Nicuesa. Versa igitur ad orientem prora, procedens Olanus occurrit altero bergatino comiti, qui & ipsi per noctis tenebras aberrauerat, cuius erat ductor Petrus de Vmbria.

C Læti ambo consulunt quid eligendū, quā putent Nicuesam gubernatorē suum fecisse iter, Deliberatō iudicant, Nicuesæ ductori minus defuisse monitores de Beragua, q̄ sibi ductis, & spe reperiēdi ducis in Beragua, Beraguam uersus tendunt: ubi reperere ad millia passuum xvi uicinū flumen, nomine dato à Colono de Lagartos: quia lagartos hispana lingua, latine lacertos, nutriat maximos: hominibus ceterisq; animalibus noxios, Niliacos crocodilos æmulantes. In eo fluuiο errorum socios reperere in anchoris cū nauibus grādiōribus, quæ ab alto ex ducis mādato processerāt. Ibi uniuersa cōcio de gubernatoris errore solīcita, ex ducū bergantinorum cōsilio, qui proxime Beraguam abraferāt, Beraguam

Fluuius aurifer

proficiscūtur. Est Beragua incolarū appellatione fluuius aurifer, & idē regionis nomen à fluuiο sumptum. In eius fluminis faucibus anchoras iaciūt naues grādiōres, & uniuersos commeatus in terrā scaphis seruitorijs deportāt: & Lupum de Olano, Nicuesæ amissi loco gubernatorem erigūt, Cuius & primorum cōsilio, ut abeundi aduectis spes omnis tolleretur, sedarētq; animos ad eas incolendas, naues illas uetustate corrosas, parumq; profuturas, deserunt, & quassari ab undis sinunt. Attamen ex eorum recētiōribus tabulis, & nouis alijs ex regionis arboribus, quas aiunt ualde proceras esse & miræ altitudinis, sectis, nouam post hæc construxere carauelam, qua uterētur ad emergentes necessitates. Fato infelici à Petro Vmbriæ bergantini unius ductore Beragua reperta est. Is ingenio celer, tentandæ terræ prouinciā sumpsit, ut quo in loco terra capiēda esset, socijs renunciaret. Duodecim nautas elegit: scapham nauium grādiōrum ministrā conscēdit: pelagi fluxus ibi mugiebat horrēdo quodā murmure, ueluti de Scylla legitur sicula, ob immanes pelago prominentes rupes, ex acri undarum refluxu, quem Hispani uocant resaccam, intra rupes percussarum. Luctatur

Miserādus Vmbriæ casus.

D aliquantisper Vmbriæ: at miserum, reiectus instar mōtis ē rupibus turbo coope-
ruit, & cum scapha ante sociorum oculos absorptum uorauit. Vnus tantum ex omnibus, quia natator esset egregius, emerisit: & apprehenso paruulo inter undas scopulo, turbati maris furorem sustinens, pacato altero die mari, & exiccato ex refluxu littore, euasit ad suos. Vmbria & reliqui undecim deplorati. Cætera multitudo non ausa se credere lintribus, cum bergantinis descendit in terram: ubi paucos dies commorata, aduerso flumine ascendens, incolarum pagos reperit, quos ipsi Mumu appellant. Arcem in littore cōdere incipiūt, & in ualle quadam uberis soli, cum alioqui sit regio sterilis, semētes more patrio iecerunt. Rebus ita se habentibus in Beragua, ecce ab alta speculari rupe unus ē socijs ad occidentem tendens oculos, lintea uela, lintea uela, proclamat. Quò propius uento appellitur, scapham esse carbasiolo erecto uenientem cernit. Læti tamen scapham suscipiunt. Ea enim erat carauelæ Nicuesanæ piscatoria, quinq; uiro-
rum tantum capax: quia tum tres uehebantur, Nicuesa inconsulto scapha suffurata, quia credere illis Nicuesa recusasset, quod Beragua esset ab oriente à tergo relicta. Hi uidentes Nicuesam & socios paulatim esurie cōsumi, fortunam experiri ea scapha statuerunt, an Beraguam ipsi quirent detegere. In Beraguenses igitur socios incidunt: Nicuesam referunt errare amissa carauela per tempestates, inter paludes maritimas & deserta littora peragrarē, omnium rerum egen-
tem, calamitosum, qui septuagesimū amplius iam diem traheret herbarum aut radicū escis, aut patriæ fructibus raro, cōtentus potabili aqua, sape deficiente: quia instaret ad occidentē pedibus tendere, Beraguam animo gestās. Tractum eum Colonus eius tam uastæ terræ primus repertor percurrebat, & Gratia dei nomen indiderat, incolarum appellatione Cerabarō. Interluit regionē fluuius à nostris sancti Matthæi appellatus, à Beragua occidētalī millia passuum circiter centum triginta. Huius fluminis & locorū plurium patriā prætereo appellatio-
nem, quia ignorāt eorū nomina, qui ad nos redeunt. Eō trium nautarum relatu Lupus de Olano unius ē duabus Nicuesæ nauibus ductor, tūc etiā proprator,

Nicuesa calamitas.

unum

A unum misit bergatinum, ducibus nautis aduectis scapha. Nicuesam reperiunt. Aduectus Nicuesa Olanum electum gubernatorem donec ipse aduentaret, in carcerem & uincula compegit, prodicionis accusans, quod sibi gubernatoris auctoritatem induisset, & imperandi dulcedine pellectus, minime fuerit de ipsius erroribus sollicitus, negligenterq; se habuerit, inuestigando quid ipsum tanto tempore moraretur. Primarios omnes perturbato animo alloquebatur: & intra dies paucos, ut sarcinulas colligerent omnes, si quas habebant, imperat. Expectaret parumper æquo animo, rogant, donec sementes quas ipsimet iecerant, metantur, quæ iam propè maturuerant: nam quarto quoq; mense à iacto semine maturescunt. Se nolle quicquam expectare proclamat. Illico, inquit, à tellure tam male fortunata discedendum fore. Eruit ex sinu Beragueni quicquid aduectum erat. Ad orientem uela dirigi iubet. Ad milliaria sedecim, Gregorius quidam iuuenis Ianuensis Coloni primi repertoris à teneris famulus, portum ibi esse uicinum recognouit: socijs quibus se uera dicere probabat, signa dedit: in arena semiobrutam anchoram ex naui amissa, subq; arbore portui proxima fontem liquidum se reperturos enunciat. Terramprehendunt. Anchora & fonte repertis, ab ingenio & memoria Gregorium commendant, quod eius rei solus è multis nautis, qui littora illa cum Colono percurrerant, reminisceretur. Portum Bellum Colonus appellauerat. Cum ex itinere plerisque in locis urgente fame descenderent, è nauibus ab incolis male excipiebantur. Ex egestate tanta nostros inuaserat hebetudo, ut arma capere in quenquam, licet nudum, resistentem nequirent. Vingtihomines propterea uenenatis percussos sagittis amiserant. In Portu Bello fuit consilium dimidiam sociorum partem relinquere: reliquam Nicuesa traducit orientem uersus: ubi ad milliaria octo & uiginti à Portu Bello, statuit arcem condere in littore apud promontorium, olim à Colono Marmor appellatum. Sed nemini uires ad laborem illum ob esuriem suppetebant. Turriculam tamen ad primos incolarum impetus sustinendos erexit, quam Nomen Dei appellauit.

B Ex quo Beraguam reliquit, tum in itinere inter arenosas planities, tum egestate dum turrim ædificaret, è paucis superstitibus ducetum amisit. Ita paulatim consumpta est septingentorum octogintaquinque uirorum multitudo, ad uix centum iam reducta. Dum Nicuesa cum paucis illis miserrimis hominum uiueret, exorta est inter Vrabenses de principatu contentio. Vachus Nunnez Halboa quidam omnium iudicio magis armis quam consilio confisus, manu promptos in Ancisum prætorem concitauit, inquiens, Ancisum literas regias prætoriam potestatem annuentes minime habere: nec satis esse quod à Fogeda fuerit auctoritate gubernatoria electus. Vetuít igitur ne ius prætorium exerceret Ancisus: & quosdam inter se uiros Vrabenses statuerunt, quorum consilio regerentur. Quare in factiones diuisi, non redeunte duce suo Fogeda, quem sagittæ ueneno iam perisse arbitrabantur, an accersendus esset eius loco Nicuesa, nec ne, inuicem contendebant. Qui magis consilio ualebant, & Nicusæ familiares fuerant, quicq; Vachi Nunnez insolentiam ferre nequibant, Nicuesam debere quæri per ea uniuersa littora censebant. Intellexerant enim ex Beragua ob terræ sterilitatem discessisse: posseq; ipsum Ancisi exemplo, & aliorum qui naufragati fuerant, in secessu aliquo oberrare: neque esse animo quiescendum, donec aperte intelligatur, uiuat ne cum socijs, an obierit. Vachus autem Nunnez ueritus ne adueniente Nicuesa imperio in socios exueretur, insanos appellabat eos, qui putarent Nicuesam uiuere: & si uiueret, opera Nicusæ ipsos non indigere. Asserebat enim neminem ex socijs esse, qui non sit æque imperio aptus atque Nicuesa. Dum ita in contrarijs uersaretur studijs, ecce duarum nauium grandiorum ductorem Rodericum Enriquum Colmenarem cum sexaginta uiris recētibus, & commeatum tam ad uictum quam ad uestitum copia. De huius Colmenaris nauigatione animus est pleraque referre. Ex Beata

Colmenaris
nauigatio.

C portu Hispaniolæ, ubi ad has terras traiecturi se instruunt, Colmenares iste dis-
 ccessit circiter idus Octobris, anni millesimi quingentesimi decimi. Prehendit au-
 tem terram in nonis Nouembris in uasta Paria regiuncula à Colono reperta,
 inter portum Carthaginis & regionem Cuchibacóam. Passus est inter nauigan-
 dum tum ab incolis, tum à maris ira, incommoda non mediocria. Aqua potabili
 deficiente, naues applicat ad fluminis ostium suscipiendis nauibus aptum, inco-
 larum appellatione Gaira. Defluebat autē Gaira ex alto niuali monte, quo al-
 tiorem nemo ex ducis Roderici comitibus aiebat se uidisse unquam. Neq̃ aliter
 putandum est, si niuib. albescebat in ea regione quæ intra decimum gradum
 distat ab æquinoctiali linea. In Gairæ igitur fluminis ripa ad implēdos cados lin-
 trem seruitoriam demittit. Dum haurire aquam inciperent ē scapha, ecce regu-
 lum uestibus amictum gossampinis, cum focijs palatinis uiginti, insuetum uisui,
 lēna illipendebat ab humeris cubito tenus, à cingulo uero demissa: uestis alia
 talaris fœmineum æmulabatur ornatum. Accedēs regulus, amice uisus est mo-
 nere nostros, ne inde aquam sumerent, quod noxia esset hominibus: ostenditq̃
 proxime labi fluuium alium, aquæ salubrioris ductorem. Monstratum à regulo
 fluuium adeunt. Fundum tentare nitentes tempestate prohibētur: ebullientes
 etiam arenæ uadofum esse ibi mare indicabant. Coacti sunt igitur ad primum
 redire fluuiū iaciendis anchoris tutum. Struxit cacticus ille nostris insidias adeun-
 tibus. Attentos nanq̃ cadis implendis, cum armatis more suo, nostrorum iudi-
 cio septingētis, licet nudis aliās (Soli nanq̃ regulus & palatini eius amiciuntur)
 nostros perturbat: lintrem raptat, & in assulas cōstringit. Sagittis uno ictu oculi,
 septem & quadraginta ē nostris, priusquam scutis se cōtegere quīuerint, trans-
 uerberauerunt, ē quibus unus tantum euasit: cæteri atrocitate ueneni periere
 illico. Neq̃ enim remedia contra id ueneni genus adhuc intelligebāt, uti postea
 ab insularibus Hispaniolæ didicerunt. Herbam nanq̃ gignit Hispaniola huius
 herbæ uirus extinguens, modo propere succurratur. Seruari sunt & alij septem
 elapsi intra magnæ arboris corrosū uetustate sinum, ad noctem usque ibi lati-
 tantes: sed minime uitauerunt hostium manus. Noctu nanque illis relictis, na-
 uis discessit. De his nulla ulterius mentio habita est. Ita per multa huiusmodi di-
 scrimina, quæ, ne sim minuta recensendo tuæ sanctitati fastidiosus, prætereo.
 Vrabæ tandem sinum affecutus est. In orientali eius latere sterili iecit anchoras:
 unde paucis antē diebus ad occidentale fortunatius nostri transmigrauerant.
 Admiratus locorum silentium, ibi nanque socios se reperturum putarat: quid
 rei hoc sit non intelligit, uiuant ne, an locum mutauerint, ambigens. Salubre ad
 rem consilium amplexus est: æneas balistas & pulueraria quæcunq̃ tormenta
 nauibus gestabat, globis & puluere farciri, flammascq̃ per cacumina rupium
 accendi noctui iubet. Igne supposito uniuersa simul tormenta quatunt: toni-
 tribus & mugitu horrēdo sinus Vrabensis intremuit: licet millia passuum qua-
 tuor & uiginti distarent (Ea est enim sinu Vrabensis latitudo) exauditur tamen
 à focijs: & flammis aduentantium sociorum, Dariennenses mutuis respon-
 dent flammis. Quare flammarum respondentium ductu ad occidentale latus
 Colmenares traducit naues. Aerumnosi Dariennēses, qui iam uix animam ege-
 state lassam dentibus retinebant, ob Ancisi prætoris naufragium protentis in
 cœlū manibus, obortis præ lætitia simul & mœrore lachrymis, eo plausu, quem
 tanta necessitas expostulabat, Rodericum & socios ad se ueniētes su-
 scipiunt. Commeatibus & indumentis (erant enim penē
 nudi) abunde fruuntur. Restat, beatissime pater,
 ut quid Vrabensium dissidia de prin-
 cipatu ducibus amissis pepe-
 rerint, edisseramus.

PRIMORES Vrabenses omnes, & qui consilio magis pollebant, accersendum esse quoquomodo Nicuesam, sicubi reperitur, censerent. Ab Anciso prætoris renuente aduentum Nicuesæ, Bergantinum quem ipse propria impensa construi fecerat, abripiunt: & contra ipsius Ancisi uoluntatem ac Vaschi Nunnez gladiatoris iudicium statuunt, ut Nicuesa quaeratur, ad inuidiam de principatu inter se tollendam.

Colmenari ergo, de quo supra mentionem fecimus, negociū dant ut Nicuesam quaeritet per ea littora, uti suspicabantur, errantem. Audierant namque deseruisse Beraguam telluris infœcundæ regionem. Dantque in mandatis, ut repertum aduehat: spem rei bene gerendæ illi præbeat, si ad tollendas inter eos coalescentes iam seditiones uenerit. Prouinciā sumit Colmenares, quia Nicuesæ deuinctus esset amicitia: nec se minus ut Nicuesæ succurreret cum suis cōmeatibus quàm Vrabensibus, uenisse fateretur. Vnam igitur ē suis nauibus quas aduexerat, & ablatum Anciso prætori Bergantinum, cum parte commeatum, quos importauerat, instruxit. Vniuersa circum uicina littora peragrans, ædificatē turrim ad Marmor promontorium Nicuesam tandem reperit, uiuentiū omnium infelicissimum, suprema macie cōfectum, squalore obsitum, unā cum sexaginta tantummodo socijs, ex septingentorum amplius numero superstitibus: adeo ut nil minus illorū miseretur, quàm si mortuos offendisset. Nicuesam amicum Colmenares recreat, lachrymis & blandis sermonibus solatur: ampla spe melioris successus, & mutandæ fortunæ Nicuesam replet. A bonis omnibus Vrabensibus aduentum eius desiderari arguit: quod sperent eius autoritate sedatum iri discordias inter eos exortas. Colmenari amico Nicuesa gratias agit, quales tanta calamitas exigebat. Mare unā conscendunt, Vrabam uersus proficiscuntur. Vterique solent homines naturæ instituto, ex latis fortunæ successibus inolescere. Post lachrymas, post fletus, & uarios de infelici fato suo cōquestus, post gratiarū actiones, prouolutus ad pedes Roderici Colmenaris seruatoris sui Nicuesa, fame iam domo expulsa, cœpit obloqui priusquam Vrabenses uideret, de mutando rerum statu in Vraba, deque auro demendo cunctis: inquit, nequiuisse quenquam se aut Fogeda collega suo inconsultis, auro manū imponere. Hæc huiusmodi dicta ad Vrabensium aures delata, Ancisi prætoris pro Fogeda, & Vaschi Nunnez partis aduersæ suscitatorios animos in Nicuesam cōcitarunt. Adeuntē reijciūt, uel ut alij referūt, posteaquam in terrā descēderat cum sexaginta socijs, ut inde abiret, minis etiā additis, cōegerunt. Bonis omnibus id minime placuit. Sed populi tumultū ueriti, quem Vaschus Nunnez excitabat, rem inquam passi sunt. In Bergantinum igitur, quem ipse miser aduexerat, cum septendecim tantū ex sexaginta superstitibus trudent. In calendis Martijs anni millesimi quingentesimi undecimi infelix Nicuesa mare cōscendit, iturus ad Hispaniolā, cōquestum de Vaschi Nunnez temeritate, atque illata ui per Ancisum prætorē in ipsum. Hora infausta Bergantinum cōscendit: nuscque apparuit ultrā. Summerfos omnes & Bergantinū ipsum, arbitratur. Id utcunque feratur, Nicuesa ex ærumna præceps in ærumnam cadens, uitā finiuit ærumnosius quàm uixit. Turpiter eiecto Nicuesa, consumptisque quos Colmenares importauerat cōmeatibus, fame rabidi, uti ē syluis lupi rapaces, coguntur uiciniam perturbare. Duce Vascho Nunnez circiter centū triginta uiri conueniunt. Vaschus acie suo more gladiatorio instruit: folle tumidior præstites substitutesque sibi ac tergiductores ad libitum elegit. Comitem & collegā ducit secum Colmenarem. Exit rapturus à finitimis regulis quicquid fiet obuiū. Regionē per id littus nomine Coibam, de qua mentionē aliās fe-

Cdmus, adit. Caretam eius regulum, à quo nil unquam aduersi passi fuerant transeuntes, appellat: imperiose truciq; uultu petit præberi aduenientibus cibaria. Careta regulus posse illis aliquid impartiri negat: se transeuntibus Christianis succurrisse sæpenumero, unde penuriam habeat exhaustam, docet. Ex dissidijs præterea & simultatibus, quas exercuit ab ineunte sua ætate cum finitimo regulò, qui Poncha dicitur, laborare domum suam rerum penuria. Nil horum admittit Vascus gladiator: miserum Caretam, spoliato eius uico, uinctum iubet duci ad Darienem cum duabus uxoribus & filijs, uniuerfamq; familiam. Apud Caretam regulum reppererunt tres socijs Nicuesæ, qui Nicuesam prætereunte ut Beraguam quærerent, iudiciũ ex male factis timentes, aufugerant e nauibus in anchoris stantibus: classe uero abeunte, Caretæ regulò se crediderunt. Careta hos tractauit amicissime. Agebatur iam mēsis duodeuigesimus, propterea & nudos reperere penitus, uti reliquos incolas, & saginatos uti capones manu forminea domidepastos in obscuro. Obsonia dapesq; regias fuisse sibi illo tempore incolarum cibaria uisa sunt: quod sine mei tuiq; sine cede, non cedam, contentione uixerint: quæ duo trahunt, cogunt & raptant homines, ut uiuendo minime uiuant. Ad pristinas tamen curas redire elegerunt. Ex Caretæ uico ad præsentem famem propulsandam, non autem ad necessitatem penitus tollendam, cibaria detulerunt ad socios in Dariene relictos. An post hæc an prius id acciderit, non aperte intelligo. Scio tamen post Nicuesam eiectum, in Ancisum prætorẽ occasiones fuisse per Vascum & factionarios eius quæritas. Captus est Ancisus & coniectus in uincula, bonaq; illius fisco addicta: causa suscepta quod à Fogeda tantum, quem iam uita functum aiebant, non à rege literas prætorias haberet: seq; inquit, nolle cuiquam parere, qui ab ipso rege per proprium diploma potestatem non habeat. Bonorum tamen rogatu flexit animum, & mitius egit bonus digladiator, stigmati pepercit. Ancisum solui iussit: qui liber nauim ipse libens cõscendit, ut inde abiret ad Hispaniolam. Priusquam uela daret, boni omnes ad eum supplices iuerunt, ut e nauis descenderet ab eo petunt, seq; daturos operam pollicentur, ut Vascus reconcilito, integra illi prætoria autoritas restituatur. Recusasse fertur Ancisus, discessitq;. Nec desunt, qui sub lingua immurmurent, uoluisse deũ & coelites in Ancisum ista patrari, in eiectionis eius consilio Nicuesam uindictam. Vt cunq; sit, nouarum terrarum uestigatores ruunt in præceps, & seipsos faciunt intestinis odijs, neq; inuigilant, ut par esset, tantæ rei inuẽto. Statuunt interea omnes una sententia, mittendos esse ad Hispaniolam ad Admirantem siue Archithalassum, iuuenem, Colonĩ primĩ repertoris hæredem filium, in Hispaniola proregem, & ad reliquos insulæ gubernatores, à quibus nouæ terræ auxilia & leges recipiunt, qui significant de statu rerum, & quanta angustia laborarent, quid uel reppererint, quid speretur, si com meatibus succurrant egentibus. Ad id, uolente Vascus Nunnez, eligitur e factionarijs eius Valdiuia quidam nomine, processu in Ancisum suo insultorio iure formato. Additur & illi collega homo Cantaber quidam Zamudius. Vt Valdiuia ex Hispaniola redeat cum com meatibus, expositis mādatis, & Zamudius in Hispaniam ad regem se conferat, edicitur. Discedunt ambo unam cum Anciso, aliter quæ acciderint, regi quam Valdiuia uel Zamudius, relatu. Et Ancisus & Zamudius me domi in curia conuenerunt. Quæ mecum egerint, alibi dicetur. Dum in his uersantur, miseri Darienenses Caretam regulum Coibensem soluunt, statuto fœdere de bello gerendo, nostris auxiliantibus, contra Poncham Caretæ finitimum hostem intra continētem regulum. Transituris Careta pollicetur se necessaria præbiturum, præsentemq; cum sua familia & armis futurum in bello. Sunt autem ipsorum arma, non arcus, non sagittæ uenenatæ, uti habere indigenas illos trans sinum orientales diximus. Cominus hic certant ut plurimum, ensibus oblongis, quos macanas ipsi appellant, ligneis tamen, quia ferrum non assequuntur: & præuistis sub-

A dibus aut offeīs cuspīdibus, missilibus etiā ad prælium utuntur. Semētibz ergo iactis quāmaximas iacere potuerūt, itur ad Poncham, duce causasq; primas agente Careta. Post aliquot à pacto fœdere mēses, ut serēdi metendiq; Caretæ ruricolis copīa daretur, Ponchæ regiam adoriantur: aufugit Poncha: uicum & uniuersa diripiunt: bonis Ponchæ famem propulsant. Sed minime socijs ob locorum distantiam illis bonis, licet multa reppererint, succurrere potuerunt. Distabat namq; regia Ponchæ à Dariene millia passuum centum amplius, & humeris portanda erant ad maxime distans littus, ubi nauigia, quibus aduecti erant ad Caretæ uicum, reliquerant. Auri libras aliquot reperere cælatas in diuersa monilia. Redēūt ergo ad naues delecto Poncha: reges internos relicturi, maritimos autē infestare constituunt. Est nō longe à Coiba in eadem ora regio, cui nomen Comogra, regulusq; illius Comogrus. Hunc post Poncham deletum adeunt, Comogri regiam in aduersa montium uicinorum radice sitam, uberi duodecim lequarum planicie celebrem, reppererunt. Ad Comogrum affinis & primarius Caretæ palatinus, ex dissidio cum Careta, se receperat. Appellat hos lingua eorum Iurā. Sese medium dedit Iurā Coibēsis, & Comogrum nostris conciliauit, quia nostris erat à trāsitu Nicuesæ notissimus: tresq; illos transfugas domi Iurā hic habuisse in honore toto eo tēpore ferebatur. Pacatō igitur nostri Comogri regiam adierunt, quæ distabat à Dariene lequas triginta itinere peruiō: circuire namq; montes medijs cogunt euntes. Septem habere filios egregia forma iuuenes & adolescētes ex uarijs uxoribus Comogrū cōperere, licet nudos. Atrium autem ex sublicibus trabibus inter se connexis, roborosa miris modis structura constare aiunt: lapideis mœnibus nihilominus ualida. Longitudinem dimensū passuum centum quinquaginta, latitudinem uero pedum octoginta, in uacuo dinumerarunt: laquearibus & pauimentis arte eximia laboratis. Penuariam uero cellam reperere refertam dapibus patrijs omnifariam. Vinariam autē dolijs fictilibus & ligneis cupis munitā, Hispano uel Italo more, optimisq; uinis, licet non ex uuis, repletam. Neq; enim uites habēt. At ex tribus illis radicum & granorum ad cōficiendum panem generibus, quæ Iucca Ages & Mais diximus in nostra decade appellari: & ex palmarum fructibus uina conficiunt: uti Germanos, Belgas, Britānos, mōtanos etiā nostros Hispanos, puta Vascones & Astures, & in alpibus Noricos, Sueuos & Heluetios ex hordeo, triticoq; & pomis alicam conficere audiuius. Alba, nigra etiam, uariorumq; saporum, & multis pleracq; imitantia, apud Comogrum se potasse uina dicunt. Audi summe pontifex, audi aliud monstrosum spectaculum. Huius reguli penetrale ingressi cameram reperiunt pensilibus repletam cadaueribus, gossampinis funibus appensis. Interrogati quid sibi uellet ea superstitio: parentum esse & auorum auorumq; Comogri reguli ea cadauera, inquit. De quibus seruādīs maximam esse apud eos curam, & pro religione eam pietatē haberi recensent: pro cuiusq; gradu indumēta cuiq; cadaueri imposita, auro gemmisq; superintexta. Penates sic colebat antiquitas summe pontifex. Quo uero pacto cadauera illa cratibus desiccant, ita ut sola restet cutis tanquam ossium retinaculum, igne lento supposito, in decade descripsimus. Ex septem Comogri filijs ætate grandior, mira pollebat natiua sapiētia. Blandiēdum esse hominibus ijs uagis intellexit, dandamq; operam ne causas nanciscantur quibus in se domumq; suam, uti in ceteros terminos, sæuire queant. Ad Vascum & Colmenarem primarios, quatuor auri affabre laborati drachmarum millia, septuaginta etiam mancipia, dono misit. Se namq; inuicem capiunt, ac uendunt rerū usui uel appetitui suo consonarum permutatione: pecunias quidem nesciunt. Aurum illud tantundemq; alibi congestum unā librabāt in Comogri uestibulo nostri, ut regio fisco quinta pars debita secerneretur. Est namq; id ordinarium in ijs regnis decretum, ut ex auro argento ue ac gemmis, quæstionibus regijs assignetur quinta. Reliquū inter se ex

Religionis erā
gō maiorū ca-
dauera exicca-
ta in ædibus cō-
seruant.

Hominis barbari & iuuenis prudentissima oratio.

Artem, non aurum aestimant.

Artem, non aurum aestimant.

Composito diuidunt. Exortæ sunt in auro diuidendo inter nostros rixæ. Aderat Comogri filius prudēs ille primarius, qui accedēs librales lances pugno excussit rigido, & aurum quodcunq; inerat per uestibulū dispersit: iurgijs nostros infectando, eleganter in hanc sententiam disseruit: Quid hoc rei est uiri Christiani? adeò exiguam auri copiā tanti facitis: quam tamen uultis ex pulchre fabrefactis monilibus in rudes uectes conflare. (Secum nanq; conflatória instrumēta portabant.) Si auri est uestra fames tanta, ut illius causā tot quietas gentes perturbetis, calamitates & incommoda perferendo, per uniuersum ē patrijs regionibus extorres: regionem affluentem auro uobis ostēdam, ex qua poteritis auri sitim istam explere. Sed maioribus uos oportet copijs rem aggredi: uobis nanq; necesse est potētes reges, patriæ ditionis acerrimos defensores, armorū ui debellare. Præter ceteros, sese uobis obijciat Tumanamā rex, cuius regnum est auro reliquis fortunatius, à nobis distans soles tantū sex: à sole nanq; dies computant. Medios præterea montes Caribes, genus hominum ferox, humanarū carnium edax, sine legibus, sine impērio, uagum, occupant. Oppressis nanq; mōtium habitatoribus aurifodinarum, quæ scatent in ijs montibus, cupiditate raptati proprias & ipsi sedes deseruere. Eo enim auro quod ipsi miserorum monticolarum lacertis effodiunt, in laboratas laminas & uarias imagines has & huiuscemodi alias effigiato, quicquid appetunt, assequuntur. Fabros nanq; & ipsi aurarios habent, qui monilibus formandis inuigilant: rude siquidem aurū nos non maioris facimus quā luteos globos, priusq; opificū dextra fabrefacti prodeāt in fictile uas aliquod nobis gratum aut necessarium. Fictilia & ipsi habent nō inculte formata. Hæc nos ab illis nostrorū prouētuum (puta mancipiorum in bello, profligatis hostibus, captorum, quæ coēmunt edēda, lodicumq; & supellectilium ad domorum ornatum) permutatione cōparamus. Esculenta quoq; illis nos præbemus, quibus ipsi carēt: quippe qui mōtes incolunt. Armis igitur est hoc montanum iter aperiēdum. Hos montes (indice digito montes australes mōstrabat) traiciendo, mare aliud ē promontorijs despectare licebit, quod nauigijs uelificatur nihilo uestris minoribus (& carauelas insinuabat) licet & illi nudi agant more nostro, uelis tamen & remis utuntur. Ab aquarū ē mōtibus diuortio, latus illud uniuersum ad austrū spectans aurū gignit affluenter. Hæc ille: & unā insinuabat escaria uasa, cæteraq; utensilia regem Tumanamā cismontanū & transmontanos omnes ex auro habere formata: aiebatq; non minorem esse apud australes illos auri copiā, quā apud nos ferri. Ex qua nanq; materia nostri enses & reliqua tela cōficiant, intelligebat relatu nostrorum. Duces nostri iuuenis nudi orationem admirati (interpretes enim habebant tres illos saginatos, qui sesquiannum inter Caretæ familiares uersati fuerāt) animos ad eius dicta erexerunt: & auri ē lancibus liberalibus discussi temeritatē in facetias & urbanitatem conuerterunt, commendantq; illius & facta & exposita. Sed quibus argumentis innixus ista ferat, amice interrogant: quid ue faciendum censeat, si plures copię uenerint. Ad hæc iuuenis Comogreus idiomate patrio, in se parumper receptus, uti orator qui se ad aliquid graue disserendum accingit, & corpus ad motus persuasioni necessarios disponit, in hanc repetit sententiam: Attendite uiri Christiani: Licet nos homines nudos auri cupiditas haudquaq; exagitet, ambitione tamen, imperij causa, nos bellis inuicem conficimus, & uicinis præcellere nostris cupimus. Hinc pullulant inter nos dissidia, hinc nostra pernicies. Bella gessere maiores nostri, gessit & genitor Comogrus cū finitimis regibus, in quibus & uicimus & uicti fuimus. Sicuti ex stratis hostibus apud nos mancipia cernitis, ex quibus septuaginta uobis dono dedi: haud secus nobis profligatis, ē nostris hostes captiuos duxerūt aliquādo. Bellorum nanq; uices hæc sunt. Ex familiaribus nostris, qui apud eos mancipiū egerūt, ecce unum qui apud transmontanum regulum, & eius regionis transmontanæ, quæ magis auro scatet, domi-

num

A num longo tempore uinctus sub feruli ferula uitā duxit infelicem. Ab hoc, & innumeris alijs huiusmodi: à liberis etiā hominibus ab illis ad nos, & ecōuerso amicē traſcientibus hæc nobis ab immortalī memoria proprijs facultatibus notiora sunt. Attamen quo certius uobis ista referri ſciatis, ne falli ſuſpicemini, me duce uincto teſteq; parato ad ſupplicium, rem aggrediemini: ut me ex arbore uicina ſuſpendatis, ſi diſferre à meis dictis uel puncto intellexeritis. Accite igitur accite mille Chriſtianos ad bella paratos, quorū robore poſſimus, unā cum Comogri genitoris mei noſtro more bellatoribus, hoſtium uires confringere. Id uobis auri copiam optatam præbebit. Nos autem in ducatus & auxilij præmium, ab hoſtium noſtrorum iniurijs & formidine perpetua, qua cōcepta male pacati uiuimus, liberabitis. His dictis prudens iuuenis Comogreus conticuit: noſtri uero ſaliuam deglutire mercurialem ampla ſpe auri iterato cœperunt.

PETRI MARTYRIS ANGLI

MEDIOLANEN. OCEANEAE DECADIS

ſecundæ, Putati continentis liber quartus.

BAVCOS inde dies ibi cōmorati, Comogro ſub nomine Caroli, ob Hiſpaniarū principem, baptizato cum eius familia, redeunt ad ſocios Dariennenses, relicta Comogro ſpe de militibus à filio petitis, quibus tutò queant ad auſtrale pelagus mōtes ſuperare. Vicum quem habitandum elegerunt ingreſſi, rediſſe Valdiuiam poſt ſemestre à ſuo diſceſſu intellexerunt: ſed cum parua com meatuum copia, quia paruum aduexerat nauigium: ſpe tamen ampla de mittendis propediem & com meatuū & recentiu uiroꝝ auxilijs. Almirātus prorex & reliqui Hiſpaniolæ gubernatores, ſe nullā habuiſſe hætenus curam de Dariennensibus fatētur, quod Ancifum prætorem cum ſua nauī onuſta incolumem fuiſſe appulſum arbitrentur: bono ſint animo in poſterum hortātur, ſe nulla in re defuturos: ad præſens nullā habere nauim qua plura Valdiuiæ queant præbere de neceſſarijs, inquit. Neq; erat carauela quam ipſe aduexerat capacior. Erat nanq; licet nomine Carauela ob formā, exiguum tamen nauigium. Quare ad præſentem tantū neceſſitatem parumper moderandam, non ad egeſtatem tollendam, cōmeatus attulit Valdiuia. Poſt paucos igitur dies à Valdiuiæ regreſſu iſdem angebātur anguſtijs: præſertim quia ueniēs ex altis mōtibus turbo cum fulgoribus & tonitruis horrēdis, menſe Nouēbri, tantā aquarū attulit alluuiem, ut ſegetes omnes quas in ſolo bene fortunato, Septembri mēſe, priuſq; ad Comogrum regulum proficiſcerentur, ſatas reliquerant, abſtulerit partim, partim ſuffocauerit. Erant ſementes illæ paniceæ, quod grani genus Hiſpaniola maiſum, Vraba hobbam appellat: quas diximus quotannis ter matureſcere, quia regiones illæ horrore hyemali minime grauātur, ob uiciniam ad æquinoctialē lineam. Ex hobba ſiue maiſo panem eſſe triticeo regiones illas incolentibus ſalubriorem, quod facilius concoquatur, cōſonat phyſicæ rationi. Deficiente nanq; frigore, ab extremis ad præcordia calores minime pellūtur. Fruſtrati ergo ſpe ſuarū ſegetum, & uicinis regulis iam & cōmeatibus & auro expilatis, quærere cibum à diſtātibz coguntur: & unā ſignificare gubernatoribus Hiſpaniolæ quanta ægeſtate urgeātur, quæ uē apud Comogrū de auſtrali plaga intellexerint: quò ſit regi cura de mittendis mille illis armatis, quorū dextra, ſi pacatò nequiuerint, per uiōs liceat facere montes utruq; mare interſecātes. Mittitur cum mādatis idem Valdiuia, cui præbēdas quæſtoribus regijs in Hiſpaniola ſedē habētibus, octunciales tercentum libras ex quinta regio ſiſco debita, crediderunt. Eam libram Hiſpanus Marchum appellat: quam quinquaginta nummi aurei caſtellani nūcupati cōplent.

C Castellani pōdus pefum dicunt. Quindecim ergo millium castellanorum summam dicimus eam fuisse. Est uero castellanus nummus paulò minus triente, ductum aureū superans, prouinciæ peculiaris moneta, quæ nullibi præterquam in Castella cuditur. Constat ex ea summa libras mille quingentas octunciales à regulis affecutos fuisse. Quod uniuersum in diuersa conflatū uel diductum monilia, puta torques collis, armillas brachijs, & bullas pectoribus imponendas, laminulas etiam auribus & naribus affigendas repperant. Mare igitur Valdiuia conscendit ea carauelula, qua uenerat, redieratq; aliàs, tertio idus Ianuarij, anni iam **M D X I** ab aduentu domini, cum mandatis ad Valschi Nunnez arbitrium, & ea quam retulimus auri summa regijs præbenda quæstoribus, & ex amicis portada in Hispaniam ad affines & cognatos, quam quisq; optauisset. Quid Valdiuiæ inter nauigandum acciderit suo loco dicemus; ad permanentes in Vraba redeamus. Hi dimisso Valdiuia, rabida fame stimulatī, statuunt eius sinus intima uestigare per diuersa. Est ab ostio sinus eiusdem extremus angulus distans milliaria circiter octoginta; angulum illū appellarunt Hispani Culatam. Angulum prehēdit Valschus ipse cum centū hominibus uectis per sinum uno bergātino & monoxylis prouincialibus quibusdam, quas diximus Canóas ab insularibus Hispaniolis appellari, ab Vrabensibus Vru. In sinum ex angulo fluius cadit, ab oriēte labens, Dariene decuplo maior. Aduerso fluuio millia passuum triginta, aiunt nanq; ipsi lequas nouem amplius, sed in dextram conuersi ad meridiem, incolarum pagos offendunt, quorum regulus Dabáiba nuncupatur: uti cacicum Hispaniola, ij Chebí ultima acuta appellant. Ad Dabáibam se recepisse Cemacchum Darienis regulum, à nostris in prælio profligatū, intellexerūt. Aufugit Dabáiba. Putatur à Cemaccho monitus, ne nostrorū impetum operiretur. Deserta omnia reliquit. Arcuum tamen & sagittarum aceros, suppellectilia etiā & retia, piscatoriasq; scaphas plures, reppererūt. Lacunosa nanq; palustriaq; loca illa nec iaciendis semētibus aut arborum plantationi apta esse cognouerunt. Propterea exiguum eorum quæ affectabant, cibariorum scilicet, copiam cōsecuti sunt: quia pisciū permutatione à finitimis panem ad propriam tantū indigentiam ij piscatores comparant. Auri autem celati millia castellanorum septem ex desertis domibus habuerūt. E monoxylis quædam: ex arcubus centum; ex sagittis fascies aliquot; ex suppellectilibus cuncta. De prouincialibus uru, id est lintribus, duas abduxerūt. Ex eius fluminis paludibus uespertiliones inquirunt prodire noctu, turturibus nō minores, morsu letali nostros infestantes. Id aliqui ex ijs qui morsus experti sunt, testātur. Ancifus prætor eiectus, interrogāti mihi de uespertilionū uenenato morsu, retulit se fuisse inter dormiendum à uespertilione demorsum in talo pedis æstate ob calorem detecti: nec magis nocuisse, quàm si alterius animalis nō uenenoſi dētibz læsus fuisset. Dicunt alij uenenoſum esse morsum, sed aqua marina illico lotum curari. Retulit etiam Ancifus mederi aqua marina & igneis cauterijs, simul uulnerato ab incolis uenata sagitta: seq; id in regione Caribana, ubi plures ex suis percussi fuerunt, experimento comperisse. Ex angulo igitur sinuali Vrabæ redeunt parum contenti, quandoquidem non onusti cibarijs. Redeuntibus illis exorta est in uasto illo sinu tanta tempestas, ut suppellectilia omnia, quæ à miseris piscatoribus affectabant, proijcere in pelagus fuerint coacti. Ex uru etiam, id est lintribus, quædam unā cum hominibus absorpsit mare. Eodem uero tempore quo Valschus Nunnez tentare sinus angulum ad meridiem cōstituit, ex composito Rodericus Colmenares cum uiris sexaginta per alterius gurgitis alueum ab oriente ad montana carpit iter. Is ab ostio fluminis ad millia passuum circiter quadraginta (inquiunt nanq; lequas duodecim) pagos offendit, in ripa fluminis sitos: quorū chebi, id est regulus, Turui appellabatur. Apud hunc regulum adhuc morabatur Colmenares, quando Valschus Nunnez post reditū ad Darienem, aduerso

A & ipse flumine Colmenarē adiit. Inde resecta iam eius Turui cibarijs sociorum caterua, statuunt unā conscendere. Ad milliaria totidē ab illis quadraginta, insulam complectitur fluuius piscatorum patriam. Eam, quia natiuas ibi arbores offenderint cassiam fistulam gignentes, Cannafistulam appellarunt. Vicos in ea sexaginta repperunt, gregatim casas decem habitantes. A dextro insulæ latere labitur alter fluuius, & ipse prouincialibus linteribus & bergantinis sustinendis aptus. Riuum Nigrum fluuium appellarunt. Ab ostio fluminis eius ad millia passuum quindecim, sparsim reperere uicum domorum quingentarum ædificatum: cuius chebin, id est regulum, Abenamachei uocari aiunt. Domos deseruere omnes, ubi primum nostros aduētare senserunt. Sed cum fugientes insequerentur, mutato consilio, reuertuntur, & irruerunt in nostros atrocibus animis, ut qui ē proprijs laribus pellebātur. Ensisibus ligneis, sudibus etiam præuistis & hastis teretibus oblongis, non autem sagittis, nostros impetunt: occidentales namq; sinus haudquaquam arcubus bella gerunt. Facile profligati miseri nudi sunt nostrorum telis. Dum eos insequerētur nostri, regulum Abenamachei & primarios quosdam capiunt. Capto regulo, pedes unus qui uulneratus ab eo fuerat, lacertum abscidit uno ictu gladij, ducibus tamen inuitis. Erat ibi Christianorum numerus circiter centum quinquaginta: horum dimidiam partem ibi duces reliquerunt, ipsi uero cum cæteris aduerso iterum flumine tendunt linteribus patrijs nouem, quas diximus appellari Vru. A riuo Nigro & insula Cannafistula millia passuum septuaginta, relictis à dextra lauaq; pluribus in id maius cadentibus fluminibus, unum capiunt duce incola nudo, ducendarū per ea flumina nauium magistro, in cuius ripa ostio ipsius proxima Abibeiba regulus incolis imperabat. Loca esse palustria cognouerūt, propterea primariū Abibeibæ reguli atrium in arbore summa ædificatum erat. Nouum & insuetum habitandi genus. Sed adeo proceras arbores terra illa nutrit, ut inter earum ramos ædificare domos liceat indigenis: uti de alijs apud uarios legimus autores qui æstuant ante oceano confugium habebant ad altas arbores: cum refluxente, piscibus uescerentur relictis. Trabibus inter ramos distētis & cōnexis inuicem, congeriem struunt contra omnem uentorum uim tutam. Putant nostri ob fluuiorum alluuias, quæ ibi crebræ sunt, arboreas domos incolas habere. Est arborum illarum altitudo tanta, quod nulla uirilīs lacerti uis sit, quæ domum ædificatam, iactu lapidis attingere sufficiat. Nec miror quidem, si Plinio & autoribus alijs crediderimus de arboribus Indicis, quas adeo proceras esse tradunt ob soli ubertatem & aquarum abundātiā, ut sagitta nequeant superari. Neq; enim eius terræ campi, omnium iudicio, cedunt ubertate aut aquarum abundātiā ulli telluri, quam sol ambiat. Ex illis arboribus plerasq; dimensi, brachiorum ambitu uiri septem interdum octo stantes uix complexi sunt. In solo tamen cellas habent uinarias, eo uino, de quo suprā diximus, refertas: quia licet uentorum furor minime potis sit domos illas diruere, aut confringere ramos: conuoluitur tamen quamuis integra, quacunque flatus trahat: unde uina perturbarentur eo motu. Reliqua secum habent in arboribus. Vina per gradus constructos arbori inhærentes famuli ad regulum & primarios prandentes aut cœnantes recentia supportant, non tardiore gressu, ac pede plano nostri pueri nobis ex abaco mensæ uicino ministrant. Abibeibæ arborem nostri adeunt: colloquia ineunt, petunt nostri, ut descendat dato pacis signo: negat Abibeiba, ut se uiuere sua sorte sinant orat. Se post blanditias, diruturos arborem à radice, uel igne supposito crematuros, nisi cum omni familia descendat, nostri minantur. Renuente iterum Abibeiba, securibus impactis arborem quatere incipiunt. Visus ex arbore salientibus assu-
lis ex sectione, mutauit Abibeiba cōsiliū: descendit, sed ipse tantum cum filijs duobus. Agunt de pace, deq; auro colligendo. Se aurum non habere, inquit Abibeiba: quod auro non indigeat, & se de auro nunquam fuisse sollicitum di-

*Ingens arbor
magnitudo.*

Cc't. Instātibz, inquit Abibeiba: Si tanta est auri uestra cupiditas, aurum in uicinis mōtibz quaritabo, & repertum ad uos feram: gignitur nanq; in proximis montibus aurum. Diem statuit quo rediturus esset: nec statuto die, nec post statutum regressus est Abibeiba. Discedunt ergo inde bene saturi dapibus & uino Abibeibæ, sed minime auro diuites, uti putauerant. Ab Abibeiba tamen & ditionarijs eius ac filijs de aurifodinis & Caribibus siue Canibalibus humana carne uesti solitis, de quibus aliās latius, illa eadē acceperē, quæ apud Comogrum regulum audiuerant. Ad millia passuum iterum triginta circiter ascendentes, in Canibaliū tuguriā, sed uacua penitus cuncta, inciderunt. Cum nanq; sentirent nostros uiciniam perambulare, se fortunascq; suas humeris ad montana in tutum receperant.

PETRI MARTYRIS ANGLI

MEDIOLAN. OCEANEAE DECADIS

secundæ, Crediti continentis liber quintus.

INTEREA dum per fluuiorum ripas ista geruntur, ex ijs quos Vafchus & Colmenares in riuo Nigro Abenamachei reguli ditione, reliquerant ad terræ cultodiam, decurio quidam nomine Raia, siue fame compulsus, siue quod fatalis esset ei ille dies, cum socijs nouem uiciniam fuit ausus uestigare. Pagum finitimū reguli nomine Abraibæ adiuit. Raia ipsum & duos ē socijs Abraibes trucidauit, cæteri aut uergerūt. Post paucos inde dies affinis & uicini Abenamachei domo expulsi, cui brachium, ut malum malo adderetur, abscidisse peditem in riuo Nigro diximus: Abraibæ misertus profugus, nanq; ad Abraibem Abenamacheius concellerat, Abibeibam arboreum habitatorem conuenit: qui & ipse domo extorris nostrorum congressum uitans, per deuia montiū & sylvarum errabat. Abibeibam compellat Abraibes in hūc sensum: Quid rei hoc est Abibeiba infelix? Quæ gens hæc? prohi miseros, quæ nos tranquilla pace fruētes exāgitat? Quo usq; tandem patiemur horum sæuitiam? non ne satius est emori, quā ea ferre, quæ tu, quæ Abenamacheius affinis noster, quæ Cemacchus, quæ Careta, quæ Pōcha, & reliqui nostri ordinis principes ab his passi sunt? Vxores filiosq; etiam ditionarios captiuos duci, & fortunas omnes in prædam trahi ante oculos? Me nondum attigerunt, sed exemplo aliorum, non longe abesse meam perniciem æquum est credere. Vires igitur nostras & fortunam experiamur in eos, qui Abenamacheium domo expulerunt, & male tractarunt. Irruamus: ijs trucidatis, fortē reliqui nos adoriri ultrā uerebuntur: & si tentauerint, hos habebimus ex eorum acie detractos. Quicquid euenerit æquanimius tolerādum erit. His & huiusmodi auditis, Abibeiba in Abraibes sententiam it pedibus. Diem ad rem gerendam statuunt, sed eis minime successit ad uotum. Ex ijs nanque, quos diximus ad Canibales usque ascendisse, redierant ad riuum Nigrum forte fortuna ea nocte, quæ diem insidiarum præcellerat, uiri triginta missi in auxilium relictorum, si qua uis ingrueret de qua suspicabantur. Ecce ubi primum eluxit, reguli cum ditionarijs, armatis more suo, quingentis pagum sublato ingenti clamore impetunt, de recentibus, qui ea nocte uenerant, inscijs. Nostri scutati ad eos prodeunt: sagittis primo percutiunt, dehinc hastis, & cominus ensibus strictis irruunt in aduersos. Gens nuda plures inspecians hostes quā sibi persuaferat, facile profligatur, trucidaturq; maiori ex parte, uelut grex incompositus. Reguli euaserunt. Captiuos ad Darienem mittunt, quoscunq; uiuos affecuti sunt. Horum opera utuntur ad agros sementesq; colendas.

A lendas. His actis & pacata ea prouincia, redeunt secundo flumine ad Darienem: relictis ibi triginta uiris in prouinciæ custodiâ, duce Furatado quodâ decurione: licet decurioni more Romano non sint addicti præcise quindecim milites quos regat, centurioniq; centum uiginti octo. Centuriones tamen ultro citroq; centenarium numerum: & ultro citro quindenû, decurionem est consiliû appellare. Nec enim hos seruant ordines Hispani examissim: cogimurq; nomina rebus & magistratibus dare. Is ergo Furtadus decurio è riuo Nigro, cui præerat, uiginti è suis socijs & unam foeminam cum captiuis quatuor & uiginti, una tantum ingentilintre prouinciali demittebat secundo flumine ad Valschum præfectum & socios. Ecce illos ex transuerso quatuor uru, id est monoxyla impetût, prosterunt: neq; enim parati descendebant per fluminis alueum, quia nil tale suspicabantur. Lintrem nostrorum inuertunt, trucidant quos assequi possunt. Cæteri obruuntur duobus exceptis, qui ligna quædam complexi ad socios usq; ab hostium furore lignorum fascibus, qui per alueum defluebant, inuoluti, deceptis hostibus, euaserunt. Ab his duobus seruatis moniti, quid rei hoc sit, scrutari omni studio incipiunt: solliciti de seipsis, meditantesq; sociorum in riuo Nigro discrimen, nisi fors recentes illos triginta demissos, nocte insidias præcedente ad uicum appulisset. Concilia frequentant: in re tam dubia missitantes, quid consilij capiant haudquaquam occurrit. Sagaci tandem indagine uestigando intellexerunt regulos quinq; puta Abibeibam palustris arboris incolam, Cemacchum uico, quem nostri habitât, spoliatû, Abraibem & Abenamacheium affines, riui Nigri accolas, & Dabaibam piscatorum anguli sinualis, quem diximus Culatam appellari, dominum, de trucidandis statuto die Christianis conuenisse. Et quippe cessisset, nisi uetuisset superi. Miraculo ascribitur, & quidem non iniuria, si pie librauerimus, quonam pacto fors regulorum consilium patefecerit. Auditum dignum est, propterea rem breuibus pandam ordine suo.

B Valschus ille Nunnez, qui magis ui quàm suffragijs principatum in Darienenses usurpauerat, egregius digladiator, inter multas quas rapuerat foeminas prouinciales, unam præter cæteras habebat forma eximia. Ad eam ibat ac redibat frequens germanus eius, qui Cemaccho regulo familiaris erat palatinus: domo & ipse priuatus patria, sororis amore stimulat, inter loquendum hæc uerba protulit: Dilecta mihi soror dilecta, ausculta meis dictis, & celato, quæ referam, si tibi mihiq; uniuerso etiam generi nostro bene consultum iri desideras. Est horum hominum qui nos auitis laribus propellunt, insolentia tanta, ut nullo pacto eos ferre ultra constituent terræ principes. Ducibus quinque regulis (regulos ordine suo nominatim enumerauit) ad rem gerendam, centum esse uru paratas: mari terraq; multitudo armatorum ad quinque millia coegetur. Ad exercitum nutriendum commeatus in uico Tichiri coaceruantur. Diuississe etiam regulos inter se ex composito nostrorum & capita & facultates, enarrat sorori bonus frater. Propterea monet, ut statuto die in tutum se recipiat, occasionem nacta aliquam ne in confuso trucidetur. Nescit nanque uictor miles occurrenti cuiquam ignoscere. Et diem cædi addictum puellæ sorori patefacit. Puella uero, quia ferrum est quod foeminæ obseruant, magis quàm Catonianam grauitatem, siue quod Valschum amaret, siue quod uereretur, parentum & propinquorum omnium & uniuersæ uiciniae oblita, regulorum etiam quibus gladium iugulo tenus imposuit, Valscho rem omnem aperuit, nil eorum prætermisit, quæ imprudens germanus disseuerat. Re intellecta, datur opera per Fuluiam, ut frater reuertatur. Accitus à sorore illico regressus est. Capitur, fateri cogitur. Cemacchum regulum herum suum quatuor illas uru ad nostrorum perniciem misisse, Cemacchiq; consilio paratas esse insidias, aperte fatetur. Struxisse etiâ Cemacchum particulatim interitum ipsi Valscho, dato in mandatis quadraginta ditionarijs suis, quos in amicitiae pignus ad Valschum mi-

- C ferat, ad colendum Vafchi agros, ferendos, more patriæ, ut Marris interficerēt. Solebat Vafchus adire foffores, uti moris est bonorum œconomorum, quo animum preberet ad laborem ferēdum. Ditionarij tamen, heri reguli mandatum exequi haudquaquam aufi sunt, quia nunquam pedes aut inermis ad eos profectus eſſet Vafchus. Equam nanq; habebat, qua uifebat agricolas, & lanceam dextra geſtabat ſemper, ſuo patrio more. Quare fruſtratus particulari conſilio Cemacchus, hoc ultimum aggreſſus eſt, ſibi uniuerſiſq; finitimis pernicioſum. Coniuratione nanq; patefacta, Vafchus ipſe ſeptuaginta uocat uiros, ſe ſequantur, edicit. Quô tendat, quid ue ſtatuerat, nemini palam facit. Ad Cemacchum primo tendit, qui agebat ab ipſis millia paſſuū decem, Sed eſſe apud Dabaibam paluſtrem Culatæ regulum profugum intellexit. Sacchum eius, id eſt primarium affinem palatinū (ſic enim primarios appellant, uti regulos chebi) cum cæteris familiaribus prehēdit, captiuos ducit. Aliquot ibi tam mares quàm ſcæminas reperit. Eadē hora qua ipſe Cemacchum quæſiturus pedem è terra mouit, Rodericus Colmenares, aduerſo flumine cum uru quatuor & uiris ſexaginta, duce puellæ fratre, tetendit: uicum adoritur Tichiri appellatum, in quo diximus cogi commeatus ad alendum exercitum. Vicum occupat: quicquid ibi coaceruatatum erat, puta uini diuerſorum colorum, uti apud Comogrum diximus, & ex omni genere panis reliquorumq; eduliorum prouincialium, in ſuam poteſtatem reducit. Sacchum Tirichenſem, cuius ueluti per prætorem exercitus reſ patranda erat, unā & quatuor primarios prehēdit: imparatos nanq; reperit. Suſpenſum ab arbore, quam ipſe coluerat, Sacchum ſagittis cōfigi ante oculos incolarum, & primarios patibulis colligari, iuſſit Colmenares, ad aliorum exemplum. Hac pœna coniuratis illata, formidine tanta repleuit prouinciā uniuerſam, quod nullus eſt iam, qui audeat erigere uel digitum contra torrentem noſtrorum iram. Pacatō iam uiuunt: ſubdunt colla libētes cæteri reguli: neq; ultra ſæuitum eſt in reliquos. Ex hoſtiū horreis & cellis uinarijs refertis in Tirichenſi uico, geniales egerunt dies aliquot.
- D

PETRI MARTYRIS ANGLI

MEDIOLANEN. OCEANEAE DECADIS

ſecundæ, Crediti continentis liber ſextus.

OST hæc uocatis in concionem ſocijs, omnium ſuffragijs ſancitū eſt, ut procurator aliquis ad Hiſpaniolam, unde ius & auxilia expectāt: deinde in Hiſpaniam ad regem mittendus deligatur: qui ſeriem rerum omnium Almiranto & gubernatoribus, regi deinde, proponat: nitaturq; regi perſuadere de mittēdis mille hominibus illis quos iuuenis Comogreus ad traſciendos montes, australem plagam ab eis dirimentes, opus eſſe dixerat. Ambiuir ſibi Vafchus Nunnez procuratorium id munus, ſed minime ſociorū ſuffragijs id aſſequi potuit, neq; factionarij eius aſſenſi ſunt, ut inde diſcederet, cum quia ſe deſertos arbitrantur, tum etiā quia immurmurabāt omnes, Vafchum ſi ſemel inde euaderet, ad eam calamitatum combuſtionem nunq; rediturū, exemplo Valdiuiæ ac Zamudij, quos à menſe Ianuario miſerāt, putabantq; deliberatō noluiſſe reuerti. Sed aliter, uti ſuo loco dicemus, reſ ſe habebat: nam perierant. Scrutinijſ igitur uarijs inter ſe diu contendunt. Deligunt tandem Ioannem quendam Quicedum, uirum grauem & maturum ætate, ſiſci regij quæſtorem in illis terris. In hoc Quicedo fidem habebant ſummam de re bene gerenda: de reditu etiā, quia uxorem ad eas regiones ſecum duxerat, quam in pignus ſui regreſſus in ſociorū poteſtate relinquēbat.

A bat. Quicedo electo, de collega illi præbendo, diuersæ surgunt sententiæ. Maximo esse discrimini, inquit aliqui, rem tantam locare in unius uiri manibus; non quod Quicedo diffidant, sed quia sit uita hominum fragilis, ipsis præcipue iam æquinoctiali uicinæ temperiei assuetis, si cogantur ad septentrionem reuerti ad uarias aëris & ciborum mutationes. Dandum ergo esse collegam Quicedo censent, ut uno deficiente, quod facile potest accidere, supersit alter: utq; duorum relaturi si ambo euaserint, firmior à rege fides adhibeatur. In diuersa studia rem distendunt. Sors tandem in Rodericum Colmenarem, de quo sæpe mentionem fecimus, cecidit, quia polleret rerum experientia. Percurrerat namq; ab adolescentia ac iuuentute mari ac terris Europam uniuersam, & rerum in Italia gestarum in Gallos fuerat particeps. Non infirmior tamen illis causa uisa est, qua sperare deberet Colmenarem, si uiueret, rediturum, quod in Dariene maxima sibi prædia comparasset, maximasq; semetes iactas relinqueret: quibus uendendis sicco pede speraret se aurum promerciale à socijs consecuturum. Reliquit igitur curam rerum suarum contubernali cuidam suo Matritensi municipali Alfonso mei hospitis filio unico, Nunnez nomine: qui iuris dicendi prætor erat, & ferè sociorum suffragijs fuerat procurator electus pro contubernali Colmenare: perfectumq; fuisset, nisi sponsam Nunnez ipsum habere Matriti è socijs unus patefecisset. Veriti namq; sunt ne sponsæ lachrymis deuinceretur, & abiret non rediturus. Colmenare igitur libero uiro electo Quicedi collega, bergantinum ambo, neq; enim grandius iam ullum nauigium habebat, ingrediuntur quarto calendas Nouembris, anni duodecimi supra quingentesimum & millesimum à nostra redemptione. Ex itinere uarijs agitati tempestatibus, uiuètorum proiecti sunt ad occidentale littus eius uastæ insulæ diu creditæ continētis, quam in prima decade Cubam diximus appellari. Egessate iam summa premebantur ob diuturnitatem temporis: agebatur namq; tertius iam mensis à discessu à socijs: terrā captare coguntur, ut si qua reperiant, ab indigenis auxiliū experiātur. Fortè ad eam eius insulæ oram appulsi sunt, in qua & Valdiuia tempestatibus quassata us terram captauerat. Proh miser! expectate Dariennenses, Valdiuiam ut uestris ærumnis mederetur missum, expectate. Appulsum Cubenses incolæ cum socijs omnibus ad unum trucidarūt, & discerptam in littore carauelam qua uehebantur reliquerunt. Super repertas quasdam carauelæ tabulas arena semiobrutas Valdiuiam & socios deplorarunt. Cadauer nullum offenderunt: putant uel in mare proiecta, uel Canibalibus edenda præbuisse recentia. Eas nanque regiones Canibales sæpe incurstant edendorum hominum causa. Ab insularibus duobus, quos deprehēderunt, Valdiuiæ intellexerunt perniciem, auri etiam cupiditate, quod habere Valdiuiam incolæ ab loquace è socijs uno cognouerant, pellectos, de patrando tanto scelere cogitasse suos conterraneos, duo illi professi sunt: aureis namq; & isti monilibus oblectātur. Truculenta sorte perculsi, quia præcipue frustra sociorum ultioni intēdisent, aufugere crudeles terras & auaram nudorū hominū sauitiam constituunt. Iter ergo suum, mœsti ob causam sociorum, penuria rerum laborātes, prosequuntur. Priusquam Cubæ latus illud meridionale superarent, mille illis aduersi casus acciderunt: & Fagedam intellexerūt appulsum, & ipsum per ea littora infelicissimam transegisse uitam tempestatibus quassatum, aiunt: per mille anfractus, ærumnarum mille genera fuisse perpeffum: dehinc penè solum, socijs amissis uel fame anhelantibus in diuersa relictis, uix uiuum ad Hispaniolam deuectum, uenenicq; tandē atrocitate ex illo uulnere, quo percussum diximus ab incolâ Vrabensi, proiecissee animam. Ancifus uero prætor electus secundiore fortuna terras easdē peragrauit. Se optatos uentos inter ea littora offendisse, mihi assensus est in curia, & ab incolis Cubæ se fuisse benigne susceptum, iactitauit: sed in caci cuiusdā præcipue dominatu, cui nomen est Commēdatori, Is cum baptizari à transeuntibus

*Cōsuetum aerē
mutare, periculum.*

C Christianis peteret, quo nomine Hispaniolæ uicinæ insulæ gubernator appella-
retur interrogans, Commēdatorem nominari audiuit. Erat enim eo tempore,
quo is uoluit baptizari, gubernator quidam egregius uir ordinis equestris mili-
tiæ Calatrauæ; cuius institutionis equites Commendatores appellantur. Opta-
uit præterea cacticus ille, id est regulus, appellari Commendator. Commēdator
igitur iste insularis Ancifum ad se appulsum benigne suscepit hospitio, & opple-
uit necessarijs ad uictum. Sed quid de religione sanctimoniaq; ibi Ancifus ser-
uari didicerit ab incolis, tu sanctissime pater, cuius dextra religionem sanctimo-
niamq; induimus, accipito. Nautam ignotum male se habentem per Cubensia
littora facientes iter ē nostris quidam reliquerant apud Commendatorem regu-
lum. Nauta in honore habitus à regulo & eius ditionarijs, ualetudine recupe-
rata, Commendatoris præfecturā in bellis gerēdis sæpe exercuit: mutuis nanq;
fese inuicem cōficiunt prælijs: & uictor euasit semper. Is licet literarum ignarus
bono animo uir, beatam uirginem deiparam pientissime colebat, & secum per-
petuò cōsutum in pectore uirginis ipsius in charta pulchre depictum gestabat
simulacrum. Eam pietatem uictoriā sibi semper peperisse Commēdatore signifi-
cauit: atq; unā Commēdatore persuasit, abijciēdos esse zemes omnes, quos ipsi
colerent, quia nocturnos lemures animarū nostrarum uoratores infensissimos
referrent: beatamq; uirginē deiparam patronam sumerēt, si felici ductures suas
omnes bello & pace iri gubernatum optarent. Defuturam nullo tempore uirgi-
nem deiparam, si corde pio numen eius inuocauerint. Facile nudis gētibus nau-
ta persuasit. Virginis ergo simulacrum regulo roganti dono dedit, cui & ædem
& altare dicauit: zemibus quos auitos colebant posthabitis. De zemibus, pater
beatissime, ex gossampino ad nocturnorum lemorum, quos familiariter pas-
sim uident & alloquuntur, similitudinem contextos, & eodem gossampino in-
D miram duritiem interius constipatos, in decimo nostræ decadis libello latissime.
Ex nautæ instituto, sole uergente ad occasum, Commendator ille regulus &
uniuersi eius ditionarij utriusq; sexus, domum Mariæ uirgini dicatam adeunt
quotidie. Ingressi flexis genibus, capite reuerenter obstipo & manibus iun-
ctis, simulacrum his uerbis multiplicatō salutant: Ave Maria, aue Maria. Pauci
nanque ex eis plura proferre eius orationis uerba didicerunt. Ancifum itaque
& socios adeuntes dextra prehensos ad dicatam domum alacres ducunt: se illis
mira ostensuros inquit. Simulacrum digito monstraerunt, monilibus & fi-
ctilibus uasis, edulijs & aqua plenis, per podia circumseptum. Hæc nanque si-
mulacro, sacrificij loco, donant ex auita religione erga zemes. Inquit, ea se
simulacro præbere, ne, si fame urgeatur, desint cibaria. Fame urgeri posse si-
mulacrum integro sensu putant. Sed quid auxiliij à simulacri numine, hoc est,
à beata uirgine, se fateatur habuisse, auditu pulcherrimum est: & medijs fidius,
beatissime pater, pro certo habendum: tantus est enim, ex nostrorum relatu,
pietatis erga deiparam uirginem in his simplicibus incolis feruor, ut ad se labo-
rantes in prælio, præcipue contra suos hostes, penè dixerim cogant ē cœlo de-
scendere: quandoquidem precium, quo emere ipsum & suos cœlites possi-
mus, reliquit hominibus deus, pium scilicet amorem & charitatem ardentem.
Quonam igitur pacto poterit ullo tempore deesse beata uirgo, præsidium eius
pura fide inuocantibus? Ancifo & socijs Commendator & palatini eius omnes
asseuerant, conferta manu, nauta duce simulacrum portante secum, zemes
hostium in conspectu simulacri uirginei, omnibus rem intuentibus, uersa fa-
cie intremuisse. Zemes enim quique suos ad prælium in auxilium portant.
Nec simulacrum modo, sed uiuētem fœminam candidis uestibus pulchre ami-
ctam, pugnae tempore auxilia ferentem in hostes, se uidisse asseuerant. Faten-
tur itidem hostes, ex aduerso sceptratam & minacem apparuisse, suis hosti-
bus fauentem, mulierem: cuius aspectu præcordia sibi horrescere sentiebant.

Postea

*Sic nimirū fit,
ut religio alia
in aliā mutata,
ex priore plu-
rima seruet.*

*Miracula pu-
gnæ tempore.*

A Postea uero quàm abiuit nauta, ab adeūtibz ea littora Christianis susceptus nauigio, seruasse ad unguem nauatæ instituta se, Commēdator fatetur. Cum finitimis exortam esse diram cōtentionem de zemibus rerulit: puta quinam zemes esset alio sanctior ac potentior, superq; hac disceptatione certatum fuissē aperto Marte sapius cum finitimis: sed beatā uirginem defuisse nunq; quin ingruente certamine affuerit, attuleritq; contra maximas hostium copias parua manu facilem uictoriam. Quibus uerbis clamore sublato in hostes irruerēt, interrogat: se nil aliud unq; ex nauatæ doctrina protulisse, quàm sancta Maria adiuua nos: sancta Maria adiuua nos: idiomate tamen Castellano. Id enim in omnium ore liquide prolatum nauta reliquerat. Dum ita sese inuicem crudeliter trucidarent, pacto fœdere conuentum est: nō ut singulari electorum ex utroq; exercitu certamine, ut sæpe Romanis, multisq; alijs contigit apud antiquos: aut sagaciali quo cōsilio res decerneretur: sed ut alterne ex utroq; populo manibus post terga ligatis, & ad uinciētis arbitrium post terga innodatis uinculis, in aperto agro singuli iuuenes sisterētur, eumq; meliorem esse zemen aduersi annuerent, qui suæ partis colligatum iuuenē celerius liberaret. Sancito fœdere iuuenes alterne uinciunt duos: Commēdatoriani aduersum, aduersi uero Cōmendatorianum: ter idem tētasse inquirunt, terq; inuocatum sui zemis dæmonem ad ligatum ex aduerso accurrisse, utroq; uincto inspectante. Sed proclamāte Commendatoriano assuetam appellationē, sancta Maria adiuua me, sancta Maria adiuua me: aduentasse illico cādidatam uirginem: & fugato dæmone, impōsita uirga, quam manu gestabat, in Commēdatoriani uincula, solutum subitō fuissē ante alterius oculos Cōmendatorianū, transisseq; in aduersum ea uincula, quibus erat Commēdatorianus ab hostibus innodatus, ita quod hostes repererint liberatū aduersæ partis iuuenem, suum uero duplicibus astrictum uinculis. Sed neq; his cōtentos referunt hostes, præstigijs nanq; id agi humanis arguunt, non melioris numinis adueniētis potestate. Vt igitur uiri graues ætate ac moribus pollentes, ab utroq; populo quatuor assint in prospectu ligandorum iuuenum, qui an fraus insit, nec ne, diiudicēt, expostularunt hostes. O simplicem, ô puram animorum benignitatem, ô auream, ô beatam simplicitatem. Annuit hostium postulatīs cum suis familiaribus Commendator, ea fide, qua petiisse salutem sanguinis alluuiæ uale tudinariam: qua Petrum, cuius beatissime pater uicem geris, siccis pedibus uiso domino fluctus calcasse didicimus. Fœdus acitur, uinciuntur iuuenes, uiris grauibz octo astantibus: statuto limite locantur. Dato signo, suum quisq; zemen appellat, in auxilium uocat. Aduentantem sui zemis dæmonem caudatum, hiatu uasto dentatum, cornutum, zemen ipsum manufactum æmulantem, & ligati & spectantes cernunt, uolentem ē uinculis iam soluere sibi dicatum iuuenem. Ad proclamantis Commēdatoriani uocem præstō fuit beata uirgo, uiris grauibz protentis oculis ad rem tendentibus animum: assueta facit uirga in aduersum, fugato dæmone, trāsire sui clientis uincula. Perculsi tanto miraculo Commendatoris hostes, uirginis zemen suo zeme digniorem esse fatentur. Eius rei argumentum est, quod audito Christianorum appulsu ad eas terras, pagani Commendatori finitimi, qui cum eo capitalia odia exercuerant, & sæpe conflixerant, oratores ad Ancisum miserunt rogatum, ut sacerdotes ire iuberet, qui eos baptizarent. Duos quos secum habebat Ancisus propere mittit. Centum triginta uno die ex Commendatoris quondam hostibus, tunc amicis & affinibus, baptizarunt. Gallinaceum genus apud hos incolæ nostrorum industria coaluisse diximus. Quicunq; ad baptismum confluxerant, sacerdotibus gallinam offerebant; aut gallum: caponem haudquaquam. Neque enim, ut capones efficiant, castrare pullos adhuc didicerunt. Salsos etiam pisces, & ex pane recentes afferebat quisque placentas, unā cum altilibus. Redeuntes ad littus sacerdotes illos, sex homines ex baptizatis muneribus onusti co-

*Incredibilia
miracula.*

Comitati sunt, quibus lautum pascha peregerunt. Ante Lazari namque dominicum diem, biduo tantum ex Dariene discesserant: & ultimum Cubæ angulum cuneatum ab oriente Hispaniolæ vicinum eo tempore abradebant. Commendatoris rogatu, relictus est apud eum unus socius, libens tamen, non alia de causa, quam ut ipsum ditionariosque suos, & finitimos, si accesserint, angelicam salutationem edoceat. Arbitrantur namque se maiori curæ fore numini deiparæ uirginis, quo plura eius orationis uerba didicerint. Assensus est Anciso commendatori: & his actis iter suum ad Hispaniolam, cui iam proximus erat, prosecutus est. Dehinc ad regem in Valladolido morantem se contulit, ubi mecum uersatus est familiariter, & in Valchum Nunnez gladiatorem acriter concitauit: promulgataque fuit in eum aduersa sententia, Anciso procurante. Hæc uolui, beatissime pater, de incolarum religione recensuisse: quæ non ab Anciso solum, uerum etiam à pluribus alijs autoritate pollentibus uiris scrutatus sum: quò intelligat beatitudo tua, quam docile sit hoc genus hominum, quamque facilis pateat eis ad nostræ religionis ritus imbuendos aditus. Nequeunt ista fieri repente. Paulatim ad Christi legem euangelicam, in cuius culmine sedes, trahentur omnes: & tui gregis oues multiplicatas indies magis ac magis, beatissime pater, intelliges. Iam Dariennenses procuratores repetantur.

PETRI MARTYRIS ANGLI

MEDIOLANEN. OCEANÆ DECADIS

secundæ, Crediti continentis liber septimus.

D

ST ab Dariene ad Hispaniolam octo dierum & interdum breuior, si flauerint in puppim placidi uenti, nauigatio. Eam uix centum diebus procellarum causa procuratores peregerunt. Paucos namque dies in Hispaniola commorati, mandatis Almirato & gubernatoribus expositis, paratas ipsis aduentibus mercatorias naues, quæ frequentes ad Hispaniolam eunt & redeunt, ascenderunt: nec ante calend. Maij alterius anni ab eorum discessu, ex Dariene ad curiam profecti sunt. Duo igitur Dariennensium procuratores Quicedus & Colmenares, mense Maio anni decimertij & quingentesimi à millesimo curiam ingressi sunt. Ioannes uero Fonsæca (cui ab initio curandæ negotiationis huius fuit onus demandatum: quem ob fida in reges obsequia in Pacensem, dehinc Cordubensem, post Palantinum & unâ Rosanum Antistitem, alij pontifices: nunc tua sanctitas in Burgensem, erexistis: & quia sit regis domus capellanus maior & consiliarius, indulti regij cruciataque regibus contra Mauros concessæ generalem commissarium creastis) uenientes Quicedum & Colmenarem ab orbe diuerso, à gentibus nudis, à terris aliàs ignotis, suscepit honorifice. Burgensis ergo antistitis patrocinio Quicedus & Colmenares à catholico rege audiuntur. Quæ attulerunt, regi palatinisque omnibus auditu grata fuerunt, ob rerum nouitatem. Et apud me sæpe contubernati sunt. Dariennensis aëris inclementiâ horum uultus testatur: flauescunt namque similes ictericis, & turgescunt. Sed ipsi præteritâ id ascribunt egestati. Ab ijs procuratoribus & Anciso, Zamudioque: altero etiâ Baccalario iurisperito, qui Baëcia dicebatur, & terras illas peragrauerat: & à Vincentio Annez nauium patrono, littorum omnium illorum perito: & Alfonso Nigno, multis præterea gregarijs, qui ductu eorum eas oras adnauigauerant, quæcunque gesta sunt intellexi: nullus namque ad curiam redijt unquam, qui non fuerit delectatus & uoce uiua & scriptis mihi quæcunque ipsi didicissent, patefacere. Ego uero è multis quæ quisque mihi recensuit, prætermisissimis memoratu minime dignis, illa tantum colligo, quæ meo iudicio satisfactura historiæ amatoribus arbitror. In tanta quippe rerum magnitudine

A gnitudine, multa necessariò emergūt, quæ, ne nimis longa texatur oratio, prætereunda iudico. Sed ad effectum, quem procuratorum aduentus pepererit, ueniamus. Priusquam ij procuratores aduērent, fama relatū erat, primarios illos præfectos Nicuesam & Fogedam, Ioannē etiam à Cossā, tanti momēti uirum, ut regio diplomate nauium magister appellatus sit regius, infelici sorte perisse: dissidereq; inter se paucos illos superstites in Dariene: ita ut neq; trahendis ad fidem nostram simplicibus illis gentibus studeretur, neq; de uestiganda natura terrarum curam gererent. Fuit consilium mittere ducem, qui rem deperditam, sublato imperio ijs qui iniussu regio imperiū usurpauerant, restitueret. Eligitur ad prouinciā hanc capeffendam Petrus Arias Abulensis, ciuis autē Segouien-
sis, cui est inter Hispanos antonomasice nomen inditum lustatori: quia egregius uerit à iuuentute hastilifor. Vulgato per procuratores Dariennenses in curia, quanti momenti res sit: tollere Petro Ariæ ducatum ē manibus, multi apud regem pertinaciter institerunt. At capellanus maior Burgenfis antistes, cuiā interest, uti iam diximus, huic negotio laboranti præbere remedia: regem adiens, re intellecta, his uerbis compellauit: Quādoquidem Petrus Arias forti animo, rex catholice, tuæ maiestati sub incerta spe lucri per certa discrimina trahēdam obtulit uitam, sciamusq; longo experimento militibus regendis aptum esse: sed in Africanis certaminibus præcipue, in quibus se gessit uti strenuum decet militem, & sagacem militiæ præfectū oportuit: impium fore iudicarem, si cuiusq; alterius auaritia tantū excitati causa, hic exautoraretur. Eat uir bonus iste dextris auibus, eat tuæ maiestati fidus alūnus in regia educatus à teneris. Ex Burgenfis igitur episcopi consilio rex Petri Ariæ cum amplioribus mandatis firmavit electionem. Mille ducētos bello aptos milites stipendio regio Burgenfis episcopus conscribit Petro Ariæ. Ex ijs plerosq; duxit ē curia, discessitq; ex Valladoletto circiter calend. Octobris, anni tertijdecimi supra quingentesimum à millesimo,

B Hispalim urbem, uulgò Siuillam appellatam, multitudine ciuium & opulentia insignem profecturus: ubi per regios magistratus & militum supplementum, & com meatus, reliqua etiam ad rem tantam facientia, sunt illi tribuēda. Habet enim rex in ea urbe ad oceanica tantū negocia domum erectam, ad quam eūtes redeuntesq; negociatores cōfluunt, de ijs quæ ad nouas terras important, deq; auro inde relato rationem præbituri. Domum uocant Indicæ Contractationis. Reperit Petrus Arias Hispali coacta iuuenum duo millia amplius: auarorum etiam senum nō exiguum numerum: ē quibus multi sese Petrum Ariam propria pecunia sine stipendio regio secuturos obtulerūt. Sed ne nimium destinata nauigia onerarentur, neue com meatus aliquando deficerent, trañciendi libertas ablata est. Est præterea cautum, ne alienigena quisquam iniussu regio commisceatur Hispanis. Propterea fui admiratus, Aloisium quēdam Cadamustum Venetum scriptorem rerum Portugallensium, ita perfricata fronte scripsisse de rebus Castellanis, fecimus, uidimus, iuimus: quæ neq; fecit unquam, neque Venetus quisquam uidit. Ex tribus meæ decadis primis libellis, ad Cardinalē Ascanium & Arcimboldū, quibus eram cōterraneus quando illa fiebant, scriptitata ea excerpta sit & suffuratus est: existimās nostra nūquam proditura in publicum. Potuit & fortē apud oratorē aliquē Venetum in eos libellos incidisse. Celebres nanq; uiri ab illustrissimo senatu illo missi sunt ad reges hos catholicos: quibus ego ipse illa ostendebā libens: utq; exemplaria ab eis caperēt, facile assentiebar. Vt cūq; sit, bonus uir Aloisius Cadamustus alieni laboris fructum sibi studuit uendicare. De Portugallensium inuētis, quæ quidem admiranda sunt, an uisa, uti ait, annotauerit, an ab alterius eodē modo uigilijs subtraxerit, nō est meum uestigare. Viuat & ipse Marte suo. Nullus ergo mare conscendit in ea militum copia, qui non fuerit à regijs magistratibus cōscriptus. Censiti tamen sunt extra ordinem pleriq; inter quos & iuuenis quidam nomine Franciscus Corta con-

Aloisius Cadamustus carpitur.

C terraneus meus: sed adepto meo supplicatu diplomate regio, quo, ut illum aduenam cum Petro Aria traicere sinerent, magistratibus imperabat: aliter haud quāq̃ licuisset. Eat ergo Cadamustus Venetus & se cuncta uidisse scribat: cum sex & uiginti annorū, quibus huic catholico regi non male gratus semper astiti, autoritas uix ualuerit ad impetrandā de transitu aduenæ diploma. Ex Genuensibus aliquibus (sed quidē paucis) ob Almirantum primi earū terrarum reparatoris filium, ea impeditur uenia: cæteris minime. Conscendit igitur mare Petrus Arias per Betim Hispalim interluentē, secūdo flumine circiter anni principium millesimi quingētesimi quartidecimi. Sed male auspicato soluit. Tanta classē eam tēpestas adorta est, ut naues duas discerperit: & ē reliquis deicere in mare com meatuum partē ad naues exonerandas fuerint coacti. Superstites ad Hispana littora retrocesserūt. Sed illico à regijs magistratibus resecti, remissi sunt. Prætoris nauis, iussu regio, magister nauclerus erat Ioannes Vespucius Florētinus, Americi Vesputij, de quo supra, nepos: cui patruus hæreditariam reliquit artis naucleriæ graduumq̃ calculi peritiā. Secūdiorebus uentis ex Hispaniola relatum est oceanum illos suscepisse. Veniens nanq̃ nundinaria nauis, iam captare uolentes Hispaniolæ uicinas insulas, eos offendit. Interea tamen dum stimulatōres mei Galeacius Butrigarius & Ioānes Cursius tuæ sanctitatis studiosissimi, paratū se habere tabellarium, qui nostras has oceaneas male compras Nereides sit delaturus ad beatitudinem tuam, ne tempus teramus incassum, pleraq̃ alia postergata, memoratu digna tamen iudicio meo, licet nō locata suis sedibus, recensēbo. Petrus is Arias ductor uxore habet, cui nomen est Helisabeth à Boadilla, ex fratre neptem, Boadillæ Marchionissæ amoiā: quæ urbē Segouiam Fernando & Helisabethæ regibus Portugallensibus Castellam inuadentibus, tradidit: unde uires ad resistendum primo, dehinc ad bellum aperto Marte Portugallensibus inferendum propulsandosq̃ ipsos, sumpserunt: ob thesauros quos ibi Henricus rex Helisabethæ reginæ frater cōegerat. Bello & pace Marchionissa hæc dum uiueret, uirilem ostendit animum, & eius cōsilio præclara multa gesta sunt in Castella. Huius est neptis ex fratre Petri Ariæ uxor. Amitam magnanimitate neptis æmulata, discedere ad ignotas orbis oras & vastos terrarum pelagiq̃ discursus parantem se, maritū his uerbis compellat: Dilecte coniux, maritali iugo nos fuisse à iuuentute nostra cōiunctos hac lege, arbitror, ut unā, non seiunctim uitam ageremus: quacūq̃ te fata trahent, siue per undosos oceanī furores, siue per horrenda terrarum discrimina, comitem me tibi futuram scito. Nullum mihi potest periculum imminere adeo atrox, nullum genus mortis occurrere, quod mihi non sit multo leuius perferēdum, quā a te tanta locorum intercapedine me semotam uiuere. Emori semel satius est, & in mare piscibus, aut in terram Canibalibus uorandam proijci, quā cōtinuo luctu & perpetuo mœrore, non maritū, sed mariti literas expectando, contabescere. Mea est hæc non temerarie, non ex tempore, non fœmineo raptu excogitata, sed mature librata sententia. Vtrum malis eligito, uel iugulum mihi gladio impete, uel meis postulatis assentire. Nec filiorum quos deus nobis præstitit (quatuor enim mares & fœmellas totidem relinquebant) uel momento me retardabunt. Auitas illis & dotales opes, quibus queant inter sui ordinis equites uitam agere, relinquemus. De cætero nil mihi curæ. Hæc ubi uirilī animi matrona disseruit, uidens maritus fixum uxoris animum ad ea perficienda quæ dixerat, cōtraire postulatis minime ausus est, sed uxoris tantæ propositum commēdauit. Secuta est ergo, uti suum Ipsicrateia scillis crinibus Mithridatem. Amat uiuum hæc, uti mortuum Alicarnassæ Caria, Mausolum suū Artemisia. Intelleximusq̃ non infirmiore pectore oceaneā murmura Helisabethā Boadillam generosā, molli pluma (ut est in prouerbio) educatā, perferre, ac maritum aut ē nautis inter marinos fluctus educatis quenquam. Sunt & alia ē postergatis quæ referam. In

Ad iam discessurum maritū uxoris impēse amātis oratio.

A prima Decade mentio facta est non uulgaris de Vincentio Annez Pinzono. Is Christophoro Colono Genuensi, postea Almiranto, in prima nauigatione fuerat comes. Per se & pecunia sua postmodū, cū diplomatē ac uenia regia, uti est in Decade, uno tantum nauigio explorauit. Anno priore à discessu ducum Nicuesa & Fogeda, iterum tertio tractus illos percurrit ex Hispaniola. Hic Vincentius Annez meridionale Cubæ latus uniuersum ab oriente perlustrauit ad occidentem: & Cubam, à multis ad ea usq; tempora ob suam longitudinē continentem putatam, circuiuit. Idem & alij plures se fecisse aiunt. Vincētius Annez cognito iam experimento patenti Cubam esse insulam, processit ulterius, & terras alias ad occidentem Cubæ offendit: sed tactas prius ab Almirāto. Quare implicitus noua terra, in læuam conuersus, illius terræ littora per orientem abradens, Beraguæ, Vrabæ & Cuchibacoæ sinuum fauces transgrediens, ad regionem, quam diximus in decade Pariam appellari, & Os Draconis, nauim suā qua uehebatur applicuit: ingressusq; est uastum sinum, à Colono tactum, dulcium aquarum, et piscium copia, insularumq; multitudine celebrem: ab oriente à Curiana distantem milliaria centum triginta circiter: in quo tractu sunt mediæ Cumana & Manacapanæ: quibus principatū de margaritis pleriq; donant, non Curianæ. Facti certiores de nostrorū aduentu regionis eius reguli, qui Chiacones, ut in Hispaniola cacici, appellatur, exploratum mittunt, quæ gens hæc noua sit, quidue noui afferat, quid uelit: atq; unā lintres uniligneas (quæ monoxyla esse diximus in decade, uti de canois Hispaniolæ) parari iubēt armatas. Lintres isti chicos appellant. Stupuerunt quippe uisis eius nauis protentis uelis: neq; em ipsi uelis utūtur ullis: et si uterentur, exiguis uti opus esset ob lintrium angustia. Suis ergo monoxylis pluribus ad nauim uectis, sagittis ausu temerario nostros, adhuc spondarum repagulo uti moenibus tutos, configere aut perterrefacere existimarunt. Nostri bombardas in illos excutiunt, quarum tonitribus & uasta strage quando seriebant, attoniti, sese ipsi profligarūt. Dispersos & fugientes nostri per nauis cymbam seruitoriam assequuntur, & trucidant quosdam, plures capiunt. His intellectis, & tormentorum mugitibus auditis, reguli oratores ad Vincentium Annez mittunt, ueriti uicorum suorum direptionem, & hominū interniciem, si descenderent irati ex nauī. Pacem orant, quantū per signa & nuntus colligere possunt. Neq; enim uerbum ullum nostri se intellexisse fatentur. In pacis optatæ signum nostros egregijs muneribus donarunt: utpote auri tribus millibus ponderis eius, quod nummum castellanum uocari diximus, uulgo pesum appellatum: & pleno masculi thuris præstantissimi ligneo dolio librarū octuncialium circiter bis millium sexcentarū: quare thuris feracem esse terram cognouerūt. Neq; enim incolis Pariæ cum Sabæis est quicquam cōmercij: quippe quibus nihil penitus notum est extra sua littora. Cumq; auro & thure & pauonibus patrijs, à nostris tamen dissimilibus colorum uarietate, fœminas uiuas ad sobolem nouarum uolucrū procreandam in Hispania, & è masculis numerum ingentem ad præsentem edendi usum præbuerunt. Supellectilia etiā gossampina quædam ad domorū ornatum pro aulæis, miris modis & coloribus diuersis laborata, quibus erant pendula sparsim per fimbrias appensa aurea tintinnabula, id genus quod uulgu Italum uocat sonaglios, Hispanum cascaueles. Loquaces quoq; psittacos uarijs coloribus quotquot placuit, dederunt. Est namque psittacorū apud Parienses non minor copia, quam apud nos palumbium aut passerulorum. Hos incolas omnes genu tenuis mares, fœminas furarum tenus, gossampinis uestibus amictos simplicibus repperunt: sed uiros more Turcarum insuto minutim gossipio ad belli usum duplicibus. Dico gossipium id lanuginis genus, quod alias bombicinū appellatione uulgarī Itala dixi: ascripturine sint ignorantia, an incuria, pleraq; similia latinissimi uiri, qui Adriaticū incolunt aut Ligusticū, si ad eorū manus nostra deuenierint aliquando: uti primam

- C** decadem uidimus nobis inconsultis impressorū prelis suppositam: neutro cruciari statuo ad summū: uoloq; sciant me Insubrem esse, non Latium, & longe à Latio natum, quia Mediolani: et longissime uitam egisse, quia in Hispania. Idem uelim dictum genuinis Adriaticis siue Ligusticis Latio propioribus de bergantinis, de carauelis, & almiranto, adelantatoq; uulgarī appellatione hispāna. Me quippe non latet grācissantes architalassum: latinissantes simul & grācissantes, nauarchum hos, pontarchum illos, garrīre dici debere magistratus eius principem. De ceteris huiusmodi idem, dummodo tuę sanctitati satisfactū iri credam, hac simplici mea de tantis inuentis narratione. His iam omissis ad Parīæ regulos redeamus. Hos reperit Vincētius Annez esse apud Parīenses tanq; annuos rectores uicorum primarios tantum, quos ceteri siue bello siue pace sit agendum, sequuntur. Vicos habent structos in ambitu sinus illius uasti. Ad nostros cū muneribus uenisse ē regulis quinq; referunt: quorum nomina hic inserere statui ad tantæ rei memoriā, Chiaconum, Chiauaccham (Chiaconos nanque suos optimates uno nomine appellāt) Chiaconū Pintignanum, Chiaconum Chamailaba, Chiaconum Polomum, Chiaconū Pot. Sinum eum ab Almiranto Colono primo repertum uocant Baiam natiuitatis, quia natalis Christi die fuerit eum ingressus: prætereundo tamen sinu non perlustrato. Baiam Hispanus uocat sinum. Icto fœdere cum illis Chiaconis, Vincentius Annez institutum iter suum prosequens, ad orientem regiones inuenit aquarum crebra illuuiē desertas, & stagnantia magnis tractibus loca. Nec destitit à proposito, donec terræ illius longissime cuspidem attigit: si cuspides appellare licet cuneos aut frontes acutas, uel promontoria marinas terras terminantia. Ea cuspis Atlantem uidetur uelle impetere. Illam quippe Africæ partem spectat, quæ à Portugallensibus Caput Bonę Sperantię dicitur. Atlantici montis squallentia in Oceanū protenta promontoria. Sed Bonę Sperantię Caput gradus antarctici colligit quatuor & triginta: cuspis autem illa septem tantum. Puto terram hanc esse, quam apud cosmographi scriptores Atlanticam dici magnam insulam reperio, sine ulteriore de illius aut situ aut rebus exploratu. Et quādoquidē in huius terræ marginem primum ab Herculeo freto incidimus, non erit alienum à re, si pauca differuero, quæ distidium fortē parerent, nisi socer & gener essent, inter Fernandum regem catholicum, & Emanuelem Portugalliæ regem. Dico Portugalliæ, non Lusitaniæ, uti multos audio literarum non ignaros, qui falluntur non mediocriter. Nam si est Lusitania, quam egregij cosmographi Ana & Duria fluminibus includūt, quanta est portio Lusitaniæ Portugalliæ?
- D**

P E T R I M A R T Y R I S A N G L I

M E D I O L A N . O C E A N Æ D E C A D I S

secundæ, Crediti continentis liber octauus.

I V E N T E Ioanne rege Portugalliæ, Emanuelis impræsentiarum regis & sororio & prædecesore, exorta est acris inter Castellanos et Portugallenses contentio de ijs inuentis. Sibi deberi nauigationes Oceani uniuersas arguebat Portugallensis, quia prior & ferē ab immortalī memoriā oceanum tentare ausus sit. Castellani uero, quæcunq; deus ministra natura in terris formauerit, ab initio rerum fuisse hominibus communia proponunt: propterea licere cuiq; illa occupare, quæ Christianis habitatoribus uacua repererit. Dum ita in confuso res tractaretur, pars utraque pacta est, ut à summo pontifice decerneret, quid iuris. Futuros se obtemperantes pontificiæ sanctioni fideiubent utrinq;. Res Castellæ tūc regina illa magna Helisabetha cū uiro regebat, quia dotalia eius regna Castellæ sint. Erat regina Ioan-

A na Ioanni regi Portugalliae confobrina : propterea facilius res est composita. Ex utriusque partis igitur assensu, lineam ex plumbata bulla summus pontifex Alexander sextus illis à septentrione ad meridiem, extra earum insularum, quas uocant de Cabouerde paralellum, ad occidentem lequas centum diametro tetendit. Alexandri namque sexti pontificatu, res hæc in contentione uenerat. Intra iactam lineam, licet negent nonnulli, cadit eius terræ cuspis sancti Augustini Caput appellata. Propterea non licet Castellanis figere pedem in eius terræ initio. Regressus ergo inde est Vincentius Annez, habito ab incolis quod Ciamba prouincia ferax auro ad aliud latus montium altorum, quos ante oculos habebant, ad meridiem iaceret : & è captis in sinu Pario, qui aperte Castellanae est ditionis, abduxit quosdam ad Hispaniolam. Almirantoque iuueni reliquit, ut nostra discant idiomata : quò interpretum postea loco uti possint ad secreta regionum illarum exploranda : ipseque ad curiam uenit impetraturus à rege, ut bona eius uenia, liceat sibi nomē sumere gubernatoris insulae sancti Ioannis, quæ ab Hispaniola tractu distat lequarum quinque & uiginti tantum; quoniam in ea gigni aurum, primus ipse Vincentius Annez patefecerit. Ab incolis, diximus in decade prima, Buricchenam hanc appellari insulam. In ea insula gubernator erat Christophorus quidam comitis Camignæ Portugallensis filius. Hunc uicinarum insularum Canibales cum Christianis omnibus trucidarunt, præter episcopum & familiares eius, qui sese templo & templi ornatibus derelictis in tutum receperunt aufugientes. Episcopos namque iam quinque supplicatu regio, tua sedes apostolica beatissime pater nouos erexit. In urbe primaria sancti Dominici in Hispaniola fratrem Garciam de Padilla diui Francisci regularem. In Conceptione oppido doctorem Petrum Xuarez, de Deza : & in insula sancti Ioannis Licentiatum Alphonsum Mansum, ambos diui Petri institutionis obseruatores. Quartum fratrem Bernardum de Mesa, nobilem, genere Toletanum, concionatorem, dominicum asseclam in Cuba insula. Quintum Ioannem Cabedum & eundem franciscæ obseruationis pulpitarium concionatorem, tua sanctitas unxit, ut Darienensibus præsit. Rependent propediem Caribes debitas poenas. In illos ibitur : præcipue quia patrato illo nefario scelere, post menses aliquot reuecti ex uicina sanctæ Crucis insula cacicum nostris amicum, & familiam eius uniuersam trucidarunt, comederuntque, uico eius funditus euerso : naçti occasionem, quod regulus ille uiolato iure hospitij, Caribes septem conficiendarum canoarum magistros apud eum relictos, ut canoas quasdam construerent, quia proceriores arbores ad ea monoxyla formanda insula sancti Ioannis nutriat, quam eorum insula Sancta Crux cognominata. Caribibus his adhuc in insula manentibus, è nostris plerique traicientes ex Hispaniola in eos inciderunt. Re intellecta per interpretes, incipiunt à Caribibus uelle de tanto facinore rationem exigere. Illi autem arcubus & uenenatis sagittis in nostros directis, trucidibus & toruis uultibus nostris edicunt, ne uim tentent, ni sinistris auibus uenisse uelint. Nosti uenenatas sagittas ueriti, neque enim parati ad certam uenerant, signa pacis dant. Cur uicum euerterint, & ubinam sint regulus & eius familia interrogati Caribes, respondent se uicum deleuisse, regulumque & familiam eius in frustra sectos comedisse, in suorum septem opificum uindictam; in compositosque fasces illorum ossa seruari ad opificum uxores & filios deportanda, quò intelligant non iacere inulta maritorum & parentum corpora : fascesque ossium nostris ostenderunt. Stupidi tanto facinore nostri rem dissimulare coacti, conticuerunt, neque incusare aut coarguere Canibales ausi sunt. Ex his & huiusmodi multa eueniunt quotidie, quæ, ne sacras aures tuas, S. hisce cruentis narrationibus inficiam, prætereo. Satis euagatum est, beatissime pater, extra Beraguensem, & Vrabensem regiones, instituti nostri primarias nutrices. Prætermitemus ne quæ sit Vrabensium fluminum amplitudo : quæ profunditas : quidue ipsa, quidque abluta ab eis terræ gignant.

Quinq; episcopi noui, in terris nouis

C deq; terræ magnitudine ab oriente in occidentem, ac latitudine à meridie in septentrionē: quid uē credat de ignotis adhuc in eas minime quidē beatissime pater. Vrabā igitur reperamus, & à nominibus prouinciarū recēter impositis exordiamur: prouinciasq; liceat appellare, quia procul uictæ Christianis parent.

PETRI MARTYRIS ANGLI

MEDIOLAN. OCEANEAE DECADIS

secundæ, Crediti continentis liber nonus.

ERAGVAM statuerunt Castellam auriferam, Vrabam uero Andaluziā Nouam, appellari; & ueluti ex insulis pluribus Hispaniolam, in quam multę deductę sunt colonię, in caput insularū habitandā elegerunt. Ita in immensis Pariæ tractibus, in duabus regionibus Vraha & Beragua statuta est mansio: ut ad eas tanquam ad portus uagaturi sese recipiant, fessiq; & rerū indigentes sese queant ibi reficere. Sa-

ta iam in Vraha & hortensia omnia mirifice coalescunt. Nōne hoc admiratione dignum, sanctissime pater? Omnium rerum semētes, taleas quoq; furculos, & calamos, propagines etiā aliquarum arborū ad eas terras, uti de quadrupedibus et altilibus diximus, important. O mira ubertas. A iactio semine cucumerum & huiuscemodi rerum, ad diem citra uigessimum fructus eorum colligunt. Caules, betas, lactucas, boragines & hortensia his similia intra decimū. Cucurbitas uero & melones decerpunt, intra octauum et uigessimū à sementis satione. De taleis & furculis arborum nostratiū per seminaria & scrobes satis, & calamis in ramulis patriarum, quę consonent, insertis, eadem referunt celeritate fruticare,

D re, qua diximus de Hispaniola. Arboreos natiuos fructus habent Dariennenses multiformes, & uariorum saporum ad usum humanū salubres: ē quibus est consilium præstantiores describere. Guaianam colunt arborem, quę fructum parit citrorum generi, quos uulgus limones appellat, persimilem, sapore acri, dulci cōmixto. Nucibus etiā pineis abundant, & palmarū uarijs cariotis, ijs quę nobis notæ sunt grandioribus, sed minime aptis ad esum ob austeritatem. Palmulas steriles, quę tamen ipsamet eduntur, & folia creant ad scoparum usum, passim ac sponte sua nasci certum est. Guarauanā uero, quę aurea mālā ferente arbore procerior est, fructum gignit magnum, mālum citreum æquantem. Est & alia arbor castaneæ ferme similis, hęc ficum grandiore fructu suo æmulatur, sapore dulci & salubri. Maméis est arbor alia, quę fructum producit aurei mālī magnitudine, sapore melone optimo haud insuauior. Guananalā fructum dat ceteris minorem, sed odoriferum aromaticę & super omnes sapidū. Hōuos est alia quę prunis persimilem generat fructum & forma & sapore, sed aliquanto grandiore: hanc mirobalanum esse pro certo habent. Est Hispaniolæ arbor hęc adeo peculiaris, ut eius fructibus porci saginentur: neq; cum maturescunt, retinere illos aut regere subulci queunt, quin ex eorum ferula elapsi, syluas earum arborum altrices sparsim petant: unde multitudo ingens syluestris effecta est. Propterea suillas aiunt carnes, arietinis esse in Hispaniola saporosiores salubrioresq;: nemini nanque dubium est, quin uaria ciborum genera uariam carnibus edendis uim gustumq; longe alium ingenerent. Alium fructum se inuicissimus rex Ferdinandus comedisse fatetur ab ijsdem terris aduectum, squammosum, pinus nucamentum aspectu, forma, colore æmulatur, sed mollitie par melopeponi, sapore omnem superat hortensem fructum: non enim arbor est, sed herba carduo persimilis aut acantho. Huic & rex ipse palmam tribuit. Ex ijs ego pomis minime comedi: quia unum tantum ē paucis allatis reperere incorruptum, ceteris ex longa navigatione putrefactis. Qui in natiuo solo recentia

ederunt,

Arborei fructus uarietate et utilitate insignes

Aderunt, illorum cum admiratione suauitatem extollunt, Effodiunt etiam e telure suapte natura nascētes radices, indigenę Batatas appellant, quas ut uidi, Insubres napos existimaui, aut magna terrę tubera, Quocunq; modo condiantur assa uel elixe, nulli crustulo, aut alio cuius edulio cedunt dulcorata mollitie: cutis aliquanto tenacior quā tuberibus aut nāpis, terreiq; coloris, caro candidissima. Seruntur etiam & coluntur in hortis, uti de lucca diximus in decade prima. Comeduntur & crudę. Viridis castaneę gustum cruda imitatur, est tamen dulcior. Sed de arboreis & hortēlibus uegetatiuisq; alijs iam satis: ad sensitiua ueniamus. Terrę illius horrentes saltus depascūt pręter tigres & leones, cęteraq; nobis iam nota animalia, uel saltem ab egregijs autoribus descripta, monstrosa plura. Sed animal unum pręcipue procreat, in quo natura studuit sese miram artificem ostendere. Id est corpore bouem æquans: proboscide armatū est elephantina, nō elephas: bouino colore, nō bos: equinis ungulis, nō equus: auriculis etiā elephantinis, sed minus patentibus & demissis: quā cęterorū tamen animalū patentioribus. De animali ferente secū natam sobolem in uteralli crumena (scriptorum nulli meo iudicio noto) quod serpim arboreis depascit fructibus, in decade satis, quam puto ad tuę sanctitatis manus priusquā id rerum culmen adipisceretur deuenisse: quandoquidē ē meis latebris impressa erat. Quid uero de fluminibus Vrabensibus restet, referamus. Darien angusto in sinū Vrabensem deuoluīt alueo: monoxylorum prouincialū uix patiens, & uicum quem habitandum elegerunt, pręterlabitur. Sed fluuium in angulo sinus, quem diximus a Vasho per nauigatū, reperere latitudinis esse stadiorum quatuor & uiginti (lesquam dicunt) profunditatis etiam immensę, cubitorū puta ducentorū amplius: per diuersa ostia in sinum cadere. Hunc, uti legimus lstrum in ponticum pelagus, & Nilum in ægyptium, defluere in Vrabensem sinum aiunt, antonomasice grandem fluuiū appellant: quem magnorū esse ac multorū crocodilorū nutritorem inquirunt: ueluti de Nilo didicimus, ego pręcipue qui Nilum aduerso secundoq; flumine nauigauī, Soldanū petens, et ab eo rediens. Quid propterea queam ex tot insigniū doctrina & autoritate uirorum scriptis de Nilo colligere, non intelligo: duos namq; Nilos, siue a lunę montibus siue solis, aut ē squallidis Aethiopum iugis undecunque fluere uelint, aiunt naturam dedisse telluri irrigandę: ad septentrionem in ægyptium sinum cadere unum: in oceanum meridionalem alterum. Quid hoc loco dicemus? De ægyptio nihil ambigimus. Meridionalem alium Portugallenses, qui per Nigritas & Melindos æquinoctialem circulum transmeant, in suis mirabilibus inuentis repperunt: & ē lunę montibus ipsimet deriuari arguunt: esseq; Nili alueum alterū, quia crocodilos generet: neque alibi pręterquam in Nili fluentis crocodilos gigni legerint. Senegam uocant fluuium Portugallenses. Nigritas is interluit septentrionali ripa fortunatus: meridionali arenosus horridus. Crocodilos passim emittit. Quid ergo referemus de hoc tertio, imò et penē dixerim quarto? Crocodilos namq; esse puto, quos armatos conchis testudineę duritie, duce Colono, Castellani reperere in flumine, quod dici Delagartos suprā memorauimus. Dicemus hos ē lunę montibus oriri: haudquaquam beatissime pater. Crocodilos ergo posse alias pręter niliacas aquas producere, iuniores nostri experimento didicere. Non enim hæc flumina ē lunę montibus scatent, neque possunt cum ægyptio Nilo aut Nigrito siue Melindo, quacunq; illi deriuentur, eandem originem habere: quippe qui ex proximis defluunt montibus, quos diximus a septentrionali oceano non magno discrimine mare aliud australe dirimere. In Darienis pręterea & aliorum fluminum palustribus locis relictis ex alluuię aquosis, phasiani, pauones, sed non picti, & multa uolucrum genera a nostris dissimilia, tam ad esum apta, quā ad demulcendum uarijs concentibus audientium aures, nutriuntur. Sed aucupij imperitia, Castellani nostri negligēter uolucres insectant.

C Psittacorum etiam sub eodem genere species in stagnantibus illis locis innumerae garriunt. Sunt et psittacis qui capones aequant magnitudine, sunt & qui ne passerulum quidem superent. De psittacorum uarietate in prima decade satis. In huius namque vastae terrae discursu Colonus ipse ad curiam & misit & tulit ex omni specie non paucos, quos omnibus uulgo licuit inspectare, ferunturque quotidie. Vnum restat, beatissime pater, dignissimum historia, quod mallem in Ciceronianas manus aut Liuianas incidisse, quam meas: tanti nanque miraculi est apud me, ut implicatius reperiam in eius descriptione ingenium meum, quam de gallinaceo feratur pulliculo stuppis inuoluto. Terrae illius latitudinem a septentrionali oceano ad australe pelagus sex tantum dierum esse diximus, incolarum testimonio. Magnitudo propterea fluuiorum & numerus hinc, illinc terrae angustia, me trahunt in ambiguum: qui fieri possit, ut intercapedine tam exigua dierum trium, a supremis eorum montium cacuminibus dimetiendo, tot tamque magna flumina diuertant in hoc septentrionale, non intelligo. Credere nanque licet ad australes incolas totidem defluere. Sunt haec Vrabensia flumina exigua, si plerisque alijs cõparentur. Aiunt se reperisse Coloni tempore Castellani, & pernauigasse post illum, flumen, cuius ostium in mare cadens passuum asseuerant esse paulominus centum mille in primis Partae littoribus, ut alias diximus: namque furibundo meatu in oceanum ex altis montibus decidere praedicant, ut retrocedere in mare etiam exaestuans, ui uentorum dico impulsus, suo imperu & amplitudine cogat: neque in magno eius spatio amari quicquam sensisse in aquis, sed potius aptas & suaves omnes inquit. Maragnonum appellant hunc fluuium incolae, adiacentes autem regiones Mariatambal, Camamorũ, & Paricorã. Praeter ea flumina quae supra nominaui, Darienem puta grande Dabaibã, Beraguense, Sancti Matthaei, Boij gatti, & Delagartos & Gairã, passim reperiunt alia multa qui peragrant ea littora. Deliberanti ergo mecum, unde sibi specus tanti capaces habeant hi montes, littoribus adeo uicini & angusti, sententia incolarum, & unde repleant ut humores tantos cogantur euomere, succurrunt uaria. Magnitudo primum montium: altissimos quippe esse inquit. Aiebat & idem primus repertor Colonus: imò & aliud ipse differebat, esse deliciarum paradisum in eorum montium culminibus, qui ex sinu Pario & Ore Draconis apparerent: sibi quoque statuto persuaserat. Vastae ergo montium moles, vastos inesse specus multi capaces, arguunt: sed unde repleantur pensandum est. Si dulcium aquarum omnium, ex sententia multorum, ita refluunt e mari flumina, maris ipsius ponderosa mole compulsa per terrae meatus, uti e meatibus ipsis scatentia uidemus ad mare cursum dirigere: minus hic mirandum est, quam alibi. Quia nullibi adhuc legimus duo maria huiusmodi terram ullam tam angusto limite, si uera ferunt incolae, circunserpere. Magnum quippe est a dextro latere oceanum, in quem sol uergit a sinistro, alium unde nascitur forte non cedentẽ, quia putant Indico mixtum, habere cubitantes. Tanta ergo mole grauata (si ualet sententia) tellus ista nimirum cogitur tot aquarum uoratus deglutire, deglutitos per patulos gurgites emittere. Sed si e mari sorbere humores terram negauerimus, fontesque gigni omnes ex aëris cõuersione in aquam intra montium cauernas stillantem, assentimur, uti plerique autumant, auctoritati magis eorum qui talibus innituntur rationibus caput flectemus, quam quod intellectus noster sit eius sententiae capax. Conuertimur in aquam absorptum, in cauernis montium aliquibus aërem, non quippe recusum: uidi nanque ego ipse in Hispania e pluribus antris guttatim imbres decidere perpetuos: & inde collectas aquas per collum latera riuos demittere, quibus plantata in cliuis uineta oliuetaque ac fruteta omnis generis rigabantur. Sed uno in loco praesertim, testes habeo illustrissimum Ludouicum Aragonium Cardinalem tuae Sanctitatis obseruantissimum, & Antistites duos Italos, episcopum unum Bouiensem Siluium Pandonũ nomine: archiepiscopum alterum,

Inaudita fluminis magnitudo

Philosophica de aquarum generatione rationes

cuius

A cuius neq; nomen proprium recolo, neq; titulum didici, Granatæ nanq; nuper è Maurorum potestate ereptæ agebamus; & nos omnes oblectandi animi gratia ad quosdam amœnos tumulos duxit, per quos suauis murmure riuus irrigâs defluebat. Interea loci dum illustrissimus noster Ludouicus salientes per arbuta riuo inhærentia, uolucres sagittis infectatur, ego & antistes uterque cliuum ascendere statuiimus, ut unde riuus oriretur, intelligeremus: eramus nanque cacumini montium illorum proximi. Succincti ergo riuus uestigia sequentes, antrum reperimus eiusmodi perpetuo imbre uberrimum: ex cuius aqua per frequētes guttas cadente in receptaculum in subiacentibus saxis manu cauatum riuus efficitur. Licet uulgò conspiceret & aliud rorans antrum in hoc celebri oppido Valadoletto, ubi nunc agimus, in oppidani egregij uiri iurisperiti, cognomine Licenciati de Villena, ab oppidi mœnibus minus stadio distante, uiridario. Fateor igitur ex antrorum roratu per conuersionem aëris, inter pendentium rupium cauernulas absorpti, posse fontes alicubi generari. Sed naturam arbitror de tanta illuuiæ aquarum hac industria tenui generanda minime fuisse sollicitam. Consonant ergo rationes duæ ingenio meo: frequentium pluuiarum casus: altera, ob perpetuum ibi uer uel autumnum: quia sunt ita propinqua æquinoctiali circulo terrarum illarum, ut uulgus non aperte dignoscat diei ac noctis discrimen toto anno: suntq; hæc duo tempora gignendis pluuijs aptiora, quam grauis hyems aut æstas feruida. Altera prioris effectiua est huiusmodi: si porosum esse mare, perq; poros eius, austris illos aperientibus, uapores quibus aquosæ nubes generentur, eleuari assentimur, terram hanc oportet crebrioribus pluuijs madefieri, quam terram aliam, si sit, uti aiunt, angusta, duosq; teneat immensa maria, quæ illam ita proxime sepiant, collateralia. Vt cumq; sit, beatissime pater, nequeo tot uiris eas terras frequentantibus non credere: cogorq; illa, licet plerumq; uideantur non uerisimilia, referre. Propterea per hæc argumenta fuit consilium discurrere, ne uiri doctrina celebres hinc, illinc quærendarum occasionum in aliena scripta studiosi, nos ita hebetes esse diiudicent, ut nulla ratione media fidem facile præstemus emergenti cuiq; narrationi. De impetu tamen illo dulcium aquarum, qui obiectus pelago facit ostium adeò ingens, uti supra diximus, aquas existimo cadentium multorum esse fluuiorum coactas, quæ lacum ingentem efficiant: non autem fluuium unum ut ipsi aiunt. Sed quia sint montes ardui, tantam esse puto uim declinantium aquarum, ut impulsu stagnantium ea fiat conflictatio, & ne salæ aquæ ingrediantur in sinum resistant. Surgent & forte alij, qui me tantopere fuisse admiratum mirabuntur, & subsannabunt dicentes: En quid pro miraculo hic recitat magna inesse flumina regionibus illis? Nonne Italia suum creat Eridanum, fluuiorum regem ab autoribus egregijs appellatum? Nonne & regiones aliarum sua ingentia producunt? uti de Tanai Gangeq; legimus, atq; Istri fluentis, quæ uincere mare ita produntur, ut dulces haustus in XL millia passuum liceat colligere. His satisfactum iri uelim hac ratione. Padus alpinos aggeres, Gallias & Germanias Panoniasq; secernentes ab Italia, sibi habet à tergo magna mole succosus, longoq; tractu Ticinum, & innumera alia bibens flumina, tendit in Adriaticum. Idem de ceteris. Flumina uero hæc plenioribus alueis è proximo, uti ex regulorum dictis nostri referunt, lapsa cadunt in oceanum. Sunt tamen qui amplissimam esse alibi, licet hic angusta sit, arbitrentur terram. Succurrit & alia causa, quam licet habeam pro inualida, scribere tamen eam statuo. Longitudo forsan terræ ab oriente protenta per immensum in occidentem, si angusta est, adiuuamento erit. Quia sicut legimus Alpheum ab Elide in Siculam Aretusam per meatus subtermarinos occultos scatere: ita & posse montes illos productas adeò cauernas habere, ut longissime distantibus terrarum cauernis respondeant: augeanturq; passim aquæ, uenientes aëris illa transmutatione, quam diximus. Capiant & qui sano peccatore aliena interpretantur, & qui subsannationibus inuigilant, rem uti malint.

C In hac re nescio quid ultra referam impræsentiarū, quando aliter rem esse reperimus, cādidē uerū profitebimur. Quandoquidē de terræ huius latitudine tot tantaq; differuimus: de longitudine formaq; ipsius iam tandē sermo resurgat.

PETRI MARTYRIS ANGLI

MEDIOLAN. OCEANÆ DECADIS

secundæ, Crediti continentis liber decimus.

ST in mare protenta terra illa, non secus ac Italia: licet non humano cruri hæc, ut illa similis. Sed pigmeolum giganti comparo. Est namq; pars ea quam à dicta cuspide orientali, quæ uergit ad Atlantē, Castellani percurrerunt (sine nōdum reperto ad occidentē) Italia longior octuplo amplius. Qua ratione fretus, octuplū hoc ausim promere, uult tua sanctitas intelligere. Ex quo parēre statui postulantibus, ut sanctitatis tuæ nomine ista redigerem in Latium sermonem, ego non Latius, curauit ne quid prodeat nō rite exploratū. Burgensem antistitē huius nauigationis cōfugium, de quo suprà lata mentio, adiui. Inclusi uno cubiculo, multos harum rerum indices habuimus ad manus: solidam uniuersi cum his inuentis spheram & membranas, quas nauæ chartas uocant nauigatorias, plures: quarum una à Portugalensibus depicta erat, in qua manum dicitur imposuisse Americus Vesputius Florentinus, uir in hac arte peritus: qui ad antarcticum & ipse, auspicijs & stipendio Portugalensium, ultra lineam æquinoctialem plures gradus ad nauigauit. In hoc indice latiore esse primam huius terræ frontem reperimus, quā **D** reguli Vrabenses nostris persuaferint de suis montibus. Alteri Colonus uiuens cum ea perlustraret loca dedit initiū: cui & frater eius Bartholomæus Colonus Hispaniolæ Adelantatus iudiciū suum addidit: peragrauit namq; & ipse ea littora. Præterea castellanorum omnium quotquot sibi sentire, quid sit metiri terras et littora persuadent, suam quisq; nauigatoriā depinxit membranā. Ex omnibus cōmendatiores seruant, quos Ioannes ille de la Cossa Fogedē comes, quem à Caramairensibus apud Carthaginis portum peremptum diximus, ædiderat: & gubernator alius nauium, nomine Andreas Morales, cum ob maiorem earū rerum experientiam (familiāres enim notosq; habebant ambo tractus illos, nō minus iam ac suæ domus cubicula) tum etiā quia cosmographiæ naualis peritiores haberentur quā ceteri. Omnibus igitur indicibus allatis, in quorum singulis iacebat linea, quæ hispano more nō millia passuum, sed lequas designabat: circinos afferri iubemus, & hoc ordine cœpimus littora metiri. A cuspide siue fronte illa, quam diximus Portugalensium includi lineā, per eas insularum quas uocant de Cabouerde parallelos deducta, sed lequas centū ulterius ad occidentem, quā & ipsi ultro citroq; iam explorarūt, reperimus ad Maragnoni fluminis ostium lequas trecentum. Inde ad Os usq; Draconis lequas septingentas, in nōnullis paulō minus, neq; enim penitus conueniunt. Volunt lequam Hispani millia passuum quatuor continere mari præsertim, terra uero tria. Ex Ore Draconis ad Cuchibacoæ protentā in mare cuspidem, qua superata in læuam sinus efficitur, lequas tercentum dimensi sumus in uno, in alijs circiter. Ex Cuchibacoæ illo promontorio cuspidali ad Caramairiensem regionē, ubi portus est Carthaginis, circiter centum septuaginta. Ex Caramairia ad insulam Fortem quinquaginta. Inde ad Vrabæ fauces, intra quas uicus est sanctæ Mariæ Antiquæ, ubi sedes posita est, quinque tantum & triginta. Ex Vrabensi Dariene ad Beraguensem fluuiū, ubi fixurus erat pedem Nicuesa, nisi aliter apud superos statutum reperisset, centū triginta interesse dimensi sumus. Ex Beragua ad eum fluuiū, quem diximus sancti Matthæi appellatum à Colono, in quo Nicuesa carauela

A carauela amissa pererrauit omnium hominum calamitosissimus, lequas in indicibus centum quadraginta tantū reperimus: multo tamen plures in hoc tractu à sancto Matthæo, multi è redeuntibus mihi retulerūt: in quo & locant diuersa flumina, puta Aburema cum præiacete insula nomine Scutum Cateba, cuius regulus Facies combusta est appellatus: aliud Zobraba, Vrida post illud, Durabaq; auriferum: & portus etiā egregios, inter quos Cerabaroum & Hiebram incolarū appellatione. Si rite dinumeraueris, beatissime pater, lequas inuenies in hoc calculo quinq; & uiginti post quingentas à mille: quæ amplectuntur miliaria septingenta supra quinq; millia à cuspide ad sancti Matthæi, quem perditorum uocant sinū. Sed non sinit opus. Astur Ouetensis auito genere quidam, nomine Ioannes Dias de Solis, qui se Nebrissæ, quæ doctos ædit uiros, natum inquit, ab eo fluuio ad occidentem tendens lequas & ipse percurrit nō paucas. Sed littus illud medium ad septentrionem curuatur. Propterea nō examissim locatum inter dimensa: putamus tamen colligere diametro lequas tercetum circiter. Quanta ergo, beatissime pater, sit terræ illius quæ tuo throno subiicienda est, longitudo, ex dictis colligito: de latitudine fortè aliter aliquando sentiemus. De polarium nunc graduū uarietate pauca referamus. Terra hæc licet ab oriente protenta sit in occidentem, reorta tamen est, & ad meridiem sua cuspide tantum incuruatur, ut polum arcticū amittat, æquinoctialemq; superet lineam ad antarcticum septem gradus. Sed Portugallensium est eius cuspidis iurisditio, uti iam diximus. Cuspide relicta, Pariam uersus, arcticus reuiscitur polus: & quo magis ad occidentem regio uergit, eo magis polus eleuatur. Habēt ergo Castellani uariam graduū eleuationem, donec ad Darienem statutam earū terrarum sedem primariam ueniatur. Beraguēsis nanq; derelicta est, ubi eleuatum gradus octo reperiunt polum. Sed inde tantum terra incuruatur ad septentrionem, ut quasi Herculei freti gradus æquet, si præcipue terras dimeriamur quasdā ad latus Hispaniolæ septentrionale ab iisdem repertas. Inter quas ad lequas ab Hispaniola quinq; ac x x supra tercentum unā esse insulam fabulantur, qui eam explorarunt ad intima, nomine Boiuca, aliās Agnaneo, fonte perenni adeo nobilem, ut eius fontis aqua epota senes reiuuenescant. Nec arbitretur beatitudo tua hoc dictum iocose aut leuiter: ita serio rem hanc per curiam uniuersam ausi sunt spargere, ut populus omnis, & ex ijs quos uirtus aut fortuna secernit à populo, non pauci rem esse ueram arbitrentur. Ego uero si quid sentiam interrogaueris: naturæ rerum genitrici non me tantum tribuere respondebo, sibiq; seruasse deum hanc prærogatiuam pro non minus propria, quàm scrutari corda hominum, aut priuationi dare accessum ad habitū, existimo: Nisi Colchia fortè fabula de renouato Esone, Erythreæ Sibyllæ fuisse folia crediderimus. Hæc de longitudine latitudineq; ac mōtibus abruptis, & eorum specubus aquosis, deq; uarijs terræ illius gradibus: & quidem satis. Sed minime prætereūda puto quæ miseris inter generales calamitates acciderunt. Horrebant puero mihi uiscera, cruciabarq; præ miseratione de Achemenide Vergiliano inter Cyclopū littora ab Vlyssē relicto, quod baccis lapidosisq; cornis ab Vlyssis transitu ad Aeneæ aduentum dies non multos fuisse depastum Vergilius recenseret. Baccas lapidosaq; corna pro delicatis epulis infelices habuissent Hispani, qui Nicuesam secuti Beraguam habitandam elegerāt. Quid de asini capite magno empto opus est magnifacere rem? Quid de huiusmodi multis, quæ obsessos pati oportet? Postquam Nicuesa cōsiliū cepit de Beragua deferenda ob terræ squallorem & sterilitatem, Portum Bellum, & dehinc promontoriū Marmoris appellati littora tentauit, an ibi fortunatius quiret insidere. Oppressit socios eius egestas tanta, ut neq; à scabiosis canibus, quos uenatus, & tutelæ causa secum habebant (in certaminibus nanque cum nudis incolis canum opera plurimum utebantur) neque aliquando à peremptis incolis abstinerunt. Non enim ibi fru-

*Fames militum
incōparabilis.*

C *ſtificantes arbores, aut uolucres, quas Darienem alere diximus, procreari, ac proinde terram minime frequētem habitatoribus, reperiēbant. Conuenerunt ē ſocijs quidam de cane macerrimo emendo, qui iam ferē & ipſe deficiebat ob eſuriem; multos præbent canis domino aurī peſos, id eſt, aureos caſtellanos: canem excoriant comedendum; ſcabioſam canis pellem capitis oſſibus appenſis inter dumeta proxima proiecerūt: poſtridie pedes quidam ē ſocijs in abiectam pellem incidit uermibus iam refertam ac ſemiſcētētem, domum aſportauit. Excuffis uermibus pellem in ollam coquēdam coniecit, coctā edit. Ad coctæ pellis ius multi cum ſuis paropſidibus, ſingulos caſtellanos aureos pro ſingulis iuris paropſidibus offerentes, accurrebant. Buſones alius duos reperit, coctos ægrotus quidam à buſonum domino emit comedendos: proq̃ illis duas fertur lineas auro intexto ſubuculas, quæ ualorē æquabant caſtellanorū ſex, præbuiſſe. In campeſtri uia quadam mortuum reperiēt pleriq̃ incolam à ſocijs interfectum, & iam putridum: dimembrarūt ſecretò: ſiue aſſis ſiue elixis carnibus illis tanquam pauonis eſca famem tunc pepulerūt. Saburra, inquiunt, cōtentum paluſtri per aliquot dies ē ſocijs alium, qui noctu à ſociorum cuneo ſecedens piſcatum inter paluſtres uluas diuerſerat, donec ſerpm iam ſemimortuus uiam ad ſocios reperit. Hæc & huiuſmodi multa perpeſſi infelices Beraguēſes, ex numero militum ſeptingentorum ſeptuaginta ampliùs, ad uix quadragenarium reducti, Darienſes & ipſi effecti ſunt: ab incolis perempti pauci, fame cæteri conſumpti animas euomuere anhelantes: aperiendo uiam ad nouas terras poſteris pacandas ſuo ſanguine. Ad cōuiuia ergo poſthac nuptialia cæteri, ſi quæ hi paſſi ſunt penſitauerimus, per tuta nouaq̃ itinera, ad tutas nouasq̃ terras, in quibus & habitatores & ſata iam reperiēnt, proficiſcentur. Quò autē Petrus Arias ductor cum regia claſſe ſit appulſus, ad hanc uſq̃ horam nō intelligimus. Quæ ſucceſſerint, ſi hoc ſanctitati tuæ gratum fore cognouero, uigilātius explorabo. Ex catholici regis curia, pridie nonas Decembris, Anno à Chriſti natali, M D XIIII.*

PETRI MARTYRIS

ANGLI MEDIOLAN. PROTONOT. APOST.

regijq̃ conſiliarij, ad Leonem decimū pontificem maximum, de orbe nouo tertiæ decadis liber primus.

LA V S E R A M orbi nouo portas, beatissime pater, ſatisq̃ me per illius oras uagatum arbitrabar, quādo nouæ literæ allatæ, patefacere illas iterum, & repositū ſumere calamum coēgerunt. A Vaſcho Nunnez, quem eiectis Nicueſa duce & Ancifo prætore ex Dariene, principatum ſibi, manu promptorum audacia fretum, uſurpaſſe memorauimus: à ſocijs etiā pleriq̃ literas habemus, ſuo militari ſtilo compaſſas, quibus didicimus eum ſuper aſſe montes illos oceanum nobis notū ab altero aſtrali æquore adhuc latente dirimētes. Eſt eiſ epistoſa Capreenſi de Seiano grandior. Sed ea tantū ab illa cæterisq̃ excerptiſimus, quæ memoratu eſſe digna duximus. Catholici regis animum ſibi Vaſchus non modo iratum reconciliauit, uerum etiā gratioſum effecit. Donatus eſt à rege Vaſchus, donati & pleriq̃ alij præſtantibus & honoratis priuilegijs pro talibus auſis. Attentas nobis aures tua ſanctitas præbeat: & quæ illis paſſim in re tāta euenerint, ſerena fronte & gaudenti pectore ſuſcipiat: quandoquidem non centurias ſolum & legiones, ſed innumeras hominum, natio hæc Hiſpana per uarios labores & multa uitæ diſcrimina, tuo ſacro throno ſubdendas, domat myriades. Vaſchus Nunnez (ſiue impatiēs ocij, quia nescit ſtare loco fortis animus, ſiue ne rem tantam ſurriperet

A surriperet alter ueritus: putāt nanq; multi Vafchum de Petri Ariæ præfectura intellexiffe: siue utraq; motum cauſa, & quod iratum regem ex anteaſtis ſentiret) aggredi prouinciam ipſe cum paucis conſtituit, quam à Comogri reguli filio etiam mille armatis fore difficilem audiuerat. Accitis ergo Dariennensibus ueteribus aliquot, & pluribus ex ijs qui ab Hiſpaniola recentes uenerant, uberioris auri copię fama compulſi, cētum nonaginta armatorum manum comparauit. In calēdis Septembris anni ſuperioris M D XIII, facturus iter mari dumliceret, ex Dariene cum uno bergantino, & monoxylis, id eſt uniligneis, prouincialibus decem cymbis, diſceſſit. Caretæ littoralis reguli Coibenſis amici terram primū capit: relictis ibi nauigijs, ut cœptis deus faueat ſupplex petit: & unā capit iter terra mōtes uerſus. In Ponchæ reguli ditionem primum incidit. Poncha, uti aliās ipſo adeunte fecerat, aufugit. Per nuncios ducibus Coibenſibus Caretanis Ponchæ tutelam ab omni hoſtium iniuria, & amicitiam fide præbita multaq; beneficia pollicetur. Promiſſis ergo & blanditijs tam noſtrorum quā Careranorum emollitus Poncha uenit ad noſtros: libēs gaudensq; Poncha fœdus ſuſcepit. Ne ultra uereatur Vafchus Ponchæ ſuadet. Dant dexteras, & ſeſe inuicem complectuntur, mutuiſq; ſe muneribus afficiunt. Auro Poncha, ſed modo dico, centum puta & decem aureis ponderibus, quæ ſingula caſtellanū æquant nummū: fuerat nanq; ſpoliatus anno ſuperiore, uti ſuprà retulimus. Vafchus ut dono donum penſaret, Pōcham rebus noſtris uitreis, ſcilicet calculorum ſeritis ad colli & brachiorum geſtamen, ſpeculiſq; ac tintinnabulis orichalceis, & huiuſcemodi mercibus inſtitorijs, donauit. Haſ indigenæ magnificiunt, quia id ubiq; præcioſæ rei loco habetur quod eſt peregrinum. Securibus etiā ferreis ad arbores ſcindendas paucis Poncham ditauit: nil nanq; maioris faciunt, quod ferro & metallis omnibus careant, auro excepto: & ſecare ligni genus ullū, ad conſtruendas domos præcipue canoaſq; cauandas, ſine ferreis inſtrumentis difficileſſimum ſit: fluuialibus quippe lapidibus quibuſdā præacutis lignariā omnem exercent fabriſcinam. Poncha igitur deuincto, ut à tergo tuta relinquat omnia Vafchus, ad montana ducit agmen, datis à Poncha ducibus & calonibus, qui uiarum anguſtias ſternendo præeant: per ſaltus nanq; inuios & ferarū latebras atq; anfractus montium penetrandum erat. Pauca quippe raraq; ſunt inter eos commercia: quia paucis nudi homines, & pecuniæ expertes, indigent: & ſi qua exercēt, è proximo agunt, auri ad ornatum & ſupellectilium ad utilitatem permutatione. Propterea haudquaquam trita ſunt inter eos ex minime frequentibus concurſationibus itinera. Notas, tamen occultas, obſeruant ſemitas eorum exploratores, quarum ductu ſe per inſidias & nocturna latrocinia inſeſtant alterne trucidantes ac in ſeruitutem ſe uicibus redigentes. Ponchenſium igitur & carpentariorum noſtrorum opera & montes ſuperauit horridos, & per obuia ingentia flumina plura ſtruſtis pontibus, aut ſublicium trabium congerie connexa, duxit incolumem cateruam. Hic eorum multa prætereo, quæ tum ex rerum penuria, tum ex immenſo labore paſſi ſunt, ne ſim minuta recēſendo moleſtus. Sed quæ cum regulis ex itinere acta ſunt, prætermittenda minime duco. Priuſquam alta montium cacumina pertingeret, regionem ingreſſus nomine Quaréquam, regulum eodem nomine nuncupatū obuium habuit, armatum eorum more, arcubus puta & ſagittis, machaniſq; id eſt enſibus ampliſ, ligneis, oblongis, utraq; manu agitantis, & ſudibus præuſtis, miſſilibus etiam, quæ certiffima iaculantur. Iſ ſuperbe noſtros & hoſtiliter excepit, cum ingenti ditionariorum multitudine tranſitum prohibiturus: quō irent, quidq; peterent interrogans: retrocedant uultu toruo per internuncios commonefacit, ni uelint ad unum trucidari. Hæc dicēs prodit in apertum uestitus ipſe ac palatini, cæteri nudi: & noſtros impetit retrocedere recuſantes. Breuib; actum eſt, ſclopetarum ſclopos: quibus auditis, noſtros ſecū habere fulmina & tonitrua arbitrati ſunt,

Poncha reguli

Quaréquam

C & scorpionum sagittas nō diu sustinuerunt. Terga igitur uertunt fugiētes. Veluti per macella lanij bouinas arietinasq; secant in frusta carnes, ita huic nates, illi femur, alteri humeros uno ictu nostri scindebant: ueluti animalia bruta, perierunt ex eis unā cum regulo sexcenti homines. Huius reguli domū reperit Valschus nefanda infectā uenere. Fœmineo amictu reguli fratrem, pluresq; alios comptos, & uicinorum testimonio pathicos, offendit. Iussit à canibus circiter quadraginta lacerari. Canum opera nostri utuntur in prælijs contra nudas eas gentes: ad quas rabidi insiliunt, haud fecus ac in feros apros aut fugaces ceruos: nec minus fidos Hispani suos reperiunt in periculis subeundis, q̃ Colophonij uel Castabalenses, qui ad bella gerenda canum cohortes instituebant, ita quod primam aciem in prælio canes seruant, nec unquam detrectarent pugnam. Audita nostrorum in obscœnum id genus hominum seueritate, tanquam ad Herculem populi confluebant: quoscunq; morbidos ea peste sentirent trahentes, ut è medio tollerentur, expuendo in illos inclamitabant: in palatinos quippe, in populum haudquaquam contagio fluxerat. In cœlum oculos manusq; tendentes, deum insinuabant esse tanto sceleri iratum: inde mitti fulgura, tonitruaq; crebris nancq; fulguribus uexantur, & aquarum frequētes alluuiēs, quæ fata omnia raptent, famemq; & morbos inde prouenire, conquerebantur: licet nil aliud pro deo colāt præterquam Solem. Hunc præstare, hunc tollere solum existimant. Dociles tamen sunt: ad nostros ritus facile trahentur, si doctores eos adierint. Nil tetricum, nil prolatu durum in eorum lingua esse, qui latinis possint literis, ut de Hispaniolis aliquando diximus, eorum uniuersa uocabula scribi & proferri, cognouerunt. Bellicosa gens est hæc, & quæ finitimis molesta fuit hæc. Sed prouincia non auro aut agrorum ubertate fortunatur: montana est ac sterilis, & ob squallorem mōtium algens. Propterea uestiuntur ibi qui uestes assequuntur palatini: cætera turba naturæ beneficio contenta uiuit. Mancipia ibi nigra repperunt, ex regione distante à Quarēqua dierum spacio tantū duorum, quæ solos gignit Nigritas, & eos feroces atque admodum truces. Ex Aethiopia putāt traiecisse quondā latrocinij causa Nigritas, inq; illis montibus naufragatos fixisse pedem. Cum his nigris odia exercēt intestina Quarēquani, & sese seruitio addicunt uicissim aut trucidant. In Quarēqua relictis pluribus è socijs, qui nondum assueti laboribus, & esurie tantæ, deciderāt in ualetudines, duces capit è Quarēquanis, ad uertices mōtium tendens. Ex Ponchæ regia sex breuium dierum spaciū ad alterius æquoris prospectū iacet mediū: id nequiuit minore quā quinq; & uiginti, uarijs implicitus casibus & summa rerū egestate, perficere. Septimo tandē calend. Octobris monstrata per Quarēquanos celsa culmina, è quibus optatum mare aliud despici poterat, protentis oculis intuetur. Sistere agmen iubet: præit ipse solus, & uerticem primus occupat. In terram prouolutus, & genibus flexis manibusq; in cœlum erectis austrum salutat: & gratias immensas scribit se deo cœlitibusq; omnibus persoluisse, qui tantæ rei palmam sibi homini non magno ingenio pollenti, nō perito, non optimati, asseruauerint. Sacris orationibus suo militari more peractis, cōmilitiones dextra innuens uocat, desideratum pelagus ostendit. Repetitò poplitibus deflexis orat superos, atq; in primis deiparam uirginem, ut fauste feliciterq; cœptis faueant: & lustrare quas sub pedibus uideant terras, liceat: itidem & socij omnes sublati præ lætitia uocibus faciunt: Hannibale Italiam & alpina promontoria militibus ostendente ferocior. Ingentes opes socij pollicetur: Ecce desideratum pelagus, ecce ô tot laborum socij cōmilitiones, de quo nobis tot tantaq; Comagri filius, & indigenæ reliqui prædicarūt. His dictis, in possessionis signum, pro aris saxorum congerit tumulos. A dextra læuaq; ne posteritas arguat eos mendacj, declinans è uertice montium, inscribebat passim arboribus, scisso cortice, Castellæ regis nomen: & faxeas erigebat ubique strues, donec ad reguli australis

Canum usus
in prælio.

Chiapes

A stralis regiam uentum est, qui Chiapes dicebatur. Arma capit Chiapes, proflit cum ingenti multitudine minitabundus, prohibitus non modo transitum, sed & accessum. Instruunt acies nostri, licet numero pauci: ruunt in aduersos. Delopetris primum & molossorum, quos Alanos uulgus uocat, cohorte Chiapem salutant. Audito montium reboatu ex emissis globulis, & puluere uiso flammam euomente fumo, sulphureoq; odore naribus percepto (ad hostes namq; uentus flabat) seipsos profligant: perterriti fulgura in se prouinci arbitantes sternebantur. Ita solo iacentes, aut uersos in fugam, nostri adoriuntur: agmine tamen composito & seruatis ordinibus primum, dehinc soluti assequuntur multos, trucidant paucos, capiunt plures. Statuerant namq; amice agere, pacatoq; terras explorare illas. Chiapæ igitur occupato atrio, soluit è captis in fuga plerosq; qui Chiapem quærent, & hortentur, ueniat: ex reditu pacem, beneficentiam, & amorem polliceantur. Si detrectauerit, sibi suisq; imminere exitium & regni excidium, enuncient. Quò apertius ista Chiapæ patefiant, ex Quarequanis, qui nostris uia duces erant, comites dat Chiapæis quosdam. Ita & per Quarequanos, qui à se & suo regulo cōiecturas Chiapæ præposuerunt: & per suos Chiapes persuasus, data fidei se credit. E latebris prodiens redit ad nostros.

• Datis acceptisq; utrinque dexteris amicitiam ineunt, & fœderibus se inuicem astringunt: muneribus etiam mutuis se deuinciunt. Quadringentos auri cælati pesos (diximus ducatum id pondus ferè triente superare) Vascho Chiapes donat. Ut de merito Vachus bene mereatur, rebus nostris Chiapem munit. Ita contenti utrique, dies aliquot unà commorati sunt, donec relictī à tergō in Quarèqua socij aduentarent. Quibus actis, gratis munusculis donatos dimittit Quarequanos: & Chiapæis ipsoq; Chiapæ ducibus, quarto à montium uerticibus die ad litus optatum læti procurrunt. Testibus & scribis regijs astantibus mare illud uniuersum & adiacentes mari terras omnes imperio addicunt

B Castellano. Apud Chiapem sociorum partem reliquit, quo liberius explorare quiret uniuersa. Nouem capit è Chiapæis monoxylis, quæ ipsi Culchas uocant: & Chiape duce fluuium traicit ingentem cum uiris octoginta è suis, ad alterius reguli ditionem, nomine Coquèram. Is resistere primo ac reijcere nostros armis certauit, isdem auspicijs quibus & cæteri. Cogitata perfecit Coquèra. Vincitur & ipse fugaturq;. Chiapæorum Coquèra suasu regressus est: hi nanque functi oratorio munere pro Vacho, quàm inuicti nostri sint, quàm mites in supplices, quàm truces & seueri in renitentes, enunciant Coquèræ. Ex nostrorum amicitia, sui reguli & aliorum exemplo, tutelam, patrocinium, & animi tranquillitatem pollicentur. Ex iniuria & detrectatu, excidium & interniciem minantur. Latus ergo talibus nuncijs redijt Coquèra: sexcentum quinquaginta cælati auri pesos donat nostris. Contrà Vachus donis dona pensat nostratibus: uti apud Poncham diximus. Coquèra pacato, redeunt ad Chiapæ regiam. Inde commilitonibus reuisis, ubi paulum quieuit, explorare uicinum statuit sinum ingentem: quem ab ultimo ipsius in terram receptu ad patrias ab æquore faucium porrecturas sexaginta milliarium spacio constare aiunt. Sinui sancto Michaëli nomen indidit, quem aiunt habitatis insulis & squallidis rupibus esse frequentem. E naualibus ergo Chiapæ nouem capiteasdem culchas, quibus fluuium tranauerat, & cum socijs incolumibus octoginta conscendit, Chiape dissuadente roganteq; ne ullo pacto sinum tentare illo anni tempore uelit. Esse tribus anni mensibus adeò procellosum significat, ut nullo modo sit ibi mare tractabile. Ante ipsius oculos uoratas fuisse culchas plures à rabidis uorticibus prædicat. Vachus tamen impatiens ocj, fore sibi fautores deum & superos omnes in tali negotio prædicat, rem esse quæ deum tangat, in qua Christiana religio uires protedet, & hauriendi sunt thesauri, quibus neruis bella geriqueant in hostes fidei. Pulpitarij gerit uicem oratoris, & socijs persuasus classiculam

Coquèram

- C** Chiapæam conscendit. Chiapes uero ne de ipsius fide Valschus dubitaret, quacumq; proficiscatur se præfio futurum comitem enunciat; assensurum nullo pacto inquit, ut se relicto, Valschus è sua regia pedem moueat. Vbi primum à litore culchas in altum detruserunt, tanta illos undarum conficiatio adorta est, ut quâ se uerterent, aut ubi consisterent, consilium deesset. Versi alterne in facies quisq; socios pauidos & perterritos inspectabat; sed præcipue Chiapem & suos, importuni maris illius peritos, res macerabat, qui multa huiusmodi pericula summersionesq; uiderât in uicinis: elapsi tamen culchis alligatis in proximam se recipiunt insulam. Ibi pernoctando fluxus inclusit, & fere totam cooperuit. Aiunt id australe pelagus æstuans adeo tumescere, ut multa in eo tunc lateant magnæ rupes, quæ demum refluyente uidentur emergere. Contrâ, septentrionale qui inhabitant omnes, uno ore uix cubito prodire à litore asseuerant. Faterentur & iidem qui Hispaniolam & reliquas incolunt conterminas insulas. Desiccato igitur à reflexu litore ad culchas stupidi redeunt: obrutas omnes & arena repletas repperunt, ex illis quassatas nonnullas, & hiscentes rimis, licet uniligneas, acruptis rudètib; semideperditas. Cingulis & arborum corticibus & tenacibus quibusdam marinis herbis laceratas refarciunt, herbisq; stipant ad necessitatem. Regrediuntur ergo naufragis similes & fame penè cõsumpti, quia nil penitus eis ad uescendum tempestas reliquerat. Horrendos audiri mugitus æquoris toto anno quando fluit aut refluit inter eas insulas indigenæ prædicant: sed præcipue tribus illis mensibus à Chiape nominatis: quos Octobrem, Nouembrem & Decembrem esse ex illius sermone collegerunt: præsentem namq; lunam & subsequentes duas insinuauit: eratq; is mensis October. Refectus paululum uno inutili regulo prætermisso, ad aliud è sinus illius lateribus tendit, cuius regulum Tumaccum à regionis nomine appellât. Is armatus prodit, ut ceteri. Contrahitur & cum Tumacco, uti cum alijs. Vincitur fugaturq;, trucidantur obstantes: reliquis ignotum est: intenditur nanque pacandis nationibus & amicè tractandis. Vulneratus euasit Tumaccus. Per nuncios Chiapæos Tumacco suadetur ut redeat, nil uereatur. Neq; pollicitis neq; minis mouetur. Mortem illi & suo generi exterminii locorumq; sui regni excidium experuicacia, disserrunt. Filium tandè uenire iussit. Hunc Valschus uestitum & munusculis donatum remisit, ut genitorem accersat, & illum de nostrorum natura & fortitudine commonefaciat, hortatur. Hac benignitate in filium motus Tumaccus, in diem tertium ab adductu filij uenit. Nil tunc attulit, sed missis familiaribus, sexcentum quatuordecim auri pesos, & ducentos quadraginta egregios uniones, è minutis autem copiam maiorem, afferri iussit. Uniones nostri admirabantur, licet non rite candidos, quia è conchis illos minime eruunt, nisi prius assis, quo facilius sese ipsæ aperiant, & caro inclusa sapidiùs coquatur: sunt namque edulia regum & obsonia carnes eorum, quas maioris pendunt quàm margaritas ipsas. Hæc Arbolantius quidam Hispanus Cantaber è Valschi commilitonibus unus, ab eo missus ad regem cum unionibus & conchylibus, retulit. Credere oportet rerum participibus. Tumaccus ergo tanti facere uniones nostros inspectans: familiaribus quibusdam suis qui aderant, ut piscationi se accingant, imperat: dicto parent. Quarto ab inde die regrediuntur: libras octiunciales unionum afferunt duodecim. Pars utraque gaudens sese mutuis stringit amplexibus: quod nostros gratis muneribus donauerit, quodq; admissus in amicitiam fuerit Tumaccus, se felicem esse arbitratur. Nostri hoc tanto grandium opum argumento se beatos fore, saliuam deglutiendo, interloquuntur. Rerum omnium Chiapes regulus & testis & comes erat. Latabatur & ipse, quod suo ductu & nostris satisfactum iri uiderat: & uicino regulo, fortè non amico sed potentiore, ostenderet quales sibi uiros haberet amicos. Id suæ domus autoritati conducere non dubitans: grauib; nanque inter se odijs hi nudi reguli, ambitione sola

Conchylia unionum, edulia regum.

A eos exagitante, fatigantur. Valschus iactat apud Tumaccum se mira de illius terræ opibus secreta didicisse, quæ ad præsens uelle se reticere, inquit: ad aurem locutum illi Tumaccum insinuat. Ab utroque tamen regulo esse in eo sinu cæteris grandiore insulam, aiunt, potente uno rege contentam: & qui sedati maris temporibus ad ipsos tranet magna culcharum classe, in prædamque raptet obuia cuncta. Ea insula distat ab hoc littore millia passuum circiter uiginti: apparentque illius promontoria ex continentis elatis collibus. In ea insula conchylia gigni feruntur umbellam æquantia magnitudine: à quibus uniones, cōchylum corda, eruuntur, faba & interdum olea grandiores: & quos Cleopatra optare potuisset. Licet adeo proxime ad littus insula se applicet, extra sinus fauces tamen eius initium in amplum æquor porrigitur. His intellectis, Valschus isthac exhilaratur narratione lucratina: & quo propensiores sibi regulos redderet, & arctiore uinculo deuinceret, ferocia in tyrannum uerba detorquet, iurgijs & contumelijs iniurium regulum lacerat. Nulla mora interiecta, traiecturum se ad eum debellandum, prostrandum, trucidandumque iureiurando intonat: & una culchas parari iubet, quibus dictis facta compenset. At reguli Chiapes ac Tumaccus amice illum horrantur & commonefaciunt, ut prouinciam in pacatius differat tempus: nulli esse nauigio ea tempestate (erant enim iam Nouembris nonæ) mare illud peruium: procellosissimum & tempestuosum atque inhospitale penitus esse repetebant. Vera dicere regulos constabat. Horrendo quippe fremitu inter sinuales eas frequentes insulas, rugitus ex conflictationibus crebris exaudiebantur: & e montibus, relictis alueis, flumina saxa secum & magnas arbores trahentia, inaudito strepitu defluebant eo tempore: uentorumque uis atrox furiebat non sine domorum iactura. Austri erant & Euronoti tractuum illorum, ea tempestate tonitruis & fulguribus associati, perpetui hospites. Sereno tempore noctu frigore urgebantur, die uero molestus illis erat ardor solis. Neque id mirum, cum essent æquinoctio proximi: licet ipsi nullam de polo mentionem faciant. In tali nanque regione luna cæteri que frigentes planetæ noctur die uero sol & factionis eius errantia sydera uim suam exercent. Licet aliter uetustas senserit: quæ ob solis perpendicularum, desertum relinquebat æquinoctialem circulum: præter paucos autores, quorum sententiam experimento Portugallenses probant haud dubie. Quotannis quippe ad antarcticos hyperboreorum ferè antipodes tranant, & commercia cum eis contrahunt. Antipodes dixi, quamuis me non prætereant, non defuisse uiros alioqui ingenio singulari & summa doctrina pollentes, cœlitibusque ex his admixtos nonnullos, qui antipodes negent. Non est cuiquam uni datum omnia scire. Affecuti sunt Portugallenses alterius poli gradum quintum & quinquagesimum amplius: ubi punctum circumeuntes quasdam nubeculas licet intueri, ueluti in lactea uia sparfos fulgores per uniuersum cœli globum intra eius spatij latitudinem. Notabilem stellam huic nostræ similem, quam uulgus polum esse arbitratur, & tramontanam Italum, Hispanum nortem appellat: nullam aiunt illi polo uicinam, quæ non cadat in oceanum. Ex axe medio libræ, solè cadente nobis, illis ascendit: & uer, quando nobis autumnum: æstatem, quando hyemem ad illos importat. De alienis ab instituto nostro iam satis, nostros repetamus.

OCEANEAE DECADIS TERTIAE,
LIBRI PRIMI FINIS.

h

PETRI MARTYRIS ANGLI

C

MEDIOLANEN. OCEANEA DECADIS

tertiæ, liber secundus.

*Fames escarū
optimum con-
dimentum.*

HI APAE ac Tumacci regulatorū consilio differre trāsītum ad insulam placuit in uernum aut æstiuum tempus: quo se futurū nostris comitem Chiapes obtulit. Interea retiā regulos habere, & piscaria concharum margaritas gignentium littora, pro prædijs, intellexit Vascus: quas tanquam ē uiuarijs eripiunt regulatorum egregij urinatores, ad id exercitium à teneris educati: sed quieto tranquilloq; mari littus æstu deferente, quo facilius ad earū stationes submergi queant. Et quo maiores conchæ sunt, eo profundius inhabitant: minores uero uti filia propiores aquæ margini: minimæ autē uti neptes supercilio uiciniore degunt. Ad ima cōchylia staturas uiriles tres, quatuor interdum, descēdunt. Ad filias aut neptes dimidio femore tenus, & breuius aliquando, subnatant: quarum etiā post sedatum à feris tempestatibus æquor, multitudinē in arena ab undis diuulsam proiectamq; in littus reperiūt. Quæ in arena legūtur, minutis pollent baccis. Conchyliorum eorum caro esui est, uti nostrarū ostrearum, accommodata: sed laudabilioris esse saporis illa ostrea ferunt. Fames fortē omnium escarum optimum condimentum id fateri nostros monet. An concharum sint corda margaritæ, uti placet Aristoteli, an foetus interaneorum, uti Plinio, & ipsorū sint partus: hæreant ne perpetuò scopulis, an gregatim, senioribus ducatum agentibus, pelago uagentur: singulos procreent, an plures uniones singulæ testæ, semel an iterato: lima radantur fixæ, an facile diuellantur, & maturæ prodeant sua sponte: molles intra testam, an duræ sint margaritæ: adhuc nostris est incompertum. Certam propediem spero me rationem consecuturum, quandoquidem præ manibus rem nostri habeant. Vbi appulsum Petrum Ariam ducem nostrorum sensero, ab eo per literas petam, ut ista diligenti uestiget indagine, mihiq; ad unguem cuncta significet. Scio daturum operam, est namq; mihi amicus. Absonum quippe uidetur, ut de re tāta mussitemus, quæ promiscue uiros ac fœminas, antiquitatem ac nostra tempora trahit, traxitq; præcipites in immoderatum sui desiderium. Cleopatrarum posthac & Afoporū hiatus satiare poterit margaritis Hispania. Neque ultra feracibus Stoidi aut Taprobanæ uel oceano Indico Erythreo uel mari assurgetur aut inuidebitur. Ad institutum redeamus. Tentare per suos natores Vascus Chiapæ margaritale prædium statuit. Huic ut morem gereret Chiapes, licet aduerso procellosoq; tempore, triginta iubet ē suis urinatoribus illi arti assueris properare ad uiuaria. Comites ē suis mittit Vascus sex tantū, qui rem inspectent ē littore, nec se periculo tempestatis credant. Vnā proficiscuntur. Distabat ab Chiapæ regia piscariū ad littus milliaria fortē decem. Fundum tentare ob maris iram minime sunt ausi. E conchis superciliaribus, & ē reiectis ui procellarum ad littus, sex attulerūt sarcinas breui dierum numero. Harum carnibus more helluonum depasti sunt. Baccæ uero lente aut exiguo cicere nihilo grandiores, sed nitore candido, quia ē crudis euulsæ. Ne mendacij de concharum magnitudine arguātur, ad regem unā cum margaritis, egregiæ missæ sunt pleræq; testæ carnibus exesis. Putamus nullibi terrarum reperiri posse grandiores. Conchylia igitur hæc, aurumq; ubique domorum repertum, naturam habere in illis tractibus reconditas arguunt immensas opes: quia hæc in digitulo pigmeolo tantum. De gigantea manu (Vrabæ nanque sola est tractata uicinia) quid erit, quando uniuersas eius adeo uastæ telluris oras penetraliaq; illius secretiora explorauerint? Contentus & talibus inuentis gaudens Vascus, regredi ad Darienem ad socios, ubi & aurifodinas habent à uico milliaria fortē decem,

A cem, sed diuerſa conſtituit uia. Dat Chiapæ ueniam ne ultra ſequatur: ſeruet ſe incolumē ſuadet. Mutuis ſe amplexibus, ſerē obortis Chiapæ lachrymis, aſtringuunt, dexterasq; ſecedentes dant inuicem: uale tudinarios relinquit, cum incolumibus carpit ducibus Chiapæ nautis iter. Traducit agmen per fluuium ingentem minime uadofum, ad reguli ditionem nomine Teaocham. Audiſto noſtrorum aduentu, quia mores eorum iam ueſtigauerat, ſummopere delectatus eſt regulus. Prodit obuīam libens: noſtros honorate ſuſcipit ac ſalutat amice: inq; amoris argumentum auri affabre laborati Vaſcho libras offert octunciales uiginti: præſtantes quoque uniones ducentos, licet male nitidos, quia læſos igne. Datis ergo utrinque dextris, Teaochæ munere bene penſato, Chiapæ dat commeatum, id rogante regulo Teaocha, ne ſuo & ipſe deſiderio obſequendi noſtris defraudetur. Teaocha igitur noſtris ex ipſius regia diſcedētibz non modo dat uīæ comites, ſed & obſequiaria mancīpia, quæ iumentorum uicem gerant ad comportandum humeris uīaticum: quod eundum eſſet per deſerta ſyluarum & ſteriles ac ſqualidos montes, ſeris tigribus & leonibus reſertos: datq; mancīpijs in ducatum regulus chariorem ē filijs. Salitis piſcibus & pane patrio ex iucca & maizio conſecto, mancīpia onerat: filioq; imperat ne a noſtris unquam recedat, aut reuertatur, donec Vaſcho libeat. Ad regulum, his ducentibus, tendit Vaſchus, nomine Pacram, tyrānum atrocem, ſinitimorum regulorum hoſtem inſenſum, potentio rem cæteris. Siue conſcientia ſclerum territus, ſiue quod imparem ſe fore intelligeret, aufugit. Magnos æſtus ſe fuiſſe paſſum Nouembri menſe letalemq; ſitim ſcribit, quia ſit ea pars mōtium aquis male fortunata. Periiſſent, niſi oſtenſum ab incolis in abdito ſyluarum ſecellu fonticulum agiles duo iuuenes ē noſtris, aquatū cum cucurbitis & uasis aqualibus quæ Teochenſes geſtabant, propere adiiſſent. Ex incolis auſus eſt nullus ē turba ſecedere, quod nudos obuīæ ſeræ imperāt. In illis præſertim iugis, & fontis illius uicinia, ē domibus, inquit, ſe aliquando noctu raptari, niſi diligenter ſoliciteq; uectibus & ſeris clauſis domorum oſtijs ſibi cauerint. Operæ precium erit particularem caſum, priuſquam ultra progrediamur, recensere. A tigride aiunt inſeſtatum fuiſſe anno ſuperiore Darienem, iactura nō minore quā ab apro quondam rabido Calydoniam, aut a leone fero Nemeam. Integro nanq; ſemeſtri noctem aiunt exactam fuiſſe nullā indemnem, quin uel iuuēcam aut equam, canem aut porcum, intra uici ipſius uias interfecerit. Armenta gregesq; iam aſſequuntur: imō & minime tutō, reſerūt, domo exiſſe quenquam eo tempore: quando præcipue catulos alebat, tunc nanque adoriebatur & homines, fame urgente catulorum, ſi homines prius occurrebant quā brutum animal. Neceſſitate cogente tandem ars inuenta eſt, qua tanti ſanguinis pœnas lueret: exploratis quippe anguſtijs ſemitarum quibus ē cauernarum latebris, ad prædam noctu prodire ſolebat, iter ſciſſum eſt. Excauatam ſcrobem cratibus & egeſta terra, parte ſuperuacua diſperſa, ſtrauerunt. Veniens incautus, mas quidem erat, tigris decidit in foueā, & ſudibus acutis in ſcrobis fundo fixis inhæſit. Rancatu ſuo uniuerſam obtundebat uiciniam, & montes illo ſtridore reboabant. Saxis ingētibz ē foſſæ ſuper cilijs in eum ſudibus infixum deiectis peremptus eſt. In mille aſſulas & mille fruſtula, fixa dextra, directas haſtas & ab alto iaculatas dirumpebat. Semianimis & exanguis formidine replebat intuentes: quid ſolutus & incolumis feciſſet: Ioannes quidam Ledefma Hiſpalenſis Vaſchi amicus & laborum ſocius, de tigride illo ſe comediſſe faſſus eſt. Bouina carne nihilo deterioreſſe mihi retulit. Vnde tigridem eſſe dicant interrogati, quin unquam tigridem uiderunt: reſpondent, a maculis, a feritate, a dexteritate, a ſignisq; alijs ab autoribus datis tigrim arbitrari. Cum & pardos & pantheras maculatos ex ipſis plerique ſe uidiſſe prædicent. Tigridi mare perempto, montes uerſus ueſtigia illius ſecuti antrum coniugale ipſius domicilium adeunt:

*De fera
tigride.*

C duos, absente genitrice, catulos uberibus adhuc matris indigos auferunt. Murato consilio, quo grandiusculos effectos in Hispaniam post hæc mitterent, ferreis catenis diligenter in colla compositis, ad maternum antrum paruulos reportant lactandos. Post paucos inde dies regressi ad speluncam, catenis nil suo loco mutatis, uacuum reperere speluncam. Putant à matre in frustra præ rabie dilaceratos, ablatosque ne quisquam eis frueretur. Asseuerant nanque solui è catenis nullo pacto potuisse uiuos. Pellis perempti tigridis ad Hispaniolam, siccis herbis & culmo facta, missa est ad Admirantum & primores, à quibus hæ nouæ terræ leges & auxilia expectant. Et qui à tigride incommoda passi sunt, & qui pellem eius tractarunt, hæc mihi disseuerunt. Quæ dant accipimus. Ad Pacram à quo sumus digressi, redeundum est. Desertos Pacræ boios, id est domos, ingressus Vachus, Pacram nititur attrahere. Per legatos eadem Pacræ significat, quæ cæteris significata memorauimus. Diu Pacra renuit, Detrectati minæ superadduntur. Venit tandem tribus regulis comitatus. Deformem adeo sordidumque scribit Vachus ac foedum esse Pacram, ut turpius quisquam se uidisse unquam fateatur. Humanam tantum illi formam tribuisse naturam, inquit: de cætero brutum animal agreste, monstruosum. Mores, inquit, habitudini ac lineamentis pares. Quatuor uicinorum regulorum uir raptis filiabus, abutebatur libidine detestanda. De obscænis Pacræ moribus, deque iniurijs alteriusmodi multa per finitimos regulos coram Vacho, uti coram iudice prætorio uel Hercule ultore, iactata sunt: ut de Pacra supplicium sumeretur, efflagitabant. Belluam immanem cum regulis ipsis tribus Pacræ dicto parantibus, ipsidemque morbis laborantibus, in bellatorum canum fauces coniecit, illorumque lacerata cadauera cremari iussit. De canibus cum quibus prælia ineunt, mira referuntur. Ad indigenas armatos haud secus irruunt præcipientes, ac in fugaces ceruos aut feros apros, si digito monstrentur. Accidit interdum non ensibus, aut sagittis uel telis alijs opus fuisse ad profligandos hostes obuios: data quippe tessera canibus solutis præeuntibus agmen, toruo molossorum aspectu atque insueto latratu perterriti hæsitantes, pugnas ordinesque stupidi prodigioso inuento deserunt. Aliter tamen accidit quando cum Caramairensibus & Caribibus manus conferuntur: ferociiores nanque bellique gerendis aptiores sunt. In ruentes canes citius fulgure icto uenenatas destinant sagittas, & multos perimunt. Horum uero montium incolæ non sagittis bella gerunt: maccanis tantum, id est ensibus ligneis, latis, oblongis, & missilibus, hastisque præuistis, agunt in hostes. A uiuente Pacra ubinam aurum familiares eius colligerent, nullis unquam blanditijs aut minis uel tormētis potuit extorqueri. Unde autem illud haberet interrogatus (ex eius quippe gazophilacio libras auri triginta fuerant assecuti) respondit: mortuos esse familiares, qui parentum suorum tempore aurum è montibus illis colligerent: nil fuisse sibi curæ ex quo excessit à pubertate de auro quaritando. Diuelli ab hoc proposito instituto nunquam potuit. Ex hac in Pacram seueritate, finitimorum sibi regulorum animos conciliauit Vachus. Hinc exortum est, ut uocatos ad se ualentinarios, quos à tergo relictos diximus, regulus qui medius erat itinere recto, nomine Bononiama, transeuntes benigne susceperit, & libras auri puri cælati uiginti dederit, esuique apta præbuit affluenter: neque deferere nostros uoluit unquam, donec ex sua regia in Pacram illos traduxit, Vachoque omnes tanquam fidele depositum ipsemet dextra tenens quencumque tradiderit, inquit: Ecce comilitones tuos uir fortissime, ecce quales mea regia suscepit ueniētes, tales tibi dedo: uellem incolumiores, sed tibi sociisque tuis rependet ille qui tonitrua mittit & fulgura in homines nefarios: & iuccam nobis ac maizium ex bonitate sua præstat per temporum clementiam. Hæc inquit in cælum tendens oculos, solem insinuabat. Tu nostros hostes uiolentos & superbos perimendo, nobis, domibusque nostris animi tranquillitatem affers. Tu monstra domas: te sociosque tuos præstantes uirtute uiros ex alto missos

A missos arbitramur: quo sub uestrae maccanae tutela nobis liceat impavidis agere uitam. Datori bonorum ex hac tanta nobis aduecta felicitate gratias agemus perpetuas. Hac & huiusmodi alia concionatū fuisse Bononiamam regulum, interpretes aiebant. Cui Valschus de comitatu & beneficentia erga nostros gratias retulit pares: multis quippe gratissimis apud ipsos donis ornauit Bononiamam. Multa scribit ab hoc regulo Valschus se didicisse de illarum partium opulentia: quae se uelle impraesentiarum praeterire ait, ad euentumque illa citat. Quid sibi uelit haec hyperbole implicita, non intelligo. Magna polliceri uidetur, neque ab eius promisso alienum fore iudicandum est, quin ingentes opes inde sperari queant: quandoquidem nullam incolarum domum adierunt in qua thoraces aut pectoralia aurea, uel colli aut lacertorum aurea monilia non reppererint. E nostrorum ego domibus facio coniecturam. Si quis ferri cupiditate stimulatus, sese manu forti conferret in Italiam aut in Hispaniam, quid nam ferri reperiret in domibus: ibi ferream sartaginem, ex ferro cacabum alibi, & tripodes igni appositos ac uerum copiam ad coquinae necessitatem. Nullibi ex ferro usui non aptum quicquam inueniet, magnamque ferri copiam assequeretur. Ferrum inesse regionibus ex inuentis coniectabitur. Indigenas illos nihilo maioris facere rude aurum senserunt, quam nostri rude ferrum aestimant. Hac ego, beatissime pater, ex Valschi Nunnez & comilitonum eius literis & uisua uoce de rebus illis habeo: tempus autem occulta quaeque detegens, ea clarius patefaciet. Nil egregium in aurifodinis quaeritandis potuerunt hi perficere: quoniam est centum nonaginta uiris, quos ex Dariene Valschu eduxisse memorauimus, septuaginta solum, aut quando altius, octoginta usus est opera in rebus gerendis: ceteris a tergo semper in regulorum domibus relictis. Sed eos praecipue in uarios aut morbos incidisse, qui recenter ex Hispaniola fuerant aduecti. Hi quippe tantam nequiuertunt calamitatem tolerare, ut prouinciali pane solum, & herbis agrestibus sine sale, satius cum fluuiali potu, atque illo interdum salubri deficiente, contenti, alerent stomachos melioribus escis assuetos. Priores autem Dariennenses malis omnibus perferendis, & esuriei ultimae suos indurauerant. Vnde longiorem acrioremque quadragesimam, quam tua sanctitas ex maiorum instituto iubeat obseruari, se egisse facete iactitat. Quadriennium namque se perpetuum consumpsisse, inquit, terrae frugibus aut arboreis fructibus raro saturos ipsum & socios: piscibus rarius usos, rarissime carnibus: & eousque deuentum lamentatur, ut scabiosos canes & coenofas bufones, achuiusmodi alia pro delicatis epulis & lautis obsonijs, quando illa assequebantur, edere fuerint coacti. De his latius in superioribus exarauimus. Priores autem appello Dariennenses eos qui Nicuesa & Fogeda ducibus terram primum captarunt habitandam, e quibus pauci superstites erant. Hac iam missa faciamus, & Valschus per celsa iterum cacumina montium uictor reducat.

PETRI MARTYRIS ANGLI

MEDIOLAN. OCEANAE DECADIS

tertia, liber tertius.

IN PACRAE regia triginta dies, incolarum animos concilians, & sociorum egestati consulens, exegit. Inde, Teaochen sibus ducibus, ripam fluminis Comogriprehendit, a quo & regio & regulus sibi nomen adepti sunt. Torpentia reperit ea montium latera, horridaque adeo ut praeter herbas aut radices agrestes, brutorum escas, uel arborum fructus, nil esui aptum inuenerit. Duo reguli contubernales affines terram infelicem incolebant, Et hominum & soli male fortunatam faciem fugiens

C prope, fame stimulatē, discedit. Cotochum ait alterum ē pauperibus regulis, Ciurizam alterum appellari. Ambos trahit uiae duces, Teaochēsisibus dato com meatu. Per horrentes syluas & inuios montium anfractus, perq; loca palustria postmodum & cœnoscas lamas quæ impositis cedunt pedibus, & uiatorem plerunq; absorbent incautū, socijs penē fame cadentibus, dies percurrit tres; perq; loca benignitatis naturæ ad humanum usum expertia: quā raro aperta iūnera reperiēbat, quia raro inter se commercia contrahunt indigenæ: bellicis tantum incursionibus se inuicem trucidant, aut raptant in seruitutem: de cætero contenti quicq; suis limitibus. Ad alterius tandem reguli ditionem appulsi, qui Buchebuēa dicitur, uacua omnia & silentia reperiunt: ad syluas profugerāt & regulus & ditionarij omnes. Missis legatis qui eum adducerent, non modo non iniuriā minantur, uerumetiam patrociniū pollicentur. Respondit Buchebuēa, non iniuriæ metu aufugisse: uerum præ pudore atq; animi tristitia secessisse: quod nostros honorifice, uti merebātur, suscipere nequiret: quia nil eis poterat ad uictum impartiri. In obseruatiā tamen & amicitiaē signum, uasa pleraq; aurea ad nostros, petita uenia de reliquis, libens misit. Visus est miser insinuasse, ab finitimo se hoste aliquo fuisse spoliātū, ac superbe crudeliterq; tractātū. Inde igitur hiantes fame ac macilentiores discedūt quā eō uenerant. Inter eundem ex transuerso nudi quidam incolæ sese offerūt ē cliuo innuentes. Sistere agmen iubet Vachus: expectantur. Quid uelint interrogantur per interpretes quos secum habebat Vachus. Ita sunt affati: Regulus noster Chiorisus uos salutat. Viros uos esse fortes & iniuriantum domitores, malorumq; debellatores intellexit: propterea uos tantū fama notos colit & obseruat. Nil maluisset quā uos intra regiae suæ tecta conuiuias habere: beatum se talibus hospitibus fore inquit. Sed quandoquidem fors illi est aduersata, restetq; deuius à tergo, in amoris argumentum hæc auri frustula uobis dono dat. Patenas ē puro auro triginta cum urbano subrisu Vacho porrigunt. Maiora se præbituros si aliquando ad eos ierint pollicentur. Vocat Hispanum uulgus patenas quas collo gestant bullas: & quibus in sacris cooperiūtur calices admissi altaribus. Propterea patellas mensales intelligat an bullas, nō percipio. Puto patellas escales, quia ponderis erant librarum quatuordecim octuncialium. Præterea finitimum se habere hostem regulum, & opulentum auro, à quo infestentur quotannis, retulerunt. Quasi inferre uolentes, & uos dites efficiet eius reguli excidium, & nos amicos à quotidiana liberabitis molestia. Id facile fore per interpretes enunciant, nostris auxiliantibus, se ducatum agentibus. Bona spe præbita, nuncios Vachus remisit alacres: uerum ex pensato suo munere beatos, præbitis quibusdam ferreis securibus, quas maioris faciunt quā grandes auri cumulos. Auro nanque parum indigent, pecuniæ expertes moriferæ: securibus uero ille se Crasso ditior fieri fatetur, qui unam assequatur. Ad mille usus hominum accommodatas esse secures, nudi homines ferunt. Aurum uero ad inanes quosdam appetitus quaritari, quibus carere haudquaquam est incommodum: neque enim ad eos nostra gula descendit, quæ abacos onerare multiplicibus prægnantes toreumatibus illos, uti nostra tempora, cogat. Non mensis, non mappis, non mantilibus utuntur: nisi fortē reguli paucis uasculis aureis mensas ornent: ceteri sumpto dextra pane patrio, & sinistra piscis assi frustulo aut fructu aliquo, famem propellunt: carnes raro adipiscuntur. Si uero tergendī sint aliquo uncti edulio digiti, pedum plantam aut femoris cutem uel genitalem interdum crumenam sibi habent pro linea mappa. Idem de insularibus Hispaniolæ fertur. Crebrò tamen se fluminibus immergunt, & se totos lauant. Auro igitur onusti nostri progrediuntur, sed afflictissimi, & spiritum uix trahentes præinedia. Pocchorrosæ reguli ditionem offendunt. Maizio pane, qui est uti paniceus Insuber, ibi triginta dierum intercapedine exhaustos repleuerunt uentres.

Aufugit

A Aufugit Pocchorrofa: blanditijs & promissis pellectus redijt. Mutuis se muneribus afficiunt: solitis Vafchus Pocchorrofam, atq; ijsdem recipienti gratissimis: Pocchotrofa Vafchū auri cōflati libris quindecim, & mancipijs paucis. Volens inde discedere, iter sibi fore per unius reguli ditionem, nomine Tubanama, relatū est. Is est quem à Comogri filio potentē esse, atq; uniuerſæ uiciniae formidolosum, aliās intellexerāt: apud quem ē Comogri familiaribus pleriq; mācipium egerant, bello capti. Tubanamæ potentiam, uti nunc cōstitit, à seipsis dimēsi fuerant: quando illa recēsebant, q̃ culices ad elephantē illi sint reguli: si sub strenuo & felici duce militātibus nostris comparētur, ignaui. Neq; transmontanum esse Tubanamam, uti arbitrabantur: neq; auro adeo fultū, uti Comogreus iuuenis prædicauerat, ē proximo cognouerūt. De prostrando tamen cogitatur. Hostis erat Tubanamæ Pocchorrofa: propterea illi placuit Vafchi de hoste suo delēdo consiliū. In Pocchorrofa ualetudinarios relinquit: sexaginta quos habebat incolumes & animo pollentes ad se uocat: quid factū sit opus illis aperit. Tubanamā regulum iactanter superbeq; sapius fuisse ipsi & socijs omnibus minitatum: & necessariō per eius ditionē eundum fore, prænunciat. Imparatum cēset esse impetendum. Assentiūtur consilio comites: ut rem aggrediatur suadent & hortantur, secuturos se offerūt. Duorum iter dierū uno peragendum esse statuunt, ne cogēdi armatos Tubanamæ copia præbeatur. Vti cogitatū est ita euenit. Prima noctis uigilia cum Pocchorrosensibus unā Tubanamæ regiā adoriuntur. Palan-tem & imparatumprehendūt: uiros apud se duos obsequiarios habebat: fœminas autem per uim & iniuriā à diuersis regulis raptatas octoginta: ditionarijs omnibus & eius dicto parentibus regunculis per pagos circumuicinos dispositis: quia sedato ociabatur animo, nil suspicans. Semotis nanq; nō contiguīs habitant domibus, ob furentes uentos: crebris nanque nimboris typhonibus fatigantur ob repentinos motus aëris ex effectibus syderum in æqualitate diei &

B noctis: quia sunt, uti aliās diximus, æquinoctio proximi. Domus autem sunt ligneæ, contextæ circumseptæq; paleis, aut culmo paniceo patrio, uel herbis prouincialibus tenacibus. Tubanamæ attrio domus altera tantum inhærebat non minor primaria: centum & uiginti passuum utriusq; domus longitudinem, latitudinem uero passuum esse quinquaginta, dimensi sunt. Hæ domus ad habendos militum delectus, si quando bella mouebat Tubanama, paratæ erant. Capitur Tubanama, capitur & Sardanapalicus eius comitatus uniuerſus. Insultabāt in uinctū Pocchorrosenses, conterminiq; omnes reguli. Audita Tubanamæ fortuna psallebāt: nihilo nanq; minus infensum suis finitimis Tubanamam fuisse intellexerūt, q̃ fuisse Pacram in diuerticulo ad austrum diximus. Vincto Vafchus dissimulanter minabatur, re autē nil mali Tubanamæ cupiebat. Debitas hic pœnas tyranne lues, aiebat: te, si huc se conferrent, capillis raptatos Christianos omnes in uicinum flumen obruturū sæpe apud tuos iactitasti. In idem flumen raptabere miser & obrueris: & unā iubet hominem attolli, dato tamen socijs ueniae signo. Ita deterritus infelix Tubanama, serio ista imperari meditatus, ueniam prostratus ad Vafchi genua petit: se nihil horū dixisse unquam iureiurādo asserit. Regulos fortē suos ebrios ista protulisse: regulosq; intemperantes appellans arguebat procacitatis. Vina quidem illorum licet non ex uuis (ut iam significauimus in nostri agelli primitijs ad tuā sanctitatem) ebrietati tamen apta sunt. Finitimos etiam in se fuisse ista commentos lamentabatur, & ob inuidiam in se conflam, quod potētior esset, talia cōfinxisse. Auri se copiam ingentem allaturum promittit, modo ignoscatur. Dexteram affigens pectori, ait se amasse timuisseq; semper nostros: quod machanas, id est enses nostrorum audiuerit suis machanis esse acutiores, scindereq; acrius quicquid fiat obuuium intellexisset. In Vafchum dirigens oculos, ait: Quis contra ensem istum tuum, nisi mentis inops, dextram erigere audebit? quo findere potes & soles peruicacem

C hominem à uertice uno ictu ad umbilicum: Ne tibi quisquam persuadeat fortissime uiuentium, ex ore meo prodixisse quicquam eiusmodi. Hæc & multa differuit nodū mortis iam deglutiens Tubanama, quando ad ipsius lachrymosa postulata se flexisse animum Vascus dissimulat. Placido uultu illū alloquitur, & data uenia solui iubet. Afferuntur interea ex duobus atrijs libræ triginta puri auri octunciales in fœminea conflati monilia. In diem uero tertium alia portantur à regulis eius missæ libræ sexaginta in temeritatis mulctam. Sed unde id aurum assequatur Tubanama interrogatus, negauit è proximo effodi aurū illud. Fuisse ad suos maiores importatum à flumine Comogro in austrum deriuante, insinuabat. Pocchorrosenses uero ceteriq; illius hostes mētītum fuisse aiebat, ditescereq; auro regnum illius affirmabant. Contrā Tubanama nullā in ditione sua se noscere aurifodinam, perseverāter aiebat: collectos tamen aliquando minutos quosdam alicubi grumulos aureos: sed de his colligendis se minime fuisse unquam sollicitum: quia id fieri sine longo magnoq; labore nequeat. Dum hæc ita tractarentur, ad Vascum ueniūt in Pocchorrosa postergati, appulsiq; sunt octauo calend. Ianuarij, calce anni M D XIII. perq; mancipia à regulis australibus habita fossoria tulerunt instrumenta, auro apta deligendo. Natalem domini diem ab omni opere immunem exegerunt. Altero autem ab eo, quo beati Stephani protomartyris solenne agimus, in clium parum à regia Tubanamæ distantem, quia terræ colorem dicit se cognouisse auro gignendo testem, fossore quosdam ducit. Scrobe ad sesquipalmum effossā, grumulos lente non grandiores aureos se reperisse, cribrata leuiter terra scribit: & tominum, ut eius utar uocabulo, qui trapezitarum appellatione, duodecim grana cōtinet, coram notario ac testibus collegisse, quò rei fides præstetur. Vnde arguit finitimorum dictis quadrare telluris illius opulentiam: licet id minime potuerit à Tubanamā extorquere. Putāt Tubanamam nihili fecisse exiguā adeò eam portiunculam: alij pertinaci aiunt stomacho Tubanamam negasse fortunari auro suam tellurem, ne aliquando ad eam auri cupiditas nostros trahat usurpandam. Sed uates fuit bonus regulus. Eam quippe ac Pocchorrosensem destinarunt ad habitandum eligendas, deq; nouis oppidis in utraq; condendis, modo regi placeat, est consiliū: tum ut sint, ueluti meritoria tabernæ, transitis ad austrū receptaculū: tum quia sit utraq; tellus quibuscunq; frugibus alendis & arboribus suscipiendis aptissima. Inde iam discedere statuens, tentat obiter alibi terram, colorem calculosq; monstrantem gignendo auro consonos. Paulò ultra cutem effossā breui scrobe, pefum, quod castellani aurei pondus esse diximus in primitijs primis ad beatitudinem tuam: non tamen uno grano se reperisse perhibet. His rerum argumētis lætus, Tumanamæ spem felicitis successus pollicetur, modò neminem infestet ex his quos ipse amicos in conterminis linqueret. De auri copia colligenda suadet. Sunt qui ferant abduxisse Tubanamæ fœminas omnes, spoliatumq; ne inolescere queat, reliquisse. Filium illi sua sponte præbuit alendum Tumanama, quò uersans inter nostros linguam & mores nostrorum perdiscat, & religione imbuatur, ut aliquando sit eius institutio utilis genitori ad fauorem conciliandum. Urgebatur acri febre Vascus eo tempore ex immenso labore uigilijsq; & inedia, propterea inde discedens mancipiorum humeris pensilem portari se iubet. Feruntur & inde pensiles in amachis, id est gossampinis lodicibus, grauibus confecti agritudinibus. Quibus autem uires aliqua suppetebāt, neq; incolumes, tamen cruribus hebetibus, dextris incolarū sub alas prehensi subleuabantur. Ad Comogri tandem reguli amici relicti, de quo suprā lata mentio facta est ditionē appulsus, mortuū esse reperit senem, filiumq; ipsius, quem aliās à prudentia laudauimus, genitoris loco suffectum intellexit, Carolumq; uocari baptizatū didicit. Est huius Comogri regia in radicibus cliui bene culti sita: planiciem habet à meridie lequarum duodecim latam, uberem, hanc Zauranam uocant

A uocant incolæ. Planitie superata, montes occurrunt altissimi, quos diximus dirimere duo illa maria. A cliuis mitibus fluuius scatet Comogrus, qui planitiem illam interluens, montes petit arduos, perq̃ illorum ualles reliqua flumina suo alueo sorbendo, uiam reperit ad australe pelagus. Distat à Dariene lequas circiter septuaginta occidentē uersus. Nostris igitur aduentatibus psallens alacerq̃ prodit obuiā Carolus regulus: edulijs potubusq̃ suauius nostros recreat: hospitio suscipit honorifice. Mutuis sese muneribus afficiunt. Laborati auri libras octingentes uiginti porrigit Vafcho regulus. Vafchus nō minus grata repensat: securas puta, fabrilisq̃ instrumenta quædam, ad carpentariā artem facientia. Sagulo etiam atq̃ interiore texta linea, pro temporis angustia, Comogrū ornauit. His donis se inter uicinos heroem effectum existimauit Carolus. Comogrum & reliquos omnes cōmonefactos reliquit, ne unquam ab obseruatia & fide erga Castellæ reges discedant, si uiuere uitam tranquillā exoptant. Vtq̃ studiosius post hac aurum magno illi Tibæ, id est regi, offerendum cōgerant, hortatus est. Hac uia paraturos sibi suisq̃ posteris ab omni hostium insolentia patrocinium, & nostratum rerum copiam affluentem, enunciat. His ita confectis, iter suum profectus ad Ponchæ regiā: ubi quatuor ē Dariene uenisse iuuenes reperit ipsum admonituros, appulsa esse nauigia bene fulta com meatibus ex Hispaniola. Eō nanq̃ se rediturū, quacunq̃ ab austro regredi fas foret, fuerat pollicitus. Quare sumptis uiginti ē cōmilitonibus incolumioribus, longis itineribus ad Darienem ipse proficiscitur: cæteris ut se pedetentim sequatur postergatis. Quartodecimo kal. febr. anni 1514. scribit se deuectū ad socios. Data uero literarū ipsius est: Ex Dariene, quarto nonarū Martij: prius nō licuisse, nulla prius discedente nauī, inquit. Scribit se illinc duo misisse nauigia, quibus postergati aduehantur. Et h̃sdē literis multa se inijisse certamina iactat, nunquā uero fuisse percussum, aut ē cōmilitonibus amisisse ullum pugnando. Nulla est propterea magnæ ipsius epistolæ pagina, quæ gratiarū actionibus referta non sit, quod à tantis totq̃ discriminibus & laboribus euaserit. Nullus est eius actus, nulla peregrinatio sine celitibus inuocatis, deipara uirgine præeunte semper. E uiolento igitur Golia in Heliseū, ex Anteo in Herculem portentorū domitorem, transformatus hic noster Vafchus Balboa fuisse uidetur. Mutatus ergo ex temerario in obsequentem, honoribus & beneficētia dignus est habitus: & in catholici regis gratiā receptus, diplomate regio præfectus militum eius regionis est creatus. Hęc & literæ Dariennensium & uiuæ uenientiu uoces retulerunt. Quid autem ego, beatissime pater, ē propinquo de hisce rebus sentiam, fortē cupies intelligere. Mea est hæc opinio simplex: & militaris scribendi referendiq̃ Vafchi & sociorum series, res ita accidisse testari uidetur. Non per effossos ergo cuniculos ad infernos manes, nō per miliaria multa, non per intolerandos labores, & uaria uitæ discrimina, scindendo montes, descendet Hispanus quæsitum opes in uiscera terræ: sed ex ipsius cute, uix ē solo supercilio scrobibus effossis, uel ex fluuiorū ripis estate siccatis, leuiter abluta tellure, aurum, modò perstent inhabitando terram, colligetur: faciliq̃ indagine margaritæ reperient. Tanti muneris expers fuit, uti Cosmetre omnes assentiuntur, ueneranda uetustas: quoniā ad has gentes itum est nunquā hætenus structis ordinibus: ipsæ uero nullo indigæ uel paruo, minime hospites uelint: imò, uti late ostendimus, adeuntes feroci cōgressu excipiunt, nec se nisi bello superatos tractari patiuntur: si præcipue in edaces humanarū carniū nouos antropophagos, q̃s diximus Caribes, aliās Canibales appellari, inciderint: quoniam hi sagaces hominū uenatores, nulli alteri exercitio intenti, agunt etatē, præterquam uel agrorum cultui suo more, uel rei bellicæ ad homocupium. Hi ergo uenientes nostros, ueluti apros aut ceruos in eorum uenabula uel retia casuros expectant, & secum taciti spe præde labia lambunt. Si profligauerint epulantur lautissime: si autem se impares fore arbitrantur, fuga salutē cōsulant, & elabunt.

Cuento celerius. Si apud aquas res agitur, demersi gurgitibus tam uiri quam foeminae haud segnius adnatant, ac si perpetuò in aquis degerent, & sub aquis uictum quererent. Non mirum ergo si tractus hi uastissimi sunt pro ignotis relictii. Per hæc inuenta igitur Christiana religio, cuius tu apicem tenes, in immensum brachia protendet. Multas hominum, uti in initio diximus, myriadas, tanquam nouum pulliculorum fetum sub alis, tua sanctitas fouebit accersitas. Beragua namque à Colono primò reperta, sinistris mox aurbus à Diego Nicuesa tractata, nunc desertata repetetur: ac reliquæ illius telluris amplæ regiones omnes, ex efferis & agrestibus ad cultum politicum & ueram religionem paulatim reducentur.

PETRI MARTYRIS ANGLI

MEDIOLAN. OCEANAE DECADIS

tertiæ, liber quartus.

Ic sistere, pater beatissime, statueram: sed igniculus quidam tortor animi producere parum per sermonem hortatur. Beraguam, dixi, primo repertam à Colono. Defraudare uirum, & admittere scelus mihi uideretur inexcusable, si labores toleratos, si curas eius perpeffas, si denique discrimina quæ subiuit ea nauigatione, silentio præterirẽ. Is à salute nostra 1502 sexto Idus Maij cum classicula nauium quatuor, cuparum in singulas quinquaginta & sexaginta, cumque hominibus centum septuaginta, soluit à Gadibus: & felici cursu Canarias prehendit in diem quintum. Inde appulsus est ad insulam Dominicam, quæ Caribium est patria, die sextodecimo: captauit à Dominica Hispaniolam die quinto. Sexto igitur & uigesimo die, uentis lapsuque oceani ab oriente in occidentem fluentis adiuuantibus, ab Hispania nauigauit ad Hispaniolam: qui cursus mille ac ducentarum lequarum à nautis esse perhibetur. In Hispaniola, siue libens siue monente prorege, parum moratur. Occidentem rectà secutus, Cuba Iamaicaque insulis à septentrione in dextram relictis, in insulam se incidisse meridionaliore Iamaica scribit, nomine incolarum Guanassa, uiuentem uniuersam, uberemque supra quam credibile cuiquam sit. Eius insule littora percurrens, duobus occurrit prouincialibus monoxylis, de quibus satis late diximus in superioribus. Restibus iugata mancipia nuda trahebant, uti aduersis fluminibus solet fieri. Monoxylis primarius insularis uehebatur, cum uxore ac liberis nudis omnibus. Nostros, qui descenderant in terram, superbe mancipia innuebant, ex heri mandato, ut cederent uenientibus: minabantur recusantibus. Tanta est eorum simplicitas, ut nec ueriti sint neque admirati nostrorum uel nauigia uel potentiam aut multitudinem. Putabant nostros, ea quæ ipsi reuerentia colebant herum, assurrecturos. Ab alienis terris mercatorem esse redeuntem intellexerunt. Nundinas exercent: nundinarias merces ille ferebat, aurichalcea tintinnabula, nouacula, cultellosque ac secures à lapide flauo, diaphono, lucido, genere quodam ligni tenaci manubriatos: utensilia etiam, coquinariaque uasa & fictilia, arte mira à ligno partim, partim ex eodem marmore laborata: sed lodices præcipue supellectiliaque gossampina uarijs intexta coloribus, uehebat. Dominum & uniuersam eius familiam, remque omnem prehenderunt. Solui tamen mox præfectus illos iussit, & rerum partem maiorem restitui, quo beneuolos redderet, imperauit. De natura terræ ulterioris ad occidentem didicit: rectà carpit iter ad occidentem. Ad miliaria decem, paulò amplius tellurem reperit uastam, nomine incolarum Quiriquetanam: ipse uero Ciambam nuncupauit. Rem diuinam in littore iussit celebrari. Habitatoribus nudis plenam reperit. Himites et simplices posito timore ad nostros, ut ad rem mirandam, prouincialibus cibis

A cibis & aqua recentiori uisui confluebant. Oblato munere uersis uestigijs, capite obstipo, reuerenter retrocedebant. Pensauit munera illorū muneribus rerum nostrarum, calculorum puta uitreorum sertis, & speculis quibusdam, acubusq; ac spinteribus, & huiusmodi mercibus illis peregrinis. In magno illo tractu regiones sunt duæ: Taia hæc, Maia illa appellata. Vniuersam scribit terrā illam esse salubrem, amœnam, clementia cœli fortunatam optime: nulli terrarum ubertate agrorum postferendam: temperie mira præditam: & montanam refert partim, partim lata planitie nobilem: arboriferam ubiq; herbidaq;, ac perpetuo uere autumnoq; gaudentem: arboribus toto anno frondentibus & pomiferis. Illicetis pinetisq; ait esse refertam: ac palmarum generibus septem, quarum aliæ dactyliferae, steriles aliæ sunt. Pelgoras uuis pendentibus maturis, sed labruscis terra gignit suapte natura inter arbores. Tantam refert esse apud hos suauitū uti liumq; fructuum natiuorum copiam aliorū, quod de uuis colendis nulla sit cura. Ex palmarū quodam genere machanas, id est enses ligneos latos, & iacula res hastas, cōstruunt. Gossampinas arbores nutrit ea tellus uulgò. Myrobalanos etiam diuersarum specierum, emblicos puta & chebulos, medicorum appellatione. Maiziū & hæc terra generat ac Iuccam, ages, & battatas, uti ceteræ regiones illæ. Eadē & leones nutrit ac tigrides, ceruos, capreolosq;, & huiusmodi animalia. Volucres etiam diuersas, inter quas pro altilibus habent eas, quas pauonibus foeminis, colore ac magnitudine similes esse, gustu etiam & sapore, diximus aliquando. Proceros esse aiunt, ac pulchre formatos incolas utriusque sexus: quos ait pudenda tegere gossampinis uelaminibus intextis diuersis coloribus. Ad elegantiam seipso depingunt, quorundam pomorū succo, ad id in hortis nutritorū, nigris ac rubētibus, uti Agathyrfos legimus. Totū, insunt, alij corpus, partes alij, pleriq; autem tractim flores aut rosas effigiant, aut implicitos laqueos, prout cuiq; sedet appetitu. Idiomata sunt penitus alia ab insularibus conuicinis. More torrentis, aqua fluebant ad occidentem. Statuit tamen orientem eius terræ querere, animo uertens Pariam, Osq; Draconis, & alias quas iam descripsimus ab oriente repertas oras, contiguas esse: uti erant, existimans. Ex ampla igitur Quiriquetana decimotertio calendas septembris soluit. Ad lequas triginta fluuium reperit, extra cuius ostium dulces haustus sumpsit in mari. Littus erat scopulis & rupibus purgatum: fundo ad iaciendas anchoras ubiq; apto. Tantam scribit uim fuisse oppositi torrentis oceani, quod diebus quadraginta lequas uix potuerit septuaginta percurrere: claudicando semper & gyris per altū agendo classiculam, procedebat: interdumq; se repulsum & retro raptum reperiēbat impetu aquarum, terram captare uolens ad uesperū, ne per noctis tenebras in ignotis littoribus naufragarent. Intercapedine lequarum octo, tria se ingentia flumina nitidarū aquarum scribit reperisse: in quorum marginibus canne crassiores humano femore gignebantur: pisciumq; ac magnarum testudinū copiam ingentem: & plerisq; in locis crocodilorum multitudinem, in arena uasto hiātu solem captantium. Varia etiam animalia quibus nomen non dedit. Variamq; refert eius telluris faciem esse, saxeam alicubi et promontorijs sultā squalidā ac rupibus ambesis: alibi benignitate soli nulli terræ cedētem. Varia etiam in uarijs oris regum & primariorum nomina. Vocant regulū Cacicum, ut aliās diximus: alibi Quebi, Tiba uero alicubi. Primarium autem alicubi Saccum, alibi Iurā. Eum qui strenue se gessit in pugna hostili, & signatā cicatricibus faciē ostentat, cupram appellant: habentq; pro heroē. Vulgum nuncupant chyuis: hominem alicubi dicunt hominem. Accipe homo, si quis dicere uoluerit, hoppa homo dicet. Alius deinde fluuius grandibus nauigijs aptus occurrit: ante cuius fauces quatuor insulæ paruae, floridæ atque arboriferæ iacebant, quæ portum efficiebant. Has Quatuor tempora uocauit. Ab his, ad lequas terdecim ad orientem semper contra uim aquarum tendens, duodecim paruasprehendit insulas: has

C quia prædita nouo genere fructuum limones nostros æmulantium, Limonæ res appellauit. Eadem uia pererrans ad lequas duodecim, magnum reperit portum, lequarum trium spatio sese in terram insinuantem, pauloq; minus latum: in quem fluuius ingens cadebat. Ibi amissus est postmodum Nicuesa Beraguam queritans, uti supra diximus: unde Perditorum fluuium recentiores nuncuparunt. Continuo cursu tendens contra pelagi furorem Almirantus Colonus, uarios reperiēbat mōtes, ualles uarias, fluminaq; ac portus: spiritus rerum omnium suaues fuisse atque recreantes naturam refert: Neque incidisse in aduersam ualitudinem ē socijs quenquam ad regionem usque, incolarū appellatione, Quicuri, ultima acuta: in qua portus est Cariai: ab ipso Almiranto Myrobalanus appellatus, quia natiua sitibi arbor illa. In hoc portu Cariai sese obijciunt circiter ducentum incolæ, manu gestantes terna quaternaq; iacula: mites tamen, & hospitaes: sed quid sibi gens hæc noua quereretur, parati expectantes. Colloquia petunt: dato signo pacis, natando nostros adeunt, commercia ineunt, permutationem rerum postulant. Dari ē nostratibus rebus, ad eorum beneuolentiam caprandam, Almirantus, sed gratuito, imperat. Per signa gratiam recusant: neque enim ullum ex horum idiomate uocabulum perceperunt: fraudem aliquam inesse nostris donis suspicati, quod ipsorum oblata nostri recipere renuissent. Quicquid fuerat impartitum, in littore liquerunt. Tanta pollent Cariaïrenses urbanitate, atque animi benignitate, ut magis dare quam accipere studerent. Puellas ad nostros, uirgines formæ elegantis, misere duas: quas ut abducere liceret, insinuabant. Hæ, ut cæteræ fœminæ, pubetenus fascia tegebantur gossampina. Is enim est fœminarum Cariaïrensiū mos: uirorum autem, nude agere. Scindunt & crines fœminæ: uiri nutriunt occipite, à fronte radunt, colliguntq; uittis candentibus, & in orbem circuducunt capiti, uti nostros uidemus puellas. Almirantus indutas ac bene donatas, cum rubro laneo pileolo genitori earum præbendo, remisit. Sed cuncta iterum in littore locata sunt, quia ipsorum dona recuassent nostri. Duos tamen uiros, & eos non inuitos, secum aduexit, quo uel illi nostram, uel nostri Cariaïrensem perdiscerent linguam. Maris æstu parū quæti tractus illos cognouit, quod haud secus littori ac fluuiorum ripis arbores inhærerent. Idem aiunt & cæteri oras illas tractantes, exiguo fluxu ac refluxu omnium illarum terrarum, insularum etiam littora madefieri. In huius terræ prospectu, inquit, in mari ipso gigni arbores quæ ramos incuruent, postquam altius emerferint, ad profundū: quo applicatæ cuspides, uti propagines uitium, solo demersæ radices creant, & in sui generis arbores perpetuo uirentes prodeunt. De huiusmodi arboribus, Plinius in duodecimo naturalis historiæ: sed in arido solo, non autem in mari. Animalia nutriri in ora Cariai eadem, quæ alibi diximus: sed unū reperere naturæ longè dissonæ. Id est grandi cercopitheco par, cauda longiore procerioreq;: cauda suspensus, & uim terq; quaterq; sese deuoluens capiēdo, ex ramo transilit in ramum, & ex arbore sese projicit in arborem, ac si uolaret. Arcuarius ē nostris unum sagitta confixit. Vulneratus sese deijcit cercopithecus, hostem uulneratorem rabidus adoritur. Siccio ense agit in pecus uenator: lacertum cercopitheco abscidit, cepitq; mancum ferociter renitentem. Ad classem perductus, mansueuit inter homines parumper. Dum sic ferreis uinctū catenis seruarent, ē littoribus trahunt paludibus aprum uenatores alij. (Coagebat namq; carniū desiderium nemora perlustrare.) Cercopitheco aper & ipse ferox ostenditur: setas excutit uterq; in aprum cercopithecus furibundus salit, cauda circumligat aprum. Cum seruato à uenatore uictore suo lacerto, guttur aproprehendit: reluctātem aprum suffocauit cercopithecus. Hæc & huiusmodi monstra nutrit alia tellus illa. Seruant & Cariaïrenses desiccata cratibus procerum & parentum cadauera, folijs arborum inuoluta: populo nemora syluæq; sunt addicta sepulchris. Procedētes ex Cariai ad lequas uiginti circiter, sinum repperunt

Rarum animal

A perere amplum adeò, ut in gyrum putent lequas continere decem. Quatuor in sulæ parua, feraces, exiguo discretæ interuallo, sinus faucibus obiectæ, tutum efficiunt portum. Is est portus quem aliàs diximus appellari ab incolis Cerabaro, ultima acuta: sed unum eius littoris latus tantum ita uocatum nunc didicere, atque id dextrum ingrediendo: laeuum autem Aburéma nuncupatur. Insulis, inquit, uniuersum feracibus & frequentibus celebrem esse, atque arboriferis: fundo ad anchoras iaciendas ubique apto nitidoq; , ac mira piscium copia pollentem. Vtraque terra adiacens ubertate soli nulli terrarum eorum iudicio cedit. Duos incolas ad manus habuere. Colla incolæ monilibus, quæ appellant guanines, aureis, in aquilas aut leones uel animalia huiuscemodi affabre effigiat, ornant: sed aurum id minime purum esse cognouerunt. A duobus illis Cariarensibus, quos abductos diximus, nostri didicerunt Cerabaroam & Aburemam regiones auro ditas esse, Cariarensesq; rerum suarum permutatione uniuersum aurum quo ornantur ab his adeptos fuisse. Quinque pagos auro legendo egregios inesse Cerabarois & Aburemanis regionibus à littore in internis distantibus non longo tractu, Cariarenses nostris aperuerunt: commercia namque à maioribus eorum utraq; nationes frequentarunt semper. Pagorum nomina hæc esse perhibentur: Chirara, Purén, Chitaza, Iuréche, Atamea. Viri omnes Cerabaroæ prouinciæ nudi sunt penitus, sed uarijs depicti modis: fertis floridis, & coronis ex leonum & tigrum unguibus contextis oblectantur. Fœminæ angusta gossampina uitta pudenda tantum contegunt. Hinc iam tandem egressi, per idem littus ad lequas octodecim in fluminis reperti ripa, occurrunt uiri nudi tercentum, sublati clamoribus minitabundi, expuètes in nostros, aqua sumpta in os, aut littoralibus herbis. Iaculando missilia, uibrandoq; hastas & machanas, (enses diximus esse ligneos) à littore arcere nostros conabant. Depicti uarijs modis erant: alij, præter faciem, corpus uniuersum, tractim alij. Pacem nolle se, aut commercium ullum cum nostris, insinuabant. Solui tormenta quædam in illos, sed ab alto, ne perimeret quenquã, imperat. Hoc enim semper sedit Coloni animo, ut pacatò ageret cum nouis gentibus. Fragore discussæ balistæ bombardę perterriti sternuntur omnes. Pacem optant. Commerciantur inuicem, guaninorum aureorum, ex aduerso calculorum uitreorum atq; huiuscemodi rerum permutatione. Tympana hi habent & marina conchylia, quibus ad excitandos animos pugnae tempore utuntur in bellis. In eo tractu flumina sunt, Acatéba, Quaréba, Zobróba, Aiaguitin, Vrida, Duribba, Beragua: in omnibus aurum colligere licebat. Folijs arborum latis ab æstu pluuiarum, penularum loco, se tuent. Oras inde perlustrauit Ebeteré & Embigár: in his flumina labunt, dulcium aquarum et piscium copia, egregia, Zahorán & Cubigár. Hic sistit auri ubertas, quinquaginta circiter lequarum tractu. Distat inde lequas tantum tres ea rupes, quã in infausto Nicuesę discursu diximus appellari Pegnonem à nostris: incolarum autem appellatione regio dicitur Vibba. In quo etiam tractu est portus ad lequas tantum sex, quem Bellum diximus à Colono uocatum: cuius regio Xaguaguara dicitur ab incolis. Populis est ea tellus uniuersa frequens, sed nudis. In Xaguaguara regulus nigro, populus rubro, coloribus fucant. Regi & primarijs septem, è naribus pendebat aurea lamina, labiorum tenuis. In hoc ornatu summum putant esse decorum. Testa marina uiri pudenda includunt: fœminæ gossampina tegunt uitta. In hortis hi pineæ nuci fructum similem nutriunt, quem diximus aliàs è frutice nasci, uelut carduo, sed mollem & regia dignum esca. Cucurbiteas quoque arbores ad potus ferendi usum. De his late aliàs. Vocant arborem Hibuéro. Crocodilis alibi cubi occurrebant, qui cum aufugerent aut mergerentur, odorem à tergo musco uel castoreo suauiore relinquebant. Nili accolę de crocodilo fœmina idem mihi retulerunt: de abdomine præsertim, quod arabicos æquet odores quosq;.

- C** Regressus hinc est Almirātus cum sua classicula : tum quia nequibat aduersum aquarum cursum sustinere , tum etiam quia magis ac magis indies nauigia putrescebant, atque terebrabant uermium aculeis, qui ex aquarum tepore in uniuersis tractibus illis , æquinoctio ferè suppositis, gignuntur . Bissas uermes illos mercator Venetus appellat. Hos & Alexandrini duo portus ægyptij generant : nauesq; labefactant, si diu in anchoris morentur. Cubitales sunt, & interdū longiores: digitulo nunquam crassiores. Hispanus nauta pestem hanc bromam uocat. Bromam igitur ueritus Colonus Almirantus, & renitente pelago uexatus, secundo oceano ad occidentem regreditur. Hiëbram fluuium à Beragua fluuiio duas distantem lequas, quia sit maioribus nauigijs suscipiendis aptior, captat. A Beragua minore regio nomen tenet : quia utriusque fluminis possessor regulus Beraguam inhabitat. Quid dextrum quid ue sinistrum hic acciderit, dicamus. Stans in Hiëbra Colonus, fratrem suum Bartholomæū Colonom Hispaniolæ Adelantatum, cum cymbis seruitorijs & hominibus octo & sexaginta, mittit ad fluuium Beraguam. Obuius fit Adelantato cum patrijs monoxylis secundo flumine regionis regulus, mōre patrio depictus, nudus, cum ingenti comitatu, sed inermis. Cum primum ad colloquium deuentum est, reguli familiares de quiete sui heri anxij, & maiestatis regie memores, ne stans regulus negocietur, saxū ē proximo sumptum in ripa lauant, confricantq; decenter, & reuerenter allatū regulo supponunt. Sedens regulus per signa uisus est annuere, ut nostris liceat ditionis eius flumina percurrere. Sexto Idus februarij, pedes Adelantatus aduersa tendit Beraguæ fluuij ripa, cymbis relictis. In Durabām fluuium incidit. Hunc Hiëbra & Beragua inquit esse ditiores auro. In omnibus quippe terræ illius fluminibus aurum gignitur. Inter arborum radices ripis inhærentes, interq; saxa & lapillos à torrentibus relictos, & ubicunque scrobes ad sesquipalmm effodiebant, egestam reperiabant terram auro mixtam. Propterea figere ibi pedem fuit consilium : sed incolæ futuram perniciem olfacientes uetuerunt. Facto agmine cū horrendo clamore ruunt in nostros, qui domos ædificare iam cœperant. Primos impetus uix sustinere nostri. Certarunt eminus crebris missilibus primo, Barbari nudi: mox cominus strictis ensibus ligneis, quos diximus nunc pari machanas, rabidi pugnare cogitarunt. Dictu mirandum : tanta erat concepta in eis iam ira, ut neque arcubus aut scorpionibus, & quod maius est neque bombardarum ē nauibus iactarum fragore terrerentur. Cesserunt loco semel. Iterato, maiore numero comparato, redeunt ferociores. Satius emori fore iudicant, quàm perpeti patriam occupatum iri à peregrinis. Hospites benigne susceperant, habitatores recusant. Quo magis instabant nostri, eo maior finitimorum multitudo confluebat. Nocte dieq; à fronte modo, modo à lateribus urgebantur nostri. A tergo stans in littore classis tutos reddebat. Deseruere igitur terram hanc, & quā uenerant regrediuntur. Iamaicam insulam Hispaniolæ Cubæq; collateralem à meridie, nauigijs in cribrorum modum pertusatis à broma, ut hispano utar uocabulo, uixprehendere potuerunt : ferè ex itinere perierunt. Viribus lacertorum exhaurientium maris aquas per amplas rimas ingredientibus, uitæ discrimen euaserunt tandem, & ad Iamaicam semianimes appulsi sunt. Obrutis ibi nauigijs omnibus, intercepti, uitā egere mensibus decem, Vergilianī Achemenidis uita, in nudorum Barbarorum potestate, calamitosiorem : eius terræ cibus cōtenti, si quando Barbaris placebat impartiri. Profuit nostris odium capitale, quo sese inuicem Barbari reguli prosequuntur : ut enim nostros fautores haberent, si quando cum finitimis hostibus bella ingruerent, pane aliquando patrio famelicos recreabant. Sed quā miserum & ærumnosum, pater beatissime, sit mendicatō panē adipisci, coniectet tua sanctitas : ubi præsertim cætera desint, uinum puta carnes que, uel omne pressi lactis genus,

A nus, quibus Europæorum hominum stomachi à cunis solent enutrirî. Fortunam tentare necessitas coëgit. Per œconomum suum Diecum Mendez, duobus tamen Iamaicensibus duobus eorum littorum peritis, quid de se deus cogitet statuit experiri. Canoam conscendunt mari iam undoso. E scopulo in scopulum, è rupe in rupem quassatus undis, ob nauigioli breuitatem & formam, appulsus est iam tandem Diecus Mendez ad ultimum Hispaniolæ angulum, è Iamaica distantem lequas quadraginta. Spe munerum, ab Almíran-
to Colono promissorum, Iamaicenses lætè reuertuntur. Ipse pedes ad sanctum Dominicum urbem primariam metropolitanam proficiscitur. Duo nostratia comparat nauigia, dominum adit. Inualidi omnes & egestate rerum extenuati ueniunt ad Hispaniolam. Quid inde illis successerit, non intellexi. Ad generalia redeamus. Vniuersos tractus illos, quos percurrisse Colonom diximus, ipse scribit, idem quæ fatentur omnes laborum socij, toto anno esse frondosos, uiuentes, amœnos, & quod maius est, salubres, in quibus ex uniuerso comitatu nullus unquam ægrotauerit: neque horrenti frigore unquam, aut æstu feruido, quinquaginta lequarum intercapedine, à Cerabarò magno portu ad usque Hiebram & Beraguam, uexatum se fuisse iactat. Cerabaroï populi, quique iacent medijs ad Hiebram usque Beraguam, non nisi certis anni temporibus auro intendunt quæritando. Suntq; negociationis eius opifices exerciti, uti apud nos argenti ferrique fodinatores. Quæ loca magis auro fortunentur, à specie defluxi torrentis, à terræ colore, aut huiuscemodi argumentis, longo hic callent experimento. Credunt inesse auro numen, quandoquidem ad id negocij minime tendunt inexpectati, ex prischorum religione: puta qui à coitu & omni oblectamento abstinent, cibis quæ ac potu parcissime utantur, uniuerso legendi auri tempore. Viuere tantum ac mori datum hominibus, ut cæteris animantibus arbitrantur, propterea nihil colunt aliud. Solem tamen uenerantur, & surgentem ab Orizonte reuerenter excipiunt. De montibus & terræ situ sermo trahatur. Ex uniuersis illarum regionū littoribus, uastos attolli montes à meridie, sed protentos ab oriente in occidentem continuo tractu, prospicitur. Quare ita determinari duo illa magna maria, de quibus aliàs late fecimus mentionem, his aggeribus ne inuicem collidantur, existimamus: ueluti Tyr-
rhenum Italia dirimit ab Adriatico. Quacunque enim proficiscantur, ab ea cuspide sancti Augustini, quæ ad Portugallenses attinet, ad Atlantem spectante, Vrabam usque ad Cerabaroum portum, atque ultimas ad occidentem terras alias ad hunc usque diem repertas, perpetuo tractu eminus cominus quæ sese montes nauigantibus offerunt: nunc lenes, elati nunc, modo asperi & petrosi, arboriferi herbidique atque apti culturæ modo: uti accidere solet in Tauro nostrique Apennini costis uarijs, reliquis etiam huiuscemodi uastis montibus. Vallibus quoque egregijs horum utiliorum montium interfecantur iuga. Ea pars montium, quæ Beraguæ fines recipit, superare suis uerticibus nubes creditur: raróque cerni eius culmina dicunt, ob nubium & nebularum ferè continuam densitatem. Quinquaginta amplius attolli milliaria Beraguensis cacumina contendit Almírantus ipse, qui ea omnium primus explorauit. In eadem præterea regione, inquit, ad montium radices iter esse apertum ad australe pelagus: & Venetias comparat cum Genua, siue mauis Iannua, uti eius ciues iactitant, qui à Iano eam conditam esse fabulantur: pro-
tendique uult terram ad occidentem usque, & capere hinc initium lati corporis: quemadmodum ab alpibus nostris ex angusto Italiæ femore uidemus amplas eas Galliarum terras, Germaniarumq; ac Pannoniarum distendi ad Sarmatas Scythas quæ uarios ad usq; Riphæas rupes, & glaciale pelagus: cõplecti etiā nexu continuo Thraces & Græciam omnem: & quicquid Malea promontorio

*Religiose diu-
rum legitur.*

- C & Hellesponto à meridie, à septentrione uero Euxino & Meotide concluditur. Vult ergo Almirantus iste à læua tendentibus ad occidentem, terram hanc India recipi Gangetide: à septentrione uero in dextram ad glaciale oceanū, ultra Hyperboreos & arcticū polū distendi: ita ut utrūq; mare, australe illud scilicet & nostrum oceanum in eius telluris angulis sese insinuet: non autem sepiant aque terrā ipsam, ueluti Europa Hellesponto Tanaicq; & oceano tum glaciali, tum hispano ac nostro mari circūambitur. Sed furor delabentis oceani ad occidentē uetat, meo iudicio, clausam esse, coniungiq; septentrionalibus oris terram illam: uti suprà disputauimus. Sit satis de longitudine tractatum, beatissime pater. Quid de latitudine sentiatur intelligamus. Diximus aliquando angustis limitibus dirimi australe pelagus & hūc nostrum oceanū: atq; ita constitit experimento: quandoquidem Vascō Nunnez & cōmilitionibus eius iter patuit. Sed quā uarie nostræ alpes in Europa exangustantur hic, alibiq; late patefunt: eodem nature consilio tellus hæc modo protendit & uagatur late, modo ab utroq; mari reperiatis uallium aditibus perstringitur, & breuib; contenta est interuallis. Vbi Vrabam & Beraguam diximus iacere regiones, parua discluduntur intercapedine maria. Eam autem quam Maragnonus amnis interluit late patere regionē credere oportet: si flumē, nō mare Maragnonū esse fatebimur: fateamur uero suadent aquarū eius dulces haustus. Nequeūt eī in angustis terræ specubus uoragines adeo uastē cōsidere, quæ aquarum eam amplitudinem queant enutrire. Idem de flumine magno Dabaibæ, quem diximus ex angulo sinus Vrabæ ulnarum quadraginta, quinquagintaq; alibi profunditate, latitudine autē milliarium trium in mare defluere. Latam ibi terram dare necesse est, quæ ab altis Dabaibæ montibus, nō ab austro, sed ab oriente fluuiū demittit. Hunc aiunt consistare fluminibus quatuor à Dabaibæ montibus collabētib;: (sancti Ioannis flumen nostri appellant.) Inde in sinum, uti Nilum, per septē cadere ostia ferunt. In eadem regione Vrabæ angustias esse alicubi miras, quæ uix lequas colligunt quīdecim: at inuias, ob perpetuas paludes medias, frequentesq; lamas, aiunt, quas Hispani tremedales appellant, aliās trampales, cenegales etiam & sumideros ac zahondadéros. Priusquā ultra progrediamur, opera precii erit unde illi montes nuncupent enarrare. Dabaibam ferunt fuisse fœminam, apud maiores eorum, magni animi & prouidentia, quam uiuentē antiquitas obseruabat: mortuam, inquit, reuerenter colāb uniuersis regionum illarum incolis. Ab ea regiones nomen sumpsisse aiunt: & mitti fulgura tonitruaq; ac segetum stragem, si quando irascatur. Irasci nanq; pueriliter sentiunt Dabaibam, si negligenter sacris eius intendatur. Eam miseris inculcat superstitionem genus hominum fallax, sub nomine religionis, quò frequentia dona portent ad Dabaibæ sacra, quibus ipsi fruuntur. De hoc satis. Paludes illas angustæ telluris crocodilorum, draconumq; ac uestertilionū & culicum ualde noxiorum, altrices esse dicunt. Ad montes propterea diuertitur, quando ad austrum carpere iter consiliū est, & paludum illarū uicina fugiunt. Sunt qui putēt uallem unā, qua fluuius labit, Perditorū à nostris dictus, ob Nicuesæ sociorūq; infortunium, à Cerabarō non multū distantem, findere montes illos ad austrum. Sed cum potabiles sint eius aquæ, fabulatos eos esse putant qui talibus argumentis innituntur. Hoc perpendiculo perficiamus opus. A dextra læuaq; Darienis prædicāt uiginti flumina decurrere auro feracia. Quæ dant, accipimus: nemo est qui nō id ferat. Sed interrogati, cur paruā auri copiam inde asportent: fossoribus opus esse inquit: qui aut eas adiere terras, minime sunt assueti laboribus. Propterea dicunt minorem auri copiam inde uehi, q̃ tellus ipsa sua benignitate polliceat. Vide & nitidas promittere gemmas. In cuius rei argumentū est, quod, præter ea quæ dixi in Cariai & sanctæ Marthæ uicinia reperta, Andreas quidā Morales nauclerus per ea maria, Ioannis

A Ioannis Cossæ amicus & socius, dum Cossæ uiueret, ad manus habuit adamantem à iuvene Pariensi in Cumana nudo, mire preciosum, longum, uti signant, duos infamis digiti articulos; magni autem pollicis primum articulum æquantem crassitudine, acutum utrobique; & costis octo pulchre formatis cōstantem. Eo, inquit, infixisse incudibus uibices, uectesq; ac limas corrosisse, adamante il læso. Collo gestabat pendulū adamantem iuuenis ille Cumananus, & Andræ ipsi Morali precio quinque calculorum uitreorum nostratium uiridium & glaucorum, uarietate colorum delectatus, uendidit. Offenderunt & topazios in litore. Sed cū auri faciem animo gestent, nulla est his de gemmis cura. Auro tantum inuigilant, aurum sectantur. Maior præterea Hispanorum pars annulatos aut gemmatos derident, & probro ascribunt gemmarum gestamina: populares præcipue. Nobiles autem si quādo nuptiales, uel aliās regiæ parentur pompæ celebres, torquibus aureis gemmis confutis gaudent, & uestibus margaritis gemmis admixtas intertexunt; aliās minime. Effoeminatorum esse huiuscemodi ornatus; atque Arabicorum odorum spiritus & suffumigationes continuas dijudicant. Obscœna uenere obuolutum putant, si cui castoreum uel muscum olenti occurrant. Ab uno pomo ab arbore decerpto, pomiferam intelligemus eam esse arborem. Ab uno pisce in fluuiō capto, piscium esse nutritorem fluuiū dignoscemus. A modico igitur auro & ab uno lapillo, auri & lapillorum esse genitricem terram hanc, assentiamur oportet. Quid etiam in portu sanctæ Marthæ in regione Cariæ repperint, trāseunte classe integra, duce Petro Ariæ, com miliones eius, & e regijs magistratibus quidā, loco suo diximus. Pullulant, germinantur, coalescunt, maturescunt, legunturq; quotidie opimiora præteritis. Vilesceit quicquid manu Saturni, Herculis, & aliorum huiuscemodi heroum,

Quo genere
ornatus His
pani potissi
mum utatur

B patefecit antiquitas, si quid indefessus labor Hispanorum detegat,
animaduertemus. Valeat tua sanctitas, & crebrò quid
sentiat de his suę sedis apostolicę culturis, mihi
significet, quò animū subleuet ad
laborem futurorum
subeundū.

OCEANEAE DECADIS TERTIAE,
LIBRI QVARTI FINIS.

PETRI MARTYRIS ANGLI

MEDIOLAN. OCEANEAE DECADIS
tertiæ, liber quintus.

V B orbe lunæ, pater beatissime, quęcunq; parturiunt aliquid, ubi primum ædiderint, aut claudunt uterum, uel saltem aliqua temporis intercapedine quiescunt. Noster autē nouus orbis recētes quotidie sine intermissione foetus procreat & emittit; quibus cōtinuo tractu queant homines ingenio pollentes, & magnarum rerum nouarum præcipue studiosi, præ manibus habere, unde pascere animū queant.

Quorsum hæc dicet beatitudo tua. Vix bene redegeram in ordinem, quæ Vasco Nunnez Balboę, & cōmilitionibus eius in australis pelagi discursu acciderunt; (ad beatitudinem tuam mittenda per Ioannem Ruffum Foroliuiensem,

- C Cusentinum archipræsulem, & Galeatium ipsum Butrigarium, sacrae tuae sedis apostolicae nuncios, mei sopitjngenij excitatores impræsentiarum) quando ecce literas à Petro Ariæ, quem anno superiore cum exercitu & classe oceanum conscendisse, ad nouas has terras traiecturum, diximus. Classẽ, seq̃ ac exercitum ap̃ pulsos incolumes significat. Eisdẽ literas Io. Cabedus, à tua sanctitate, supplicatu regis catholici, illius prouinciæ Dariennensis episcopus creatus: atque unatres alij, è primarijs illi gubernationi addictis, Alfonso de Ponte, Diecus Marques, & Ioannes de Tauira, suis subscriptis nominibus autorarunt. Hanc ergo nauigationem tua sanctitas accipiat. Pridie Idus Aprilis anni millesimi quingentesimi decimi quarti, uela dedit Petrus Arias, ex oppido sancti Lucari, de Barra-meda dicto: in faucibus Bætis fluij, quem Hispani dicunt Guadalchebir, sito. Distant oceanæ septẽ insulæ Canariæ millia passuum circiter quadringenta à Bætis lapsu in oceanum. Has Fortunatas putant esse: licet alij negent. Harum insularum recẽtia nomina sunt, occurso primo pares duæ, Lancelota & Fortis Ventura. A tergo iacet magna Canaria. Sequitur illam Tenerife. Gomera tãtillo ad septentrionem à Tenerife. A tergo uidentur agere agmen Palma & Ferrea. Gomeramprehendit Petrus Arias intra diem octauum à discessu, cum classe nauium septendecim, & hominibus mille quingentis. Licet mille ducentorum tantum illi fuerit assignatus numerus: imò & fertur reliquisse à tergo duo millia amplius suspirantes & mœstos, qui propria impensa, auri fama & uisendi res nouas desiderio stimulatĩ, adduci postulabant. In Gomera lignandi & aquandi, reficiendarumq; nauium gratia, quas tempestates quassauerant, sed præcipue prætoria, quæ temonem amiserat, dies moratus est sexdecim: commodæ nanq; sunt insulæ, uastum illud æquor captare uolentibus. Inde in nonis Maij caput altum, nec terram uidit ultra usque ad tertias Iunij nonas: quo die de Canibalium humanarum carniũ edacium insulis unam adiit, quæ dicitur Dominica. Ea distat à Gomera lequas octingentas circiter. Quatuor ibi dies egit, aqua recenti & lignis sumendis intentus. Neque homini ulli, neque hominis uestigijs occurrerunt. Cancrorum littoralium & magnorum lacertorum copiam repperunt. Per Matinam dehinc, Guadalupeam & Galantam insulas (de quibus prima in decade nostra late mentionem fecimus) iter cepit. Mare etiam percurrit herbidum longo æquoris spatio. Neque Almirantus Colonus, quem diximus primum has insulas & mare hoc herbidum pernauigasse, neque isti, rationem ullam produnt herbarum. Putant aliqui cœnosum esse ibi mare, et herbas illas in profundo gigni, tendereq; ad superna, ut uidemus in lacubus, sæpe in magnis quoque fluminibus etiã currentibus accidere. Volunt alij non ibi natas, sed è scopulis frequentibus raptatas uĩ tempestatum enatare per ea maria. Ita rem in dubio relinquunt: quoniam an fixæ cedant nauium proris, an eruta uagentur, nondum habent exploratum. Natas ibi credendum est, aliter impulsu nauium cõglobarent (sicuti scopæ domorum cõglobant scobes) & cursum impedirẽt. Quarto à discessu à Dominica die, qui erat Iunij tertio Idus, niuales illi apparuerunt montes. Decurrere inquit ibi maria, ueluti è montibus rapidus torrens, ad occidentem: licet nõ occidentem ipsi rectã sequant, ad meridiẽ nanq; paulò magis tendebant. Quod aliquando demonstratiue per tabella huius cosmographiæ nouæ quã animo cõcepi, si uiuere dabit, colligere licebit. E montibus illis Gaira fluius decedit, strage nostrorum, transeunte Roderico Colmenare, uti aliàs diximus, insignis. Multi præterea defluunt alij. Portubus egregijs duobus nobilitatur ea prouincia, in qua diximus esse Caraimairam regionem: Carthaginensi, utputa, & sanctæ Marthæ altero, sic à nostris appellato: cuius regiuncula est Seturma incolarum appellatiõe. Est sanctæ Marthæ portus niualibus propinquior montibus: in ipsorum nanq; montium radicibus iacet. Carthaginensis uero, illo est occidentalior lequas circiter quinquaginta. De sanctæ Marthæ portu mira scribit: itidem fatentur & qui redierunt: inter quos est

A est Vesputius Americi Vesputij Florentini nepos : cui moriens maritimam & polarem artem reliquit hereditariā. Is enim iuuenis missus est à rege unus è prætoriae nauis magistris, quod quadrantibus regere polos calleat. Temonis namq; gubernandi cura præcipua Ioanni cuidā Serrano Castellano, qui sæpius eas oras permeauerat, credita est. Vesputiū ipsum sæpius habeo conuiuā, quod sit iuuenis ingenio pollens : & qui percurrentes eas oras, diligēter annotauerit quæcunq; oblata sunt. Scribit Petrus Arias, & hic idem Vesputius differit, quæ modo referam. E genere Caribium siue Canibalium ortos harum regionum incolas uolunt : propterea feroces & crudeles admodum esse, utputa qui transeuntes nostros sæpius hostiliter à littoribus reiecerunt, & terramprehendere optantes male exceperunt. Tanta est his nudis Barbaris innata uis animi, tanta fortitudo, ut integram classē nostram adoriri sint ausi, prohibereq; à littore tentauerint. Venenatis, uti aliās scripsimus, agunt sagittis, Rabido cursu pectore tenus, neq; numero neque magnitudine nauium territi, mare intrabant : atq; inde iaculabantur telorum mille genera : sed nostri spondis nauium & scutis protecti, ictus illorum suscipiebant. Vulnerati tamen duo fuerunt, qui periire. Excussis tandem in illos puluerarijs tormentis, rapuere fugam Barbari, tonitruis machinarum & furore globorum stupidi, quos fulgura esse arbitrantur : crebrò quippe fulguribus ob natiuam regionis & montiū altorum uiciniam uexantur. Licet palantes & profligatos conspicerent hostes, hæsitauerunt tamen, & inuito consilio in diuersa studia uertebantur, descēderent ad hostes nec ne. Timor hinc, pudor inde trahebant. Venenatæ sagittæ, quas certissimas iaculantur incolæ, formidabantur. Cum tanta classe totq; militibus sicco pede præterire, uerecundum erat atque indignum & infame. Vicit tandem pudor, fugientes ac dispersos sequuntur. Leuioribus cymbis terramprehendunt. Portus circūferentiam, scribit dux

B ipse classis, & idem Vesputius perhibet, esse lequarum trium, tutum, nitidum, adeò ut in fundo cubitorum uiginti liceat calculos numerare. Duo in portū descendere inquit dulcium aquarum flumina : sed minime tam apta maioribus nauigijs sustinendis quàm patrijs monoxylis. De copïa & uarietate saporeq; piscium, tam fluuiialium quàm marinorum, auditu suaue est. Propterea piscatorias ibi multas reperere lembos patrios, multaq; retia miris modis ex tenacibus herbis contusis, & neti gossampij funibus contexta. Piscariam artem callent hi, Caramairenses, Gairensesq; ac Saturmani. Piscium namq; permutatione prouentus optatos quibus ipsi carent, assequuntur ab internis populis finitimis. Reiectis à littore Barbaris, boïos eorum, id est domos, ingrediuntur. Iterum atque iterum feroci cursu nostros impetunt, & sagittis uenenatis conficere tentant : sed rabidiores irruunt, quando domos occupari spoliariq; senserunt : quia præcipue fœminas puerosq; plerosque duci in prædam cernerent. Supellectilia domorum è littoralibus cannis, & uarijs herbis, contuso sparto, similibus erant : steria cōtextæ uarijs fucatæ coloribus : è gossampino quoque aulæ arte, industria laborata leonibus, aquilis, tigris, & imaginibus alijs effigiata. Domorū & cubiculorum ostia fornices que liminares putaminibus cochlearum tenuibus funiculis appensarum, quò facilius uento agitate colliderentur inuicem, quo sono delectant, ornatos reperiabant. Mira de hisce rebus mihi retulerunt multi. Gonzalus quidam Fernandus Ouiedus præter cæteros, è regijs magistratibus is qui dicitur ab Hispanis Veedor, se longius in terram iactat descendisse. In Saphiri putamen ouo anserino grandius incidit. In collibus ab eo tractatis cum triginta uiris, Smaragdinas plâsmas se uidisse ait multas, Calcidonias que, & laspides ac montani succini magnos globos. Auro intexto admixtas in auleis cōsutas gemmas : eas à fugientibus Caribibus in domibus relictas, is & cæteri omnes se prædicant reperisse. Est & coccinearum genitrix sylvarum tellus illa : est & auro opima : margassitas auri indices ubique littorum & ubiq; riparum inuenerunt.

- C** Inquit is Ouiedus in regione quadam dicta Zenù, ad orientē à Dariene iacente miliaria nonginta, nouū mercaturæ genus exerceri. In incolarū domibus seriās cistasq; ingentes & canistros pulchre contextos ex arborū folijs ad id aptis, repperūt: cicadis, gryllis, cancris, cochleis, locustis agros sternentibus, desiccatis & salitis plenos. Ad quem usum illa cogerent interrogati, responderunt, ut ad internos populos ea uenum portarent: harum nanq; preciosarū uolucrum & salitorum piscium permutatione, peregrina quæ optant assequuntur harum terrarum incolæ. Hi sparsim habitant, nō cōtiguis domibus. Sed terram incolunt elysiam Caramairenses, amœnam, feracem, acris hyemis & furentis æstus expertem, cum paruo diei & noctis discrimine. Vallem ingressi sunt Barbaris fugatis lequas latam duas, tres longam, ad montes usq; quosdam herbidos & arboriferos: in quorum radicibus duæ ualles aliæ iacent dextra leuæq; singulis ablutæ fluminibus: quorum unus est Gaira: alteri uero non dedere nomen. In his uallibus cultos reperere hortos, agrosq; rigari per deductas ordine mīro fossas: haud secus ac Insulæ aut Hetrusci nostri suos colunt atq; irrigant. Sunt et istorum edulia cōmunia, ages, iucca, maizum, battatæ, arboreiq; fructus, ut reliquis, & piscariæ dapes: humanas autem carnes raro uorant, quia raro peregrinos assequuntur: nisi uenatū ipsi exercitu composito per alienas tendant terras: à seipsis quippe abstinent. Sed auditu miserandum, myriadas hominū ad edendi usum creduntur hi obscœni antropophagi consumpsisse. In paradiseas mille insulas, in regiones mille incidunt elysias nostri, quas nefarij depopulati sunt. Propterea licet amœnas & bene fortunatas, desertas reperiūt plures. Colligat hoc exemplo tua beatitudo, quā perniciosum sit hoc genus brutorum hominū. Sancti Ioannis insulam diximus esse Hispaniolæ proximam: quæ ab incolis Burichena dicebatur: ab ea nostra tempestate rapuisse feruntur edenda quinq; millia hominū
- D** amplius: ex uicinis tantū insulis, quas hi habitant, puta sanctæ Crucis quæ Hayhay, & Guadalupea, quæ Queraquéira nuncupabantur. Satis uagatum sit per obscœnorū edacitatem. De radicibus parumper sermo sit, quandoquidem sunt futuræ Christianorū escæ, panis triticeï loco, & raparum aliarumq; radicum nostratium. Iuccam radicem esse diximus sæpe aliās, qua nobilior panis & apud insulares omnes & continentes hos efficitur: sed quomodo colatur germinetq; q̃ etiam uaria sit, minime adhuc dixi. Quando plantare iuccam statuunt, terrā egerunt tenus genu, & effossam erigunt in tumulos quadratos nouē pedales: duodecimq; ex ipsius iuccæ truncis sex quipedalibus aut circiter, tumulo ternos cultusque lateri præbentes insigunt transuerse, ut ferē in ipsius tumuli centro cuspides eorum cōueniant. Ex illorum internodijs & infixa cusptide radiculæ, capillares prodeunt. Hæ paulatim auctæ in eas conuertuntur, superantq; maturæ sacerti ac sæpe femoris humani crassitudinem longitudinemq;. Ita cummulata illa terra ferē uniuerfa digeritur in radices. Sed maturescere iuccam, inquiunt, non breuiore spatio quā sesquianno. Inquiunt quoq; quo ulterius, ad biennium usq;, sinatur, eo fieri meliorem, perfectioremq; ad panem conficiendū. Euulsam, lapidibus duobus ad id paratis, ueluti scalpro nostræ sceminæ caseum conterunt & premunt demunt, aut sacco ex herbis uel canniculis fluuialibus confecto imponunt, ponderoso lapide superiecto, diemq; naturalem appensum sinunt, & succum eiiciunt: diximus nanq; esse apud insulares mortiferū: attamen si coquatur salubris est succus ille, uti ē nostro lacte serum. Hoc aduertendū, apud hos continentes minime noxiū, inquiunt, iuccæ succum. Multa dicunt esse iuccarū genera. Vnum altero suauius, atq; aliud alio preciosius est, quo regulis eduliū paratur. Sunt quibus uescantur nobiles, sunt & quibus populus. Ex uccatam uero iuccam in tabellas fictiles ad id compactas, ueluti pressum nostri caseum, distendunt coquendam. Is est eorum panis primarius, hunc uocant Cazabbí. Agium similiter & Battatarū uarias dicunt esse species, Sed agibus & battatis magis proferculis

A ferculis aut fructibus utuntur, quàm ad usum cōficiendi panis: uti nostri rapis, raphanis, tuberibus, napis, pastinacis, & huiuscemodi rebus: sed battatis præcipue, quæ terræ tubera egregia superēt mira quadam dulci mollitie, si præsertim in nobiliores incidatur. De radicibus iam satis: ad aliud iam panis genus sermo uertatur. Diximus habere frumētī genus quoddam, panico ferē simile, sed grandioribus granis nobilius. Id in farinam contusum, uel lapidum manu actorum pinsunt, iucca deficiente: estq; uulgarior panis. Singulis annis ter seritur: modò agri ubertas ferat ob æquitatem temporum: de qua satis multa in superioribus. Et radicum omnium & maizij grani cultum hic reperere: arboreorumq; fructuum uaria genera cultissima. Inter hos Caramaïrenses & Saturmanos itinera inquirūt esse lata rectaq; ita ut distēta rubrica credi queant notata. Hydrias, cantharos, ollas, orcas, paropsides, patellasq; fictiles apud hos reppererūt: & uariorū colorum aequales urnas, in quibus aquæ feruari feruntur frigida. Edicō, ut uel parerent regi catholico, religionemq; nostrā induerent, uel terram linquerent, uenenatis sagittis respondebant. Ceperunt nonnullos, e quibus plerosq; indutos prius, soluerūt illico: alios ad naues prius ductos & rerum nostrarum amplitudine ostentata, quò cæteris illa referrent, ad beneuolētiā eorū captandam, postea dimiserunt. In omnibus fluminibus se uidisse aiunt auri argumenta. Recentēs in eorum domibus ceruinas & aprinas carnes passim reperiēbant, quibus laute sunt epulati. Volucris & hi abundant, nutriuntq; domi uolucres, tum ad esum, tum ad delicias. Eius cœli spiritū esse benignū hinc arguunt, quod noctu apud flumina in ripis sub dio dormierint, nullusq; grauedinē capitis senserit ullam, aut humorem conceperit insalubrem. Magnos etiā neti goßampij glomos, & fasces diuersarum pennarum, quibus sibi cristas, nostrorū cataphractorum more, contexunt, & sagulos ad decorem formant, passim reppererunt. Delectantur & hi elegantij eiuscemodi. Arcuum & sagittarum multitudo fuit innumera Maiorum & ibi cadauera combusta, ossibus in collis conditis alicubi, alibi integra in sepulchris, in ipsis boijs, id est domibus, alibi reuerēter auro gemisq; ornata, seruātur. Habitas eorum bullas pectorales aliaq; monilia, quæ uocant ipsi guanines, reperere orichalco magis q̃ auro fabrefacta esse. Propterea esse his commercia cum uafis peregrinis arbitrantur, qui ad eos monilia hæc confecta importent, ut purum aurum ab eis adipiscantur pro uili metallo. Neq; perpenderunt nostri fraudem, donec ad conflationem uentum est. Architecti pleriq; pererrantes à littore parumper, in frustra candidi marmoris se incidisse dixerunt. Putāt peregrinos ad eas terras uenisse quondam, qui marmora e montibus aliquando sciderint, & putamina illa in plano reliquerint. Ibi didicere Mazaragonum fluuiū e montibus nivalibus descendere, augeriq; inter labendum magna fluminum aliorū copā in eum cadente: propterea ingens est, quia e longinquo ad mare fluit per terras aquosas. His actis, receptui signa dantur. Nonningentierant ad terrā missi: hi omnes sublati clamoribus præ lætitiā, compositis ordinibus, & præda prouincialium rerum onusti, cristisq; & coronis, lænis quoq; ac sagulis plumeis militariū incolarum ornamentis redeunt fulgentes. Anchoras eleuant x v i calend. Iulij, nauibus resectis, quas tēpestates pleraq; concusserāt: sed prætorā præcipue discrimen ingens subierat, amisso remone, uti iam diximus. Capiunt altum, ut Carthaginensem portum petant, & insulas quasdam medias, truciū Caribium receptacula, infestant ex regio mandato.

Sed uelox aquarum decursus, & Ioannem Serranum prætorā nauis nauclerū primarium, & reliquos sefellit, quamuis fluxuum illorum naturam se optime callere iactarent. Quadraginta se lequas fuisse una nocte transportatos præter opinionem, conqueruntur.

PETRI MARTYRIS ANGLI

MEDIOLAN. OCEANAE DECADIS

tertiæ, liber sextus.

Opiniones uariæ, cur mare ab oriẽte in occidentẽ torrentis modo tẽdat

Ic philosophandum est parumper, beatissime pater, & à cosmographia digrediendum ad naturæ arcanorum causas. Decurrere ad occidentem ibi maria, ueluti è montibus torrentes delabuntur, omnes uno ore prædicant. Propterea trahor ego in ambiguum, quonam aquæ illæ tendant, quæ rotante ac perpetuo tractu ab oriẽte fluunt, ueluti fugientes, ad occidentem, inde nunquam reditura: neq; occidens

propterea magis repleatur, neque oriens euacuetur. Si ad centrum eas tendere de natura grauium, dixerimus, centrumq; lineam esse æquinoctialem uoluerimus, uti pleriq; aiunt, quod centrum dabitur tot tantarumq; capax aquarum: quæ ue circumferentia reperietur madida? Rationem uerisimilem qui ea littora perlustrarunt præbent nullã. Putant pleriq; uastas esse fauces in angulo sinuali magnæ illius telluris, quam diximus Italia octuplo maiorem, ab occidente Cubæ insulæ, quæ rabidas has aquas absorbeant, & inde ad occidentem illas emittant, quo ad orientem nostrum redeant: alij dicunt ad septentrionem. Volunt nonnulli, clausum esse sinum illum magnæ telluris: tendereq; ad septentrionem à tergo Cubæ: ita ut septentrionales terras, quas glaciale circumsepit mare, sub arcto cõplectatur, sintq; uniuerfa littora illa contigua: unde credunt eas aquas obiectu magnæ telluris circummagi: ut in fluminibus licet cõspicere riparum gyris sese obiectantibus. Sed hoc minime quadrat. Eodem nanq; modo, nõ acriter tamen, sed leui fluere ad occidentẽ aquas perpetuo lapsu, inquiunt, qui glaciales tentarunt oras, & occidentem postea secuti sunt. Scrutatus est eas Sebastianus quidam Cabotus genere Venetus, sed à parentibus in Britanniam insulam ten-

Dolentibus (uti moris est Venetorum, qui commercij causa terrarũ omnium sunt hospites) transportatus penè infans. Duo is sibi nauigia propria pecunia in Britannia ipsa instruxit, & primo tendens cum hominibus tercentũ ad septentrionem, donec etiam Iulio mense, uastas repererit glaciales moles pelago natates: & lucem ferè perpetuam, tellure tamen libera gelu liquefacto. Quare coactus fuit, uti ait, uela uertere & occidentem sequi: tetenditq; tamen ad meridiem, littore sese incuruante, ut Herculei freti latitudinis ferè gradus æquarit: ad occidentemq; profectus tantũ est, ut Cubam insulam à læua longitudine graduũ penè parem habuerit. Is ea littora percurrrens quæ Bacallåos appellauit, eosdẽ se reperisse aquarũ, sed lenes, delapsus ad occidentẽ ait, quos Castellani meridionales suas regiones adnauigantes inueniunt. Ergo non modò uerisimilius, sed necessariò concludendum est, uastos inter utranq; ignotam hæcenus tellurem iacere hiatus, qui uiam præbeant aquis ab oriente cadentibus in occidentem. Quas arbitror impulsu cœlorum circulariter agi in gyrum circa terræ globum: non autem Demogorgone anhelante uomi absorberi, ut nonnulli senserunt: quod influxu & refluxu forsan assentire daretur. Baccallåos Cabottus ipse terras illas appellauit, eo quod in earum pelago tantam repererit magnorum quorũdam piscium, tinnos æmulantium, sic uocatorũ ab indigenis, multitudinem, ut etiam illi nauigia interdum detardarent. Earum regionum homines pellibus tantum coopertos reperiēbat, rationis haudquã expertes. Vrforum inesse regionibus copiam ingentẽ refert, qui & ipsi piscibus uescantur. Inter densa nanq; piscium illorum agmina sese immergũt ursi, & singulos singuli complexos, unguibusq; inter squamas immisis in terram raptant & comedunt. Propterea minime noxios hominibus urfos esse ait. Orichalcum in plerisq; locis se uidisse apud incolas prædicat. Familiarem habeo domi Cabottum ipsum, & contubernalem interdum. Vocatus nanq; ex Britannia à rege nostro catholico post Henrici maioris

Aloris Britanniae regis mortem, cōcurialis noster est: expectatq; indies ut nauigia sibi parētur, quibus arcanum hoc naturae latens iam tandem detegatur. Martio mense anni futuri M D X V I puto ad explorandum discessurum. Quae succedent, tua Sanctitas per me intelliget, modò uiuere detur. Ex Castellanis non defunt, qui Cabottum primum fuisse Baccalaorum repertorē negēt: tantumq; ad occidentem tetendisse minime assentiuntur. De faucibus & Cabotto iam satis. Ad Castellanos redeamus. Carthaginis portū & adiacentes Caribium insulas, quas appellāt sancti Bernardi, praterlapsi sunt, uniuersamq; Caramairensē regionem intactam postergarūt. Hic ab exorta tempestate ad insulā, quam diximus aliās Fortem appellari, ab Vrabenfis sinus faucibus distātem lequas circiter quinquaginta, proiecti sunt. In ea insula canistros, ex cannis marinis contextos, reperere in barbarorum tugurijs multos sale plenos. Salinis egregijs nobilitatur insula: eius salis permutatione aliena comparāt incolae. Ad pratoriam nauem uolitaui onocrotalus auis ingens, uulture maior, quae guttur demittit multicapax: paludum Rauennatum quondā domestica, autorum testimonio: nescio an & nostra tēpestate capi facile passus est: & circūductus per uniuersae classis naues tandem interiit. Viginti aliorū in littore stantium agmen uiderunt procul. Grandiorē nauem pratoriam, puta iam quassatam & minime utilem, a tergo reliquerūt, ut paulatim & sedato mari sequeretur. Vndecimo calendas Iulij appulsa est classis ad Darienem: in quartū inde diem pratoria nauis, sed uacua, superinducta est. Dariennensis populus, duce Vafcho Nunnez Balboa praefecto, de quo aliās latam fecimus mētionem, cum psalmo, Te deum laudamus, obuiam tria prodit milliaria. Intra domos, in prouincialium domorum modum aedificatas, habitatorum quisque uenientes suscepit libens. Prouincias has omnes regiones liceat appellare: quandoquidem procul uictae sunt, omnibus regulis eiectis. Prouincialibus reficiūtur fructibus, & pane recenti, tam radicali quā maizio. Cetera secum classis afferebat: salitas puta carnes, falsos etiam pisces, & triticeam in cupis farinam. Ecce regiam in abstrusis terris classem: ecce non modò intra cancri tropicum, uerum etiam ipsi aequinoctiali circulo ferē suppositos Hispanos, contra multorum sapientū sententiam, ut ibi pedem figant, & colonias construant. Postea uero quā in unum conuenere, quid consilij ceperint, intelligamus. Altero die ab appulsu classis, quadringentorum quinquaginta hominum Dariennensium fit conuentus. Publice arcanēq; cōiunctim simul & uiritim, indagatū est de rebus scriptis a Vafcho praefecto australis pelagi, (Is est magistratus quem diximus ab Hispanis uocari Adelantatum.) Comperitum est uera fuisse quaecunque de australi pelago terrae illius, regi significauerit: debere in Comogri, Pocchorrosae ac Tubanamae ditionibus, ex ipsius Vafchi praefecti iudicio, erigi arces impraesentiarum, ut coloniae postmodum produci queant. Missus est propterea Ioannes Aiora nobilis Cordubensis proprator cum hominibus quadringentis, quatuor carauelis & una minore nauē aduectis. Is primo Comogrensem captat portum, lequas ab Dariene distantem fortē quinq; ac uiginti, uti scribunt literis praesentibus. Inde ad austrum ex quadringentis centū quinquaginta missurus est, nouo itinere rectiore reperto: quā inquit sex & uiginti tantū lequarum esse intercapedinem ab Comogri regia ad sancti Michaelis sinus fauces. Reliqui ē quadringentis pedem ibi fixuri sunt, & inde auxilia praestituri euntibus redeuntibusq;. Centū uero illi & quinquaginta ituri ad austrum, aptos secum interpretes australiū linguarum ducūt ē nostris: qui ea didicerunt idiōmata a mācipijs habitis a Vafcho, cum eas terras peragraret: & ex ipsis mancipijs, qui linguam iam callent Hispanam. Aiunt hi distare Pocchorrosae portum a Comograo lequas septem tantū. In Pocchorrosae proprator ex pratoris & aliorū sanctione uiros relicturus est quinquaginta, cum nauileuiore, qua fungantur officio cursorum: & ueluti terra per equos di

C spósitos fieri solet: ita mari certiores hi faciant prætorem & Dariennenses de rebus emergentibus. Locaturi etiam sunt in Tubanamæ solo domicilia: à Pöcchor rosa inquirunt distare Tubanamæ atria lequas uiginti. Ex quadringentis hominibus his, ex præcis Dariennensibus rerum experientia pollentibus, quinquaginta, qui decurionum loco novos dirigant & ducant ad res gerendas, destinati sunt. Ita dispositis rebus, fuit consilium regi hæc significare, atq; unâ certiore reddere, esse in illis terris regulum nomine Dabáibam, cuius regnū auro sit opulentum: sed intactum adhuc relictū, ob potētiam. Hunc secūdo magno flumine illo, de quo aliās mentionē fecimus, habere regnum, uniuersamq; ditionis ipsius tellurem auro uberem, fama est uulgaris. Lequas inquirunt distare ab Dariene Dabáibæ regiam quinquaginta. Inde aiunt incolæ auri copiam per cōfinia spargi. Licet & ab Dariene, uti aliās diximus, lequas tantū tres, nostri habeant aurifodinas non ignobiles, quibus impræsentiarum fruuntur, multisq; in locis effodiendo aurum colligūt: feracius tamen esse Dabaibæ regnum credunt. In primis nostris ad tuam sanctitatem primitiis, mentio de hoc Dabaiba facta est: sed errore ducti, cum Dabaibæ piscatores reperissent, Dabáibam ipsum inter palustria loca se offendisse arbitrati sunt. Ad Dabaibam igitur tercentum deligere uolunt egregios ex uniuerso exercitu bello aptos iuuenes, telorum omnis generis & armorum copia magnifice instructos, qui eum adeant, & detrectantem pacem sternant, & debellant. Iterum atq; iterum repetunt, in argumētum opulentiae futuræ, se paucis in locis effodere, ubi non commixtis terræ grumulis aureis occurrant. Quæ scripserint refero. Consulunt & regi condendam esse in sanctæ Marthæ portu, in regione, appellatione incolarum, Saturma, coloniam, quæ sit futura refugium nauiganibus ex Dominica insula: à qua cursum ferunt esse quatuor aut quinque dierū ad eum Saturmæ regionis portum: & ex sancta Martha triū ad Darienem, eundo inquit: reditus nanq; illis adeò durus est, ob eum quem diximus decursum aquarum, ut arduos uideātur montes redeundo conscendere. Non est huius torrētis uis ex Hispaniola & Cuba redeuntibus in Hispaniam tanta, quamuis & ipsi laborēt contra labentē oceanū: quia sit hic pelagi amplitudo ingens, qua uagari queant aquæ fluētes. In Parix tractu stringūtur aquæ lateribus eius terræ & multarum insularum adiacētium ex aduerso compressæ: ut iliquet in Siculo freto coniectari, ubi est aquarū impetus is, quem tua Sanctitas nouit, qui Scyllam & Charybdim efficiūt, ob angustias illa maria recipientes, Ionium uidelicet ac Libycum & Tyrrhenum. Ex Guanassā insula & Iáia Máiaq; & Cerabaróno, regionibus Beraguæ occidentalibus, scriptum reliquit Colonus huius inuenti princeps, reperisse furorem tantum in proram, ea littora uersis uestigiis orientem quaritando, ut neque licuerit interdum plumbata fundum tentare, quin illam secum pensilem raptaret aduersus impetus. Neque ipse quiret aliquando integro die, licet uentus aliquis flaret in puppim, uel unico milliari decursum uincere. Hinc est quod sæpe cogatur Cubam, Hispaniolam demumprehendere prius, ut mox lato pelago ad septentrionem capto, cursum dirigant in Hispaniam, quò boreales flatus illis adiūmēto sint ad impellendum naues, quas itinere recto minime quirēt perducere. De motibus oceani ultro citroq; iam satis multa. Quid de Dariene & colonia in eius ripa deducta, quam diximus sanctam Mariam Antiquam ab ipsis appellari, scribant, recensendū est. Loci situs est inualidus, pestifer, Sardo cœlo perniciosior. Pallēt omnes, ictericis similes. Neq; à natura regionis id euenit: multis nanque in locis sub iisdem latitudinis gradibus signorum, salubrem benignamq; reperiūt aëris clementiā: ubi scilicet nitidos terra fontes gignit, ubi uel flumina ripis meant currentibus haudquaq; cœnosis: sed præcipue ubi cliuos, nō ualles inhabitant. Locus aut ille in Darienis fluminis ripa situs, in profunda est ualle locatus, collibus undiq; arduis circumseptus: qua de causa solares radios meridianos suscipit suos

A in uerticem ferè perpēdiculares, & à montanis labētibz radijs à fronte tergoq; ac lateribus grauitèr uexatur. Radiorum quippe solarium feruorem percussio parit, non accessus ad terram: quia in se minime sint passibiles; quod ex niuibz altorum montium colligi potest, uti optime callet tua Sanctitas. Propterea cadentes in montibus radij, per obiectum decliuem ad ima rotantur, uti saxum ingens rotundum, à culmine montis deiectum. Valles ergo & contingētē sibi radiorum partem ex directo, & præcipitem cliuorum ac montium ex transuerso, suscipiunt. Est ergo Darienē habitatio à natura loci particularis, non à regione perniciofa. Est & pestifer à natura soli locus, quod cœnosus paludibus fœtidis septus sit. Imò uicus ipse palus est, ubi ex guttis mācipiorum dextra cadentibus, dum irrigant pauimenta domus, illico bufones gignuntur: uti alicubi ego ipse uidi in pulices guttas illas æstate conuertī. Vbicunq; præterea effodiunt ad sesquipalmum, scaturiūt aquæ insalubres omnes & corruptæ à natura fluminis qui ad mare cœnoso atq; inerti alueo per uallē profundā delabitur. Propterea de loco mutando cōsulunt. Ibi figere pedē primos necessitas coëgit: tanta enim urgebātur egestate, qui primī ad eas terras appulsi sunt, ut de loco mutādo cura defuerit. Iniqua igitur soli sedes, illos uexat ob solares radios. Deterior aquarum & corrupti aëris, ob cœnosos uapores, inclementia reddit inualidos. Nec portu nobilitatur ullo locus ipse, qui distat à sinus faucibus lequas tres: estq; iter arduū asperumq; ad comportandū cōmeatus à mari. Ad alia contingētia ueniamus. Vbi primū appulsi sunt, multa illis acciderūt hætenus incognita. Medicū quendam eximiū Hispalensem, quem antistitis autoritas, & auri simul cupiditas, tranquillam linquere uitam in patria stimularunt, adorta est dormientē cum uxore uis fulguris: domus cum uniuersa supellectile illi exarsit. Attoniti uir & uxor penē nudi proclamātes & semiusti uix euaserūt. Stantibus in littore, molossus sesquianniculum rapuit crocodilus ingens, & uti miluus pulliculum solet: miserum canem, domini auxiliū uasto latratu implorantem, ante omnium oculos asportauit. Noctu uespertilionum morsibus torquebātur: si dormientem forte momorderint quempiam, exhausto sanguine, trahūt in uitæ discrimen: & mortuos fuisse nonnullos ea tæbe compertū est. Si gallum, aut gallinā sub dio noctu uespertiones deprehenderint, in cristam aculeo fixo, interimunt. Crocodilis, leonibus ac tigris & hi aiunt infestari terram: sed inuentas iam esse artes quibus multi capiuntur. Reperisseq; se in sociorum domibus tigrum ac leonū interfectorum pelles, scribunt. Boues, porcos, atq; equos, adolescere ibi maiore in modum, & grandiores fieri genitoribus dicunt, ob ubertatē soli. De arborum proceritate, deq; terræ uarijs fructibus, de hortēsis, & satis omnibus nostratibus: de ceruis & quadrupedibus feris, uarijs etiā generibus auium ac pisciū, eadem referūt, quæ scripsi aliās. Caretam regulum, regionis Coibæ principem, triduo habuerunt hospitem: & admiratū nostra harmonica instrumenta, equorumq; phaleras, ac cætera illi peregrina, beneq; donatum remisertūt. Is nostris significauit arbores gigni in prouincia, quarū tabulis naues constructæ tutæ sunt à corrodentibus marinis uermibus. Est namq; dira hæc pestis nostris nauibus in portubz illis. Ait esse amaritudinis tantæ ligni genus illud, ut facile abstineant ab eius gustu. Est & alia peculiaris terræ arbor, cuius si folia nudū alicuius corpus tetigerint, uibices eleuent ingentes: & nisi illis aqua marina uel salua matutina medeatur, illico letalem suo ueneno excitent dolorem. Hanc arborem & Hispaniola parit. Eius etiā lignum olfactu aiunt esse mortiferum, nec portari quoq; lignum posse sine uitæ periculo. Cum excutere à se tantæ seruitutis iugum saepe insulares Hispaniolæ tētauerint, nec cesserit unquam aperto Marte uel insidijs, reperti sunt eo ligno uoluisse primarios noctu dormientes suffumigatos interimere. Sed admirati ligni reperti nouitatē Christiani, fateri fraudem miseros coegerunt, & commentī autores poenas dedere. Habet ipsi genus herbæ, cuius

Ex guttis
bufones.

Præsentis ueni
arbor.

Codore fulgi remediū sibi comparāt, ab eius ligni ueneno, ut portare illud queant indemnes. De his leuibus iam satis. Sperant ex insulis australis pelagi maiorem multo copiam habituros. Parabat enim Petrus Arias (nuncio qui ad nos literas tulit discedēte) profectiōē ad eam insulam quā prominet medio in sinu sancti Michaëlis à nostris appellato: à Valscho intacta relicta ob perturbatū eo tempore mare. De qua late in trāsitu Valschi ad austrū. Multa indies maiora prāteritis expectamus. Ceptæ sunt enim & prouinciæ plures aliæ, quas non inutiles aut nō parū mirandas fore putamus. Ioānes ille Díaz Solisius Nebriffensis, de quo fecimus aliquādo mentionē, missus est per Frontem illā sancti Augustini, quæ lineam superat æquinoctialē gradus septem, & ad Portugallēses pertinet, ut la tus australe à tergo Paria, Cumana, Cuquibacōæ, portuumq; Carthaginis & sanctæ Marthæ, Darienis & Beraguæ nostris nauigijis percurrat, quò apertior & plenior de tractibus illis habeatur notitia. Missus est alius nauijū trium ductor Ioannes Poncius, qui Caribium terras depopuletur, & in seruitutē obscoenos hominum uoratores redigat, quò liberæ sint ab ea peste iam tandem adiacentes mitium insulæ, & unā prouentusearū insularū & arcana liceat uestigare. Missi sunt & alij per diuersa. Gaspar Badaocius ut occidentem percurrat, Franciscus Bezerra, ut per sinus ipsius angulum. Et Valleius, ut per fauces eius ad orientalem sinus oram traiciant, ad arcana telluris eius exploranda: in qua Fogeda nuper sinistris auibus pedē figere cōperat, arce ac pago ædificatis. Cum octoginta prius militibus instructis ex Dariene Badaocius discessit: quem secutus est cum quinquaginta Ludouicus dictus Mercado: Bezerræ uero addixerunt octoginta: Valleio septuaginta. Portus ne tutos capturi sint, an in malefidas stationes casuri, summi rerum artificis prouidētia nouit. Nos autē homines casuum notitia postquam emerferint, includimur. Ad alia ueniamus.

D PETRI MARTYRIS ANGLI

MEDIOLANEN. OCEANEAE DECADIS
tertiæ, liber septimus.

IX bene domo exierat Petrus Arias putati continentis gubernator, appulsus ad Darienem, cum plerisque appendicibus: quando ad curiam, negociationis gratia, sensi uenisse quendā Andreā Moralem, nauijū ea littora noua percurrentium nauclerum: qui & crediti continētis oras, & insularum adiacentium tractus, & Hispaniolæ interna omnia diligenter sollicitēq; scrutatus est. Vestigandæ Hispaniolæ curam uiro huic frater Nicolaus Ouandus militiæ Alcantaræ maior commendatarius, Hispaniolæ gubernator, demādauit: quod ingenio polleret, essetq; ad huiuscemodi rem explorādā cæteris aptior. Super his Andreas hic indices & tabellas formauit egregias: quibus præbatur fides à reliquis rem intelligētibus. Is ad me uenit, uti solent alij ab oceano redeuntes. Quæ ab eo & plerisque alijs hætenus ignorata didicerim, tractemus. Sit Hispaniolæ particularis descriptio, quæ primam huius narrationis frontē amplectatur: quandoquidē caput est & emporium uniuersæ liberalitatis oceani: habeatq; mille atq; iterum mille formosas, compras ditesq; Nereides nymphas quæ ipsam, tanq; Tethym alteram dominam & genitricem, circunsepian, comantq; decentes. De Nereidibus ipsis, id est, circumambiētibus insulis, pauca mox differemus. Insula demum Margaritæa Diues à nostris appellata, in australis pelagi sancti Michaëlis sinu iacēs iam trita (quæ nobis miranda præbuit impræsentiarium, & maiora de futuro pollicetur) superueniet: candētib; armillata, torquata & coronata Cleopatris unionibus: de quorum conchylibus in calce narrationis par erit aliqua pertingere.

Ad

A Ad elysiam iam Hispaniolam ueniamus: & à prima nominum impositione exordiamur: de forma & cœli clemētia mox: de ipsius diuisione demum confestim. Ex insula Matinino, de qua in prima decade, cum accentu in ultima, uti tua Sāctitas noscet per uirgulam superimpositam in omnibus eorū uocabulis, ne toties repetendum sit, ubi accentus nouorū uocabulorū iaceant: inquit hi trāsuectos suis monoxylis canois, dico lintribus uniligneis, primos habitatores, ē patria per aduersæ factionis partes eiectos: ut Dardanū ex Corytho legimus, & ex Creta Teucrum in Asiam, & solum postea Troianum appellatum: Tyriosq; ac Sidonios, fabulosa ducēte in Libyam Didone, classē appulisse. Extorres igitur Matininoenses ē proprijs laribus, in Hispaniola & ea insulæ parte quæ Cahonáo dicitur, ad ripam fluminis appellati Bahaboni, sedem posuere: Vti est in Romanis initijs de Aenea Troiano in Italiam ad Latium Tibrim deuecto. Intra Bahaboni fluminis ostiū iacet insula, ubi dicuntur aduenæ primam domum erexisse: hanc appellauere Camotéiam. Domum eam sacrarunt postmodum, & reuerenter coluerunt semper, ad aduentum usq; nostrorum, & donis perpetuis salutabant: uti nos initialem nostræ religionis Hierosolymam, Mahometæi Mecham, & ueteres Fortunatarū insularū cultores in magna Canaria Tyrmam super alta rupe structam: unde sese multi lætis animis & psallentes præcipitabāt, à sacrificiis eorū persuasi, animas inde se amore Tyrmæ deijciendum beari, ad æternasq; delitias perducī. Reperere id obseruatū ad nostra usq; tempora Fortunatarum debellatores: nec decidit hodie à communis sermone sacrificiorum memoria: nomenq; rupes ipsa retinet. Didici etiā nuper esse in insulis ipsis, à Betanchóro Gallo primo Fortunatarum cultore, habita tamen ab Castellanis regibus uenia, uti aliás dixi, Betanchóranam factionem, quæ adhuc & linguam & mores Gallicos seruet, licet Betanchóri hæredes, Castellanis uiris, uti suprā memorauimus, domitas duas insulas precio reliquerint. Habitatores

B tamen qui Betanchórum secuti fuerāt, & sibi domicilia fabricauerāt, familiasq; ibi auxerant, perstiterūt: atq; unā cum Hispanis fortunate uiuunt, Gallicorum frigorū expertes. Ad Matininoenses pedē referamus. Nomina Hispaniolæ à primis habitatoribus imposita fuere, primum Quizquéia, dehinc Haíti. Neq; hæc ad imponētium uoluntatē solū, sed ab effectu credito ab eis. Quizquéiam dicunt rem grandem, qua nulla sit maior. Quizquéiam interpretantur uastitatem & uniuersum ac totum: uti Græci suum Panem. Quia sunt arbitrati, ob eius magnitudinem, esse uniuersum orbem terrarum, neque sole calefieri quicquam aliud præter eam insulam cum adiacentibus cæteris: propterea Quizquéiam dici debere statuerunt. Haíti uero dicitur asperitas, eorum uetere lingua: atque ideo insulam appellauere uniuersam Haíti, per metonymiam à parte totum denominantes: quia hæc insula plerisq; in locis horrescat aspera montium facie, ac terra sylvarum densitate, uallibusq; ob altitudinem montium formidolosis & obscuris: licet alibi sit amœnissima. Hic est aliquantisper, beatissime pater, digrediendum. Mirabitur beatitudo tua, quonam pacto simplices homines recolant huiuscemodi principia à distantibus, quandoquidem nullum genus literarum assequuntur. Mos est apud eos ab æterno, in regum domibus præcipue, ut filios eorum boitijs, id est sapientes, in rerum agnitionem memoriter erudiant. In ea præceptione duabus maxime rebus intēdunt: generali alteri, de rerum origine ac successu: particulari alteri, de parētum, auorum, atauorumq; ac maiorum omniū præclare gestis bello & pace. Quæ duo præcepta rhythmis habent composita eorum lingua. Hos Aréitos appellant. Et, uti citharædus apud nos, cum tympanis illi suo more fabrefactis suos aréitos concinunt, & choreas cantando ducitant. Tympanū maguécy dicitur. Habent & aréitos amatorios: habent & querulos & excitantes ad pugnam, cum suis quencq; sonis rei quadrātibus. Vtuntur & saltationibus, in quibus sunt nostris

*Insulariū filios
instituedi ritus.*

C multò agiliores, quia nulli alteri rei magis inuigilant, suntq; nudi, nec uestibus occupantur. In Arcitis à maioribus habent uaticinatū nostrorū aduentum: quibus gemendo, uti per elegias, perniciem suam detonant. Maguacochios aiunt, id est uestitos homines, uenturos ad insulā, a matos ensibus, hominem scindentibus uno ictu: quorū iugo posteritas eorū subdenda foret. Nec miror quidem uaticinatos eorum maiores seruitutem filiorum: si uerum est quod de lemorum familiaritate referunt. De quibus satis late in primæ nostræ decadis libro nono (uti de zemibus, id est de eorum simulacris, quæ colebant) differuimus. Nunc autem fatentur zemibus sublatis nusquam ultra quenq; apparuisse. Ascribunt nostri signo crucis, quo se omnes muniūt: sunt nanq; baptisimatis lauacro abluti. Est & uniuerfis ingens cura de noscendis finibus & regnorum terminis: sed hæc generalis mitānis omnibus, id est nobilibus: mitānos enim appellant nobiles: ita ut suæ sint & hi patriæ non inepti cosmetræ. Vulgo nulla est cura alia præterquam de sementibus & sationibus. Piscationibus sunt & aptissimi: quia toto anno omnibusq; diebus sese fluminibus immergunt: neq; minus agunt in aquis uitā, q̃ in terra. Venatu etiam inuigilant. Habēt nanq; duo genera quadripedū, uti aliās diximus: utiās, hæ sunt cuniculi parui: & serpentes iuānas, de quibus in prima decade satis, crocodilis affimiles, octipedales terrestres, suauissimi saporis. Volucres autē innumeras nutriunt omnes insulæ: puta palumbes, anates, anseres, ardeas: psittacorū præterea non minorem q̃ apud nos passerum lorū copiā. Quisq; regulus suos habet ditionarios dispartitos, uenatu hos, illos piscationi, agriculturæ alios addictos. Ad nomina redeamus. Quis quæiam, diximus, & Haitin esse antiqua nomina. Cipāngam etiam à regione montana, auro ferace, pleriq; uniuerfam insulam appellauere: uti poëtas uidimus nostros Italiam appellasse aliquando Latium, à parte ipsius. Ecce, uti Ausoniam Hesperiamq; maiores Italiam dixerunt: ita hi Quis quæiam, Haitin, Cipāngam. Nostri autem primo Isabellam ab Helisabeth regina, quam Hispanum idioma nuncupat Isabellam, à prima colonia condita in littore septentrionali insulæ. De qua satis in prima decade. Ab Hispania postmodum appellant diminutiue Hispaniolam. De nominibus satis, de forma nunc loquamur. Qui primi percurrerant insulam, castaneæ folio similem cum sinu ad occidentem, mihi depinxerunt, Cubam insulam prospectantem. Hic autem Andreas Morales nauclerus, aliter depictam, parum tamen ad me tulit: ab utroq; quippe angulo, orientali puta & occidentali, magnis sinubus cauatam esse describit, cornuaq; protendere longissime. Intraq; magnum sinum orientalem portus locat amplos tutosq;. Dabimus operam ut aliquando ad sanctitatē tuam is index particularis Hispaniolæ mittatur. Eodem nanq; modo suum indicem affert, quo Hispaniam & Italiam cum suis quamq; montibus, uallibus, fluminibus, urbibus, & coloniis, arbitror beatitudinem tuam sæpe cōspexisse. Comparemus sine rubore, comparemus, beatissime pater, Italiæ reginæ quondam orbis terrarum, Hispaniolam: quandoquidem si quantitatem dimetiemur, paulò minor reperietur. Est nanq; Hispaniola ab oriente distenta in occidentem milliaria, uti iuniores uolunt, quadraginta supra quingenta. Almirantum diximus in prima decade produxisse mēsuram. Lata uero alicubi tercentum ferè, angustior tamen alibi, ubi cornua iactat. Sed Italia est hæc multò beatior, beatissime pater: maiori quippe ex parte sui est adeò temperata & amœna, ut neque frigore urgeatur molesto, nec calore uexetur immodico. Habet utrunq; solstitium Hispaniola penè paræquinoctiis. Vix enim horam integram ascendit dies ut noctem superet, aut e converso, in meridionali latere, in septentrionali aliter. Pleræque regiones in ea iacent, in quibus aliquando frigus uiget. Sed id accidere beatitudo tua intelligat, ex consono ad id obiectum montium, ut infra latius dicemus: neque tamen est atrox adeò, ut habitatores niues molestēt unquam. Perpetuo præterea gaudet

Vere

Hispaniola
multis nomi
nibus præ
fertur Italie

A Vere, perpetuoq; autumnus felix hac insula. Frondescent ibi toto anno arbores, & prata uirescunt. Fortunantur ibi omnia mirifice. Quantum hortensia coalescant intra sextumdecimū diem, caules, lactuca, boragines, raphani, & huiusce modi sata: cucurbita, melones, cucumeres, & similia intra trigessimū, satis late alibi. De animalibus autē diximus, boues ex Hispania transuectas in multo maiores euadere. Boues elephantis, porcos mulabus, cum de augmento est sermo, comparant, hyperbolice tamen. Diximus & suillas carnes sapidas esse ac salubres, propter myrobalanos & patrios fructus alios, quibus uescuntur, suapte natura nascētib; uti apud nos faginea sunt, ilicea, quernaēq; grandes. Vites etiā si cura insit, mira coalescunt ubertate: & si cui animus aliquando fuit, de serendo in montibus tritico, ubi parum per frigoris uigeat: in plano minime, ob nimiam agrorum pinguedinem. Est incredibile auditu. Spicam superare lacerti crassitudinem, spithama longiorem, granaq; nutrire quamlibet duo millia amplius auseruerant inquit, & iureiurando affirmant. Sed salubriorem insulae panē iucca praesertim, aiunt, quem uocant cazábbi: quia sit digestionī aptior: quodq; feratur & colatur facilius atq; uberius. Id autem temporis quod superest, auro intendunt legendo. Est tanta omnium quadrupedum copia, ut iam & equi & coria bouum & pecudum portentur in Hispaniam. Genitrici iam succurrit filiola multis in rebus. De coccineis arboribus, de aromatibus, de colore glauco, de mastice, gossampio, de electo, & multis alijs eius prouentibus, satis multa alibi. Quid felicius ergo beatissime pater in terris, quam uiuere ubi fas sit tot tantaq; passim uidere & frui? quid beatius quam agere uitam, ubi non cogaris angustis includi cubiculis, horrenti gelu, aut anxio calore? neq; hyeme oporteat ponderosis uestibus corpus onerare, aut furas perpetuo igne cremare, quae senefaciunt homines in ictu oculi, ac uires labefaciunt, trahuntq; mille morborum genera. Salubrem praeterea inquit esse aërem, salubres & fluminum aquas, ut puta quae auro perpetuo superlabuntur. Nullus est namq; fluuius, nulli montes, pauca plantities, auro immunes. Ad particularem tandem internam huius beatae insulae cosmographiam deueniamus. Habere Hispaniolam quatuor flumina, quae ferre portionibus aequis eam diuidant ex altis montibus: uno ad orientem, hoc lunna dicitur: ad occidentē altero, quod Attibunicus: tertio ad meridiē, quod Háiba: ad septentrionem quarto quod lache, alias narrauimus. Nouam hic nauclerus affert ab incolis ab aeterno obseruatam descriptionem. In quinque partes uniuersam diuidemus: dehinc cuiusq; prouinciae regiūculas ueteribus nominibus appellabimus: quodq; memoratu dignum in singulis erit, recēsebimus. Insulae initium ab oriente amplectitur prouincia nomine Caizcimū: sic appellatam, quia eorum lingua cimū frontem siue initium significat. Sequitur illam Huhábo, inde Caihábo. Quarta est Bainóa. Angulum occidentalem tenet Guaccaiarima: sed penultima Bainóa latioribus constat terminis, quam tres eam praecedentes. Caizcimū à prima insulae fronte protenditur ad flumen per urbem primariam sancti Dominici labens, quod est Hozáma. Ad septentrionem autē terminatur ad montes asperos, dictos ob sui horrorem Haitī particulariter. Huhábo montibus Haitī & flumine láciga includitur. Caiábo tertia amplectitur quicquid iacet inter Cubáho & Dahátio ad ostium usq; fluminis lácchae, unius ē quatuor aequae diuidentibus insulam: & ascendit ad montes Cibáos, ubi est maior auri copia. In quibus nascitur fluuius Demáhus, caditq; per fontes fluminis Naibae, alterius ē quatuor ad mare australe, ad aliam fluminis sancti Dominici ripam. Bainóa capit initium à finibus Caiábi, ad insulam usque Cahiní: quae iacet fere contigua littori septentrionali ipsius insulae, ubi primam diximus aedificatam fuisse coloniam. Reliquum ad occidentem occupat Guaccaiarima prouincia. Atque ideo Guaccaiarimam appellant, quod sit insulae extrema pars: marimam ipsi appellant podicem; insulae podicem uocant, Gua est apud eos articulus: & pau

*Rara terrae
fecunditas.*

Cca sunt, regum præcipue nomina, quæ nō incipiāt ab hoc articulo gua: ut Guarionexius, Guaccanarillus: & hinc multa etiam locorum nomina. In Caizimu, regiones sunt, Higuéi, Guanamá, Reyre, Xaguá, Aramaná, Arábo, Hazóá, Macorix, Caiacóá, Guaiágua, Baguanimáho, & asperi montes Haitiensēs. Hic de aspiratione pauca referamus: quæ aliter se habet quàm apud latinos. Aduertendum est, nullam inesse aspirationem uocabulis eorum, quæ non habeat effectum literæ consonantis: imò grauius aspirationem proferunt quàm nos f consonantem. Proferendumq; est quicquid est aspiratum eodem halitu quo f, sed minime admoto ad superiores dentes inferiore labello: ore autē aperto, ha he hi ho hu, & concussio pectore. Hebræos & Arabicos eodem modo suas proferre aspirationes uideo. Hispanos etiam in his quæ ab Arabibus diu possessoribus uocabula acceperūt, experior idē seruare: multa quippe retinēt: ut almohádda, quæ dicitur puluinar: almoháza, quæ interpretatur strigilis: & huiuscemodi multa quæ anhelante pectore promūt. Placuit hæc recēserē, quia apud latinos accentus plerunq; solus aut aspiratio mutant significatū: uti hora pro parte diei, & ora pro plurali huius dictionis os: aut ora pro regione, ut, Troiæ qui primus ab oris. In accētū autem, accentu mutato, occido uel óccido. Ita & in horum simplicium lingua maxime seruandī sunt accentus, & aspiratio promenda. De accentu suprà diximus, & articulo gua. In Huhábo prouincia sunt regiones, Xamána, Canabacóá, Cuhábo: multæq; aliæ quarum nomina nondum didici. Caiábus prouincia regiones habet, Maguá, Cacacubána. Huius regionis incolæ longe aliam habent linguam ab Hispaniolis reliquis, & Macoryxes dicuntur. Cubanā est alia regio: & ipsa lingua differens à cæteris. Baioháigua regio, diuersum & hæc idioma tenet. Aliæ sunt regiones, Dahabón, Cybáho, Manabáho. Cotoy est in insulæ medio: flumen interlabitur Nizaus: montes autē Mahaitin dicti, Hazuá, Neibaymáo. In Bainóá regiones sunt, Maguána, Iagohaiúcho, Baurúco, Dabiágua, Attibuní à noīe fluminis, Caunóá, Buiaici, Dahabonici, Maiguariti, Atiei, Maccazina, Guahábba, Anniuíci, Marién, Guarícco, Amaguéi, Xarágua, Yaguána, Azzuéi, Iácchi, Honorúcco, Diáguo, Camaie, Neibaimáo. In Guaccaierima, prouincia última, regiones sunt, Mauicaráo, Guahágua, Taquenazábo, Nimaca, Bainóá parua, Cahaymí, Iamaizi, Manabaxáo, Zauána, Habacóá, Ayqueróá. Ad particularia nunc de regionibus ipsis quædam descendamus. In prouincia Caizimu, intra uastum initij sinum est antrum ingens, in rupe caua, sub radice montis altissimi, ad stadia duo circiter à mari: cuius ostiū est magni templi foribus assimile, falcatum, ingens. Tentauit cum nauigijs antrum ex gubernatoris mandato hic nauclerus. Per latentes uías, inquit, ueluti ad sentinam cōcurrere ad antrum multa flumina. Et desiere post id mirari, quò tenderent flumina plura delabētia, quæ à nonaginta milliaribus uenientia fluendo absorbentur, nec appareant ultra. Per eius saxei montis uoragines deglutita iam arbitrātur ad id antrum profisci. Ingressus antrum nauclerus ferè absorptus est. Inesse rebullitus & uortices inuicem cōflicantes & ora hiantia multa, inquit. Veluti pilam, cum horrendo mugitu, nauiculam eius uortices hinc, ebullitus inde, modo hâc modo illac, diu iactitarūt. Ingressum fuisse pœnituit: nec quâ regrederetur intelligebat. In obscuro iam uagabantur, tū ob ipsius antri tenebras, quæ lōgissime petūt montis specum: tum quia perpetuæ ibi sint nebulæ ex salientibus uaporibus humidis in cōtinua cōflictatione ueniētium aquarū. Casui Nili ē montibus Aethiopū, strepitum illū comparat. Surduerunt adeò, ut quid inuicē loquerētur, haud quaq; audirēt. Euasit tandē pavidus de antro, ueluti de tartaro, putās rediisse ad superos. Ad milliaría fortē sexaginta, ab urbe primaria sancti Dominici, sunt ferè in prospectu mōtes alti, super quorum uertice stagnū est inaccessibile: à iunioribus nunq; uisum ob asperitatē montis, neq; quod semita pateat ulla. Per uicinū tandē regulū ductus nauclerus, ut gubernatoris

Aspiratio quomodo sit profertur in his insularibus uoculis

Flumina in antro absorbentur

A bernatoris mandatum expleret, mōtem ascendit. Stagnum adiit. Vigere ibi frigus ait. In hyemis argumentum, filices & rubeta mora gignentia, quæ duo calidam regionem minime patiūtur, inuenere. Montes uocāt Ymizū Hybaháino. Circuit in gyrum lacuna milliaria tria. Dulciū est aquarum; uarijs piscibus egregia est. Cadunt in eam riuī plures; nec habet exitum lacus, quia sit undiq; montiū uerticibus circumseptus. De altero nunc Caspio siue Hircano, mediterraneo mari dico, cum uicinis alijs quibusdā dulcibus lacubus parumper cōferamus.

PETRI MARTYRIS ANGLI

ME DIOLANEN. OCEANEA DE CADIS

tertiæ, liber octauus.

BAINOA prouincia quæ triplo superat tres primas, Gaizi-
mu scilicet, Vhabo & Caiabon, uallem includit Caiouani;
in qua lacus est falsus, amarus, horridus, uti de Caspio legi-
tur: propterea Caspiū est animus uocitare: licet nō sit Hir-
cania regio. Voragines habet, ē quibus & salūnt aquæ ma-
rinae, & uenientes ē montibus absorbentur. Putant esse am-
plas adeo profundasq; cauernas eius, ut ē mari per eas ma-

gni etiam marini pisces emergāt: inter quos piscis quidam ab eis dictus Tiburo-
nus, qui hominē in ictu dentis secat medium & uorat. In Hozamam urbis pri-
maria fluuiū ē pelago ascendūt tiburoni & multos dilacerant ex incolis: præ-
cipue qui se nullo pacto abstinent, quin quotidie lauandi gratia immergant flu-
uio. Flumina in stagnum delabuntur falsum, à septentrione Guaninicabón, à
meridie Xaccoei, ab oriente Guannábo, ab occidēte Occóa. Magna hæc flumi-
na perpetuacq; esse inquit: & parua in Caspiū cadere uiginti amplius. Sca-
tent etiam à septentrione proximi stagno, non amplius stadio: stadiumq; occu-
pant in circuitu fontes plusquam ducenti, aquarum æstate frigidarum & dul-
cium potabilium. Hæ fluuiū efficiunt minime uadosum, qui ē proximo cum
cæteris ad stagnum labitur. Hic est sistēdum parumper. Regionis regulus, uxo-
rem, in sacello à Christianis in eius ditione structo orantem reperit, concubitum
petit: habendam esse rationem loci deo sacri, uxor arguit. Cuius uerba hæc fue-
runt: Teitoca teitoca: quod sonat, esto quiescet: tēcheta cynáto guamechyna:
quod sonat, dominus multū irascetur. Guamechyna dicitur dominus, tēcheta
multum, cynato iratus. Inquit excusso brachio maritus: Guaibbā, id est uade:
cynáto machabúca guamechyna: interpretat, quid ad me quod irascatur deus?
Vim uxori intulit: repente mutus effectus est, & semimancus. Pœnitentia du-
ctus, & miraculo perculsus, donec uixit egit uitam religiose: nec passus est ul-
tra sacellum uerri aut ornari aliena manu. Eo miraculo & incolæ multi & Chri-
stiani omnes commoti, sacellum pientissime frequentant. Aequissimo liben-
tiq; animo ferunt regulum fuisse passum eius contumeliæ uindictam. Ad
Caspiū retrocedamus. Is lacus falsus procellis agitur & tempestatibus, ita ut
piscatorias saepe nauiculas in præceps trahat, & cum nautis absorbeat. Neque
reperitus est naufragatus quispiam emeruisse, aut proiectus ad littus, uti asse-
let de cadaueribus deglutitis in mari. Sunt hæ tempestates Tiburonorum lau-
ta conuiuia. Dicitur id Caspiū hagueygabón. Iacet mediā insula in quam se
piscaturi recipiunt, minime tamen culta. Est insulæ nomen Guarizacca. Am-
plectitur lacus ipse longitudine, millia passuum triginta: latitudine, duodecim,
alibi quindecim. Est alius in eadem planicie lacus huic proximus, aquarum
salsodulcium, quæ nec potui sunt bene aptæ: neq; si necessitas urgeret, ineptæ.
Longitudo est eius milliarium quinq; & uiginti, latitudo octo: nouem & de-
cem alicubi. Fluminum est multorum receptor: absorbentur & ibi aquæ: caret

*Piscis homi-
nes uorans.*

*Vindicta mira
pollui sacelli.*

C exitu. E mari etiam profiliunt in eum aquae, sed paucae, propterea commixtus. In eadem prouincia lacus alius dulcis, nomine Iainaguà, ad occidentem, parum distans à Caspio. Habet & alium lateralem idem stagnum salsum ad septentrionem, sed paruum, trium & quatuor milliariū in latitudine, in lōgitudine unum & paulò amplius. Hic est potabilis. Dicitur is paruus Guaccaa. Ad meridiem lacus eiusdem falsi, iacet alius lacus trium milliarium in lōgitudine ferè circularis, dictus Babbareo. Dulcis est, ut superiores duo. Hic lacus, quia caret exitu, nec uoraginibus deglutiatur, ad mare infalsum, si torrentibus augeatur, superfluas mittit aquas. Hic est in Xamanà Bainoæ prouinciæ regione. Est alius inter orientem & meridiem iacens ad latus Caspij, dictus Guanybám: milliarium in longitudine x. est ferè rotundus. Sunt præterea per insulam sparsi lacus alij parui, quos prætermittimus, ne diu morando in re eadem fastidium generemus. Hoc unum claudat de lacubus sermonem. In omnibus ingens piscium, ingens & uolucrum copia nutritur. Hi omnes lacus iacent in ualle amplissima, quæ ab oriente tendit ad occidentem milliaria centum uiginti. Lata uero est milliaria octodecim, ubi angustior: ubi amplior, quinque ac uiginti. Collaterales habet mōtes, ad occidentem uersa facie Daiguani à sinistris: à dextris ab ipsius uallis nomine montes Caiguam dictos. Iacet ad radices montium Caiguaniensium ad latus eorum septentrionale uallis altera, superiore longior, latiorq̃. Ducenta namq̃ ferè milliaria complectitur eius longitudo: latitudo ubi amplior, triginta: ubi angustior, circiter uiginti. Dicitur uallis Maguana hic, ibi Iguamu, alibi Hathathiei. Quandoquidem de hac parte uallis quæ dicitur Ariei mentio incidit, diuertendum est ad inauditum de marino pisce miraculum. Huius regionis regulus piscatione delectabatur: Caramatexius dicitur. In eius retia piscis catullus incidit, de genere piscium immanium, qui dicuntur Manati ab incolis. Minime notum arbitror genus id monstri per nostra maria. Est nanque testudineæ formæ quadrupes: squamis tamen, nō concha munitus: corio durissimo, ita ut neq̃ sagittam uereatur: mille uerrucis armatus, tergo autē plano, & capite penitus bouino. Aquatilis est, & terrestris piscis, mitis, iners, uti elephas, utiq̃ delphin, hominibus sociabilis, sensu mirabili. Infantulum piscem domi regulus aluit dies aliquot pane patrio, ex iucca & panico puta confectio: radicibus etiam alijs quibus homines uestuntur. Adhuc paruulū proiecit piscem in lacum suis adibus proximum, tanquam ad uiuaria: qui lacus & ipse suscipit aquas, nec illas euomit. Est lacui nomen Guaurábo: qui dehinc lacus Manati est appellatus. Liber in aquis piscis annos uagatus est quinque ac xx. Adoleuit in immensum. Quæ de baiano, quæ uero de arionæo delphinis feruntur, distant ab huius piscis gestis. Piscis nomen est impositum Matum: quod significat generosum aut nobilem. Quando ergo ex reguli familiaribus ei notis præcipue, quisquam in lacunæ ripa Matum Matum, hoc est, generose generose, proclamabat: humani beneficij memor, caput eleuans ad uocantem pergebat. Pascebatur hominum manu. Si uero quispiam transfretandi cupidus, signa dabat: prostratu suo traiekturos inuitabat. Decem aliquando monstrum conscendisse uno receptu, transportatosq̃ fuisse omnes incolumes psallendo & cantando, compertum est. Sed si Christianum quenq̃ erigēs caput cerneret, summergebatur, & parēre recusabat: quia fuerat à Christiano iuvene quodam petulante affectus iniuria. In piscem namq̃ mitem & domesticum fuerat iaculatus hastam acutam: licet haudquaquam læsus fuerit ob duritiem corij, quod habet uerrucosum, asperumq̃: illatam tamen sensit iniuriam. Et si quando uocabatur à notis, ex illo die circumaspectabat prius diligentissime, ne quis uestitus Christiano more adesset. Luctabatur in ripa cum reguli cubicularibus: sed præcipue cum adolescēte regulo grato: cum quo domi cibos aliquādo sumpserat. Cercopitheco lepidior erat. Fuit longo tempore uniuersæ insulæ singulari solatio: nam & incolarum & Christianorum multitudo ingens ad

Monstrum marinum in delictis habitum.

Ad monstri miraculum quotidie confluebat. Sapidas inquiunt esse illius speciei piscium carnes, multosq; maria illa generant. Amissus est tandem facetus piscis Matum: ad mare deuectus ab Attibunico, uno e quatuor æque diuidentibus insulam fluminibus: ex alfluuie inaudita iphonibus horrendis comitata, quam ipsi uocarunt furcanum. Superauit Attibunicus ripas adeo, ut uniuersam impleuerit uallem, & sese lacubus omnibus immiscuerit. Secutus ergo Attibunici torrem bonus matumus, facetus, sociabilis, matrem antiquam & natales aquas repetiuit, nusquam aliis uisus. Satis digressum: Ad uallis situm ueniamus. Habet uallis hæc collaterales montes Cibauos & Cayguanienses: ad mare australe illam deducit. Est & uallis alia ultra Cibauos montes ad septentrionem, quæ dicitur uallis Guarionexij: quia regulus ille Guarionexius ab auis & maioribus alijs ab hominum memoria uniuersæ ualli semper hæreditario iure imperitauerit. De hoc regulo multa in primis insulæ narrationibus & prima nostra decade. Est uallis centum octoginta milliarium longa ab oriente ad occidentem: lata uero à meridie ad septentrionem, triginta, ubi angusta: ubi latior, quinquaginta. Initium capit à regione Canabocœ, per prouincias Huhâbum & Caiâbum: terminaturq; in prouinciâ Bainoam & regionem Marienam. Iacet autem media inter Cibauos montes & Cahonâos & Cazacubunam. Nulla est prouincia, regio nulla, quæ non sit celebris maiestate montium, ubertate uallium, amoenitate collium, & fluminum interluentium copia. Nulla montium aut collium ladera, nulla flumina, quæ non abundant auro, & suauium piscium dapibus: uno fluuio excepto, qui ab origine sua & montanis fontibus eius, falsus egreditur, labiturq; falsus donec pereat. Is dicitur Bahuân: & regionem Maguânâ prouinciæ Bainoæ interfecat. Existimant per meatus aliquos gypseos aut salinas subterraneas iter sibi fecisse fluuium. Sunt in insula salinæ celebres: de quibus latius infra dicemus. Per quatuor ea flumina perq; prouincias quinque, diximus insulam diuidi. Datur & alia partitio. Constat insula uniuersa quatuor montium cacuminibus, quæ mediam secant ab oriente in occidentem. Succosa cuncta: auro feracia cuncta: e quorum cauernis & faucibus uniuersa aquæ fluminum eomuntur. Sunt in eis antra horrenda: sunt & tractum obscuræ ualles: sunt saxæ rupes. Nullum animal noxium in ea repertum unquam. Nullum quadrupes rapax, non leo, non ursus, non tigres feroces, non insidiosæ uulpes, non lupi uoces: beata omnia: beatiora nunc quod intra tui gregis oues, beatissime pater, sint recepta tot hominum millia: zemibus omnibus, demonum simulacris, eliminatis. Si res huiusmodi aliquando in discursu nostræ narrationis repetiero, sicq; digredior interdum, ut hæc referam, beatissime pater, ne mihi succedas. Feruor animi præ lætitiâ, cum audio, cum uideo, cum scribo ista, me uelut Apollineus & Sibyllinus quidam spiritus exagitat, cogitq; idem sæpe referre: quando præcipue sentio, quod tendat nostræ religionis amplitudo. Hoc tamen inter fata hæc uberrima iacet medium, quod me angit non mediocriter. Simples hi nudi homines, paruo erant assueti labori. Pereunt multi ex immensa fatigatione in aurifodinis: desperantq; adeo ut sibi mortem multi conciscant, nihilq; curent de procreatione filiorum. Sumere matres grauidas medicamina, inquiunt, quo immaturos partus ædant, cum cernat se parituras Christianorum mancipia. Licet ex regio diplomate liberos esse sancitum sit, seruire tamen coguntur ultra quam homini libero placeat. Extenuatus est miserorum numerus in immensum. Duodecies centena capitum millia amplius fuisse aliquando censita multi ferunt. Quis nunc sit, horresco referre. Missa hæc faciamus. Ad oblectamenta mirandæ Hispaniolæ regrediamur. In montibus Cibauis, qui ferè mediam insulæ sedem in prouincia Caiâbo, tenent, ubi diximus natiui auri uberiores esse ortum, regio est dicta Corôhi, in nubibus sita, celsis montium culminibus circumuallata, frequens habitatoribus: planitie constat milliarium quinque & uiginti longa, lata quindec-

Quid non mortalia pectora cogis, Auri sacra fames?

Cum. Superat ea planities cæterorum montium cacumina, ita ut reliquorum montium hi montes uideantur esse principes & genitores. Planities hæc quatuor sentit anni tempora: Ver, æstatem, autumnum, & hyemem. Siccescunt ibi herbæ, nudantur frondibus arbores, prata canescunt: quod minime diximus accidere cæteris in locis insulæ, quæ uer tantum & autumnum hospites habent. Filices nutrit ea tellus & hortos, serpentia rubeta mororum altricia, quæ frigus inesse regioni ostendunt. Amœna tamen regio est: neque horridum est frigus, puta quod rigore niuibuscq; haudquaquam incolas premat. Vbertatem eius regionis à filicibus arguunt, quorum frutices inquirunt hasta crassiores generari. Auro ditia sunt eius montana latera. Non itur ad id effodiendum, quia uestitis opus esset fossoribus, ob frigora, & laboribus assuetis. Habitatores autem paruo contenti molles sunt: propterea minime ferre quirent hyeme sub dio uitam. Flumina regionem interluunt duo, è cacuminibus præsentium montium delabentia. Vnus Comoiaÿxa, qui tendit ad occidentem, & in Náibæ alueo nomen amittit. Alter Tirecótus dicitur: hic ad orientem fluens, Iúnnae fluminis aquas auget. In insula Creta prætereunti mihi ad Soldanum retulere Veneti, regionem huiusmodi iacere intra Idæorum montium cacumina, quæ cæteris feracior sit insulæ regionibus satione frumentaria. At quoniam ob angustas ad culmina uias Cretenses illi aliquando defecerint, diuq; contra Senatus Veneti auctoritatem regionem armis tutati sint: quando post longa tempora se, iam bello fessi, dederunt, regionem desertam relinqui Senatus uoluit, portis angustiarum clausis, ne quisquam, iniussu Veneti Senatus, ad eam conscenderet. Eo autem anno qui fuit secundus à quingentesimo supra millesimum, iam uenia dabatur agricolis colendi regionem, aptis autem ad arma minime. Est & alia regio in Hispaniola nominis eiusdē Cotóy. Ea prouincias determinat Vhábum & Caiábum. Montes uallesq; & planities habet: sed quia sterilis, minime frequens est habitatoribus. Maior est in ea aurī copia. Est ibi aurī origo: nō grumatim, non minutim legitur. Inter tofos & rupium uenas solidum purumq; aurum inuenitur: scindendo saxa sequuntur aurī uestigia. Esse arborem uitam aurī uenam comperiunt. Quacuncq; pateat iter è radice per apertas mollesq; scatebras, ramos ad superna supercilia montis emittit: neque unquam datur quiescere donec cœli auram assequatur. Formare ibi, uiso aëris fulgore, bactras & grumos pro fructu, animaduenerunt. Hæ sunt quæ per uniuersam disseminantur insulam per alluies raptatæ ad ima, de natura pōderosorum. Non autem illic procreari putant ubi leguntur, in sicco præsertim, in fluminibus aliter. Radicem arboris aureæ tendere ad terræ centrum, inquirunt, & ibi coalescere. Quo namq; profundius effodiatur, eo truncos reperiunt crassiores, si per montis scatebras liceat. E ramis autem filo subtiliores aliquos captant: digitos æquantes alios, pro scissurarum hiatus. Accidit & incidisse in cauernulas auro fultas: per ramorum tamen ascendentium uias: quibus repletis ex substantia trunci serpente ab imo carpit iter ramus quæ pateat. Intercipitur sæpe saxi soliditate. In cæteris rimis tamen nutritur ex halitu & uirtute radicum. Quid ergo aurī efferatur interrogabis, beatissime pater. Ex sola Hispaniola uehitur in Hispaniam quotannis quadringentorum & quingentorū interdū millium ducatorum aurī summa. Id ex quinta regia intelligitur quæ ad fiscum uenit: octoginta nonaginta & centū milliū castellanorum aurī, & aliquādo maior. Quid ex Cuba, quid ex insula sancti Ioannis fecundis & ipsis auro speretur, infra dicemus. De auro satis dictū. De sale, quo cōdiamus quæ auro emuntur, sit sermo. In regione Bainóæ prouinciæ in montibus Daiagónis ad miliaria duodecim à Caspio salso lacu, salinæ sunt montanæ saxæ, crysallo lucidiores, cãdidioresq;. Sunt & huiuscemodi salinæ quæ crescunt mirum in modū in Laletania, quæ Catalonia dicitur, sub duce Cadonæ, regionis illius optimate primario. Sed nobiliores has Bainóas esse asseuerant, qui utraq; noscunt.

Quantum auri uehatur quotannis ex Hispaniola in Hispaniam.

A noscunt. Sine cuneis & ferreis clauis hoc scindi minime posse aiunt. Laletanum autem facile frangi, & ego expertus sum. Hoc toseæ, illud marmoreæ comparant duritiei. In prouincia Cayzimū regiūculis Iguanamā, Caiacōa, Guariagua scatent admirabilis naturæ fontes, superficie prima dulces: quæ mediū tenent aquæ salsodulces: quæ fundo iacent amaræ salsæq̃. Putant salsas maris aquas leniter emanare: in supercilio fluere de montibus per terræ meatus dulces. Hæ summergeuntur: emergunt illæ: nec sufficiunt hæ corrumpere penitus illarum latices. Quæ sunt mediæ utraq̃ suscipiūt, & utrarunq̃ fiunt participes. Si autē quis in alicuius fontis margine stratus aurē fixerit, cōcauam esse adeo ibi terram noscit, ut reboet à miliaribus tribus ueniēs eques: pedes autē ab uno miliari sentitur. In ultima ad occidentē regione Guaccaiarima, in regiuncula Zauāna homines uiuere aiunt, montium cauernis & syluestribus fructibus contentos, qui nunquam mansueuerint, neque aliorum unquam hominum commercio usi sint: sine certis sedibus, sine sationibus aut cultura ulla, uti legitur de aurea ætate. Hos certo aiunt idiomate carere. Cernūtur aliquādo. Habuerunt ad manus neminem. Si quando uenientes ad conspectum hominum quenquam ad se moueri cognouerint, ceruo celerius confugiunt. Canibus aiunt Gallicis agiliores esse. Quid ex his soliuagis lepidissime unus egerit, audi beatissime pater. Prædia nostri habent in densarum sylvarum & nemorum marginibus. Solati gratia Christiani quidam Septembri mense anni M D XIII prædia uisunt. E nemore saltu insperatus elinguis homo: subridens à Christianorum lateribus puerum rapit, domini possessionis filium, habitū ex insulari fœmina. Aufugit soliuagus: ut sequatur innuit. E nostris & ē nudis insularibus multi currunt ad raptorem: prehenderunt minime. Vbi uidit facetus soliuagus desisse Christianos à persequendo, puerum reliquit in biuio, quā subulci uagabantur, porcos cogentes ad pascua. In puerum subulcus incidit: in ulnis susceptum ad genitorum sese torquentem portat. Esse de genere Caribium genitor soliuagum arbitrabatur. Voratum iam filium deslebat. In eadem insula maritimis locis ē scopulis picem legunt, arborea pice duriorē amarioremq̃, propterea nauibus fucandis contra uermes corrodes, quos dicunt bromam, de quibus late aliās, commodior est. Gignit ex duobus arborum generibus picem insula: ex pinu, puta, & arbore dicta copéi. De pinea prætereo, quia uulgò ubiq̃ generetur. De copéia arbore dicamus: de pice fructuq̃ pauca, quia pix nō aliter ex ea legitur quàm ex pinu: licet dicant plerique stillicidio colligi comburendo eius lignum. Fructus autem eius paruus est, uti prunum, esui satis aptum. De folio auditu nouum est pulchrum naturæ cōsiliū. Arborem esse hanc existimandum est, cuius folijs Caldæi literarum primi repertores, conceptus mentis absentibus significabant, priusquam usus chartæ reperiretur. Spithameum est latitudine folium, rotūdumq̃ ferē. Acu aut spintere uel stilo quouis ferreo siue ligneo inscribunt nostri, non ineptius quàm charta, ut libet. Risu dignū est, quæ insularibus nostri de folio persuadeant. Nostrorum imperio folia loqui putant boni homines. Missus est ex urbe Dominica primaria insulæ, insularis quidam ad mittētis amicum, qui distabat in interna colonia, cum utijs (diximus esse cuniculos) assis. Ex itinere, siue fame, siue gula impellēte, nuncius tres utias edit. (Sunt muribus non maiores.) Folio rescripsit amicus quot receperit. Ad seruum herus inquit: En quid? ubi tua fides fili? potuit ne tantum gula, ut creditas utias comederis? Tremēs miser & admiratus, falsus est errorem: sed unde id habuerit, herum rogat. En folium quod tu ipse affers mihi recēset. Horasq̃ illi accessus ad amicum ac discessus cum regrederetur, edicit. Ita lepide fallunt stolidos insulares: & prodij habent nostros, quorum imperio folia promant, quæ ipsi arcana esse putarunt. Sparso per insulam rumore, quod folia nostrorum nutu loquantur, in fide de depositi retinet insulares. Vtraq̃ folij facies literas uti charta nostra suscipit.

C Membrana duplicata crassius est folium, tenax mirum in modum. Dum est recens, literas ostendit candidas in suo uiridi: quando siccatur, uti tabella lignea, candescit durefcitq̃, sed caractères flauescunt. Minime autem corrumpitur, nec si madefiat: notas dimittit nunquam, nisi comburatur. Arbor est alia, nomine Xaguà, cuius pomi acerbi succus glauconiger pingit quicquid tetigerit, adeo coherenter, ut nequeat ullo lauacro abradi intra dies uiginti: ubi maturuerit pomum, uim eam succus amittit. Comeditur, & sapidum est pomum illud. Est & herba quæ, uti de ligno aliàs memorauimus, suffumigio perimit. De nostris interimendis reguli quidam conuenerunt, cum non auderent aperta uiprouinciam sumere, statuerunt locare intra quandam domum multos eius herbæ fascēs, ut domum postea succenderent, quo accurrētes nostri ad extinguendum ignem, eo suffumigio letalem cōciperent morbum. Patefacto consilio, luerunt pœnas sceleris autores. Extra ordinem pleraq̃ nunc inferamus, beatissime pater, quandoquidem tua Sanctitas placere sibi scribit quæcunque de nouis oris referantur. De maizij, agium, iuccæ, battatarum & radicum omnium escariarum satione, cultu & usu, satis multa hæcenus. Vnde autem uenerint in hominum commoda, minime adhuc diximus: id referamus.

PETRI MARTYRIS ANGLI

MEDIOLANEN. OCEANEAE DECADIS
tertiæ, liber nonus.

D

Triticum horaeuq̃, quis primo ad culturã redegerit.

RIMOS aiunt habitatores contentos uixisse diu radicibus his, palmarum puta Maguëiorum, quæ est herba sedo siue aizoo, quam uulgus semperuiuam appellat, similis. Guaiëgarum, uti tubera terræ, sunt rotundæ radices hæc maiores. Guaiëros & edebant, sunt uti pastinacæ. Cibaios, uti nuces sunt hæc. Cabaioes, uti cepæ. Macoanes idem uti cepæ: multis præterea radicibus alijs. Boitium, id est, sapiētem senem, aiunt post multa annorum curricula in unius fluminis ripa fruticem uidisse ferulæ similem: inde euulsam radicem ex agresti fecit hortensem. Et qui primi iucca uestebantur cruda, breui peribant. Cum esset eius gustus suauis, decreuerunt diuersis experiri modis pertinaciter eius usum. Assa elixaq̃ minus nocebat. Deuenerunt tandem ad agnitionem ueneni, succo latentis: & eo modo exiccata conditaq̃ & deducta in cazaby, panem præbet stomachis humanis tritico saniozem, quod aptior sit digestioni. Idem de cæteris radicibus, & maizio inter naturæ semina ab ipsis electo. Vti Cererem legimus triticum hordeumq̃, huiuscemodi etiam alia frumenta, quibus humanum genus fruitur, delegisse in Aegypto, ex granis raptatis cum limo è montibus Aethiopum per incrementa Nili, relictaq̃ in Niliaca planitie Nilo regrediēte ad alueum, ad culturam rede-gisse. Vnde diuinis Cererem honoribus dignam iudicauit antiquitas, ad culturam reductis electis seminibus. Agium species innumeræ sunt. A folijs & floribus earum uarietas dignoscitur: harum species una dicitur guanaguax, hæc est intus forisq̃ albidat: alia guaraguëi, colorem habet uiolaceum foris, intus autem candidum. Appellāt alios ages zazauëios, hi rubescunt foris, intus candescunt. Alios squiüetes, intus forisq̃ albidus sunt. Est túnna ubiq̃ uiolaceus. Hobos flauescit pelle carneq̃. Est alius dictus atibunéix pelle uiolaceus, carne candidus. Aniguamar cute uiolaceus est, interius albescit. Guaccaracca pelle candescit, uiolascit carne. Sunt multa præterea, quæ nondum ad nos delata sunt, quibus recitandis scio me nimium excitare inuidorum calcaria, qui ridebunt, si quando ad eorum manus mea scripta deuenient, quod ad supreme occupatum herōem

A roẽm beatitudinem tuam, cuius humeris uniuersi Christiani orbis onus inhæret, minuta mille scripserim. An Plinius, cæteriꝑ insignes doctrina uiri, quando huiusmodi & ab his diuersa dirigeabant ad potentes, principibus, quibus cum differebant, prodesse solum intenderunt, ab inuidis cuperem intelligere. Illustribus obscura, magna paruis, crassis minuta, commiscebant, quò posteritas principum causa agnitione rerum uniuersa frueretur: particularibus autem rebus intenti & nouarum rerum cupidi, particulares oras tractusꝑ ac terrarum prouentus & mores gentium naturasꝑ rerum intelligere quirent. Ridebunt ergo ipsi nostras curas: deridebimus nos eorum, non inscitiam, non incuriam, non desidiam, sed perniciosam solertiam: & eorum torturæ pectoris miserebimur, colubrisꝑ inuidorum edulij eos commendabimus. Si uera sunt quæ de tua sanctitate Galeacius ipse Butrigarius & Ioannes Ruffus, impræsentiæ Cusentinus archipræsul, nunciij tuæ sedis apostolicæ retulerūt, placitura omnia non dubitauero: nec incultas uestes nostras, quibus res mirandas teximus solum, non ornauiumus, collegimus, non descripsimus, abiecturam existimamus. Satis rebus ipsis factum uideatur, quod tua causa inuigilauerimus, ne perirent. Tollat hinc quisꝑ suæ crumenæ quadrantem monetam. De boue uerueceꝑ à lanijis secto, propterea nihil ad uesperam superest, quia humerus huic placet, illi femur, alteri collum, nec desunt quibus & illa satisfaciant, aut crura conducant. Satis euagatum cum liuore rabido. Quibus modis nascentes regulorum filios, reguli saluent: quo ue pacto uitæ finem principio commodent: cur ue quisque regulus multis nominibus uocitetur, parumper referamus. Nascente alicui reguli prole, finitimi accurrunt, reginæ cubiculum intrantes. Hic natam sobolem uno nomine salutat, alius alio. Salue lucida lampas hic: Relucens ille: Domitor hostium alius: Fortis herois atnepos alius: Auro splendidiorem appellat alius, & inania multa. Propterea uti Adiabenicus, Parthicus, Armenicus, **B** Dacicus, Germanicus, Romanorum quisꝑ dicebatur, pro parentum & maiorum titulis: ita hi à regulorum impositione, utputa Beuchius Anacauchóa, Xaraguæ regionis dominus. De quo, sororeꝑ ipsius Anachaóna prudẽte scemina, late in prima decade. His nominibus appellabatur Tureigua Hóbin, quod sonat, rex resplendens uti oricalchum. Alius solum Starei, id est relucens. Alius Huího, hoc est altitudo. Duiheyniquẽ alius, interpretatur diues fluuius. Cum his Beuchius omnibus nominibus, & alijs quadraginta amplius se ornat, quandoque sit aliquid imperaturus aut per præcones edicturus. Horum si quis incuria uel negligentia unum prætermitteret, summa se affici contumelia rex iudicaret. Idem de cæteris. In testamentis autem quàm fatue sese habeant intelligamus. Ex sorore prima primogenitum, si insit, relinquunt regnorũ hæredem: *Heredes insularis regni.* si minus, ex altera, uel tertia, si ex secunda proles desit: quia è suo sanguine creatam sobolem eam certum est. Filios autem uxorū suarum pro non legitimis habent. Si ex sororibus defuerint, fratribus: si fratres, tunc filijs legant. Si filij desint, ei qui potentior habetur in uniuersa insula regnum commendant, quo suos ditionarios ab auitis hostibus tueatur. Vxores ducunt quotquot placet. Ex uxoribus chariores cum reguli sepeliri patiuntur. Anachaóna soror Beuchij Xaraguæ regis, qui in componẽdis areitis, id est rhythmis, uates habebatur *Regi mortuo, uxor uiua com sepeliri patitur* inter egregios, iussit formosorem ex fratris uxoribus & pellicibus, quæ Guanahattabenechéna dicebatur, uiuam cum uiro sepeliri, duasꝑ comites. Censuerat ut plures, nisi crepidati fratres sui Francisci, qui fortè aderant, precibus obtinissent. Guanahattabenechénam aiunt parem nullam in uniuersa insula habuisse pulchritudine: secum sua monilia sibiꝑ uiuenti gratos ornatus sepeliuit. Aquæ phialam & cazáby panis portionem cuiꝑ locant in sepulchro. In huius Beuchij reguli regno Xaraguá, & in Hazúa Caiábi regionis parte, in ualle etiã egregia lacuum salis & dulcium, & in Yáquino Bainóæ prouinciæ regione ra-

- C**ropluit. Hæ habent omnes auitas fossas, quibus aquas non ineptiore ducunt ordine per campos irriguos, quàm nouæ Carthaginis & regni Murciensis habitatores in Spartaria, ob pluuiidarum aquarum infrequentiam. Maguána uero regio Bainóam à Caiábo dirimit, & Zauána à Guaccaiaríma. In profundis etiam uallibus crebrioribus uexantur pluuijs, quàm opus esset. Urbis etiam primariæ sancti Dominici circumuicina plerunq; plus æquo humectantur. In reliquis temperate pluit. Varij sunt ergo in Hispaniola motus elementorum: uti de alijs multis legimus regionibus. De colonijs in ea positis satis in prima decade. Villulas postmodum posuere, Portum Plata, Portum Regalem, Láres, Villanouam, Azuam, Saluaterram. Nunciam de adiacentibus insulis innumeris (quas immēsa Tethydis Nereides diximus, eam comantes) notas describamus. A uiciniori, Arethusa altera nobilitata, licet aliàs inutilis sit, exordior. Ad milliaria à suæ Tethydis littore sex iacet paruula, à nostris Duas Arbores, antiquo nomine prætermisso, appellata: quia duabus polleat arboribus tantum: quibus uicinus est fons, ex Hispaniola subter mare per latētes meatus scatens: ut ex Eliade in Arethusam Siculam Alpheus. Ex hóbis, id est myrobalanis, & multis arboribus Hispaniolæ folia in fonte salētia, quibus insula caret, rem testatur. Originem capit fons à flumine Yiamiróa regionis Guaccaiarímæ, Zauánæ terræ proximo. Piscaria tamen est insula, cuius circumferentia milliare uix complectitur. Rectà ab oriente sancti Ioannis insulam, ueluti ianuæ custodem nostra Tethys habet. De qua multa aliàs. Auri ferax est, & ubertate soli aque fortunata ac sua genitrix Hispaniola. Coloniae sunt & in eam iam deductæ, auroq; legendi intēditur. Ab occidēte septentrionali tergum Tethydi seruat ingens Cuba, putata diu cōtinens, ob sui longitudinē: longior nanq; est ipsa Hispaniola. Secat mediam ab oriente in occidentem cancri circulus. Hispaniola uero & reliquæ
- D** meridionale ipsius latus seruantes clauduntur medio ferè spacio à tropico ad æquatorem intra zonam, quam ardore solis desertam, multi ueterum arbitrati sunt. Sua illos opinio fefellit. In Cuba insula ditiores reperiri aurifodinas aiunt, quàm in Hispaniola. Hac hora qua hæc scribo, coacta esse in Cuba referunt castellanorum auri centum octoginta millia conflanda: magnum opulentiae argumentū. Est his australior Iamaica, læta fertilisq; insula, benignitate soli fortunatissima: uno tantum monte contenta, sationibus recipiendis aptissima, ac belli studijs aspera. Nequeunt uniuersa quæ præ manibus habent complecti paruo tempore. Iamiacam aliquando Colonus huius rei princeps, Siciliæ comparauit magnitudine. Minorem esse, non multò tamen, qui eam exactius tractauere aiunt: de illius felicitate nil negant. Auro & gemmis expers esse creditur. Idem in initio de Cuba existimabant. Guadalupéa insula, Caraqueira prius dicta, gradus ab australi latere Hispaniolæ quatuor propior est æquinoctio. Circuit miliaria quinq; ac triginta supra cētum. Corrofa duobus sinubus (uti de Britannia maiore legimus, & Calidonia, quæ Scotia nunc est) ita ut penè fiant duæ insulae. Portubus est celebris. Id gummi reperere ibi generari, quod pharmacopolæ Animen album uocant: ad capitis grauedinem sua suffumigatione tollendam. Cuius arbor fructum producit cariotis similem spithamalem. Aperta farinam uidetur includere dulcem. Vti nostri rurales castaneas & huiusmodi pleraq; seruant hyemandas, ita hi huius arboris cariotas. Est arbor ficulneæ similis. Pineas hortenses & cætera naturæ edulia cuncta, de quibus late in superioribus, & hi assequuntur. Imò & putant ab huius insulae habitatoribus alias insulas tot suauium fructuum semina habuisse. Quia Caribes uagi circumuicina omnia, homocupij causa, pertriuērūt: quicquid uero utile peregrinū ubiq; inueniebāt, domū portabāt ferendū. Intractabiles sunt, nō patiunt hospites: magna ui opus est ad hos debellādos. Sagittis uterq; sexus, & his uenenatis, ualet plurimum. Si quando foras uiri proficiscātur, ab iniuriā ueniētium sceminæ ius suum uiriliter tuentur.

A tuerentur. Inde puto creditum insulas eo esse oceano, quæ solas mulieres ferant: uti mihi persuasit Admirantus ipse Colonus: & in prima nostra decade diximus. Mōtes planitiesq; assequitur uberes hæc insula, & fluminibus nobilis est. Mella in arboribus & saxorū specubus nutrit: uti de Palma Fortunatarum insula, quæ mella colligit inter rubeta uepresq;. Ad orientem ab hac insula, iunior uocabulo dicta Desiderata, ad millia passuum octodecim, concluditur millibus passuum uiginti, & ipsa elegans. Ad milliaria uero decem ab ipsa Guadalupea ad meridiem circumferētiæ milliarium triginta iacet Galanta, plana. A pulchritudine sua appellata est Galanta: quia Hispanum idioma elegantes galanes appellat. Ad milliaria nouem à Guadalupea sex parua sita sunt insulae ad orientem, uocatae Todos Sanctos & Barbata. Hæ scopulosæ sunt ac steriles: sed cognitu necessariae nauigantibus. Ab hac insula Guadalupea ad septentrionem milliaria quinq; & triginta, est insula dicta Monsferratus. In gyro hæc millia passuum continet quadraginta: altissimo monte celebris. Insula dicta Antiqua à Guadalupea millia passuum triginta, circuit milliaria circiter quadraginta. Admirantus ipse Diecus Colonus primi repertoris filius, mihi retulit, uxorem suam quam, uēturus ipse ad curiā, in Hispaniola reliquit, scripsisse ad eum, repertam esse inter Canibalicam insulam auro feracissimam. Ad eam nondū itum est. Læuo Hispaniolæ lateri ad meridiem Portui Beatae proxima inhæret insula, Altus bellus appellata. Mira ferūt de huius insulae belluis marinis, sed de testudinibus præsertim. Magno ancili scuto inquirunt esse grādiore. Quo tempore genitalis & improbus eas furor exagitat, è mari prodeūt. Egesta in profundam scrobem arena, ter & quater centum oua dicitur in scrobem demittere. Geniali uulua iam exhausta, remittit arenae tantum quantum ad oua cooperiēda sufficiat, reditq; ad marina pascua, de sobole nil sollicita. Ad statutos illi belluæ procreandæ à natura dies, pullulat, uti è fornicario, testudinum multitudo, solo calore solis

B sine parentum adminiculo generata. Anserina ferē oua, inquirunt, æquare magnitudinem. Carnem testudineam uitulinæ cōparant sapore. Sunt & innumerae aliæ insulae, quas neq; bene tritas habent: neq; opus est tam tenuiter farinam hanc cribrare. Satis est intelligere paratas nobis esse terras immēsas, quæ & nostras gentes & linguas & mores ac religionem, aduenientibus annorum curculis sint amplexuræ. Non Teucris Asiam, non Tiris Libyam, non Græci & Phœnices Hispaniam sic repente impleuerunt. De insulis autem quæ Hispaniolæ latus septentrionale custodiunt, mentionem prætereo: quia licet piscationibus & culturis aptæ sint, relictæ tamen sunt à nostris tanquam pauperes. Iam ualeāt annosa Tethys nymphæq; madētes ipsius comites: ueniat coronata superbe, australis pelagi cultrix, re ac nomine diues. In libello epistolari, ad beatitudinem tuam anno superiore per proprium meum familiarem misso, quem tua sanctitas ipsa, audientibus plerisque sacrae sedis apostolicæ Cardinalibus & Amata sorore, perlegit, quo die Michaëlis archāgeli festum tibi credita celebrat ecclesia: diximus Vascum Nunnez Balboam, eorum ducem qui montes arduos superauerant ad austrum, fama didicisse, iacere insulam in prospectu littorum margaritis grandioribus opimam: cuius regulus potens esset ac diues, qui bello saepe littorales regulos infestaret, Chiapen & Tumaccum præsertim. Scripsimus & relictam fuisse intactam ob furentes tempestates, quæ mare illud australe rabide tribus anni mensibus infestant. Nunc iam tritam habemus. Nunc mitem ex ferocissimo regulum eius effecimus. Hunc cum uniuerso eius ditione regno tua sanctitas amplectatur: quandoquidem ad baptismatis lauacrum admissus est. Cuius ducis auspicijs, quo ue modo res acta sit, haud alienum erit ab instituto nostro cōmemorare. Quare quo res acta sit ordine, tua beatitudo serena fronte ac placidis auribus intelligat.

PETRI MARTYRIS ANGLI

MEDIOLAN. OCEANEAE DECADIS

tertiæ, liber decimus.

Ppulso Petro Aria gubernatore, Gaspari cuidã dicto Mora
li, Ditem insulã adeundi prouincia demandatur. Ad Chiap
pem, quẽ alij Chiapeiũ uocant, & Tumaccum, regulos au
strales, relictos à Vascho amicos, tẽdit. Amicẽ magnificẽq;
suscipiũtur nostri. Classẽ instituũt qua traĩciãt ad insulã.
Hanc Ditem insulã appellãt, non autẽ Margaritã, licet mar
garitis abũdet, quia Margaritã uocarũt prius aliã, quã pro
xima est Ori Draconis in Paria regione, & ipsã margaritis uberẽ. Sexaginta
tantũ traducit Gaspar armatos ad insulam. Nõ licuit transmittẽ plures, quod
essent nauigia quã ipsi culchas appellãt exigua. Ferox horridusq; sit nostris ob
uius regulus. Huius nomen non didici. Minabundus prodit cum armatorum
familiarium magno comitatu. Guazzãuara, in pugna tesseram, inclamitant: &
unã uibrant missilia. Non arcubus hi pugnant. Guazzãuara sonat idẽ quod
certamen inimicũ. Quatuor inuicẽ guazzãuaris, id est pugnis, confertum
est. Nostri superiores euaserũt, unã cũ Chiapeis & Tumaccheis insularis reguli
hostibus: quia ex insperato regulum adorti sunt. Studebat regulus cogere ma
iorem exercitum: sed persuasus à uicinis littoralibus, ne ultra confligeret, per
niciẽ & florentis regni excidium illi, exemplo sui & aliorum, ostendentibus,
monstrantibusq; nostrorum amicitiam, sibi suisq; amicis gloriam & utilitatem
parituram. Quid Ponchã, quid Pocchorrofa, Quarẽquã, Chiapã, Tumacco,
& reliquis conferere manũ uolentibus, acciderit anno superiore, recolunt. Cef
sit ab armis regulus. Nostris uenit obuiam. In atrium ducit. Id ferunt miris esse
modis ornatum & bene regium. Nostris ubi primum ingressi sunt eius regiam,
canistrum arte summa laboratum, margaritis plenum dono dat. Octuncialium
librarum decem supra cẽtum ea fuit unionum summa. Habitis ẽ nostris rebus,
sertis uitreis puta, speculisq; ac tintinnabulis orichalceis, delectatus est: & forte
securi aliqua ferrea, quas hi multo maioris faciunt q̃ auri cumulos. Nostros deri
dent, qui rem adeo grandẽ & utilem pro ulla auri summa præbeant: cum sit
securis ad hominum multa commoda utilis, aurum autem ad lasciuia tantum
faciat non necessariam. Alacer ergo latusq; nostrorum commercio, manu pre
hensum prætorem, & primarios ad eminentem atrij turrim, qua dispectare li
cebat pelagus uniuersum, ducit: & oculos circumuoluens ait: En apertum ma
re infinitum neque sole terminatum: & dextram protendit ad orientem prius.
Versus dehinc ad meridiẽ & occidentem, in immensum distendi terras, qua
rum uastã magnorum montiũ moles uidebantur, insinuabat. Propius demum
fese recipiens, inquit: En insulas à dextra læuaq; nostrã huic regiã collaterales
nostro imperio parentes. Omnia opima, beata omnia: si beatas eas uos appel
latis terras quã auro & margaritis abundant. Auri apud nos est parua copia:
sed margaritis plena sunt omnium quã adsunt insularum profunda littora. Ex
his quotquot appetiueritis, à me habebitis, modò in amicitia inita mecum per
sistatis. Prouentibus uestris magis ego fruar & delectabor quã margaritis.
Propterea haudquaquam me à uestro commercio discessurum dubitetis. Hęc
& huiuscemodi multa inter eos acta sunt. Volentibus iam nostris inde reuer
ti, pacti sunt, ut quotannis præparet regi magno Castellã donandas unio
num libras octunciales centum. Postulata suscepit libens: nec magni quidem
fecit, nec se uectigalem propterea effectum putauit. Apud hunc regulum tan
ta est ceruorum & cuniculorum copia, ut ẽ domibus liceret nostris quotquot
optarent sagittis transfigere. Laute ibi uitam agunt & affluenter. Gradum uix
sextum ab æquatore distat ea regiã. Radicalis & maizij panis ac uini ẽ granis
&

A & fructibus eadē est ratio, quā Comogro: quā ceteris tam cōtinentibus quā insularibus. Baptizatus, beatissime pater, hic regulus est cum suis omnibus. Ad tuos ergo greges hæ oues additæ sunt cum suo pastore. A nomine gubernatoris Petrus Arias uoluit nominari. Amicē conuenerūt, amicus secedūt. Suorum naualium culchis, id est lintribus monoxylis, aliorū modo fabrefactis, nostros iuuat, quò commodius redirent in continentem. Comitatusq; nostros est ad litus, Margaritas allatas, quinta parte magistratibus regijs præbita, inter se diuiserunt. Mirum in modum preciosas esse aiunt. Ecce uno argumento quanti fiant quæ ab insula Dite feruntur. Candidas & pulchre ornatas auelanam & aliquid maius æquantes, multas tulerunt. Vna præcipue margarita, quam manu Bartholdi Mediolanensis cuiusdā affinis mei, summus pōtifex Paulus prædecessor tuæ beatitudinis, à Veneto emit mercatore, precio quatuor & quadraginta milium ducatorum, mihi memoriam suscitauit. Inter nanq; allatas ex insula, una reperta est mediocrem æquans nucem. Venum sub hasta posita, fuit emptæ precio mille ac ducetorum castellanorum auri, inter Darienenses ipsos. Ad manus tandem Petri Ariæ gubernatoris aduenit. Hanc eius uxor, de qua discedente cum marito mentionem aliquando fecimus, honoratam apud se habet. Arguimus preciosam necessariò esse debere, quæ tanti constitit in ea margaritarum multitudine, ubi non iam singulæ coëmuntur, sed libratim, & quando tenuius, unciatim. Neq; Venetus ille mercator Paulinam magno emit in oriente. Incidit demum in tempora huiuscemodi lasciua, propterea non defuit helluo margariteus. De conchyliis pauca nunc dicamus. Non præterit beatitudinem tuam, Aristotelem, Pliniumq; Aristotelis in hac ratiocinatione sectatorem, uaria sensisse de margaritarum generatione. Igitur hi pedem, & una in re tantū, sistunt, nil assentientes in reliquis: neq; quod pelago uagentur, neq; ullo unquam tempore moueātur, ex quo natæ sunt, fateri uolunt. Esse in maris fundo prata, gra-

B men thymosum quoddam gignentia, uolunt: & ea se uidisse affirmant. Generari, ali, coalescereq; ibi, & ut in ostreis uidemus, circum se multiplices natos nepotesq; procreare, inquiunt: neq; marinorū canum commercio delectari conchyliis: neq; uno esse aut tribus, & quādo numerosius, quatuor unionibus contenta prædicāt. Centū uiginti uniones fuisse uno conchylii repertos in insularis reguli prædijs, quos Gaspar ipse Morales dux & cōmiliones eius diligēter annumerauerūt. Regulo nanq; placuit, nostris præsentibus, piscationem fieri per urinatores suos. Gallinæ oculis quibus oua generantur innumera, conchyliis matricem comparant: & sic eniti conchyle. E labijs prodeuntes margaritas, ut maturas & iam genitricis oscitantis aluo egredientes, reperiēbant has: alias subsequentes, ut paruo successuro interuallo soluerentur & ipsæ. In uentre medio clausas esse margaritas animaduertebāt, quo prius nutritæ coalescerent, ueluti fugens ubera matris in aluo infans, priusquam ē latebris uteri unio moueatur. Et si quæ interdum conchyliis, uti ego ipse uidi ostrea in diuersis maris oceani litoribus, arena inuoluta in littore quis uiderit, ea raptata esse tēpestatibus ē fundo dicunt, non ipsa ultrò uenisse. Quod rore nitido matutino candescāt, quod turbido flauescāt, quod sereno cœlo gaudeāt, quod tonante torpescant, & cætera huiuscemodi, nō sunt ab his literarū ignaris ad unguem quæritāda. Pinguires tractant Minerua. Maiores tamen margaritas iacere profundius, mediocres altius, minimas in supercilio, fatentur. Sed à ratione reliquorum deuiant. Non esse in insecta bellua torpenti rationem hanc arguunt. In animo sic & industria halituq; urinatorum. Grandiores propterea non uagari, sed creari, nutritiq; in profundiori loco, quod pauci, quodq; raro audeāt urinatores ad eas legēdas ad ima sese immergere: tum polyporum metu inter cōchas uenatus causa uagantium, quia sunt carniū concharum auidi: & monstrorum formidine aliorum: tum etiam ne deficiat in longo tractu halitus. Vnde datur conchis profundis

De unionū generatione, opiones uariæ.

C maris hospitibus crescendi copia. Quocumque grandior concha est annosiorque, eo fecerunt in eius capaciore uulua maiores generari margaritas: propterea est gradioribus paucas adipiscuntur. Emissas in profundo maturas, putant escas fieri piscium: recter namque solutae, molles esse creduntur. Differunt hi etiam a maioribus in tympano. Negant esse unionem, qui senescens concha cohaereat: sed esse in concha ipsa uerrucam, quae lima rasa una facie rotunda lucidaque contenta sit: nec preciosam quidem, puta quae naturam conchylis habeat, non margaritae. Pati appellat Hispanus tympanum. In scopulis se aliquas uidisse conchas fatentur cohaerentes, sed raras ac minime utiles. Credendum est Indicas Arabicasque ac Erythreas aut Taprobanicas conchas eo regi ordine, quo scripsere uiri adeo celebres. Neque horum sententia penitus abijcienda est: puta qui longo iam tempore in hac agitatione uersati sunt, iam satis de marinis his belluis, & earum ouis, gallinaceis & anserinis, ex humana luxuria inepte carioribus. Particularia quaedam extra tesseram memoramus. Descripsimus late alias Vrabae sinus fauces, & uarias intersectas ipso mari sinuali regiones esse ualde dissonas. De occidentalibus oris, in quibus nostri domicilia statuerunt, in Darienis ripa, nil habeo de recenti quod referam: de orientali autem nuper hoc didici. Orientalem sinus regionem, inquit, a protecto cornu in mare ac labio uenientes maris aquas suscipiente, adusque Os Draconis & Pariam, generali uocabulo Caribanam appellari terram uniuersam: quia Caribes sic appellatos a regione Caribana, in uniuerso tractu illo reperiatur. Sed unde particularem habeant originem, undeque natale solum deserentes, sese tam late diffuderint, uti morbosa contagio, dicendum est. A prima fronte producta in mare, in cuius tractu Fogedam diximus fixisse pedem, angulum uersus, iacet Caribanae uicus ad milliaria nouem, nomine Futeraca. Ab eo ad milliaria tria uicus Vrabae, unde sinus uniuersus nomen sumpsisse creditur, quia fuerit aliquando uicus is regni caput. Ab hoc uico ad milliaria sex est Feti. A Feti ad milliaria nouem Zeram. Ad duodecimum ab eo Sorache. Populis plenos hos uicos nostri reperere, qui omnes homocupis inuigilant: & si hostes desint, quibus cum bella gerant, in seipsum saeuitiam conuertunt, & prostrant aut fugant. Inde tanta labes fluxit in miseros & continentes & insularum habitatores. Aliud meo iudicio non magis tacendum intellexi. Legum peritus quidam, dictus Corrales, Dariennensis praetor urbanus, inquit se occurrisse cuidam fugituo ex internis occidentalibus magnis terris, qui ad regulum repertum a se profugerat. Is legentem cernens praetorem insiliuit admirandus, aitque per interpretes, qui reguli hospitis sui linguam callebant: En quid & uos libros habetis? en & uos characteres quibus absentes uos intelligat assequimini? orauit unam ut apertus sibi libellus ostenderetur, putans se literas patrias uisurum. Dissimiles reperit eas esse. Moenibus septas urbes, & uestiri ciues aiebat suos, legibusque gubernari. Sed quid colat non didici: recutiti tamen dispreputatiq; ab exemplo & sermone fugitiui conpererunt. Quid hic dices, beatissime pater? quid sanctissimus praesagit animus tuus? sub cuius throno tempus haec omnia subiiciet. Immisceamus nunc magnis parua quaedam. Praeterea minime puto, quae Ioani Solysio acciderint, qui tentaturus australe latus putati continentis, ex portu Ioppae parum distanti a Gadibus in oceano, discessit cum tribus nauigijs, quarto idus Septembris anni superioris M D X V. quae uel Ioani Pontio, quem diximus electum ad Caribes siue Canibales antropophagos humanarum carniuum belluones debellandos. Quae Ioani Aiorae: quae etiam Gonsalo Badaio duci alteri, & Francisco Bezerra alij, atque iterum alij dicto Valleio. Solysius infauste prouinciā sumpsit. Caput siue Frontem sancti Augustini, de qua millies, traiecit, meridionale latus putati continētis captans trans aequinoctialem circulum. Diximus namque septimum antarctici gradum Frontem ipsam pertingere. Sexcentum lequas processit. Reperit sancti Augustini Frontem adeo in latum distendi ad meridiem trans aequinoctium, ut trigessimum amplius gradum antarctici prehenderit. A tergo iam Capitis Dra-

conis

Aconis & Castellanae Pariae iacentium ad boream & arcticum inspectantium nauigabat, quando incidit in obscenos & antropophagos Caribes, de quibus late alias. Hi tanq̃ insidiosae uulpes signa pacis uidebantur innuere, sed animo lautum aliquod cōuiuium gestabant: & uisus à longe hospitibus, ganeonum more saluam deglutire coeperunt. Descēdit ipse miser Solysius cum socijs quotquot ingredi maioris nauigij scapham potuerunt. Salit ex insidijs incolarū multitudo ingens. Fustibus ante sociorum oculos trucidarunt omnes: scapham raptatam in ictu oculi dilacerarunt. Euasit nemo. Trucidatos & in frustra sectos in ipso eodem littore, socijs ē mari horrendum spectaculum prospiciētibz, pararunt ad futuras epulas. Cateri atroci exemplo percussi, non ausi sunt descendere, neq̃ de sui ducis & sociorum ultione cogitare. Crudelia hęc littora deserūt. Nauigia coccineis truncis onerant; diximus uocari ab Italis uerzinum, ab Hispanis brasilum, ligni genus id ad lanas fucandas aptū. Rediere ceteri in patriam. Hęc breuiter mihi scribenti relata sunt per literas. Quid aliud egerint, aliquando particularius intelligemus. Ioannes autē Pontius fuit & ipse à Caribibus in insula Guadalupea, reliquarum insularū Caribium primaria, reiectus. Visis nanq̃ nostris ab alto mari, latuerunt in insidijs Caribes, unde descendētes quirent inspicere. In terram transmiserūt lotrices foeminas, & pedites paucos, ad subuculas & linteamina fricanda (Neq̃ enim ex insula Ferrea Fortunata ad eam usq̃ insulam spacio milliarium quater mille ac biscentum terram uiderant ullam. Vacuus est eo spacio insulis oceanus) quò dulces aquas assequerentur. Insiliūt ex insperato Caribes, foeminas raptant, pedites disturbant. Trepidati euadunt pauci. Territus Pontius, non ausus est impetere Caribes, uenenatas ueritus sagittas, quas homocupes hi nudi figunt certissimis iactibus in quencunq̃ locū uiderint. Ita re infecta, & sine lotricibus bonus Pontius terga uertit Caribibus: quos sub tecto in tuto positus iactanter se deleturū minitabatur. Quò inde tetenderit, quid uenoui repererit, nondum intellexi. Solysius uitam, Pontius honorem in sumptis prouincijs amiserunt. Veniat alius qui eodem & ipse anno male rem gessit. Ioannes Aiora ciuis Cordubēsis, nobili genere ortus, missus pro praetore, uti alias diximus, auri magis cupidus, quàm rei bene gerēdae amator aut laudis; nactus occasiones in regulos spoliauit multos, & contra ius fasq̃ aurum ab eis extorsit, & crudeliter, ut aiunt, tractauit: ita ut ex amicis facti sint hostes infensissimi, & animis desperatis iam quacunq̃ datur ui aut insidijs nostros perimunt. Vbi pacatò commerciabatur, & uolētibus regulis, nunc armis agendū est. Multis auri ponderibus hoc modo coactis, uti fertur, aufugit, sumpto furtim, ut uulgo dicitur, nauigio: neq̃ ad hanc usq̃ horā qua hęc scribo, quò sit appulsus intelligimus. Non desunt qui Petrū Ariam ipsum gubernatorē, eius fugae assensisse arbitrentur: quia sit hic Ioannes Aiora historici regij frater, Gonsali Aiorae uiri & eruditi & rei bellicae periti amici gubernatoris adeò, ut ferē liceat inter amicorū paria pauca ipsos numerare. Sum utriq̃ deuinctus & ego intima necessitudine: sed ignoscat uterq̃. Nil mihi aequè displicuit in uniuersis oceaneis agitationibus ac istius auaritia, quae pacatos regulatorū animos ita perturbauerit. Tragicus ueniat Gōsali Badaioçij ac sociorū casus: quorū prosperis initijs successus acres subsecuti sunt. Gonsalus mēse Martio anni superioris M D X V cum uiris armatis octoginta discessit ex Dariene. Rectā tetendit ad occidentē, neq̃ ullibi pedem fixit, donec partē illāprehendit, quam Gratiā dei diximus alias appellatam à nostris. Hęc distat ab Dariene millia passuū circiter centum octoginta: dicunt lequas sexaginta. Ociose ibi dies aliquot egit: quia neq̃ precibus, neq̃ precio, aut minis potuit unquam eius terrae regulum ad se trahere: cui rei auide studuerat. Interea dum sic ociatur, ad eum ueniunt alij quinquaginta uiri ex Dariene missi, duce Ludouico Mercado, qui ex Dariene in calend. Maij discesserant, ut unā tentent eius terrae interna, Vbi conuenerūt, inuito consilio, transire montes

C ad meridiem, & australe pelagus iam repertū, captare constituunt. En mirum, in tanta uastitate longitudinis, unum tantum & quinquaginta milliaria repere runt interesse ad australe pelagus. Inquiunt, lequas septendecim. A milliariis Hispani nunquam cōputant. Lequam tamen aiunt constare milliariis tribus, terra dico: mari quatuor, inquiunt. In culmine montium & aquarum diuortio regulum reperiūt, nomine Iuānam. Regnum huius, & ipse Cōiba dicitur, uti de Carēta diximus. Sed quia Iuana regio sit auro feracior, Cōibam dītem eam uocitarunt: ubicunq; enim fodiebant, siue in sicco siue in riuorum alueis aquosis, egestam auro mixtam reperiēbant arenam. Aufugit Iuānam nostris aduentantibus. Adduci nunq; potuit. Vniuersam ipsius regiae uiciniam depopulati sunt. Auri parum habuerunt. Secum nanq; supellectilem omnem abstulerat. Mancipia ibi adepti sunt, acribus signata stigmatibus. Ex osse siue spina stilo cōfecto foramina mancipijs in faciem efficiunt: & mox pulueris quodam genere foramina inspergunt, ac nigranti succo uel rubenti madefaciunt. Tenax adeo ea est materia, ut nullo unquam tempore aboleatur. Secū abduxere mancipia. Aiunt esse succi eius acrimoniam adeo torquentē, ut prae nimio dolore nō liceat mancipijs per dies aliquot comedere. Mancipiorum opera, & reguli captores, & nostri utuntur ad aurum quāritandum, & sementes curandas. Ex Iuanae regia secuti delapsus aquarum ad austrum ad milliaria decem, reguli alterius ditionem intrant. Hunc senem appellarunt nostri, quia senex esset, nil de uetere ipsius nomine curantes. In huius reguli etiam regno, tam fluuialibus quā aridis, ubiq; aurum reperiēbatur. Et flumina celeberrima, & tellurem uberem atque amoenam, regulus hic possidebat. Abeuntes inde desertam reperere terram intercapidine dierū quinq;. Putāt intestinis odijs depopulatos eos agros, eo quod sint maiori ex parte uberes, sine habitatoribus & culturis. Quinto die duos uidēt ex

D transuerso uenientes à longe incolas onustos: ad eos tendunt, capiunt, sacculos ferebant humeris maizio pane plenos. Ab his intellexere duos esse in eis tractibus regulos: littoralem unum, nomine Periquetē: continētem alterum, dictum Totonogā, qui cæcus erat. Duo illi piscatores erant, ad Periquetē à Totonogā rege suo missi cum sarcinis piscium: & ea permutatione panem referebāt. Prouentuum nanq; permutatione commerciantur, non letali pecunia. Duobus illis ducentibus Totonogā littoralem australis pelagi ad occidentale sancti Michaëlis latus regulum petunt. Ab hoc regulo castellanorum auri millia sex, tum rudis, tum affabre laborati habuerūt. Inter eos rudes grumos unus repertus est duorum pōderis castellanorum, qui arguit ubertatem auri. Idem littus sequentes ad occidentem ad regulum tendunt, qui dicitur Taracurū, à quo pesos habuerunt octies mille. Diximus pesum appellari pondus castellani non decussī. Ad huius reguli fratris ditionem, qui dicitur Pananomē, transierūt. Aufugit Panomē, neq; usq; apparuit ultrā. Ditem auro prædicant Pananomēs regionem. Regiam eius depopulati sunt. Ad sex inde lequas ad alium qui dicitur Tabór. Inde ad regulum Cherū. Is amicē suscepit nostros, deditq; libens pesos quater mille. Is Cherū salinas possidet egregias: & auro tellus eius abūdat. Ad milliaria inde duodecim ad regulū eunt, qui dicitur Anatā. Ab eo pesos habuere quindcies mille: quos ipse adeptus fuerat à finitimis regulis bello stratis. Cōbustumq; erat id aurum, quia ex incendijs domorum hostilium ereptum fuerat. Sese inuicem & spoliant & trucidant, ac uicos sternunt, & depopulantur uniuerſa. Barbarē bella gerunt ad interniciem usq;, ad ultimum excidium sæuiūt, cum uicerint. Vagatus est solutis habenis ad hunc usq; regulum bonus Gonsalus Badaiocius cum socijs, & à regulis auri aceros cumulauit egregios. Octoginta millia castellanorum auri cōgesserat, in braculas, uectesq; muliebres pectorales ad mammas sustinēdas si cadāt, in elictes ad aures, in galeas etiā ac torques, aliaq; monilia, tum rerum nostrarum permutatione, tum ui & armis, quia transitum uetare

A uetare ac reiicere nostros pleriq; tentarunt. Quadraginta quoq; mancipia, quorum opera impresentiarū ad uaticum & reliquarum rerum sarcinas importandas utebātur pro iumentis onerarijs. Ad infirmos etiam & longis itineribus atque inedia fatigatos proderant subleuandos. Per Scorix reguli ditionem, ad reguli regiam qui Pariza dicebatur, ueniunt. Nil tale timentes nostros Pariza adoritur: circuit cum ingenti bellatorum multitudine. Sternit incautos & palantes. Armorum capiendorū non data est copia. Septuaginta fauciat aut trucidat, reliquos in fugam uertit. Quicquid auri, quicquid mancipiorū fuerant affecuti, deferunt. Pauci ueniūt ad Darienem. Falsa esset, beatissime pater, sapientū omnīū sententia, de rerum uicibus & inconstantia casuum humanorū, si cuncta secunde feliciterq; succederent. Ordo est immutabilis: ut qui radicibus eruendis inuigilant, dulci modo glycyrrhizæ, amaræ modo zizaniæ, occurrāt. Vē tamen Parizæ. Non diu securus dormitabit. Sumetur propediem de tanto facinore uindicta. Gubernator ipse cum delectis militibus tercentū quinquaginta ad id proficiscebatur: in aduersam decidit ualeitudinem. Eius loco progreditur cum potestate prætoria, peritus legibus Licentius Gaspar Spinosa, iuris dicundi Darienensibus prætor. Eodem tempore ad insulam Ditem appellatā itum est, ad exigendum margaritarū regulo impositum tributum. Quæ succedent colligemus. Tentarunt alij duo transsinuales incolas. Per angulum sinus & Dabaibæ fluminis fauces tranans Franciscus Bezerra, cum duobus alijs primarijs, & uiris centum quinquaginta, optime instructis, ad bellum Caribibus in ipsa Caribana gerendum, uersus uicem Turufy: de quo aliās in aduentu Fogedæ mentionem fecimus. Instrumenta etiam bellica secum tulerunt. Tormenta quæ ouo grandior rem iactant plumbeum globum tria, sagittarios quadraginta, sclopetarios etiam quinq; ac uiginti, ut eminus queant Caribes ferire, qui uenenatis certant sagittis. De hoc nulla mentio, quō se applicuerit, aut quid egerit: uerebantur in Dariene, ne sinistris ausibus iactaretur, quando naues discesserunt in Hispaniam uenturæ. Alius autem dux, nomine Valleius, anteriorem sinus partem prehendit: sed alia uia traiecit à Bezerra. Initium nanq; hic sumpsit Caribanæ, ille calcem. Valleius regressus est: sed ē septuaginta uiris, quos transuexerat, octo & quadraginta reliquit trucidatos in Caribium potestate. Hæc aiunt qui ex Dariene referunt: hæc refero. Pridie Idus octobris huius anni, M. D. XVI. Rodericus Colmenares, de quo supra, & Franciscus quidam dictus Delapuenta, ad me uenerunt. Franciscus hic unus fuit ē decurionibus huius cateruæ, cuius erat dux Gonfalus Badaocius, qui ē manibus Parizæ reguli profligatoris euasit. Colmenares autem ē Dariene post profligatorū aduentum ad nos uenturus discessit. Ambo referunt, hic audiuisse, ille uidisse uarias esse in australi pelago insulas sancti Michaelis & Ditis insulæ sinui occidentales: in quarum pluribus aiunt, procreari coliq; arbores, fructus gignentes eosdem quos terra Collocutea gignit. Est Collocuti unā & Cochini & Camemori Portugallensiu nundinaria aromatum terra. Inde arguunt nō longe abesse aromatum omnium initialem tellurem. A littore illo nostro australi, plures ex ijs qui tractus eos percusserūt, dari solum ueniam postulant: impensa propria sese offerunt nauigia paraturos, & prouinciā quæritandæ illius regionis aromatarix amplexuros. Nauigia debere fabricari parariq; in ipso sancti Michaelis sinu censent. Nō autem per sancti Augustini cuspidem capiendam esse uiam, quæ longa nimis est ac difficilis, & mille discriminibus plena: protendiq; dicitur ad gradus antarcticos quadraginta amplius. Dicit idem Franciscus, laborum & periculorū cum Gonfalo particeps, se reperisse, inter discurrendum terras illas, ceruorum & aprorum agmina: cepisseq; multos, incolis demonstrantibus artem, per fossas egesta terra in eorum semitis factas, & ramis coopertas. Hoc nanq; modo incolæ feras quadrupedes fallunt. Volucres autem uti apud nostros fit, palumbes puta, cum domestico mitiq; palumbæ inter arbo

Cres uolitante, ligato tamen: ad quē uenientes sui generis uolucres, sagittis transsi-
guntur. Aut in purgato arboribus solo cum retibus, esca in gyrū sparsa, palum-
be medium tenēte. De psittacis alijsq; uolucris idem. Sed psittacos aiunt adeo
simplices esse, ut ad crocitatem psittacum ex arbore, in cuius ramis auceps latet,
multitudo ingens conuolitet, capi q; facile patiuntur: Nil enim uiso aucupe ter-
rentur, sed ut laqueo trahantur ad collum coniecto, expectant: neq; aufugiunt
alijs, uno raptato, & in mantica qua præcinctus est uenator, ipsis cernentibus, re-
posito. Aliud est aucupij genus inauditum hætenus, & narratu facetissimum.
Apud insulares, Hispaniolæ præsertim, diximus uarios esse lacus, uariasq; sta-
gnantes lacunas uadofas. Per uadofa stagna solet aquaticarum auium multitu-
do uagari, quia herbas in fundo gignant, & ex ea humente limositate pisciculi,
milleq; ranarum, culicum et insectorum genera procreentur: solis calore ad ima
ad corruptionis & generationis opificium, ex artificis fabricatoris prouidentia,
facile submeante. Volucrū aut per eas stagnantes aquas natantium diuersa sunt
genera: anates, anseres, cygni, fulicæ, gaudiæ, mergi, & multæ huiusmodi. Dixi-
mus et in hortis arborem coli magnarum cucurbitarū altricem. Ex cucurbitis igitur
illis per uadofa proijciunt plerasq; bene clausas, ne admissa per rimula, aut fo-
ramen aqua trahat illas in profundum. Perpetuo uagantes cucurbitæ tutas red-
dunt uolucres. It ergo auceps magna cucurbita, uti galea, iuxta oculos pertusa-
ta, contactus faciem, laruatus, & tenuis mento stagnum ingreditur (fluminibus
enim assueti, à cunabulis minime recusant in aquis uersari.) E cucurbitis na-
tantibus putant uolucres unam esse eam, quæ insidiantem incolam cooperit.
Passim ad uolucrum natantium agmen proficiscitur auceps. Cucurbitarum pal-
pitationem capite imitando, undulasq; uento agitatas sectando, proxime ad uo-
lucres tendit. Exerta sensim dextera uolucrem incautam cæco raptuprehendit

*Aucupij genus
rarum.*

D pedibus, & demersam subtrahit in manticam ad id paratam. Cæteræ uolucres,
sua sponte subnatasse comitem arbitrata, quærendi uictum causa, uti solent o-
mnes, nil sollicitæ suum iter prosequuntur, in aucupis & ipsæ insidias cadunt. Au-
cupia, uenatusq; sunt à me tracta in medium, quo stomachum hisce mitibus ser-
monibus sedemus, à cōcepto cruentarum narrationum horrore. Pauca iterum
de nouis opinionibus fluentis ad occidentem pelagi Parientis. De modo etiā col-
ligendi aurum in aurifodina Darienis, à me recēter intellecto. Et his duabus mi-
nime tragicis rebus, dicemus tuæ beatitudini felicissimū uale. Andreas ille nau-
clerus & Ouiedus, de quibus supra, me domi conuenerunt in oppido Matrito,
quod putamus Mantuam esse Carpetanam. De torrente, me astante, orta est in-
ter eos contentio. Quod se inuicem perpetuo nexu amplectantur hæ terræ Ca-
stellanæ cum septentrionalibus, à tergo Cubæ atque aliarum insularum, Hispani-
oliæ Cubæq; septentrionalium per occidentem, ambo assentiuntur: sed aliter
hic, ille aliter, contendunt accidere. Nauclerus impetum illum aquarum in gre-
mium terræ putati continentis, quæ sic uergit, uti diximus, ad septentrionē, uult
recipi: ut obiectu illo incuruato uiam capiant in gyrum, & circūagantur ad Cu-
bæ aliarumq; insularum latus septentrionale, quæ cancri circulo excluduntur:
ubi amplitudo maris ueniētes ex angustis gurgitibus aquas absorbeat, petulan-
temq; cursum illū reprimat: est nāq; spaciosum illic mare ac multicapax. Aqua-
ticis incilibus, quas dicit uulgus canales molarum, rem ego comparo. Si ex inci-
li angusto in amplum lacum furentes eas aquas recipi contingat, repente spar-
guntur aquæ, & impetu sedato, languescunt: quæ paulò prius suo strepitu uel-
le obuia cuncta prostrare uidebantur: nec iam quæ fluant intelligitur. Interroga-
tus à me Almirātus ipse Diecus Colonus, primi repertoris Coloni hæres filius,
qui iam quater ea maria iens ac rediens uerrerat, quid senserit inter nauigandū,
ait: difficilem esse reditum si uia capiatur ea qua itur. Sed quādo uastum capitur
prius mare septentrionem uersus, quā prora in Hispaniam dirigatur, sensisse
se, inquit,

A se, inquit, plerumque parum per trudi ab aquis. Sed putat accidere id ex fluxu & refluxu ordinario, non autem ea circumactione iuuari. Apertam esse terram & portam inter utranque putat, quæ torrentes exeant ad occidentem: quod liceat impulsu cœlorum circumagi per uniuersum. Ouiedus uero de clausura idem refert quod Andreas nauclerus: sed neque concutere terræ occidentalis gibbum, et impelli ad uassum pelagus, arguit: imò ait se diligentissime animaduertisse, quod ab alto mari currat ad occidentem: proxime uero ad littora uelificando cum paruis nauigijs, asseuerat, cursum dirigere ad orientem: ita quod eodem in loco uersis concurrant uestigijs. Hoc in fluminibus accidere sæpe uidemus: ex obiectu nanque riparum uortices plerumque insurgunt uarij. Vnde si palea aut lignorum genus aliquod proijciatur in fluuium similibus in locis, quæ medio labuntur alueo, secundo feruntur flumine: quæ uero in obliquos incidunt sinus, & riparum incuruos margines, aduerso uidemus alueo uehi, donec obuia fiant quæ sic uagantur integro lapsui fluminis. Quæ dant, accipimus: scribimus quæ uarij uarie sentiunt. Certam rationem tunc amplectemur, quando certam habuerimus. Opinione inhaerendum est, dum ueniat statuta dies, punctusque polaris, qui secretum hoc naturæ patefaciat. Satis superque de torrente pelago. De aurifodinis Dariënsium pauca nos ab hoc labore liberent. Ab Dariene nouem diximus distare milliaria collium latera, planitiesque aridas, in quibus aurum tum in sicco, tum in fluuiorum alueis ac ripis, legitur. Cuius auri legendi cupidus, ex ordinario statuto, quadrata per metatores mensura duodecim passuum destinatur, ad eligentis arbitrium: in solo tamen haudquaquam occupato, uel iam à socijs deserto. Sic electa terræ parte, uelut in templum ab auguribus lituo designatum, sua in eam includit mœcipia. Horum enim opera diximus uti Christianos ad culturam & aurum queritandum. Partem eam retinet, quoad libuerit. Si uero exiguus aut minuti auri argumeta cernit, alteram sibi assignari duodecim passuum mensuram postulat. Prima derelicta uertitur in commune. Hunc ordinem in auro legendo Dariënnenses seruant: puta & alios, sed non cæteros interrogauimus. Comperitum est aliquando duodecim passus illos octoginta Castellanos summam electori suo tribuisse. Sic uiuit in sacra fame auri explenda: sed quo plus effodiendo manus replent, eo auidiore efficiuntur. Quo plura foco ligna iniiciunt, eo furiosius concrepat ignis. Sitim existimans turgidus hydrops extinguere potando posse, in ardentior sitim demergitur. Multa prætereo, quæ ad tempus citabo, si tuæ sanctitatis cœlorum pondere pressis auribus, & in supremo humani generis fastigio positus, causam in gratiam cognouero: neque enim ego hæc animi causa collegi, sed tuæ beatitudinis obseruantia hos amplecti labores me impulit.

Felices multos annos fabricatoris uniuersi prouidentia beatitudini tuæ impartiat.

PETRI MARTYRIS OCEANEAE DECADIS
TERTIAE DE ORBE NOVO FINIS.

PETRVS MARTYR

DE INSVLIS NVPER INVENTIS, ET DE
moribus incolarum earundem.

X mearum decadū libellis in uulgus emissis colligere licet, si-
gitiuos quosdam ad uicina Darienis appullos, nostrorū libel-
los admirātes dixisse, terras se aliquando incoluisse, quorū ha-
bitatores instrumentis uterent̃ eiusmodi, ac politice legibus
parentes uiuerent: atriaq; ac templa lapidibus constructa ma-
gnifice: plateas etiam, stratasq; uias ordine composito, ubi ne-
gocietur, haberent. Eas nūc terras nostri reperere: qui auto-
res fuerint, quomodo res processerit, attente audiat quisquis peregrinorū regionū
conditiones & populi mores scire desiderat. De insula Cuba, quam Fernandinam
placuit appellari, Hispaniolæ occidentali proxima: septentrionalis tamen adeo, ut
Cancri tropicus mediā fecet Cubam: Hispaniola uero à tropico distet ad equatorē
gradus aliquot: pauca tetigimus hactenus. In hac insula sex iam sunt oppida ere-
cta: primariū à diuo Iacobo Hispaniarū patrono nomen sumit. Natiū est ibi aurū
& montanū, & fluuiāle: auro suffodiendo inuigilat. Quo anno libelli mei portas
clauferunt, tres Hispani ex antiquioribus Cubę ciuibus, Franciscus Fernādes Cor-
dubensis, Lupus Ocho, Caicedus & Christophorus Morātes, nouas quærere ter-
ras instituunt. Est inquietus & semper magna moliens Hispanorū animus. Tria in-
struunt eius generis nauigia, quæ appellat Hispanus Carauelas, proprijs impen-
sis, habita à gubernatore Dieco Velasquen nauigādī potestate ex angulo Cubę oc-
cidentalī, qui sancti Antonij nomē adeptus est. Altū capiunt cū centū & decem ui-
ris. Est hic angulus ad reficiēdas naues, ac aquationi, ac signationi aptissimus. Cēlo
D tantū & aqua cōtenti sex ad nauigāt inter Zephyrū et Austrū dies ac dimidiū: quo
tempore sex tantū & sexaginta se milliaria percurrisse arbitrant̃. Stabant aut̃ in an-
choris ubicunq; sol cadens illos deprehendebat, ne per ignorū pelagus errātes, sco-
pulis illiderent̃: aut arenosis uadis impliciti mergerent̃. In insulā incidunt ingentē,
nomine Iucatanā, cuius initū incolæ Eccampi uocāt. Oppidū in littore sitū adeūt,
magnum adeo, ut Cayrū illud nostri dixerint: hospitaliter ab incolis nostri suscipiun-
tur: ingressi summa sunt repleti admiratione: turritas domos, tēpla magnifica, uias
ordine stratas ac plateas, ac nundinaria ibi agi cōmercia reperiunt: lapideæ sunt do-
mus, aut ex lateribus & calce, arte & industria cōfectæ. Ad prima domorū implu-
uia, & primas habitationes per duodecim aut decē gradus ascendit. nō tegulis tan-
tum, sed culmis aut herbarū fruticibus coopertæ sunt. Mutuis se muneribus affici-
unt: bullas aureas & ex auro fabrefacta monilia perpulchre formata Barbari nos-
tris, nostri aut̃ illis sericeas ac laneas uestes, uitreos etiā calculos, & aurichalcea tin-
tinnabula, munera illis grata, quia peregrina, sunt impartiti. Specula floccifaciebāt
nostra, quia illi lucidiora ex quibusdā lapillis assequunt̃. Vestita est hac gens nō la-
na, quia pecudes non habent, sed gossipio mille modis & uarijs fucato coloribus.
Fœminæ à cingulo ad talū induunt, uelaminibusq; diuersis caput & pectora te-
gunt, & pudice cauent, ne pes aut crus illis uisat̃. Templa frequentant: ad quæ pri-
marij uias ex proprijs domibus sternunt: idolorū culturæ indulgent: sunt recutiti:
summa fide negociant̃, permutando tamen sine pecunijs: crines ornant. Vnde id
habuerint interrogati per interpretes, dicunt aliqui, transisse aliquādo uirū quen-
dam formosissimum per eos tractus, qui eis id insigne in sui memoriā reliquerit.
Alij, obijisse lucidiorē sole hominē in eo opificio: certi nihil habet̃. Aliquot ibi dies
cōmorati, iam uidebant̃ incolis esse molesti: nullius em̃ hospitis est grata mora lon-
ga: cōmeatum capiunt: rectā tendunt ad occidentē per prouinciā Comi & Maiam
dictas ab accolis. Præterlapi sunt, aquam tantū & signa ex itinere capientes. Barba-
ri littorales nostras admirabant̃ naues mari innatantes, ad quas uisendas, & fœmi-
næ permixtæ uiris cum infantibus passim prodibant. Nam ex mari nō sine stupo-
re illorū

A re illorū ædificia, sed præcipue tēpla littoribus proxima, in modū arcū erecta prospectabant. Iacere tandē anchoras placuit ad milliaria centū; decē in prouincia, cui nomē Campechiū, cuius oppidū est domorū triū milliū; amice se inuicē cōplectūt: nauticā nostrorū artē, nauigiorū magnitudinē, uela, amplustrā, resq; ceteras Barbari attoniti admirabāt. Vbi excussorū tormētorū tonitrua, fumosū ac sulphureū odoremq; ignitum senserūt, à deo fulmina mitti arbitrabant. In atrio regulus nostris benigne magnificeq; hospitatus est. Post sumptas more illorū epulas, in quibus pauones habēt & aluilia, uolucres etiam montanas & nemorales, ac aquatiles, perdices, coturnices, turtures, anates, & anseres, cuniculos: ultra hæc lupos, leones, tigres, uulpes: & quadrupedes agrestes, ut apros, ceruos & lepores: ducti sūt nostri cum regio comitatu ad latū compitū in oppidi latere situm: ostendūt nostris quadratū quatuor graduū erectū marmoreū, partim ex tenaci bitumine, partim ex lapillis, pulpitū: cui hominis inhærebat simulacrū super sculptū, adhærentibus illi duobus quadrupedibus ignotis, qui marmorei hominis uterū, uti canes rabidi uidebant uelle dilacerare. Serpens bitumine ac lapillis cōpacta, pedū longa septē & xl, uti bos magnus marmoreū leonē uorās, recenti cruore irrorata simulacro astabat. Proximi solo affixi erāt tres tigni, quos tres alij lapidibus suffulti trāsuerfabāt: in eo loco reos puniūt: in cuius rei argumentū, stratas uiderūt innumeras cruore illitas & cōfractas sagittas, & mortuorū ossa in uicinū cortē proiecta. Domus & hic sunt ex calce & lapidibus ædificatæ. Regulo Lazari nomē indiderūt: quia Lazari die terrā ceperūt. Abeunt ad milliaria inde, ad occidentē semp, quindecim. Prouinciam captant nomine Aquanil, cuius oppidū Mosco dici, regulus Capotón, ultima acuta. Hostiliter inspectat nostros hic regulus, insidias nostris struit, petentibus aquā: trans collē proximū fontes esse innunt, quā iter erat per angustas semitas. Ex mutatis in fronte coloribus, & arcuū & telorū gestamine, fraudē sensere: tendere ulterius nostri recusant. Palantes & imparatos adoriunt nostros Barbari, mille amplius sternunt fugiētes nostros: cœnoso in littore (erat em̄ ibi mare cœnoso) implicant: duos & uiginti sagittis trāsuerberatos perimūt, reliquos maiori ex parte uulnerāt. Tribus et triginta, inquit, classis ipsum prætorē Franciscū Fernanden uulneribus percussū. Ferē nullus euasit incolumis. Si ad monstratos colles processissent, perempti fuissent ad unū. Mœsti ergo redeūt qui superfuere ad Fernandīnam insulā unde uenerāt, ac cū fletu & gemitibus ob relictos & præsentis uulneratos à socijs recipiunt. His intellectis Cubæ Fernandīnæ gubernator Diecus, Velasquen quatuor Carauelarū classē instruit cum hominibus circiter trecētis. Huic classiculæ præfecit nepotē suū Ioannē Grifaluā, additis subprætoribus Alfonso Auila, Francisco Montegio, & cōmendatario Petro Aluarado, Nauclero autē eodē Antonio Alamino prioris classiculæ rectore. Idem iter capiūt, sed australius aliquanto ad millia fortē septuaginta: turrim ex alto uident, terrā minime. Ea turri duce, insulā apprehendūt noīe Cozumellā, à qua suaues se olfecisse odores spacio triū milliariorū uento inde perflante, inquit. Ambitu reperiunt esse milliariorū quinq; ac quadraginta: plana est, gleba fortunatissima: aurū habet, sed peregrinū aliūde allatum: melle abundat & fruticibus ac hortensibus, uolucris etiam & quadrupedibus. Est horū incolarū, ut breuib; absoluā, ea œconomia et politica, quæ de lucatana: domus, templa, uig, cōmerciā: uirorū ac foëminarū gestamina ex gossipino, nō laneo uel serico: domus lapideæ, culmo cōtectæ, ubi sit lapidū penuria: sed ubi sit lapidinarū copia, laminis lapideis cōtegunt: marmoreos postes in plerisq; ueluti apud nos pleræq; domus habent. Turres ibi uetustas dirutarū uestigia redolentes repperūt, unā præ cæteris graduū octodecim, ut ad illustria templa cōscenditur. Nostros sunt admirati naues, & nauticā artem: noluerūt hospites primo impetu: benigne eos tandē admiserunt: turrim cōscendunt duce primario, quē sacerdotem credūt: uexillū in cacumine sistunt, regi Castellæ imperiū adiudicāt, Sanctę crucis nomē insulæ assignāt, quia ad nonas Maij Sanctę crucis festo sunt insulam ingressi. Cozumellā uero, inquit, appellari à regulo Cozumellao, cuius maior

- C** resipse iactat fuisse huius insulæ habitatores. Cameras in turri repere: statuis tum marmoreis, tum fictilibus urforū simulacris instructas, quos unisono cantu elato inuocāt: suauibus adolent odoribus: uti penates eos colūt. Res ibi diuina celebrata est: sunt recutiti. Regulus hic elegāter ex gossipino uelamine indutus, pedis unius digitos abscissos habebat: natanti piscis uorax, qui Tuberon dicitur, uno morfu digitos raptauerat. Laute copioseq; nostros aluit. Post triduum abeunt ad occidentē semper, uident procul montes, Lucatana erat insula, quæ à Cozumella quinque tantum millibus passuum distat. Lucatanæ latus meridionale capiunt, putato continenti proximum circueunt: illam nequeūt uniuersam, ob frequentes scopulos, & ob arenosa uada. Ad iam notum latus boreale Alaminus nauclerus naues reducit. Ad idem oppidum Campechium & Lazarum regulum, ad quem priores superiori anno, proficiscuntur: placide suscepti ad oppidum inuitantur. Inuitasse pœnituit: ad lapidis iactum ab oppido nostros sistere iubent: accolæ abire imperant: aquandi petunt copiam priusquā discedant nostri: puteum à tergo relictum mōstrant: licere inde aquam haurire, aliunde minime inquirunt. Pernoctatum est in uicino putei cāpo. Diffidunt Barbari: armatorū tria circiter millia castra locāt nō longe à nostris. Pars utraq; noctē duxit in somnē: illi nostrorū eruptionē in pagū, nostri Barbarorū impetū repentinū ueriti, tubarū clangoribus, & tympanorū boatu somnolentos excitabāt. Vbi illuxit, accedūt barbari, appellāt interpretes Cubenses nostros, quorū idioma, si nō idem, cōsanguineū tamē. Face thurea inter utrumque agmen accēsa, minant internecionē, nī prius abire properauerint q̃ fax extingatur: nolle se hospites protestant. Fax consumit, deuenit ad manus, perimunt ē nostris unū, quem sagitta male scuratū reperit: multi feriunt: ad tormēta quę apud puteū erant locata, se reducūt nostri, ut inde globos iaculent in Barbaros: retrocedunt ad oppidū Barbari: milites feruenti animo cupiebāt illos persequi, uetuit Grifalua prætor. Inde procedunt ad Lucatanæ calcē ultimū: ducentorū reperiunt esse milliariū amplius productā ab oriente in occidentē: portū petunt egregiū, cui nomen dedere Portus desideratus. Ad terras inde transfretant alias, & terrāprehendunt Lucatanæ uicinā ab occidente: dubitant sit insula nec ne: cōtinenti esse annexam arbitrant. Est ibi sinus quē suspicant ambitū utraq; terra: nil certi. Caluacam, aliās Oloan ab accolis hæc tellus appellat. Flumen ingēs ibi repertū, dat suo furore in pelagus potabiles aquas, duorū milliū spacio: à prætorē Grifalua appellarūt flumen. Admirati nostras moles mari natātes Barbari accolæ, utrāq; fluminis ripā ad sex millia armatorū, scutis aureis, arcubus & sagittis, ensibus etiā latis, & hastis adustis armati obsidēt, prohibeturi descēsum, et litus tutaturi. Stat ea nocte pars utraq; in alis: prima luce ecce Canoas circiter centū armatis plenas (diximus aliās, Canoas esse lembos uniligneos.) Et hic Cubenses interpretes, & hi fat cōmode conueniebant in lingua: pax oblata per interpretes admittit: accedit una Canoa, reliquæ sistunt. Canoæ rector quid nostri quærerent per alienas terras percontat: aurū cupere respondetur, permutatione tamen, nō gratuito aut uiolenter. Redit Canoa, quid actū sit regulo referunt nautę: accersitus regulus uenit libens: narratu dignū: cubiculariū ad se uocat regulus: cubicularia iubet afferre ornāmēta, ut prætorē nostrum Grifaluā ornet imperat: à calceo incipit aureo illū induere, ocreas, thoracē, & quicquid armorū ex ferro aut calybe solet cataphractus noster aliquis proditurus ad pugnā sibi sumere, uniuersum id ex auro miris modis formato regulus Grifalue impartit. Cōpensat Grifalua sericeis, laneis ac lineis uestibus, rebusq; alijs nostratibus. In huius Lucatanæ initio, quādo in Cozumellā traiecerūt, in Canoā piscatorem inciderūt: nouē inerāt hamis aureis piscantes incolæ inermes, capiunt oēs, nil timētes. Ex illis unū agnouit hic regulus, se tantundē auri missurū in crastinum pollicet ad Grifaluā, quāti ponderis uir ille reperiret: negauit redemptionē socijs inuitis prætor, illū retinuit ac discessit, quid ultra faciat recogniturus. Ad millia centum circiter, ad zephyrū semper, sinū ingentē reperiūt, in quo tres paruæ insulæ sitæ erant: adeunt grandiorē, Proh crudele facinus, proh truculentas hominū mentes,

A tes: stomacho claudat portas quisque pius ne perturbetur: pueros puellasque suis dijs immolant passim: sunt recutiti: simulacra que colunt, partim sunt marmorea que-
dam, alia fictilia. Marmoreas inter imagines extat leo pertusa ceruice, in qua mise-
rorum sanguinem proficiunt, ut inde fluat in lacunam marmoream. Quibus ceremonijs
miserorum sanguinem litent referamus. Non iugulis, sed pectoribus apertis ex infausta
uictima cor eruunt: ex cuius calido cruore idolorum labia illiniunt, reliquum fluere pa-
tiuntur in lacunam: inde in apertum, cor & extra comburunt, gratum sumum dijs fore arbi-
trantur. Ex idolis unum est uirile, quod inflexo capite lacunam sanguinariam superin-
spectat, tanquam acceptans sacrificium hostiarum. Torulos brachiorum & femorum, ac surarum
pulpas edunt, precipue si hostem bello uictum sacrificauerint. Riuum concreti sangui-
nis, ueluti ex carnificina exeuntem reppererunt. Ex insulis uicinis ad id facinoris mise-
ros transportant: capita cadaueraque ibi truncata uiderunt innumera, integra etiam plera-
que uelaminibus cincta. Vniuersi tractus illi auro gemisque abundant. Pererrans in-
sulam unus est nostris in duos semisuffusos urceos alabastrinos perpulchre labora-
tos lapillis incidit, diuersorum colorum plenos. Aiunt lapillum se reperisse, qui missus est
ad gubernatorem, ualoris duorum millium Castellanorum auri. Sacrificij hanc insulam appel-
larunt. Extant & in huius Colluacanæ lateribus alia sita insula, in quibus solæ mu-
lieres habitant sine uirorum commercio. Putant aliqui Amazonico uiuere more: qui pru-
dentius rem ponderant, cœnobitas esse uirgines, secessu gaudentes, uti apud nos, &
multis in locis apud ueteres uestales, aut Bonæ deæ sacræ. Certis anni temporibus
transiunt ad eas uiri, non coitus causa, sed moti pietate, campos et hortos illis cõposituri,
quo cultu queant uitam ducere. Fama tamen uiget, esse alias insulas foeminarum se-
des, sed corruptarum, quæ mamillam à teneris scindunt, quo facilius queant sagittariam
artem exercere: ad easque transire coitus causa uiros, nec retinere mares. Fabulam pu-
to. Ad littus ergo Colluacanæ terræ se applicant nostri: placide negociant: aureum re-
gulus cacabum, armillas, torques, bullas, multaque præterea diuersorum generum moni-
lia nostris impartitus est: nostri contra nostratibus illud alacrum reddunt. Figere hic pe-
dem, & coloniam deducere cupiebant: prohibuit Grifalua prætor: desperatis animis
uixerunt eo tempore cõmitones in prætorum. Turritis constat ædificijs hanc prouincia,
oppidis amplissimis quindecim: et alicubi uiginti millium domorum se aliqua uidisse at-
testantur. Sunt non ubique cõnexæ domus, hortis & cortibus intersecantibus: multæ
distant à seipsis: plateas habent mœnibus circūseptas, in quibus fora nundinasque exer-
cent: uias ordine stratas, furnos, fornacesque, calcem ac lateres coctos habent: figulos, li-
gnariosque fabros, & artifices, mechanicarumque artium omnium opifices assequuntur egre-
gios. Potanchanus hic regulus dicit, regio Palmaria: eius oppidum regium aiunt
esse domorum quindecim millium. Quando novos hospites suscipiunt, qui pacem
in illis terris admittunt, in amicitia fœdus sibiipsis cum nouacula uel gladio lapideo
sanguinis parumper ex lingua uel manu, aut lacerto, uel alia quauis corporis par-
te, hospite inspectante eruunt. Sacerdotes uiuunt cœlibes & incorrupti. Quid sit coi-
re nemo intelligit, donec nubat. Nephas & morte piandum est aliter accidere. In foe-
minis mira castitas. Licet unicuique potenti, postquam unam duxerit uxorem, ha-
bere pellices quotquot uoluerit: sed nupta adulterio comprehensa uenditur à ma-
rito, primario tamē principi, à quo licet mulieris propinquis illam redimere. Nemi-
ni non coniugato phas est iungi in mensa, uel eadem lance uesci, aut poculo bibe-
re, paremque coniugato se præbere. Augusto Septembrique mense quinque ac trigina-
ta dies abstinent, non à carnibus modo, quas assequuntur optimas, sed neque pi-
scibus uescuntur, aut re aliqua, quæ sanguinem nutriat: hortensibus ac legumini-
bus illos dies peragunt. Menses uiginti dierum numero claudunt: annum uero men-
sibus uiginti: aliquot ibi dies lautos egere. Abeunt, littus idem secuti, regulum cõue-
niunt alium, cui nomē dedere Ouandus. Regulus ubi nostros aurum cupere in-
tellexit, laminas cõflatas attulit aureas: se copiam eius metalli desiderare prætor signi-
ficauit per interpretes. Postero die aureum hois simulacrum, pigmeum, flabellumque aureum, &
artificio uario larum iubet afferri, calculorumque ferta, pectoralium & bullarum copiam, et di-

*Cerimoniarum
ritus perquam
horridus.*

- C uerforū generū ornamenta, & uariorū colorū lapillos nostris est impertitus: dapibus quoq; lautissimis per lapide cōditis saturauit. In littore inuitatos properātī cursu, frondentibus ramis ex reguli mādato erectis, illico scenis cōtegebant: inertes in ramis ferendis familiares regulus percutiebat scepro, qđ manu gestabat: serui demisso uultu quacūq; uerbera patiēter sustinebāt. Interrogatus, ubi nam auri tanta colligeret copia: proximos digito mōstrauit montes, & flumina ab illis decurrētia. Sunt hi fluminibus ac lacubus adeo assueti, ut idem illis sit natare, quod terra incedere. Mergunt flumine quādo aurū placet colligere, manusq; arenis efferunt plenas: demū de manu in manū cribrātes arenā, aurū deligūt. Spacio duarū horarū dicunt auro implere cannulā digitalē. De suffumigijs & harū terrarū odoribus dulcia molliaq; dici queunt, quæ prætermittimus, quia magis ad effeminādos animos faciūt, q̃ ad bonos mores. Puerū annorū duodecim oblatū à regulo recusauit prætor: puellā admisit pulchre ornatā, socijs inuitis puerū abiecit. Ex lapillis ab hoc regulo habitis, unū scribūt esse ualoris duorū milliū castellanorū auri. Discedunt tandem ab hoc regulo auro & gēmis onusti. Grisalua prætor unā ē Carauelis ad patrum gubernatorē destināt ad Fernandinā cū nūcijs & habitibus auro & gēmis. Littus interea secāt reliqui occidentē uersus: una uero propius ferē littus abradebat, qua Franciscus Montegius subprætor uehebat: duæ per altū tendebāt in prospectu. Admirati accolę, rem nouā miraculo ascribūt. Duodecim ad Montegiū ueniunt Canoę: per interpretes colloquunt, benigne se inuicē salutāt: supplices orāt incolæ ut descendāt, magna pollicent si regulū patrię adierint. Precibus eorum negat Montegius se posse annuere, quia socij nimis à se distarēt: cōtentos tamē dimisit, datis quibuscūq; nostratibus muneribus illis gratis, quia ignota sunt. Celebre oppidum aliud adeunt: ad littus se applicāt unā tres Carauelę: prohibent ab accolis descendere: scutis, arcubus plenis pharetris, & ligneis latis ensibus atq; hastis adu-
- D stis armati, ad nostros prodeūt: sagittas iaculant ēminus illi: tormentorū globulos in Barbaros nostri. Machinarū strepitū admirati, ac furore perterriti aufugiūt: pacem optāt. Iam cōmeatus nostris deficiebāt: iam quassatæ longis itineribus naues erāt. Ad insulā igit Fernandinā, factis & repertis antedictis cōtentus Grisalua, socij haudquaq; reuertunt. Nunc diuertendū est parūper, & alia nauigatio pertrahenda. Hinc ad has regrediemur terras, quas nostri repetierūt. Dicus idem Velsquen gubernator eodē ferē tempore, quo classē eam quatuor Carauelarū parauerat, aliā destinauit unius Carauelæ tantū, & uno Bergantino comite, cum uiris quinq; ac quadraginta. Violentas hi manus in accolas exercuerūt. Idolorū sectatores sunt & recutiti, propterea licere eos trahere ad aurum suffodiendū putauerūt. Sunt littori cōtinentis in modū proximæ paruæ insulæ multæ, ubertate soli, & fortunatissima gleba beatæ, Guanapan, Guanguan, Quitilla: ex una istarū tercentū rapiūt utriusq; sexus accolas: (huic insulæ posuere nomen Sanctæ Marinæ) in Carauelā hos inculcāt, & ad Fernandinā tendūt: Bergantinū cū socijs quinq; ac uiginti relinquūt, qui dent operā uenationi hominū ulteriori. Portus quē prehēdit Carauela, Carenas dicit: distat is ab angulo Cubæ primario diuī Iacobi millia ducenta quinquaginta. Hæc insula est longissima, porrecta ab oriente in occidentē, quam cancri tropicus interfecat. Miserorum uindictam quærente fortuna, ē custodibus in terram descendunt quidam, pauci remanent. Nacti occasionem recuperandæ libertatis insulares, raptis nostrorum telis ruunt in custodes: perimunt sex, defiliūt in mare reliqui: Carauela potiunt insulares, regere illam didicerant, redeunt in patriam: sed primo in eandem insulam uicinā descendunt, Carauelā exurunt, tela secum asportant, lembis traſciunt ad suos: relictos nostros cum Bergantino adoriuntur, prostrāt, perimunt: qui euasere, infelices ad Bergantinū profugiūt. Arbor est littori proxima, crucem in eius arboris cacumine locant, & superiorem arboris corticem his uerbis inscribunt: Vannuis Aldarieci. Est Dacien fluuius, in cuius ripa situm est oppidum putati continentis primarium. Re intellecta gubernator, in relictorū auxilium propere mittit naues duas bellatoribus onustas. Serō sapiūt:

Ares iam acta erat: crucē secuti litus adeunt: literas legunt arbori insculptas, nō ausi sunt fortunā tentare, cum desperatis egregie armatis præcipue recedūt. Ex insula proxima isti tanq̃ lepores abducunt uiriūq; sexus quingentos: eadē causā arbitra ti iure merito posse id efficere, quia recutiti. Idē his euenit ad Fernandinā applica- tis: unā ē nauibus ferociter aggrediunt: acriter dimicādo, custodes Hispanos peri- munt quosdā, ceteri sese ad mare proijciunt, & ad sociā, quę proxima erat, carauē- lam adnatāt, unā omnes cū superstitē Carauela raptatā adoriunt. Dubia fuit qua tuor horarū spatium uictoria: pro libertate recuperāda, tam uiri q̃ feminae rabide pu- gnabant, ne adeptā amitterēt prædā. Hispani acius dimicabāt: uicerunt Hispani tandē, quia pertractādis essent agiliores. In mare sese proijciūt uicti Barbari: cū lin- tribus recolligūtur, tum ferro perempti in certamine, tum aquis suffocati circiter centū, defuere ex Hispanis pauci, ad diui Iacobi oppidū et aurifodinas trahunt. Ad aliā dehinc tendūt ē uicinis insulis, quæ sunt ibi frequētiore, q̃ in nostro Ionio sym- plegades, quarū cōgeriē archipelagus Vulgus appellat: hostiliter suscipiunt, quot quot ē nauibus descēderunt, perempti aut perculsi sunt. Putāt hanc esse insulā. Io- annes quidā Pontius, unius classicū præfectus adiuuit, & pturbatos reliquit: fugat ab accolis, Floridāq; appellauerat, quia resurrectionis die eam insulā reperiunt: uo- cat Hispanus pascha floridū resurrectionis diē. Sex & uiginti, inquit, se uidisse in- sulas, sed à Colono prius præterlapsas, tanq̃ Hispaniē Cubęq; custodes, in quibus ueniētes oceani procellæ illidunt. Natiūū in plerisq; Granatū aurū reperiūt: moni- lia & isti uaria gestāt, & laruis utunt, tum ligneis deauratis, tum aureis perpulchre ornatis. Opifices sunt ubiq; argutissimi. Ex laruis unā secū attulit Franciscus Chie- regattus, ex ea colligere licebit, quali polleāt ingenio. Nouacularū structurā mirū est uidere: ex lapidibus flauis quibuscūq; diaphonis uti crySTALLINIS eas formāt, & cū eis radūt, haud secus ac si egregio chalybe factę essent: sed quod spectatu dignū est, quādo obtusam iam habēt ex exercitatione aciē, nō cote, nō lapide, neq; puluere il- las acuūt, sed tantū aqua imposita temperant. Sunt & apud hos instrumentorū & elegantiorū rerū mille genera, quę longū esset narrare. Redeamus ergo unde sumus digressi. Ad Cozumellā, lucatanā, ac Colluacanā siue Olloā, terras dices ac elysias recēter repertas, à quibus diuerterā reuertor: ubi quāti sint momēti tractus illi, co- gnitū est. Cubæ insulæ habitatores Hispani, gubernatore Annūcte, nouā classē instruūt Carauelarū decē, cū uiris quingētis, additis, uti leuis armaturæ equis, duo- bus Bergatinis, quorū opera utūtur ad uadosa littora, frequentiorū scopulorū discri- mina tenēda. Equos nauibus imponūt, quinq; mares, fœmellas uero sedecim bel- lo aptas. Fernandū Cortesiū, q̃ tūc erat prætor urbanus, generalē eligūt classis gu- bernatorē et prætorē: subprætores uero Alonsū Fernandū Portucareriū, Franci- scū Montegiū, Alonsū Aulā, Alueradū cōmendatariū Spatensem, Ioannē Velasquē, Diecū Ordassū: uentū sequunt eundē, ab angulo Cubæ ultimo, ad oc- cidentē. Quamprimū Frānciscus Fernādes Cordubēsis, mox Ioannes Grisalua, ad prospectū insulæ sacrificiorū, de qua mentionē fecimus, deueniūt: insperatus acer- turbo captare terrā uetuit: uersis illos uestigijs ad Cozumellā lucatanē orientālē se- ra tempestas trāsportauit. Portū habet unicū hac insula, cui nomē Sancti Ioannis porta, latine indiderūt. sex oppidis tantū cōtenta est, & aqua puteali, aut cisternali. fluminibus caret et fontibus, quia plana. quinq; tantū ac quadraginta mille passuū spatium ambitur. Ausugunt incolæ ad syluas nemorosas, oppida deferunt præti- more: uacuas domos ingrediuntur nostri, patrijs fruunt cibis, domorum ornatus uariarum colorum, aulae, uestesq; ac lodices, amaccas appellant, ex gossipio na- tiuo reperiūt. Habent etiā innumeros libros. De his cum ceteris ad nouum Cæ- sareū nostrum aduectis late dicemus. Perlustrant uniuersam nostri milites, com- positis tamen agminibus, ne quā uis ingrueret: paucos reperiunt accolas, una fœmina comite. Per interpretē Cubensem, & lucatanas tres alios abductos à pri- mis Hispanis, fœminam hortantur, ut absentes accersat regulos. Fœminæ familia- res erant accolæ cum ea ducti: à fœmina uocati per nuncios ueniunt reguli, fidem

C amicitie præstāt, domos patrias alacres repetūt, multa ex raptis suppellectilibus resti-
 tuūtur: idololatrias & recutitos esse reperiūt: pueros puellasq; Zemibus immolāt.
 Sunt Zemes nocturnorū lemurū simulacra quæ colūt. Interrogatus à me Alami-
 nus nauclerus, Frāciscus Montegius, & Portucarerius nunci, qui regi munera
 attulerunt, unde immolādos habeāt pueros puellasq;. Ab insulis collateralibus,
 inquirūt, uenum ducūtur permutatione auri aut aliarū merçiu. Nusq; enim feralis
 moneta dira sollicitudo in tam uasto terrarū spacio habitatores premit. Idem aiunt
 de reliquis nuper inuētis insulis: ē quibus duas nominant, Destam & Sestam, ubi
 nudi degūt: puerorū puellarumq; inopia canibus litant. Canes alunt comedēdos,
 uti cuniculos alit gens nostra: nō sunt latrabiles, rostro uulpino, quos ad esum de-
 stināt: pullos castrāt: ad sobolem procreandā fœminarū copiā, mariū numerum
 exiguū seruāt, uti de ouibus pastores nostri: pinguescūt castrati usq; ad quadrimē-
 stre mirū in modū. Ab his sacris nostri illos deterrēt, nephas esse ostendūt: legē pe-
 tunt quam sequātur: esse deū unicū, qui cœlū creauit ac terras, bonorū omniū da-
 torem, sub triplici persona unitū in substātia, facile persuadēt: zemes perfringi pa-
 tiuntur: Beatae uirginis imaginē depictā à nostris præbitā in sacro sui templi loco
 sistunt, templū ac eius pauimēta uerrunt & abradūt: crucē ob ipsius dei atq; homi-
 nis laudē, ob salutē humani generis superimpositā recordatione adorandā recepe-
 rūt: in templi cacumine unā ingentē ligneā locarūt. Conueniūt omnes deiparae uir-
 ginis cū tremore reuerēti figurā suppliciter ueneraturi. Per interpretes significarūt
 hi accolæ esse in Lucatana uicina insula Christianos captiuos septē, qui ad eā, tem-
 pestatibus raptati, appulerāt. Quinq; tantū milliarium spacio dirimitur à Lucatana
 hæc insula. Quinquaginta uiros cum duabus carauelis prætor Cortesius ad id ne-
 gocij destinat perquisitores. Cozumellanos tres secū aduehūt cum literis ad Chri-
 stianos, si qui reperiātur: q̃ egregiū facinus sint acturi, si aliquē adduxerint, osten-
 dit: rem ardēter commendat, ab illis nanq; sperat lucidiorē sole se tractuū illorum
 omniū notitiā habiturū. Abeūt bonis auibus, sex dies eis assignātur ad reditū, octo
 expectarūt: demissos in terrā Cozumellanos nuncios trucidatos aut detētos suspi-
 cati sunt: illis relictis, redeūt ad Cozumellā nostri. De discessu ex Cozumella cogi-
 tabat iā uniuersa classis: opposita illā uis maris detinuit. Ecce ab occidēte Canoam
 inspectā uenientē ab Lucatana, Christianū unum ē captiuū aduehit, septennio is
 uitā degerat apud lucatanos, Hieronymū Aquillarē nomine, uirū Astigetantum
 Vandalū. Quo gaudio se inuicē fuerint cōplexi, casus loquat. Infelicē sortē suam,
 & sociorū unā amissorū enarrat: audīt attentis mētibus: nec dissonū fore arbitror,
 nec tuæ beatitudini molestū, si rem, ut accidit, recēsero. In meis decadib; mētio fa-
 cta est de nobili quodā Valdiuia, ab Dariennensibus missa, sinus Vrabę in putato
 continēti habitatoribus, ad Hispaniolā, Almiranti Colono, proregi & Senatui re-
 gis (ad quos pertinet putati cōtinentis remediū) significatū qua rerum omniū pe-
 nuria urgerent. Sinistris auibus miser Valdiuia prouinciā suscepit: in Iamaicę insu-
 lā Hispaniolæ Cubæq; laterali à meridie prospectu repētinus uortex in arenosas
 detulit fyrtes. Ea uoracia cecaq; uada Hispani uocant uiperas: & quadranter uipe-
 ras, quia ibi multæ naues implicātur, uti uiperina cauda lacerti. Discindit carauela:
 uix Valdiuie & ē socijs triginta licuit in carauela scaphā descēdere: sine remis, sine
 uelis misere raptant à pelago defluēt: diximus nanq; in decadibus, esse ibi maria
 perpetuo fluxu labētia in occidentē. Tredecim errarūt dies insci quō tenderēt, nil
 esui aprū reppererūt unq;, septē ex eis cōsumpsit fames, fuerūt ipsi marinis piscibus
 esca, in Lucatanā transportātur. Supstitēs iā inedia deficiētes in crudelis reguli pote-
 statē inciderūt. Valdiuia prætorē unā & socios quosdā trucidauit, mox immolauit
 zemibus, demū cū unitatis amicis comedit. Hostes autē, aut appulsos hospites hi
 depascūt, de reliquo, à carne humana abstinēt. Hic Hiero. Aquillaris, & socij sex
 in tertiū diem immolādi seruabant: nocte ruptis uinculis truculēti manus tyranni
 euasere: ad regulū huic infensum, supplices cōfugiūt: admittunt, sed in seruitutē.
 Admirādum auditu est de huius Aquillaris genitrice: ubi rem intellexit, illico in-
 sanauit

A faniuit præ dolore, licet in nube tantū filium audiuerit, in potestatē carnes humanas edentiū incidisse. Hæc si quādo carnes affatas inspectat, aut uerubus affixas, clamoribus domū replet, inquiens: En matrē omniū miserrimā: en filij mei frustra. Habita igitur epistola prætoris Aquillaris per Cozumellanos nuncios, corā regulo Hero, qui Taxmarus dicit, quid Cozumellani afferāt enarrat: de potentia regis eorū, qui ad eas partes appulerunt, deq; uirorū fortitudine, de illorū beneficentia in amicos, de sæuitia in detrectātes, uel eorū postulata respuētes, multa edisserit; trementē reddidit Taxmarū. Det operā, ne hostes suā ditionē ingrediantur, seruū rogat, sed pacato ueniant animo. Pollice Aquillaris pacem, & si opus fuerit, contra hostes auxiliū & fauorē. Aquillare dimittit, tresq; illi dat familiares comites; ita iunctim trañciunt ex Cozumella in Iucatānā, ad flumen, Alaminino nauclero regente, aliās repertū tendunt. Fauces eius arenis erant cōclusæ, uti de Nilo ægyptio legi, flantibus Etesijs: propterea maioribus nō licuit nauibus aduerso flumine procedere: quamuis sit aliās huiusmodi nauibus aptū suscipiendis. In Bergantinos & nauium lintres ducentos uiros in littus exponit prætor. Per Aquillare pax offert. Quid sibi uelint percontant accolæ: Dapes, inquit Hieronymus Aquillaris. Spatiū erat ingens arenosum ad latus oppidi, illuc tendant, insinuāt accolæ. Eunt. Postero die afferunt gallinās octo eorum more, quæ sunt pauonibus neq; minores, neq; insipidiore, suffusci coloris, & tantum maius, quantū uix sufficeret decē famelicis. Est aut Maiziū frumenti granū quo ipsi panē cōficiunt, nostro panico nō multum dissimile. Protestant unā ut inde discendant. Propere ingēs armatorū ad nostros discedere renuētēs multitudo cōcurrit, iterū quid sibi uelint per alienas terras uagantes interrogant. Pacē se cupere, per Aquillare respondent nostri, & rerū permutatione dapes, aurūq; si aurū possident. Nolle se pacē aut bellū cum eis, respondent; abeant iterū, ni malint usq; ad unū trucidari. Nolle abire, nostri inquiūt, nō habita ciborū copia, quæ alendis militibus præsentibus sufficiat. In crastinū adferēda cibaria signāt. Mentiti sunt: manē sequenti nostris, qui castra locarant in arena, & fuerāt pernoctati, tātundem afferunt epularū, & sui reguli nomine iubent abire. Cupere se oppidū uidere, et potiores dapes, nostri dicunt. Recusant illi, & terga uertunt submurmurantes. Inedia nostri urgebant, uictū quærere cogunt. In terrā mittit subprætores prætor cū uiris centū quinquaginta. Per diuersa tendūt ad oppidana rura. E turmis unā, obuī Barbari male tractabāt. Nō longe aberant focij, audito strepitu, laborantibus focijs opem ferunt. Alia ex parte prætor tormenta in Bergantinos & scaphas locat: ad littus se applicat cū reliquis militibus, littus tutaturi, & prohibetur descensum. Properātī cursu ad pugnā parati, occurrunt Barbari: sagittis & faculis eminus nostros impetūt, feriunt imparatos. Viginti circiter tormēta in hostes prætor exonerat. Strage globorū & stridore, ac flammarū eruptione perculsi, perturbant palantes, crurū tenus in aquas se proñciunt: & nostri hostes insequuntur fugiētes: unā cū perterritis oppidū ingrediunt: cōtinuo cursu Barbari trañciunt oppidū, & domos deferunt. Ad fluminis ripam protentū dicunt esse oppidū, quantū non ausim dicere: mille quingentorū passuū ait Alaminus nauclerus, & domorū quinq; ac uiginti milliū: stringunt aliī, ingens tamen fatent et celebre. Hortis intersecātur domus, quæ sunt egregie lapidibus & calce fabrefactæ, maxima industria & architectorū arte. Ad quarū sedes habitabiles per decē et duodecim alicubi gradus ascendit, & spatijs interiectis secant. Nemini qdē licet uicini murū trabib⁹ onerare. Sunt domus oēs triū domorū intercapedine separatæ, culmis tamē & paleis coopertæ maiori ex parte, lapideis laminis plereq;. Quadraginta hoīm millia Barbari professi sunt eo die pugnæ interfuisse, uictos tamē a paucis ob nouū pugnadi genus cū tormētis: & quia prætor in terrā equites xvi. exposuerat, q̄ pugne interfuerūt, a tergo Barbaros adorti, turmas fidebāt celeri cursu, nō aliter q̄ si greges ouīū interficerēt, p̄imendo, feriēdo a dextris

C & à sinistris. Miraculo perculsi miseri hæsitabant, neq; exercendi tela locus datur: idem animal arbitrabantur hominem equo annexum, uti de centauris nata est fabula. Duos & xx. dies sunt potiti oppido: laute sub tecto nostri, sub dio Barbari esurientes degunt, neq; sunt ausi nostros adoriri: munitiorē oppidi partem, ueluti arce tuti elegerunt, nocturnisq; freti custodijs, suspecti semper eruptionem timentes, somno uacabant. Potanchanū dicitur ab accolis oppidum: et à uictoria ibi adepta, Victoriā nostri appellarunt. Mira etiam de atriorum ruralium ad delicias in prædijs ædificiorū magnificentia, magnitudine atq; elegancia, cum solarijs, impluuijs, & tabulatis egregijs more nostro: ut quatuor Hispani rurale quoddam ingressi per horas quatuor in eo uagati fuerint, anteq̃ ipsius exitum ob magnitudinem comperire potuerint. Per interpretes tandem & captos in prælio, regulum & eius primarios accersunt, ut inermes & supplices ueniant: datur opera, parent dicto, domus quisq; suas repetit, pacem illis præstant lege proposita, ut ab horrentibus humanorum corporum cerimonijs erga manes & perniciosos demones, quorum simulacra uenerantur, abstinerent, nostrosq; deo Christo cœli terrarumq; fatori, ex uirgine munda præstito, & ad humani generis leuamen crucifixo, dirigant mentis oculos, utq; regi Hispaniæ se subditos fore profiteantur. Pollicentur utrunq; quantū breuitas temporis passa est instruunt: restitutos nostratibus muneribus contentos reddunt. E cœlo missos arbitrantur uiros, qui adeo pauci numero ausi sint contra ingentem multitudinem manum conferere: nostros & illi quibusdam aureis donis affecerunt, seruas etiam uiginti donarunt. His ita relictis, alias eorundem littorum terras quæsituri abeunt: sinum repetunt sub Grisalua repertū ab Alamino, cui nomen dedere Bian sancti Ioannis. Bian uocat Hispanus sinum. Pacatis animis ueniunt accolæ. Ab littore oppidum erat distans milliare, domorum aiunt mille quingentarum, super tumulo erectum: ad oppidi hospitia inuitāt nostros, dimidiam oppidi partem offerunt, si perpetui uelint esse habitatores secum: putant, uel Potanchanensiū exemplo perterritos, ad quos iam fortē fama peruenerat, uel sub talium uiuorum umbra sperasse in uicinos hostes fauorē & auxilium habituros. Perpetuis nanq; mutuis se bellis consociunt imperij cupiditate. Recusant eternā sedem, annuunt temporaneę. Redeūtes ad littus nostros sequitur populus, scenas illis & ramata mapalia summa cum diligentia erigunt, & tutissimis tegminibus à pluuia cooperiunt: castra ibi locant, ne marcescant socij. Prætor Alaminonauclero & Francisco Montegio dat negocium, ut illius terræ occidentem uestigare intendant, fessos interim ipse recreaturus, & curaturus faucios. In Potanchano manet ergo prætor cum reliquis: Bergantinos præbet ituris duos, homines quinquaginta. Ad hunc usq; sinum lenis erat decursus aquarum: ubi paulò inferius ad occidentē adnauigarunt, ac si ex montibus altis à torrente raperent, ita impetus illos æquoris breui spacio ad quinquaginta à socijs transportauit miliaria. In aquarum concursum incidunt. À læua uasta maris planities sese ostendit, quæ descenditibus ad occidentem undis obuiabat. Vti duo ingentia flumina, quando conueniunt ex aduerso, ita uidebantur à meridie uenientes aquæ, tanquam hostibus in ius alienum pedem inferētibus, primis possessoribus uelle obsistere. Ex opposito terram uiderunt longe à læua & à dextra: minime fluctuabant: inter eos cōflictus uorticibus agitabantur in diuersa, qui ferē illos deglutierant: sine spe uitæ diu hæsitauerunt, flectunt proras, aduerso torrente unde uenerant, luctantur remis ueliscq; innixi, superare uix poterant impetum: quando secessisse putarunt ad minus passuum duo millia, una nocte quatuor se fuisse retractos inuenerūt. Vicerunt tandem illud graue certamē deo fauente. Duos & uiginti dies in eo paruo maris spacio consumpserunt: ad socios tandem redeunt, rem aperiunt, finem eum esse terram Colluacanę, putatiq; continentis adiudicarunt. Terram uero procul uisam à fronte, uel cōtinenti nostro annexam, uel

A uel septentrionalibus cōiungi plagis ad Baccalaos, de quibus late in decadibus. Restat adhuc res hæc in dubio, detegetur aliquando. Dum Alaminus & Franciscus Montegius hæc secreta inuestigarēt à rege prouinciæ, qui Multoxumam dicitur, per unum ex eius proceribus prædicto imperantem oppido, nomine Quintalbitor, multis preciosis mirisq; modis laboratis muneribus aureis, argenteisq; & lapillis ornatis nostri donātur. Statuunt ad nouum Cæsarem nostrum mittere de colonia deducenda, gubernatore Dieco Velasquen inconsulto, qui eos cum mandatis miserat, ut prouincijs peragratis, & redempto auro, regrederentur. Consilium ineunt, in diuersa tendunt, errorem fore proponūt aliqui: pars maior suffragatur, non esse de gubernatore curādum, quandoquidem res ad maius tribunal, ad regē scilicet deduceretur: uicit populus. A benigno rege commeatum capiunt. Ad millia inde duodecim in gleba fortunatissima cōdenda coloniae locum assignāt: generalem eligunt gubernatorem, prætorē ipsum Corthesium: non defunt qui putent eo inuito. Is magistratus alios creat, ad condendæ urbis regimen, Portucarerium & Montegium: de quibus satis. Nūcios ad regem mittēdos eligunt eodē Alamino nauclero duce. Quatuor sponte sua primarij nostras uisum terras ueniunt, regemq; adeò potentem, ut eius auctoritas tam in infinitum protēdatur. Ducuntur & fœminæ duæ, quæ nostris more patrio pareant & obsequantur. Suffusca gens est: auricularum torulos uterq; sexus perforat, gemmatosq; aureos perpendiculos circumferunt. Sed uiri quicquid est inter inferioris labij marginem extremum, & dentium inferiorum radices, perturant: uti nos auro digitos gestando circumligamus. In eo labiorum foramine ampliori, lamina subtili retinēte interius prodeuntem, argenteū affigunt. Carolenum æquat eius monilis rotūditas, crassitudo digitum. Fœdius me uidisse nunquam recorder. Putant tamen illi elegātius nihil esse sub orbe lunæ. Quo exemplo quàm uane ruat gens humana in sui cæcitatē, quamq; fallamur

B omnes edocemur. Existimat Aethiops nigrum colorem candido pulchriorem: putat & candidus aliter: detonsus capillato, barbatus imberbi se credit esse spectabiliorem. Appetitu ergo urgente, non ratione suadente tendit gens humana ad ineptias huiusmodi, regiturq; suo sensu quæq; prouincia, ut inquit diuus Hieronymus: Vana eligimus, à certis & cōmodis abhorremus. Vnde habeant aurum, satis dictum est: sed unde argentum, nostri sunt admirati. Montes altos ostendunt, horum cacumina perpetuis canescunt niuib; & paucis anni temporibus uerticem ostendunt, ob nubium aut nebularum densitatem. Plana ergo uel mitia montana, aurum procreare uidētur: asperi uero montes & gelidæ eorum ualles argētum. Aurichalcum etiā assequūtur. Secures bellicas nanq; ac ligones fossorios apud hos inueniunt, ferrum aut chalybem minime. Ad munera ergo regi allata deueniamus, & à libris ordiamur. Diximus libros habere gentes has: libros attulerunt unā cum cæteris muneribus, hi Colluacanae noui coloni, procuratores, nūcij, multos. Scriptibilia sunt eorum folia ex interiore arborum tenui cortice, sub libro superiore creato. Rarum aiunt esse: uti uidemus non in saliceo aut ulmeo, sed uti cernere fas est in palmularum esui aptarum, tela dura folia exteriora interfecante: ueluti retia foraminibus & maculis angustis contexta, bitumine tenaci retiacula compingunt. Ad aptatam hinc formam moilefacta conuertunt, & extendunt ad libitum, dureq; facta liniunt gypso. Putandum est autem eos aliqua gypso consanguinea materia tabellas uidisse. Credendum est gypso in farinam cribrato superfultas, in quibus quicquid uenit in mentem, scribi potest, dehinc spongia uel pannulo deleri, ut denuò reiteretur. Ex ficuum tabellis fiunt libelli, quos magnarū domorum dispēsatores per fora secum ferunt, stiloq; metallico merces emptas coaptant, delendas quando iam in computatorios codices traduxerint. Non foliatim libros concinnant, sed in longum distendunt, ad plures cubitos; materias in quadratas reducunt partes,

C non solutas, sed tenaci bitumine flexibili adeo coniunctas, ut ligneis compactæ tabellis, arguti librarij uideatur manus subijisse. Quacumq; pateat liber apertus, duæ sese facies inscriptæ offerunt, duæ paginae apparent, totidem sub illis latent, nisi protendatur in longum. Sub uno namq; folio multa cõiuncta folia cõsistunt.

Charactèrũ forma mirabilis. Sunt caractères à nostris ualde dissimiles, taxillis, hamis, laqueis, limis, stellisq; ac formis eiusmodi, lineatim exarati nostro more, ægyptias ferè formas æmulantur. Interlineatim hominum, animaliumq; species, regum præcipue ac procerum depingunt: quare credendũ est gesta esse ibi maiorum cuiusq; regis conscripta, quemadmodum nostra sit tempestate. Videmus sapenumero eos generalibus historijs, fabulosis etiã codicibus, ipsius rei, quæ narratur, ad alliciendos emere cupientium animos autorum, figuras interserere. Arte quoq; grata superiores tabulas cõpingunt: nil differre à nostris clausi uidentur. Legũ quoq; & sacrificiorum, cerimoniarumq; ritus, astronomicasq; annotationes & computationes quasdã, seminandiq; rationes & tempora, libris cõmendant. Annum ab occasu heliaco Vergiliarũ incipiunt, & mensibus claudunt lunaribus. Mensem autem à luna nominat Tona. Cum menses signare intendunt, tonas inquirunt: lux nam eorũ lingua tona dicunt. Dies autem à sole: unde tot soles tot dies. Eorum idiomate sol tonaticus dicitur: alicubi tamen aliter. Sed nulla ratione moti, annũ distribuunt in menses uiginti, menses autẽ etiam diebus uiginti cõcludunt. Templa quæ frequentat, aureis ornant aulaeis, & supellectilibus gemmeis admixtis: die illucescente thurificant templa, pijsq; spargunt preces ante rerum initia. Horrendũ facinus: in sacrificijs, & istorũ tractuum habitatores omnes, pro uictimis

Sacrificium crudele. pueros puellasq; sacrificat, eo modo quo suprã dictum est. Quo tempore semina iacit in terram, & quando iam spicat segetes, populus seruos precio emptos, laute depastos, & preciosis uestibus ornatos, suis Zemibus destinat sacrificandos: per dies uiginti immolandos circumducunt, transeuntes per uicos oppidani suppliciter salutant, ueluti inter cœlites propediem annumerandos. Acri alia pietate Zemes uenerantur: suum proprium sanguinem offerunt, è lingua, hic è labijs, ille ex auribus, aliqui à pectore uel femore, aut cruribus: multi acutis nouaculis uulneratim emungunt sanguinem, quem manu receptum roratim proiectum cœlum uersus, per templi pauimenta conspergunt: ita placatos reddi deos arbitrantur. A uilla Ricca, id est noua colonia, distat miliaria nouem oppidum domorum quindecim millium, ueteri incolarũ nomine Cemobal, nouo Sibylla: regulum reperiunt clausos habentem immolandos seruos quinque: abductos regulus supplex repetit, inquiens: Perniciem mihi regnoq; huic meo uniuerso astruitis, si seruos immolandos mihi auferetis. Irati nostri Zemes fata omnia à gurgulionibus corrodi, uel grandinibus deturbari, aut siccitate consumi, uel torrentibus imbribus uastari permittet cessantibus sacrificijs. Ne desperati desciscerent Cempoalani, minus malum elegerunt, impræsentia rati nõ esse tempus eis inuitis prohibere, quin ueteres ritus exerceant: seruos restituerunt. Licet illis sacerdotes gloriam æternam, & perpetuas delicias polliceantur, deorumq; familiaritatem post huius seculi procellosos dies: mœsti tamen hæc promissa auscultabant, maluissentq; liberari. Sacerdotes Quines appellant: singulari numero Quin: cœlibes uiuunt & incorrupti. Cum timore reuerenti sacerdotes uenerantur. Hostium & in bello captorũ ossa carnibus exesis in fasciculos ligata, ad Zemiũ pedes suspendunt, ueluti uictoriæ trophæa, luctorum titulis superpositis. Notandum aliud referunt. Anniculos iam pueros puellasq; cum pijs cerimonijs, sacerdotes in templis, aqua in crucẽ cum urceolo capiti superiniecta, baptizare uidentur: uerba nõ percipiunt, actus & murmura licet animaduertere. Neq; illi, uti Mahumetici aut Iudæi, putant eorum templa uiolari, si alienigenæ legis quisquam eorum sacris intersit. De libris, templis, ac sacrorũ ritibus satis dictum putamus: ad alia regi allata munera deueniamus. Duas attulerunt molas, uti

A titi trufatiles, unam auream, argenteam alteram, solidas, tenues tamen, circumferentia ferè pari, spitanarum octo & uiginti ponderis castellanorum. Est aurea trium millium octingentorum. Diximus castellanum esse monetam auream, quæ ducatū triente superat. Eius centrum occupat ueluti regis in throno sedentis cubitalis imago dimidia, ad genu usq; uestita, genij similis, eo uultu quo nocturnos lemures pictores nostri pingere sunt soliti: campus ramis, floribus effigiatus. Eadem est argenteæ facies. Ferè idem pondus: utrunq; metallū purum. Aurea etiam grana rudia, non conflata, in argumentum auri natiui, uti ciceres aut lentes attulerunt. Torques quoq; aureos duos, quorum alter constat catenulis octo, quibus inserti sunt rubri lapilli, non pyropi tamen, duo & triginta supra ducentum; uirides autem tres & octoginta supra centum, non smaragdi tamen. Eiusdem sunt existimationis illi, qua hi apud nostros nobiles. Ab eius torquis fimbria tintinnabula pendēt aurea septem & uiginti, figuris quatuor gemmeis auro ligatis intersecta. Dependent à singulis aurei perpendiculi. Torquis alter est quatuor catenularum aurearum, per gyros rubris ornatarum lapillis centum duobus, uiridibus autē centum septuagintaduobus, sex & uiginti aureorum tintinnabulorum elegāter comptorum. In ipsius torquis medio decem sunt insertæ magnæ gemmæ auro circumligatæ, à quibus centum perpendiculi suspensi egregie laborati. Coriaceos cothurnos diuerforum colorum afferunt fortè duodecim, hos auro, argēto illos, gemmis alios fultos, coloribus tum glaucis, tum uiridibus; à singulis tintinnabula pendent aurea. Tiaras, mitras, uarijs gemmis insutas, glaucis sapphyros æmulantibus refertas portant. De cristis, zonis, & flabellis plumeis, quid referre queam non sentio. Si quid unquam honoris humana ingenia in huiusmodi artibus sunt adepta, principatum iure merito ista consequētur. Aurū gemmasq; non admiror quidem: qua industria, quo uel studio superet opus materiā, stupeo: mille figuras, & facies mille perspexi, quas scribere nequeo. Quid oculos hominum sua pulchritudine æque possit allicere, meo iudicio uidi nunq;. Notarum nobis uolucrum sunt pennæ lucidissimæ. Vt ipauonum aut phasianorum caudas uisas admirarentur: ita & nos illorum pennas, quibus & flabella & cristas cōficiunt, & elegantia ornant cuncta. Glauco, uirides, flauosq; ac rubros ac cādidos, suffuscos etiam colores pennis inesse natiuos inspeximus: auro cuncta illa instrumenta consingunt. Galeas attulere duas gemmis glaucis coopertas: unā tintinnabulis aureis fimbriatam, & aureis pluribus laminis, duobus aureis calculis tintinnabula sustinentibus: altera gemmis eisdem, sed quinq; ac uiginti fimbriata est tintinnabulis aureis, cristata uiridi uolucris conum occupante, cuius pedes, rostrum, & oculi, aurea. Singula uero tintinnabula singuli sustinent aurei calculi. Fuscinas quatuor tridētes pennatas uarijs coloribus intextas, quarū dentes sunt gēmei, filis aureis colligati. Eodem ordine sceptrū ingens gemmatum cum duobus aureis tintinnabulis. Aureum etiam brachiale, calceos ex corio ceruino, aureo filo cōfutos, solea candida subiecta: ex lucido lapillo semiglaucos, unā & candido circumseptum auro speculum: sphingem, fortè lapidem diaphonium auro circumligatū: magni lacerti caput, & cochleas ingētes duas, anates aureas duas, & uariarum uolucrum species aureas. Quatuor & pisces cephalos aureos: & ex auricalcho uirgam: pennis miris modis insuta omnia. Portarunt bellicas peltas, & ancilia. Scuta quatuor & uiginti aurea, & argentea quinq;. Mitram plumis uarijs contextam, in cuius fronte media lamina insculpta est aurea, effigiata Zemi idolo. Figuram quatuor aliæ sepiunt in modum crucis aureæ laminæ, uariorum animalium, leonum puta, tigrum, & luporum capita, uirgis & tabellis formata animalia, ipsorum corijs superinsutis, aurichalceis tintinnabulis ornata, & diuerforum animalium corijs integra, & egregie cōfecta. Lodices uarias gossampinas, cādidos, nigro & flauo coloribus intextas, duas auro & gēmis dītes, tresq; alias pennis & gossampino

Cintextas scacorum ludo: quod argumentum est & scacorum fittillos habere eos in usu. Aliam à fronte nigro, candido, rubroq; coloribus, intrinsecus rasam sine uarietate. Aliam eodē modo intextam, aliorū colorū, rota nigra mediū tenente, radiata pennis lucentibus intermixtis. Candidas & alias lodices duas, peristromata, aulæa, & sagulum patrio more uiri gestamen, & textas interiores, & capitis uelamina uaria tenuissima, & pleraq; alia pulchra uisu magis q̃ preciosa, quæ arbitror iam plurimorum lectorum ingenijs, quod harum rerum cognitio parum sit frugifera, tædiosa potius fore, q̃ delectabilia narratu. Prætermitto & innumeras nauigantium particulas, de laboribus, egestate, & periculis, & de monstis, & aduersis multis, quibus interdum nō absq; uitæ discrimine exerciti fuerūt, quæ in suis annotationibus quisq; edisserit, in nostroq; regio rerum Indicarum senatu leguntur: ex uarijs & multis eorū indicibus & priuatis literis hæc pauca collegi. Munerum tamen latores & Ferdināus Cortesius, classis ipsius præfectus, & cōdendæ coloniæ nouæ in extremis terris autor, à regio Indico senatu contra rectū iustumq; fecisse iudicatur, qui incōsulto Cubæ gubernatore, qui eos autoritate regia miserat, prouinciā susceperint ab eius mādato alienam, quiq; uenerint, licet ad regē, se insalutato. Per procuratorem fugitiuos latrones, & læsæ maiestatis reos Cubæ gubernator appellat, ac in ius uocat. Illi autē se maius multò præstitisse regi obsequiū, uenisseq; ad maius tribunal arguūt. Petit capite puniatur gubernator. Petunt magistratus isti, & sumptorū tot laborum & periculorū præmium. Præmium & multa differtur: ut pars utraq; audiatur, statutum & sancitū est. Iam ad Dariennenses Vrabæ sinus in putato continenti habitatores ueniamus. Darienem diximus esse fluuiū in occidentale Vrabæ sinus cadentem latus. In huius ripa Hispani coloniam, regulo Cemaco ui armorum pulso, posuerunt. Coloniæ nomen ex uoto pugnae tempore promisso dixere, **D** sancta Maria Antiqua. Ad hos diximus in calce decadum fuisse missos eo anno quo scribere desijmus, duce Petro Aria Abulensi, uiros mille ducētos, id petente Vafcho Nunnez Balboa, qui primus australe pelagus latens adhuc detexerat, & Dariennēsis præerat. Appulso ad Darienem Petro Aria gubernatore cum ampla regia potestate, diximus fuisse destinatos per diuersa cum uarijs peditiū turmis diuersos cēturiones. Breuib; absoluā, quia horrida omnia, suauia nulla. Ex quo nostræ decades deseruūt, nil aliud actum est, nisi perimere ac perimmi, trucidare ac trucidari. Ad uolūtatem creauerat rex Vafchum: nequiuit diu ferre Petri Ariæ imperiū: dissiderunt animis: confuderunt omnia: intercessit tempus, Ioannes Caicedus Franciscanæ religionis pulpitaris Vafcho promissit filiam in uxorem Petri Ariæ. Ars inter rerum duces, qua conueniāt, nulla reperitur. Dissident multò acrius, & res ad talem casum deducta est, ut occasionem nactus in Vafchū Petrus Arias, processu per prætores urbanos formato, iugulari Vafchū mādauerit, & unā primarios quinq; alios: inquit Vafchū sociosq; defectioni studuisse in mari australi, ubi classiculā nauigiorū quatuor Vafchus ipse cōstruxerat, ad australia putati continentis littora inuestiganda: dixisse Vafchum commilitonibus trecētis, quos secum habebat: En quid uiri tot laborum & periculorū mecum participes, alieno semper subiecti imperio erimus? Quis ferre possit iam huius gubernatoris insolētiam? littora hæc sequamur quō fors dederit, & inter tot elysias prouincias tam uastæ telluris unam eligamus, in qua nobis ipsis quod uitæ superest, liberi iam tandem uiuere possimus. Quis hominum nos reperire poterit, aut repertis uim inferre? Res ad gubernatorē delata est. Vafchū ab austro accersit Petrus Arias: paret dicto Vafchus: in catenas conijcitur: negat Vafchus tale consiliū cogitasse: testes quaruntur malefactorū quæ patrauerat: ab initio dicta colliguntur: morte dignus censetur, perimitur. Ita laboribus & periculis, quæ subiuit innumera miser Vafchus, quādo maiores seculi titulos adepturū sperabat, finem imposuit. Classiculā Petrus Arias ipse, uxore in Dariene

Post exhaustos
tot ac tantos la-
bores Vafchus
morte multatus
est.

A Dariene relicta, conscendit, scrutaturus littora: nōdum an redierit intelligimus: neq; ipsi deest fortuna. Iam alius est designatus gubernator, dictus Lupus Sosa, ex Fortunatis insulis, ubi extitit prorex, reuocatus ab Dariene. quid stomachi sit habiturus si redierit Petrus Arias, boni iudicent: nil unq; gloria dignum sub eo actum est: nimium remissum ab initio fuisse hinc arguitur: illinc autē nimis indulgentem, & parū seuerum in corrigēdis erroribus. De hoc satis. Omissa quaedam repetamus de flumine ingenti Dabaiba profundissimo, quem nostri ob latitudinem ac magnitudinē eius immēsam Grandē uocitarūt: qui labitur in ultimum Vrabæ sinus angulū, per portas (uti Nilus in Aegyptium mare) septem. Cuius copiosam descriptionem reperies in decadibus nostris. Quod eius mōtana sint auro ditissima, ex accolarū quos super ijs rebus accurate interrogauimus, relatu dixi. Dabaibæ arcana scrutaturi Vascus & prætores aliq; cōpositis agminibus aduerso flumine cū nauibus diuersarū specierū, quater conscenderunt: quadraginta millia passuū primo, mox quinquaginta, demū octuaginta, ex transuerso aliās. O ingens facinus, ô nostrā detestandā ignauiam: gens nuda uestitam, inermis armatam in omni ferē conflictu profligauit semper, trucidauit ad unum, allquando uulneribus cōfecit omnes. Sagittis bella gerētes uenenatis hostē lacerantem impetūt: & quā uisu hostiū carnes assequūtur detectas, ictum figunt certissimum. Habēt & iacula, quæ pugnae tempore tam crebra iaculātur eminus, ut more nubis solem hostibus eripiāt. Habēt & ligneos durefactos enses latos, quibus cominus certant ferociter, si ad manus deueniatur: & Vascum ipsum multis uulneribus confecerunt aliquando. Ita flumen Dabaiba propulsantium accolarum rabie inexploratū relinquitur. Restat ut de Hispaniola, reliquarū insularum genitrice ac ceu primaria earū, de quibus narrare instituiamus, pauca dicamus. Refarcitus est in ea Senatus: quinq; sunt additi iudices, qui uniuerfis illis tractibus leges præbeant. Sed propediē in ea colligere aurum, licet sit auro prægnans, desinent, quia fossores deerunt: ad exiguum miseriacollæ redacti sunt numerum, quorum opera auro legēdo usi sunt. Absumpti sunt ab initio bellis acribus, fame multò plures: quo anno radicem, qua panē nobilium conficiebāt, eruerunt, & à maizio grano seminādo pane populari abstinuerūt: reliquos uarij morbi, ignoti hactenus, anno millesimo quingentesimo decimo octauo, qui tanq; morbosas pecudes contagioso halitu eos inuasērāt, & unā, ne mētiamur, auri cupiditas: in quo effodiēdo, cribrādo ac legendo miseros post iacta semina, ociosis ludis ac tripudijs, & piscationi, aut parui cuniculi uenationi assuetos, inhumane nimis exagitarūt. Iam per regium uniuersum Senatum sancitum est, ut liberi reducātur in populos, & agriculturæ generationiq; indulgeant. Serui autē & aliunde empti, ad id aurifodinarum opificium trahātur. De auri mortifera fame satis dictum. Auditū est mirandum, quantum in hac insula coalescant omnia. Octo & uiginti in ea sunt torcularia erecta, quibus magna saccari copia extorquetur. Saccareas aiunt cannas altiores crassioresq; in hac insula creari q; alibi usq; reperiātur: ad crassitudinē lacertalem, aiunt, & uirilis stature ac semis altitudinem nutrirī: & quod maius, Valentiae Hispanæ, ubi ingēs saccari copia quotannis elicitur, ubicunque saccareis cannis inuigilatur, quinq; uel sex, aut quando copiosius, septem phialas cannas quæq; radix parturit: in Hispaniola uiginti aut triginta interdum. Quadrupedum est in ea copia immensa. Auri rabida sitis à cultura Hispanos hactenus diuertit. Triticum augetur in immēsum, ut centesimum aliquando reddidisse dicatur: ubi cura sit, in collibus aut montanis iugis, ad boream præcipue uersis, tritico ferendo intendere. Coalescunt & uites in eisdem partibus. De arboribus uero cassiam fistulam gignentibus, ex insulis putato continenti uicinis asportatis (de quibus mētionem fecimus in decadum libellis) quid dicemus? Tanta est iam copia, ut post paucos annos libram simus uncia loco à pharmacopolis habituri. De syluis coccineis, deq; reliquis

C huius beatæ insulæ prærogatiuis, & naturæ in illam porrecta beneficentia, satis multa in decadibus. Placuit tamen pleraque repetere, quia à grandium negotiorum mole arbitror ad huiusmodi rerum recordationem multorum lectorum ingenia diuertisse: nec labia detorquet, quæ sunt sapida, modò materia preciosa preciosis uestibus induatur.

F I N I S.

SANCTISSIMO LEONI DECIMO

PONTIFICI MAXIMO, PETRVS MARTYR S.

VANDO QVIDEM beatissime pater, è nostri orbis noui ternione partes sibi duas tua sanctitas uendicauit, Ioanne Rufo Foroliuiensi Archiepiscopo Cōsentino, & Galeacio Butrigario, tuæ sacrae sedis apostolicæ legatis, ac Ioanne Cursio Florentino, suæ illustris Reipub. oratore, ut ea colligerē, tuæ sanctitatis nomine, poscētibus. Accipiat unā legationem hanc meam Babyloniam, paululum reformatā ab ea quæ inepto charactere, me inconsulto, cum prima decade impressa uagabatur. Quò intelligat, utrum mihi creditum à peregre proficiente domino uitale talentum in nostra religione suffoderim, an exercuerim: & an ego de tui gregis ouibus una, uirētia tua prata depastus impune fuerim. Huius legationis epistolares archetypos. lituratos proieceram in angulum, tanquam rem nude compactam, de ipsius ædificatione nil penitus curans. Quia nihil ex his quæ domi aliquādo cuderim, sine rubore ac metu emisi unquam: quoniā quid ex mea officina prodire queat, aperte cognosco. Multò enim magis occipitalē eruditorum castigationē timeo, & inuidorū tela perhorresco, quàm amicorum applausibus erigar, aut ulla cōmendatione ob sumptos labores exhilarari animū sentiam. Dormitabat igitur iacebatque in tenebris derelicta mea hæc à Gadibus ad Nilum usque peragratio, quando Hispaniarum & Cardinalis & primas Toletanus archiepiscopus, noster hic patronus, Franciscus Ximenez impræsentiarum Castellæ regnorum moderator, Carolo rege catholico absente, ut è latebris illam educerem, efflagitauit. Prodiit eius nomine. En illam secundo chalcographorū prælis suppositā, uenustioribus tamen characteribus fucatam, magisque uere quàm eleganter scriptam. Quæ si tam sereno uultu suscipietur, quæ nostri agelli primitiæ anno superiore, de Orbe Nouo, ad te, qui uicarius dei uices in terris geris, missæ, cui rerum omnium decimæ primitiæque debentur, susceptæ fuerunt, obtusum ac torpēs ingeniū meum excitabitur, & multa quæ de Orbe Nouo restant, literis mandabit. Vale pater beatissime, ante cuius sacros pedes animo, si nequeo corpore, prostratus, opto dicoque felicitatem.

Petrus Martyr ab Angleria Mediolanen.

A PETRI MARTYRIS 76

ANGLI MEDIOLAN. FERNANDO ET HE

lisabeth regibus, qui eum ad Venetos & Soldanum,
oratorem miserant, legationis Babylonicae

LIBER PRIMVS

RE GIO à cōspectu uestro, catholici principes, cum
destinatus orator ad Venetos, deinde ad Soldanū
Babylonicum, discessui me accingerē, ut quae me-
moratu digna sese offerret, quae ue mihi acciderent,
ut latine retroscriberem, imperastis. Quamobrem
uestri imperij memor, breuibus epistolis tribus ex
itinere quaedam ex ijs quae mihi occurrebant, uobis
significaui. Nunc uero cum in hac urbe Alexādrīa
sim dies aliquot ociosus moraturus, ob galeaceas,
quae me aduexerunt, barbarorum cauillationibus
implicitas, nullumq; sperem aliud posse mihi nauigium offerri, quo me credere
tuto prius queam: fuit consilium, nolle tempus incassum terere. Præterea cum
existimem accidere posse in natura, ut magnorum aliquando regum, uelut pri-
uatorum negocia uel intercipientur, uel tempestatibus includantur, est animus
scribendis ea cōmiscere, quae haecenus exarauī. Sic igitur exordiri intendo. Si
memores estis, catholici principes, ex urbe Granata, quam de Barbarorum Ma-
homethæorum potestate bello nuper eripuistis, idibus Augusti, anni à salute
nostra primi & quingentesimi supra millesimum, ad hoc munus oratorium
mihi demandatum à uobis dimissus sum. Cum abire iam pararem, Dominicus
Pisanus, qui apud uos suam Rempub. Venetam orator refert, ut properarem
vehementi monitu persuasit. Solere sapius ad orientis oras his temporibus Ve-
netarum galeacearum classem, genus nauium à piratarum incurſibus & tem-
pestatum ac procellarum rabie tutissimum, transire, inquiens. Huius ergo uer-
bis impulsus, longis itineribus Hispaniam utranque, Galliam uniuersam, quae
Herculeo mari adiacet, Italiamq; totam à Ligustico ad Adriaticum sinum per-
curri: sed per loca inuia, per montium anfractus, per deserta sylvarum profici-
ciscens. Sub dio, ad euitandum pestis horrendae periculum, quae Laetanas ac
Narbonenses urbes & oppida miserranda contagione uastabat, saepe come-
dens & quiescens. Nec liber tamen ab ea coeli intemperie penitus euasi. Tres
enim ex antiquis meis familiaribus pestifera febris correptos à tergo moestus
reliqui. Venetias tandem pridie calendas Octobris circiter noctem intempe-
stam perueni. Postero die Veneti Senatores de aduentu meo certiores effe-
cti, nobiles, qui me ad se comitentur, mittunt. Per nuncios enim illis, uestro
catholico nomine quaedam me relaturum, significaueram. Adiui, uestro no-
mine salutaui, imperata retuli. Quibus auditis, delectatione affecti sunt sum-
ma. Sed tunc praecipue, cum qualis sit erga eos futurus uester animus aperui,
si quid in ipsos quisquam moliretur, aut si noui aliquid, de quo suspicabantur,
emergeret. Colloquijs utrinque iam peractis, regias uestras porrexī literas;
quibus ipsos, ut de me ulterius ad magnum Soldanum Babylonicum pro-
cessuro curam gererent, hortabamini, & summa cum diligentia dirigerent, ro-
gabatis: gratissimum uobis facturos innuentes. Literis libenter perlectis, re-
sponderunt, se per celeres tabellarios ab oratore suo qui isthic assidet, Domi-
nico Pisano, de mea ad Soldanum profecione praesciuisse. Inde ut animo sim-
alacri suadent. Iter mihi tutissimum successurum praedicant. Moxq; de pri-
marijs & senioribus unus his me uerbis allocutus est. Ab huius nostrae urbis

*Instituta Ve
nectorum.*

*Tuta galeacea
rum nauigatio*

*Ordo eligen
di principem
Venetum.*

C initio, quæ, uti uides, aquis undique circumuallata, & intra marinos fluctus fundata, nullius rei per se copiam tenet: ita semper fuimus instituti, ut ciuium nostrorum pars maior, maritimis commercijs intenta, exterarum regionum, quacunque iter patêret, prouentus ad nos deportare curarent: cæteris quibus uel senio confectis uires defunt, uel rerum experientia aut doctrina pollentibus prudentia inest, regendæ urbis onus incumbit. Quare longa nobis annorum curricula hoc genus nauium, quas nos Galeaceas appellamus, aptius, commodius, tutiusq; esse reliquis nauigijs, ostenderunt. Quibus quicquid nobis est fortunarum, quotquot ue nobiles nostra hæc urbs procreat, nos posse tutò credere arbitramur. Opportune igitur & fausto sydere aduenisti. Nouem enim scito galeaceas commerciij causa, quatuor Berytum Damasci Syriæ portum, Alexandriam autem Aegyptiam quinque, destinatas. Ex his octo dudum uela in altum dedisse, unamq; tantummodo esse in portu tibi significamus, quæ ad colligendas aliarum sarcinulas postergatas permansit: nihilq; aliud iam, præter aduentum tuum & secundos uentos, operitur. Reliquas octo galeaceas in Polæ urbis nostræ portu in Illyrico assequeris: in quem lignandi & æquandi gratia sese, ex ueteri nostra consuetudine, recipiunt, altum ue capturæ conueniunt. Propterea te quantocyus poteris accingito, ne, si forrè uenti consurgant optati, diutius morentur. Ingruit enim iam hyems, & durum est posthac credere se uentis: propter uarias quæ ex insperato, in hoc præcipue uadoso nostro sinu, exoriuntur tempestates. Huic ego, quacunque me hora nauæ uocauerint, præstò fore, respondi. His itaque peractis, eius galeaceæ, quæ adhuc stabat in anchoris, præfectum Senatus ad se iubet accersiri: meq; illi summopere commendat: utq; honorifice & commode tractet, imperat. Domum igitur lætus reuertor: & interea loci dum per familiares meos lecti, cæteraq; ad eam nauigationem necessaria comparantur; hunc diem, qui calendarum Octobris est, cum salutationibus eorum qui mihi in Hispania oratores noti erant intentus, tum perquirendo aut exarando, consumpsi. Ex ijs qui ad me ueteres amici salutandi gratia uenerunt, cum Venetos Senatores ad principem eligendum in prætorio conclusos repererim, quo ordine is deligatur, percunctatus sum. Cum primum dux eorum hominem exiit, comitia, ad quæ nobiles omnes ab anno trigésimo conueniunt, per præcones conuocantur. Neque enim de populo inter eos ad imperij habenas quisquam admittitur. Nobiles autem circiter quingentorum supra mille numerum attingunt. His aggregatis, de argentati globuli intra pyxidem clausi, numero totidem, quot ipsi astant, afferuntur: quibus triginta tantum deaurati commiscuntur. Ita ueluti agmine bene composito pro cuiusque ætate (honus enim inter ipsos ueterum Romanorum more senibus exhibetur) ad pyxidem procedunt, manuq; propria singulos globulos latentes ex obscuro singuli extrahunt. Qui in deauratos forrè incidunt, in prætorio permanent: cæteri dimittuntur. Triginta uero hi, nouem inter se, per suamet suffragia sortiuntur: reliqui abeunt. Nouem his ita electis, de quibuscunque nobilibus absentibus uel præsentibus quadraginta, per sua suffragia liberum est præponere. Ab his quadraginta duodecim iterum de suomet numero deliguntur. Quibus duodecim, cæteris domum redeuntibus, alios extra se quinque & uiginti nominandi potestas præbetur. Hi quinque & uiginti de seipsis nouem iterum per suffragia deligunt. Extra suum collegium hi nouem iterum quinque & quadraginta quoscunque libet sortiuntur. Ex horum turba iterum undecim, qui cæteris discedentibus, alios unum & quadraginta deligunt. Hi unus & quadraginta iam tandem, undecim electoribus suis domum dimissis, in prætorio permanentes, post tanta ac tam uaria scrutinia, de nouem sancti Marci procuratoribus

A ratoribus eum, quem, iureiurando adhibito, ad Reipub. gubernaculum aptior
 rem fore crediderint, ducem sibi retinent, qui in suffragiorum unius & qua-
 draginta benigna cessione, quinque & uiginti ad se directa suffragia habere
 comperietur. Ducis autem Venetorum ita electi potestas paulò maior est mea
 sententia, quàm eius qui apud Romanos princeps Senatus appellabatur. Ne-
 que enim is habet, sine decemuiratus, qui ipsi semper assidet in rebus pertra-
 ctandis, consilio, non modo uitæ aut necis, sed neque in re ulla solus aliquam
 potestatem. Monetæ tamen huius charactere signatæ cuduntur: ipsiusq; no-
 mine literæ conscribuntur. Non deerunt hoc loco, arbitror, catholici reges, si
 ad aliquorum manus hæ nostræ literæ peruenerint, qui subsannare, & meæ
 huic, eorum iudicio, inutili curæ detrahare præsumant, qui ad tantos ac tan-
 tis regnorum ponderibus pressos reges minuta quædam, & inculta oratione,
 ociosus enarrem. His ratio ipsa, catholici principes, aperta fronte respondebit:
 prudentum sibi ac sapientum nomina solos eos reges peperisse, qui multarum
 rerum scientiam continua & studiosa inquisitione indagarunt. Nec magnis
 principibus semper res celebres datur pertractare. Nec sola ea sunt magna,
 à quibus dulce aut utile, quæ duo uitam uersant humanam, decerpantur: à
 paruis etiam arbutis fructus interdum non inutiles, & ab incultis rubetis odo-
 rata rosæ colliguntur. Propterea cum sitis mihi, sanctissimi duo confortes, non
 penitus ignoti: cum à clarissime gestis prudentia uos uiuentes omnes antecel-
 lere sit compertissimum, fuit consilium hebetare aures, & quacuncq; uobis satis-
 factum iri credidero, calamum dirigere. Redeundum igitur est ad primum insti-
 tutum. Ab iisdem qui apud me eo die uersati sunt, quod genus galeacea nauis
 sit adeò, ut ipsi prædicant, tutum, quibus autoribus conficiatur, quo ue modo
 regatur, sciscitatus sum. Genus aiunt esse triremium: nec alio à triremibus fa-
 bricari discrimine, quàm magnitudine. Impensa uero & ærario communi ab
 B eorummet fabris nauticis, quos habent & enutriunt continua exercitatione in
 suis naualibus innumeros, construuntur. Venetorum naualia, principes fere-
 nissimi, pulcherrimum est uidere. Urbem munitissimam, ueluti à propinquis
 hostibus mirifice custoditam, se ingressum arbitrabitur, qui intra eorum naua-
 lia admittetur. Moenibus enim turritis circumsepta, præsidijs & excubijs perpe-
 tuis custodiuntur: ne quis maleuolus igni supposito, ut aliquando euenit, introëat.
 Ibi fabrilis omnia fiunt. Ibi malleorum strepitus uix ferre potest quisquam, cum
 inter fabrorum ferrariorum officinas iter sit. Alij anchoras diducunt, alij enses,
 hastarum cuspides, & gladiatorum omne genus formant: alij ballistas conflant &
 scorpiones: alij clauos, secures, ligones, & cætera quæ ex ferro fabrefieri solent,
 instrumenta cudunt. Ibi etiam fœminarum nentium textentiumq; ac omne am-
 plustre parantium multitudo ingens degit. Ibi molæ uersatiles, quibus tormen-
 tarius conficitur acteritur puluis. Nunquam quiescunt. Deportatas huc fabulo-
 sas Vulcanias insulas uestre Siciliæ suburbanas, cum suis Vulcano & Cyclopi-
 bus, me perambulare quasi existimabam. In his demum naualibus omnia quæ
 ad nauigationem, terrestreq; bellum attinent, conficiuntur. Galeaceis igitur com-
 pactis atque etiam instructis, per præconem in compitis ac triuijs omnibus cer-
 tam galeacearum copiam ad Alexandrinam aut aliam expeditionem esse para-
 tam edicitur. Diuersarum enim mercium comparandarum gratia, ad omnes has
 regiones Veneti quotannis quendam galeacearum numerum mittere consue-
 uerunt. Ad Tanaïm scilicet in Scythiam aliquas: alias Berytum Damasci portum
 in Syriam: Alexandriam Aegypti emporium alias: ad Africana littora plerasq;
 quasdam in Hispaniam, in Angliam, Britanniam maiorem: & ad glacialis ocea-
 ni incolæ etiã nonnullas mittunt: Bizantium quoq; Constantinopolim in Thra-
 ciam, priusquam Turcarum bellis urgerentur: unde tapetum ingentem copiam
 referebāt. Audito igitur sui principis & Senatus per præconem edicto, nobiles

Ducis Venetorum potestas.

Naualis officinae descriptio.

C hisce negotiationibus exercitati in prætorium conueniunt. Ibiq; præposita ad auctionem galeacearum locatione, singulas singuli cōducunt. Facta dehinc pro ipsoꝝ ueteribus decretis diligenti inquisitione, an cuiusq; galeaceæ conductor, idoneus sit: cum omni, ut ita dixerim, supellectili ampliusq; recenti, ad nauigandumq; paratissimas cōductoribus suis nobilibus galeaceas obsignant. Popularium nanq; galeaceam conducere nemini licet. Harumq; conductores patronos appellant: & à patroni conductoris cognomine nomen sibi quæq; galeacea in posterum retinet. Galeacearum quamlibet cuparum quingentarum sub tegmine: in detecto autem totidem pondus deportare, inquit. Cupas uero singulas ponderis mille librarum computant. Et quoniam longe secus atque onerariæ naues aut alia quæuis nauigia gubernantur, non erit absurdum, quoniam modo illas regant, recensere. Galeacearum quælibet ducentorum ferè hominum ministerio, stipendio conductorum, indigere uidetur. Ad remorum ac uelorum administrationem centum quinquaginta addicuntur: tot enim remos quælibet ipsarum (quamuis ob nauigij magnitudinem remis parum utantur) affert. Nam solo tempore malaciarum, ut proximum aliquem portum ingrediantur & exeant, aut ut se in aliquam partem mutant & conuoluant, remis agitur: quos habent in quolibet transstro ternos: propterea triremes meritò appellabuntur. Hi centū quinquaginta à remis remiges dicuntur. His digniores duodecim iuuenes agilissimi assignantur: qui haud secus, ubi opus est, per malos ac rudentes & antennarum cornua ascendunt descenduntq; etiam rugiente tempestate, ac si essent Tabrachææ simiæ, aut petaurileues: hi gagliardi, id est, uiribus polentes, appellatur. Quorum humeris siue industriæ & labori in fremitu tempestatis, siue in certamine nautico, si quid occurrat, totum onus incumbit: & ueluti decuriones alios nautas regunt. Sunt præterea duo directarii: quorum consilio duodecim gagliardis comitibus cura est uicissim quacumq; puppis uertenda sit, temonē regere. Est & his superior gubernator generalis: cui alius addicitur consiliarius. Omnibus autem patronus ipse galeaceæ cōductor imperat. Insunt etiam omniū artium ad rem maritimam necessariarū opifices delectissimi, & publicis naualibus educti, in eis à teneris educati, cum suis quisq; ministris & fabrilibus instrumentis: ut puta lignarij, ferrarij, stipatores, ballistarij, arcuarij, tormentarij, & reliqui id genus. Sunt & coci complures, dispensatores, mensarij ministri: quatuorq; portæ custodes uocati: qui sub unius tabellionis imperio, cui merces omnes assignantur, curam gerunt eruendarum imponendarumq; mercium: ne uel quis subtegmen per portam, nisi sit bene notus, ingreditur: quoniam ibi omnia preciosa includuntur. Sed cæteris omissis, operæ precium est nouum illud institutum, ab eorum maioribus à prima urbis origine inuentum, legeq; sancitum, & religiosissime apud eos ad hæc usq; tempora seruatum, cognoscere. Vt labentibus paupertate nobilibus consuleretur, lege cautum est, ut galeaceæ cuiusq; patronus octo nobilium pauperum filios, ad quamcunq; partem proficiscantur, cum septuaginta nummorum aureorum stipendio, secum ducat: illisq; uictui necessaria, qualia nobiles habere decet, impartiantur: simul ut aromatum libras quater mille, sine nauli ullius solutione, & gratuito, importare singulis permittat. Ita & aliena impensa hoc tempore uiuunt: & multi qui egestate oppressi torpescerent, exerciti pedetentim, ni sint ignaui penitus & inertes, emergunt. Cuiq; tamen ipsorum intra galeaceam suæ stationes, ad quas tutandas unā cum duodecim comitibus concurrant, si qua uis hostilis ingruat obsignantur. Sed per Senatus suffragia hi nobiles de multis pauperibus supplicantes deliguntur. Galeacearum ex Aegypto præcipue uel Syria redeuntium, ducentorum interdum millium ducatorum summam singulæ reportare creduntur. Inde nanq; gemmarum, aromatum, Arabicorum odorum referunt omne genus, & quicquid lasciuie huiusmodi est in natura ad effeminandos homines:

Quanti capax
sit galeacea.

Afflictorū nobi-
lium remediū.

A mines; simul & medicamentorum copiam ingentem per totam Europam disseminandorum. Ex quarum rerum portuarijs & uestigalibus publicum diratur ærarium, & eorum respublica per ciuium commercia indies magis augetur. Ad Syros autem & Aegyptios, unde ista sibi, ocioforum & lautorum opinione, preciosa conquirunt, argenti & æris maxima ipsi pondera important: quæ ex utraque Pannonia & Germania aromatum, lapillorum, ac medicamentorum permutatione exhauriunt. De galeaceis iam satis: de quibus, cum essent mihi inter fluctus & tempestates futura per uetita tempora domus, examissim me uestigare oportuit. Scio minuta quæq; uos semper uoluisset intelligere: hac uia uobis satisfactum iri puto: de cæteris nihil mihi curæ. Quonam uero modo suæ in ciuitatis gubernatu sese habeant Veneti, instituta Romanorum interdum imitantes, in plerisq; fugientes, ne per licentiam suorum ciuium animi insolescant, dignum esset memoratu. Sed quoniam temporis breuitas pauca mihi de hisce rebus cognoscere permisit, in aliud narrationem hanc differre satius esse duxi. Operæ precii autem est & ferè miraculosum, quamuis præterlabendo à fronte tantum ista conspexerim, domorum adeò nouas structuras, intra aquas uias nauigabiles, cymbarum traducentium multitudinem, ornatum & commoditatem, cernere: plateas in mari multas & ingētes miro labore impensaq; lateribus constratas intueri: templa magnificētissima innumera, ditia, in modum arcium erecta atq; oculos caligantia, circumspicere. Equidem sub sole uisū mirabilius, hominum industria compactum, stare nihil existimo. Nec plura his, quia monebar ut sole primū exoriente præstō essem, licuit uestigare. Sexto igitur nonarum Octobris die mare ascensurus, ex his quædam ad uestras maiestates, nocte Cællendarum urgente, ab urbe Venetiarum retroscripsi.

B

PETRI MARTYRIS ANGLI

MEDIOLANEN. LEGATIONIS BABY=

Ionica, liber secundus.

QVALE mihi, catholici rex & regina, à uobis proficiscēti ex urbe Granata iter acciderit, superuacaneum esset uelle repetere. Scripsi enim ad uos quæcuncq; ad eam usq; horam, qua Venetijs discedere parabam, occurrerunt. Nunc cum Alexandriam ægyptiam ingressus Soldanicū cogar mandatum expectare, sitq; uelox quoddam Venetū nauigium in Europam Venetias propediem rediturum, imperij uestri memor calamum sumpsi. Sexto nonas Octobris, uti iam significauī, Polam Illyrici maris urbem, in cuius portu galeaceæ reliquæ nostram operiebantur, petiturus, mare conscēdi. Polam uix centum millia passuum distantem ante diem sextum Iduum ipsius Octobrisprehendere, propter aduersantes uentos, minime potuimus. Ibiq; unā cum cæteris omnibus qui nos expectauerāt, flantibus ex aduerso nunc euris, nunc austris furentibus, interdum etiam propter Malachias, continuos egimus cum ingenti molestia septem dies ociosi. Quo tempore, à duobus theatris antiquis & uetustarum rerum plurium epitaphijs illustratarum uestigijs, nobilem fuisse urbem Polam cognoui. Quapropter cum in mentem uenisset, splendidissimam uestram curiam iuuenibus ingenio pollentibus, & antiquitatum studiosis, esse omni tempore ornatam, non absonum mihi uisum fuit, ex epitaphijs aliqua colligere: quorum pleraq; uetustate collapsa, alia fragmentata iam sunt. De manibus etiam Polensium quædam extorssi, aliqua & prætermisi. Est de Polæ urbis huius portis una, quæ Ratta dicitur, ubi triumphalis extat arcus, qui hoc epitaphio inscriptus est:

C Saluia, Postumia, Sergi, de, Sua, PEcu
Eodem in loco. (nia.
C. Sergius, C. F. AED, ii, Vir, Quinq.
L. Sergius, L. F. Lepidus, AED, TR.
MIL, LEG, xxxx.
Eodem in loco.
SAluia, POstumia, SErgi.
Post altare S. Matthæi extra moenia
Polæ. SBX. Palpelio, P. F. Vel Hi-
stro, LEG, TI. Claudij, CAES. Aug.
Alio in loco. (PProcon.
Pr. Tr. PL. x. Vir, S. T. T. L. Iu. Dic.
Tr. mil, LEG. xiiij. Germaniæ. Co-
miti. TI. CAES. Augu. Dato. A.
Alio in loco. (Diuo. Aug.
C. Prerius, Felix, Neapolitanus, Bene
Apud ecclesiã S. Germani. (sicij.
I. O. M.
C. Iulius Chryfogonus, Ex, Voto, Fe-
cit. In sacello Octauiani Augusti.
Romæ, & Aug. CAES. Inui, F. PAT.
Aenigma in qdã tumulo. (PAT.
Pater, Cum Filia, Frater & Soror, So-
cer & Nurus, Hic, Tantũ, Duo, Iacent.
In quodam sepulchro.
Sergia, FLA. Lusiana, Mihi, et, Q. Fla.
Lusiano, Dulciss. Nepoti, Ex Filio, Cõ-
iugis, Q. Meo FRatri, AMAntiss. Fui
INtegra, Monumentũ, Constitui.
Eodem in loco. (V. P.
Euticus, & Enoria, Nata, H. Sedem, S.
D. M.
A. Actius, CA. Archiater, S. ET, Iu-
liæ, P. Coniugi, Incomparabili, V. S. P.
Ibidem.
TOcie, Nisidius, Capito, Maritus, PAr-
ui Temporis.
Ad sanctum Ioannem.
Marco, Lurio, Hialisso, Patrono, et, Lu-
riæ LIB. ET, M. Lurio, ZOSimo, M.
Lurius, Zosimus, LIB. F.
Apud sanctum Martinũ.
Iulie, Chryfantidi, Ann. xxxi, Men. iij.
D. xxxix, F. Lusidienus, Nestor, Aug.
POL, CON, Incomparabili, Cum.
Qua, Vixit, Ann. xvi, Sine, Vlla, Que-
rela, B. M.
In quodam sepulchro.
D. M.

Papiria, Prima, Viua, Sibi, Posuit.
Apud sanctum Vicum.
AVR, SOter, ET, AVR, STEpha

nus, Aur, Sotiriæ matri, Pientiss, Reli-
gio, Iucife, metuenti,
Eodem in loco.
C. BASilides, EQ, R, ET, AVR, Vi-
bia Vibianæ matronæ, PArêtes, FIL.
Kariss, V. F. F.

In quodam monumento.
D. M.

AVre, RVfinæ, Alumnæ, Pientiss, &
INCõparabili quæ uixit, An. xxvij, M.
x, d. II. Fide Cognita, Memor, Obse-
quij, Eius, Aurelia, Soteria, PIET.
PLena, P.

Iuxta amphitheatrum.
D. M.

Aurelio, Timacho, Aspasia, Liberta.
In quodam sepulchro. (V. F.
MANilia, Paula, De Patrimonio, Suo.
Sibi & AVrelio, PAulino, Compatri.
SVO, DOmum AEternam, P.

In quodam horto apud sanctũ Ste-
phanum.

Auidia Maximina, Domũ, Aeter, V.
S. P. si quis, Aliud, Corpus, Superpo.
Det Filco, ccc, mil.

Apud amphitheatrum.

Aur, Eripinus, Aur, Victoriæ, Com-
pater, Eius De Patrimonio, Suo, Do-
mum, Aeter, V. S. P.

In cathedrali ecclesia.

M. BARuius, Soter, BAR, ASclepi-
dora, Filia, Pientissimæ.

In sepulchro quodam.

Iulia, Matrona, Aurelio, AQUilino,
Comp, Cũ, Quo, Vixit, ANN, xxij.
Sine, Vlla, QVerela, B. M. P.

Apud pratum magnum.

DONatius, AVG, LIB, & ANnia,
Primitiua, Hæc, SEdem, FRuctũ, LA-
boris, Sui, Viui, Sibi, POSuerunt.

Apud montem amphitheatri.

Vlbię, Athenai, DuL, HeRAcli, PA.
SOCR, P. B. M.

In domo Iacobi fabri.

LOC, MON, IN, FR, P, XVI, IN
AG, P, XX, H, M, HERE, S.

Sub campanile ædis pontificiæ.

Imperator, CAES, Pio, Felici, Inui-
cto, AVG, RES, P, POL, DN.

Eodẽ in loco à tergo. (MER.

MAX, TRIB, P, VI, CON, ILp.
P, M, AuREL, MENophilus, OR-
natus

A natus. IVDicio. Eius. Equo. P VBL.
Sacerdos. Tusculanus. EDIL. PO=
LEN. Cū. Menophilo. Patre LIB.
AVG. NN. EXPR Ocurat. Indul
gentiff. L. D. D. D.

la marmorea.

C. HELVIVS. Iulianus. IV Liæ.
FORtunata. C O Nlugi. CASTiff.
ET. INCOMPARABILI. SPLEN
DIDISS. ORDO. Aquileiensium.

Iuxta ædem diui Matthæi in tabu-

Hæc dum ita cōquirerem, uenti iam tandem satis placidi, nostrocq; itineri non
diffoni sese nobis ostēdunt. Anchoras igitur eruiamus, portu egredimur. Qua=
tuor galeaceæ Berytum in Syriam profecturæ discedūt à nobis. Inter quosdam
nos scopulos in huius portus faucibus eam noctem egimus. Altero die uela da=
mus, sed infauisto sydere: Nam uix ad milliare trigessimū aberamus à portu, cum
adeo fera tempestas exorta est, ut magistri gubernatoresq; nauium quid cōsiliū
caperent, penitus ignorarēt. Dum sic omnes mussitant, ecce uis uenti maiorem
galeaceæ, qua ego uehebar, antennam nō longe à malo dirumpit. Vela à sum=
mo ad imum lacerat. Antennæ pars in mare à uentis deportatur. Galeaceam
ferè secum trahit. Et quidem, nisi celeres illi x i i iuuenes gagliardi comites ap=
pellati, parti uelorū laceratæ fortiter innixi, eam summa ui altrinxissent, nauim
inuertisset. Intra galeaceam igitur illi lacertorum uiribus & robore uela redu=
cunt perdita. Ventorum fremitus furiosus augetur. Aliæ naues suū iter à uen=
tis & ipse raptæ prosequuntur, nos deserunt: neque enim, etsi cuperent, labo=
rantibus nobis opem ferre potuissent. Millia passuum circiter uiginti retrò cedi
mus. In statione quadam sub scopulo, qui nos aliquantisper ab undarum incur
su tutaretur, anchoras iacimus. Ibi dies egimus duos, duasq; teterrimas noctes,
aut rudentum aut anchorarum rupturam, ut intra scopulos quibus proximi
eramus illideremur, in horas expectantes. Verebamus etiam ne fluctuum icūs

*Ingēs exorta
nauibus tem
pestas.*

B bus nauis aperiretur. Toto enim eo tempore nauis nostræ latera non aliter un=
darum tumida rabie concussa tremebāt, quā ab hostibus quassata oppugnan
do tormentis hostium mœnia. Votis precibusq; singulis horis deum sanctosq;
omnes fatigabamus. In nostra galeacea quatuor peregrinos ad diuersas orbis
partes mittendos uouimus. Plena metu omnia, omnia horrenda: sed secunda
nox formidolosissima: sæuiebant ab alto rabidi fluctus, mugiebat à profundo
pelagus: undarum cumuli spondas interdum superabāt: modo à puppi, à pro=
ra modo uexabamur. Tertia die tandem quieuit hyems aliquantulum, iterq;
nostrum Dalmatiam uersus capimus. Intra cuius prouinciæ scopulos quar=
ta ab inde die reliquas galeaceas, quæ & ipsæ maiora passæ fuerant incommo=
da quā nos, errantes assequimur. Quamuis afflicti, inuicem tamen sublati
clamoribus sese è puppibus nautæ, ciues uero nutibus alacres salutāt. Aduersan
tibus iterum uentis laderam, quam appellant Veneti Zaram, Dalmaticam ur=
bem illustrem unā omnes retrogradimur. Ibiq; cum descēdissemus è nauibus,
sua quisq; pericula iactitabat: hic derelictas sibi ruptis rudentibus anchoras: ille
spondarū munitiones attritas: alius remigium cum cadis remisq; abrepta con=
querebatur. Sed præter cætera ex illis quatuor quæ nos deseruerant, fracta ma
iori anchora, furibundus quidam uortex in aliarum conspectu unam detorsit
ab oculis omnium: illam semiabsorbendo, concutiendo, conuoluendo in horæ
inomento asportauit: cæteris tribus pari ferè modo laborantibus. Hi ablatos à
se miseros socios, tanquam iam uoratos æquore, deflerunt. Intra uadosa enim
Apuliæ littora, quibus ipsi tunc erant proximi, proiectos proculdubio arbitra=
bantur. Sed minoribus anchoris statim iactis, cum magna rudentum copia,
præter omnium opinionem, uiolentiæ illi restitit, & euasit incolumis. Expurga=
tis iam languore & metu fatigatis afflictorum pectoribus, urbē perlustramus:
ubi multis ueterum monumentis illustratam laderam comperimus: ex qui

C bus sculpta marmoribus hæc epitaphia annotaui: & multa præterea quæ non licuit colligere.

In urbe Iadertina. In templo diui Donati.

Iunoni augustæ apuleia, M. FIL. Quinta suo & L. Turpilij Brochij nomine, iuxta portam qua itur in agrum.

[M. Cæsar. F. Aug. Parens Coloniae murum & turris dedit, L. Iulius optatus turris uetustate consumptas impensa sua restituit.

In exteriori parte templi diui Chrysogoni.

Q. Delius, Q. F. Fuscus, vi. uir. Augusta, F. sibi & suis, infr. P. xx. in ag. P. xx.

Ibi etiam beati Simeonis prophetae corpus (ut Iadertini multis testimonijs probant) honorifice sepultum atque adhuc integrum salutaui. Admiratusque sum tanto tempore simplex, sine myrrha aut balsamo, cadauer, quod nullo medicamento fucatum est, potuisse incorruptum seruari. Altero, ubi primum eluxit, die, neque enim diutius Iadertinae morati sumus, iter nostrum, claudicando tamen, altum capere conantes prosequimur. Ea nocte ex transuerso nauigium quoddam, Gripus ab Adriaticis maritimis appellatus, nobis ex Apulia obuium efficitur. A cuius nautis, qui ferè latus unius ex nostris galeaceis, inuiti tamen, abraferunt, accepimus, galeaceas Beryteas, quæ à nobis Pola Illyrica discesserant, in Apuliam tempestate abreptas transcurrisse, summaque pericula nec nostris inferiora fuisse perpeffas. Dalmaticum tandem littus simul & Epiroticum, per ingentia discrimina & immensos labores, aut latera semper aut proras uentis uertentes, præterlabimur. Cum ex alto nos prope Dyrrachium, quam miseram urbem nuper Turcarum exercitus occupauerat, tempestas compulisset, per Butroti littus Corcyram insulam Alcinoi & Phæaci patriam apprehendimus. Neque intra diem tertium & trigesium. Quod iter sæpe intra septimum aut octauum à discessu ab urbe Venetiarum hæ galeaceæ percurrere solebant. Corphu hanc insulam, nunc ditioni Venetæ subiectam, appellant. Quam quidē ex soli ubertate & citrorum copia, amœnam fuisse, ueluti prædicatur, constat. Sed dignitatem illam quam ei antiquitas tribuit, Turcarum uicinia & alienum imperium sustulerunt. In deterius enim & in præceps, cum ad exterarum manus deueniunt, alta quæque indies collabuntur & corruunt. Autoritas autem, ornatus & opulentia imperij sedem sectantur. In Corcyra bene munito quidem & duarum arcium præsidio satis tuto emporio biduum, cum omnia iam nobis alimenta deessent, commorati sumus. Inde montes Ceraunios uersus, Cimeriacos ab incolis nostra tempestate nuncupatos, qui à Corcyra distant passuum millia sexaginta, nauigauimus. A quibus cum iam illis proximi essemus, occurrens nobis à prora rabidus auster, nos intra Corcyriacos in oppidi conspectu quosdam scopulos rugiens reiecit. Vbi nos aduersi flatus dies undecim interceptos detinuerunt. Inde Corcyra iam tandem per Ceraunia littora à tergo relicta, Cephalleniam, Vlyssis quondam insulam, in qua Same erat, paucis ante diebus per uestrum & Venetorum exercitus à Turcarum potestate ereptam,prehendimus. Hæc insula frumento, uino optimo, serico, murice, gregibus atque armentis, ob ingentia pascua, aliisque humano uictui necessarijs prouentibus abundans est. Sed & ipsa nunc incursionibus infestata, male culta & hominibus parum frequens est. A tergo Sames Græciæ continentem uersus iacet Dulichia sinusque Laertiacus: quem his etiam temporibus Golphum Larte Veneti nominant. Post triduum quousque timus in anchoris in littore Samico à uentis aduersantibus detenti, discedimus: duosque illo die scopulos, quos dicunt Striuales Vergilianas, strophadas, præterlabimur: Zacyntho insula, quæ nunc Zantus dicitur, à septentrione uisa, quæ sexaginta millia passuum ab insula Same distat. Sed cum à Zacyntho & Strophadibus iam circiter millia centum nauigauissemus, maris ira coacti Zacynthum regredimur. Ibique intra portum qui dicitur Natte semper fluctuantes, dies egimus

A egimus in anchoris quatuor. Discedimus tandem, & littus abradimus Arcadicum, Peloponnesiacum ue & Argium, loca omnia ob Turcarum incurfiones & crudelitatem, sed nunc præcipue, inculta, deferta & miserâda, cum Venetorum vires, expugnata urbe Modonenfi, habitoq; in deditiõem Coronæ Græco oppido his temporibus ditissimo, perfregerint. Sic nauigando beatæ Catharinæ diæ, quem, uti non bene faustum, nauæ formidant, tole ad occasum uergente, in insulam Cithæram incidimus: in qua adhuc extant celeberrimi templi uestigia. Vbi superueniens uentorum nimbus cum tenebroso ac uiolento pluuiarũ lapsu, nos anchoras iacere uix passus est. Sequens uero dies in puppim nobis uentos ostendit: quare eleuatis anchoris ultimo iam Peloponnesi angulo, quem nauæ Itali Caput, antiquo nomine Maleũ uocant, à tergo, Aegeoq; mari cum reliquis præterabasis, Cycladibus insulis à sinistris relictis, altũ capimus. Et hora circiter eius diæ meridiana, fabulosi Iouis quondam insula Creta à Cithæra millia paulò minus centum distans, nobis apparuit. Cuius emporium urbem Candidam intramus nonis Decembris. Quod iter à Corcyra intra diem octauum hæ galeacæ sapius peregerant. Ibiq; quamuis ab omnibus pelagi minis portus sit tutissimus, tredecim continuos dies inclusos aduersi nos uenti, ne egrederemur, detinuerunt. Interea loci de insulæ rebus hæc pauca notauimus. Ex insulæ uiridarijs rosarum & uiolarum manipuli, natiuæ ambrosiæ alligati, cœli benignitatem testantes, ad me quotidie ferebantur. Vrbs autem Candida ad orientem sub Idæis montibus posita, uicinum sibi habet alium à meridie montem altissimum, qui nostra etiã tempestate mons Iupiter ab incolis appellatur. De Minoio uero Labyrintho, de quo poëtæ tam multa fabulantur, examussim percunctatus, extare illum reperi, esseq; subterraneũ specum cauatam intra montem: quinq; & uiginti passuum millibus in internis insulæ ab urbe Candida distantem. Sed maiori ex parte uetustate collapsam, pluribusq; in locis dirutam **B** asserunt. Ex industria etiã plures aditus clausos: & lege cautum, aiunt, ne quis introeat, nisi illum senex aliquis indigena, qui meatus illos bene cognitos habeat, accensa face, introduxerit. At tamen quid aliud sit præter speluncam, quis illum struxerit, quod ibi ex Pasiphaë natus Minotaurus fuerit, & manu Thesei interierit, minime sciunt. Natos autẽ apud ipsos Saturnum, Iouem; reliquos ue simplicis ac fabulosæ antiquitatis tyrannos, ignorant. Neq; enim est quisquam in tota insula qui literas didicerit: aut quicquam scire aliud curet, præterquam de uineis aut gregibus & armentis: ex quibus uini & casei copiam exhauriunt immensam: quorum prouentuum permutatione cætera sibi iucunda aut necessaria comparant. Syluas Cretenses habere cupressinas ita peculiâres, ut domorum omnium trabes, contignationes, tabulataq; omnia ex illis arboribus, atq; etiã naues construant, quodq; apud eos cupressi incisæ renascantur, mihi Cretenses affirmarunt. Noxium præterea ueneno aut rapax animal, utputa lupum aut ursum, siue uulpem, uel huiuscemodi aliud ullum (quamuis in lacunis colubræ procreentur) insulam peperisse nunquam prædicant. His paucis de insula Creta iuxta doctorum scripta collectis, Candidæ portum sextodecimo calend. Ianuarij iam tandem egredimur. Rhodoq; casu ac Carpato reliquis ue multis insulis adiacentibus à sinistra relictis, Alexandriam Aegyptiã uersus, quæ Cretæ australis est, proras dirigimus. Quem maris tractum quadringentorum millium passuum dimetiuntur. Id nõ patioribus quàm sex diebus peragrarẽ per tempestates licuit: è prora enim interdum, à lateribus plerunq; nos fatigabant. Sed eo præcipue diæ quo Alexandriam attigimus, nos tumidissima procellarum rabies comitabatur. Contra Alexandrinorum omniũ opinionem; plenis tectis ac pinnis nostri accessus exitum expectatiũ, sole ad occasum uergente, decimo calend. Ianuarij, portum apprehendimus. Multa ibi eo diæ rara nauigantibus, ex ueterum nauarum sermonibus, acciderunt. Vndarum cu-

De Labyrintho.

In Creta nullũ animal noxiũ.

C multi, qui sese nobis interdum eleuabant medijs, socios à nostris, & nos à sociorum oculis surripiebant: imò & plerumque non modo naues, sed & nauium malos penitus abscondebant. Salientium undarum spondas percutientium adeò magna moles interdum erigebatur, ut semel atque iterum ad aliam galeaceam partem, tanquam densa nubes, in mare caderet. Pedibus insistere uix quisquam poterat. Vidi ego præterea ac dimensus sum, fluctibus egredientibus, sinistram nostram galeaceam spondam duos & semis cubitos sub aqua interdum delituisse. Dextra enim ab occidente uenti furebant. Sed eius nauigij ita bene formata est & compacta contextura, ut quâ ipsamet unda ingreditur, eadem regrediatur. Et si tota sub aquis ipsa nauis summergeretur, ueluti anguilla aut agiles delphini, eadē uel undarū impulsā qua obruitur, emergit. Nocte igitur superueniente, in captato Alexandrino portu nouo septentrionali (aliū enim habent antiquum tutiorem, quem nemini Christiano uidere fas est, occidentalem) anchoras summa cum lætitiā demittimus: alacriq; animo ab Aegyptijs propter uarias non minus gratas quā utiles quas ad eos merces important, sed auri argenti atque æris præcipue, galeaceam recipiuntur. Ego uero habita descendendi ē nauibus ab Alexandrino prorege uenia (neque enim aliter captare terram fas est cuiquam) à Barchinonensi quodam Philippo de Paredes, Hispanorum & Galorum in ea prouincia consuli iudiciario, hospitio suscipior. Tabellariumq; celeberrimum, ubi sum ingressus Alexandriam, ad Soldanum de aduentu meo significatum, Cairum, quæ est Babylon nunc Aegypti, Idumæ, & Syriæ, regiā sedem, mitto. Mos enim est ut edictum prius Soldanicum, quicumque eas oras attingat, expectet, quā ad eum iter capere ausit. Interea igitur dum edictum operior regium, tertium esse Alexandriam à Meroë iter, climata considerans, quid à nobis distet Alexandria animaduertebam. Hyematum Alexandriam hirundines, miluos, quos regales in Hispania appellatis, ceterasq; uolucres, pontū hyeme adueniente à nostris regionibus Europæis transuolantes, tendere cognoui. Floridas & habebāt arbores ac uiridaria Decembri & Ianuario mēsisibus. In sextum ab ingressu meo diem impatiens oculi Alexandriam perambulauī. Proh dolor, illustrem, maximam, habitatoribus refertissimam, pulcherrimam, opulentissimamq; quondam Ptolemæorum sedem Alexandriam, collapsam, dirutam, maiori ex parte desertam miserando spectaculo, deploraui. Heu infelicem, quæ & quanta moenia, quales & quā amplæ eius urbis stratae uia, quā conspicuæ domorum frontes ad cælum tendētes, qui portarum fornices. Sed in cinerem uersa domorum interna omnia prætereuntes conspiciebamus. Vnde hæc tam lachrymosa ruina emanarit, uariæ mihi sunt rationes adductæ. Alij pestiferæ contagioni rem ascribebant, alij bellis ac ciuium seditionibus attribuebant. Sed regum sæuitiam, post transportatam trans Nilum imperij sedem, & alienigenarum tyrannidem truculentam, potissimam eius depopulationis causam fuisse nonnulli arbitrantur. Quotquot enim Soldani creantur, Alexandrinos incolas (quū sit Alexandria, excepta Damasco, regnorum omnium Soldanicorum emporium & negociorum sentina) expilant, & tãquam mercenarias oues pro libito excoriant. Neque abest quin à plerisque per cruciatus & tormenta delatorum susurris admoniti, pecunias extorquere soleāt: nulla alia ratione media, præterquam, uolumus pecunias. Quapropter quicumque mercatores, aut alteriusmodi incolæ diuites, eas inhabitant prouincias, die noctuq; suam perniciem ob diuitias quas possidere creduntur expectantes, tremunt, curisq; ingentibus confecti uitā degunt infelicē. Inde est quod hac tempestate tenuia sint commercia, nullæq; gemmæ uel pauca reperiantur: pauperes enim se esse mercatores omnes simulant, & parcē uiuūt ac uestiuntur: omnia parcius solito, ne in suspicionē incidāt. De his iam satis: ad nos redeamus. Dum igitur edictū regium, quod me accersat, sollicitus operirer: nullā esse Soldano curam, nō modo de edicto ad me

Vbi hirūdines
aliæq; id genus
uolucres hye-
ment.

Alexandria olim
egyptiorum regia

A me mittēdo, uerum etiā esse iratū, aduētumq; meum ægre tulisse, renunciatum est. Veritus nanq; est defectionem. Sed iræ causam inde nactus est, uerā dissimulans, quod paucis comitantibus me adire, nullaq; dona ad illum afferre, Iudæi, Mauri, hæreticiq; à uestris regnis eliminari, quorū nō parua copia ad eas regiones cōfluxerat, malo animo retulissent. Dedignātur enim, & se barbari illi neglige & floccifieri arbitrātur, si audeat ulla potentia oratores ad eos sine opimis muneribus destinare. Opprobrioq; & ludibrio fieri ducūt, nisi missus orator longo ordine comitū accesserit. Quibus intellectis, tum beneuolētiae captatione, tum perfricata frōte opus esse animaduerti: cum superbissimū & summe barbarum hoc genus hominū esse perpenderim: quapropter duos illos Franciscos fratres barbatos, quos uiaē comites mecum habebā, qui meo suoq; nomine Soldano talia dicta referant, properanter mitto. O summe Mahomethæorū imperator, catholicorū regis & reginæ Hispaniarū oratori, qui iam intra tuæ ditionis limites terrā tenet, relatū fuit, obrectatores scelestosq; ac nefarios homines, tum mendosis, tum dolosis animum tuū delationibus perturbasse: teq; quod nulla ad te munera tulerit, quod ue paucis comitatibus ad te uenire arbitreris, iratum esse, aduētumq; ipsius te paruifacere, præsciuit. Sed si utriusq; rei sereno uultu & pacatis auribus rationem admiseris, fore ut tibi fatissiat ad unguem, existimamus. Regius hic orator, potētissime rex, dona, uti alios oratores cōsuescere prædicatur, se nō modo tanto principe digna, sed nec ulla quidem uel minima tulisse, fatetur: quoniam à suorum regum moribus cuiq; regi dona mittere alienum esse perhibet. Quod uos honorificum esse ducitis, id inter occidētales principes pro iniuriā habetur. Attamen si uestros mores, ueteremq; hanc apud uos cōsuetudinem tantopere uiguisse cognouissent, quod nullus scilicet orator uos adeat sine muneribus, libētī & ipsi animo opima ad te dona illi dedissent: cū uos in amoris argumentū, non autē arrogatiæ uel auaritiæ causa id cupere uideamini. Quod autē perfida gens hæc, pacis & cōcordiæ regum inimica, seditionis & discordiæ seminariū, à catholicis suis regibus, ueluti perniciosa cōtagio, eiecta, ipsum non decēter comitatum ad te tantum imperatorē uenisse retulerit: inuidiose ac falsò delatum, inquit: & nos, qui mortem potius subire q; mentiri in tenui præsertim negotio sumus edocti, itidem fatemur. Vidimus enim, uidimus ipsum triginta uiris ornatissimis, præter eos quos itineris longitudine ualitudinarios defatigatos in diuersis reliquit regionibus, comitatū incedere. Mittito igitur, serenissime, mittito, eumq; accersiri iubeto: et si aures dictis eius faciles præstiteris, haud quidem te postea illū admisisse audiuisseq; pœnitebit. His itaq; Soldano per meos nūcios relatis, ipsius Trucimano primario auide referēte, quem uestris maiestatis deditū esse comperi, Soldanus bene persuasus, ad me, procul habita omni mora, edictū regij chirographum mittit, quo me tutò ad se proficisci posse, ne ue quis mihi sit impedimēto imperat: cū duobus qui me ad se comitētur de suis palatinis equitibus. Quare octauo calend. Februarij, regium mihi per hos equites chirographū porrigit. Nec me nunciorū meorū literæ perterruerūt: quibus mihi significarāt, Mauritanie, totiusq; Africæ regū oratores, eiectorū Grahatensium rogatū, ad Soldanū missos fuisse cū uehemētibus querelis. Durū nanq; mihi in agone certamen paratū, & multiplicibus Alexandrinorū sermonibus, & eorū qui à Soldano ueniebāt, perferebāt. Soldanū enim, ut me inspectate de Christianis grādis aliqua uindicta sumere, impellere nitebātur: meq; uestro nomine cū primū adissem male tractaret, nō leuiter instabāt: sese supremis iniurijs & cōtumelijs fuisse à uobis affectos proclamātes. Ego uero q; uos fortunatissimos semper fuisse cognoui: pro quibus etiā mori est uiuere: uestro fato omnia mihi bene successura cōfidens, contra Nilī torrentē adnauigaturus q; celerrime possum accingor. Quæ succedēt, si uixero, in tertium librū concludētur. Valete interea duo hac nostra tēpestare lumina orbis terrarū, & Christiani nominis propagatores.

Reges Barbaros sine muneribus longoque comitum ordine, accedere oratoribus non licet.

PETRI MARTYRIS ANGLI

MEDIOLANEN. LEGATIONIS BABY-

lonicæ, liber tertius.

Arabum uagantiū uita.

Ix urbe Alexandria, Aegypti reliquarumq; regionū Soldanicæ ditioni subditarū, emporio primario, catholici rex & regina, cum iam iter in interna prouinciæ ad Soldanum facturus essem, quæ mihi ab urbe Venetiarū discedenti ad eum usq; diem calamo digna uisâ fuerât, breui compendio exarauī. Nunc autem quæ à septimo calend. Februarij die, quo ad Soldanū accersitus pedē moui, sese mihi obtulerūt, quam breuius quam ue dilucidius potero, prosequi studebo. Septimo calend. Februarij hora antelucana Cairum, eius imperij caput, quæ aliās Babylon est, ab incolis alterius Euphrateæ Babylonis quondā habitata, profecturus, discedo Alexandria, Hispanis negociatoribus omnibus, quotquot commerciorū causa Alexandriam cōuenisse reperi, comitatus. Hos enim mecū adducere curauī, ut cum cateruæ numerū implerem, quem mei nunciij ad Soldani animum disponendum per me missi adduxisse me Soldano retulerunt. Roxetum quondam Canopum Nili ostiū, ab Alexādria circiter quadraginta millia passuum distans (per iter arenosum, incultū, desertū, in quo neq; domiciliū ullū neq; arborem, præter alicubi palmas, ullā reperiimus) altero die fessi uenimus. Dum Niliaca nobis nauigia parātur, alimētaq; necessaria cōemuntur, circiter integrū diem comorati, Nilum ingredimur. Neq; enim Christiano cuiq; propter Arabū grassationes & rapinas, terrestre iter patet. Hi namq; nō modo Aegyptū, sed Africam uniuersam ab oceano atlantico ad Niliacas ripas Asiæq; partem cōtinuis incursionibus infestant. De quibus cum satis ocij mihi supperat, non ineptam fore digressionem existimās, pleraq; aggressus sum differere. Gens hæc est innumera, uaga, sine domibus, sine statione, sine quiete ulla, sub dio semper uersans, semper in motu: camelorū dorsis uxores, filios, & quicquid supellectilis assequitur, portās: adusta solis ardoribus: bellicosa tamen, sed sine certo imperatore. Plures habent dispersi Arabes inter se duces, sed discordes & factiosos. Hinc est quod imperio ipsi qui liberi sunt nō potantur, cum sibi inuicem capitali semper odio insidientur. Imperatorem cui obtemperare studerēt, si Arabes inter sese eligerent, de seruorū manibus sceptrum facile abriperetur. Est enim errantium Arabum multitudo ingens: Mameluchi uero, id est serui regij, quorum opera Soldani ad regni gubernaculum & bellorū summam utuntur, numerum nō excedunt x millium. Sunt præterea Arabes, omnium incolarum & eorundē Mameluchorū sentētia, nobiles & industrii: Mameluchi autē maiori ex parte ignobiles, mōtani, à piratis ē mōtibus ut plurimū Scythicis supra Euxinū & Mæotidem raprati, emptiq; à Soldanis & eorum principibus: unde serui, de quibus latius infra dicemus. Nunc autē ad iter redeamus. Cōtra Nili fluētā pridie calend. Februarij Bullacum Cairi suburbium cum ad uesperasceret ad nauigantesprehendimus: ibiq; in naui pernoctauimus: neq; enim ausi sunt duo illi comites mihi aductores dati palatini me credere barbarorum perfidiæ. Attamen ex ipsis unus ad Soldanū celeriter procurrit me Bullacum aduenisse nunciatum. Quapropter cum primum eluxit, ecce Mameluchis reliquisq; indigenis implentur uisendi studio littora Niliaca: raro enim ad ipsos nostratium aut diuerso habitu quisq; admittitur: præter paucos aliquādo mercatores. Sed prior accedit Trucimanus, in nauimq; ad me descēdit, & quisnam, cuias, quoue fato huc sit appulsus, ad eumq; deinde statum peruenerit, petenti mihi, enarrat. Se esse Valentini cuiusdā ciuis Ludouici Pratenfis nomine, filium: in oppidoq; ipsi uestra Valentia finitimo Monblanco natū prædicabat. Tempestate autē, cum adolescensculus per ea maria patroni cuiusdā nautici famulus nauigaret, in littus cum ceteris

ris

Aris omnibus quæ ea naui uehebantur naufragio proiecūm, ad Soldani manus, ex eius prouinciæ statutis, deuenisse. Quotquot enim per ea littora naues franguntur, ex ueteri eorū instituto & consuetudine, ad fiscum cum hominibus bonisq; omnibus deuoluuntur: si præsertim piratica uel alteriusmodi, nō mercatoria, nauis esse reperiatur. Sed triennali tandem carcere durisq; uinculis & urgenti inedia se defatigatum, Christum uerbo abnegasse, Mahometicoq; more se dispræputiari passum fuisse, & mutasse nomen, Tangaribardinumq; uocari, grauiter suspirādo, fatebatur. Nec abesse tamen quin catholicam fidem animo seruaret, Christumq; supplex ijs quibus solebat orationibus quotidie coleret & adoraret. Ad eum autē inter eos barbaros splendorē sua industria & laboribus, ascēdisse, dicebat. De optimatibus enim Soldanicis unus est, cum redditibus septem aut octo millium auri drachmarum. Dum hæc mecū Trucimanus Tangaribardinus colloqueretur, primates alijs duo palatini, Trucimano potētiores, ordineq; superiores aduentant. Sunt enim apud eos tres optimatū gradus, ueluti apud nos, quos uulgò dicimus comites, marchiones, duces. Tunc ē naui, Trucimano duce, ad illos egredior, equumq; regiū, quem ipsimet secum, Soldani nomine, mihi donandū regio apparatu ornatū duxerāt, ascēdo: urbem uersus iter unā omnes capimus: nec breuiore q̃ duarū horarū spacio interiecto Trucimani domū, quæ mihi intra urbis mœnia hospitio fuerat obsignata, attigimus. At tamen per hortos, & intersparsa prædia ac uiridaria, non autem per contiguas semper domos, proficiscebamur. In calendis igitur Februarij anni quingētesimi secūdi Babyloniam Aegyptiam, à qua magnus hic barbarorum imperator Soldanus Babylonicus uulgò appellatur, à iunioribus autē Cairum nuncupatam, urbium populosissimam ingredior. Falsò pleriq; urbem hanc Carras appellāt: quia Carrarum urbs est in Arabia: in Assyria uero altera: in Aegypto nulla. Ibi cæteris omnibus, qui me fuerant comitati, domum dimissis, cum Trucimano

B quanto studio possum ago, ut det operam & incumbat totis uiribus, ne meus ad Soldanum accessus differatur. Nam si forte fortuna galeacea, quæ me aduexerant, negociationibus suis peractis, sine me reuerterētur, fore ut serò postmodum commoda mihi re nauigatio sese offerret: cum neq; præstò sint alia tuta in illis littoribus in Europam reditura nauigia: & Turcarū piratis sint maria referata. Trucimanus autē cuius est emergentia cuncta Soldano referre, obsequij uestri cupidus, paucis repetitis ad Soldanum equitat: illi quid petierim reserat: ut quamprimum sibi per ocium liceat, nos audire uelit, meo nomine, rogat: qui uel quales & quāti sitis, patrio affectu longis sermonibus aperit. Annuit dictis Soldanus, tantorum regum oratorem uisendi studio incensus: ut me ubi crastina dies effulserit ad se ducat, Tangaribardino imperat. Is domum latus reuertitur: quæ acta sunt enarrat. Postero die, qui erat nonarum Februarij quartus, primo mane (ante ortum namq; solis, aut cum tardius iam exorto, Soldani ex ueteri consuetudine semper audituri prodeunt in publicum) ad regiam proficiscimur. Hæc est haud secus super ædito colle oblongo ad latus urbis erecta, quā

Romæ sacrum summi nostri Pōtificis palatium: aut propiore simulacro, uestræ Granatensis Alhambrae de Maurorū manibus cum regno simul ereptæ persimilis. Vbi enim paulum ascēdimus, in læuam conuersi portæ occurrimus, altis ac immēsis turribus munita: in cuius uestibulo, ueluti in uestræ Alhambrae ingressu, ē regione podium extat eminēs aliquantisper. Ibi primū ex optimatibus quendam, cui erat arcis eius custodia, multis Mameluchis circumstipatū, sedentem inuenimus. Dextrorsum deinde nobis iter capientibus, longa sese uia stantibus undiq; referta Mameluchis ostendit: per quos medios cum progredemur, eius adeò barbaræ enutritæ multitudinis ordinem ac taciturnitatem admiratus sum. Neq; enim eorum quisquam obstrepuit, aut loco cessit unq; ut nos ulterius, uti in similibus sit spectaculis, auidioribus oculis intuerentur. Ita proce-

*In quali arce
quibusq; cus-
todibus habi-
tet Soldanus*

*Mahometicæ
gentis sedendi
mos.*

C dentibus nullum unquam sese nobis obtulit impedimentum. In eo ferè medio spacio senes circiter triginta imberbes macilentos in quibusdā foribus ueluti politici sedentes conspiciens, eunuchos esse Soldanicos, uxorū eius & pellicum custodes, didici. Soldanum tandem in impluuiō grandī super tribunali quatuor graduum, reductis sub se, nostrarū fœminarū more, loco sedis pedibus, sedentem inuenimus. Totius enim gentis eius Mahometicæ mos est eo pacto sedere, ac solo ueluti animalia bruta capite inclinato uesci, atq; sub dīo ad se uenientes audire. Soldanus tum sui Trucimani & meorum nunciorū uerbis, tum aliōrum per eius regiones commercia tractantium relatu, quanta sit uestra potētia, quā magnus in uobis animus, quā pollētes sitis uirtute bellica, edoctus: gloriæ ac saluti suæ conducere non mediocriter à tantis regibus oratorē ad se mitti, cognouit: in ea præsertim fragilitate in qua ipse, ut infra dicemus, uersabatur. Propterea ut ego intra tapetes à mediā uersus eum impluuij parte stratos, cōtra morem suorum maiorū, admitterer: neq; ego quater prostratus terrā, uestro nomine, uti cæteri solent oratores, oscularer, æquo animo passus est. Est enim horum barbarorum, catholici reges, arrogātia tanta, ut quoniā inuitis omnibus Christicolis nostræ religionis iniualem locum possideāt, ipsos adorare quicunq; adeant Christiani cogātur. Tangaribardino igitur, cuius est ad Soldanum oratores ducere, eorumq; postulata interpretari, referēte, uestro nomine Soldano salutem impartior: Is graūissimū sibi fuisse nostrū aduētum responder: scq; suaq; omnia læto uultu offert. Porrectisq; illi uestris literis, & per Trucimanum, qui optime adhuc idiomā patriū callet, apertis, iterum à Soldano ad me cum nouis redit oblationibus. Atq; iterū ego gratiarum actiones, uestro nomine, quod me ita pacato animo & serena fronte suscipiat, remitto. Quid aliud q; mea dicta illi Tangaribardinus referret, propter loci distantia percipere nō poterā: à Soldano

D enim passus, meo iudicio, circiter uiginti distabā. Sed nimirū cum patrio adhuc amore feruens, & uestri obsequij cupidus, ad beneuolū nobis reddendū Soldanum, alia quæ eius auribus bene sonabāt, meis dictis interijciebat. Id ego, quod illius sermonibus attentissimum alacrioremq; paulatim fieri Soldanū conspiciebam, suspicatus sum. Tertiō, atq; iterum citus ad me reuertitur: ut bono hilariq; animo sim: ut si qua mihi intra Soldanicæ ditionis terminos grata fuerint, petam à Soldano, reportat. Illi ego, ne ista incassum gesta sint, ne ue ista unq; tam inusitata apud ipsos humanitas in quenq; de uestra memoria prolabatur, me daturum operam polliceor. Ita salutationibus gratiarum ue actionibus & pollicitis utrinq; multiplicatis, temporis aliquantulū triuimus: nec aliud quicq; hoc primo conuētū peractum est. Negocia enim in diem dominicū sequentē remittuntur.

Soldani descriptio.

Vestes.

Soldanū interea dum Tangaribardinus illū meo nomine alloqueretur, ego aut otiosus quid relaturus esset expectarē, diligēter inspexi. Is est uir natus annos circiter quinq; & quinquaginta, patrio more barbatus, nec densa tamen aut oblonga nimis barba: uultu iucundo, facie pingui suffuscula, aspectu ferox aliquantulum, oculis reductis, paruīs, graui motu, statura, uti à sedente colligere potui, plusq; mediocri. Oriūdus autem ē Scythia, ex mōtibus quos uulgò Ciarchesos uocant. Inde nanq; & ex Ruxiæ regionibus pars maior Mameluchorū raptā, per Soldanica regna uenum ducitur. Indumentū uero ipsius eo die, ex glauco serico, raso, forma cōmuni. Neq; enim uarias habēt superiorū uestiū concisuras, præterq; in manicis, quas optimates curtas & breues ferunt: cæteri autē usq; ad digitorū extremū productas. Est nimirū superior illorū uestis, paruo discrimine ab ijs quas uestri Granatenses Algiubbas uocant, Hispani autē marlotas. Mameluchorū talarēs omnes, quas solo cingulo leuiter stringunt, de cætero discincti. Neq; enim illis uestes interiores corpus aliter premunt, quā illa superior. Neq; caligis utuntur, sed nudis pedibus, crepidas tantū, nostrorum Frāscorum more, gestant. Capitis autem uelamina ualde diuersa. Per ea nanq; non modo

Iudæi

A Iudæi & Christicolæ Soldano subditi, qui uestium eadem genera ferunt à populis Mahometicæ legis, & à Mameluchis, sed simplicium Mameluchorum ab optimatibus, & optimatum inter se, discrimen cernitur. Mahomethæus populus uelamen fert, multis gyris lineis, quemadmodum & Iudæus & Christicola, insinuatum. Sed Christicola glauco, Iudæus croceo, Mahomethæus albedo, coloribus discernuntur. Mameluchi qui Soldanici sunt ministri, pileum ferunt laneum aut cymatilem, spithama altiorē, ualde pōderosum, durum, duobus confutum coloribus, uiridi ab imo, à superiore nigro. Cæteri autē qui aut sunt aliorum principum, aut Soldanico tantū stipendio censiti, nec aliter ministri, galero rubro, uilloso, cubitali, diademato quasi, à lateribus plano, dignoscuntur. Principum uero duorum ordinum inferiorum uelamen lineum est, sed à uelamento populi ualde dispar. Populus enim suum simpliciter in rotundum implicat, & conuoluit: isti autem arte compactum & mire compressum, in aliamq; formam in diadematis modū constructum, ferunt. Summi ordinis ipsorum, à quo Soldani, ueluti ex nostris Cardinalibus summi pontifices creantur, capitale tegumētum dissonum est, & maxime ridiculum. Ex linea & ipsum tela tenui, sed rhinocerotici opus cumuli. Ex sexaginta nanq; & interdum septuaginta ulnis, in circumflexiones uarias, in gyros diuersos, in cornua demum desinens, confectum est. A sede uelaminis quæ infigitur capiti cornua sex, quorū quatuor non longiora spithama, sed magno lacerto crassiora, prodeunt: duo uero alia, ueluti adiacentia scopulis promontoria, de medio breuium quatuor, cubitalia ferē, in cochleæ cornuum similitudinem, surgunt. Nec, mediūsidius, aliunde sibi hos barbaros quā à uernali cochleā, ea subfannatoria cornua sumpsisse arbitrari possum. Rem nanque alteri cuiquam similiorem conspexisse me nunquam puto. Idem habebat Soldanus eo publici spectaculi die cornutū capitis tegumentum. Neq; enim postquam supremum gradum ascendit, dissonum ab optimatum ornatu, de quorum ordine creatus est, habitum sumit. Cur tantī ponderis, tantī ue impedimenti struem sibi iniicerent, qua impliciti uertere uix caput immoto corpore ualent, à Tagaribardino prius sciscitatus fueram, Is duas mihi rationes adduxit: ne scilicet leuiter caput mouēdo à uirili grauitate sœdo aut stulto gestu aliquo discedere possint. Ne ue, illi oneri assueti, galeam postmodum quando bellum ingruat ferre fastidiant. His ita actis & consideratis à Soldano dimittor: à quo cum domū rediturus iam terga uerterē, id spaciū quod à Soldani cōspectu ad primum arcis ingressum iacet, utrinq; stantibus Mameluchis circumuallatum, ut passibus metirentur, nec minus ut astantium Mameluchorum copiam dinumerarent, hos, qui me sequebātur, iussi. Mameluchorum numerum circiter quatuor milliū affuisse: passuum autem circiter octingentorum spaciū intercessisse, comperi. Neutrum tamen examussim quisquam circūspiciendi studio dinumerauit. Cum autem à Soldano duas iam custodias regredientes transegissemus, quorundam hominum diuerso aliquātisper habitu ab Aegyptijs cuneo efficimur obuij: qui postq; in me toruis oculis, rugosa fronte, furibūdo supercilio, rabida maledicta submurmurādo detorserunt: Trucimano quādā arabico idiomate Mauritano sublocuti sunt. Quibus Trucimanus parumper minitans, ut tacerent, innuisse uisus est. Inter eundū, quīnam essent, quid ue quærirarent, quā solliciti, & cur ita angerētur, mihi Tangaribardinus aperuit. Oratores esse illos Numidas & Mauritanos, de quibus in calce libri secundi mentionē fecimus, significauit. Qui quoniā non modo in me ceteros ue Christicolas Soldanum nō sœuisse sensissent, uerumetiā honorifice ab eo fuisse susceptū didicissent, animo cruciabātur, & mentis turbulentiam pallore uultus ostēdebant. Hi permanēt in foribus mœstī: nos domū reuertimur. Interea loci, dum negocijs pertractādis assignatus mihi dies aduētet, ne tempus ullū frustra mihi de manibus, ut uulgò dicitur, euadat, de regionis natura, de incolarum

Velaminum capituli uarietas.

Cur tam graui onera impendant capiti.

C moribus, de seruorum imperio, ceteris ue rebus, quae memoratu mihi digna uisu sunt, pro tēpore scrūtatus sum. Quare neq; absconū mihi uidebitur, si eorū quae collegerim pleraq; breuibus enarrauero. Prouincia est Aegyptus, satis ample lateq; à cosmographis & historicis depicta. Urbem autē, prouinciā nostra tempestate caput, Cayrum incolae appellant. Hæc est in Asia trans Nilum: Alexandria uero citra, propterea in Africa. Nilus enim, serenissimi principes, Asiam dirimit ab Africa. Vrbs ea primaria populosissima, ingens: de cætero prouincia ciuitatibus aut oppidis infrequēs: cum sit, præter eas quae inundanti æstate Nilo partes irrigantur, arenosa, Arabumq; continuis incursionibus infestata: præcipue tamen ob seruorum sæuam tyrannidem oppressa. De quorum initio moribusq; priusquam ad alia progrediar, pauca pertingam. Vnde ad seruorum manus tam magnæ molis imperium uenerit, qui Aegypto, Syriæ, Arabiæ utriq; ac Idumææ uniuersæ dominantur, uaria referunt: certam uero historiam minime se habere dicunt. Aegyptias fœminas in maritos, deficientibus liberis, ad imperij gubernaculū sibi tunc seruos suffecisse: quādo procures omnes Iudaicum populum, Moyse duce, fugiētem insequētes, cum suo Pharaone mare rubrum absorbuisset, pleriq; autumant: neq; id publice recitare hæsitant. Sed longæ ambares. Aegyptios alij sua spōte, ut se accepti à Ioseph Iacobita beneficij, qui Pharaonis seruus Aegyptū uniuersam fame peribūdā uaticinio liberaffet, gratos ostenderēt, ad seruos imperiū detulisse, prædicāt. Sed priore fabula meo iudicio fabulosius. Qui uero præsentium ratione moti, de ignotis iudiciū faciūt, uerissimilius rem differūt. Seruos quondā sumptis in dominos armis, imperium sibi, præsentis cuiusdā exempli argumento edocti, occupasse coniectātur. Caytbeio nanq; Soldano uiuente, qui felicissimo ductu tres & triginta annos sceptro positus est, Mameluchorū seruos Aethiope quodam duce trans Nilum à dominis armatos secessisse, multorū memoria prodebat. Est enim sub seruorum ingēs multitudo, cum nullus sit Mameluchus, qui domi non habeat duos aut plures, pro cuiusq; gradu ministerio addictos, Indos, aut Aethiopes famulos precio emptos. Horum defectioni, magnō exercitu comparato, Caytbeius ipse occurrat, seruilemq; impetū armis oppressit. Aliter enim de ipso & Mameluchis omnibus actū ea tempestate fuisset. Prudētiores igitur, interemptis quondā dominis, imperiū seruos usurpasse pro certo habēt, cum nullus fuerit unq; hoc Caytbeio potētior, ausiq; fuerint sub eius imperio contra dominos insurgere. Quæ uero ex uarijs ego autoribus collegerim, altius aliquanto rem trahendō, non inutilia dictū uestra maiestas accipiat. Ab anno septingentesimo quarto à salute nostra & Christianatali, Aegyptij de Mahometico genere regem, ut se à Græcorū seruitute liberarēt, sibi crearunt, qui Caliphus appellabatur. Ab huius Caliphi nomine, reliqui omnes Aegypti reges Caliphi sunt appellati, ad annum usq; tertium & quinquagesimum supra millesimum. Tunc nanque Almerico Christiano Hierosolymorum rege Caliphum bello urgente, Sultani Syriæ regis auxilium Caliphus implorat. Mittitur à Sultano Syriæ Sarraco dux militiæ. Calipho succurrit. Almericum & Christianos pellit. At Calipho in uincula coniecto, regnum Sarraco usurpat: seq; iubet Sultānum, à sui principis nomine, non regem, uocari. En Soldanorum initium, anno ab hinc nono. & quadragesimo supra quadringentesimum. Est nanq; hic annus quo ego hæc ex itinere scribo secundus & quingentesimus supra millesimum. Non multos post annos Sultānatus hic Aegyptius ad Melechsalam per successum uenit. Is Melechsalam à Tartaris per mercatores magnū seruorum numerum, qui Comani dicebantur, in Antiochiæ finibus bello uictorum coëmit. Ita seruos Melechsalam instituit, ut eorum opera liberis abiectis, bello & pace & in prouincijs gubernandis & pertractandis armis uteretur. Melechsalam dominum serui trucidant. De seipsis Tuquemenium Sultānum creant, & regno insident serui. Ita in seruorum

Soldanorū
initium.

A uorum seruitutem ad hæc usq; tempora redacta est Aegyptus. Ex horum collegio Bondocadar Sultanus, anno octauo & sexagesimo supra millesimum ducentiesimum, à Christianis uniuersam Syriam & Palæstinā abstulit; præter Ptolomaidem, quam deinde Melecastraphus Sultanus post annum tertium & uigesimum à Bondocadar uictoria Christianis ademit. Sancto tamen sepulchro omnes barbari pepercerunt. Ad Caytbeum, à quo digressi sumus, iam reuertamur. Hic est ille Soldanus, cuius auspicijs Turcarum copias ingentes, parua Mameluchorum manu sapius effusas audiuius. Nec eorum disciplina militari percognita, sum quidē admiratus. Nam ubi primum ē mōtib; ut plurimum, Scythicis uenum allati sunt, in quibus inedia & frigorebus assueti, penē nudi obduruerunt, in domos suas hi barbari principes rudes illos emptos adducunt: die noctuq; nulla in re alia tempus ullum terere, quā in pertractandis armis ipsos patiuntur. Ad quos erudiendos quilibet optimatum, pro cuiusq; opibus stipendio conductos domi magistros gladiatores habet, quibus nuper empti, ueluti lessoribus equi domandi obsignantur. Ex quorum ferula si in strenuos euadunt milites, in Mameluchos censentur, aliās famulantur semper. Mameluchorum ordo equestris est, cum stipendio militari pinguisimo. Cuilibet enim ipsorum pecuniarius census per singulas lunas (à lunā nanque menses computant) drachmarum auri sex & quadrantis præbetur. Alimonie uero quotidiana Mameluchi portio tantū hordei est, quantum duobus equis sufficiat alendis. Carnium autem libræ, eorum more, tres in singulos diuiduntur. Rotulum ipsi libram uocant: ea est nostrarum unciarum duædeuiginti. Panis uero ea datur portio, quæ ipsi & tribus ministris suppetat. Vnde cum nulla sit his alia præterquam de armorum exercitatione cura, sintq; uiribus pollentes, & laboribus semper cum egestate à suæ gentis natura enutriti, nec apud dominos lectis procumbant, imò & duro solo, steria tantum supposita uel tapetulo aliquo ueteri constrato quiescant, mirari desino potuisse tales uiros numerosiores hostium turbas aliquādo profligare. Hic sermo, serenissimi principes, de ueteribus est Mameluchis. Iuniores nanq; sunt numero pauciores, neq; illa, quam nunc recitauimus, militari disciplina instructi uigent. Veteres enim, exortis post Caytbeum inter principes hos factionibus, mutuis gladijs cōsumpti sunt. Recēiores uero ex eorū scholis, quas uocant Tabachas, nō maturi armis, ut Mameluchorū numerus aliquis impleatur, educuntur. Horū tamen opera, qualescunq; sint, ad regnorū regimen & præsidium Soldanus utitur. Nec alteriusmodi cuiq; summa rerum creditur. Mameluchi ex Christianis deliguntur. Hi Mahometæ sectā, abnegato Christo, diuitiarum & imperij cupiditate pellecti, amplectuntur. Ex alia gente ulla censent neminem. A Iudæis nanq; fieri quenquam Mameluchū uetant, quoniam dolosos esse & capiendis armis minime aptos Iudæos putant. Ex Mahometicæ quoque legis uiro aut scemina genitos in Mameluchos conscribere præ timore recusant. Atque id apud ipsos suis decretis & consuetudine tantum inualuit, ut neq; proprios filios, quoniam ab ipsis postquam Mahometici effecti, aut ex Mahometica muliere orti sunt, armis instruere, uel ad honores & magistratus euocare liceat. Fas est tamen pecunias, domos, supellectilia quæq; aut prædia natis legare. Ex Mameluchis proceres, ex proceribus Soldani creantur. Quare quoniam pacto à Christianis hoc genus hominum originem trahat, quanta uel cum nostræ religionis ignominia, opprobrio & dedecore hi barbari dominentur, catholici principes, iam colligere potestis. Expergiscimini aliquādo, & rem Christianam capeßite: non deerit sibi Christus. Gens autem ipsa incolarum est imbellis, effœminata, inermis, discincta, mollis, timida: mechanicis tantum artibus aut mercaturæ intenta: uitam silentio præterit ingloriam. Nec alijs legibus à Mameluchis gubernata, quā absoluto iudicio. Est præterea Mameluchi cuiusuis tanta in incolas uniuersos potestas, ut claua lignea, quam manu

Mameluchorum
stipes.
Alimonia.

Cgestat semper, quemcunque incolam obuium ferire pro libito, uel leuissima occasione sumpta, liceat: quod scilicet ipsum transeuntem tetigerit, aut uenienti non assurrexerit, uel minus honorifice salutauerit, aut non citus loco cesserit. Interdum etiam nullam nactus causam, dum aut temulētus aut insanus uel aliās iratus incedens per urbem Mameluchus occurrit incolae, ipsum quotquot iētibus libet percutit, nec mussitare miser audet, neque in eius auxilium uel labium mouere quisquam intenter: quamuis pater filium, aut filius patrem à Mamelucho cadi cōspiciat, æquo tamen uultu patitur, necesse est. Nam perimere incolam in auxilium alterius, ut ipsum de percutiētis manu eruat, accurrentem, uel percussam, clauam ne feriat ulterius manu apprehendentem, Mamelucho impune fas est. Multos quippe, nisi caput illis uoluminibus implicitū, de quibus mentionem fecimus, ferrent incolae, Mameluchi passim occiderent: cum neque se defendere cuiquam liceat, neque in Mameluchis ulla interdum pietas uigeat. Incolae cuiquam arma ulla, uel gladiolū quidē acuta cuspide uel recta, apud se habere, equo uel pedibus ambulanti, uetitum est. Redituū autē, præter ordinaria uectigalia, lex est, principum uolūtas. Exigunt, expilant, extorquent, & ad ossa usque excoriant. Propterea etsi animus ad uindictam se in libertatem à tam impia seruitute adesset, uires tamen deficerēt: cū pecuniā, quae sunt nerui belli, illis desint: exercitiq; minime sint armis. Foeminas utraq; gens quotlibet, si alendi facultas inest, assumit sibi. Voluptatibus ominifariam dediti, futurorum omni cura posthabita, uiuūt: suoq; Mahometae se magis gratum facere tunc arbitrantur, quando ardētius delectationibus incumbunt. A uino tamen abstinere Mahometica illis lege præceptū est: sed Mameluchi cum uinum assequuntur, multo audius quam nos illud bibunt. Foeminae per uias brachatae, uiri nudis usque ad genua cruribus ambulant. Vestes tamen uiri ferē talaris induunt: mulieres autem surarū tenuis tantū: sed foeminae caligatae. Insanos, deliros, lymphaticos uel homines, sanctos esse ac diuino spiritu afflatos arbitrantur, & colunt. Iudicate igitur, serenissimi reges, quā infausto sydere regiones hae gubernentur, in quibus serui dominantur, liberi seruiunt, graues opprimuntur, stulti extolluntur: ubi nulla fides, nullum ius, nulla pietas, misericordia rara, auaritia immensa, in domibus summa ob multas uxores discordia, foris ingēs inter se odium. Viget enim inter ipsos principes, ob diuersas post Caytbei mortem factiones exortas, incredibilis inimicitia: nec in re ulla magis inuigilāt, uel ingenia atterunt, quā alter præcipitio ac ruinae alterius. Quare unde hæc tam diuersa in una gente studia emanarint, unde sibi hæc adeo rabida similtas initium sumpserit, operæ precium erit aperire. Sed aliquanto altius, ut res ipsa planius intelligatur, repetendum est. Anno, à nomine Christi, quinto & sexagesimo supra quadringentesimum ac millesimum: ab eorum uero seductore Mahomete octingentesimo sexagesimo secūdo uel circiter (ad unguem enim colligere id nequiuimus, quoniam diuerso à nobis ordine, computant annos) Imperatorem sibi Caytbeium uirum Scytham hi serui, quod antiquior, quod uel & magistratu summo & auctoritate polleret, elegerūt. Hic fuit ingenio & uirtute bellica præclarus, tenuitq; imperium annos tres & triginta. Quapropter ea diuturnitas imperij Mameluchos fidos illi effecit: quod ipsos sua pecunia ferē omnes cōemerit, suoq; pane nutrierit: ueteribus uel ætate uel bello aut uarijs morbis maiori ex parte cōsumptis. Inter hos una disciplina, uno pane, sub eodē domino educatos, duo de laetioribus ac opulentioribus principibus, quorum alter Acbardinus, Campsous Campsomia alter nūcupabatur, inimicitias inter se capitales, etiam Caytbeio uiuente, exercebant. Cum enim ambo Scythae essent, amboq; à paruulis de Ciarchensis uulgò montibus rapti, eodemq; pago oriundi dicerentur, Campsous Acbardinum rusticitatis arguebat, præ inuidia, quod faciliores Acbardino Soldanus aditus ad se præstaret: quod uel potentiores quā ipse magistratus assequeretur

A queretur Acbardinus, animo Campsous cruciabat: ita ut sit inter omnes uentosos ambitionis afflatus affectantes: perniciem alter alteri semper machinabantur & astruebant. Quapropter cum grauiter iam ægrotante Caytbeio, inclinatō ad erigendum aduersariū suum ad imperium, ob maiores pecuniarū & magistratuum copias, Mameluchos Campsous Campsomia sentiret: Caytbeius adhuc integro sensu laborantem, mœsto uultu & obortis lachrymis, cum dictis adit huiusmodi: Imperator optime, tanta fuit erga nos omnes tua semper humanitas & clementia, quod nisi maiorem tui hominem exuentis, quā apud nos uiuentis rationem haberemus, ingratissimos nos omnium seruorum, erga optime de se merentes dominos, & summorum beneficiorū nefariō immemores fatēri cogeremur. Hunc enim quamuis nobilem, paupertate tamē summersum: illum ē syluis, alium ē pecudum custodia, ab horrendis Scythiæ frigoribus, & urgenti fame, ac demum ex miserrimis magalibus, ad summas diuitias, ad præclara palatia, & altos rerum cardines, euexisti. Constituimus igitur, si imperator maxime, ne ingratitudinis detestabile nomen subeamus, filiū tuū Mahometē, quē uti tui deficientis simulacrū ueneraremur, in imperatorē nobis eligere. Bonorūq; omnium hanc scito firmam esse sententiam. Caytbeius autem longa rerum experientia sapiēs, Campsoi mentē aperte cognoscēs, qui nō sui filij causa, sed ne imperiū ad inimicum Acbardinū perueniret, talia moliretur, Campsoui a proposito diuertere conatus est. Sensit enim id potius filio perniciem quā felicitatem pariturū: hortatusq; est toto ingenio Campsoui, ut imperatoris electionē ordine suo ueteri, pro institutis maiorum, procedere pateret. Se uno animo ipsos filiorum loco habere, quos ita fidos semper cognouerit: quos uē suo pane a teneris educauerit. Paucis repetitis Campsous discedit. Caytbeius autē non longe post animā exhalauit. Campsous uero Campsomia quæ apud Caytbeium egerit enarrans: Caytbeiumq; sibi, ut filiū eligerent, dixisse ementiens, de Mameluchis quoscumque potest subornat. Mahometem, mameluchis auxiliantibus, in castellum ubi regia est, locat. Imperatorem creat. Is est eo tempore adolescens, annos nondum natus sexdecim. A summo eorū pontifice Māmetes cōfirmat. Habent em̄ & ipsi summū pontificē, ad quem huius imperij machina si Aegyptij homines essent, pertineret. Ius suū, ut cæteri cōsueuere, Māmeti Cairi regiam tenenti trium milium auri drachmarū precio pontifex uendit. Is Califfus dicit. E tribunali Soldano stanti pedibus uitæ necisq; liberam potestatē præstat. Ipse descendit: seipsum spoliāt: Soldanum imperaturū induit: abit priuatus, permanet in imperio Māmetes. Qui petulans & imprudens, tantæ uē mole implicatus lasciuire, sanguine gaudere, pecunias optimatū sitire, necē illis moliri cœpit: occasionē nactus quosdam obtruncat: cæteris omnibus ficto generali cōuiuio insidias parat. Matri consiliū aperit. Ea fratrē suū, qui, Campsous Ciarchesius nomine, de optimatibus & ipse unus erat iugulandus, monet, ne eo die, quamuis inuitatus, accedat: eius nepotis filij sui mentē detegit. Campsous Ciarchesius nepoti iratus, qui talia machinaretur, optimates conuocat. Imminens periculū enarrat: sibi consulant edicit. Optimates ubi adolescentis animū quō tendat intelligūt, Campsoo Ciarchesio magna ob propalatū facinus pollicent. Rem dissimulant. Acbardinus interea & Campsous Campsomia, potentissimi duo primates, alter pecuniarū amplitudine, beneuolentia fretus amicorū alter, sese inuicē duabus pugnis aperto Marte, & collatis signis, ita prosternunt, ut uitæ tædio confectus Acbardinus, mortē obierit: Campsous autē Campsomia, domo, bonis, patria, extorris lateat, incertum an uiuat. Ab his duobus diuersa inter ipsos studia, diuersaq; factiones, quæ nunc eos exagitant, exorte sunt. Inde q; est, ut intra sextū a Caytbeio annū quin quies iam Soldanicam sedem euacuarint: et sese inuicē Mameluchi ueterani suis quicq; partibus fauentes telis consumpserint. Ad iam perturbatos optimates redeamus. Per Tomumbeium quendam armorum ducem, inferioris inter princi

- C pes ordinis, cui etiam Mammetes necem fuerat minatus, insidias Mammeti parant. Mammetem simul & duos eius Amitinos, quorum consilio regebat, structo intra tentoria castrensia conuiuium, in agro iuxta uiam quam facturum Mammetem iter ad quaedam lasciuia pulpamenta didicerat inuitatum, obtruncat ex insperato Tomumbeius. Hic fuit infelicis adolescentis exitus, triennio nondum peracto, a patre dum moreretur prauius. Principes uero tum ut amicorum Mammetis animos mitigarent, tum etiam ut accepti a Campsoo Ciarchesio beneficii se gratos ostenderent, Campsoo Ciarchesium eius auunculum, Tomubeio nepotis interfectore tractante, coronant. Tomubeius in proditoris mercedem Emirchibir creat. Is est magistratus primus post Soldanum: exercitibus nanque praest. Rebus sic stantibus, Zamballatus qui Damasco Syriaeque praerat, creationi non assentit: arma contra Soldanum parat: est enim eius gubernationis magna potentia. Tomubeius sese debellaturum Zamballatum offert. Soldanus Tomumbei proditoris uersutiam noscens, quamuis timeret, dissimulat tamen: utque fideliter ac fortiter se gerat contra hostem, remque peragat prudenter, hortatur, suadet, rogat, multa pollicetur. Sed incassum omnia. Colligit exercitum Tomumbeius: in Zamballatum mouet: in Syriam proficiscitur. Conuenit Zamballatum: nouam proditionem astruit: colloquuntur: foedus ineunt, Cairum ueniunt: Campsoo Ciarchesio regnum abripiunt. Prehendunt Alexandriae intra munitam arcem: custodijs fidei traditur. Imperauit hic menses tantum uiginti. Zamballatum sceptro praeficiunt. Nemini parcere Zamballatus coepit. Optimatum quosdam diuersarum partium strangulat: alios in exilium mittit: plerisque perniciem machinatur. Venetos, Genuenses, ceterosque mercatores in Soldanicis regnis commercia tractantes, expilat, in carcerem & catenas trudit, tormentis, ut ab eis pecuniam extorqueat, affligit: nullum denique sauitiae genus praetermittit. In odium propterea principum & Mameluchorum omnium incidit. Quapropter
- D eodem Tomumbeio, cuius ductu emerferat, moliente, procures a Zamballato deficiunt: intra castellum regiam domum illum obsident. In diem nonum capitur. Alexandria & ipse uictus, ut fraus fraude puniatur, custodiendus mittitur: in ipso carcere post tertium uix mensem uita strangulatur. Imperauit hic menses non integros nouem. Regia in Tomumbei potestate uenit. Sedem capit. Coronatur. Tomumbeius cum primum sceptro potitus est, non modo in diuersae factionis procures & Mameluchos, quorum arma uerere, sed etiam in populum, crudelitate media sese imperaturum existimans, sauire coepit: nouas exactiones excogitat: sed praeter ceteras, unam immoderatam promulgat: taxari domos omnis tam incolarum quam procerum & Mameluchorum imperauit: pro cuiusque domus ualore locationem exegit semestrem: qua exacta, iterum persolui aliam uoluit grauiorem. Quanto enim quolibet domus, huic rei praepositorum arbitrio, decem mensium tempore locari si locanda foret competere, tantum extorsit. Audite aliud intolerandum. Hic tam suae legis hominum, quam Christicolarum & Iudaorum, quoscumque diuites fama esse didicisset, de medio tollere, quasvis occasionibus, nitebatur. Cumque proscriptorum domos integras aliquando depredaret, suppellectilia bonaque omnia, quae de miserorum thesauris rapiebat, ad mercatores & ciues diuidenda mittebat, cum mandato, ut illa duplo coemerent. Quod si primo edicto recusassent, non minorem in eos sauitiam exercebat, quam si in crimen laesae maiestatis incidissent. Consilium igitur procures omnes inierunt. Arma capiunt, castellum sepiunt, Tomumbeium obsident. Qui die septimo, de uictoria, ob scelerum conscientiam, desperans, per cuniculos e castello descendit, intra urbem aufugit. Dies latitat quadraginta. Proditus tandem a suis met affectis, a Zamballati familiaribus, quem strangulari iusserat, trucidatur. Ita octauo nondum mense peracto, generalis perniciēs gladijs inimicorum confoditur. Conueniunt procures ut imperatorem deligant: omniumque suffragijs stat Campsoum Gaurum, qui tunc Deudarius, id est curiae praetor, erat, imperatorem creare: tum quoniam Tomumbeio deuinctus erat intima necessitudine, ut

A ne, ut Tomumbeia factionis perturbatos animos pacarent; tum quod is neque uaser uir esset, neque potentia pecuniarum pollens. Quare deiecturos se illum facile post sedatos Tomumbeianorum furores arbitrabantur. Campso igitur Gaurum adeunt: sceptrum offerunt. Renuit Gaurus: ut se coronari patiat, hortantur. Inclamando iterum recusat. Instant hi, abijcit ille. Se nullo pacto idem onus subiturum, nolletque se huic tanto periculo addicere, frendens pradicat. Imperitum, impotentem, ineptum se, huic tantae machinae regendae, fateatur. Ex aduerso illum stimulant: & quo acrius sumere provinciam abnegabat, eo audius illi ut provinciam sumeret, persuadere conabantur. Id cum assequi ab eo minime possent, pensile illum & illata uirum in castellum portant. In solium locant regium. Pontificem qui eum scepro coronaque muniat adducunt. Is iterum, (astus & similitates collegarum ac perfidiam noscens, nihil sibi minus quam quod alijs acciderat pertimescens) conqueritur cogi se, qui minime diues sit, ad imperium capeendum: cum naffacae, id est donatiuum, Mameluchorum minime potis sit persolvere. Vetus est enim apud ipsos consuetudo, ut quicumque assumuntur in regni habenas, singulis Mameluchis drachmas auri centum in strenas, proceribus uero pro cuiusque gradu diuersa millia, impartiantur. Quod donatiuum ipsi uocant naffacae, ultima acuta. Nec prodicionis nota illi Mameluchi aut optimates taxant, qui contra eum Soldanum arma ceperint, a quo pecuniarum hanc summam non habuerint. Quae nummorum copia excedens interdum decies centena millia drachmarum auri, Soldanos cogit plerumque eas extorsiones exercere. Ad hoc proceres suo Mameluchorumque priuatorum nomine Gauro respondent: Bono animo sit: octo se menses, donec ex regnorum prouentibus pecuniam colligat, expectaturos suum quisque naffacae, pollicentur. Sedit igitur quamuis inuitus Campso Gaurus. Isque est quem uestro catholico nomine legatus adiuit: sed in regno securior ceteris, quod isdem artibus sibi non parauerit imperium, quod uel ipsis benignitate

B praecellat. Atque, uti solet in reliquis inter mortales, fortuna uices nostras commutauit: quando paratissimas habiturum mihi Soldani aures arbitrabar, tunc a primo proposito longe alienum cooperi. Multa enim tum in caput meum, tum in uestram famam, oratores Afri, (quos in foribus Soldanicis moestos expectare nostrum euentum supra memorauimus) cum populo & optimatibus moliti fuerant: adeoque illos suo & Granatensium ac Iudaeorum expulso nomine subornauerant, ut primarii Soldanicae parti inhaerentes eum turbati adierint, illique ruinam imminere praenunciant: quia publicis uocibus, Soldanum, qui regum suae legis hostium oratorem honorifice tractauerit, Christicolam esse, ipsique Maurorum perniciem placere, per urbem populus uniuersus proclamat. Sibi suisque consulat, hortatur, Maximum esse iam inter Mameluchos, diuersarum partium praecipue, murmur exortum: qui, ut recens capiant naffacae, rerum nouarum studiosissimi sunt: mutarique Soldanum quoto mense exoptant. Nec uehementiorem aliam emergere posse occasionem, qua propius Mameluchi ad arma capienda, si seductor princeps oboriat, induci queat, quam tutandae Mahometicae legis, ut populo gratum faciant. Soldanus his atque alijs pluribus a suis proceribus auditis, timens ne ipse quoque princeps deiciatur, quamuis inuitus, Trucimanum accersit: quae proceres retulissent enarrat. Ut me noctu educat, ne qua populi seditio coorietur, imperat. Veniam a me petat, edicit: non posse sine suo suorumque discrimine me hactenus admittere, dolens aperit. Proceres Trucimano, quod mihi fauere uidebatur, coram Soldano mortem minitantur. Tyrannos uos esse ac uiolentos et fidefragos reges, intra quorum ditionem sit Trucimanus oriundus, iactatis manibus & fronte rugosa despumant. Literasque tutelares uestris catholicis nominibus ac sigillis insignitas, ab eis quos ob nefanda scelera eiecistis, allatas plures ostendunt. Trucimanus igitur Soldani dicto perturbatus, & procerum minis perterritus, ad me Saturni die pridie nonas februarii, iam declinante, reuertitur: quae gesta sint enarrat: ut me ad discessum accingam, Soldani nomine, iubet: tutelares Maurorum literas ostendit. Ego autem in Trucis

C manipallentis faciem protentis oculis parumper hæsitans, ex intestinis, ut aiunt, cor fabricans, frendere ac iactare dexteram, ira concitus, in Soldanū & suos proceres uerba iacere ignominiosa coepi. Barbaros esse qui primis delationibus moueantur proclamo. Potentiam eorum esse ferè nullam: uestram uero immensam. Posse illis quicquid emergat nocere: uobis autem neque robur adamantinum, ostendo. Ipsos esse numero paucos, & hac tempestate imbelles: uestros incolas innumeros & bello aptos esse omnes, aperio. Argumentū amplitudinis uestrae à Cantabris, quos Bizcainos; & Laletanis, quos Catalanos nuncupatis, capiant. Qui cum sint uestrorum regnorum populi quidam minutissimi, ab omni hominum memoria illorum semper littora incursionibus piraticis infestarunt. Mulieres etiam interdum nostrates Maurorum acies profligasse compertum est. Eant igitur, eant tuus hic Soldanus & sui proceres, nos armis adorianur: & ulcisci, si qua sit per meos reges illata Mauris iniuria, aggrediantur. Mediusfidius, Tangaribardine, arbitror, hac nostra tempestate qua per reginae nostrae dotem, & regis hereditarium patrimonium Hispania est ulterior citeriori adiuncta, nullam esse humanam potentiam quae nobis damnum ullum inferre potis sit. Quod uero nos qui in ultimis occidentis oris sedem regiam habemus, magna complecti possimus, colligere hinc potestis: à Gadibus & extremis terrae oris, adusque uestrorum littorum prospectū, imperium nostrum protenditur. Baleariū enim, Sardiniae, Ebusi, Siciliaeque, & aliarum plurium insularum, catholici reges mei domini sunt. Et quod maius est, ea Neapolitani regni pars quae Adriatico mari adiacens orientem spectat, in eorum potestate nuper uenit. Quae igitur est hac incititia uestra: quae caecitas tuos istos Barbaros obtundit, ut regum tantorum oratorem se abijcere pesse, quin aliquando poenas luant, existiment? Adito igitur iterum Soldanum, meoque nomine illi hac aperito, fore ut non multò post meum reditum

D quamlongas manus habeamus: quam ue potentes ad omnem à nobis iniuriam propulsandam simus, intelligat. Si uero meis dictis auscultauerit, luce clarius illi ostendam, meum aduentum salutem, imperijque firmitatem ei praestitutum. De his autem quae illi per eliminatos à nobis, ob eorum spurciciam, Sabbatinos Maurosque rebelles Granatenses, ad lauacrum baptismi per clementiam admissos, auribus admiscere: quamuis eorum quae fecimus rationem nemini reddere cogamur, neque potis quisquam sit à nobis eam exigere: plena tamen mensura satisfaciām, & multa quibus principum suorum animos sedare, ac sibi prouiores reddere facile poterit, ipsi me dicturum polliceor. Quare peruicaciam deponat, ac ut benignas mihi aures in parua hominum frequentia praestet, si illum amas, suadeo. Postquam autem quae dixerimus intellexerit, liberum ei quaecumque constituerit, imperare, non minus quam nunc erit. Tangaribardinus meis dictis diligenter animo reconditis, respirans aliquantulum à concepto mœrore, pauca dehinc mecum repetens, ad Soldanum, inter eundem reputans, quibus modis nostra referens illum nouo induat proposito, proficiscitur. Astu suo (est enim sagacissimus & longa rerum experientia prudens) Soldanum pacat, timorem soluit, spem praestat. Ut per regiae posticum ad eum solus ingrediatur, contra morem maiorum, operatur. (Auditus fuit enim nullus unquam orator ab eis post hominum memoriam secretò.) Statuto dominico die, sole nondum exorto, admittor. Coeptum est agi, de regni Granatensis debellatu, de Iudaeis eiectione, de Mauris oppressis multa: sed de mutata religione multo plura preposuit. Postquam Soldanus conticuit, huiusce modi ego sermonem exorsus sum: Serenissime omnium imperator Mahometeorum, quærelas minasque ingentes quas interpretes hic tuus nudius tertius ad me detulit, quasque tu praesens edicis, diligenter memoria suscepi. Quare si mihi, ut quæ sentiam respondere possim, uenia prestabitur, tibi & oratorio muneri meo late satisfactum iri scio. Aures se mihi daturum faciles pollicetur: quaecumque in mentem uenerint, loquendi uenia impenditur. Tunc sic edissero: Granatam multasque illius regni

munus

Pulchre Soldanum sibi attentum reddere studet.

A munitas urbes, catholicos reges meos tuę legis cultoribus ademisse: uictis fidem non seruasse, per uim ad Christū multa Maurorū millia coēgisse, coquereris: de hinc te daturū operā ut ipsos facti poeniteat, minatus es. Hoc primū, magne imperator, ut ordine utar præpostero, habeto. Catholicos regē & reginam Hispaniarum (qui me miserunt, ut quædam Hierosolymorū incolarum nomine à te impetrarem, non ut tibi de factis eorum rationem redderē,) esse ita potentes scito, ut nullas humanas uires aut arma uereant: propterea superuacaneū est existimare minas posse quicquā proficere. In caput enim cuiusq; nos impetere uolentis, eius audaciā recudetur. Est enim illorum imperij amplitudo ingens adeo, ut ab Oceano qua sol decidit, adusque sinum Adriaticum, qua latus Italię tua litora prospectat, per Herculeū fretum tractu perpetuo cum Sicilia & Calabria, quæ magna Græciā quondam appellabat, & Apuliā, parandis bellis aptissimis, cuncta his subiaceant. Quām innumeras possint armatorū copias, quandocunque opus esset, comparare: q̃ strenuus sit quicuncq; Hispanias miles incolat, q̃ dominis fidus: quām dicto parentes suos principes, qui potentissimi sunt, mei reges habeant, incredibile dictu est. A summo namq; ad minimū, ab agricola ad auratum equitem, nullus est intra orbem Hispanicum, qui non se tunc gloriosius uiuere, quādo emori pro regibus suis succurrerit, quām uiuere uitam, arbitretur. De his non plura: quandoquidē meo nomine Tangaribardinus tibi cætera cumulanter enumerauerit. Nunc autem, quamuis nec tibi, aut uiuentium cuiquā à nobis rationem exigere posse uires sufficiant: nec ut tibi horum quæ nunc dicam quicq; præponerem, nihil mandatū sit: cum iam satis quāti sint mei reges intellexeris: quales sint, & quālonge alij quām tu tibi persuadeas, audito. Regnū illud Granatense, quod debellatū à nobis isti conquerunt, contra ius fasq;, Iuliano duce, qui Calpæ & Septæ, aliorūq; plurium oppidorū in occidui maris faucibus dominus erat, cum reliquis Hispaniarū regnis Mauri quondam armis occupauerant. Is enim Iulianus occasione nactus, quod Rodericus rex, qui tunc uniuersæ imperitabat Hispaniæ, filiam suam de reginæ nymphis unam stuprasset: Miramamolīnū Mahometicæ legis monarchā cum ingenti exercitu ex Mauritania in eam Hispanię oram quæ Beticā dicitur traduxit: totamq;, profligatis ter per Iulianū collatis signis Roderici copijs, Miramamolīnus, præter pauca montana, oppressit. Adeoq; postq; sibi Miramamolīnus Hispaniā usurpauit, in Christicolas omnes sæuitū est, ut relictus fuerit nullus Christum recusans abnegare, qui Maurorū gladijs non interierit. Transactis annorū iam pluribus curriculum, Christicolæ tandem resipiscences, aliquantisper ab hac dira illuuiē sese redimere attentarunt. Pelagio quodam nobili duce de montibus pedetentim descendunt: Maurorum copias, foeminis etiam ē rupibus cum saxorū defectione primum, deinde cum telis adiuuātibus, profligant: retrocedere, montiū radices deferere, intra munitas urbes se recipere, cogunt. Quare paulatim Christicolarum animos necessitate, iustitia, Maurorumq; truculenta tyrannide, indies magis ac magis excutientibus, Hispaniæ utriusq; cæteras regiones meorū regum proauis in libertatē uindictarunt: quod uero supererat, ipsi nuper uirtute bellica domuerunt. Affecimus igitur iniuriā neminē: cum ius suum tueri, suaq; de iniuste possidentium manibus cuiq; liceat, cum possit, abripere. Quod uero fidefragos illos, aduersa tantum parte audita, ita solutis habenis appelles: uictisq; nō pepercisse, conqueraris (da ueniam quæso) temere factum est: nec decuit maiestātē tuā nobis inauditis, in ea uerba non rege digna prorumpere. Oro attendas imperator optime: Cū Granatensis regni urbes in deditiōē nostrā uenissent, multi à meis regibus, ut in regno nataliq; solo suo cum liberis & uxoribus permanere liceret: alij ut discedere possent, literas tutelares impetrabant: quas illis mei reges capitibus interpositis, dummodo in fide persisterent, neue quicq; contra eorū maiestatem committerent, impartiebātur. Nunc autem hi quorū plurimi scelerū cōscij

Oratio oratoris ad Soldanū iratum.

Caufugerunt: alij rationis inimici, & nouarū rerum cupidi, rebelles, seditiosi, facinoribusq; imbuti, ad te cōfluunt: exaratas à meorū regum clemētia literas ostendunt: quid ipsi admiserint occludunt, cooperiunt, tacent: fugam suā eiectionē & perfidiā appellant. Constat nūq; de ore meorū regum, uerbū ullum uanum aut mendax excidisse. Ad baptismum præterea Granatenses omnes ui coactos fuisse, tibi ementiti sunt: nihil à uero semotius uiua uox ulla protulit unq;. Vnde q; perniciosum sit primis flagitiosorū delationibus ad iram moueri, colligito. Catholicus rex & regina Hispaniarum se multo magis re q; nomine Christianos esse profitent. Christianū eum nos appellamus, qui Christi uestigia nitē imitari, doctrinam sequi, legem seruare. Christus neminē unquā ad se inuitū adducere aut allicere est conatus: uim cuiquā, ut Christianus efficiat, inferri precepit nūq;. imò nostra lege cautum est aperte, ne quisq; alienae legis ullius cultorē metu aut ui impellere audeat: cuius rei tibi sint argumento Maurorū tot millia, quot per tua regna transmeauerunt, ac Iudaeorū multitudo ingens expulsa. Hos omnes cū sub eorū essent potestate, nōne ad baptismū coēgissent, si per legē licuisset? Cū igit non eos coegerint: cum libera illis, quacūq; sederet animo proficisci, amplē sit uia patefacta: q; leuiter falsoq; te Granatenses obtundāt, cognoscito. Granatenses quater sumptis armis (quae nullo modo habere quēq; apud se ex cōposito & fœdere conscripto licebat) in urbe ipsa sceptratos praefectos, in Bellefychio munito oppido plures electos milites, in Rondā cōuallibus armorū duces cum ingentibus copijs, trucidarunt. In montibus uero niuosis, quos Alpuxarrenses uocant, in quorū radicibus Granata urbs iacet, locorum asperrima freti natura, ita furiat animis defecerunt, ut regē ipsum, cum centū millibus peditū, quindē cim aut equitū, pertinaciter expectarint: nec cedere unq;, aut arma deponere uoluerunt, donec aperto Marte profligati, plures interierint. Quibus isti supplicijs affici merebant? Quae multa satis erat ad hęc scelera? Excoriari à uertice ad pedū plantā ipsi, utq; filij & uxores ipsorū cum omni familia in seruitutē redigerent, bona filico addicerent, ex lege promeriti fuerant. Cum in hac sese pericula, sua nimirū dementia, cōiectos cernerent, emissis ad cœlos uocibus, baptisma baptismā proclamare omnes passim cœperunt. Catholici uero domini mei, quibus est insitū à natura esse iustos, misericordes et pios, ad eas supplicū preces cōmoti, tantorum facinorū illis ueniam, uxoribus ac natis libertatē, bonorum remissionem, animo clementissimo sunt impartiti. Eo tamē praeipue, quod nostra lege uti neminem cogere recusantē, ita neminem abijcere uenientē, sancitum sit. Eia nunc optime imperator, quid si tot ab incolis tuis alienae legis praesertim, in te ausu temerario cōmissa fuissent facinora? Satis ne animo tuo satisfactū fuisset Mahometica ipsos instituta implorasse? minime quidem arbitror: tanto maxime cum pecuniario damno. Eorum nanq; spolia, si cum uxoribus & filijs eorū bona uenū fuissent exposita, decennales tuos redditus proculdubio superassent. Nec te praetereat uelim, duo esse regna, Valentinū scilicet & Aragoniū, haereditario iure antiquissimo regibus meis subiecta: in quibus plura Mahometeorū quàm Christianorū millia, omnium opinione, degunt. Hi habere sua templa, equis ambulare, tela, cū iter faciunt, gestare, aedificare domos, agros colere, armenta possidere nō minus libere atq; Christianis ipsis permittit: nec minores penas dat Christianicola, qui Maurū molestia uel iniuria afficiat, q; si Maurus Christianicola. Quam beate isti sub meorū regum imperio cum pacifici sint, & minime seditiosi, uiuāt, si scrutaberis, Granatenses meritisimas luisse poenas iudicabis. De Iudaeis autē, deterioribusq; neophytis ex legibus, quae te cura fatigat? quid ad te? Hi sunt à meis regibus de omnibus eorū regnis, tanq; rabida pestis, eliminati. Proh si scires, q; morbosum, quàm pestiferū, quāq; cōtagiosum pecus istud, de quo loqueris, sit. Tactu omnia fœdant, uisu corrumpunt, sermone destruunt, diuina & humana perturbāt, inficiunt, prostrant, miseros uicinos circumueniunt, radicitus expi-

lant,

*Nemo armis
ad fidē Chris-
ti cogendus.*

A laant, funestant: ubicūq; pecunias esse presentunt, tanq; odori canes insequunt; detegunt, effodiunt: per mendacia, periuria, dolos, infidias, per lites, si cætera nō suppetunt, extorquere illas laborant: aliena miseria, dolore, gemitu & mœstitia gaudent: felicitati invident. Perniciē notis omnibus atq; etiam sibi inuicē semper cum fremitu machinant. Væ domibus quarum istis secreta rimari licet. Nosces aliquādo, nosces, si longos annos tibi fata præstiterint, quod hominū genus hoc sit, cui tu patrociniū præstas, quod intra tuas oues cōmīscēs: q̄ obsecnum, detestabile, uile, execrandū: q̄ deniq; detrudi debeat ab omni humano cōmercio. Sapientissimos uiuentiū tunc fuisse meos reges fateberis, quādo de tam reijculo & morboſo pecore exterminando cogitarunt. Si hos amas: hos tibi habero. Quid uis tibi referat gens hæc abiecta: latrone aut subdolos proditor, si quem tu eiusmodi morte dignum in exilium miseris, uel tantū flagellari iusseris, cum per alias terras uagabit, maiestatem ne tuam laudabit? Misericordē te propterea uel clementē appellabit: non certe: quocunq; eū diuerterit, te crudelē, impiū, bonorum persecutorē, se iniuste depulsum, predicabit: sua scelera tacebit. Ast si imprudentē aliquem auditorē inciderit, te iniustū esse, tua causa non audita, minime persuasum relinquet. Quare serenissime imperator, aduertito, ne hi nefarij delatores in aliquā te calamitatē cōijciant: si tibi consulueris, tuæ posthac aures liminaq; hominibus huiuscemodi nunq; patebūt. De his iam satis multa. Nunc aut ut ad te iam ueniā: si ea quę sum meorū regum noīe petiturus impetrauero, rumores à meipso per hanc amplissimā urbem tuæ ditioni subiectā, per Truchmanum, reliquos etiā Palatinos qui mecum uersant, spargam: aduenisse me, fraternum fœdus te cum meis regibus iniisse, easq; classes quas in Apuliæ Calabriaeq; portubus habent, cum delectis militū copijs, præsto fore, si qua in te defectio exoriat, aut bellica uis ingruerit, ut huc uolitent in auxiliū tibi, prædicabimus. Ita in hac tuorum principū incōstantia, & imperandi cupiditate, nostrā, & si fictā, amicitia fama, cum simus mari & terris adeo potentes, maximā tibi poterit utilitatē parere. Temperatius nanq; de insurgēdo in te, armisq; capiendis, tui aduersæ partis principes, si hoc suspicant, cogitabūt. Finitimi præterea reges, qui Syriæ felicissimæ prouinciæ tuæ inhiant, serius te bello tentare audebūt, si nos in tui auxiliū uenturos uerebunt. Aperito igitur mentis oculos, serenissime imperator, & sortem, quæ sese tibi obtulit, opportunā apprehēdito: libetiq; animo ea perficito, quę mei reges exoptāt: & forē sedes hæc tua, quę subtili uitro fragilior est, in adamantinum robur ex hoc nostro cōmercio conuertetur. Quæ aut petimus, summe imperator, factu quidē facilima, tunc tibi aperiā, quando pacato ab ista iracunda perturbatione animo ad teipsum te rediisse cognouero. Hęc ego. Soldanus uero, interea dum ego ista recensēbā, ex ore meo, quamuis ea minime caperet, meos motus tamen tum iracundos, tum placidos, acutos, interdū graues colligens, pendebat: scire iam quæ dixissem maiorem in modum affectabat. Tāgaribardinus interpret inter nos tertius, qui nō minus, q̄ ego ipse, uestre gloriæ cupidus esse mihi uisus est, auido Soldano, affectu non minore, nō inferiore animo, lingua nō timidiore, suo idiomate quæ preposuerā, refert. Inflatu interdum de uestra potentia rubicundo uultu edisserit: placido interdum sermone ac ore subrisibili solertissime, de uestra erga bonos benignitate recenset: atq; etiam interdum, quā uirtute bellica felices sitis, enarrans, minabūdos oculos attollit. Gaudebam ego Soldani intentum animū, nutusq; dicta concipientes inspicēs. Postq; igitur Tāgaribardinus finē sermoni suo fecit, Soldanus sese amicis oculis ad me conuertit: & multa iterum de uobis, de regnis uestris, percontatur: an uera sint, quæ ego de uestra in rebelles Mauros clementia argumentatus fuerā, interrogat. Vero esse omnia ueriora quę dixissem, affirmo: posseq; id illi facile fieri compertissimum, si ad uos oratores uel secretō exploratores miserit, aperio. Quod si fecerit, quanti sint momenti res uestre, quantum ue stabilitati ipsius sit

- C** mulatæ nostræ societatis sparsus uulgò rumor conducere potis sit, ipsum cognosciturum, enuncio. His atq; alijs pluribus ab ortu solis adusq; meridiē ita discussis, confirmatis, cōfutatis, cōclulis, uestra mandata aperio. Soldanus ad ea omnia perficienda, quæ uestro nomine petiero, animū disponit: me dimittit. Principes propter metū cōcitatæ multitudinis perturbatos, ad se iubet tam fictos q̃ amicos die postero accersiri: ne facile improborū susurris Iudæorum, & profugorū Granatensium querelis moueantur, monet: periculosum esse quacuncq; in causa, altera partium tantū audita, iudicare. Iudæorū fraudes, nequitiam, hostilitatem in omne genus hominū, meis uerbis preponit. Ne sit illis de tam fœtido, despecto, liuido, scabiosoq; pecore sollicitudo, suadet. De Maurorum autem leuium Granatensium conquestibus, inconstantia, defectiones, crudelitatem ipsorum, uestrorum uero ducum ac militum internecionē, edisserit. Quid foret interrogat, si talia per suos subditos in se ullo tempore emerisissent facinora: aut si sumptis armis tot in ipsos Christianorū millia defecissent, quot Maurorum in uestram coronā defecerunt. De uestrorum regnorum amplitudine, de potentia, felicitateq; uestra, multa ipsemet enarrat: quantam possit regum tantorū amicitia sibi & ipsis utilitatem asferre pronunciat. Horrescunt proceres exempli simulacro: uos admirantur, quæ ipsos angebat curam eiciunt. Soldano unanimes omnes, quod sibi ipsisq; adeo prudenter prouideat assurgunt, gratias alijs fictas, ex corde imo alijs depromptas, agunt. Soldanus deinde proceribus bene persuasis, domumq; dimissis, Trucimano accersito imperat, ut famulos à manu regio ad me ducat: ut quacuncq; ordiret ego, ipsi cōtexerent: chirographa quacuncq; uellem, cōscriberent: ad se postmodū sua manu signanda perferrent. Mandatū Trucimanus exequit: ad me ueniūt chirographarij. Consiliū ego et Hierosolymitani templarij, qui ad me per cursores acciti uenerāt, inimus. Petitiones uestras cōscribimus:
- D** (quarū prætèxto uos me catholici reges ad iram horum Barbarorū pacandam, qui se Christicolos omnes orientales demersuros uestra causa minabant, orationem misistis.) Vt Hierosolymis uetustate collapsa reficere, ut ea quæ ruinam minatur, à nostris maioribus ad Christi memoriā adificata, refarcire permittat: quæ Mahometæi sacerdotes nullo unq; tēpore ab imperio Christicolis erepto renouare passi sunt. Soldanis em̃ præteritis, Mahometæa lege uetitū id fuisse, sacerdotes persuaserāt. Neq; in ipsa urbe solū, sed in Beryto, Rama, Bethleem, ceterisq; locis quibus extant aliqua de Christi gestis monumēta, modò uelit, iam licet reficere. Prætèrea ut nouæ exactiones & recētia tributa tollant, quæ per Soldanicos magistratus in peregrinos ad intolerandū iam cumulum adaucta fuerant, & persolvere nemo iam quiret: utq; ignominij in peregrinos illatis prouideretur: ad uetera maiorum tributa peregrinorū persolutiones redigant: si quis peregrinum posthac molestia uel ignominia confecerit, grauiter puniat, efflagito. Hæc breuibus, Christianissimi duo cōsortes & clara orbis lumina, ne grauib; implicitos longa nimis oratione fatigem. Ad alia igit̃ deueniamus. Interea dum chirographa per famulos à manu expediunt, negocijs iam exolutis, si quæ sint Aegyptiorum ueterū adhuc per ea loca monumenta perquirens, duas pyramides miræ magnitudinis trans Nilum in agro Babylonico, ad milliare tamen circiter uigesimalium extare cognosco: ab urbe nanque ipsa Cairo apparent. Quare ut mihi liceat conuicina lustrare, à Soldano per Trucimanū exposco. Placere sibi sum mopere Soldanus respondet. Attamen ne sine tuto comitatu ullo pacto exeam domo imperat: propter populū ab oratoribus Afris, à Iudæis, à neophytis ex legibus, & à Granatensibus ad iram impulsū. Cōfestimq; duos ex Palatinis sibi charioribus principibus accersit: ut ad me ueniant, ne me unq; deserant, ne detrimenti quid mihi aut molestiæ accidat, edicit. Trucimanū, qui nobis erat dux futurus, ut omnia diligenter inspectet, periculis omnibus prouideat, ut incolumes ducamur ac reducatur, cum animi angore & ingenti sollicitudine monet: se curam

Aram non depositurū, donec nos rediſſe preſcierit, enunciat. Poſtero die, qui erat ſeptimū Iduū februarij, hora antelucana, facibus accēſis præeuntibus, ad uiſendas pyramides iter capturus exeo, Trucimano & duobus aulicis optimatibus cū ingēti comitatu me circūſepientibus. Ibi ciuitatis eius longitudinē eſſe immēſam hoc argumento collegi. Trucimani domus, quæ mihi hoſpitio fuerat obſignata, moenibus urbis inhærebat: à latere tamē urbis initio aduerſo Nilo ſtadia circiter quatuor. Nec urbis ipſius ultimū ſuburbū, qđ adhuc Babylon ipſi appellāt, percurrere deſieramus, quādo iam ſol ab horizonte nihil minus horis duabus emerſerat: alicubi tamē ſine domorū frequētia pleriq; ſpaciolis interiectis. Vrbe igit̃ à tergo relictā, cum primū Nilū tranauimus, inter palmeta quæ uiſum adhuc nobis parump̃ præpediebāt, ſeſe nobis inſtar montū elatæ in planitie ualta pyramides offerūt. Has adimus: uiſas admiramur. Tunc Bībilitani uatis Hiſpani ueſtri Martialis carmen de pyramidum miraculis non inepte prolatum iudicaui. Sunt quidem inauditæ molis, ingens ſtructura: nec iam quæ de uiginti millibus hominum, cum uiginti annorum labore, cum inenarrabili panis, ceparum ac porcorum numero & pondere, ab historicis edifferuntur, fabuloſa eſſe cōtenderem. Ipſarum tamen altera grandior eſt, ſed forma pares. Sunt nanque pyramides omnes orthogoniæ, æquilateræ, amplæ, ab imo in acutū ſemper ad uerticem uſque leniter tendentes. Eſt earum altitudo ingens adeo, quod in radice ſtantibus quicunque aſcenderit, dimidio minor uideatur. Per ipſarum ego rupturas, quæ fuerunt ad alia intra urbem ædificia conſtruenda excoriatæ, ex meis familiaribus iuſſi quosdam aſcendere: qui caligari ſibi deſpiciendo oculos, mariaq; ac terras ſeſe ſub pēdibus habere exiſtimāſſe, retulerunt. Ab imo in modum turbis acui uidentur: ſed lapideam tabulam triginta hominum capacem quæ totū claudit opus, in culmine maioris iacere, qui aſcenderant nobis enarrarunt. Huius ego ipſe grandioris circumferentiam dimenſus, de quatuor lateribus unū reperi quindecim ſupra tercentum meis paſſibus conſtare. Quare quod extra ſolum patet, eſſe paſſuū in gyro circiter tercentū ſupra mille colligit: ſed longa uetultate, ſaxorumq; fragmētis tellurē ibi plures cubitos creuiſſe, ſubrutamq; nūc eſſe pyramidē, & multo quondā fuiſſe ſpacioſiorē, comprehendit. Nec his cōtentus, ſolidā ne ſit aut cōcaua pyramis, interrogo. Tunc ſic ex principibus alter ſermonem orditur: Ex quo ſtructuram hanc, quiſquis ueterū illam cōdiderit, abſoluit, incolarum nemini conſtitit unq;: aditum habere, aut concauam eſſe præſenſit: neq; enim magnæ nobis curæ eſt huiuſcemodi ſecreta indagare: noſtra uero tempeſtate ignotus quidam ex Mauritania uobis finitima, qui ſibi peritiā antiq̃uitatis arrogabat, ad nos uenit, Soldanū efflagitat, ut oſtium pyramidis huius, quod ſe didiciſſe prædicabat, aperire liceret: inuenturum ſeſe abſconditos theſauros inquiens. Venia impenditur: huc uenit: pyramidis huius latus eſtiū orientale perquirir: oſtium clauſum paulò differentem à cæteris inuenit: claudentem oſtium lapidem tollit, qui iacebat in ipſius lateris medio, ab imo dimetiendo ad ſummum. Nec uir iſte uſquam gētium apparuit ultra. Pyramidem igitur luſtraui: & quā Maurus ille aditum patefecerat, latus capimus: ex meis comitibus iuſſi, cum facibus accenſis ſiliceq; parato ad ignem, ſi faces extinguerentur, excutiendum introire. Ego autem & unā mecū principes ex oſtij faucibus deſpectamus. Eſt uia leniter decliuis, lubrica, marmorea, anguſta, paſſuū clxxv. uti aiunt; qua uix genibus flexis, aut ſi pedibus, inclinato ad uterum capite, deſcendere liceat: deſcendunt igitur, quid ibi ſit quæritant: forniceam cameram paſſuum forte duodecim teſtudineā, atque penetralia duo maiori cameræ inhærentia in concauo reperiunt: ibi grandem tumulū & paruula ſepulchra iacere animaduertūt. Illuſtrem aliquē uirū cum aut uxorū aut pellicum aut filiorū turba fuiſſe illic humatum exiſtimarūt. Pyramides em̃ ſepulchralia ueterū habitacula fuiſſe legitur.

Pyramides.

C Structura uero ipsius molis ex lapide marmoreo flauo aliquantisper, nō autem albedo, aqua ferē mensura conciso: quadrangulares enim singuli, sed non penitus sunt orthogoni, cū ab latitudine longitudo paululū distet, à longitudine uero nihil differt profunditas. Lapidem ex illis nullū dimensus ex incuria sum: sed septipedaes longitudine esse arbitror. Ex quodā deinde elato tumulo arenoso, cum orientē australē uersus oculos flexissem, plurimos colles ad milliare circiter quinquagesimum aduerso flumine à nobis prospicere uisus, quid illud esset interrogo. Piramides omnes, atq; ex illis grandiores aliquas eis quas pertractauimus esse didici: ibiq; illustris urbis adhuc extare uestigia, sed diruta, serpētibusq; tantū habitata retulerunt. Quare Memphim eam fuisse, pyramidū miraculis celebratam; nō autem Cairū urbem, nunc prouinciæ caput, uti pleriq; autumant, existimo: cum hic duæ tantū, illic innumere sint insignes magnitudine, longeq; distent hæc à Cairo. Pyramidibus ita perlustratis, ad milliare circiter dimidiū duor: ubi marmorei colossi corpus truncum, cui iam uetustate aures erāt naresq; collapsæ, à pectore iacebat. Cuius fuerit quondā simulacrū illud minime scitur.

Memphis

Caput marmoreū 18. passuū

Id ego caput dimensus, octo & quinquaginta passus eius esse circūferentiā reperi. His ita conspectis, domū reuersuri per alias eius Niliacę planitie pratorū semitas uiuentiū, inter equorū & camelorū copias innumeras, & Mameluchorū tentoria castrensia disposita, regredimur. Quidnam sibi uellent ea castra tot iumentis circūsepta, eo præsertim anni tempore, cū octaua februarij esset Idus, percunctatus. Hæc à Trucimano, qui mores adhuc Hispanos, in hisce rebus memoria tenebat, habui. Soletis in Hispania uos Aprilis & plerisque in locis Maio mensibus equos herbatum mittere: nos autem Ianuario & februario mēsisbus iumenta nostra in pascuis habemus: illis enim temporibus sicca sunt iam apud nos præta omnia. Nilusq; ripas iterū tempore illo superare, atq; prouinciā omnem inunda-

D dare incipit. Expectatū igitur fluminis incrementū, præsens herbarū, quas adeo uiuentes ac floridas in hac uasta planitie cōspicis, opportunitas: cumq; hic nullo unq; tempore frigus ingens uigeat, sub dio in agris iumēta nunc habere coguntur. Tentoria uero, in quibus nostri ad iumentorū curam serui destinati sese notū recipiant, quotannis ita erigimus. Hæc ille. Ego aut inter eundū, quod ope-

Mameluchorū pabulandi modus

raprecium est inspicere, quem ordinē in iumentis pascendis, ne quid de pascuis pedibus dispergat, seruent, delectatus sum cognoscere. Vbi primū suæ quisque partis marginē per camelos et equos tutudiri: in solo iam uacuo suis quisq; seruis iumētis ad infixas terræ uacerras sudales adustas pedes alligat posteriores, ut uix protento rostro dentibus herbā queant apprehendere. Ea uero quæ proximior est depasta, uacerris euulsis, pedetentim ad herbā iumenta propius applicāt. Singulisq; ita fit diebus, donec ad ultimos herbatuæ suæ terminos perueniant. Portiones enim ex illis pascuis à Soldano Mameluchis pro cuiusq; gradu per pedatos distribuunt: ueluti cum intra urbē sunt de collecto ex horreis ordeo. Ita sole ad occasum uergente Nilum traicimus, domūq; reuertimur. Postridie uero ab his, quibus fuerat à Soldano de me cura demandata, peto, ut me ad eum locum ubi Christus latuerat, interea loci dum Herodes Hierosolymis moraret, perducerent: tum ut loci numē colerem, tum etiā quoniā ibidem balsami arbusa consederant, id exoptabā. Eum locū nostra tempestate Mataræam incolæ appellāt: qui ab urbe Cairi passuū millia circiter decē distat. Mercurij igitur die sexto, Idus februarij, qui nostræ quadragesimæ primus eo anno fuit, ubi primū eluxit, Mataræā uersus pficiscimur: palatiū primo aspectu & prima fronte regali mole constructū ingredimur, in internis aut dirutū: eo qd desertū ex quo balsami arbusa interiere. Illuc em̄ q̄ tēpore balsamū colligebat, Soldani, relaxādi animi gratia, sese quotannis cōferebāt. Proh dolor, adeo preciosi arbusa liquoris interiere: sed incertū an custodū incuria, an fraude dolōue & inuidia, an religione & pietate lesa, id acciderit. Quidā em̄ uiridarij custodes, terrā irrigādo male tēperasse aiunt.

Ex fonte

A Ex fonte nanq̃ uiuo, puteali tamen, in eo loco scaturienti aqua exhausta, arbus-
ta illa rigabant̃: eumq̃ liquorē quo balsamū condiebat̃ nutriebant: neq̃ enim
ex simplici illa materia balsamū consistabat: quod non aliter ex perfractis aut con-
cisis ramis per stirias & guttas cadentes colligebat̃, q̃ ex uitium putaturis lachry-
males guttæ cadunt, cum apud nos uerno tempore palmites incidunt̃. Sed nul-
lam præter eius fontis aquā, transplantatis balsami arbutis ad hoc ut nascerent̃,
aut adultis ut coalescerent, profuisse unq̃, longo experimento cōprobatum est.
Imò & cum in aliud solū transferrent̃, eadem etiā aqua inde asportata, parum ui-
guisse, Rex em̃ quondā Cyprius nomine laches, Caytbeio Soldano permitten-
te, arbuta pauca cupasq̃ ipsa aqua plenas quibus illa irrigaret, in Cyprum affer-
ri iussit: ubi neq̃ balsamū procreabant, neq̃ frutices diu uixerunt. Qui uero frau-
dem intercessisse suspiciant̃, mulierē custodis ipsius horti uxorem consulto inte-
riorem textam multitiā menstruo illitā fonte immeruisse, referūt: menstrualisq̃
ueneni uim adeò atrocem fuisse, ut aqua infecta arbutorū radices omnes, cum
per illas riuuli deducerent̃, concremauerit. Ast qui læsam pietatē fuisse credunt,
ita prædicant. Cautū fuit semper priscorū regum Soldanorū decreto, ne iudaicę
peruicaciæ balsametū quisq̃ ingrederet̃: ne quid ignominiosum in loci numeri
perpetrarent: cum in eo fonte paruuli Iesu, quo tēpore in Aegypto latitauit, pan-
nos quibus inuoluebat̃, Mariā uirgo lauerit: ubiq̃ arbuta germinabant, ibi soli
siccandos exposuerit. Beatam nanque uirginē Mauri obseruant, eiusq̃ nomen
religiosissime uenerant̃. Incautos igitur ad horti custodiā Soldani œconomos, Ju-
dæum qui se Maurū profitebat̃, admisisse inquit: Iudæamq̃ uxore suā quam
intromisit, paruulū utriusq̃ filium, linteaq̃ infantuli, in opprobriū loti Christi in
ipso fonte immeruisse, ac lintea ibidem siccanda protendisse, uolunt. Quare ter-
ram, cuius uirtute arbuta germinabāt, fontemq̃, cuius uigore rigata nutrieban-
tur, illico post cōtumeliā uim suā amisisse inhæsitātē inquit. Vt cunq̃ sit, omnia
illa arbuta radicitus interiire, nec ullum ex eis extat uestigiū. Ea in roseti modū
aucta, intra quinquenniū senescebāt: sed ipsorū rami in idem solū transplantati,
facile ad suū genus instaurandū pullulabāt. Est aut̃ id balsameti spaciū passuum
longitudine numero circiter ducentorū: latitudine uero nō multo plus dimidio:
terreis aggeribus sine calce ac lapidibus circūseptū. Dum interea ego ista perqui-
rerem, sub uicino quodam tuguriolo, in quo infantulū Iesum uirgo latens lacia-
bat, sacris dicendis mihi altare parat̃: quibus per eum qui Hierosolymis cœnobij
beati Francisci in monte Sion Guardianus summi pontificis pro Christicolis oc-
cidentalibus uicem gerit, rite peractis, duo summæ pietatis in hominibus aduer-
sæ legis argumenta annotaui, quæ prætermittenda minime duxi. Extat in præ-
dicto tugurio intra murum cauata quædam in modum armarioli fenestella, in
qua paruulum infantem curiosa uirgo, dum sibi aliquando foris uictū quærita-
ret, recondebat: ibi ardentē perpetuò lampadem Mauri seruant. Tenent & aliā,
funiculo traiecto illi arbori, quā sese aperuisse transeuntiq̃ Iesu cessisse populus
credit, appensam: arboremq̃ ipsam reuerēter obseruant, ficulneā: ipsi Pharaō-
nis arborem appellant. Ea uero est quæ à nostris Sicomorus dicitur, terræ illius
arbor peculiaris. Ex hac ego ipse ficulnea quæ ingens est, tres carpsi fœtus, quo-
rum forma mediocris est piri, sed mollitiæ ac gustu insipidi, ficum æmulantur:
nec, uti cæteri omnes fructus arborei, ex recentioribus ramulis huius arboris fœ-
tus nascuntur, sed ex ueterum ramorum truncis procreati ubertim exiliunt: ue-
luti ex uno interdum ramulo compressa profiliunt multa pruna. Tres eas, quas
collegi, bactras ad uos ferendas, licet siccas, seruo. Prandium interea dum ista
perlustramus paratur, sub dio tamen, in putealis eiusdem fontis margine, qui
balsametum infelix irrigabat quondam. Discumbimus solo unā, ex ipsius Guar-
diani orientalis ore, uice pontificis nostri, uenia, Mahometæi & Christicolæ: sed
carnes illi, nos pisces epulabamur. Minuta hæc, ut q̃d eo die post sumptas epu-

- C** las de illius aquae bonitate periculū fecerim; inferere queam, recenseo. Cum ex
Aqua fontis piscium uarij generis satietate, ingens me sitis urgeret: (quamuis ex medicorum
Balsameti. consilio aqua mihi esset, ob qualdam ualetudines, interdictū & piscibus) ter ad
 saturitatē usq; quā in eo fonte lotus fuisset memor, ex aqua illa ita plenīs fau-
 cibus potaui, ut hydropico similis, turgidus effectus cingulū soluere coactus fue-
 rim. Illicoq; sensi mihi summopere profuisse. Totam prēterea illius anni quadra-
 gesimam cum pisciū usu Nili fluminis aquam solam interdū, interdū uīno cōmi-
 xtam, bibi: nec stomacho unquā, qui me sēpissime fatigabat, aut alicui corporis
Aqua Nili. parti iacturā mihi attulisse cognoui. Est prāterea leuitatis ac saporis aqua Nili-
 ca meo iudicio laudabilis. Quas dotes illi aquae ex feruore radiorū solis, quibus
 per torridae zonae furentes aestus labens decoquit, arbitror cōtingere. Neq; em̄
 dubiū est, siue de lunae montibus ultra æquinoctialē iacentibus, siue aliunde Ni-
 lus deueniat, quin per Aethiopū regiones Nili fluenta decurrāt: ex quorū mōti-
 bus Nilum sumere incrementū incolae prēdicant. Nam cum ad nos diem produ-
 cturus æquinoctialē circulū per arietis cornua sol transiens ascendit, nūales Ae-
 thiopum adurens montes niues liquefacit: quas ad imas ualles cadētes Nilus re-
 cipit, & aestate prāter cāterorū fluminū naturā intumescit, ægyptios agros are-
 nosos irrigat, ac fertiles reddit, qui aliās ob terrē siccitatē nullum producerent fru-
 ctum: pluit enim raro. Sapientū omnium de ortu atq; incremento Nili accurate
 disceptationes perlegi: sed ortus ipsius ita incertus ab indigenis relinquit, ueluti
 ab illis haec tenet. Allocutus em̄ sum diuersarū Indię regionū incolae Aethiopesq;
 plures, quorū ingēs multitudo in Cairo urbe negociat: nec eorū quisq; cum per
 ipforū terras labi Nilus dicat, credibile quicq; refert: fabulant tamē multa. Incre-
 menti autē certam esse atq; unicā eam quam attulimus rationē, rerū experientia
 prudentiores, & qui prouinciārum naturam indagarunt, affirmāt. Neq; arenas in
D ostijs Nili boreali flatu aggregatas, aut Etesijs, ut pleriq; uolūt, aut aliā ullam de
 allegatis historicis rationibus causam esse, quod Nilus retrocedat, dici patiuntur.
 Nunc uero, quandoquidē in huius fluminis mentionē incidimus, non erit abso-
 num de ordine ab Aegyptijs circa Nili tumores seruato, nouisq; Niliacorū cro-
 codilorum casibus mihi per incolae enarratis, pauca recensere. Cairi ciuitas ob-
 longa est, sed angusta, ad Nili ripam protenta. Intra Nilum autē urbi insula adia-
 cet duorū circiter milliariū, cuius initium impetū Nili suscipiens muris in acutū
 incipientibus, & se in latum statim porrīgētibus, munitū est. In cuius acuta pro-
 iectura turris extat lapidea, in qua per alnas eorū, quas piccos appellant & quar-
 tas ac digitos, signa sunt circūcisa. Est eorū alna uestra Hispana, quā uarā uester
 populus uocat, spithama grandī minor. Columnae huic, astate iam aduentante,
 multi assident: ut qui primus Nilū crescere denunciauerit, pinguem strenā asse-
 quatur. Itidemq; sit quotidie donec tumescere desinat. Ast fluuio ad altitudinem
 quatuordecim piccorū, id est alnarū, surgente, superare ripas Nilus, & per cam-
 pos ac fossas manu factas sese protendere, prouinciāq; inundans irrigare incipit.
 Est Nili utilis inundatio ad mensuram usq; illius columnę piccorum duorum &
 uiginti: si uero eam exuperet, id raro tamen accidit, damna potius quā utilitatē
 affert. Caytheus propterea Soldanus is quem senem dicunt, de quo suprā men-
 tionem fecimus, fossam eduxit nouam, quę incrementum illud, si quando acci-
 dat, in se recipiat: & ad desertas alias regiones superuacaneam aquam abducatur,
 ac fertiles eo anno reddat. Infra urbem uero per fossas diuiditur Nilus antiquas,
 (quarum aliquas Cæsarem construxisse memoria proditum est) munitissimis
 aggeribus a fronte, ne torrentis aque impetus illas disrumpat, constructis. Quę-
 libet autem fossarum suum habet ad mare ægyptium exitum. Prouincias per
 quas incrementi tempore aquae Niliacae fluunt, irrigant & pingues faciunt. In
 omnibus prāterea fossarū alueis autum pisciumq; multifariam generatur mul-
 tudo, aliturq; sed prācipue in paludibus maxima. Varia prāter pisces & aues
 monstra

A monstra in eius alueo nutriuntur: inter quæ Crocodilus quadrupès tam aquaticum quàm terrestre. Quod nō habeat unde egerat, præterquā per os: quod solus inter bruta lachrymetur: quod fugiat, si recto illum oculo quis inspexerit: sequatur uero si meticulosum obuiū senferit, ac interimat: aliaq; huiusmodi multa multi retulere: propterea missa hæc omnia facere constituo. Quæ autem ego inter nauigandum ab accolis nautis noua perdidici, mens est differere. Ab urbe Cairo ad mare usque, non semper noxios esse crocodilos referunt: ab urbe autem aduerso Nilo quanto altius uersus montana nauigatur, tanto uiolentiores ferocioresq; aqua & terris esse aiunt. Plerasque eius rei causas mihi interroganti adduxerunt in medium. Primum, quod ea Nili pars quæ inter urbem & mare iacet, piscibus tum in Nilo enutritis, tum ex mari prodeuntibus, quibus crocodili uescuntur, semper abundet: propterea piscibus contentos, in terram illos non longe à ripa descendere hominibus aut quadrupedibus damna illaturos, prædicant. Cum autem & inferiores crocodili, & piscatorum ingens multitudo, piscium turbas ad superna transire, quin illos retibus intercipient, paucas patiantur: crocodili qui superiores Nili partes incolunt, atrociori fame urgentur: ita famelica rabie arreptos in terram descendere illos, inquit, adoririq; ac perimere quicquid obuium sit. Quædam præterea præmij spes magnos crocodilos capientibus præposita facit, ut multo pauciores audeant à Nili ripis longius prodire: cuiusque enim ad urbem Cairū crocodilū grandiorē afferenti, aurei nummi de fisco præbentur decem. Quamobrem crocodilis grandibus circa urbem, ut alibi leonibus, ursis, cæterisque brutis animalibus uiolentis ac rapacibus, dulci habendæ pecuniæ spe, multæ insidiæ parantur. Tunc autem crocodili noxiores sunt, damnaq; ad uicina rura exeuntes maiora inferunt, quando rediūt ad alueum Nilus: cum namq; sint eo tempore Nili ostia magis arenosa, ob humiliorem aque in ipsis faucibus profunditatem, minor marinorum piscium copia per fluentia Nilii ascendit. Inde fame compulso, cum Niliaci pisces illis ad saturitatem non superpetant, uictum ipsos terra queritare, aiunt. Hic euenisse prædicant accolæ, quod Nilo ad alueum deducto, sæpe lateant in insidijs obuoluti cœno crocodili in ripæ ora, in eorum locorum uicinia ad quæ Niliaci rurales, aut oppidani fœminas aquæ capiendæ gratia mittunt: immissoq; per ancillam cantharo in aque decursum, crocodilum, inquit, transilire, & fœminam dentibus, quos habet rapacissimos, manu, qua cātharum immisit, rapere, ac in fluuium in caput tractam dilacerare. Camelum, equum, iuuenecam, & quodcuncq; genus quadrupedis ei occurrit, cum in terram famelicus exit crocodilus grandior, ictu caudæ adeò acriter ferit, ut illud, cruribus fractis, prostret, ac demum interimat. Tanta est enim illius caudæ uis, ut fregisse quatuor uno ictu grandioris animalis crura repertus sit aliquando. Emergit aliud imminens periculum decrementi tempore Nilum per nauigantibus. Cum enim contra Nili torrentem ascenditur, deficiente uento, sapius contis quàm remis agitur: nauemq; ascendentem crocodili latenter sequuntur: & nautam cum crocodilus uideat conto ad expungendam nauem totum fixo pectore inhærere, ictu caudæ conto acriter discusso præcipitem cadere in fluuium facit: ac uix delapsum rapit, & uorat. Sponda etiam manibus apprehensa ingressum plerūq; tentasse, aut nauim deuoluere fuisse conatos, asserunt. Tanta est eorū rabies fame urgente. Est crocodilorum alia à quadrupedibus in progressu natura: cū em̄ è Nilo in terrā longius proficiscunt, alia nesciūt regredi uia, q̄ per ea uestigia quæ in arena ueniētes reliquerūt: propterea cum descendisse crocodilū incolæ præsentunt, celeri cursu cum ligonibus & ramorū fascibus accurrunt: in eaq; semita fossam profundā effodiūt, ac ramis illā superimpositis arena cōtegunt, ne rediēs crocodilus insidias sentiat: dehinc p̄ uestigia crocodilū queritāt, sic repertū strepitu & lituorū eneorūq; tinnitu in fugā uersum insequunt. Ita in foueā delabentē aut perimūt, aut laqueis irretitū ad urbē portāt. Di

De crocodilis
sciundigna.

Varij crocodi-
lorum astus.

Cximus enim decē aureorū premiū esse grandes crocodilos uiuos afferēti prapōsitum. Paucis anteq̃ ego adijssēm diebus, unū allatū fuisse uiuū mihi retulit magnus interpret, quem uix duo possent cameli simul, uti boues araturi, coniuncti tergo sufferre. Alius eodē tempore magnæ molis crocodilus in regione quē Nīlo adiacet, noīe Saētū, tres infantes in quodā rure Nīliaco ē cunis raptos deglutiuit. Captus tamē, modo quo diximus capi solere, fuit interemptus: euulsosq̃ infantes uix adhuc exanimēs fuisse sepultos, referebat. Iisdem diebus ex utero alterius irretiti ac trucidati arietē ferē integrū uoratū, ac unā dilaceratæ mulieris manum, armilla adhuc extante ænea, se extraxisse quidā accolæ perhibebant. Habitos enim, quandocunq̃ curē nō sit ad urbem eos afferre, excoriant: cum utile ad multa medicamēta crocodilorū abdomen esse didicerint. Nec desunt etiā qui corium illorū quærent, quod est adeo durū, ut neq̃ sagitta trāsfigi possit. Testu dinei nanq̃ conchylis ferē duritiem æmulat: quanq̃ non eam habeant à natura corporis formam: est quippe crocodilus lacerto, quē uestrū idioma Lagartū appellat, persimilis, sed rostro porcino, collo reductissimo, dentibus albertibus, feris, oblongis, dorso squamis, ut diximus, durissimis armato, cauda breui, crassa, in turbinem à corpore desinēti, nō uti in cæteris quadrupedibus, sed uti in piscibus cernimus: lacertis breuib, unguibus rapacissimis: ursinas diceretis crocodili manus pedesq̃, nisi huic essent squammei, illi aut uillofi: colore flauo, uentre uero subalbido, nec tantē duritiē. Crocodilos præterea zelotypos et amantissimos uxorum, aiunt Aegyptij: quod hoc experimento cōprobarunt. Iisdem ferē temporibus, quibus ego regiones illas peragrabā, nauē quidā adnauigando cum cernerent crocodilos coeuntes in insula Nīliaca, quam fluuij decrementū siccā reliquerat, ad eos cum ingenti strepitu ac minitibus similes descendunt. Inde masculus primo impetu perterritus, relicta uxore resupina, sese præcipitē in fluuiū dedit. Resupinat enim illam masculus, & in uentrē deuoluit: cum ipsa ob crurū breuitatē per se minime queat: atq̃ ita relicta eius uxore nauæ interimunt auseruntq̃. Cum uero masculus redijssēt, uxore nō reperta, cōspecioq̃ in arena sanguine, peremptā & ablatam cōiectatus, ad nauim aduerso Nīlo ira concitus, ueluti rabidus, despumans natando percurrit: ratem unguibus tenacissime cōprehendit, omni conatu nitē sui oblitus nautas perempturus intra nauim prosilire. Verum enim fustibus ac telis nauæ illū in caput aliq̃, aliq̃ in digitos quibus sese suspendebat, ita cōcusserunt, ut attritis manibus, capite quassato, linquere prouinciam, quā sumpserat, coactus fuerit. Timuere tamen nauæ non mediocriter, de crocodilis & incremento Nīli iam nimis multa. Quare ut ad iter, unde uagās exieram, rediens, epistolā claudere tandē ualeā, quid mihi post hæc cum Soldano successerit, exarabo. Nono kal. Martij in summa populi corona & Mameluchorum spectaculo, ad Soldanū tertio uocor. Accedentē me humanissime ac serena fronte cōpellat: sese denuo suaq̃ omnia palām offert: uestem cōcordiæ signū mihi iubet afferri: oratoribus nāq̃ omnibus à Soldano ex ipsius arce discedētib, ex more gentis, uestis exhibet. Sed cymatilis tantum aut ex simplici serico, linea tela supplicato. Mihi aut, ut fraternū insolubile fœdus, me iaciēte, uobiscū inijssē astantes suspicarentur, ex auro intexto mira arte, uti uidebitis, cum arabicis literis insutis laboratam, arminijsq̃ candentibus magno emptis suffultam, dono dedit. Aulicis deinde suis, ut sic indutum per urbem adusque meum contubernium comitarentur, imperauit. Per latam quandam planiciem ex industria inter principum Mahometæ legis sepulchra, quē nemini Christiano perambulare licet impune, ab ipsismet ducor. Illa non piramideæ, ut Aegyptij quondā cōstruere solebant, sed haud secus ac generales suæ Meschitæ structura fabricantur. Intra hæc suo & ipsi Mahometæ, quem paracletum à Christo uaticinatū garriunt ac fabulant, sacerdotes instituunt, qui suo ritu sacra ibi in ipsorū peragant memoriā. Circumeunt aut superba hæc dominorū sepulchra, clientum ac filiorū & pellicum

*Crocodylus
zelotypus.*

A pellicū sub dio tumuli: ad suorumq; quicq; sepulchra quotoquoque die Veneri signato (is enim est Mahometarū dies festus) sacra pro ritu eorū dicturus graditur: sepulchraq; aspergine frigentis aquæ, cum ramis frondentibus & odoratis herbis, defunctorū umbris hæc profutura credentes, suo more saluant. Ego igitur ea uia domū rediens, expedita per famulos à manibus, quæcunq; postula ueram, chirographa recepi. Ad discessum me iam accingo. Impensa Soldani nauigia parant. Nilum Alexandria uersus denauigaturus, tertio kal. Martij, letus, iisdem qui me adduxerant mecum redeuntibus, cōscendo. Alexandria quarto nonas Martias perrexi. A prorege honorifice suscipior. Id enim per præcursores à suo principe in mandatis habuit: aliter nanq; eam minime curam fuisset complexus, cum nihili penitus faciant omne Christianorū genus: seseq; solos uiuere in orbe terrarū qui strenui sint atq; imperiō digni arbitrent: ludibrioq; sibi cedere ducant, Cristiano cuiq; honorem exhibere. Sed attendite catholici principes, cur nos Barbarū ac syluestre ab incunabilis hoc genus hominū ita paruipendat, quibus uel argumentis innixa gens hæc imperita, nullius uirtutis particeps, immerita cœnosæ libidini, detestandis erroribus implicita, rationis penitus expers, hoc de se, illud de nobis, sibi posse persuadere existimet. Quater parua manu ingentes Turcarū copias Mameluchi profligarunt: propterea de se nimium sibi credunt. Christicolæ aut omnes duabus rationibus penitus cōtemnunt. Cum namque mercatores qui ad eos assidue cōmeant, ingētesq; opū acruos, inutiliū aromatū & effoeminantū uiriles animos gemmarū permutadarū gratia importāt, opprobriosa ferre passim ludibria, ignominias, contumelias, iniurias, lucri gula rabie captos uideant: cum nacti occasionē quamcūq; leuem, nobiles etiā Venetos (quos Barbari, quia ex uicino cæteris negociatoribus opulentiores esse cognoscunt, Christianorū principes arbitrantur) catenis, carceribus, tormentisq; interdū, ut eos expilent, quotidie premant: patienterq; omnia lucri causa tolerare conspiciant: uiles esse ac nullius momenti homines Christianos omnes autuant. Sed tum præcipue, quod in Christianorū principū dedecus cedit, fronte rugosa nasoq; adunco quantulumcūq; plebei prætereuntibus nobis irrident ac subsannant, & eam quam sibi imbiberunt arrogantia confirmant, quando ipsis subit in mentem se nostræ fidei domū initialem nobis inuitis & silentibus sub sua ditione per tot iam secula impune, indies collabentē, retinuisse: nec ausos unq; Christianos fuisse de illa ē manibus eorū redimenda cogitare. Iure igitur merito nos, qui rerū domini quondam esse solebamus, ab immanissimis & truculentis Barbaris ita negligimur. Hæc uolui catholici principes in epistolæ calce recensere: nō quo putem orationis meæ calcaribus addere quicq; posse uobis, qui à primis unguiculis de expurganda, tutanda, protendendaq; quam profitemini, religione sententiā induistis. Nulli em̄ alteri rei magis unq; post intra Europæ limites stratas Maurorum uires, inuigilastis, q̄ de traiciēdo in Mahometæos in Africam exercitu: fecissetisq; iandudū, si per aliorū insatiabilē & inexhaustā imperij cupiditatē licuisset. Sed ira cōcitus, cū ista uideam nostra accidere desidia, remq; Christianā indies magis ac magis intestinis seditionibus in deterius labi cōspiciā, impatiens euomo. Intercludat tandem exundans nimium hic noster riuulus. Galeaceas adhuc stare in anchoris easdem quæ me transmiserāt reperi. Dum hæc sua peragunt cōmercia, in Europam renauigāte Venetias uersus nauigiolo, cui me credere nō fuit consiliū, tertiam hanc ad catholicam uestram maiestatem do. Cætera ego ipse uiua uoce, si per piratas, per maris iram, per incolumitatem licuerit, coram relaturus. Felicibus interea uiuant auius precor. Ex urbe Alexandria ægyptia, quarto nonas Aprilis. M. D. II.

Basileæ, per Io. Bebelium, An. à Christo nato M. D.

XXXIII. pridie calend. Septemb.

NOVVS ORBIS REGIO.

NVM AC INSVLARVM VETERIBVS INCOGNITARVM,
unà cum tabula cosmographica, & aliquot alijs consimilis
argumenti libellis, quorum omnium catalogus
sequenti patebit pagina.

His accessit copiosus rerum memorabilium index.

ἐν τῷ δὲ ἐμῷ

Fata uiam inuenient.

BASILEAE APVD IO. HERVAGIVM, MENSE
MARTIO, ANNO M. D. XXXII.

CATALOGVS EORVM QVAE HOC
uolumine continentur.

Præfatio Simonis Grynæi ad Collimitium	æ 2
In tabulam cosmographiæ introductio per Sebastianum Munsterum	d
Aloyfij Cadamusti nauigatio ad terras ignotas, Archangelo Madrignano interprete. folio	f
Christophori Columbi nauigatio ex iussu Hispaniæ regis, ad multas insulas hæctenus incognitas, eodem Madrignano interprete. folio	90
Petri Alonfi nauigatio, eodem interprete	115
Pinzoni nauigatio, eodem interprete	119
Alberici Vesputij nauigationum epitome	122
Petri Aliaris nauigationis, & epistolarum quorundam mærcatorum opusculum. folio	130
Iosephi Indi nauigationes	142
Americi Vesputij nauigationes. IIII.	155
Epistola Emanuelis regis Portugalliæ ad Leonẽ x. Pont. Max. de uictorijs habitis in India & Malacha &c.	184
Ludouici Rom. patritij nauigationum Æthiopix, Ægypti, utriusq; Arabiæ, Persidis, Syriæ, Indiæ, intra & extra Gangem, libri VII. Archangelo Madrignano interprete	189
Locorum terræ sanctæ exactissima descriptio, autore F. Brocardo monacho. folio	298
M. Pauli Veneti de regionibus Orientalibus libri III.	330
Haithoni Armeni ordinis Præmonstrat. de Tartaris liber	419
Mathiæ à Michou de Sarmatia Asiana atq; Europea. lib. II.	483
Pauli Iouij Nouocomensis de Moschouitarum legatione liber	532
Petri Martyris de insulis nuper repertis liber	549
Erasmi Stellæ de Borussix antiquitatibus lib. II.	573

EXCELLENTI VIRO GEORGIO COL

LIMITIO DANSTETTERO ARTIS MEDICAE ET

disciplinarū Mathematicarū omnium facile principi,

SIMON GRYNÆVS S.

VANQVAM hoc totum naturæ spectaculum, ex quo uelut uiuo libro condisci opifex ille rerum debebat, luculenter considerationi hominum offert sese; & quo minus uel euile scire, uel fastidium & satietatē parere contemplantibus se posset ullā, plenū dignitate maiestatemq̃, quocunq; oculos & animū cōiecisti, occurrit, & nouis assidue cœli uicibus, iucundissime nos inuitat, dum alia aliaq̃ quotidie sydera & occidūt & oriunt̃, noctis dieiq̃ alia quotidie magnitudo, caloris & frigoris alia quotidie uis, alia quotidie aut senescentis aut reiuuenescentis anni forma: tamen ignaua esse uitio & socordia hominum uidetur, nec quicquam admirationis habere facies illa naturæ, estq̃ incredibile memoratu, quā pauci mortales uel maiestate eius summa, uel uarietate mirabili excitentur. Aduersus hunc morbū hominum, omnis generis scriptores & inuentores rerum, diuina prouidentia ueluti medicos commenta obiecit, qui imperitis & inertibus istis uim naturæ eruerent, & tanquam in lucem proferrent, & per eam opificis admonerent. Ac ut artes cæteras, quæ uariæ & multiplices sunt, aliam aliamq̃ unaquaq; naturæ partem tractantes præteream nunc, nullæ plus uel sibīp̃s autoritatis, uel naturæ rerū admirationis parant, quā quæ cœli & terræ situm, quē illa & seorsim & quem inter sese habent, descripserunt (ἀστρονομικῇ, γεωγραφικῇ, κοσμικῇ Græci uocant) non absq; certa & euidenti multarum & difficilium artium noticia constitutas. Quæ postquam inuentæ non absque singulari beneficentia dei, & proditæ literis fuerunt, rem prius impossibilem generi humano, ire non solum mente & cogitatione per cœli spacia, sed terram oculis circuire, & mundum perambulare licebat. Nam oculis & pedibus non ante uia per inuia maria patebat, quā esset ratione expedita: quam ad rem positus cœli terræq̃ cognitu necessarius fuit. Sequuta deinde corporum in natura summorum, cum earū magnitudinibus & interuallis noticia: quod quid aliud erat, quā ad naturæ spectaculū ualuis apertis admitti? Nō est præsentis loci dicere, quæ lux tum hominū rebus illata sit, certe fores rerum patuerunt. Nam ex hoc pleno rerum mirabilium naturæ teatro, quum studiosi omnes, animis uelut cæstro concitis, & profundissima admiratione saucijs rediissent, alij hoc impetu impulsī, maiora conari cœperūt, & intimius naturam scrutari, σόφες uocant: alij (hi sunt μαθηματικοί) quum & ingenij & animi ope summa in hac solā contemplationem incubuissent, & acie mentis finibus iam suis terrarum orbem circumscripissent, in angustum uastitate eius, præ cœli & maiorū corporum consideratione, redacta, inuentione tan-

tarum rerū excitati, ire oculis quocunq; mentis acies præiūisset, & animi cogi-
 tationē per omnes difficultates exequi, ac molē terrarū orbis dudum animo
 suo permeabilē, & undiq; accessibilē circuire lustrareq; ausi: quod ceteri mor-
 tales p̄ infano habēt, patriā, parētes, uxorē, liberos relinquere, è tuto feliciq;
 rerum statu (est enim & hęc cogitare, & cogitata exequi, amplissimæ simul &
 mentis & fortunæ) in tot tamq; certa rerū discrimina, & mortē mediā conij-
 cere se, illi nō solū gloriosum sed necessariū homini, sibi uero unū præ omni-
 bus rebus maxime expetendū iudicarunt: inuicti & uerē diuini animi, quiq;
 soli ius natura cōcessum homini, id est, genuinā & non degenerē spiritus sui
 nobilitatē retulisse, & imperiū terræ & mariū, à primis parentibus hæredita-
 riū sibi, uendicasse uident: in quibus solis uetus illa humani generis nobilitas
 reluxit. Quorū uultus & ora, quū ex illa per naturam & noua rerū miracula
 peregrinatione reuerterent, ceteri hoīes uelut numina quædā nō immerito
 obstupuerūt, nouum cœlū, noua maria, nouas hominū & animantiū figuras,
 nouos humanorū cœtuū ritus, ampliora naturæ spatia cōmonstrantū. Indi-
 gnati uident excelsi animi hoīes, instigante numine, leuem & contemptibilē
 de natura rerū existimationē, ac uindicare maiestātē eius, & ignauīā hominū
 coarguere increpareq; aggressi, dum ista cōmuni uita uelut relicta, aliud ho-
 minū genus, aliū terrarū orbē, orbi suo, suis hominibus ostenderūt. Non est
 aut putandū quod hos aut cæca lucri cupiditas, aut temeritas quædā (nam &
 hæc uitia suos postea mores in hoc tam præclarū institutū intulerūt) in cæcā
 & inaccessible naturæ mundi q; partē transuersos egerit, sed solida uis animi,
 & robur circa pectus triplex, profundiore quadā ē noticia conceptū. Horum
 laudes extant per ænigmata ueteribus celebratæ, integris etiā uoluminibus.
 Nam hi sunt qui clausos captiuosq; utribus rationis secum uentos uexerūt.
 Quid enim nauiganti interest, uentos aut emittere quū lubet, aut admittere.
 Digni scilicet uate tanto, & Odyssæa longiore (nā in istis laudibus opus hoc
 totum est consumptū) Hi sunt qui nauim, quum primū in eam irrepsissent,
 Argo, id est, animatā & aligerā fecerūt, uolitare per inaccessible, partibus omni-
 bus moueri, gyrari, flecti, reflecti, promittere, reuocare, sistere cursum, ac del-
 phini instar inter medios fluctus ludere paratam: quiq; numinis instar in
 quocunq; corpus seu organum immigrassent, agile & uiuum & expeditum
 reddiderunt, ut nihil tam sit fabulosum, quod nō facilius fidē inueniat, quā
 industria & uis humana. Nec est quur mihi quisquam obiiciat uel nautā im-
 pium uel prædonem. Nam isti desides & ignaui spiritus, quod aliud corpus
 animent, qui suum ab se stupefactum non possunt: quod aliud munus obe-
 ant, qui tueri hominis nomen nō ualent: sed umbram tantum præbent, nu-
 merū complēt, & oneri sibi sunt & terræ. Illi uero sunt qui inter mediā mundi
 elementa præliantia, inter tempestuosum mundi spiritū, & insanos immensi
 pelagi, & immanium fluctuū montes, ubi tot simul res exitium minitantur,

explorata

explorata prius apud se naturæ fide & cōstantia, quomodo ratione duce tanta discrimina trañcias, docuerūt. Nā eisdē ego & nauigandi lustrandiq; terras nouas & nauīū autores, fuisse sapiētes illos & naturę peritos scilicet credo. Eat aliq; & neget naturę imperiū homini concessum, q; terras ferro cohercet, pontibus flumina, nauibus maria cōmittit, ratione uelifica in seruitutē aduocat uentos, iter quod per mare facit, è coelo expedit, & in obsequiū suū naturam cogit uniuersam, ipsius momentis & legibus ad res suas utiliter & opportune accōmodatis. Est scilicet sagacitas spiritus illius supra omnē naturā uim, & per omnia sibi uiam parans, dum expleat amorē, quo tacito & ineffabili bene cōstituta mens captiua, per omnia sequit̃ te deus pater, & eo nimio saucia, quanto propius ignes accedit suos, quanto propius in operibus tuis te pater rerū uidet, tanto profundius uulnerat̃, ardentiusq; uisceribus concoquit̃. Ergo per omnia maria, per omnia terrarū extrema uelut amens sequit̃ te, lassaq; & exhausta æstu suo, amoribusq; & flāmæ penitus cōceptæ indulgens, desiderio immoritur tui. Quæ res quū hominis maxime propria sit, hominibus à uera hoīs nobilitate alienis, alienissima homine uidetur. Itaq; pleriq; mortales animi sui naturā & ingeniū paruipendētes (est enim sapiētis solius spiritū dei in se inuenisse) ac diuinū illū morbū, diuinos amores nō intelligentes, proximis rebus stultis friuolisq; expleri mētis desiderio posse putāt. Degeneres homines, qui ut naturæ lucē, qua uiuūt & qua utunt̃ per omnia, nullā uident, ita sapientū inuēta & mirabiliū rerum autores, idcirco quia eas iam usu contriuerunt, pro nihilo habent. Nobis autem secus in unaqua; re prima origo & fons est peruestigandus. Neque uero uana uideri uis naturæ debet, tanto desiderio ad rerum cognitionem incensa, nec uulgarē exemplum. Orbis partem nostro seculo inuentā esse tantam propemodū, quanta est Europa. Parum mihi etiā cætera dei opera animaduertere uidentur, qui ista non curant. Quum igitur lustrandi orbis exemplū uetus illud, quod isti literarū & omnis doctrinæ principes extulerunt iam olim, nostro seculo nō infeliciter reuocarint quidam, omni laude digni uiri, quorū memoriā literis exceptam docti quidam (utinam tanta dexteritate, quanta diligentia) posteritati transmiserunt: quumq; argumenti eius libellos aliquot uulgo oberantes, Ioan. Hutichius uir doctus, & antiquitatis mire studiosus, Heruagio nostro excudendos dederit: eos uolui idcirco inscribere tibi, quod nemo nostro seculo, quod ego sciam, in illam disciplinarum Mathematicarum lucem sublimiore mentis acie intueatur: deinde quod istam tam luculentā notitiā humanitate & suauitate, quam in moribus obtines, incredibili feliciter exornaris. Cuius utriusq; rei nemo testis fidelior esse potest quā ego ipse, qui ante annos plus minus quindecim quū summa & uoluptate & utilitate mea Viennæ te auscultarem, facile & ingenij uim incredibilem animaduerti, & humanitatem sæpe sum expertus. Vale.

INDEX RERVM SCITV DIGNARVM EX ALOYSIO
Cadamusto & Christophoro Columbo, alijsq; sequen-
tium nauigationum scriptoribus.

A

Brilus Fidalcus præfectus
classis folio 64. cap. 63
Accusatio calumniatorum
Columbi fol. 114. ca. 107
Achiloea insula 68. c. 68
Achiloea rex ibidem
Adamus miræ altitudinis 9. c. 8
Admirans dignitatis nomen 94. c. 91
Admissionales 56. c. 55
Aegyptij uagi 119. c. 112
Acthiopia inferior priscorum nautarū
terminus 131. c. 125
Ages radicis genus 92. c. 89
Agremus insula 72. c. 71
Alba insula 11. c. 9
Alberici Vesputij laus 124. c. 116
Alchizel uestis genus 17. c. 13
Alexander sextus pon. Max. 146. c. 133
Almadia naus genus 36. c. 36
Almadiarum pernecitas ibidem
Alonius Niger 116. c. 109
Alonius in patriam reditus 118. c. 111
Aloyfij institutum 1. c. 1
Aloyfius Venetus 3. c. 2
Alphonfus Furtadus ad regē Calechut
legatus 73. c. 72
Ampelufium promontorium 2. c. 1
Ananini gens barbara 64. c. 64
Ananinorum humanitas 65. c. 65. cultus
eorum ac mores. ibidem
Anarchia 125. c. 117
Andreæ diui insula 42. c. 41
Angradida insula 72. c. 71
Animalia p numinibus culta 149. c. 136
Animalium omnium efus prohibitus.
folio 59. c. 57
Animal monstrolum 121. c. 113
S. Annae finus 49. c. 46. 53. c. 49. 50
Anferes uerficolores 30. c. 30
Anferes capite rubeo 93. c. 89
Antonius Conzalles 3. c. 2
Antonietus Ligur 33. c. 34
Anthrophophagi 125. c. 117
Apeliotes uentus 3. c. 39. c. 39
Apexabo 92. c. 88

Apparatus classis 94. c. 91
Aqua natura feruentiffimæ 104. c. 98
Arafchorea qui 70. c. 70. 74. c. 72
Arafchorea occubitus in prelio 84. c. 77
Arbores immenfa magnitudinis 45. c. 45
Arbores quatuor fructuum generū fe-
races 149. c. 137
Arces uariorum nominum 110. c. 104
Arcipelagus 97. c. 92
Arcus ex naffo 7. c. 6
Aristotelis de Iride fententia 128. c. 120
Arma Nigritarum 17. c. 13. 21. c. 18
Aromatum precia 58. c. 55
Aromatum uaria genera 81. c. 76
Arquitæ cuiusdam in perquirendis in-
fulis ftudium 105. c. 98
Ars baliftaria 134. c. 126
Aucupium columborum 7. c. 6. 41. c. 40
Aulici regis Calechut Mauri 79. c. 75
Auri contemptus 24. c. 21. 126. c. 118
Auri mina 67. c. 68
Auri effodiendi ratio 100. c. 94
Aurifodinæ 102. c. 97. 120. c. 113. 126. c. 118.
131. c. 125. 136. c. 126
Aurum Nigritarum optimum 17. c. 12
Aurum obryzum 117. c. 110
Ay insula 96. c. 92
Azanegi populi 2. c. 1. 13. c. 10
Azanegorum mulieres quales 13. c. 10

B

Babylonia Cayrum dicta 57. c. 54
Baccar menfura genus 86. c. 79
Balena 55. c. 50
Baliftaria ars 134. c. 126
Barameda oppidum 110. c. 105
Barbazini populi 34. c. 35
Barbazinorum mores ibidem
Bartholomæus Polaftrus 5
Baffa regio 19. c. 15
Batinanfa regio 43. c. 41
Bauser rex Calechut 150. c. 139
Belua marina ingens 54. c. 50
Befegne regulus 51. c. 48
Befenegal regia Narfindi 152. c. 142
Betelle folium Calechutenfium cibus.
folio 80. c. 75

INDEX.

Bigæ Indi Calechut incolæ	56.C.53	Canibali anthropophagi	92.C.88
Bipalia instrumenta	27.C.26	Canibalorum pro carne humana inse-	
Bisboror Buchmel nepotis laus	23.C.21	quenda labor	96.C.92
Bisboror incantator	29.C.28	Canibalorū regina, eorumq; ferocitas:	
Bonæ spei caput	131.C.125	folio	97.C.92
Boni uisus insula	41.C.40	Canibalorum strages	ibidem
Breuia maris	24.C.21	Canibalorum mores	118.C.111
Brugis nobile emporium	3	Canoa nauigij genus	92.C.87.97.C.92.
Buchena insula culta	97.C.92	quæ & Canea dicitur	
Budomel principis ac terræ nomen. fo.	22.C.20	Canopi tres stelle	127.C.125
Budomel principis laus	ibidem	Caput de non promontorium	2.C.1
Budomela regio	23.C.21	Caput S. Vincentij	3.C.2
		Caput Album 10. c. 9. quur sic dictum	
		33.C.35.40.C.40.54.C.50	
		Caput de Chantin	11.C.9
		Caput uiride 19.C.15. quur sic dictum.	
		33.C.35.122.C.114	
		Capitis uiridis amœnitas	54.C.35
		Caput rubrum	49.C.46
		Caput Casamenſe	49.C.45
		Caput Verge	51.C.48
		Caput Bonæ spei	88.C.81
		Caranganora ciuitas	143.C.129
		Caranganoræ incolæ triplices, eorumq;	
		mores	144.C.131
		Caranganorenſium uestitus	145.C.132
		Caranganoræ regionis temperies: folio	
		148.C.136	
		Cariotē syluestres aluum cient	44.C.42
		Carnagallus portus	85.C.78
		Cataium nobilis insula	155.C.142
		Cataij incolæ Chriſtiani	150.C.139
		Catalogus nauium Portugall.	55.C.51
		Catholica pontifex Indorum & regni	
		Cataij	146.C.135
		Catholica Orientis pontifex unde ori-	
		ginem traxerit	146.C.135
		Cayrum Babylonía dicta	57.Ca. 54.
		58.C.55.59.C. 56. 62.C.60.71.C.71.82.C.76.	
		151.C.139	
		Celtogallia	3.C.2
		Chanona regnum	86.C.79
		Chanonæ regis in Portugallenses bene	
		uolentia	86.C.79
		Charana portus	111.C.105
		Chelimij urbs Maurorum	151.C.140
		Chiana Tambala	120.C.113
		Chiaſichius rex Buchemæ	98.C.92
		Cheloa insula	68.C.68
			4
			Chorus

INDEX.

Chorus uentus	91.C.86	Curtana prouincia	115.C.109
Christophorus Columbus regis Portu gallia aulicus, classis praefectus	90.C.89	Curtanae incolarum mores	116.C.109
Cibani montes	109.C.103	Cyaneus color	109.C.102
Cigianorus à Christianis defecit. folio, 114.C.107		D	
Cimbaga regio	102.C.97	D Argin insula	10.C.9
Ciniana regio	118.C.111	Dei laus	129.C.122
Cipagora regio auri ferax	101.C.96	Dentalis piscis genus	33.C.35
Classis regis Calechut	89.C.78	Deus trifrons	144.C.131
Classis iustus apparatus	94.C.91	Dies festi apud Indos	147.C.134
Colloquium Christianorum cum Ni/ gritis	38.C.38	Diongul caput	152.C.141
Colloquium Christianorum cum rege Mauri	69.C.69	Diplomata regis Calechut Portugallē/ sibus data	78.C.74
Colossi	51.C.48	Diuitum existimatio ingens	17.C.15
Columborum captura	41.C.40	S. Domini sinus	49.C.46
Colūbus cur dictus Admirans	94.C.91	Domīnica una ex Canibalorum insulis. folio	95.C.92
Columbi contra calumniatores defen/ sio. fol.	114.C.107	Domus magnifica descriptio	100.C.94
Columbus captiuus abducit	115.C.108	Don Huric laus	1.C.3.47.C.43
Combare regnum	72.C.71	Don Daruth	1.C.3
Cometa	67.C.67	Don Ioan rex Lusitaniae	55.C.52
Communio rerū Pythagorica	125.C.117	Draconis sanguis	5
Condalia annulorum genus. fo. 52.C.49. 74.C.73		Draconis ostium	120.C.113
Cōflictus Christianorum cruentus cū Mauris	132.C.125	Duae palmae locus	42.C.41
Conspicilia preciosa	63.C.61	E	
Cordata	1.C.1	E Lepanti syluestres	29.C.29.45.C.43
Corium hircinum	8.C.8	Elephanti manus quae	29.C.29
Cori insula	11.C.9	Elephanti quomodo capiantur	45.C.43
Corpora uersicoloria	10.C.8	Elephantorū pernecitas	46.C.43.63.C.62
Cortesium	53.C.50	Elephanti non laedunt nisi lacessiti. folio 46.C.43	
Cortile	24.C.22	Elephantinae carnis esus insipidus. folio 46.C.43	
Cosmetae pedissequae	109.C.103	Elephantorum pedes & dentium de/ scriptio	47.C.44
Cosmographiae peritia nauclero neces/ saria	123.C.116	Elephanti equorum loco	60.C.58
Cotis pro ferro usus	92.C.87	Elephanti turrati ad bellum instruuntur folio	63.C.62
Cotonci panni	30.C.31.42.C.41	Elephantorum precium	63.C.62
Crux insula Canibalorū	95.C.92. eiusq; incolarum mores	Elephantes cicures	82.C.76
Cuchinum urbs ac regnum	48.C.78	Equi fascinati	31.C.32
Cuchini rex Calechutensibus insensus. folio	132.C.125	Erythraeum mare	56.C.52.59.C.56
Cuchini regis in Christianos beneuo/ lencia	135.C.126	Euri uenti commoditas	126.C.117
Cuchinenses pecuniae cupidi	140.C.128	Experias olim quod nunc Caput uiri/ de	131.C.125
Cuchini rex gentilis	142.C.129	F	
		F Abae cito maturescentes	27.C.26
		Facies gemmatae	124.C.117
		Farafangolus	

I N D E X

Farafangolus Gambra rex	43.C.41
Fascinatores	28.C.28
Fasioli	27.C.26
Fastus regius	26.C.24
Fauonius amicitiae	142.C.128
Faxioli rubentes cum nigricante macu/	
la. fol.	28.C.27
Feles uenales	44.C.42
Fericta una ex Canarijs	94.C.91
Ferrara eques Canarijs praefectus	8.C.7
Ferratus mons	96.C.92
Fesse regnum	2.C.1
Flumen quoddam auriferum	55.C.52.93.C.89
Foedus inter portugalliae ac Calechut re/	
ges	134.C.126
Fortuna prospera Christianorum ad Chri/	
stum gentiles prouocat	20.C.16.26.C.25
Fortunatae insulae	90.C.84
Franciscus Cherea sese in obsidem ul/	
tro offert	77.C.74
Francisci de Sagitta Cremonensis episto/	
la ad Pasqualigum	140.C.128
Frons Africae promontorium	88.C.81
Frugalitas principum Nigritarum	24.C.22
Funerandi mos in Calechut	81.C.75. apud
Canibalos	118.C.111. 145.C.132. 147.C.134
Fusare	44.C.42

G

Gallinae Pharaonis	30.C.30
Gambra regnum auri ferax	33.C.34
	38.C.33. 43.C.41
Garzaragum insula	11.C.9
Gaufer Calechut rex	79.C.75
Gazichius rex	101.C.96
Gemmarum uaria genera	58.C. 55.74.C.
	73.81.C.76
Gnuminensa princeps	45.C.43
Gospina uestis. i. bombicina	125.C.117
Graecorum mos uocandi ad sacra	145.C.133
Guadalupea Canibalorum insula. fo. 96.	
ca. 92. alias Gracchana	
Guadalupus mons Hispaniae	96.C.92
Guancranillo rex Hispaniae insulae	93.C.
90. fraudulentus	99.C.93
Guarionensis	106.C.99. rex. Guarione/
xius aliter	110.C.104
Gugeratus pro obside petitur	77.C.74
Gulphal insula	72.C.71
Gufurantes mercatorum genus idolola	

tria dediti	81.C.75
Gutturnium quur dictum	75.C.74
Guzerati mercatores eximij	150.C.139
Guzerat Maurorum regio	152.C.140
Guzerat icole casti ac monogami	152.C.
Gynoceum Calechutenium	80.C.75 (140

H

Hispana insula	91.C.85
Hispaniae incolarum mores	91.C.
	87.92.C.89
Hispana ins. quorum ferax	93.C.89.98.C.93
Hispaniarum regis ac reginae primum uotum	93.
Hodenum locus	11.C.9 (C.91
Hospitalitatis exemplum	104.C.98
Humilitatis mira exemplum	26.C.24

I

Id. Iacobi insula	42.C.40
Lactantia carpitur	150.C.124
Iamica insula	103.C.98 (65
Ignave radix de qua panis conficitur	65.C.
Illyberis Hispaniarum regio	12.C.9
Imagines in templis Caranganorae nul/	
lae praeter crucem	145.C.133
Imbres e montibus aurum abluunt	103.C.97
Incantationum efficacia	29.C.28
Incaustum	81.C.75
Incendium nauis Portugal.	87.C.80
Indi Christiani	56.C.53
India non procul ab Hispania ueterum	
sententia	93.C.89
Indi pecuniae appetentes	147.C.128
Indorum sacri ritus	146.C.134
Indorum nauigia	148.C.135
Indiae fructus	149.C.137
Inficiendi arma modus	29.C.28
Infitia	92.C.88
Insularum multitudo	97.C.92
Insulas octingentas adiungere Portugal/	
lenses	104.C.98
Ioannes Gonzala	6.C.6
Ioannes presbyter	62.C.60
Ioanna insula	91.C.86
Ioseph Indus quis, & unde Vlisbona ue/	
nerit	143.C.130 eius laus. ibidem
Ioseph indus sacris initiatus	145.C.133
Iridis elegans descriptio	128.C.120
Isabella mons	101.C.96. arx 103.C.98
Isabella 4. fluminum in diuersa laben/	
tium origo	102.C.93

I N D E X.

Iudæa de Senilia	85.C.78	S. Mariæ de Ballera locus	64.C.63
L		S. Maria rotunda insula	96.C.92
Lachus locus	51.C.48	S. Maria antiqua	ibidem
Lacha aromatis genus	58.C.55	Mastuchi barbæ genus	59.C.56
Lache in Cabaia magna copia	152.C.141	Matinina à solis foeminis inhabitata,	
Laconicum responsum	26.C.24	folio	96.C.92
Lamia quæ & lamica	103.C.98	Matininae foeminæ Amazonibus simi-	
Lanchus	40.C.40	les	ibidem
Landinus Vergilij interpres	128.C.120	Mauri regis cum Portugallensibus tra-	
Laterones principū Nigritarū	25.C.23	ctatus	69.C.68
Latus de anterota	18.C.14	Maurorum perfidia	77.C.74
Lebegius uentus 131.C.125.al. Lebeccius		Mauri regis Calechut aulici	79.C.75
Leophontis elus	41.C.40	Maurorū cum Portugall. præliū	83.C.77
Leuca Hispanæ	9.C.8	Maurorū res à Christianis direptæ 135.	
Libidinum incitamenta	125.C.117	cap.126	(71.C.71)
Libido promiscua	125.C.117.144.C.132	Mecha Mahumetis arca 56.C.52.59.C.56	
Licentia incredibilis	ibidem	Medera inf.3.C.2.6.C.6.unde dicta	ibide
Ligneum oppidum	99.C.93	Medius Pilotus	59.C.56
Linum in precio habitum	58.C.55	Melinda urbs	55.C.52
Literarum studium apud Indos in pre-		Melinda regis liberalitas	69.C.70
cio	147.C.134	Mel factitium	149.C.138
Loca ubi aromata nascuntur & expor-		Mensæ ex lignis preciosis	6.C.6
tantur	89.C.83	Mensurarū in Calechut noia	88.C.82
Locifron oppidum	101.C.96	Mercatorū quorūdā epist. 133.126.et seq.	
Locus ex Evangelio superstitione detor-		Mignol succus uelut uinum inebrians,	
tus	60.C.57	folio	28.C.26
Locustarum multitudo	18.C.13	Milapar urbs D. Thomæ templo ac cor	
Longauitas	126.C.117.148.C.136	pore insignis	153.C.142
Luxus regis & procerum Calechut 74.		Milibar urbs & incolarū mores 143.C.130	
c.73.& priuatorum	80.C.75	Mina auri	67.C.68
M		Mitigal numismatis genus ac ponderis	
MAgnes gemma	58.C.55	folio	17.C.12.137.C.126
Mailapeta urbs	150.C.139	Mogolistanum caput	151.C.142
Maialia numismatis genus	24.C.21	Monbaza urbs regis Mauri	69.C.69
Malafines populi	150.C.139	Monchricus portus	3.C.5
Male parta male pdita, puerb. 135.C.126		Moneta Indorum	148.C.136
Maluaticum uinum	59.C.56	Monstrum	121.C.113
Mancipiorum negociatio	12.C.9	Monzobinghe insula	68.C.68
Mangones	118.C.111	Moschea tēplū idolorū 26.C.25.57.C.54	
Mapalia	51.C.48	Mos adeūdi principē Calechut	75.C.75
Marcus Zenon	3.C.2	Mos iaugurādi principis absurd⁹	9.C.8
Marcus Paulus Venetus	146.C.133	Munera regi Calechut oblata	75.C.73
Mare Erythræum	56.C.52.59.C.56	N	
Mare Persicum	72.C.71	NAires id est patritij	144.C.131
Mare tempestuosum	105.C.98	Nandi peritia	22.C.19.24.C.21
Margaritus uir celebris Columbo in-		Naremegha rex	82.C.76
fensus	106.C.99	Narsindus rex	350.C.139.152.C.142
S. Mariæ niuis sinus	53.C.49	Narsindi regis potentia	152.C.142
S. Mariæ finis nemus	54.C.50	Nassus	7.C.6
		Natator	

INDEX

Natator egregius	24.C.21	Ossa humana pro ferro	95.C.92
Naues & nauigatio miraculo habitæ. folio	135.C.11.32.C.33	Oua struthionum	12.C.9
Naufragium	91.C.86	P	
Nauigia Calechut qualia	58.C.55.63.C.61	Alma insula	8.C.8
Nauigia Indorum	148.C.135	Palma iij. fructus producit in India	149.C.138
Nauis prætoria	67.5.67	Palmarum succus pro uino	60.C.57
Naybæ flumen	109.C.105	Palmarum fluuius	53.C.50
Nebeorum Imperator	43.C.41	Panchea uide Combara	72.C.71
Negotiatio inter absentes	15.C.11	Panis in cinere tostus	59.C.57
Nemora sandali	58.C.55	Parans argentea moneta	148.C.136
Niger fluuius	22.C.19	Paria regio	112.C.105.115.C.109
Nigritis regio	11.C.9	Patriæ amor	98.C.92
Nigritarum mores	ibidem	Pauis syluestres	7.C.6
Nigritarum duplex genus	15.C.11	Payra regio	120.C.113. aromatum ferax folio
Nigritarū misanthroporū forma	16.C.12	Permutatio mercium elegans	15.C.11.17. C.12.31.C.31.65.C.65
Nigritarū humaniorum Resp.	19.C.15	Permutatio obsidum	76.C.74
Nigritæ Mahumetis cultores	20.C.16	Persicum mare	72.C.71
Nigritarum mollicies	21.C.16	Petrus Sinzia Aloysij amanucnſis	50. C.48. classi præficitur
Nigritarum hospitalitas	21.C.17	Petrus Aliares	64.C.63.142.C.129
Nigritarum armatura	21.C.18	Petrus Alonsus classis præfectus	119.C.112
Nigritarū nandi peritia	22.C.19.24.C.21	Petri Pasqualigi epist. ad Germãos rerū uariarū historiā cōplectens	138.C.127
Nigritæ libidinosis. ac zelotypi	25.C.22	D. Petrus Antiochiæ præsul	146.C.133
Nigritæ fascinatores	28.C.28	Pharmacum ex sale	14.C.11
Nigritarum strages	37.C.37	Pharmaca ad prouocandam libidinem folio	125.C.117
Nili amnis celebritas	151.C.139	Pharaonis gallinæ	30.C.30
Noctuæ magnæ	47.C.44	Pilei è pennis auium facti	66.C.66
Nuitrā. i. infimæ sortis hoies	144.C.131	Pilotus itineris dux dicitur	55.C.52
Nundinæ in Calechut	151.C.139	Pinzonus classis præfectus	119.C.112
O		Piper ubi nascatur	149.C.138
Obdientia exemplum	24.C.21	Piscari cum pisce	104.C.98
Obryzum aurum	117.C.110	Pisces in ueribus assati	ibidem
Obseruantia erga regē incredibilis	9.C.8	Piscis equino capite magnus	47.C.44
Obsides Calechut ingressuri dare coguntur	73.C.71. & 74	Piscis quidam ingens, sui non abſimilis. folio	66.C.66
Obsidum permutatio	76.C.74	Piscis instar anguillæ mirabilis	104.C.98
Oculus testis, & c. prouerbium	82.C.77	Piscium pelles pro loriciis	148.C.136
Offira quæ & Hispana inf.	101.C.96	Plinij honorifica mentio	127.C.118
Oleum miræ naturæ	28.C.27	Plinij de Iride sententia	128.C.120
Oligarchia	17.C.13	Pluuia feruentis aquæ	39.C.39
Onzia	102.C.97	Polycletus insignis pictor	127.C.118
Opinio ueterum de terræ terminis reſellitur	122.C.114	Polygamia	9.C.8.19.C.15.79.C.75.125. C.117. 144.C.132
Oricula herba	8.C.8	Ponderū Calechutenſiū noia	88.C.82
Oriza panis confectus	149.C.137	Populi	
Oriza sinus	153.C.142		
Orlandus seditiosus, & Columbī hostis folio	114.C.107		
Ormus insula	145.C.133.151.C.140		

INDEX

Populi cuiusdā anonymi mores ac insti- tuta	124.C.117	Sagittarij optimi	116.C.109
Portugallia regis fortitudo & titulus	63	Sagres caput	51.C.49
c.62.64.C.62.eius potentia	134.C.126	Sale confectum pharmacum	14.C.11
Portugall. de Mauris uictoria	78.C.74	Salomonis regis Iudæorū thesauri un- de. folio	136.C.126
Portus sancti insula	5	Sambuca musicum instrumentū	32.C.34
Præliū Nigritarū cū Christianis	37.C.37	Samia uasa	95.C.92.116.C.109
Prælium cum Mauris	83.C.77	Samatra al. Taprobane	153.C.142
Præliū atrox cum barbaris	119.C.112	Sancinus Tonarus	87.C.80
Prætoria	67.C.67	Sandalij nemora	58.C.55.109.C.103.
Præstinus color	93.C.89	120.C.113	
Præsum promontorium	131.C.125	Sanguis draconis	5.C.4
Precia mercium Calechuteniū	58.C.55	Saraffi aurei nummi	57.C.54
Presbyter Ioannes	62.C.60	Saragna insula	109.C.105
Priuelegia mercatorum Portugalleniū		Saraphus aureus nūmus	148.C.136
in Calechut	78.C.74	Scamna insula	53.C.49
Promuscis elephantī manus	29.C.29.46	Scaria	6.C.6
Prouerbiū	135.C.126 (C.43)	Senega fluuius	13.C.10.18.C.14
Pstaci phasiis maiores	96.C.92.131.C.125	Senegæ accolæ quales	18.C.14
Pstacorū in nidificando solertia	30.C.30	Senegæ regnū sterile ob calorē	27.C.26
Pstacorum copia	66.C.66	Sericū ois generis in Calechut	57.C.54
Pstacorum regio	131.C.125	Serpentes uasti	28.C.28
Puerperæ uirginibus nihil ab similes	126	Serpentes magni, sed innoxij	93.C.89
R	(C.117)	Serpentū esus in delicijs habit⁹	104.C.98
R Afluuius	49.C.45	Serræ aquaticæ	6.C.6
Regalis portus uasti flu.	100.C.94	Serreti populi	34.C.35
Regia Calechut	74.C.73	Sibilia oppidum Hispaniæ	8.C.7
Regis Calechut maiestas ac potentia.		Signearum populorū mores	51.C.49
folio	56.C.53	Sobobec & Semath Maurorum urbes	
Regina Saba ubi	136.C.126	folio	151.C.140
Regio quædam ad meridiem uergens		Soldani imperium	62.C.60
mira temperie	127.C.118	Sonalia pro nolis	115.C.109.120.C.112
Regnum mellis calore infestū	14.C.11	Soyla insula	153.C.142
Remiges Nigritarum	44.C.42	Specula nautarum quibus tempestatē	
Reposera oppidum	3	prospiciunt	34.C.35
Ritus idololatrarum	26.C.25	Spedegar	42.C.41 (49)
Rium fluuius	34.C.35	Stigmata corporibus inusta	45.C.43.51.C
Rubrum flumen & promont.	52.C.49	Strabonis locus	149.C.137.151.C.30
S		Struthiones	12.C.9
S Accarum	7.C.6	Stupor ex rebus ignotis	31.C.31
Sacerdotum autoritas	25.C.23	Subligacula bombicina	117.C.110
Sacerdotum Calechuteniū prodigio		Succus palmarum pro uino	60.C.57
sa licentia	80.C.75	Suibus Caranganora Indica caret. fol.	
Sacerdotis Caranganorensis uesania su-		149.C.136	
perstitiosa	144.C.131	Symmetrica corpora	124.C.117
Sacerdotibus Indis incontinentia capi-		T	
talis	147.C.134	T Agaza salina	14.C.11
Sacrificandi crudelis mos	144.C.131	Talea arboris genus	94.C.91
Sacrum promontorium	3.C.2	Tambra deus uocatur	144.C.131
		Tambutum	

INDEX.

Tambutum locus 14.C.11
 Taprobane insula 62.C.60
 Taprobaries opulentia 137.C.126
 Tartari uagi 119.C.112
 Tayni sunt nobiles 100.C.94
 Tempestas horrenda 67.C.67.87.C
 80.121.C.113.123.C.115.
 Templum Calechut nefastum 62.C.61
 Tempia imaginibus uacua 145.C.133
 Teneriffa 8.C.8
 Telenicæ regnum 88.C.81
 Testudines cū ingētibz testis 41.C.40
 Testudinū caro uitulina similis ibidē
 D. Thomæ corpus repertū 132.C.125
 D. Thomæ etiam apud ethnicos ueneratio
 ratio 153.C.142
 Tibiæ ac instrumēta musica summæ uoluptati ac admirationi 32.C.33
 Tormenta bellica terrori barbaris 32.C.
 33.37.C.37.68.C.69.75.C.72
 Tristanfera. 6.C.6
 Tunetum Barbariæ regia 12.C.9
 Turcarum idioma 93.C.89
 Turcimani qui 34.C.35.48.C.45
 Turtures syluestres 93.C.89
 Tyrannidis imago 26.C.24

V

V Afallus 26.C.24
 Vafa Samia 95.C.92
 Vascus de Ghiuan dux classis 55.C.51
 Vbenes rex Aethiopiæ 133.C.126
 Velutum sericum 56.C.53
 Venetorū moneta Indis gratiss. 151.C.139
 Verge caput 51.C.49
 Vespertilioes magnæ 47.C.44
 Vesputij laus 124.C.116
 Vestitus Nigritarum 37.C.37
 Vestitus Calechutensium 60.C.58.79.C.75
 Veterum error in finienda terra habitata 122.C.114
 Victoria Portugallensium de Mauris, folio 78.C.74
 Victus Calechutensium 59.C.57
 Vida portus 82.C.76
 S. Vincentij sinus 52.C.49
 Vincentius Lagus 5.C.4
 Vincentianus Pinzonus 119.C.112
 Vinū nō ex uuis, sed ex baccis 113.C.105
 Vinum maluaticum 39.C.56

Vinum factitium 149.C.138
 Virginitas probro ducitur 9.C.8
 Viridis sinus 52.C.49
 Vlisbonæ uariarum gentium colluuiæ folio 54.C.50
 Vnguenta omnis generis 61.C.59
 Vnicornes uiui 54.C.50
 Vux uernæ 7.C.6
 Vxores communes 80.C.75
 Vxores uiuæ cum maritis mortuis communantur 82.C.76.151.C.139
 Vxoriam beneuolentiam ac fides 151.C.139.
 258.C.9

X

X Aymana Hispanæ insulæ regio, folio 98.C.93
 Xenia magnifica 368.C.15
 Xylon 210.C.4

Z

Z Abaius Goæ dominus 186
 Zaphal insula 64.C.63.67.C.68.68.C.68
 Zaphalæ insulæ descriptio 88.C.88
 Zaphalæ aurifodina 136.C.126
 Zaphalla auri ferax 131.C.125
 Zegnotorre insula 71.C.71
 Zetieties mercatores 81.C.76
 Zenith 129.C.128
 Zilophi 19.C.15
 Zuchalis rex Senegæ & quales subditi, folio 19.C.15

EX AMERICO VESPVITIO,
 & Ludouico Vartomano patritio
 Romano index collectus.

Abbatia omnium sanctorū portus 183
 Abrahæ sacrificat 202.C.17
 Adam ubi poenitentiam egerit 254.C.4
 Adamantis fodinæ 229.C.5
 Aden urbis munitissimæ descriptio, fol. 208.C.4.218.C.13
 Adulteriū morte punitum 257.C.8
 Aedes ubi Cain Abel fratrem occidit, folio 192.C.6
 Aedes Arabum quales 194.C.8
 Aequinoctium 27. lunij 169
 Agmirus Mamaluchorū dux 195.C.8
 Ajax

I N D E X.

Aiaz urbs ac nobile emporium 215.C.7
 Alexandria ciuitas Aegypti 189.C.1
 Almacharan Sultani Gazophylacium,
 folio 216.C.8
 Almada oppidum 296.C.4
 Aloes triplex gen⁹, primicq; caritas quo
 minus ad nos feratur 266.C.20
 Aloes fragrantia ac uis mirabilis 266.C.21
 Alphonsus de Albiecher protocapita/
 neus regis Emanuelis 184
 Alui stipatae immensus dolor 267.C.34
 Alui cienda remedia 2776.C.34
 Aman ciuitas 190.C.3
 Amantiu intemperantia exēplū 213.C.6
 Amba fructus 245.C.15
 Americi Vesputij praefatio ad Lotho/
 ringū sui extenuationē cōplectēs 154
 Amir princeps interpretatur 218.C.12
 Amirre, id est, reguli 191.C.5
 Amoris infani miraculum 258.C.9
 Anarchia 157, seq. 264.C.17. 268.C.24
 Animalia urbis Calechut 249.C.21
 Anthropogorum ferociū crudelitas
 folio 161, 178, 271.C.29
 Antiglia insula 175
 Antiochia 190.C.3
 Antipagmenta 236.C.2
 Anzedina insula 230.C.7
 Apparatus regius 242.C.11, 243.C.13
 Arabum cultus ac mores 194.C.8
 Arabum strages 196.C.10
 Arabiae hoies plerūq; bicornes 217.C.9
 Arboris genus denos fructus diuersos
 producents 246.C.16
 Arbor possessoris sui iniuriam ulciscens
 folio 247.C.16
 Arenosi maris pericula 199.C.14
 Armusio capto rex ei⁹ tributarius Por/
 tugallenibus factus 186
 Aromatu uaria genera 244.C.13
 Astus bellici 286.C.39
 Aues manu se capi permittentes 182
 Auiū iucundus concentus 249.C.19
 Aumar praefectus militum Turcicorū,
 folio 198.C.12
 Auri contemptus 159
 Auri probandi ratio 248.C.19
 Azamij populi 190.C.3

B

B Abylon quē & Cayrum 189.C.1
 Bacchar mensurae genus 248.C.19
 Balascha castorei ferax 223.C.5
 Bandan insula, & eius incolarū mores,
 folio 268.C.24
 Banduin pop. offeri 208.C.2
 Bangella urbs Indie maioris 201.C.16
 Bangella urbs ditissima 259.C.13
 Bangellae Christianorum mores ac reli/
 gio 260.C.14
 Barbara insula à Mahumetano regitur,
 folio 219.C.16
 Barbam ponere, luctus argumentū à no/
 stro more contrariū 239.C.7
 Barri auerse coeunt 233.C.18
 Bathacala urbs Indiae 230.C.7
 Bebmendo 208.C.3
 Belli inter Christianos & Calechuten/
 ses causa 251.C.8
 Bellum inter Lusitanos & Mahumeta/
 nos 288.C.40
 Belzoi gummi electissimum 257.C.9.
 260.C.14, 265.C.19
 Beneuenut⁹ ducis Lothorin. aulic⁹ 154
 Berintus urbs Phoeniciae 189.C.1
 Beslicca Aethiopiae pars 176
 Retoli folia uenerem excitant 239.C.7
 Bibliotheca Mahumetanorū 198.C.12
 Bisnagar urbs Narlingae 231.C.10, feras/
 cissima cultissimaq;
 Bonae spei caput 295.C.4
 Bornei insulae celebritas 270.C.26
 Boues foeminae ceruinis cornibus sylue/
 stres 219.C.15
 S. Bragantis urbs Babylone non infe/
 rior 224.C.5
 Bramini sacerdotes Narlingae ac Cale/
 chutensium 234.C.1, 237.C.2, 238.C.5
 Bresilicum 183
 Bubacar Mahumetis socius 198.C.12

C

C Adelapalon fructus 245.C.15
 Cadi potifex Damascenorū 193.C.7
 alibi cōcionatores ita uocant 203.C.18
 Caicolon urbs & eius incolarū mores,
 folio 251.C.1
 Calechut regis superbum cognomen,
 folio 235.C.12
 Calechut

I N D E X

Calechut Indicarum urbium metropo/ polis, eiusq; amplitudo	136.C.1	Capuli ex auium rostris	255.C.7
Calechut ædificia nullius precij	236.C.1	Caput bonæ spei	295.C.4
Calechut. impia religio	236.C.2	Carauana quid sit, camelorum agmen. folio	193.C.8.194.C.8.C.201.C.15
Calechutēses dæmonū cultores	237.C.2	Carbasus nauis genus	170
Calechutenſiū rex non niſi dæmonibus		Carij menſuræ genus	248.C.19
immolata comedit	238.C.3. eiusq; co medendi ritus	Carocapel fructus genus	245.C.15
	ib. 240.C.9	Cafei recentis copia	193.C.7
Calechut regis uxores à sacerdotibus ſtuprantur	238.C.3	Caſtoreum quur adulteratum ad nos feratur	223.C.5
Calechutenſiū ciuiū ordines ſex	238.C.5	Caſtorei ſynceri uiſ	223.C.5
Calechuten. uictus ac ueſtitus	239.C.6	Catholici aurei nummi	185
Calechutenſium regni qualis ſucceſſio. folio	239.C.7	Cayl urbs	252.C.1
Calechutenſium latria	241.C.10	Cayrum urbs Nilotica	189.C.1
Calechutenſium milites & armatura. fo lio	241.C.11	Celeritatis incredibilis exemplū	157
Calechutenſium rex morbo Gallico in/ fectus	243.C.13	Centocola Indiæ urbs	230.C.8
Calechutenſium medici	247.C.18	Cercopitheci noxiij	218.C.13.227.C.2. 249.C.21
Calechut rex ſerpentes fouet	249.C.22	Ceruſia alba & rubra	171
Calicius portus	155	Ceul urbs	228.C.3
Calicutia meridiem ſpectat	181	Chambi radix pro uictu	161
Caligæ laxæ inſtar remigum	217.C.9	Chani diuerſoria uocantur	192.C.7
Calicia receptus omniū nauigationū	181	Charaſiabī, id eſt, uiri ſapientes	166
Calx matureſcere facit fructus	245.C.15	Cheo portus	225.C.6
Camaran inſ. maris Erythræi	208.C.3	Cherſoneſus aurea	184
Cambaia urbs Indiæ	225.C.1	Chorazani Perſidis regio	223.C.4
Cambaia incolæ juſti tenaces ac probi. folio	225.C.2	Chriſtianorum duorum funeſta cædes folio	178
Cambaia Sultani deſcriptio lectu dig/ niſſima	226.C.2	Chriſtiani D. Thomæ nuncupati, & co rum ſacri ritus	252.C.1
Camelorum pernicitas	194.C.8	Chriſtianorum perſequutio	252.C.2
Cāpana actuariæ nauis genus	267.C.23	Chriſtianorū uictoria	285.C.39.291.C.41
Camphoræ gummi	270.C.26	Chriſtophori Columbi laus	175
Canaria magna	155	Ciampana nauis genus	253.C.2
Canibali anthropophagi	170	Ciandiapalon fructus	245.C.15
Canibali perfidi	171	Cinami arbor, & fructus qualis	254.C.4
Cannæ	178	Ciromandel Indiæ urbs	252.C.2
Canonor urbs munitiſſ. & regi Portu/ gal. ſœdere iuncta	231.C.9	Clasſis Calechutenſium cōtra Chriſtia/ nos	283.C.39
Canonor pane caret	ibidem	Clyſteres ad ciendam aluum	277.C.34
Capagat urbs	235.C.12	Cociacenor ſocius Ludouici in itinere folio	251.C.1
Capel nauigij genus	243.C.12	Coclear ex arboris. folio	240.C.9
Capelan urbs	261.C.15	Colloquiū Ludouici cum duobus Chri ſtianis transfugis lectu digniſſimum folio	274.C.32
Capillitium nigrum decori	157	Colon urbs idolorum cultui addicta. folio	252.C.1
Capræ Damascenæ	193.C.7	Comagene	190.C.3
Caprearum magnitudo atque ſœcundi tas	256.C.7		

I N D E X.

Comedendi mos barbarus	158	Diffimulationis exemplum	198. C.13.
Commentum ridiculum de Isaac & da-			205. C.20
monis colloquio	203. C.18	Diuitiarum contemptus	159
Comolanga fructus	245. C.15	Diubanderrumi portus Persiæ	220. C.1.
Concertatio iugis ob fidē diuersam in/		Diuortij crebritas	193. C.7
ter Mahumetanos	198. C.12	Domus uastæ & mirifice extructæ	159
Concharum captura	220. C.2	Dora milium albicans	208. C.1
Concio ad Mahumetanos	203. C.18	E	
Concio ad milites excitandos	284. C.39.	As monetæ genus	234. C.11
	290. C.41	Ebur insigne	267. C.23
Conscientiæ metus mala cohibet	163	Educationis duræ exemplum	248. C.20
Conseruantia naues	176	Elephantorum forma, natura ac mores.	
Cophini auro exornati	266. C.22	folio	232. C.10
Corniculæ aues sacre reliquijs dapum		Elephantimira magnitudinis	233. C.10
regiarum uescuntur	238. C.3	Elephantiminfrenes, eorumq; mollis in/	
Credita exigendi mira ratio	240. C.9	cessus	233. C.10
Crudelitas in captiuos	157	Elephantorum pudicus coitus	233. C.11
Crudelitas in iam morituros agrotos.		Elephantorum ingens precium	ibidē
folio	160	Elephantorum in Monzambrich multi	
Cubilia ex retiaculis bombicinis	158	tudo, eorumq; natura	293. C.3
Cucin cultores in fidem Christianā pro		Elephanti Taprobanes preciosissimi. fol.	
pensi	294. C.3		265. C.18
Cucurbitarum usus mirabilis	17	Emanuel rex Vesputium accersit	175
D		Emanuelis regis Portugal. ad Leonem	
DAbuli urbs	228. C.3	pont. max. epistola	184
Dæmonum simulacra horrida.		Emanuelis pium uotū, dextri conatus.	
folio	237. C.2	ac spes magnæ	187
Dæmonum cultus	251. C.24	Equi ingens precium	231. C.10
Damar urbs opulenta	218. C.11	Equus preciosior urbe	234. C.11
Damasci opulenta atque amœnitas	190.	Eranon gemma	323. C.5
ca. 5. 191. C.6		Eremus anhydros	196. C.10
Damascenum delubrum	192. C.6	Eri ciuitas Persidis	223. C.4
Damasceni tyranni crudelitas	191. C.5	Erythrai maris pericula	207. C.21
Damascenorum uictus	193. C.7	Etesia uenti	200. C.14.
Dantes poeta	155	Eufra uastum flumen, quod Eufratē esse	
Dante urbs	216. C.7	putant	223. C.5
Decan urbs Indiæ, cui Mamaluchus		Exequiarum ritus urbis Calechut. folio	
præest	229. C.5		250. C.23
Decan incolarum luxus	ibidem	Exigendi credita mirus mos	240. C.9
Delubrum prope Calechut indulgen/		Explorandi solertia	25. C.20
tiarum gratia acceditur	251. C.24	F	
Desiderium peregrinandi multis inna/		F Alcones aquilæ genus	255. C.7
tum	273. C.32	Fano monetæ genus	234. C.11
Deumus dæmon Calechutensium ido/		Farasola ponderis genus	348. C.19
lum	236. C.2, 258. C.9	Faseli nauis genus	162
Deus superbiæ ultor	183	Fatoma filia Mahumetis	198. C.12
Deus pro Lusitanis pugnat	289. C.40	Febris aquæ frigida balneo pellitur	160
Dei impanati stulta persuasio	290. C.40	Feles qui Zibellum producant	255. C.7
Diffimulatio hostilis	162	corum precium	261. C.15

Fernandus

INDEX

Fernandus Castiliæ rex 154
 Fernandus classi paratæ Vesputiū præ-
 ficit 155
 Fides in socium laudata 221.C.3
 Fistulæ uirides 178
 Flores ac rosæ hiberno tempore uernan-
 tes 230.C.8
 Fœminarum uegetum corpus post par-
 tum 159
 Folij cuiusdam incredibilis magnitudo
 folio 173
 Folium arboris pro cocleari 240.C.9
 Fortitudo Mamaluchorum 195.C.9
 Fortunatæ insulæ 155
 Franciscus de Albicio 173
 Fraudis exemplum 254.C.4
 Fructuum dena genera ex una arbore,
 mirum 246.C.16
 Frugalitas uestium 217.C.9
 Funerandi mos barbarus 160
 Funerandi mos mirus 239.C.7.242.C.11.
 258.C.9

G

Gallinarum ac gallorum proceri-
 tas, eorumq; mirabile certamen
 folio 256.C.7
 Gambaia rex amicitiam cum Portugal
 lenibus inijt 186
 Gariophyllū quomodo crescat 267.C.25
 Gaza Melachæ flumen uastissimum, fo.
 264.C.17
 Gentis cuiusdā meticulosæ, perfidæ, atq;
 crudelis ἀνθρωποφάγης descriptio, fo.
 177.178
 Gentis efferæ, mirisq; moribus descri-
 ptio 158.171
 D. Georgius ubi draconem confecerit
 folio 189.C.3
 Gezan Arabiæ felicis urbs uariorum fru-
 ctuum ferax 208.C.1
 Gibellus odor lectiss. 227.C.2
 Gida portus 201.C.15
 Gigantum insula 174
 Gionchus nauis genus 272.C.31
 Gulsar urbs 220.C.1
 Gladiatoria in precio 241.C.11
 Goa urbis arx reparata 186
 Goa urbis descriptio 220.C.1
 Goga ins. India 228.C.4

Gospium id quod bombicinum 210.C.4
 225.C.1
 Græcus uentus 180
 Grosapa rex fœderatus Portugall. 186
 Gunchi ligna 267.C.22
 Guzerat regio 228.C.3
 Gyauæ ins. situs, mores, religio 271.C.28
 Gyaua nauigationū Patritij terminus
 273.C.31

H

H Abitationis mutatoriæ causa fri-
 goris ac sterilitatis brumalis
 immensitas 159
 Harosipsi nobiles Canonor 231.C.9
 Hali mahumetis gener 198.C.12
 D. Helena mater Constantini 190.C.4
 D. Helenæ insula pisces immensæ ma-
 gnitudinis complectēs, atq; eius quæ
 dam alia miranda 295.C.4
 Herbæ cuiusdā succu ac farina sitis se-
 datur 172
 Hexarchat⁹ Damascenus, atq; eius ma-
 gna potentia 190.C.5
 Hippotoxotæ 252.C.2
 Historiographo fidelis memoria perne-
 cessaria 292.C.1
 Histrones uelocissimi ex dura educa-
 tione 249.C.20
 Homicidæ atrox supplicium 240.C.9
 Homines plumati ac picti 167.168
 Homines bicornes 210.C.4
 Hospitalitatis exempla 164.171.172
 Humandi mos apud Tarnasari 258.C.9.
 259.C.11
 Hyems in Iunio, quod nobis absurdū
 uideri queat 176
 Hypocrisis egregium exemplum, 215.
 C.6.275.C.32.277.C.34

I

I Aceri fructus 244.C.15
 Iacobitarum princeps 219.C.15
 IESVS CHRISTVS Mahumeti im-
 pie postponitur 198.C.15
 Igame radix quæ & luchia 161
 Igne terrentur elephanti 232.C.10
 Ignis insula 169
 Impietas in parentes ac fratres 221.C.5
 Imposturæ felicis exemplum 276.C.34,
 280.C.38

β 5 Impu

I N D E X.

Impudentia mingendi nihil à Cynica consuetudine abhorrens	158	Latex saccaro conditus pro uino. folio	256.C.7	
Indiae fluuij decrescente luna augescunt præter naturam	225.C.1	Laurentius Brita Lusitanorum dux. fo.	288.C.40	
Indulgentiarum superstitio	251.C.24	Lebeccius uentus	155.169.180	
Indulgentiarum fraus etiam apud Tur cos	202.C.17	Leonis pont. Max. laus	184	
Indus fluuius	225.C.1	Leuans uentus	169	
Inedia febris remedium	160.277.C.34	Liberalitatis mutuae pulchrum certa men	263.C.16	
Infantium negociatio	272.C.30	Libidinis incitamentum	158.239.C.7	
Insulae uirides	181	Libidinis prodigiosa licentia	158	
Insulae ditionis Portugalliae regis uariae. folio	296.C.4	Licetia Mamaluchorū	192.C.7.238.C.4	
Intemename, id quod Turcica lingua sonat, unde es tu.	205.C.20	Linter nauigij genus	162.171	
Internodia habere elephantos cōtra re ceptam opinionem	232.C.10	Lisbona eadem quæ Vlisbona	175	
Ioannes Maria Mediolanensis tormen torum faber transfuga Lusitanorum, ad Christianos à Turcis redire parat si impunitas proponatur	274.C.32	Locus conuersionis D. Pauli	192.C.6	
Ioannis Mariae iam abutum adornantis infelix obitus	283.C.38	Longauius	217.C.9.230.C.8	
Iogæ regis descriptio	227.C.2	Luctus ceremoniae	239.C.7.250.C.23	
Iogæ incolarum mores ac cultus	ibidē	Ludouici patritij uersatile ingenium. folio	194.C.8	
Irricum uellus	185	Ludouicus se Turcam simulat, quod tur cius Turchiam peragrarē queat	205. C.20.210.C.4.214.C.6	
Iter ob ferarum copiam non nisi multis simul peruium	218.C.13	Ludouic. graciosus & amabilis	206.C.20	
Ity insula 167. eiusq; incolarum mores ac uestitus	ibidem	Ludouicus agritudinē simulat	207.C.20	
Ity ui capta, ac uictis incolis direpta	168	Ludouicus proditus capitur	209.C.4.	
Iucha radix pro uictu	161	apud Sultanum sistitur non absq; ui tae periculo	209.C.4. in carcerem con iectus, inedia propē conficitur	210
Iudæorum in Mahumetanos sauitia. folio	196.C.11	Ludouicus insaniam simulans, uexatur ab omnibus	211.C.5	
Iudæus quidam nauij faber aquis mer sus	275.C.32	Ludouic⁹ crudeliter tractatus, patietia sancti opinionē consequitur	212.C.5	
Iulianus Bartholomæus Iocundus	175	Ludouicus à regina temere adamatur. folio	213.C.6	
Iusticia in precio	219.C.15.228.C.3.240. C.9.259.C.10	Ludouici castimonia summæ pruden tiae coniuncta	213.C.6	
Iuuenis quidam è classe Vesputij à fœ mina barbara per fraudem fide data illectus, miserabiliter trucidatur	177	Ludouicus liberat⁹ è carcere, reginam uana amoris mutui spelactat	214.C.6	
L		Ludouicus sub prætextu curandæ alibi ualetudinis de fuga consultat	215.C.6. 218.C.13	
L Acertæ bifurcis caudis	182	Ludouicus tempestatis ui in Aethiopi am actus	218.C.14	
L Lacta herba	266.C.21	Ludouicus Persam itineris fidiss. comi tem nactus	224.C.5	
Lagi ciuitas Arabiae	215.C.7	Ludouico neptē offert in uxore Persa comes.	224.C.6	
Laserpitium unguenti genus	257.C.9. 260.C.14.265.C.19	Ludouicus ultra Giauam non est pro gressus	272.C.31	
Laserpitij mira uis	266.C.21	Ludo		

Ludouicus duobus Christianis transfugis persuadet, ut redeant ad suos. fol. 274. C. 32
 Ludouicus hypocrisis sancti nomen adeptus 275. C. 32
 Ludouici pater medicus 276. C. 34
 Ludouicus artem medicam simulans profitetur ac agrotos sanat ibidem
 Ludouicus quo astu Mahumetanus effugerit 280. C. 38. & sequen.
 Ludouicus equestrem dignitatem consequitur 291. C. 41
 Ludouicus honorifice à rege Lusitanie tractatus, Romam patrium solum repetit. folio 296. C. 4
 Luna decrecente flumina augeri, mirum folio 225. C. 1
 Lusitanorum triumphus ac laus 287. C. 39
 Luxus uestium 240. C. 10. 243. C. 13
 Liazori insula 180
 Lychnorum copia in regia Calechut. folio 250. C. 23

M

M Agnes amans Septentrionis. folio 296. C. 4
 Mahumetes Christo praefertur magna impietate 198. C. 13 & quis fuerit, qualisq; eius secta 198. C. 12. 13
 Mahumetis sepultura 197. C. 11
 Mahumetes Sultani filius anthropophagus 217. C. 10
 Mahumetanorum cultus 195. C. 7
 Mahumetanorum perfida impietas. fol. 285. C. 39
 Mahumetanorum clades ibidem
 Mahumetani nandi peritissimi 287. C. 39
 Mahumetanorum arma, & praeliandi ratio 288. C. 40
 Mahumetanorum agilitas 290. C. 40
 Malacha emporium nobile omnis generis mercimoniorum 184
 Malacha à Christianis ui capitur ibid.
 Malachenses nummi argentei 185
 Malapolanda fructus 245. C. 15
 Mamalmaricar de pace tractaturus ad Lusitanos mittitur 289. C. 40
 Mamaluchi qui 192. C. 7
 Mamaluchorum fortitudo ac promptitudo par 195. C. 9

Mangolor urbs 230. C. 8
 Manuel rex Portugalliae, qui & Emanuel. folio 154
 D. Marcus fontis cuiusdam architectus, folio 199. C. 14
 Mare circa Calechut tempestuosum. fol. 243. C. 12
 Maris cognomento Arenae pericula. fol. 199. C. 14
 Maurus rex Malachae imperat 184
 Mechae urbis inclytissimae descriptio 200. C. 15
 Mechae ager sterilis, & aquae indigus, undeq; eò commeatus importentur. 201. C. 15
 Mecha rerum omnium emporium ibidem
 Mechoa Calechutensium piscatores. fol. 238. C. 5
 Medici Calechutensium 247. C. 18
 Medinathalhabî urbs 197. C. 11
 Medinathalhabî ager diuina execratione sterilis ibidem
 Melacha Indiae urbs regi Cini uectigalis Sultanum habet 264. C. 17
 Melachae portus totius oceani commo- dissimus 264. C. 17
 Melcha nobilis insula 181
 Memoria fidelis historico pernecessaria 292. C. 1
 Menacheaz praefectus 220. C. 1
 Menin urbs 190. C. 4
 Mercatores Malachi peregrini 185
 Mercatura infantum 271. C. 30
 Mercimonia urbis Mechae 201. C. 116
 Meschet portus 220. C. 1
 Meschita templum uocant Mahumetani 197. C. 11. 206. C. 20
 Mesquita Saracenorum aedes 185
 Mesuer surculus p. dentiscalpio 210. C. 4
 Mezarib regio 194. C. 8
 Militum delectus laudabilis 228. C. 4
 Milites Calechutensium 241. C. 11
 Mineralia 179
 Miraculum D. Thomae 253. C. 2
 Miraculosum auxilium 289. C. 40
 Moenia mirae altitudinis 217. C. 10
 Molaga piper interpretatur 265. C. 19
 Momia 200. C. 14
 Moneta Taprobanes qualis 265. C. 18

β 4 Monoch

INDEX.

Monoch gariophylli ferax. folio. 269.
c. 24. & 25
Mons gemmarum ferax 253. C. 3
Mons Iudæorum habitaculum 196. C. 11
Monstrum marinum 163
Monzambrich insula Aethiopiæ 292.
ca. 2. eius situs ac incolarum mores.
folio 293. C. 2
Morbus Gallicus apud Indos 243. C.
13. 283. C. 35
Moscheæ templa Turcica 191. C. 6
Mulgendi mirus mos 193. C. 7
Mulieres in bello baiulæ impedimen-
torum 157
Mulieres prodigiosæ magnitudinis 173
Mures maximi 182
Mures sole tostī comeduntur 239. C. 6
Musæcum opus 191. C. 6
Myristicæ nuces & mastix quomodo
crescant. fo. 269. ca. 24. earumq; pre-
cium. ibidem

N

Nabi Mahumetem significat 198
Naeri Calechutensium patritij.
folio 238. C. 5. 241. C. 11
Nandi peritia 287. C. 39
Narsingæ regis potentia præter cæteros
reges maxima 231. C. 10. 233. C. 11
Narsingæ & Mediolani comparatio.
folio 233. C. 11
Narsingæ incolarum religio atque cul-
tus 234. C. 11
Narsingæ regis moneta triplex. folio.
234. ca. 11
Narsingæ regis cū Lusitanis fœdus, &
in Christianos fauor 252. C. 2
Narsingæ rex fœdus à Portugallensibus
petit 186
Natatores peritissimi 156. 165
Nauale prælium 285. C. 39
Nauidomini uituperatio 181
Nauigia Calechutensium, & nauigandi
mos 242. C. 12
Nauigia Tarnassari 259. C. 12
Nauiprator 178
Nauis naufragio amissa 182
Negociandi mirus mos 248. C. 19
Negociatores Calechut 242. C. 11
Negociatores Taprobana 266. C. 22

Nirauī uulgi fex in Calechut 238. C. 5
Nomothetæ Turcarum 198. C. 12
Nornordensius 183
Nundinæ nocturnæ ob æstum diurnū.
folio 209. C. 4
Nuptiæ regis Calechut sacerdotis stu-
pro honorantur 238. C. 4

O

Obsequium transuehendi humeris
per pontum 165
Oleo aspergi pro aqua consecrata. folio
251. C. 24
Onor insula 230. C. 8
Onyx gemma uulgo cornicula 225. C. 1
Ophis lapis 191. C. 6
Opinionum discordia 198. C. 12
Opinio Turcarum impia de Christo ac
Mahumete 198. C. 13
Ormus urbs unionum ferax 220. C. 2
Ostreolæ unionum matres 174
Othomar Mahumetis socius 198. C. 12

P

Paleachet Indiæ urbs 255. C. 5
Pandaran urbs 235. C. 12
Panis ex piscibus confectus 163
Pannaniorum portus oppugnatur. fol.
290. C. 41
Pannaniorum clades 291. C. 41
Parao nauium genus 243. C. 12. 283. C. 39
Pardajj moneta aurea genus 261. C. 15
Pardij moneta genus 294. C. 11
Parentes senes, ac iuuenes ægrotos uen-
dere licitum 271. C. 29
Parghi pisces marini 176
Parias prouincia 166
Parricidium ingens 221. C. 3
Paternoster ex lapillis & ossibus pisciū.
folio 159
Pax inter Lusitanos & Mahumetanos.
folio 289. C. 40
Pego urbis Indiæ clarissimæ mores ac
religio 261. C. 15
Pego regis humanitas 262. C. 16. eiusdem
luxus ac opes ibidem
Pego incolarum salacitas 263. C. 16
Penda insula 292. C. 2
Perdai aurea moneta 228. C. 4. Pardai
dicitur 231. C. 10
Peregrin-

INDEX.

R

INDEX.

Rex de Aufiā foedus cum Portugallen/		cis.	286.C.39
sibus feriūt, donis ad hac missis ma/		Simplicitas credula	164
gnificis	186	Simulacra dæmonum horifica	237.C.2
Rex de Decan Gogan fruitur tributaria		Simulacrū dæmonis in templo	251.C.24
Rhoda urbs	209.C.4 (228.C.4	Sitis sedandæ mira ratio	172
Ritus conuocandi Mahumetanos ad		Siti multi absumpti	200.C.14
delubra	278.C.35	Sodomæ ac Gomorræ uestigia	95.C.10
Rubini	253.C.3	Somler insigne regis Calechut	241.C.11
Rubri maris intemperies	207.C.21	Sophi rex Persarum	224.C.6
Rubrica pannis inficiendis idonea. fol.		Sotularia gemmata	229.C.5
218.C.14		Specus in quo poenitentiā egisse Adam	
Rumi Christiani reges Turcis finitimi.		fertur	254.C.4
folio	260.C.14	Squilaz urbs	224.C.5
Rore pro aqua utuntur	172	Stupra uirginum ac uxorū honori ha	
S			
Sacerdotum licentiā ac immunitas		Successus regis Portugalliæ prosperi.	
folio	158.C.4	folio	184. & sequent.
Sacrificandi ritus apud Mecham	203.C.	Suduesius uentus	181
18. apud Calechutenfes	237.C.2	Sultani Damasceni tyrannis	191.C.5
Sagittarij periti	157	Sultanus Mechæ	200.C.15
Sal optimum	208.C.3	Sultanus Ananiorum	208.C.3
Sambuc nauigij genus	243.C.12	Sultanus Sanæ	209.C.4
Samory, id est, in terris deus, rex Cale/		Sultani Arabiæ milites, & eorum arma	
chut	235.C.12	tura	210.C.4
Sana urbs Arabiæ felicis	217.C.10	Sultani uxor Ludouici amore corripit/	
Saraphi moneta aurea	186.195.C.5	tur	211.C.5
Sau auis genus	249.C.21	Sultanus Arabiæ sanctus habet, quod	
Sarcophagi Mahum. miracula	199.C.13	à humanis cadibus abstineat	218.C.12
Sauain militum dux	228.C.4	Sultanus Cambaiæ	220.C.1.225.C.2
Schira urbs	223.C.5	Sultani Ormus filij alterius in parentes	
Scortatio licita	158	impietas	221.C.3
Secha idem quod sanctus	218.C.12	Sultani iunioris crudelitas	ibidem
Sechamir dicitur Sultanus Arabiæ fel/		Sultanus parricidium morte luit	222.C.3
licis	218.C.12	Sultani Cambaię plixæ descriptio	226.3
Secta Mahumetis qualis	196.C.13	Sultanus ueneno uescitur, à pueris ita	
Sepulchri D. Thomæ miracula	253.C.2	assuetus, quod expuēs in fontes, eos	
Serici copia	223.C.4	ita perimit	226.C.2
Scroccus uentus	169.179	Sumatra quæ & Taprobana, insula. fol.	
Serentiū uastorū tria genera	249.C.22	264.C.17.265.C.18	
Serpentum immunitas	ibidem	Superbiæ uindex deus	183
Serpentes loco numinum culti cœlo		Superstitio Mahumetanorum	199.C.13
sumpti existimantur	250.C.22	T	
Serpentiū occurfus prosper habet ibid.		TAëssa urbs templo magnifico cele/	
Serpentes uastissimi	267.C.23	bris	217.C.11
Serpentes horrici	163	Tamerani deus Opt. max. dicit	236.C.2
Serrationa regio	180.181	Taprabones situs ac eius incolarū mo/	
Sibilia ciuitas Hispaniæ	175	res	265.C.18
Sidi Hierophanta	198.C.13	Taprabonenses urinatores eximij. fol.	
Simonis Martini peritia in rebus belli/		267.C.22	

Tarnasari

I N D E X

Tarnasari Indiae urbs, regis atq; incolarum mores 255.C.6, 256.C.7
Tarnasari ciues albicantibus hominibus nouas nuptas stuprandas prostituunt 256.C.8
Tarnasari ciues in hospites liberales. folio 257.C.8
Tactarucæ piscis ingens coriū 267.C.23
Tempestatis incommoda 176
Tempestas in mari horrida 179, 180, 181, 218.C.14
Templi Mahumetis descriptio 197.C.12
Templi Mechæ descriptio 201.C.17
Thalæ nauis genus 220.C.1
Thesaurus ingens 144.C.13
D. Thomæ miracula 253.C.2
Tormenta bellica terrori barbaris 165, 167, 174, 178
Tripolis 189.C.2
Tristanus à Cugna Lusitanis periclitantibus suppetias fert 289.C.40
Tristani laus 292.C.2
Triumphus Lusitanorum 287.C.39
Trompatam urbis incolarum frugalitas 235.C.12
Tuberum ingens ubertas 193.C.7
Turchia ubi 193.C.7
Turris in qua Paulus, qui tum Saulus Christianos afflixit 192.C.6
Turtures pisces 172
Tyrannis in plebem intoleranda 238.C.5
Tyrannidis affectatæ supplicium 222.C.3
Tyrannicidæ præmium ibidem
V
VAbulum sub presbyteri Ioānis dominio 186
Vacca unicornes 219.C.15
Vectigal incredibile 231.C.9
Vellus Irricum 185
Velutum serici genus 193.C.7
Veruex pondo 40. pinguis 211.C.5
Verueces pinguiissimi poderosis caudis 216.C.9, 219.C.15
Veruecum uilitas, duodecim scilicet unice aureo 256.C.7

Verzinus color qui & præsiliū 255.C.6
Vesputij auunculi laus 154
Vesputius 4. nauigationum libellū pollicetur 161, 165, 183
Vesputij reditus in Hispaniam 168
Vesputius in nauidominum inuehitur folio 182
Vesputius rudem flagitat 183
Vestigia magnorum pedum 173
S. Vincentij caput 178
Vinum factitium 171
Vlisbonæ laus 296.C.4
Vncalent patibulum dicitur 240.C.9
Unicornes mira specie ex Aethiopia aduecti 204.C.19
Uniones 500. unica nola permutati 171
Unionum uilitas 171, 174
Uniones maturi ac immaturi 175
Vomitibus herbis prouocatus 160
Urinatores peritissimi 287.C.39
Uuæ sine granis dulcissimæ 216.C.9
Uxores à sacerdotibus stuprantur, præmio proposito 238.C.4
Uxorū mira permutatio 240.C.8
Uxores uiuæ mortuis maritis se comburunt 258.C.9, 263.C.16

Z

ZAchariæ corpus ubi sepultum. folio 192.C.6
Zambeij princeps potens 194.C.8
Zambeij prædabundus 194.C.8
Zaylon insula 253.C.3
Zaylon gemmarū ferax, & quomodo eruantur ibidem
Zaylon incolæ Narasingæ regi uectigales, & eorū mores qui 254.C.4
Zeila portus ac urbs celebris. fol. 218.C.14, 219.C.19
Zeilæ incolarum mores & habitus ibi. 255.C.7, 261.C.15
Zibellum unguentum 217.C.11
Zibith urbs opulenta 206.C.20
Zida portus ac urbs elegans, qui & Gida folio 244.C.14
Zinziber quomodo nascatur 244.C.14

F I N I S.

INDEX

INDEX E BROCARDO, MARCO PAVLO VENETO, HAI-
thono, Mathia à Michou, Paulo Iouio, Petro Martyre, atq;
Erasmo Stella nouarū insularū scriptoribus collectus.

A

Baga filius Haoloni, patri
succedit 446. c. 32
Abaga inuasa Aegypto,
Turquiam uastauit 442.
cap. 34
Abaga ueneno moritur 405. c. 36
Abasia India intermedia 413. c. 43. uarijs
animantiū generibus referta 414. c. 45
Abraimim incantatores 404. c. 23.
407. ca. 30
Accaron ciuitas 320
Aceda 321
Alehmangi prouincia 377. c. 34
Achor uallis 310
Acon quæ & olim Ptolemais 299
Acon ciuitas obfessa capitur 469. c. 52
Adamantes quo pacto reperiant. 407.
cap. 29
Aden prouincia D. Thomæ prædica-
tione nobilis 413. c. 43. eius luculenta
descriptio 414. c. 46
Aden Sultanus bello uictus 413. c. 44
Adoptionis ius 388. c. 53
Adulteri pœna in uiros & fœminas 326
Adulterium uetitum 354. c. 55
Adumim castrum, latronū spelunca 312
Aegyp. descriptio copiosa 327. 471. c. 54
Aegypti forma Δ 328
Aegypti situs ibidem
Aegyptus Christi religione claruit ibi.
Aegypti conditio statusq; 466. c. 50
Aegypti imperij crebra mutatio 468. 52
Aestus maximi 340. c. 23
Aethiopia 327
Aethiops nūquid mutare pellē pōt 323
Aetij Ro. ducis uictoria de Attila 505.
Aex castrum Tyri 300. (c. 14
Air calamus aromaticus 493. c. 7
Alani qui 500. c. 12
Alania deserta ibidem
Alanorum irruptiones in Romanam
Rempub. 502. c. 13
Albis fluius 501. c. 12
Alborum dies festus Tartaris 369. c. 15
Alchai mons sepulturæ regum Tartar-

rorum locus 353. c. 53.
Allau rex Tartaricus Barcka uictor, fo-
lio 330. c. 1
Allau obsidet Baldachum 335. c. 13
Allau tyrannidem aboleuit 342. c. 29
Altitudo polaris 541
Amalech 319
Amazones terror mundi 498. c. 10
Ambasiator 330. c. 2
Ambrum ex cete marinis 411. c. 59
Amu prouincia 306. c. 47
Amurates proceres Aegyptiaci dicun-
tur, folio 467. c. 50
Anarchia 416. c. 49. 574
Anatoth Ieremiæ patria 312
Angania insula 403. c. 21
Animal quoddā catti simile muschum
producit 357. c. 62
Antheradum 301
Anthropophagi 401. c. 16. & 17. 360. c. 63
Antilibanus mons 300. 303
Antiopia quæ & Assor 302
Antipatrida quæ & Arsur 320
Aphec ciuitas 307
Aquæ potabilis magna penuria 340. ca.
25. 342. c. 30
Aquæ amaræ ac uirides aluum cientes,
folio 340. c. 25
Aquilæ feroces lupos aggrediuntur, fo-
lio 370. c. 17 (14
Aquila obfidio ac expugnatio 506. ca.
Arabia triplex 298
Arabia magna 299
Arachas castrum 301
Aradium quare Antheradum 301
Aradius filius Chanaan ibidem
Aramathia 318
Araheus Arathan conditor 302
Arath mons altiss. 424. c. 9
Arbor solis 341. c. 27
Archimandrita 544
Arcladā prouincia 382. c. 42
Areopolis quæ olim Ar 311
Argentei Adriani imagine insigniti, fo-
lio. 502. c. 13
Argon rex Indorum à Cham sui sangui-
nis uxorem

INDEX

nis uxorem impetrat 333. c. 9
 Argonus filius Abaga, interfecto Tan-
 gador, in imperiū successit Tartarorū
 452. c. 38. eius obitus 453. c. 38
 Argon sagax gens & elegans 358. c. 64
 Arietes maximi 338. c. 22
 Aristoteles architectus 340
 Arma Moschouitarum 348
 Armeniæ rex Christicola 326
 Armenorum fides 326
 Armeniæ minoris laus 334. c. 11
 Armeniæ maioris descriptio 335. c. 13
 Armeniæ regni descriptio 423. c. 9
 Armeniæ rex Tartarorū Chā Imp. fidē
 Christi accipiendā psuadet 441. c. 25
 Armenorum magna clades 460. c. 44
 Arnon torrens 311
 Aromatum caritas unde 333
 Ars inuadendæ tyrānidis mira 341. c. 28
 Ascalon urbs 321
 Ascelin⁹ legatus pro pace impetranda
 ad Tartarorum Cham 490. c. 5
 Asia duplex p̄fida & maior 464. c. 47
 Asini pulchri & preciosi 337. c. 19
 Asinini Saraceni 325
 Asinorum terra 301
 Asphalti lacus bituminis 310, 311
 Assassini sicarij 341. c. 28. & seq.
 Astrologi in reb⁹ bellicis cōsulti 362. c. 3
 Astrologia in precio 394. c. 64
 Attila primus luhrorum rex 505. c. 14
 Attilæ in Gallias irruptio ibidem
 Attila cōsultis aruspīcibus infelicitē cū
 Aetio pugnat 505. c. 14
 Attilæ late grassantis uiolentiā 506. c. 14
 Attila prima nuptiarum nocte apople-
 xia suffocatur 507. c. 14
 Auaritiæ supplicium fames 336. c. 16
 Auaritiæ ingenium 346. c. 38
 Auaritiæ pœna 443. c. 26
 Aucupandi ratio 370. c. 19
 Aues aucupio destinatae 371. c. 19
 Augusta Vindelicorum 502. c. 12
 D. Augustini mors 503. c. 13
 Azotus 320

B

Babylonia Chaldaeorum regni me-
 tropolis 425. c. 11
 Babylonia Aegypti 328

Bahurim 372
 Baian Chinsan à centū oculis nomen
 sortitus 389. c. 54
 Balac ciuitas 343. c. 31
 Balasciæ prouincia, cui⁹ reges prosapiā
 Alexandri magni iactant 344. c. 34
 Balasciæ gemmarum ac metallorum fer-
 rax ibidem
 Baldachū ciuitas quæ & Susis 336. c. 16.
 expugnatur, ibid. 443. c. 25. olim
 Babylon 429. c. 15
 Baldad Suites 304
 Balduin⁹ rex Hierosolymitanus 299. 310
 Balduinus Cōstantinopolis Imp. 330. c. 1
 Bangala prouincia 386. c. 45
 Baptizandi mira ratio 324
 Barca rex Tartarorum 330. c. 1
 Barca praelio uictus ab Allau. ibidem
 Bargu campestris 356. c. 61
 Barones duo uenatiōi praefecti 370. c. 18
 Barones xij. regnis Cublai praefecti, &
 eorum officia 373. c. 22
 Bascia palmarū nemore cincta 356. c. 16
 Basciæ prouinciæ descriptio 344. c. 35
 Basilij Moschouiae ducis literæ 336
 Basilij laus 347
 Basman regnum 401. c. 15
 Basternæ populi 371
 Bathi Imp. Tartar. in Hūgaros 489. c. 4
 Baydo Imp. factus à suis interficit 453.
 Beduini incolæ terræ sanctæ 324. (c. 40
 Bela regis Hungariæ conatus aduersus
 Bela euasit p̄liū ibid. (Tarta. 489. c. 4
 Belisarij de Vandalis uictoria 503. c. 13
 Belena ciuitas 302. 309
 Belli inferendi quadruplex ratio consi-
 deranda 466. c. 49
 Bersabee Iudeæ terminus 321, 302
 Berytus 300. Bethagla 310
 Bethania castellum 312
 Bethel 309, 311. Bethlehem 318
 Bethoron 318 Bethsaida 304
 Bethsames 320 Bethsan ciuitas 305
 Bethsura castrum 321
 Bethulæ mons 306 Bezec 319
 Biblium ciuitas 300
 Bircorum magna copia 402. c. 13
 Bitumen medicinale 311
 Blasphemiæ in Christum 363. c. 6
 Blondus

I N D E X.

Blondus perstrictus	504.C.13	Cangigu prouincia	386.C.46
Bochara ciuitas Persidis	330.C.1 (C.11)	Canglu ciuitas	387.C.50
Boech puincia inhumani cultores	400.	Caniclu prouincia	379.C.38
Bohemi ex Sclauis oriundi	501.C.12	Canofalim castrum	339.C.22
Bombix arbor	410.C.35	Caphar progenies Cumanorū	469.C.52
Boristhenis fluuij ortus	525.C.3	Caphic proditor Casani, Christianorū	
Borussia situs	573.574	prouincias prodit Soldano	457.C.43
Borussiorum primus rex	581	Capharnaū fōs & regio	303. ciuitas 304
Borussiorum leges	ibidem	Capuli ex piscium dentibus	508.C.14
Borussiorum idololatria	ibidem	Caraiā puincia 7. regnis inclyta	380.C.39
Borussiorum perfidia	585	Carasminorū regni descriptio	419.C.1
Bothnopolis	321	Carbagādan fratris Casani in imperio	
Botrum oppidum	300	successor	461.C.45
Boues gibbosi	338.C.22. syluest. 357.C.62	Carbagandan apostata	ibidem
Boues elephantī magnitudine	386.C.45	Carbāda reguli Tart. potētia	463.C.47
Boues pro dijs culti	404.C.24. 407.C.28	Carcham prouincia	347.C.40
Brius flumen auriferum	380.C.38	Cariath Iarim ciuitas	318
Brocardus Lutheranus	324	Cariath Sepher	320
Bube auis Tartaris sacra	435.C.16	Caritas aromatum unde	533
Burgundī unde	501.C.12	Carith torrens	310
C		Carmelitā à monte Carmelo	320
CAcausu nobilis ciuitas	387.C.50	Carnes crudæ comeduntur	381.C.39
CAdesbarne	318	Carocoram Tartarorū origo	352.C.51
Cælareā Philippi	502.309	Caromora flu. uastum	376.C.31. 388.C.52
Cæsareā Palæstinæ	320	Casale Lamberti	299
Cassa ciuitas	536	Casanus Argoni filius in Imp. per simu	
Caigui frumenti ditissima urbs	391.C.60	lationem electus	453.C.41
Cain insignis urbs	390.C.56	Casani fidei Christiani defensoris cum	
Calacia metropolis Tanguth	358.C.63	Soldano prælia	ibidem
Calciamenta de Camuco	368.C.14	Casani laus	456.C.42
Caligo aeris arte magica facta	338.C.22	Casanus subsidio regis Armeniæ Sara	
Caliphus Saracenorū prælatus	336.C.18	cenos bello inuadit	458.C.44
Caliphus ob auaritiā fame necatus	ib.	Casanus testamento & multis egregijs	
Caliphus sectæ Mahumeti pontifex a/		post se relictis legibus mori	461.C.45
uaritiā pœnam morte luit	443.C.26	Caspiū mare multa flu. excipit	493.C.7
Calores imēs	340.C.23. 406.C.26. 408.C.31	Cassar prouincia	346.C.38
Caluariæ locus	316	Castrum peregrinorum	320
Cambalu tremestre Cublai regis diuer		Casus facete relatus	542
ticulum	365.C.9	Catalogus regū ac imp. Tartarorum	
Cambalu ciuitatis descriptio	366.C.10. &	354.C.54. 495.C.8	
eius incolarum mores	ibidem	Catalogus imp. Turcarum	510.C.15
Camphora auro æqualis	402.C.19	Catapultæ instrumentū bellicū	390.C.58
Campition urbis idololatria	351.C.49	Cathai regni descriptio	419.C.1
Camul puincia situs ac mores	350.C.46	Cathaium urbs	539
Cana Galilææ	306	Cathalaunici campi	505.C.14
Canes trahendis rhedis assueti	416.C.48	Catholicus orientis sacerdos	326
Canes asinis æquales	379.C.38	Caudati homines	402.C.19
Canū cū leonibus certamen	387.C.49	Caydu nepos Cublai cum Naia in Cu	
Canfu ciuitas	393.C.64	blai conspirat	361.C.2
		Cazaci	

I N D E X

Cazaci Tartarice prædones	500.c.12	Cingkis primus Tartarorū Im.	ibidē
Cedar ciuitas	304	Circassi	494.c.7 D.Cirullus ib.
Cedes Neptalim	303	Cison torrens	306
Cedron torrens	315	D.Clemens	ibidem
Ceremoniæ Tartarorum	369.c.15	Clemenſio ciuitas Tartarorū	332.c.6
Cerui equorum loco	357.c.61	Cleopatra Aegypti regina	312
Ceruſſa Tartar. uarij generis	492.c.6	Cobila Can ſ. Tartarorū Imp.	445.c.30
Chaldaeorū regni deſcriptio	425.c.11	Cobinam ciuitas	340.c.26
Chā in Chriſtiā.humanit.	331.c.3.333.c.7	Codorlaomer rex	305
Cham in Chriſti fidē propēſus, legatos ad pōt.Ro.pro doctorib.mit.	331.c.4	Coeleſyria	298
Cham Paulos magnifice in patriam di/ mittit,quantiſ inuitus	334.c.10	Cogracam filius Cublai	381.c.40
Cham nomē Impp. omniū apud Tart.		Cohan fluuius	494.c.7
434.c.16.dicitur & Can	435	Coilum regnum	408.c.31
Changius è paupere Imp. Tartarorum factus	434.c.16	Comacula ciuitas	338.c.22
Changius Can. i. Tarta.Imp.	436.c.17	Comari prouincia	408.c.32
Changij ſam morituri, ad xij. filios pro concordia tenenda adhort.	436.c.17	Cometes	483.c.2
Chapar Tart.princeps potens	463.c.47	Concordiæ uis exēplo oſtenſa	436.c.17
Chesimur prouincia locis natura muni/ tis ualidiſſima	345.c.36	Conigangui ciuitas opulentiff.	389.c.55
Chinchis rex Tartarorum primus, Vn cham prælio uincit	353.c.53	Coniugium inter mortuos	355.c.58
Chinchis obitus	ibidem	Conſilium recuperādæ terræ ſanctæ co/ pioſe per tria capita	472
Chincui caſtrum munitiff.	376.c.30	Conſuetudo uetus uim ueri hēt	399.c.7
Chifi ciuitas	336.c.16	Corallium collo appenſum, & pro mo/ neta	379.c.37
Chriſtiani transfugæ	323	Corganqui & Caigni urbes	388.c.52
Chriſti religio in Oriente	325	Cormoſa ciuitas	339.c.23
Chriſti cultus in Aegypto	328	Cosmographorum ueterum uarij erro/ res,folio	508.c.14.532
Chriſtiani titulotenus perſtricti	362.c.4	Cotam prouincia	347.c.41
Chronus fluuius	575 (86	Crack	306.310.470.c.53
Ciambæ prouinciæ potentia Cublai ſit tributaria	399.c.9	Crapula Lithuanorum	526.c.3
Ciandu palatio nobili inſignis	359.c.65	Creanum mare	339.c.23
Cianfu ciuitas	376.c.31	Crermam nobilis ciuitas	338.c.21
Cianglu ciuitas	387.c.50	Crocodili & eorum natura	471.c.54
Ciangiam ciuitas	395.c.66	Crudelitas in hoſpites	382.c.40
Cianigainorū ciuitas Chā magni regia		Cublai magnus Tartarorum rex, qui & Cham dicitur	331.c.2
Ciartiā arenosa	347.c.43 (358.c.64	Cublai integro libro deſcriptio	361.c.1
Cigata frat. Chā Chriſtiā, fact⁹	346.c.39	Cublai de Naiam uictoria	362.c.4
Cinchis Cublai primogenit⁹ inter xxij. filios	364.c.8. de concubinis xxvij. ib.	Cublai iij.prouincijs augetur	363.c.5
Cinchintalas prouincia	350.c.47	Cublai Chriſtianis aduerſus Iudæos & Saracenos patrocinator	363.c.6
Cinereth	306	Cublai in milites præclare ſe gerentes li/ beralitas	363.c.7
Cingianfu ciuitas	391.c.61 (62	Cublai forma, uxores, & familia	364.c.8
Cingingui incolarū pſidia punita	392.c.	eius concubinae	ibidem
Cingkis natiuitas & potentia	495.c.8	Cublai in conuiuijs magnificen.	367.c.13
		Cublai in uenando & aucupando uo/ luptas	370.& ſeq.
			7 2 Cublai

I N D E X.

Cublai opulentissimus	372.C.21
Cublai prouidentia, quā annonæ ingra uiscit caritas, eiusq; in pauperes be/ nignitas	374.C.24
Cublai de rege Mien uictoria	384.C.42
Cublai puincia Mangi auctus	389.C.54
Cublai in Zipangrios bellum	397.C.3
Cugui ciuitas	395.C.66
Cumania regnum	421.C.5
Cunchi prouincia	377.C.33
Cytracham emporium	541

D

Species Aegypti	328
Dabir ciuitas	319
Dæmonum cultus	349.C.45
Dalmanuta	302
Damascus	298
Damascenus ager	319
Damasceni Tartaros aquarum uī obru tos perimunt	460.C.44
Damiata	327
Dan terminus terræ sanctæ 302.mōs	309
Dari⁹ capt⁹, presbit. lo. subijci⁹	376.C.30
Dauid turris	313
Decapolis quur dicta	306
Demetrii legati Moschouit. laus	532.535
Desertum	341.C.27.352.C.50.378.C.36
Desertum dæmonum præstigijs pericu losum	348.C.44.357.C.62
Deus iniustæ perfidiæ ultor	363.C.6
Diospolis	320
Discordia ducū in bello pñiciosa	397.C.3
Diuidna fluuius ingens	538
Diuortiu leui de causa cōcessū	352.C.49
Dogmata Moschouitarum	543
Domus motoria	354.C.55.359.C.65
Domus de arundinibus in modū taber naculi magnifice extructa	359.C.65
Domus auro tectæ	397.C.2
Doncoscaron de pspia triū regū Chri stiana Haoloni uxor	443.C.27
Don flu. qui & Tanais	493.C.7.529.C.4
Dooch castrum	310
Dotaīm castrum	304
Draconis cuiusdam late uastantis om/ nia interitus	512.C.16
Dragogiam regnum	402.C.17
Drusi obitus	502.C.12
Drusi res gestæ	502.C.12

E

E Brietatis exemplum	543.C.31
Edel flu. qui & Volha	493.C.7
Edeffa quæ olim Rages	298
Egrigaia prouincia	358.C.63
Elephanti turrati	384.C.42.412.C.41
Elephanti xx. annuū tributum	400.C.9
Elephant. ac eboris magna cop.	411.C.39
Elephanti prælium ingressuri temulenti redduntur	412.C.41
Eli incolæ raptō uīuunt	409.C.33
Eleutherus fluuius	300
Emaus	318.321
Endici color eximius	408.C.31
Endor uilla	307
Engaddi mons	311.312
Ennon oppidum	309
Ephimeræ uermes in Boristhene flu.	517
Episcopi Moschouitarū	544 (C.1)
Equitatus numerosus	547
Equi durissimis ungulis	344.C.34
Equorum precium ingens	337.C.19
Equorum alborum copia	359.C.65. hor/ rumq; precium ibidem
Equorum Tartarorū pernicitas	492.C.6
Equorum usus pro nauigijs	493.C.7
Erasmi Stellæ de Borussia antiquit. op⁹	
Ergimul regnum	357.C.62 (570)
Erockcaton piissima mulier Carbagan dan mater	461.C.45
Erythratao auis	546
Elau ubi habitari⁹	305
Esentemur filius magni Cham	380
Eudoxia Valentiniani Imp. filia capitur à Genferico	503.C.13
Ezina ciuitas	352.C.50

F

F Acfur rex Mangi potētiss.	388.C.53
Fanfur regnum	402.C.19
Farina ex arborū corticib⁹ opt.	402.C.19
Fasiani maximi longiss. caudis	358.C.62
Februarij Kalendis Tartari annū auspi cantur magna celebritate	368.C.15
Federicus ordinis Teutonicorū proto/ magister	570 (C.40)
Fel serpentū ad uarios morbos utile	382
Feræ uarij generis Cublai mittunt	369.C
Feræ feræ capiunt	369.C.17 (16)
Feræ Hercyniæ	536
Ferlecha	

INDEX

Ferlech regnum 401.C.14
 Fertilitas terræ sanctæ 322
 Festi dies Tartarorum 368.C.14
 Figui ciuitas Indiæ 396.C.70
 Flumina calidissima 408.C.31
 Fœminina insula à solis fœminis inhabitata 410.C.37
 Fons hortorum 301
 Fons Iacob 309
 Fons olei 335.C.13
 Fons uiuui 303 (C. 23
 Formosa loc⁹ ab amœnitate dictus 359.
 Formæ dos in coniugio spectat 358.C.62
 Francisci Cheregati laus 534
 Fugui regnum 395.C.67. & regni Cœdia metropolis 396.C.69. præsidium Cham contra rebelles ibidem
 Fuluum succinum 576
 Funerandi mos 349.C.45.394.C.64
 Funerandi mos apud Moschouitas 545
 Furtorum supplicia 356.C.60
G
 Gabaon ciuitas 318
 Gabaa Saulis patria 309
 Gadderi animantia 379.C.37
 Galaad mons 302.305 Galgala 310
 Gallinæ loco pennarū pilos hñt 392.C.68
 Galza portus Armeniæ 332.C.4. aliter
 Glacia 332.C.6
 Gaza 321 Gazara ibidem
 Gazarorum religio ac mores 494.C.7
 Gehennon 315 Gelboe mons 308
 Genealogia principū Vlanorū 512.C.16
 Gengui ciuitas 395.C.66
 Genferici crudelitas 503.C.13
 Geogui ciuitas 375.C.28
 Georgianorum sacri ritus 326
 Georgiæ regni descriptio 424.C.10
 Gerasa à qua Gerasani 305
 Getæ qui & Gothi 498.C.10
 Getsemani 315 Geth 320
 Gibleth, quæ & Biblium 300
 Gilimeris cōmerita captiuitas 504.C.13
 Ginguui prouincia 386.C.49
 Ginum uel Gelim 308
 Ginus Can tertius Imp. Tartar. 438.C.19
 Gion mons 313
 Glacia insignis Armeniæ portus 334.C.11
 Gleba aurea pro moneta 400.C.11

Gog regio, quæ & Lug 358.C.64
 Gogaca Cham aulicus 335.C.4
 Gohagaday tertius filius Hoccata Can
 Gothi 539 (439.C.22
 Gothi Sarmatiæ primi incolæ 497.C.10
 Gothorum irruptiones 499.C.11
 Gozurath regnū piratis infame 409.C.35
 Græci schismatici 324
 Graffa monstruosum animal 412.C.41.
 quod & Giraffa 414.C.45
 Grifalchi maximi 357.C.61
 Grues quintuplices 359.C.64
 Guntamundus Honorici success. 503.C.13

H

H Aereticorum patrociniū 325
 Hai ciuitas 311
 Hakeldemach 315
 Halappi Syriæ metropolis 444.C.28
 expugnatur & diripitur 445.C.29
 Haolonus frater Mango Can Baldach urbe capta Caliphum fame necat. fol. 443.C.25. & 26
 Haoloni obitus 446.C.31
 Haythoni Armeni Præmonstratenfis liber de Tartaris 419
 Haythonus suam historiam ueram asseruat 462.C.46
 Haythoni monachatus ibidem
 Hebron 319 Heliopolis 328
 Heluetiæ ueteris imago 388.C.53
 Henrici iij. nobiles uictoriæ 502.C.12
 Hercynia sylua 536
 Hercyniæ feræ ibidem
 Hermes philosophus qui sui nominis ciuitatem condidit 422.C.6
 Hermon mons 302.307.308
 Herodium 319
 Hilderici Eudoxiæ filij in Christianos beneuolentia 503.C.13
 Hilderici interitus ibidem
 Hismael Sophus Persarum rex 537
 Historiæ Moschouitarum 545
 Hoccota Can iij. Tartar. Imp. 437.C.18
 Hochtay regulus inter Tartaros potentissimus 463.C.47
 Homines caudati 402.C.18
 Homines sine pane uiuentes 530.C.5
 Honoricus Genferici successor crudelissimus 503.C.13

INDEX.

Honorici infelix interitus	503.C.13	Ioppe	318,320
Florda quid	494.C.8.536	Iordanis origo	302
Flordæ Tartarorū iij.	ib.514.C.17	Iordanis situs, & circa eū regiones	310
Hortus balsami	312,328	Iordanis crescens & decrescens	311
Hospitalitas mira	350.C.46,380.C.38	Iosaphat uallis	315
Hugri quī & Iuhri	508.C.14	Israeliticarum tribuū catalogus	521
Hulmigeri populi	573	Istula fluuius	500.C.12
Hungarorum ingens clades	489.C.4	Itineris arenosi nulla uestigia	348.C.43
Hungari unde dicti	508.C.14	Itinera difficilia	542
Hungarorum origo	498.C.10	Iudicij temeritas	521.C.2
Huss principatus Iob	304	Iudiciaria porta quæ & Iebus	317
Hyperborei montes fabulosi	508.C.14.	Iuhra Scythiæ terra	505.C.14
I	(529.C.4	Iuhri quī postea Hungari	498.C.10
I Abeani, eorumq; dogmata	324	Iuhri Gothos suis sedib; pellūt	505.C.14
Iabin rex	502	Iuhri pulsus Romanis, Pannonias occu-	
Iacelich patriarcha 336. c. 15. orientis		pant	504.C.14
papa	326	Iuhrorum denuo, uictis Pannonijs, re-	
Iaci metropolis Carasiam	380.C.39	gionem occupant	508.C.14
Iacobus patriarcha Ierosolymitanus	316	Iuhrorū Scytharū barbara uita	508.C.14
Iagello postea Vladislaus dictus, rex Po-		K	
loniæ creatur	518.C.2	K Alendæ Octobr. dies Samagittis	
Iagello in promouenda Repub. Chri-		sacer	520.C.2
stiana studium	ibidem	Kiou metrop. Russiæ uastatio	284.C.3
Iasdi ciuitas	337.C.20	Kirzoth auis rapacissima	509.C.14
Iaua insula	334.C.10.400.C.10	Krac, quæ & Petra deserti	306
Iaua minor sex regna cōplectēs	400.C.13	L	
Idololatriæ exemplum	383.C.41	L Achis 302. quæ & Lesedam	318
Idololatria Borussiorum	581	L Lac? quidā in Zorzanā, sola qua	
Idumea	319	dragesima pisces habens	336.C.14
Ieiunia Moschouitarum iij.	543	Lacus margaritis refertus	379.C.38
Iericho	310	Lac equinum ad libamenta	360.C.65
Ierusalē copiosa descriptio 312. & seq.	316	Lac acetosum in precio	491.C.6
Iezrael ciuitas	303	Lac sublimatū cito inebrians	ibidem
Ignis numinis loco colitur	520.C.2	Laë prouincia, & eius incolarū mores	
Illyrica lingua omnium latiss.	545	mirabiles	407.C.30
Imago bonæ Reipub.	388.C.53	Lambri regnum	402.C.18
Impudicitia honorī ducit 378.C.37. & se.		Lana ex terra desiccata	351.C.47
Immunitas militum	548	Lana in fructectis	322
Incantatio ne uulnerari queas	398.C.3	Lapides lignorum uice	374.C.26
Indiæ insulæ 12-700	412.C.42	Lapides contra uulnera efficaces	398.C.3
Indiæ regni descriptio	ibidem	Lapilli pro moneta	381.C.39
Industriæ uis	571	Lapones populi	538
Innocentij papæ legatio ad Imp. Tarta-		Lazuli lapis de quo Azurū fit	358.C.64
rorū, ne Christianos affligat	490.C.5	Leges Moschouitarum	545
Insigne regij uexilli	547	Leges Borussiorum	581
Ioachimi patria	306	Lemma casale	309
Iochi primogen. Hoccota Can	439.C.20	Leonis pont. Rom. supplex ad Attilam	
Ioponce pallium contra frigus & im-		oratio	507.C.14
bres	492.C.6	Leo cicuratus ad pedes Cublai	569.C.15
		Leones	

INDEX.

Leones, leopardi, lynces, artem uenato
riam docti 369. c. 17
Leonū cum canibus certamen 387. c. 49
Leopard⁹ cū loco canis uenatici 359.
Leopardorum mons 301 (c. 65
Libanus mons 301
Libani altitudo 303 Lida 320
Linguae Sclauonica latiss. usus 504. c. 13
Lingua Lithuanorū quadruplex 524.
Litani populi 582 (c. 3
Lithuania ducatus 517. c. 2
Lithuani unde oriūdi & sic dicti 517. c. 2
Lithuanorum paupertas 518. c. 2. ac sub
ta potentia ibidem
Lithuani Christiani facti 518. c. 2
Lithuanorum uictus 526. c. 3
Lithuanorum crapula ibidem
Lithuaniae amplitudo 522
Lithuanorū lingua quadruplex 524. c. 3
Lobna 321
Lombardia ab Attila uastatur 506. c. 14
Longitudo terrae sanctae 321
Lop ciuitas 348. c. 44
Lucorum pro numine cultus 520. c. 2
Luctus diuturnus & acerbus 340. c. 23
Ludouicus Francorū rex capitur 469.
c. 52. liberatur ibidem
Lupi pont. Ro. cū Attila colloquiū 506.
Luxus Moschouitae regis 548 (c. 14

M

MAabar regis luxus 404. c. 23
Maabar, quae & India maior, di
tissima 403. c. 23
Maceda 321 (324
Madianitae q & Beduini & Turoniani.
Madaïgascar insulae magnitudo & opu
lentia 411. c. 39
Magdalum castrum 304. 305
Magedan 302. 307
Magiae praestigia 360. c. 65. 404. c. 23
Magicae artis exemplū nobile 341. c. 28
Magog quae Mungug regio 358. c. 64
Magnas oppidum 309
Mahamin locus 305
Mahumet Christo praefertur 491. c. 5
Mamre praedium 319
Manathat, quae & Kato 320
Mangala filius Cham 377. c. 32
Mangi prouincię bene cōstituta Resp.
588. c. 57 in xij. regna diuisa 393. c. 64

Mangi deditio 389. c. 54
Mango Can Imp. Tartarorū IIII. &
eius res gestae 440. c. 23
Mango Can baptizatur 442. c. 24
Mango Can obitus 445. c. 29
Mangodanior Abaga frater turpiter ē
pralio aufugit 449. c. 36. ueneno ne
catur 445. c. 36
Mappa ex Salamandra, quae igne pro
lotura mundatur 351. c. 47
Marcus Paulus Nicolai Pauli filius 332.
c. 5. socius itineris assumptus a patre c. 6
Marcus Paulus suis uirtutib⁹ clarus &
charus in aula magni Cham 333. c. 8
Mare Galilaeae & Tyberiadis idem 302.
Mare mortuum 110. 318
Margath castrum 301
Mariae sepulchrum 315
D. Mariae cultus 512. c. 16
Maronitae 325 Maron aquae 302. 304
Marfarcus Nestorianus Cingianfu con
ditor 391. c. 61
Martiani Imp. somniū de Attila morte
folio 507. c. 14 (410. c. 13
Masculina insula a solis uiris inhabitata
Matrimonij leuis fides 347. c. 42
Matrimonium inter sanguine iunctos.
folio 352. c. 49. 354. c. 55
Mausoleum regis Mien 385. c. 44
Medan 302
Meditae incolae Bargu 357. c. 61
Medo potionis genus 546
Medorum regni descriptio 423. c. 8
Melataffaraffi Soldanus Elfi capit Aco
nem. folio 469. c. 52
Melecmees Soldanus 469. c. 52
Melernafer Soldanus 570. c. 53
Melibar regni incolae rapto uiuunt 409.
Mella nobilia 542 (c. 34
Memphis quae & Damiata 327
Mengrelli 494. c. 7
Marcatores Cambalu 366. c. 11. & mer
ces quales ibidem
Mercatorum simplicitas 545
Mercurij die esus carniū interdictus ib.
Meretricum copia 326
Meretrices extra moenia in suburbij.
Mesopotamia 298. 425. c. 12 (366. c. 11
Mesra casale 307
Messis

I N D E X

Messis in Martio	340.C.23	Natatoria Silohæ	314
Mien prouinciæ metropolis	385.C.44	Naues absq; ferramēto piscium sumine linuntur	339.C.23
Militum immunitas	548	Nauium Indiæ forma	397.C.1
Mîneræ Chalybis & Audanici	338.C.21	Nauigātes p infamibus habentur	405.
Miraculum ingens	346.C.39.512.C.16	Nazareth	306 (C.25)
Missā in oriente celebratur	326	Neblosa turris	313
Modin mons	320	Necurā insulæ incolæ nudi	402.C.20
Moguli olim Tartari dicti	433.C.16	Nemus magni Cham muris cinctū	359
Monachi Græci	308	Neptalim	304 (C.65)
Monachi Chesimur	345.C.36	Nescordim princeps militiæ regis Cu/ blai.folio	384.C.42
Monachi idololatræ diuersæ sectæ	360 C.66.391.C.60	Nescordim regē Mien plio uincit	384.C
Monachi Moschouitarum	544	Nestoriani	325.326 (42)
Moneta ex cortice mori	372.C.21	Neuphrus castrum	300
Moneta uetus argentea apud Polonos		Nicolaus & Mttahæ? Pauli frēs	330.C.1
effoditur passim	500.C.13	Nigredo corporis, decori ducit	406.C.
Monsferet castrum	301	Nili descriptio	471.C.54 (28)
Montes uarij	302.& 304	Nili diuisio	327
Mons Christi concionibus clarus	303	Nobe ciuitas	320
Mons offensionis	315	Nobilitatis insignia	364.C.7
Mons miraculose translatus	337.C.18	Nogai bellica arte clari	537
Mons uiridis	365.C.9	Nonarius numerus Tart.sacer	437.C.17
Moria mons	313.314	Nouogrodia laus	541
Morff piscis mirum ingenium	518.C.14	Nubia quæ & Aethiopia	327
Mortuorum coniugium	355.C.58	Nubiani & eorū secta	324.471.C.54
Moschouia metallo caret	542	Nugardia magnitudo	523.C.3
Moschouitæ olim gentiles	543	Nuncij Cublai cum tintinnabulis cur/ runt peregre	373.C.25
Moschouitarum fidei dogmata	543		
Moschus amnis	539		
Moscha urbs	ibidem		
Moschæ urbis nobilitas	541		
Moscouia Moscorū metropol.	505.C.14		
Moscouia descriptio	527.C.4.532.535		
Moscuua ciuitas celebris	426.C.4		
Mosel ciuitas	425.C.12		
Mosul regni descriptio	336.C.15		
Mozera castrum	310		
Mursili regnum	407.C.29		
Muschum unde fiat	357.C.62		
	N		
N Aiam Cublai patruus bellum in/ fert Cublai	361.C.2		
Naiam captus occiditur	363.C.5		
Naim ciuitas	307		
Nauigui regio opulenta	390.C.58		
Nason uilla Neptalim	304		
Natagai Tart.numen	355.C.58.415.C.47		
Natalis Cublai celebris magnificentia.	368.C.14		
	O		
		O Cha fluuius	540
		Olgerdus Lithuania dux	518.C.2
		Olei fons	335.C.13
		Oliueti mons	317
		Oriens habet multos Christianos	325
		Ostrogothi unde dicti	499.C.11
		Otumānus obscuro loco, sed fortitudie celebris, i. Turcorum Imper.	599.C.15
		Otumāni Impp. Turcorū cognomē ib.	
	P		
		P Aglola, id est, aurum	380.C.38
		Palatij Cublai magnificentia	365.C.9
		Palatium in Zuinsai magnificentissimū folio	394.C.64
		Palæstina triplex	298
		Pamer planicies	545.C.37
		Panchi insignis ciuitas	390.C.56
		Panis Ierofolymitanus optimus	325
		Panis amarus	340.C.24
		Panis	

I N D E X.

Panis ex riso 401.C.16.402.C.19
 Panis ex piscibus confectus 415.C.46
 Panneas 302
 Panni qui illæsi in ignem coniiciuntur
 purgandi causa 351.C.47
 Pannonia Sclauorum terra 507.C.14
 Parētes numinū loco coluntur 383.C.42
 Paulinæ familiæ claritudo 330.C.1
 Pauli Veneti quomodo redierint in pa-
 triam 334.C.10
 Pauli Diaconi testimonium 499.C.11
 Paulini Nolanæ urbis episcopi pium fa-
 ctum 503.C.13
 Pauli louij Nouocomensis liber 532
 Paulus centurio Genuensis 532
 Pedes ferarū ad armorū usum 369.C.16
 Peim prouincia 347.C.42
 Pepones desiccati dulces 343.C.30
 Perfidia exemplū, eiusq; poena. 392.C.62
 Persarum regni descriptio 423.C.7
 Persidis viij. regna, & incol. mores 337.C.
 Petan insula 400.C.12 (19)
 Peta Tartarorum dux 485.C.3
 Petra deserti 306.3.0
 Petra ciuitas 311
 Peucini pop. 575 Phanuel 305
 Pharma ciuitas 327
 Pharmaca ex felle serpentū 382.C.40
 Phasellum casale 309
 Phison fluuius 423.C.7
 Phoenicia 298
 Piscatio margaritarum 404.C.23
 Pisces uasti ibidem
 Pisces desiccati iumentorū pabulū 415.
 Piscina probatica 314 (C.46
 Piscina interior ibidem
 Pleconia ciuitas 524.C.3
 Poloni ex Sclauis oriundi 501.C.12
 Polonorum strages 485.C.3
 Polouci qui & Gothi 483.C.2
 Polouci quid significant. ib. & 497.C.10
 Polygamia 324.351.C.49.354.C.55.400.
 C.9.404.C.23
 Polygonia 400.C.9
 Pompa paradisi 323
 Pons marmoreus 375.C.27
 Portæ Hierosolymis octo 316. & seq.
 Potus ex riso & aromatibus 374.C.25.
 382.C.41

Potus ex arborum quarundā succu ex-
 pressus 401.C.16.402.C.19
 Pracopitæ 536
 Prædones Persidis grassabundi 337.C.190
 Prælium atrox 362.C.4 (343.C.31
 Prælagiū uictoriæ futuræ 353.C.55
 Præstigia magiæ 360.C.65
 Prodigiū infantis loquentis 497.C.9
 Prostitutio uxorum honori ducitur 350
 C.46.380.C.38
 Prouerbiū 525
 Ptolemais 299
 Puerperæ uirgines 512.C.16
 Puerperam agit maritus 382.C.41
 Pulischnitz fluuius ingens 375.C.27
 Purgatoriū uanitas 543
 Puteus aquarum uiuentium 299
 Pygmeorum statura 538
 Pyramides 501

Q

Q Varentana mons 310
 Quelinfu ciuitas 395.C.68
 Quinquinasu regni metropol. 377.C.32
 Quesitam equites dicti 367.C.12
 Quiam maximum flumen 391.C.59
 Quianfu fluuius 378.C.35
 Quinsai Mangi metropolis 389.C.54
 Quinsai maxima totius orbis ciuit. 392.

R

R Amatha Sophim 318
 Rama uilla 306. ciuitas 309.310.319
 Rapere phas, furari nephas apud Tar-
 taros 492.C.6 (C.54)
 Rapti Christiani Aegypti incolæ 472.
 Regayto frater Argoni succedit in im-
 perium Tartarorum, homo nullius
 precij 453.C.39
 Regiæ Cublai magnificentia 365.C.9
 Reip. florentis imago 388.C.55
 Reuponticum 493.C.7
 Rha flu. qui & Volga 540
 Riga Liunionæ 541
 Riphai mōtes fabulosi 508.C.14.529.C.4
 Rossomaka animal uoracissimū 526.C.3
 Roxolani Tanais accole 514.C.1.537
 Rubinus ingentis precij 403.C.22
 Rucanis magnæ molis ac roboris in-
 star gryphonis 411.C.40
 Ruchenorum prouincia 417.C.50
 Russia

INDEX

Russia, q & Roxolonia descrip.	514. c. 1	Scoira inf. incantatores	410. c. 38
Russia magna fertilitas	515. c. 1	Scythia translatitij incolae	497. c. 10
Russitarum religio	516. c. 1	Scythae, Tartari nunc	536
Russitae Poloucis auxilio ueniētes trucidantur	484. c. 2	Sebaste Samariae metropolis	298. 308
Russitarum ingens clades	ibidem	D. Basilij martyrio nobilis	335. c. 12
S		Seilam inf. magna	403. c. 22
S Abul castrum	303	Seir mons	302. 308
Sabae campus	307	Segor oppidum	317
Saccarum in terra sancta	322	Senex de Montanis tyrannus	341. c. 28
Sacerdotes uxorati	326	Sepeliendi crudelis mos	354. c. 54
Sacerdotū poena si adulteriū cōmittant		Sephet 303.	Sephoron op. 306
Sachion urbs	348. c. 45	Septemcastrēsis regio cur dicta	507. c. 14
Sacra apud flumina	544	Sepulchrum Mariae	318
Sacrificia dæmonū	349. c. 45. 360. c. 65	Sepulchri dominici descriptio	316
Sacrificia pro aegrotis	383. c. 41	Sepulchrum D. Hieronymi	319
Salamandra exuuia	350. c. 47	Sepulchrū D. Thomae & mirac.	406. c. 27
Salinae	343. c. 32. 390. c. 57	Serici magna copia in Tyro	302
Sal pro moneta	380. c. 38	Serpētū maximorū descriptio	381. c. 40
Sal ex aqua puteorum	381. c. 39	Seyserach aues	464. c. 47
Salomonī Basilij uxor	547	Sianfu Nauigui metropolis à Tartaris capitur	390. c. 58
Saltus domini	306	Sicarij spe immensae uoluptatis demen-	tati in omne facinus parati 341. c. 28
Samagithiae descriptio	519. c. 2	Sichem quae & Neapolis	309
Samagithia fidē Christi accipit	ibide	Sidon Phoenicis inclyta urbs	300
Samagithae ignē pro deo colunt	520. c. 2	Sidon filius Chā Sidonis conditor	301
Samara regnum	401. c. 16	Signū fronti inustū tessera militaris	395.
Samarcanda inclyta urbs	537	Silo	312. 318
Samarchā tributaria magno Chā	346.	Simiarum copia	401. c. 15
Sandalido castrū	299.	Sincolinae aues	338. c. 22
Sanir mons	304. 308	Sindacui armorū officinis clara	368. c. 64
Saracenorū fides, qui dicunt & Vanni, & Asinini	324. 325	Sindinsu prouincia metropolis	377. c. 35
Saraceni miraculo stabiliri fidem Christi cupiunt	337. c. 10	Singui ciuitas regni Cerguth	357. c. 62
Saracenorum imperij exordiū atq; incrementum	427. c. 15. & seq.	391. c. 59. nobiliss. ciuit. orientis	392. c. 63
Saracenorum religio	491. c. 5	Singuimatu urbs	387. c. 51
Sarepta Sidoniorum	300	Sinulgu urbs grandis	386. c. 49
Sarmatia duplex	483. c. 1	Sion mons	313
Sarmatiae Europae descriptio ib.	514. c. 1	Sitiones qui & Suēdi	383
Sarmatiae Asianae incolae	ibidem	Sitopolis	308
Saron castellum	303. 320	Snack animal mirabile	492. c. 6
Sarona	ibidem	Sochoth Iudae	321
Satellitium magni Cham	367. c. 12	Soldadia quae & Armenia	330. c. 1
Saturni dies genialis	544	Soldanus praefectum sonat	426. c. 3
Scandalī mons	317	Soldanus mortuo Haolono Syriam & Aegyptum recuperat	446. c. 31
Scandia siue Scandinauia inf.	504. c. 13	Soldanus Aegypti, uicto rege Armen.	unū ex filijs cepit. alt. occidit 447. c. 35
Scaffē ciuitas	343. c. 33	Soldan. ueneno ē uiuis sublat	449. c. 33
Sclauorū linguae latissimus usus	504. c. 13	Soldani Aegypti potentia	446. c. 50
		Sontium	

I N D E X.

Sontium carnes comeduntur 360.C.65
 Sophia Ioannis Moschouitæ uxor 546
 Sopurga ciuitas 343.C.30
 Sosimæ oleū illitū nigrificat 407.C.28
 Spelunca duplex 319 (503.C.13)
 Stilicon comes. Ro. imperij pturbator
 Stratagemata 384.C.42.398.C.5.416.C.49
 Strigonij urbis inclytę expug. 490.C.4
 Subimbre 307
 Suburbia Cambalu splendida 366.C.11
 Successio regum Vandālicorū 503.C.13
 Succini descriptio 575. prouetus 576
 Succinum fuluum 576
 Succini precium ibidem
 Succus ex cerasis 546
 Suchur puincia & metropolis 351.C.48
 Sudini populi 575 Suedi 583
 Sues spinosi 343.C.33
 Sueta ciuitas 304.305
 Sueuus fluuius 501.C.12
 Sueuorum origo ibidem
 Sueuorū in Galliā translatio 502.C.12
 Sultanus Babylonie in Armen. 332.C.6
 Sumen piscium pro pice 339.C.23
 Suna ciuitas 307
 Superstitio crudelis 354.C.54
 Supplicia Moschouitarum 545
 Surcicum oppidum 541
 Susis ciuitas 336.C.16
 Suxatoplug rex Pannoniæ fugiens Da
 nubio mergitur 508.C.14
 Syenæ ultima pars Aegypti 327
 Syneus Synochin conditor 301
 Syriæ descriptio 427.C.14
 Syriæ latitudo 298
 Syria Phœnicis ibidem
 Syriarum mores ac fides 324

T

T Adinfu ciuitas 387.C.51
 Tainfu regnum cultiss. 375.C.29
 Tamburlanes 537
 Tamor Can sexti Tartarorum Impera
 toris potentia 463.C.47
 Tampingui ciuitas 395.C.66
 Tanais qui & Don fluuius 493.C.7
 Tanais origo 528.C.4
 Tangodor filius Haoloni secundus A
 бага fratri succedit 451.C.37
 Tangodor in Christianos tyrannica sæ
 uitia ibidem

Tāgodor ab Argono iterfici 452.C.37
 Taphium, quæ & Taphnis 327
 Taphue terra 309
 Tarsæ regni descriptio 426.C.2
 Tartarorum potentia 354.C.54
 Tartar. uestitus ac armatura 355.C.56
 eorum uictus 57. peruersa religio 58.
 fortitudo ac uiuendi modus 356.C.59
 Tartarorum naufragium 398.C.4
 Tart. erga Zipāgrios mira fraus 398.C.5
 Tartarorum festa 368.C.14. & 15
 Tartarorū primæua habitatio 433.C.16
 Tartari olim Moguli dicti ibidem
 Tartarorum mores ac uita, formaq; co
 piose 464.C.48.491.C.5. & 6.
 Tartarorū in iij. hordas diuisio 494.C.8
 Tartarorum immanis crudelitas persi
 diaq; 484.C.2.496.C.9
 Tartar. in Poloucos expeditio 483.C.2
 Tartari criniti 493.C.7
 Tartari Vlani 512.C.16
 Tartari qui olim Scythæ 536
 Tartarskiezele calamus aromaticus 500
 Tauricæ ins. descriptio 500.C.11 (C.12)
 Tauricanæ ins. descriptio 512.C.16
 Taurisium nobile emporium 336.C.17
 Taurisū Armeniæ opulēt. ciuit. 423.C.9
 Tebeth prouincia 378.C.36
 Temur primogenitus Cublai 365.C.9
 Tenebrarum regio 416.C.49
 Tētorīa Cublai regis magnifica 371.C.20
 Terræ sanctæ fertilitas 322. eius fructus
 323. eius incolæ ibid. Tetrao 546
 Teuduch regia presbyteri Ioā. 358.C.64
 Thabor mons 306
 Thebais regio 328
 Thecua 319
 Thedaldus comes de Placētia legatus
 Anconæ 532.C.5. in pont. electus. C.6
 Theodoric⁹ Gothorū rex cadit 505.C.14
 Theodosia inclyta urbs, quæ & Caffa.
 512.C.16. 536
 Thermæ 335.C.13. 340.C.24. 393.C.64
 Thersæ ciuitas 309
 Tholoman prouincia 386.C.48 (C.27)
 D. Thomæ sepulchrū, & ei⁹ mirac. 406.
 Thorismūd Theoderici filius patri suc
 cedit 506.C.14
 Thoron castrum 301
 Tigra

I N D E X

Tigra filius Iaphet	300	Vinum ex dactylis	339.C.23
Timochari regnū Persidi cōfine	341.C.27	Vinum bibere infame est	405.C.25
pulchris uiris, pulchrioribꝫ fœmi. ib		Vini usus nullus apud Moschouit.	546
Tingui ciuitas	390.C.57	Vir puerperus	382.C.41
Tirck rapidissimus fluuius	494.C.7	Virginitas probro ducitur, & impudici- tia honori	378.C.37.& seq.
Titia fluuius Hungariæ	489.C.4	Virgines puerperæ	512.C.16
Traconitidis regio	304	Virgultæ aureæ pro moneta	580.C.38
Trāsfugæ Christiani pniciosæ uitæ	323	Visigothi unde dicti	499.C.18
Trafamundi sæuitia	503.C.13	Visla flumen	500.C.12
Tribus Israel decem	321	Viuariū magni Chā sumptuos.	359.C.65
Tripolis urbs insignis	300. (507.C.14	Vladislaus rex Poloniæ	516.C.2
Tumultꝫ in Pānonijs pꝫ Attilæ mortē		Vladislai fauor in fidem Christiana. ibid.	
Turchisi gemmæ	338.C.21.380.C.38	Vlani Tartari unde	512.C.16
Turciæ ac Turcorū descriptio	335.C.12	Vlu Cham. i. magnus Imper.	494.C.8
Turcarum origo & propago	510.C.15	Vncham rex. als. presbyter Ioan.	352.C.51
Turquiæ descriptio	426.C.13	Vncham regno exuitur	353.C.53
Turris David	313	Vnchiam Arcladā metropolis	382.C.41
Tuuerd metrop. Tuertzke ducatꝫ	527.	Vnicorniū descriptio	401.C.15
Tiberias q̄ & Cinereth	306 (C.4	Vnquen saccari abundans	396.C.69
Tyranni cuiusdam miræ incantationes & sæuitia	341.C.28.& seq.	Vocam prouinciæ descriptio	345.C.37
Tyrannidis miser exitus	342.C.29	Volga fluuius. qui & Rha	540
Tyri celebritas. eiusqꝫ conditores	300	Volha qui & Edel	495.C.7
Tyrocinium Moschouitarū	545	Volha triplo maior qꝫ Tanais	529.C.4
V		Volhæ xx. particularia flum. piscosiss.	
VAlania ciuitas	301. flumen ibidē	Volodemaria urbs	541. (493.C.7
Vallis illustris	308	Vrsæ miraculum	542
Vallis Iosaphat	315	Vxores adulteræ comburuntur	326
Vandalorum origo	500.C.12	Vxorum prostitutio	380.C.38
Vandalum flum. unde dictum ibidem		Y	
Vanni	325 (res 405.C.24	YDdisa minerarū montes	358.C.64
Var regni idololatria & nephandi mo-		Z	
Vestigalia Cublai	394.C.65.396.C.70	ZAbul castrum	303
Venationū Cublai regis rō	369.& seq.	Zagathai Tartarorum nobilissim.	
Veneris die esꝫ ouorū et lactis phi.	544	mus. folio	537
Venetia ob metū Att. extructæ	506.C.14	Zambilotti panni pulcherrimi	358.C.63
Ventus urens	340.C.23	Zanzibar incolæ uastis corporibus ac robustissimis	412.C.41
Veredarij Cublai, & eorum diuerticula folio	373.C.23	Zarten portus optimus	396.C.70
Vestigia arenosi itineris nulla	348.C.43	Zauolhensiu Tartar. descriptio	493.C.7
Vestitus ex corio	344.C.34	Zebellinæ pelles	415.C.47
Vetrapetæ monachi uocantur	326	Zebellinarum pelliū præstantia	539
Victoriæ futuræ præsagium	353.C.53	Zipangri inf. & incolarū mores	397.C.2
Victus Moschouitarum	545	Zipangriorū de Tartaris uicto.	398.C.6
Vilna Lithuanie metrop.	523.C.3.542	Zipangrij idololatræ prodigiosorum animantiū cultores	399.C.7
Vincentij historia fabulosa	491.C.5	Zoph oppidum	319
Vindelici	502.C.12	Zorzaniæ prouinciæ descriptio	335.C.14
Vindemia uno anno triplex	323		

F I N I S.

TYPI COSMOGRAPHICI ET DECLARATIO ET
usus, per Sebastianum Munsterum.

NON ignoramus, optime lector, quisquis es qui istud Historicum atq; Cosmographicum opus in manus sumpturus es atque lecturus, si destituaris Cosmographiæ mediocri peritia, te hinc non tantum capeffurum uoluptatis & reportaturum lucri, ac si terrenæ molis habitatas partes, regna, provinciâs, insulas atq; earum habitudines & situs memoriæ commendatos habueris, aut saltem in tabula regiones depictas iugiter inspexeris. Sic enim licebit te quodammodo comitem adesse singularum navigationum atq; peregrinationum, & spectatorem omnium illarum rerum, quas hi scriptores, quos in hoc uolumen coëgimus, cōmemorant. Consultum propterea uisum fuit, huic tam insigni uolumini, & quale orbis hucusq; uix uidit, adijcere uniuersalem orbis descriptionem, quæ exprimeret & ob oculos poneret totius terræ situm & dispositionē, maris amplissimas regiones & uarios sinus, montium quorundam & fluuiorum insignium tractus, & quicquid demum pro terræ generali cognitione utile & necessarium uisum fuit. Non licuit quidem singularum regionum & quarumlibet insularum indicare situm, quum tabulæ angustia id minime pateretur, nec id etiam instituerimus. Verum quum Aloysius Cadamustus, Christophorus Columbus, & Albericus Vesputius navigationes describant, traiectas in longinquissimas orbis partes, puta ad Nigritas, extremos Aphros, Arabes, Calechutios & Indianas insulas, Ludouicus uero Vartomānus patritius Romanus, & Marcus Paulus Venetus peregrinationes texant & itinera describant ad ultimos usq; extensa Indos, tã ad meridiem quàm ad septentrionem expositos: sat esse duximus, si simpliciiori lectori obiter indicauerimus, quem mundi locum hæc uel illa præcipua occupet regio, & quo pelago, qua plaga, quoq; itinere ad eā pateat accessus. Et certe si uel id ex hac orbis descriptione didiceris, ut faciem eius in genere memoria teneas, hoc est, ut scias quomodo terra ipsa mari mediterraneo interluit, & hoc ipso Aphrica ab Europa seiungitur: mari uero Rubro Aphrica ab Asia secernatur, terram non usq; adeo ad meridiem expositã quin nauibus circumiri possit, à septentrione uero id minime fieri posse, quum terra ipsa ferè ad polum arcticum porrecta pateat: itemq; ob uarias maris irruptiones plurimos emerfos sinus, ut est sinus Adriaticus, Arabicus, Persicus, Barbaricus, Gangeticus &c. multas enatas insulas, peninsulas, cherronesos, isthmus & id genus alias quamplures & uarias terræ facies, abunde satis didicisti, & quo in historicis legendis & intelligendis plurimum te iuuare poteris. Alioquin si hac generali Cosmographiæ portione destitutus fueris, quid quæso cogitabis, si quandoq; audieris uel legeris, à Germania inferiori & ab Anglia ad partes Syriæ naues transfretare, præsertim quum Anglia septen-

trionem

trionem uersus in oceano sit sita: Palæstina uero in oriente terminus sit maris mediterranei: aut per Vngariam & Bulgariam, & tandem per Asiam minorem terrestre iter patere ad terram promissionis, quum tamen mare Euxinū & Propontis intersint. Quid præterea apud te cogitabis, si quandoq; legeris Venetos per sinum Adriaticum, & per mare mediterraneum atq; Rubrum Calechut petere, Lusitanos uero per altum mare totam Aphricam circuire, & traiecto sinu Indico, ad Calechut usq; peruenire? Hæc & similia tibi forsân apparent scitu difficilia, præsertim quod itinera illa non sis emensus, & tamen sunt homini qui in Cosmographia uel mediocriter est doctus, comperitissima, etiam si extra patriam suam nunquam mouit pedem. Nam hoc primum & præcipuum Cosmographiæ est studium, ut sciamus totius orbis & singularum eius partium situm. Ex hoc enim facile licebit cognoscere, quæ mediæ regiones sint peragrandæ, si ab una prouincia ad aliam longe ab illa dissitam sit eundū, aut quo mari, quibusq; fluuijs illuc ueniri possit: denique quanto itineris interuallo inter se duæ certæ distent prouinciæ aut ciuitates, siue una ad Aquilonem, & alia ad Austrum sit exposita, siue una Occidentē, & alia teneat Orientem.

ORBIS FIGURA:

COnuenit inter omnes doctos molem terræ sphaericæ esse figuræ, atque totius mundi occupare centrum. Quo fit ut Hispani & Indi sint antipodes. Quiq; enim homines in terra sua rectos cum hac sphaera constituunt angulos. Et potest esse, ut nobis Germanis ex tam multis Indianis insulis etiam aliqui habitatores sint antipodes, infra in opposito hemisphaerio auersis respectu hemisphaerii nostri degentes capitibus, mille septingentis decem & octo miliaribus germanicis à nobis dissiti. Tanta enim est terræ diameter & crassitudo, quandoquidem ambitus eius continere deprehenditur quinque milia & quadringenta miliaria Germanica, respondentibus uni gradui (qui in circuitu terræ ut in cœlo numerantur trecenti sexaginta) quindecim miliaribus communibus. Vnde aduertere licet, etiam latissimos mōtes qui in orbe reperiri possunt, terræ rotunditati minime obstare, quum nullius ferè sint momenti ad tantam terræ molem. Patet etiam, si terra undique à mari esset segregata, & solo aëre circumscriberetur, posset ab homine circui in mille & octoginta diebus, hoc est, ferè in tribus annis, qui cottidie iter quinque miliarium conficeret: sed quū mari sit immersa, iam id non licet. Patet quidem homini iter pedestre ab Hispania per Galliam, Germaniam, Vngariam, Græciam, Syriam, Babyloniam, Persiam, &c. usque ad extremas Indiæ partes: sed ulterius naui iter illud perficiendum est, quousque in opposito hemisphaerio per tam uarias Indianas insulas tandem circulo completo, ad Hispaniæ littora perueniatur. Quando igitur mappam seu terræ descriptionem inueris, non imaginaberis superficiem terræ esse sic planam, ut in tabula est proiecta.

*Diаметer terre
1718 milia ger
ambitū terre.
1700 milia ger*

DECLARATIO

proiecta: sed duas eius extremitates recuruata tabula in sphaeræ figuram, cogitabis esse connexas: ut qui est in Zipangri insula, quam uides longe ultra Hispaniam in alto mari expositam, simul sit circa extremas Indiæ oras id quod uel ex ipso numero longitudinis, quem circa æquatorem descriptū uides, colligere poteris. Nam ut extremus meridianus circulus Indianus habet cclx. ita meridianus qui Zipangri insulam ab occidente circumscribit, habet cclx. quum sint unus & idem circulus, & mox sequens meridianus habet cclxx. Et quoniā in hūc numerum incidimus, obiter indicabimus quid præferat. Solent mathematici terram sicut & cælum duplici metiri uia, secundum longum & latum. Latitudo attenditur à polo in polum, seu potius ab æquatore ad utrunq; polum. Et nos hunc latitudinis numerū signauimus in utraq; tabulæ extremitate tam ad dextram quàm ad sinistram, numeris ab æquatore incipientibus & per decē discretis. Longitudo uero numeratur ab occidente in orientem, cuius initium Ptolemæus cōstituit in ultimis finibus Hispaniæ & Mauritaniae. Et quanto regio uel ciuitas aliqua longius ab hoc initio & meridiano circulo uersus orientem distat, tanto maiorem dicitur habere longitudinē. Vt Calechut habet in longitudine circiter centū & quinque gradus, qui per quindecim multiplicati, ostendunt Calechut M. D. LXXV. miliaribus Germanicis à primo distare meridiano. Numerus igitur ille uersus orientem extensus, continuo crescit donec tandem completo terræ circulo ad primum recurrat meridianum. Nam ubi primus longitudinis gradus incipit, ibi finem habet cclx. gradus.

TERRAE DIVISIO.

Præter zonarum ac climatum diuisionem, unde dierum noctiumq; potissimum colliguntur longitudines & contractiones, uetustiores Geographi terræ molem seu habitabilem superficiem in tres diuiserunt partes, nempe in Europam Aphricā & Asiam, quæ in sua uastissima excursionē Indiam quoq; ipsam complectitur, etiamsi bona orbis pars illis nondum esset cognita. Nam multæ regiones orientales ultra clxxx. meridianum (ad quem Ptolemæus sua exploratione peruenit) sitæ, ueteres latuerūt, nisi forsan per Alexandrum Magnum, qui Orientem aperuit, nonnihil de extrema India occidentalibus innotuerit. At hodie qualis illarum regionum sit facies, & quanta maiestate magnus Cham, Tartarorū scilicet Imperator illis terris præsideat, Paulus Venetus & Haytonus edocent. Sic si ad Austrum spectes, magna pars terræ nostra tempestate explorata est, quam Ptolemæus ut incognitam reliquit: ab Hispanis uero quum in orientem nauigio contendunt, obambulantur & circuitur, ut paulo post differemus. Quin & in oceano occidentali ferè nouus orbis nostris tēporibus ab Alberico Vesputio & Christophoro Colombo, multisq; alijs insignibus uiris inuētus est, qui nō abs re quarta orbis pars nuncupari potest, ut iam terra nō sit tripartita, sed quadripartita, quum

hæ Indianæ

latitudo terræ

longitudo

hæ Indianæ insulæ sua magnitudine Europam excedât, præsertim ea quam ab Americo primo inuentore Americam uocant. Europa terminos habet ab oriente Tanaim fluuium, Meotides paludes & pontum: A meridie mare mediterraneum, quod apud Gades primum angustum, nec amplius decem milibus passuum patens, terras aperit atq; intrat: sed illico latissime diffunditur, & in orientem ad Syriam usq; extenditur, insulas magnas & paruas sine numero efficiens: Ab occidente uero habet Europa terminum oceanum magnum, & à septentrione oceanum Britannicum. Oritur Tanais non à montibus, ut antiqui senserunt, quum ducentorum miliariorum spatio circa Moscouiam, in qua Tanais fontes uisuntur, nulli montes inueniantur, sed latissimi ibi sunt cãpi, & multæ paludes. De hac re late disserunt Mathias de Michou, & Paulus Iouius. Insigniores regiones Europæ sunt Hispania, Gallia, Germania, Italia, Pãnonia, Illyris, quæ hodie sunt Sclauonia, Carinthia, Bosna, Croatia, Coruatia &c. Post Germaniã sequitur Sarmatia, quæ nostro æuo in plurimas abiit regiones, nempe Poloniam, Lithuaniam, Liuoniam, Moscouiam, Russiam, Põdoliã &c. Post Pannoniam sequitur utraq; Mœsia, & Thracia, quæ hodie sunt Rascia, Seruia, Transsylvania, Bulgaria & Valachia: itemq; Macedonia, Epirus, Achaia, & reliquæ Græciæ partes Europæ annumerantur. Hæ sunt ferè omnes & præcipuæ Europæ partes præter insulas quasdam & peninsulas, ut sunt Britannia, quæ hodie est Anglia, Dacia, Norwegia, Suetia: & in mari mediterraneo, Maiorica, Minorica, Corsica, Sardinia, Sicilia, Candia, quæ & Creta &c. Hæc Europa licet comparatione aliarum terræ partiũ sit parua, est tamen cultissima & populosissima, ut etiã in ea re excedat totam Aphricam, non obstante quod illa in triplo sit maior. Nam est tota habitabilis, præterquam in exigua parte, ubi propter frigoris uim habitari nequit. Habet multitudinem pugnacem, & quæ agros colat, & quæ urbes quoq; contineat. Affert fructus optimos uitæ necessarios, & metalla quæcunq; usui sunt. Similiter pecudum mitium exhibet copiam: at bestiarum ferarumq; habet raritatẽ. Odores & lapillos magni sumptus extrinsecus petit. Insignior fluuius Europæ est Danubius, qui & Hister, originem ducens ex Sueuia Germaniæ, labens per utranq; Pannoniam & Valachiã, & tandem sexaginta nauigabilibus auctus fluuijs, septem magnis ostijs in mare Ponticum supra Constantinopolim sese exonerat. Montes uero insigniores habet Europa, Pyreneos & alpes. Hæc in genere de Europa dicta sufficiant.

DE APHRICA.

Aphrica altera pars orbis ad meridiem exposita, & magnis solis ardoribus obnoxia, terminat ab occidente mari Atlantico, à meridie oceano Æthiopico, à septentrione mari mediterraneo, & ab oriẽte Nilo flumine, seu potius ut Ptolemæo placet, mari Rubro. Insigniores eius regiones sunt, Mauritania,

DECLARATIO

rania Tinganica & Cæsariensis, Aphrica minor, Numidia, Libya, Cyrene,
 Ægyptus, utraque Aethiopia & Troglodytarum regio. Verum hodie hæc
 nomina ferè omnia præter Ægyptum euanuerunt. Nam loco prouinciarum
 maritimarum successerunt Mauri, Barbaria, regnum Marochi, regnum Fessa,
 regnum Thunesij, quod ferè eregione Sicilię in Aphrica locum habet, regnum
 Nubię sub Ægypto, regnum Gambre in littore oceani occidentalis, regnum
 Melli & Nebeorum ad meridiem, de quibus & alijs Aphricę meridionalio-
 ris maritimis prouincijs, ex nauigationibus Cadamusti plurima discas. Ne-
 scio si hodie Aphricę interiora loca satis sint explorata, & à doctis cognita.
 Id unum omnes geographi fatentur, pleraque Aphricę loca inculta, & aut
 arenis sterilibus obducta, aut ob cœli situm humanę habitationi incommo-
 da, multo deniq; uenefico animalium genere infestata, ut uniuersa regio ma-
 gis sit uasta quàm frequens, sed ubi incolitur eximie fertilis est. Contra meri-
 diem plurimum est deserta ob nimios æstus: quã uero Europam spectat, fre-
 quentior est illi cultus. Eximia agrorum fertilitas, utpote qui locis quibuscũ
 centesimo fœnore cultoribus reddunt messem. Mirum est quod de Maurita-
 nię ubertate dicitur, esse in ea uites, quas duorum hominum complexus ca-
 pere non possit, uuarum racemos cubitales, arbores circa Atlantem proceri-
 tate insigni acenodi. Sed omniũ nobilissima citrus, Romanis delitijs inserta.
 Alit Aphrica elephantos & dracones, qui ipsis beluis insidiantur, suoq; com-
 plexu enecant leones, bubalos, id est, boues syluestres, pardos, capreas & si-
 mias multas. Herodotus quoq; cornutos asinos ibi nasci asserit. Interiorem
 Aphricam inhabitant Nigritę: & hæc quidem torret solis aspectu & uicini-
 tate. In medio est arenosa, ad orientem deserta, circa occiduum montosa. Ha-
 bet gentes non paucas, diuerso uultu, & specie horribiles. Regem ex sacerdo-
 tibus creāt, qui omnia facere debet iuxta patrios mores. Plures solis propin-
 quitate nudi agunt, ouillis pelliculis pudenda obtegunt: alij omnino pecorũ
 uestiuntur pellibus. Pecuariam rem uulgo exercent, & sunt pecora pusilla ad-
 modum duri hirti q; uelleris. Milij hordei q; frequēs est apud illos usus, unde
 etiam potum conficiunt, cæteris carent frugibus præter raras palmas. Quidã
 herbis uictitant, tenuioribusq; harundinum radicibus. Hodie præsidet illis,
 ut Marcus Antonius Sabellicus ab ipsis locorum indigenis accepisse dicit,
 Prætoianes, seu ut uulgo aiunt, presbyter Ioannes, quem illi Giam, id est,
 potentem uocant: nam aiunt illũ imperare sexaginta duobus regibus. Gar-
 ma est urbs regia, quæ non muris, sed tabernaculis in ordinem digestis, ex
 serico, bysso & purpura intextis extructa est. Bina messis est illis, & bina æ-
 stas. Agnoscunt etiam Christum: sed quicquid Libycarum gentium ab hac
 Aethiopia est usque ad occidentem, omnes Mahumeti impietatem colunt,
 uiuuntq; eodem cultu quo barbari qui in Ægypto sunt, & appellant Mauri.

prætoianes

garma

TABVLAE COSMOGRAPHICAE

Pygmaei
Nilus
Crocodyli
Atlas
Nugantur etiam quidam circa originem Nili habitare pygmeos, qui cubitū non excedunt, hominibus in figura per similes: recte incedunt, imperfecte loquuntur: tertio anno generant, & octauo moriuntur: usu rationis carent, non colunt iustitiam, uerecundiam aut honestatem, ideo non homines sed bruta censentur. Insignior & maior Aphricæ fluuius, & toto orbe celeberrimus, est Nilus, quem quidam aiunt oriri ex fontibus in extremis Æthiopiæ finibus, ferturq; per plures & uarias regiones, faciens plures insulas, unam autem insignem Meroen nomine. A solstitio æstiuo usq; ad æquinoctium immensa aquarum mole singulis annis inundat, & adeo totum Ægyptum adducto limo fecundat, ut segetes quatuor aut quinque exactis mensibus, ad messem redeant. Et interim uulgus ab operibus uacans, ociosum indulget epulis ac uoluptati: & pecora in stabulis reclusa nutriuntur. Proinde ex incremento huius fluij Ægyptij uim aut penuriam futurarum frugum præuident. Nam quum Nilus duodecim cubitis tantum excrescit, Ægyptus famem sentit. In tredecim cubitis etiam annum esurit: sed quatuordecim cubiti hilaritatem asserunt: quindecim securitatem, sedecim delitias: quod iustum fertur esse incrementum. Et quum huiusmodi Nili inundationes agrorum limites confunderent, nunc minuendo, nunc mutando aut delendo signa quædam, quibus proprium ab alieno discernebatur, iterum atque iterum mensurari eam terram oportebat: & sic primi dicuntur inuenisse artem geometriæ. Sunt in hoc fluuiio crocodili: qui quum ex ouo simili ouo anserino prodeant, crescunt tamen longitudine uitæ ad sedecim cubitorum magnitudinem. Lingua carêt, dorsum squamosum habent præcipua duriciæ, ut nullo tormenti ictu possit uulnerari. Homines & animalia terrestria flumini appropinquantia unguibus discerpit. Habet quoque Aphrica montes plurimos & maximos, inter quos præcipuus est Atlas, qui è media arenarum uastitate consurgens, ultra nubila caput erigit: & pars quæ ad oceanum extenditur, manat fontibus, nemoribus inhorrescit, & rupibus asperatur: non est tamen herbida sed nuda humo. Quæ uero Aphricam spectat minorē, est opimus, nascentibus sponte frugibus, arboribus opacissimus, quæ uestiunt lanuginē sericis uelleribus nihilo uiliore. Vertex eius semper est niualis.

D E A S I A .

A Sia tertia pars orbis, terminatur ab occidente ad Europam & Aphricam, hoc est, ad Tanaim & Mæotides paludes, & iuxta Aphricam ad mare Rubrum: à meridie uero habet mare Indicum maximum, & à septentrione mare congelatum, seu Scythicum: porro ab oriente oceanum orientalem. Hæc pars orbis maior est Europa atq; Aphrica, & habet regiones prouinciasq; innumeras, regna & imperia multa atque potentissima, montes & fluuios

& fluuios celeberrimos, uaria genera animalium & terrænascentium, quæ in alijs orbis partibus non inueniuntur. Nam Arabia deserta in quadam conualli fert balsamum: & altera Arabia quæ propter fertilitatem & fructuum copiam felix nominatur, producit calamum, myrrham, thus, casiam, cinamomum, ligna odorifera, & resinam suauissimi odoris, ut etiam mira fragrantia ex illa regione spiraret ad eos qui in mari à longe adueniunt. Qui uero intra regionem degunt, propter nimiam rerum fragrantiam ac intolerabilem in sensibus percipiunt stuporem, ut cogantur etiam illam leuare bituminis suffitu & hirci barba. Abundat quoque hæc regio auro optimo, ut etiam inter terræ glebas temere iacentes aureæ massæ glandium magnitudine reperiantur.

Ganges fluuius Indiæ nominatissimus alit crocodilos & delphinos, aliasque horribiles beluas. Inueniuntur illic plurimi elephantes, & aues ad imitandum humanæ uocis sonum dociles. Mare quoque illud infundit littoribus gemmas & margaritas. In syluis uero inueniuntur lauri & baccæ. Est illic magnis serpentum, squamis fulgorem auri reddentiū. Circa littora Taprobanæ, quam hodie Sumatram uocant, uagantur passim cete, animalia monstrosa, & tantæ magnitudinis, ut colles quidam littoribus aduecti uideantur, quorū dorsum longo spinarū tractu exasperatur. Infestissima sunt ambulanti bus in littore, ut nemo facile ex eorū faucibus effugere possit, si uisus ab eis fuerit. Habent tantos hiatus, ut sæpe nauem cum hominibus deglutiant. Iaua insula habet syluam nucum muscatarum. Mare Caspium gignit cristallum & iaspidem. Hircania habet in syluis tigres. Habet hoc animal multas maculas, & est miræ uelocitatis, ut etiam nihil adeo antecedit quod non illico assequatur. Eius potentia maxime prædicat, quando maternis curis incitat. Nisi enim raptores mox in maris præsidio fuerint, nullus astus uel fuga quanta libet liberat. Bactriana sicut & Arabia nutrit plurimos camelos. Est animal hoc oneri ferendo accommodatissimum. Sitim in quatrimum tolerat, & quum occasio bibendi data est, refarcit omnia præterita desideria. Turbulentæ aquas captat, puras refugit. Colchorum regio mel amarum producit. Babylonix regio crebris icæta fulminibus, ex scatebris illis euomit bitumen ad lateres ædificiaque opportunum. In Margiana & Aria aiunt sæpe reperiri uitem, cuius stipitem duorum uix hominum ulnæ complectantur: racemum uero duorum cubitorum longitudinem implere. Illic etiam uinum ad tres hominis ætates, id est, in nonagesimum annum perdurare, idque in uasis minime picatis. India terra saluberrima bis in anno metit fruges, fert cinamomum, piper; & calamum aromaticum, ebum arbo rem, psitacum auem, monocerotem bestiam, beryllos, adamantes, carbunculos, margaritas, & alias gemmas. Caucasus mons Indiæ ea fronte qua soli obuersus est, habet arbores piperis, quas ad iuniperi, uel secundum alios, ad hederæ similitudinem

fructus suos ædere scriptores tradūt. Sed quid pergo ista enumerare? quum Marcus Venetus, & Ludouicus Vartomannus illarum regionum nostra fere tempestate exploratores fuerint, & luculentissime conscripserint quid in Oriente uiderint: is quidem in India citeriori, & præsertim in Calechut: ille uero in India ultima, & magni Cham latissimo imperio. Lege libros ipsorum, & mira inuenies.

NAVIGATIO AB EVROPA AD CALECHVT
Indiæ emporium nominatissimum.

NEq; hominum memoria, neq; antiquorum literis proditum est, navigationes illas in oceano factas, quæ nostro tempore fieri cœperūt. Ptolemæus quidem & Strabo, ambo insignes & toto orbe celeberrimi Cosmographi, nescierūt ultra Hispaniæ & Aphricæ occidentalia littora terrā aliam, præter Gades & Fortunatas insulas reperiri. Nec ulli alij mortaliū post hos insignes uiros quicquam constitit de innumeris & maximis illis insulis, quæ medio itinere inter Aphricam occidentem uersus, & Indiam in oceano, nostro æuo sunt inuentæ. Sed nec apud ullum autorem inuenies mortales unquam ausos, ut sese committerent pelago illi uastissimo, quod ab occidente per meridiem in orientem ducit: imò putarunt Aphricæ terram usque adeo uersus meridionalem polum protensam, ut ob immensa frigora non liceret hac parte nauem circumducere in Orientem. Quippe qui in hac fuerunt sententia, ut existimarint terræ molem, præsertim in Aphrica, æque uersus meridiem ab undis denudatam & habitatam ut in plaga septentrionali. Nam diuiserunt eam in quinque zonas, ex quibus duæ circa polos describuntur, frigidissimæ quidem, quod maxime absint à uia solis, & propterea à paucis habitentur hominibus, hisq; syluestribus, præsertim ea quæ subest polo arctico. Nam sub polo antarctico compertum est nullam esse terram, saltem solidam. Aliæ duæ zonæ temperatissimæ habentur, quæ scilicet sequuntur frigidas zonas, quia non nimio frigore rigescunt, nec nimio solis calore exuruntur, quum limites habeant circulos arcticos atque tropicos, quibus interiacent. Arcticum circulum quidam aiunt esse quem ursa maior priore describit pede. Alij uero intelligunt circulum quem polus zodiaci reuolutione primi mobilis describit. Et distat is circulus $xxiij.$ gradibus & dimidio à polo. Tu si uolueris, poteris eum signare in mappam nostram. Nam habet locum fere inter sexagesimum & septuagesimum parallelum. Sic enim licebit uidere quas regiones sibi uendicet zona illa temperata, quam complectuntur circulus arcticus & tropicus cancri. Porro si circa polum antarcticum etiam inter parallelum sexagesimum & septuagesimum circulum antarcticum pinxeris, qui unà cum tropico capricorni alteram continet temperatam zonam, uidebis in ea fere nullam esse terram continentem, sed mare duntaxat & insulas

DECLARATIO

insulas quasdam, nisi quod portio aliqua de Aphrica in eam extenditur. Cæterum quintam zonam aiunt esse inter utrunq; tropicum, & hæc ob solis continuos ardores uocatur zona torrida. Non est igitur, ut prisca putarunt, quod Aphrica in Australem frigidam & intemperatam zonam adeo excurrat, ut ob id orientalibus minime pateret per mare accessus in occidentem, aut contrà occiduis in orientem: quum hodie à Lusitania frequens sit nauigatio in Indiam & uiciniore orientis partes: non quidem per mare mediterraneū, quum id ducatum nequeat præstare nauī nisi usq; ad Ægyptum & Syriā, non autem in Arabiam aut Persiam, aut etiam Calechut: sed per oceanum orbis circuitur meridianus, prætereunturq; multa regna, prouinciæ, populi, terræ & insulæ, donec tandem perueniatur ad sinum barbaricum, & hinc ad sinum Arabicum atq; Indicum. Igitur aduerte tabulam terrenæ descriptionis, & ducam te ab Hispania in Calechut insigne emporium Indiæ, nō quidem proximo itinere, quod est per mare mediterraneum, & deinde per Arabiam aut mare Rubrum, tandemq; per sinum Indicum, iuxta quem Calechut pōnitur: sed per oceanum primo occidentalem, deinde meridionalē, & ultimo Indicum, quod iter hodie à Portugallis frequentatur, & ab Aloysio Cadamusto primi libri autore perquam diligenter describitur. Primum itaq; quum Hispani in Indiam traiecturi sunt, petunt Portum sanctum, Mederā, & septem Canarias insulas, quæ olim Fortunatæ dictæ sunt, Hispanis ferè omnes subiectæ: de quibus habes quarto, quinto, sexto & septimo capite nauigationis Aloysij. Hinc nauigatur ad Caput album, portum continentis Aphricæ, ubi est poli eleuatio xix. graduū. Lege de hoc caput nonū Aloysij. Relicto Capite albo & insulis adiacentibus, uenitur ad regnum Senegæ, quod sic uocatur à fluuio Senega, qui præterlabit & irrigat ferè totā Æthiopiam, determinatq; Azenagos à primo Æthiopum regno: de quo in xiiij. capite Cadamusti. Haud longe ab ora huius fluminis est Caput uiride, promontorium insigne, sub eleuatione poli xiiij. graduū, quod Ptolemæus uocat promontorium Æthiopū: de quo capite trigesimo quinto. Relinquitur etiā ad dextram in alto mari insula, quam Hispani appellarūt Boni uisus, quam nos eregione Senegæ fluuij signauimus. Relicto Capite uiridi ductore Austro peruenitur ad ostiū fluuij Gambraë, à quo regnū Gambraë denominationem habet, fluitq; per anfractus & ambages multos, ut alter Mæander. Hinc nauigantibus offertur caput Sagres, ac deinde transito regno Melli, peruenitur ad caput Bonæ spei, quod corrupte & Hispanice De bona sperantza quidam appellant: & tenet extremam Aphricæ uersus meridiem partem, quam Pomponius frontē Aphricæ appellat. Nā hinc nauis sensim redit uersus equatorē, ubi scilicet est regnū Melindæ, & Troglodytarū regio: apud quos est aurifodina quam Zaphallam uocant, insula scilicet haud longe à sinu distans Arabico: ubi etiam est insula Achiloe seu Aquiloe, quam

tamen

tamen alij uocant Chiloam, & distat sexaginta leucis à Zaphalla, uicinior quidè Arabia quàm Zaphalla. Omitto multa alia capita littorum, insulas & prouincias, quæ nullibi non occurrunt in tam uasto pelago, & signo duntaxat celebriora loca. Traiecto uero sinu Indico, peruenitur ad Calechut, nobile illud Orientis emporium, quod toti fermè mundo mittit aromata, etià si pauca illic crescant. Numerantur itaque à Portugallia ad Calechut mille & octingenti leucae, respondentibus uni leucae quatuor miliaribus Italicis: non quidem recto itinere, sed in Austrum deflexo. Alioquin si ex mari mediterraneo mox liceret intrare mare Rubrum, longe propior nauigatio esset per mare illud, quàm per oceanum, id quod oculorum iudicio facile deprehendere poteris, si utrunq; iter in mappa aduerteris. Veneti quidem quum soli ante triginta annos Europæ præsertim occidentali aromata suppeditarent, priusquam illa nauigatio à Lusitanis esset adinuenta, à sinu Adriatico per mare mediterraneum Alexandriam adierunt, quæ iuxta Nili ostia situm habet, & hinc aliquo spatio terræ emenso, per mare Rubrum ad Calechut peruenerunt, itinere quidem breuiori, & quo commodius haberi nequit. Hæc uolui simpliciori lectori paulo uerbosius indicare, non ignorans Geographiarum, sicut & aliarum mathematicarum rerum inexperto nihil satis dici posse. De alijs ciuitatibus, prouincijs, & insulis, quæ ultra & citra Calechut ab Aloysio & Vartomanno sitæ describuntur, non est quod hic multa scribam, quum ipsi satis exprimant, quot leucis, aut quanto spacio ad illam uel illam distitæ sint plagam. Nos tamen situm Ormi insignis insulæ indicaui mus, nempe sub sinu Persico iuxta tropicum cancri. Gulphal insula ponitur in sinu ipso Persico, id quod apud Cadamustum legis capite septuagesimo primo.

NAVIGATIO CHRISTOPHORI COLUMBI, ET
Alberici Vesputij ad nouas insulas.

Celebratur Alexander magnus toto orbe terrarum, quod primus ferè penetrarit Orientem, non nauigio, sed pedestri & tutiori itinere in illum deductus. Verum parua erit laus illius, si comparetur uiris illis qui nostro æu maria etiam incomperta sulcare tentarunt, & Occidentem sua exploratione aperuerunt, innumeras insulas hominibus & opibus plenas in uastissimo mari adinuenientes: de quibus hætenus nulli mortalium quicquam constitit à duobus milibus annorum & supra, nisi fortassis Indis orientalioribus & uicinioribus habitationes illæ hominum compertæ fuerint. Nemo inter doctos non putabat totam aquarum uim à principio creationis in illud pelagus reiectam, & aquam ipsam illic in magnam coaceruatam molem, ut possibile non fuerit ibi aridam quoquo modo apparere: sed falsi sunt omnes qui in hac fuere sententia, quum nullibi non in mari emineant insulæ, siue ad occidentem ieris siue ad orientem, siue meridiem lustres siue septentrionem. Insulas occidentales
nempe

DECLARATIO

nempe Hispanam, Ioannam, Spagnollam, Cubam, Isabellam, Antiglias, Canibalorum terram, Americam, & reliquas incognitas terras primi mortaliū adinuenerūt Christophorus Columbus & Albericus Vesputius, labores innumeros exantlantes, dum hinc inde per uastissimum & sæuissimum æquor uagantes, & innumera pericula subeuntes, nouas contendunt quærere terras, etiam longissime à patrio solo abducti, quippe qui adeo in meridiem digressi sunt, ut polus antarcticus illis triginta tribus sustolleretur gradibus, sub qua eleuatione etiam insulam innenerunt Melcham appellatam. Reliquas uero pro maiori parte inter utrunque repererunt tropicum, tametsi nō paucos etiam citra tropicum cancri deprehēderint. Porro qui mores, & quis uiuendi modus sit illarum terrarum incolis, non est quod hic referam, lege nauigationem Columbi, quam inuenies pagina nonagesima prima, & item nauigationem Vesputij, pagina cxxij. & quatuor eiusdē nauigationes, pagina clv. & edoceberis hæc omnia. Poteris etiam aduertere si orbis descriptio nē adhibueris, qua linea, & quo itinere nauigationes suas ab Hispania in nouas insulas instituerint, quæcūq; mirabilia experti sint.

CURSUS PEREGRINATIONIS LVDOVICI VARTOMANNI patritij Romani ad partes Indiæ.

Ter quod Vartomannus ad regiones Orientales fecit, fuit tale, Ab Italia per mare mediterraneum ad Ægyptum primo demigravit, & hinc per litus maris uersus septentrionem conscendens, ad Beryntum, Tripolim & Antiochiam, quæ ferè omnes sunt maritimæ, peruenit: & ab Antiochia paululum uersus Orientem digrediens, Damascum adiit. Hinc itinere quadraginta dierum & noctium ad Mecham cōcessit, quæ urbs in Arabia deserta quadraginta mille passibus, hoc est, magna dieta à littore maris Rubri, præsertim ab oppido Zida, quod portus est maris elegans, sita est. Pertransiit tamen medio itinere urbem Medinam, in qua gens cæca Saracenorum ueneratur corpus Mahumetis sui. A portu Zida per mare rubrum uenit ad Aden Arabiæ felicis urbem pulcherrimam & famigeratum emporium: lustratisq; multis Arabiæ urbibus, commissus pelago, ut ad Persiam nauigaret, tempestate iactatus est in Æthiopiam, & illinc abscedens in Persidem uelificauit, ubi multis conspectis urbibus, ad Ormum ciuitatem & insulam insignem se transtulit. Ab hac rursus soluens, ad Cambaiam Indiæ urbē haud procul ab Indo fluuio positam concessit. Et digrediens ad alias uiciniores urbes, nempe Ceul, Canonor, Decham, & alias quasdam: tandem ad Calechut peruenit. Et ab hac in ulteriorem profectus Indiam, uisis uarijs urbibus, atq; multis insulis, præsertim quæ species mittunt aromaticas, postliminio redit ad Calechut: & hinc cum Lusitanis in Europam reuersus, ad Hispaniā peruenit, & tandem ad Italiam patriam suam. Marci Pauli Veneti iter hic non duxi explicandum, quum ferè nullam signarit prouinciā, quam pertransierint.

TABVLAE COSMOG. DECLARATIO

transierit, præter Armeniam, & quasdam circumiacentes regiones, ad quam trajecto Bosphoro & Euxino mari peruenit. Ab Armenia uero quas regiones permeauerit, donec ad extremos Scythas, qui hodie sunt Tartaria magna, peruenit, non scribit: rediens tamen ab oriente ad occiduas partes, signauit plures. Id unum ex sententia agit, ut nobis diligenter describat Orientem, tam terram continentem quam insulas meridionales & orientales, potissimum quicquid locorum est sub ditione magni Cham. Presbyteri quoque Ioannis facit mentionem, quippe cuius regnum coterminum ait imperio magni Cham, quum tamen cæteri ferè omnes regem illum in Aethiopia Aphricæ haud longe à Troglodytis dominari asseuerent. Sic enim habes apud Aloysium cap.

sexagesimo, nempe presbyterum Ioannem in Aphrica circa regnum

Melindæ confinē esse Sultano. Idem sentit Ludouicus

Vartomannus lib. secundo, capite decimo

quinto. Nodum hunc soluendum

tibi lector relinquo.

TYPVS COSMOGRAPHICVS VNIVERSALIS

INDIA ab Indo flu. sic appellata, oppidis adeo exculta dicitur, ut quidam 5000. in ea esse dicat. Terra est saluberrima, bis in anno metit fruges. Fert cyunam omum, piper, & calamum aromati cum. Ebenum arborem sola producit. Psittacu auē & monoceron bestiam habet. Beryllis, adamantibus, carbunculis, margaritis, & alijs gemis preciosis abundat. Centum & triginta annorum autē ob temperatum coelū quidam agunt. Cultus precipuus cum gemis alijs lanceis, alijs lineis pcpilis uerfiuntur: pars nudi, pars obscena tantum amicu lati. Niger uulgo corporis color, ex materno uterofic nati. Potum ex riso & hordeo conficiunt. Aetati senū prerogatiuā nullā tribuunt, nisi prudentia excellat. Sunt tamen Indorum multae gentes, diuersae forma & lingua, nec eisdem uiuentem moribus.

SCYTHARVM natio primo parua & contempta fuit, sed postea in magnum imperiū & gloriā peruenit, agros amplius usq; ad Tanaim fluuium, a quo Scythia ipsa longo tractu uersus orientem protensa, Imao monte per medium uelut in duas Scythias diuiditur. Tartaria quae & Mongal, maiorem Scythiae occupans partem: regio est plurimum montosa, & ubi campestris est, admixta est glareae barensa, multis patens desertis. Aer & coelum intemperatum, tonitrua & fulgura in aestate adeo horrida saepe fiunt, ut praetere more homines intendant. Iam calor magnus est, mox frigus & densissime niues cadunt.

O G R A P

3134
5-11-57

15913